

रविवेण्णचार्याने अपनी गुरुरात्परा इस प्रकार दी है—

आसीदिन्द्रगुरोर्दिव्याकरयतिः शिष्योऽस्यचाहंमुनिः

तस्मौलक्ष्मणसेनसन्धुनिरदः शिष्यो रविस्तस्मृतं ॥ ६९ ॥

अर्थात् इन्द्रगुरु—दिव्याकरयति—अहंमुनि—लक्ष्मणसेन और रविवेण ।

इन्होंने अपने किसी संघ या गणका उल्लेख नहीं किया है जिससे मालूम होता है कि उस समय तक दिग्गुर संप्रदायमें देव, नन्दि, सेन, सिद्ध संघोंकी उत्पत्ति नहीं हुई थी; कमसे कम ये भेद बहुत स्पष्ट नहीं हुए थे । शक संवत् ११५५ के लिखे हुए मंगराज कविके शिलालेख*में इस बातका उल्लेख किया गया है कि भटाकलंकदेवके स्वर्गवासके बाद यह संघभेद हुआ ।—

तस्मिन्गते स्वर्गभुवं महर्षीं दिवःपतिं नतुंमिवप्रकृष्टां ।

तदन्वयोद्भूतधुनीदिवराणां यभूवुरित्थं भुवि संघभेदाः ॥ १९ ॥

आचार्य रविवेणका यद्यपि इस समय केवल यही प्रन्थ उपलब्ध है; परन्तु ऐसा जान पड़ता है कि इसके सिवाय उनके और भी कुछ प्रन्थ होंगे जिनमेंसे धरोगविरतका उल्लेख हरिवंशपुराणके प्रारम्भमें इस प्रकार किया गया है:—

वरसंगनेप सर्वार्णवैरांगचरितार्थवाक् ।

कस्यनोरेपादयेद्वादमजुरागं स्वर्गोचरस् ॥ ३५ ॥

श्वेताम्बर-सम्प्रदायके आचार्य उद्योतनसूरिने अपने ' कुवलयमाला ' नामक प्राकृत प्रन्थमें भी जो शकसंवत् ५०० (वि० सं० ८१५) की रचना है रविवेणके पद्मचरित और वरांगचरितका उल्लेख किया है:—

* यह विस्तृत शिलालेख जैनशिवान्तभास्करके अंक २-३ में प्रकाशित हुआ है ।

जोहँ कए रमणिजे वरंग-पउमाणचरितवित्थारे ।
कहव ण सल्लाहणिजे ते कइणो जइय रविसेणो ॥

अर्थात् जिसने रमणीय वरंगचरित और पद्मचरितका विस्तार किया उस कवि रविषेणकी कौन सराहणा नहीं करेगा ?
अभी तक इनके वरंगचरितका किसी भी पुस्तकभंडारमें पता नहीं लगा है ।

पद्मपुराणका हिन्दी अनुवाद (वचनिका) अब तक चार पाँच बार छप चुका है; परन्तु मूल ग्रन्थ एक बार भी नहीं छपा है जिससे विद्वानोंको प्रमाणादि संग्रह करनेमें बहुत कष्ट होता है । यह देखकर हमने इसे ग्रन्थमालामें प्रकाशित कर के सबके लिए सुलभ कर देना उचित समझा ।

लगभग ५०० पृष्ठोंका यह प्रथम खण्ड प्रकाशित हो रहा है । शेष ग्रन्थ लगभग इतने ही बड़े दो खण्डोंमें समाप्त होगा । सम्पूर्ण ग्रन्थका मूल्य लगभग पाँच रुपया होगा । हमें आशा है कि जैनसाहित्यप्रेमी सज्जन इसके प्रचारमें हमारा हाथ अवश्य बँटावेंगे जिससे इसमें लगा हुआ रुपया शीघ्र उठ आवे और वह दूसरे ग्रन्थोंके उद्धारमें लगने लगे । यह बतलानेकी आवश्यकता नहीं कि इस कार्यमें लगभग पाँच हजार रुपया लग जावेगा और ग्रन्थमाला के फण्डमें जो रुपया है वह प्रायः सभी निःशेष हो जावेगा । प्रत्येक मन्दिरके भंडारमें इसकी एक एक प्रति मँगा रखनी चाहिए ।

ग्रन्थ समाप्त हो जाने पर हमारा विचार है कि किसी विद्वानसे इसकी एक विस्तृत ऐतिहासिक भूमिका लिखवाई जाय । इसके लिए प्रयत्न किया जा रहा है ।

एक वर्ष भरके भीतर ग्रन्थके शेष दोनों खण्ड निकल जायँगे, ऐसी आशा की जाती है । १३-५-२८

—नाथूराम प्रेमी ।

पर्व-सूची ।

प्रथमं पर्व—सूत्रविधानं	पृष्ठ	१
द्वितीयं पर्व—श्रेणिकचिंताभिधानं	"	१०
तृतीयं पर्व—विद्याधरलोकभिधानं	"	३०
चतुर्थं पर्व—ऋषभमाहात्म्याभिधानं	"	५६
पञ्चमं पर्व—राक्षसवंशाभिधानं	"	६७
षष्ठं पर्व—वानरवंशाभिधानं	"	९८
सप्तमं पर्व—दशग्रीवाभिधानं	"	१४३
अष्टमं पर्व—दशग्रीवाभिधानं	"	१७४
नवमं पर्व—त्रालिनिर्वाणाभिधानं	"	२१५
दशमं पर्व—दशग्रीवप्रस्थाने सहस्ररश्म्यनरप्यश्रामप्याभिधानं	"	२३३
एकादशं पर्व—मरुत्तयज्ञध्वंसनपदानुगाभिधानं	"	२४७
द्वादशं पर्व—इन्द्रपराभिधानं	"	२७७
त्रयोदशं पर्व—इन्द्रनिर्वाणाभिधानं	"	३०६
चतुर्दशं पर्व—अनन्तबलधर्माभिधानं	"	३१६
पञ्चदशं पर्व—अञ्जनासुन्दरीविवाहाभिधानं	"	३४५

श्रीपरमात्मने नमः ।

श्रीमद्रविषणाचार्यकृतं

षड्मपराणम् ।

मंगलाचरणम् ।

सिद्धं संपूर्णमव्ययार्थं सिद्धेः कारणमुत्तमं । प्रशस्तदर्शनज्ञानचारित्रप्रतिपादनं ॥ १ ॥
सुरेंद्रमुकुटाश्लिष्टपादपद्मांशुकेशरं । प्रणमामि महावीरं लोकत्रितयमंगलं ॥ २ ॥
प्रथमं चावसर्पिण्यामृषमं जिनपुंगवं । योगिनं सर्वविद्यानां विधातारं स्वयंभुवं ॥ ३ ॥
अजितं विजितशेषबाह्यशारीरशत्रवं । शंभवं शं भवत्यस्मादित्यभिख्यामुपागतं ॥ ४ ॥

पद्मपुराणम् ।

अभिनन्दितनिःशेषभुवनं चाभिनन्दनं । सुमतिं सुमतिं नाथं मतांतरनिराशिनं ॥ ५ ॥

उद्यदकैकरालीढपत्राकरसमग्रभं । पद्मप्रभं सुपार्थं च सुपार्थं सर्ववेदिनं ॥ ६ ॥

शरत्सकलचंद्राभं परं चंद्रप्रभं ग्रथुं । पुष्पदंतं च संकुलकुंदपुष्पप्रभद्विजं ॥ ७ ॥

श्रीतलं शीतलघ्यानदायिनं परमोष्ठिनं । श्रेयांसं भव्यसत्त्वानां श्रेयांसं धर्मदेशिनं ॥ ८ ॥

वासुपूज्यं सत्तामीशं वसुपूज्यं जितद्विपं । विमलं जन्ममूलानां मलानामतिदूरगं ॥ ९ ॥

अंतं दधतं ज्ञानमनंतं कांतदर्शनं । धर्मं धर्मध्रुवाधारं शांतं शांतिजिनाहितं ॥ १० ॥

कुंभप्रभृत्तिसत्त्वानां कुंभुं हितनिरूपितं । अशेषकेशनिर्मोक्षपूर्वसौख्याणादरं ॥ ११ ॥

संसारस्य निहंतारं मल्लं मल्लि मलोच्चितं । नमिं च प्रणताशेषं सुरासुरगुहं विधुं ॥ १२ ॥

अरिष्टनेमिमन्वूनारिष्टनेमिं महाद्युतिं । पार्थं नागेन्द्रसंस्तकपरिपार्थं विशां पतिं ॥ १३ ॥

सुव्रतं सुव्रतानां च देयकं दोषदारिणं । यस्य तीर्थे सदुत्पन्नं पद्मस्य चरितं शुभं ॥ १४ ॥

अन्यानापि महाभागान् मुनीन् गणधरादिकान् । प्रणम्य मनसा वाचा कथयेन च पुनः पुनः १५

पद्मस्य चरितं वक्ष्ये पद्मालिंगितवक्षसः । प्रकुलपद्मवक्षस्य गुरुपुण्यस्य धीमतः ॥ १६ ॥

अनंतगुणगेहस्य तस्योदारविचेष्टिनः । गदितुं चरितं शक्तः केवलं श्रुतकैवली ॥ १७ ॥

माहशोपि वदत्येव चरितं यस्य यत्पुमान् । तच्चरितं क्रमायातं परमं देशदेशनात् ॥ १८ ॥
 मत्तवारणसंशुण्णे व्रजति हरिणाः पथि । प्रविशति भटा युद्धं महाभटपुरस्सराः ॥ १९ ॥
 भास्वता भासितानर्थान् सुखेनालोक्ते जनः । सूचीसुखविनिभिन्नं मणिं विशति सूत्रकं ॥ २० ॥
 बुधपंक्तिक्रमायातं चरितं रामगोचरं । भक्त्या प्रणोदिता बुद्धिः प्रष्टुं मम समुद्यता ॥ २१ ॥
 विशिष्टचिन्तयायातं यच्च श्रेयः क्षणान्महत् । तेनैव रक्षितायाता चारुतां मम भारती ॥ २२ ॥
 व्यक्ताकारादिवर्णा वाग् लंभिता या न सत्कर्था । सा तस्य निष्फला जंतोः पापादानाय केवलं २३
 वृद्धिं व्रजति विज्ञानं यशश्चरति निर्मलं । प्रयाति दुरितं दूरं महापुरुषकीर्तनात् ॥ २४ ॥
 अल्पकालमिदं जंतोः शरीरं रोगनिर्भरं । यशस्तु सत्कथाजन्म यावच्चंद्रार्कतारकं ॥ २५ ॥
 तस्मात्सर्वमयत्नेन पुरुषेणात्मवेदिना । शरीरं स्थास्तु कर्तव्यं महापुरुषकीर्तनं ॥ २६ ॥
 लोकद्वयफलं तेन लब्धं भवति जंतुना । यो विधत्ते कथां रम्यां सज्जनानंददायिनीं ॥ २७ ॥
 सत्कथाश्रवणौ यौ च श्रवणौ तौ मतौ मम । अन्यौ विदूषकश्चैव श्रवणाकारधारिणौ ॥ २८ ॥
 सचेष्टावर्णनावर्णा घूर्णते यत्र मूर्द्धनि । अयं मूर्द्धान्यमूर्द्धौ तु नालिकेरकरंकवत् ॥ २९ ॥
 सत्कीर्तनसुधास्वादसक्तं च रसनं स्मृतं । अन्यच्च दुर्वचोधारं कृपाणदुहितुः फलं ॥ ३० ॥

पद्मपुराणम् ।

श्रेष्ठबोधां च तावेष यौ सुकीर्तनवर्तिनौ । न शुम्भूकास्य संश्रुक्तजलाकाष्टुसन्निभौ ॥ ३१ ॥

दंतास्तएव ये शान्तकथासंगमरञ्जिताः । शेषाः सश्लेष्मनिर्वाणद्वारवंशाय केवलं ॥ ३२ ॥

मुहं श्रेयःपरिप्राप्तैर्मुखं मुख्यकथारतं । अन्यन्तु मलसंपूर्णं दंतकीटाकुलं विलं ॥ ३३ ॥

वदिता योऽधवा श्रौता श्रेयसां वचसां नरः । पुमान् स एव शेषस्तु शिल्पिकल्पितकायवत् ३४

गुणदोषसमाहारे गुणान् गृह्णति साधवः । क्षीरवारिसमाहारे हंसः क्षीरमिवाखिलं ॥ ३५ ॥

गुणदोषसमाहारे दोषान् गृह्णत्यसाधवः । मुक्ताफलानि संत्यज्य काका मांसमिध द्विपात् ॥ ३६ ॥

अदोषामपि दोषोक्तां पश्यति रचनां खलाः । रविमूर्त्तिमिवोल्बुकास्त्वमालदलकालिकां ॥ ३७ ॥

सरोजलागमद्वारजालकानीव दुर्जनाः । धारयति सदा दोषान् गुणबंधनवञ्जिताः ॥ ३८ ॥

स्वभावमिति संचित्य सज्जनस्यैतरस्य च । प्रवर्तते कथाबंधे स्वार्थमुद्दिश्य साधवः ॥ ३९ ॥

सत्कथाश्रयणाद्यच्च सुखं संपद्यते वृणां । कृतिनां स्वार्थ एवासौ पुण्योपाजनकारणं ॥ ४० ॥

वर्द्धमानजिनंदोक्तः सोऽयमर्थो गणेश्वरं । इंद्रभूतिं परिप्राप्तः सुधर्मं धारिणीश्वरं ॥ ४१ ॥

प्रमदं क्रमतः कीर्तिं ततोऽनुत्तरवाग्मिनं । लिखितं तस्य संप्राप्य रवेर्बन्धोयमुद्गतः ॥ ४२ ॥

स्थितिर्विश्वस्युत्पत्तिः प्रस्थानं संयुगं ततः । लवणांकुशसंभृतिर्भवोक्तिः परिनिर्वृतिः ॥ ४३ ॥

भवांतरभवैर्भूरिग्रकौरैश्चारुपर्वभिः । युक्ताःसप्त पुराणेस्मिन्नाधिकारा इमे स्मृताः ॥ ४४ ॥
 पद्मचेष्टितसंबंधकारणं तावदत्र च । त्रैशलादिगतं वक्ष्ये सूत्रं संक्षेपि तद्यथा ॥ ४५ ॥
 वीरस्य समवस्थानं कुशाग्रगिरिसूर्द्धनि । श्रेणिकस्य परिग्रहनमिंद्रभूतेर्महात्मनः ॥ ४६ ॥
 तत्र प्रश्ने युगेयत्नामुत्पत्तिं कुलकारिणीं । भीतीश्च जगतो दुःखकारणाकस्मिकेक्षणात् ॥ ४७ ॥
 ऋषभस्य समुत्पत्तिमभिषेकं नगाधिपे । उपदेशं च विविधं लोकस्यात्तिविनाशनं ॥ ४८ ॥
 श्रामण्यं केवलोत्पत्तिमैश्वर्यं विष्टपातिगं । सर्वाभराधिपायानं निर्वाणसुखसंगमं ॥ ४९ ॥
 प्रधनं बाहुवलिनो भरतेन समं महत् । समुद्भवं द्विजातीनां कुतीथिक्रगणस्य च ॥ ५० ॥
 इक्ष्वाकुप्रभृतीनां च वंशानां गुणकीर्तनं । विद्याधरसमुद्भूते विष्टुदंष्टसमुद्भवं ॥ ५१ ॥
 उपसर्गं जयंतस्य केवलज्ञानसंपदं । नागराजस्य संक्षोभं विद्याहरणसर्जनै ॥ ५२ ॥
 अजितस्थायवतरणं पूर्णबुदसुतासुखं । विद्याधरकुमारस्य शरणं प्रतिसंश्रयं ॥ ५३ ॥
 रक्षोनाथपरिश्रमिं रक्षोद्वीपसमाश्रयं । सगरस्य समुद्भूते दुःखदीक्षणनिर्वृतिं ॥ ५४ ॥
 अतिक्रांत महारक्षो जन्मनः परिकीर्तनं । शाखाभृगध्वजानां च प्रज्ञामितिविस्तरां ॥ ५५ ॥
 तडित्केशस्य चरितमुदधेरमरस्य च । किष्किंथांश्च खगोत्पादं श्रीमालाखेचरागमं ॥ ५६ ॥

पद्मपुराणम् ।

यथाद्विजयसिंहस्य कोपं चाशनिवेगजं । अंधकांतमरिप्राप्तिं पुरसुंदरवेशनं ॥ ५७ ॥
 किंकिधपुरविन्यासं मधुपर्वतमूर्धनि । सुकेयनदनादीनां लंकाप्राप्तिनिरूपणं ॥ ५८ ॥
 निर्घातवधेहेतुं च मालिनः संपदं परां । दक्षिणे विजयाद्रस्य मागे च रथनूपुरे ॥ ५९ ॥
 पुरे जननमिद्रस्य सर्वविद्यामृतां विभोः । मालिनः पंचतावाप्तिं जन्म वैश्रवणस्य च ॥ ६० ॥
 पुष्पांतकसमावेशं तनयस्य सुमालिनः । कैकस्या सह संयोगं चारुस्वभावलोकनं ॥ ६१ ॥
 दज्ञानस्य श्रजनं विद्यानां सद्युपासनं । अनाद्यृतस्य संशोभमागमं च सुमालिनः ॥ ६२ ॥
 मंदोदर्याः परिप्राप्तिं कन्यकानां निरीक्षणं । चेष्टितैर्मानुकर्णस्य कोपं वैश्रवणोद्भवम् ॥ ६३ ॥
 यक्षराक्षससंश्रामं धनदस्य तपस्यनं । लंकागमं दशास्यस्य प्रश्रवचैत्यावलोकने ॥ ६४ ॥
 श्रीमतो हरिष्येणस्य माहात्म्यं पापनाशनं । विजगद्भूषणाभिलष्यं द्विरद्रेद्रविलोकनं ॥ ६५ ॥
 यमस्थानच्युतिं चार्कलजः किंकिधसंगमं । चारणं कैकसेयाथ खरालंकारसंश्रयं ॥ ६६ ॥
 अजुराधामहादुःखं चंद्रोदयवियोगतः । विराधितपुरभ्रंशं सुग्रीवश्रीसमागमं ॥ ६७ ॥
 वालेःप्रव्रजनं क्षोभमष्टापदमहीमृठः । सुग्रीवस्य सुताराया लाभं साहसगामिनः ॥ ६८ ॥
 संतापं विजयाद्वाद्भिगमनं रावणस्य च । अनरण्यसहस्रांशुवैराग्यं यज्ञनाशनं ॥ ६९ ॥

मधुपूर्वभवाख्यानश्रुपरंभाभिभाषणं । विद्यालामं महेंद्रस्य राज्यलक्ष्मीपरिक्षयं ॥ ७० ॥
 दशास्यमेरुगमनं पुनश्च विनिवर्तनं । अनंतवीर्यकैवल्यं दशास्यनियमग्रहं ॥ ७१ ॥
 हनूमतः समुत्पत्तिं कपिकेतोर्महात्मनः । अष्टापदे महेंद्रेण प्रह्लादस्याभिभाषणं ॥ ७२ ॥
 वायोः कोपं प्रसादं च तज्जायाप्रजनोज्झने । दिगंबरेण कथनं हनूमत्पूर्वजन्मनः ॥ ७३ ॥
 स्मृतिस्तनूहग्रामिं प्रतिहृर्येण कारितं । भूताटवीं प्रविष्टस्य वायोरिभविभक्तने ॥ ७४ ॥
 विद्याधरसमायोगमंजनादर्शनोत्सवं । वायुपुत्रसहायत्वं दारुणं परमं रणं ॥ ७५ ॥
 रावणस्य महाराज्यं जैनमुत्सेधमंतरं । रामकेशवतच्छत्रुषट्खंडपरिवेष्टितं ॥ ७६ ॥
 दशस्यंदनसंभूतिं कैकय्या वरसंपदं । पद्मलक्ष्मणशत्रुघ्नभरतानां समुद्भवं ॥ ७७ ॥
 सीतोत्पत्तिं प्रभाचक्रदूतं तन्मातृशोचनं । नारदालिखितां सीतां दृष्ट्वा आतुर्विमूढतां ॥ ७८ ॥
 स्वयंवराय वृत्तांतं चापरत्नस्य चोद्भवं । सर्वभूतशरण्यस्य दशस्यंदनदीक्षणं ॥ ७९ ॥
 भाचक्रान्यभवज्ञानं विदेहायाश्च दर्शनं । कैकय्या वरतो राज्यप्रापणं भरतस्य च ॥ ८० ॥
 वैदेही पद्मसौमित्रिगमनं दक्षिणाशया । चेष्टितं वज्रकरणस्य लाभं कल्याणयोषितः ॥ ८१ ॥
 रुद्रभृतिवशीकारं वालिखिल्यविमोचनं । निकारमरुणग्रामे रामपुर्याभिवेशनं ॥ ८२ ॥

संगमं धनमालाया अतिवीर्यसमुन्नति । प्राप्तिं च जितपद्मायाः कौलेदेशविभूषणं ॥ ८३ ॥
 चरितं कारणं रामं चेत्यानां वंशपर्वते । जटायुर्नियमप्राप्तिं पात्रदानफलोदयं ॥ ८४ ॥
 महानागरथारोहं शंकराधिनिपातनं । कैकसेय्याश्च दृष्टांतं खरदूषणविग्रहं ॥ ८५ ॥
 सीताहरणशोकं च शोकं रामस्य दुर्दरं । विराधितस्यागमनं खरदूषणपंचतां ॥ ८६ ॥
 विद्यानां रत्नजटिनः छेदं सुग्रीवसंगमं । निधनं साहसगतेः सीतादंतं विहायसा ॥ ८७ ॥
 यानं विभीषणायानं विद्यापि हरिपद्मयोः । इंद्रजित्कुम्भकर्णोद्दस्वरपद्मगंधनं ॥ ८८ ॥
 सीमित्रिश्चाक्तिर्मेदविश्रय्याश्रयताकृति । रावणस्य प्रवेशं च जिनशांतिगृहं शुभं ॥ ८९ ॥
 लंकाभिभवनं प्रातिहार्यं देवैः प्रकल्पितं । चक्रोत्पत्तिं च सीमित्रः कैकसेयस्य हिंसनं ॥ ९० ॥
 विलापं तस्य नारीणां केवलयागमनं ततः । दीक्षाभिद्रिजिदादीनां सीतया सह संगमं ॥ ९१ ॥
 नारदस्य च संप्राप्तिमयोध्याया निवेशनं । पूर्वजन्मानुचरितं गजस्य भरतस्य च ॥ ९२ ॥
 तत्प्रवृज्यां महाराज्यं सीरचक्रप्रहारिणः । लाभं मनोरमायाश्च लक्ष्म्यालिंगितवधसः ॥ ९३ ॥
 संयुगे मरणप्राप्तिं सुमाधोलवणस्य च । मथुरायां सदेयायाष्टुपसर्गचिनाशनं ॥ ९४ ॥
 सप्तपिंश्र्यात्सीतानिर्वासपरिदेवने । वज्रजंघपरित्राणं लवणांकुशसंभवं ॥ ९५ ॥

अन्यराज्यपराभूतिः पित्रा सह महाहवं । सर्वभूषणकैवल्यसंप्राप्तावमरागमं ॥ ९६ ॥
 प्रातिहार्यं च वैदेह्या विभीषणभवांतरं । तपः कृतांतवक्त्रस्य परिक्षोभं स्वयंवरे ॥ ९७ ॥
 श्रमणत्वं कुमाराणां प्रभामंडलदुर्मतिं । दीक्षां पवनपुत्रस्य नारायणपरासुतां ॥ ९८ ॥
 रामात्मजतपःप्राप्तिं पद्मशोकं च दारुणं । पूर्वोत्तदेवजनिताद्भोधान्निग्रथताश्रयं ॥ ९९ ॥
 केवलज्ञानसंप्राप्तिं निर्वाणपदसंगतिं । एतत्सर्वं समाधाय मनः श्रुणुत सज्जनाः ॥ १०० ॥
 सिद्धास्पदपरिश्राप्तेः सोपानमभिसौख्यदं ।

पद्मादीन्धुनिसत्त्वमान् स्मृतिपथे तावन्नृणां कुर्वतां । दूरंभावभरानतेन मनसा मोक्षं परं विभ्रतां ॥
 पापं याति भिदां सहस्रगणैः खंडैश्चिरं संचितं । निःशेषं चरितं तु चंद्रधवलं किं श्रृण्वतामुच्यते १०१
 एतद्यैः कृतमुत्तमं परिहृतं तैश्चदमेनस्करं । कर्मात्यंतविवेकचित्तचतुराः संतः प्रशस्ता जनाः ॥
 सेवध्वं चरितं पुराणपुरैरूपैरसोवितं सर्वतः । सन्मार्गप्रकटीकृते हि रविणा कश्चारुदृष्टिः स्वलेत् १०२

इत्यार्षे रविवेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते सूत्रविधानं नाम प्रथमं पर्व ।

पद्मपुराणम् ।

अथ द्वितीयं पर्व ।

अथ जंबूमति द्वीपे क्षेत्रे भरतनामनि । मगधाभिलष्ययाख्यातो विषयोस्ति समुज्वलः ॥ १ ॥
 निवासः पूर्णपुण्यानां वासवावाससन्निभः । व्यवहारसंकीर्णः कृतलोकव्यवस्थितिः ॥ २ ॥
 क्षेत्राणि दधते यस्मिन्नुखातात्रलांगलाननैः । स्थलाब्जमूलसंघातान्महोसारुणानिव ॥ ३ ॥
 क्षीरसेकादियोद्भूतैर्मदानिलचलदलैः । पुद्बेधुवाटसंतानैर्व्याप्तानंतरभूतलः ॥ ४ ॥
 अपूर्वपर्वताकारविभक्तैः खलधामभिः । सस्यकूटैः सुविन्यस्तैः सीमांता यस्य संकटाः ॥ ५ ॥
 उद्घाटकघटीमित्तेर्यत्र जीरकजूटकैः । नितांतहरितैरुर्वी जटालेव विराजते ॥ ६ ॥
 उर्वरायां वरीयोभिः यः शालैरलंकृतः । सुद्रकोशीपुटैर्यस्मिन्देशान्कपिलत्विषा ॥ ७ ॥
 तापस्फुटितकोशीकराजमावैर्निरंतराः । उदेगा यत्र किर्मीरानिक्षेत्रियतृणोद्गमाः (?) ॥ ८ ॥
 अधिष्ठितेस्थलीपुष्टे श्रेष्ठगोधूमधामभिः । प्रशस्यैरन्यथास्यैश्च युक्तप्रत्यूहवर्जितैः ॥ ९ ॥
 महामहिमपृष्टस्थगायद्रोपालपालितैः । कीटातिलंपटोद्भृग्रीवलाकानुगतध्वनिः ॥ १० ॥
 विवर्णसूत्रसंबंधंघंटाटितहारिभिः । क्षरन्निजरत्रासत्पीतधीरोदवत्स्यः ॥ ११ ॥
 सुस्वादरससपत्रैर्वीष्पच्छेद्यैरनंतैः । तूर्णस्त्वप्तिं परिस्राप्तैर्गोधनैः सितकक्षुषुः ॥ १२ ॥

सारीकृतसमुदेशः कृष्णसारैर्विसारिभिः । सहस्रसंख्यैर्गीर्वाणस्वामिनो लोचनैरिव ॥ १३ ॥
 केतकीधूलिधवलाः यस्य देशाः समुन्नताः । गंगापुलिनसंकाशो विभाति जिनसेविताः ॥ १४ ॥
 शाककंदलघोटन श्यामलश्रीधरः क्वचित् । वनपालकृतास्वादनालिकरैर्विराजितः ॥ १५ ॥
 कोटिभिः शुकचंचूनां तथा शाखामृगाननैः । संदिग्धकुसुमैर्युक्तः पृथुभिः दाडिमीवनैः ॥ १६ ॥
 वत्सपालीकराष्ट्रमातुलिगीफलांभसा । लिप्ताः कुंकुमपुष्पाणां प्रकरैरुपशोभिताः ॥ १७ ॥
 फलस्वादपयःपानसुखसंसुप्तमार्गगाः । वनदेवीप्रपाकाराः द्राक्षाणां यत्र मंडपाः ॥ १८ ॥
 विलुप्यमानैः पथिकैः पिंडखर्जूरपादपैः । कपिभिश्च कृताचोटैर्मोचानां निचितः फलैः ॥ १९ ॥
 तुंगार्जुनवनाकीर्णतटदेशैर्महोदरैः । गोकुलाकलितादारस्वरवत्कूलधारिभिः ॥ २० ॥
 विस्फुरच्छफरीनालैर्विकसह्योचनैरिव । हसद्भिरिव शुक्लानां पंकजानां कदंबकैः ॥ २१ ॥
 तुंगैस्तरंगसंघातैर्नतनप्रसृतैरिव । गार्ग्यद्भिरिव संसक्तः हंसानां मधुरस्वनैः ॥ २२ ॥ (त्रिभिविशेषकं)
 सामोदजनसंघातसमासितसरित्तैः । सरोर्मिसारसार्कीर्णैर्वनरंघ्रेषु भूषितः ॥ २३ ॥
 संक्रीडनैर्वपुष्मद्भिराविकोष्टकर्णकैः । कृतसंवाधसर्वाशा हितपालकपालकैः ॥ २४ ॥
 दिवाकररथाश्वानां लोभनार्थमिवोचितैः । पृष्टैः कुंकुमपंकेन चलत्प्रोथपुटैर्मुखैः ॥ २५ ॥

उदरस्थकिशोराणां जवायथ प्रमंजनं । स्वच्छन्दमापिवन्तीनां वडवानां गणैश्चितः ॥ ३६ ॥ (युग्मम्)
चरद्दिहसंघातैर्धनैर्जनगुणैरिव । स्येणाकृष्टचेतोभिरत्यंतधवलः कश्चित् ॥ ३७ ॥
संगीतस्वनसंयुक्तैर्मयूरैश्च मिश्रितैः । यस्मिन्पुरजनिर्घोषमुखरं गगनं सदा ॥ ३८ ॥
शरनिश्याकरस्वेतवृत्तैर्भुक्ताफलोपमैः । आनन्ददानचतुरंगुणवाद्भिः प्रसाधितः ॥ ३९ ॥
तर्पिताञ्चगसंघातैः फलैर्वैरतरूपमैः । महाकुटुंबिमिनित्यं प्राप्तोभिर्गमनीयतां ॥ ३० ॥
सारंगभृगसद्वंघमृगरोमभिरायुतैः । हिमयत्पाददेशीयैः कृतस्थैर्यो महत्तरैः ॥ ३१ ॥
हृताः कुदृष्टयो यस्मिन् जिनप्रवचनाञ्जनैः । पापकथं च निर्दग्धं महामुनितपोभिः ॥ ३२ ॥
तत्रास्ति सर्वतः कांतं नाम्ना राजगृहं पुरं । कुसुमामोदसुभ्रगं भुवनस्यैव यौवनं ॥ ३३ ॥
महिषीणां सहस्रैर्यत्कुकुमांचितविग्रहैः । घर्मातःपुरनिर्मासं धरो मानसकर्षणं ॥ ३४ ॥
मरुद्भुतचर्मैर्घालव्यजनशोभितैः । प्रांतैरमराजस्य छायां यदवलंबते ॥ ३५ ॥
संवापसर्पैः प्राप्तैः कृतमीश्वरमार्गणैः । मनुजैर्यत्करोतीव त्रिपुरस्य जिगीषुतां ॥ ३६ ॥
सुधारससमासंगर्पाद्भुरागारपंक्तिभिः । टंककल्पितगीतांशुशिलाभिरिवकल्पितं ॥ ३७ ॥
मदिरामचवन्विताभूयणस्वनसंभृतं । कुबेरनगरस्यैव द्वितीयं सन्निवेशनं ॥ ३८ ॥

तपोवनं मुनिश्रेष्ठैर्वेश्याभिः काममन्दिरं । लासकैर्नृत्तभवनं शत्रुभिर्यमपत्तनं ॥ ३९ ॥
 शस्त्रिभिर्वीरनिलयोऽभिलाषमणिरार्थिभिः । विद्यार्थिभिर्गुरोः सन्न वंदिभिर्भूतपत्तनं ॥ ४० ॥
 गंधर्वनगरं गीतशास्त्रकौशलकोविदैः । विज्ञानग्रहणोद्युक्तैर्मदिरं विश्वकर्मणः ॥ ४१ ॥
 साधूनां संगमः सद्भिर्भूमिलाभस्य वाणिजैः । पंजरं शरणप्राप्ते वज्रदारुविनिर्मितं ॥ ४२ ॥
 वार्तिकैरसुरच्छिद्रं विदग्धैर्विटमंडली । परिणामो मनोज्ञस्य कर्मणो मार्गवार्त्तिभिः ॥ ४३ ॥
 चारणैरुत्सवावासः कामुकैरप्सरः पुरं । सर्वलोकश्च विदितं यत्सदा सुखिभिर्जनैः ॥ ४४ ॥
 यत्र मातंगगामिन्यः शीलवत्यश्च योषितः । श्यामाश्च पद्मरागिण्यो गौर्यश्च विभवाश्रयाः ॥ ४५ ॥
 चंद्रकांतशरीराश्च शिरीषसुकुमारिकाः । भुजंगानामगम्याश्च कंचुकावृतविग्रहाः ॥ ४६ ॥
 महालावण्ययुक्ताश्च मथुरालापतत्पराः । प्रसन्नोज्ज्वलवक्त्राश्च प्रमादरहितेहिताः ॥ ४७ ॥
 कलत्रस्य पृथोर्लक्ष्मीं दधतेथचतुर्विधाः । मनोज्ञा नितरां मध्ये सुदृत्ताश्चायतिं गताः ॥ ४८ ॥
 लोकांतपर्वताकारं यत्र प्राकारमंडलं । समुद्रोदरनिर्मासपरिखाकृतवेष्टनं ॥ ४९ ॥
 आसीत्तत्र पुरे राजा श्रेणिको नाम विश्रुतः । देवेंद्र इव विश्राणः सर्ववर्णधरं धनुः ॥ ५० ॥
 कल्याणप्रकृतित्वेन यश्च पर्वतराजवत् । समुद्र इव मर्यादालंघनत्रस्तचेतसा ॥ ५१ ॥

पद्मपुराणम् ।

कलानां ग्रहणे चंद्रो लोकभृत्या धरामयः । दिवाकरः प्रतापेन कुर्वो धनसंपदा ॥ ५२ ॥
 शीर्षरक्षितलोकोपि तयानुगतमानसः । लक्ष्म्यापि कृतसंबंधो न गर्वग्रहद्रूपितः ॥ ५३ ॥
 जितजंयोपि नो अन्नव्यायामेषु पराङ्मुखः । विश्वेष्वप्यसंभ्रांतः प्रणतेष्वपि पूजकः ॥ ५४ ॥
 रत्नभूतिरभूद्यस्य मलमुक्तेषु साधुषु । श्रुधिवीभेदविज्ञानं पापाणश्चकलेषु तु ॥ ५५ ॥
 क्रियासु दानयुक्तासु महासाधनदर्शनं । बृहत्कीटपरिज्ञानं मदीत्कटगलेषु तु ॥ ५६ ॥
 सर्वस्याग्रेसरे श्रीतिर्यग्स्थत्यंतुन्नता । जरत्तृणसमावृद्धिर्जीविते तु विनश्चरे ॥ ५७ ॥
 प्रसाधनमतिः प्राप्तकराश्चासासु संततं । आत्मीयासु तु मार्यासु विवोधाश्चान्यपुत्रिका ॥ ५८ ॥
 गुणावनमिते चापे प्रतिपत्तिमहायजा । न पिंडमात्रसंतुष्टे भृत्यवर्गपचारिणि ॥ ५९ ॥
 चातोपि नाहरिक्किचिद्यत्र रक्षति मेदिनीं । प्रावर्तत न हिंसायां क्रूरा पशुगणा अपि ॥ ६० ॥
 नृपथावीनि नो यस्य चारत्वानि हरेरिव । नैर्धर्मचेष्टितं दक्षवर्गितापि पिनाकिन्वत् ॥ ६१ ॥
 गोत्रनाशकरी चेष्टा नामराधिपतेरिव । नातिदंडग्रहप्रीतिर्दक्षिणाशाचिमोरिव ॥ ६२ ॥
 वरुणस्येव न द्रव्यं निस्त्रिंशद्ग्राहरक्षितं । निःफला सन्निधिप्राप्तिर्नोचराशापतेरिव ॥ ६३ ॥
 बुद्धस्येव न निर्मुक्तमर्थवादेन दर्शनं । न श्री बहुलदोषोपघातिनी शीतगोरिव ॥ ६४ ॥

त्यागस्य नार्थिनो यस्य पर्याप्तिं समुपागताः । प्रज्ञायाञ्च न शास्त्राणि कवित्वस्य न भारती ६५
 साहसानि महिम्नो न नोत्साहस्य च चेष्टितं । दिगाननानि नो कीर्तिर्न संख्यागुणसंपदः ॥ ६६ ॥
 चित्तानि नानुरागस्य जनस्याखिलभूतले । कला न कुशलत्वस्य न प्रतापस्य शात्रवः ॥ ६७ ॥
 कथमस्मद्विधेस्तस्य शक्यंते गदितुं गुणाः । यस्यैद्रसदसि ज्ञातं सम्यग्दर्शनमुत्तमं ॥ ६८ ॥
 उद्धतेषु सता तेन वज्रदंडेन शत्रुषु । तपोधनसमृद्धेषु न मता चेतसायति ॥ ६९ ॥
 रक्षिता बाहुदंडेन सकला तस्य मेदिनी । पुरस्य स्थितिमात्रं तु प्राकारपरिखादिकं ॥ ७० ॥
 तत्पत्नी चेलनानामा शीलांबरविभूषणा । सम्यग्दर्शनसंशुद्धा श्रावकाचारवेदिनी ॥ ७१ ॥
 एकदा तु पुरस्यास्य समीपं जिनसत्तमः । श्रीमान्प्राप्तो महावीरः सुरासुरनतक्रमः ॥ ७२ ॥
 मातुरप्युदरे यस्य दिक्कुमारी विशोधिते । ज्ञानत्रयसमेतस्य सुखमासीत्सुरेंद्रजं ॥ ७३ ॥
 जन्मनोर्वाक्पुरस्ताच्च यस्य शक्रनिदेशतः । अशयत्पितुःसन्न धनदो रत्नवृष्टिभिः ॥ ७४ ॥
 जननाभिषवे यस्य नगराजस्य मूर्धनि । चक्रे महोत्सवो देवैराखंडलसमन्वितैः ॥ ७५ ॥
 पादांगुष्ठेन यो मेरुमनायासेन कंपयत । लेभे नाम महावीर इति नाकालयाधिपात् ॥ ७६ ॥
 अमृतेन निषिक्तेन यस्यांगुष्ठेऽपरेशिना । वृत्तिरासीच्छरीरस्य बालस्यावालकर्मणः ॥ ७७ ॥

युवामाप्रहर्षिर्वस्य कांतः सुरकुमारकः । कुमारचेष्टितथास्वधिनतीरिव सेवितं ॥ ७८ ॥
 आनंदः परमां वृद्धिं येन सार्थमुपागतः । पित्रोर्विधुयमूहस्य त्रयस्य धुवनस्य च ॥ ७९ ॥
 यत्र जाते पितुः सर्वे नृपाश्चिरविरोधिनः । महाप्रभावसंपन्नाः जाताः प्रणतमस्तकाः ॥ ८० ॥
 र्षर्मचगजैर्द्रेश्वायुर्वेगश्च वाजिभिः । प्राभूतद्रव्यसंयुक्तः क्रमेलककुलस्तथा ॥ ८१ ॥
 उद्दृष्टचामरच्छत्रवाहनादिपरिच्छदेः । कांक्षद्भिः प्रतिसामंतराजैर्द्रालोकनोत्सवं ॥ ८२ ॥
 नानादेशसमाधातर्महत्तारगणस्तथा । पितुर्यस्यानुभावेन बुधोम भवनाजिरं ॥ ८३ ॥
 अल्पकर्मकलंकत्वाद्यस्य भोगेषु ह्यारिषु । चित्तं न संगमायातैः पयःस्विच सरोरुहं ॥ ८४ ॥
 विद्युद्विलसिताकारं ज्ञात्वा यः सर्वसंपदं । प्रवत्राज स्वयंबुद्धः कृतलौकांतिकागमः ॥ ८५ ॥
 सम्यग्दर्शनसंवाधचारित्र्यव्रितयं प्रभुः । यः समाराध्य चिच्छेद्द धातिकर्मचतुष्टयं ॥ ८६ ॥
 संप्राप्य केवलज्ञानं लोकलोकावलोककं । धर्मवीर्यं कृतं येन लोकार्थं कृतिना मत्ता ॥ ८७ ॥
 अवाप्तप्राणीयस्य कृतनिष्ठुत्तमकर्मणः । भास्करस्यैव यस्याभूत्परकृत्याय चेष्टितं ॥ ८८ ॥
 मलस्वेदविनिर्मुक्तं धीरसप्रभक्षोणितं । स्वाकारसंधसंधातं शयत्या युक्तमनंतया ॥ ८९ ॥
 चारुक्षणसंपूण हितसंभवंभाषणं । अग्रमेयगुणाधारं यो वभार परं वपुः ॥ ९० ॥

यस्मिन् विहरणप्राप्ते योजनानां शतद्वये । दुर्भिक्षपरपीडानामीतीनां च न संभवः ॥ ९१ ॥
 विधानां यः समस्तानां परमेश्वरतां गतः । विशुद्धस्फटिकच्छायं छायामपनयद्भुः ॥ ९२ ॥
 पद्मस्पंदविनिर्मुक्ते प्रशंते यस्य लोचने । समा नखा महानीलस्निग्धच्छायाश्च मूर्द्धजाः ॥ ९३ ॥
 भैत्री समस्तविषया विहारानुगवायुना । विभूतिश्च प्रभोर्यस्य भुवनानंदकारणं ॥ ९४ ॥
 सर्वर्तुफलपुष्पाणि धारयति महीरुहाः । यस्मिन्नासन्नमायाते धरणी दर्पणायते ॥ ९५ ॥
 सुगंधिमरुतो यत्र योजनांतरभूतलं । कुर्वते पांसुपापाणकंदकादिभिरुत्थितं ॥ ९६ ॥
 विद्युन्माला कृताभिख्यैस्तदेवस्तनितामरैः । सुगंधिसलिलैः सितकं सोत्साहैर्यस्य सादरैः ॥ ९७ ॥
 अप्रमेयमृदुत्वानि यस्य पद्मानि गच्छतः । धरण्यामुपजायंते यस्य व्योमविहारिणः ॥ ९८ ॥
 अत्यंतफलसंपत्तिनम्रशाल्यादिभूषिता । धरिणी जायते तस्मिन्समेते सस्यकारणं ॥ ९९ ॥
 शरत्सरःसमाकारं जायते विमलं नभः । धूमकादिविनिर्मुक्ता दिशस्तु सुखदर्शना ॥ १०० ॥
 स्फुरितारसहस्रेण प्रभामंडलचारुणा । यत्पुरो धर्मचक्रेण स्थीयते जिनभानुना ॥ १०१ ॥
 अवस्थानं चकारासौ विपुले चिपुलाह्वये । नानानिर्ज्वरनिस्पंदमधुरारावहारिणि ॥ १०२ ॥
 पुष्पोपशोभितोद्देशे लतालिङ्गितपादपे । अधित्यका सुविस्रब्धानिर्वैरव्यालसेविते ॥ १०३ ॥

नमतीव सद्रा यातघूर्णितादरपादपः । हसतीव समुत्सर्पन्निर्भरामलञ्चीकरैः ॥ १०४ ॥
 कृजितैः पधिसंधानां जल्पतीव मनोहरं । अमरणां निनादेन गायतीव मदश्रितां ॥ १०५ ॥
 आलिंगतीव सर्वाशा समीरणमुगंधिना । नानाधातुप्रमाजालमंडितोलुंगश्रृंगकैः ॥ १०६ ॥
 गुहामुलसुखासीनं दृष्टाननमृगाधिपे । घनपादपखंडाधःस्थितयूथपतिद्विपे ॥ १०७ ॥
 महिम्ना सर्वमाकाशसंच्छाद्येव ध्यवस्थिते । पर्वतेष्टापदे रम्ये भगवानिव नामिजः ॥ १०८ ॥
 तत्रास्य जगती जाता योजनं परिमाणतः । नाम्ना समघपूर्वण सरणेन प्रकीर्तिता ॥ १०९ ॥
 आसनमिष्टुखे तत्र जिने जितभवद्विपि । चुक्षोम त्रिदशैद्रस्य मृगैर्द्रुल्लमासनं ॥ ११० ॥
 प्रमावात्कस्य मे कंपं सिंहासनमिदं गतं । इत्यालोक्य विशुधोसी ज्ञानेनायधिना ततः ॥ १११ ॥
 अङ्घ्रापयदनुज्ञातधणायातं कृत्वाजलिं । सेनापतिं यथा देवाः क्रियंतामितिवेदिनः ॥ ११२ ॥
 जिनेन्द्रो भगवान् धीरः स्थितो विशुलभूथरे । तद्वदनाय युष्माभिः समर्तैर्मम्यतामिति ॥ ११३ ॥
 ततः शारदजीमूतमहानिचयसन्निभं । जञ्चूदतदाघातपिंगकोटिमहारदं ॥ ११४ ॥
 सुवर्णकच्छया युक्तं कलाश्रमिव जंगमं । सरितारसजाञ्जानां पिंजरांतं ततो यथा ॥ ११५ ॥
 मदांधमधुपथ्रेणीश्रितगंडविराजितं । धूलीकंदपसंवादिस्तारस्यव्याप्तविष्टपं ॥ ११६ ॥

कर्णतालसमासक्तसमीपालक्ष्यशंखकं । वमंतमिव पद्मानां वनान्यरुणतालुना ॥ ११७ ॥
 दलंतमिव दर्पेण श्वसंतमिव शौर्यतः । मदान्मूर्च्छामिवायातं मुधंतमिव यौवनात् ॥ ११८ ॥
 स्निग्धं नखप्रदेशेषु परुषं रामगोचरे । सच्छिष्यं विनयावाप्तौ परमं गुरुमानने ॥ ११९ ॥
 मृदुमूर्च्छानिमल्यंतदृढं परिचयग्रहे । दीर्घमायुषि ह्रस्वत्यं दधंतं स्कंधबंधने ॥ १२० ॥
 दरिद्रमुदरे नित्यं प्रवृत्तं दानवर्त्मनि । नारदं कलहपीतौ गरुडं नागशासने ॥ १२१ ॥
 प्रदोषमिव राजंतं चारुनक्षत्रमालया । महाघंटाकृतारावं रक्तचामरमंडितं ॥ १२२ ॥
 सिंदूरारुणितोत्तुंगकुंभकूटमनोहरं । पारावतं समासाद्य प्रावर्तत सुराधिपः ॥ १२३ ॥
 प्राप्तश्च सहितो देवैरारूढानिजवाहनैः । जिनेन्द्रदर्शनोत्साहफुल्लाननसरोरुहैः ॥ १२४ ॥
 कमलायुधमुख्याश्च नभश्चरजनाधिपाः । संप्राप्ताः सहपत्नीकाः नानालंकारधारिणः ॥ १२५ ॥
 ततस्तुष्टाव देवेंद्रो वचसाश्चर्यमीयुषा । गुणैरवितथैर्दिव्यैर्यथतविमलैरिति ॥ १२६ ॥
 त्वया नाथ जगत्सुप्ते महामोहनिशागतं । ज्ञानभास्करविभेन बोधितं पुरुतेजसा ॥ १२७ ॥
 नमस्ते वीतरागाय सर्वज्ञाय महात्मने । यतोद्य दुर्गमं कूलं संसरोदन्वतः परं ॥ १२८ ॥
 भवता सार्थवाहेन भव्यचेतनवाणिजाः । यास्यंति वितनुस्थानं दोषचौरलुटिताः ॥ १२९ ॥

पद्मपुराणम् ।

प्रवर्तितस्त्वया पंथा विमलः सिद्धगामिनां । कर्मजालं च निर्दग्धं ज्वलितध्यानवन्धिना ॥ १३० ॥
 निर्बधूनामनाथानां दुःखाग्निपरिवर्तिनां । बंधुर्नाथश्च जगतां जातोसि परमादयः ॥ १३१ ॥
 कथं कुर्यास्त्वव स्तोत्रं यस्यांतपरिवर्जिताः । उपमानेन निर्मुक्ता गुणाः केवल्लिगोचराः ॥ १३२ ॥
 इति स्तुतिं प्रयुज्यासौ विधाय च नमस्कृतिं । मूर्द्धजातुकरांभोजमुकुलप्राप्तभूतलः ॥ १३३ ॥
 विस्रयं प्राप्तवान् दृष्ट्वा स्थानं तज्जनपुंगवं । इति यस्य समासेन कथ्यते रूपवर्णनं ॥ १३४ ॥
 इंद्रस्य पुरुरस्य प्राकारात्रितयं कृतं । नानावर्णमहारत्नसुवर्णमयमुत्तमं ॥ १३५ ॥
 प्रधानाद्यामुल्लुस्तुंगमहावापीसमान्वितः । चतुर्भिर्गोशुरैर्युक्तं रत्नछायापटवृत्तैः ॥ १३६ ॥
 आद्युतं तेन तत्स्थानमष्टमंगलकान्वितं । वचसां गोचरार्तीतामदधत्कामपि थियं ॥ १३७ ॥
 तत्र स्फटिकभिर्यथा विभागा द्वादशभवन । प्रादक्षिण्यपथत्यक्तपदेशसमवस्थिताः ॥ १३८ ॥
 तत्स्थुरेकत्र निर्ग्रथा गणनाथैरधिष्ठिताः । अन्यत्रसेंद्रपत्नीकाः कल्पवासिसुरांगनाः ॥ १३९ ॥
 अपरत्राधिकांसंधो गणपालीसमन्वितः । ज्योतिषां योपितोन्यत्र वैयंतायाः परत्र च ॥ १४० ॥
 एकत्र भावनस्त्रीणामन्यत्र ज्योतिषां गणः । व्यंतराणां गणोन्यत्र गणोन्यत्र च भावनः ॥ १४१ ॥
 कल्पवासिन एकस्मिन्नपरत्र च मातुषाः । वैरातुभवनिर्मुक्तास्तिर्यचोन्यत्र सुस्थिताः ॥ १४२ ॥

ततो मगधराजापि निश्चक्राम महाबलः । संपतत्सुरसंघातजातविस्मयमानसः ॥ १४३ ॥
 दूरादेव हि संत्यज्य बाहनादिपरिच्छदं । स्तुतिपूर्वं जिनें नत्वा स्वदेशे सप्तुपाविशत् ॥ १४४ ॥
 अक्रूरो वारिपेणोथ कुमारोऽभयपूर्वकः । विजयवाह नामाच तथा न्यनुपसूत्रवः ॥ १४५ ॥
 स्तुतिं कृत्वा प्रणामं च मस्तकन्यस्तपाणयः । उपविष्टा यथादेशं दधाना विनयं परं ॥ १४६ ॥
 वैदूर्यविटपस्याधो मृदुपल्लवशोभिनः । पुष्पस्तवकभाजालव्याप्ताशस्य विलासिनः ॥ १४७ ॥
 कल्पपादपरम्यस्य जनशोकापहारिणः । हरिद्वनपलाशस्य नानारत्नगिरोरिव ॥ १४८ ॥
 अशोकपादपस्याधो निविष्टः सिंहविष्टरे । नानारत्नसमुद्योतजनितेन्द्रायुधोद्गमे ॥ १४९ ॥
 दिव्यांशुकपरिच्छन्ने मृदुस्पर्शमनोहरे । अमरेंद्रशिरोरत्नप्रभोत्सर्पिविधातिनि ॥ १५० ॥
 त्रिलोकेश्वरताचिन्हहृत्त्रितयराजिते । सुरपुष्पसमाकीर्णे भूमिमंडलवार्तिनि ॥ १५१ ॥
 यक्षराजकरासक्तचलच्चाभरचारुणि । दुंदुभिध्वनितोद्भूतप्रशांतप्रतिशब्दके ॥ १५२ ॥
 गतित्रयगतप्राणिभापारूपविवृतया । घनाघनघनध्वानधीरनिर्घोषया गिरा ॥ १५३ ॥
 परिभूतरविद्योतप्रभामंडलमध्यगः । लोका येत्यथ वदद्गर्भं पृष्टो गणभृता जिनः ॥ १५४ ॥
 सैतका प्रथमं तत्त्वं जीवाजीवौ ततः परं । सिद्धाः संसारवंतश्च जीवाश्च द्विविधाः स्मृताः १५५

पञ्चपुराणम् ।

पात्रयापाक्यतया मापसस्यवत्प्रविभागतः । भव्याभव्यद्वयेनात्र जीवार्थः परिकीर्तितः ॥ १५६ ॥
धर्माधर्मादिभिर्भेदैर्द्वितीयो भिद्यते पुनः । सेत्स्यतेो गदिवा भव्या अभव्यास्तु ततोऽन्यथा १५७
जिनदेशिततत्त्वानां श्रद्धाश्रद्धानमेतयोः । लक्षणं तत्प्रभेदाश्च पुनरेकेन्द्रियादयः ॥ १५८ ॥
गत्या कायैस्तथा योगै वेदै लेश्याकषायतः । ज्ञानदर्शनचारिर्विगुणश्रेण्यधिरौहणैः ॥ १५९ ॥
निसर्गशास्त्रसम्भवत्त्वैर्नामादिन्यासभेदतः । सदाद्यष्टानुयोगैश्च भिद्यते चेतनः पुनः ॥ १६० ॥
तत्र संसारिजीवानां केवलं दुःखवेदिनां । सुखसंज्ञावमूढानां तत्रैव विषयोद्भवे ॥ १६१ ॥
चक्षुषः पुटसंकोचो यावन्मात्रेण जन्यते । तावन्तमपि नोकालं नारकाणां सुखासनं ॥ १६२ ॥
दमनैस्ताडनैर्दोहवाहादिभिरुपद्रवैः । तिरश्चां सततं दुःखं तथा शीततपपादिभिः ॥ १६३ ॥
प्रियाणां विप्रयोगेन तथानिष्टसमागमात् । ईप्सितानामलाभाच्च दुःखं मानुषगोचरं ॥ १६४ ॥
यथोत्कृष्टसुराणां च द्रष्टु भागं महागुणं । च्यवनाच्च परं दुःखं देवानामुपजायते ॥ १६५ ॥
तत्र दुःखावनद्वेषु चतुर्गतिगतेष्विति । कर्मभूमिं समासाद्य धर्मोपार्जनशुचमं ॥ १६६ ॥
मनुष्यभावमासाद्य सुकृतं ये न कुर्वन्ते । तेषां करतलमाप्तममृतं नाशमागतं ॥ १६७ ॥
संसारंपर्यटन् जंतुर्बहुयोनिसमाकुलं । मनुष्यभावमायाति चिरणात्यंतदुःखतः ॥ १६८ ॥

तत्र लब्धेषु पापेषु शवरादिषु जायते । आर्यदेशेषु संप्राप्ते दुःकुलेषूपजायते ॥ १६९ ॥
 लब्धेषु सुकुले काणकुंठादितनुसंभवः । संपूर्णकायबंधेषु दुर्लभा हि निरोगता ॥ १७० ॥
 एवं सर्वमपि प्राप्य प्रशस्तानां समागमं । दुर्लभो धर्मसंवेगो विषयास्वादलोभतः ॥ १७१ ॥
 ततः केचिद्धृतिं कृत्वा जठरस्यापि पूरणं । कुर्वतेत्यंतदुःखेन दूरतो विभवोद्भवः ॥ १७२ ॥
 रक्तकर्दमवीभत्सं शस्त्रसंपातभीषणं । केचिद्विशंति संग्रामं जिह्वाकामवशीकृताः ॥ १७३ ॥
 अनंतजंतुसंबंधं कृत्वान्ये भूमिकर्षणं । कुटुंबभरणं क्लेशात्कुर्वति नृपपीडिताः ॥ १७४ ॥
 एवं यद्यत्प्रकुर्वति कर्मसौख्याभिलाषिणः । तत्र तत्र प्रपद्यते जंतवो दुःखमुन्नतं ॥ १७५ ॥
 अवाप्यापि धनं क्लेशाच्चौराधिजलराजतः । पालयन् परमं दुःखमवामोत्याकुलः सदा ॥ १७६ ॥
 संग्रामं रक्षितं द्रव्यं भुंजानस्यापि नो शमः । प्रतिवासरसं बृद्धगर्भाग्निपरिवर्तनात् ॥ १७७ ॥
 प्राप्नोति धर्मसंवेगं कथंचित्पूर्वकर्मतः । संसारपदवीमेव नीयतेन्यैर्दुरात्मभिः ॥ १७८ ॥
 अन्यैस्ते नाशिताः संतो नाशयंत्यपरान् जनान् । धर्मसामान्यशब्देन सेवमानाः परस्परं ॥ १७९ ॥
 कथं चेतोविशुद्धिः स्यात्परिश्रहवतां सतां । चेतो विशुद्धिमूलाच्च तेषां धर्मस्थितिः कुतः ॥ १८० ॥
 यावत्परिग्रहासक्तिस्तावत्प्राणिनिपीडनं । हिंसा च संसृतेर्मूलं दुःखं संसारसंज्ञकं ॥ १८१ ॥

पञ्चपुराणम् ।

परियहपरिख्यंगाद्भेषो रागश्च जायते । रागद्वेषौ च संसारदुःखस्योत्पत्तिकारणं ॥ १८२ ॥
 लब्ध्वापि दर्शनं सम्यक् प्रशमाद्दर्शनादृतेः । चारित्रं न प्रपद्यते चारित्रावरणाद्यताः ॥ १८३ ॥
 चारित्रमपि संग्रासाः कुर्वतः परमं तपः । परीपहैः पुनर्भगं नीयते दुरतिक्रमैः ॥ १८४ ॥
 अशुत्रतानि सेवते केचिद्रंगमुपागताः । केचिद्दर्शनमात्रेण भवंति परितोषिणः ॥ १८५ ॥
 केचिद्दंभीरभंसाररूपहस्ताम्लजनं । सम्यग्दर्शनमुत्सृज्य मिथ्यादृष्टियुपासते ॥ १८६ ॥
 मिथ्यादर्शनसंयुक्तास्ते पुनर्भयसंकटे । आम्यंति सततं जीना दुःसाधिपरिवर्तिनः ॥ १८७ ॥
 केचिन्तु पुण्यकर्मणिश्चारित्रमपिलीपितं । निर्वहति महाशूरा यामत्प्राणविसर्जनं ॥ १८८ ॥
 ते समाधिं समासाद्य कृत्वा देहीविसर्जनं । वामुदेवादितां यांति निदानकृतदोषतः ॥ १८९ ॥
 ते पुनः परपीडायां रता निर्देयचेतसः । नरकेषु महादुःखे प्राप्नुवन्ति सुदुस्तरं ॥ १९० ॥
 केचिन्तु सुतपः कृत्वा यांति गीर्वाणनाथतां । अपरे बलदेवत्वमन्ये तूत्तरवासितां ॥ १९१ ॥
 केचित्प्राप्य महाभरता जिनकर्मणि पीडन । तीर्थकृतं प्रपद्यते त्रैलोक्यपक्षोभकारणं ॥ १९२ ॥
 केचिन्निरंतरायेण प्रितयाराधने रताः । द्वित्रैर्मवैविमुच्यन्ते कर्माष्टककुलंकृतः ॥ १९३ ॥
 संग्रासा परमं स्थानं मुक्तानामुपमोज्झितं । अनंतं निःप्रविद्धं लभ्यते सुखसुखमं ॥ १९४ ॥

ततस्ते निर्गतं धर्मं जिनवक्रारविंदतः । श्रुत्वा हर्षं परं जग्मुस्तिर्यक् त्रिदशमानवाः ॥ १९५ ॥
 अणुव्रतानि संप्राप्ताः क्वचिक्वेचिन्निर्वरं । तपश्चरितुमारब्धाः संसारोद्विगमानसाः ॥ १९६ ॥
 सम्यग्दर्शनमायाताः क्वचिक्वेचित्स्वशक्तिः । विरतिं जगृहुः पापसमुपार्जनकर्मतः ॥ १९७ ॥
 श्रुत्वा धर्मं जिनं स्तुत्वा प्रणम्य च यथाविधि । धर्मसुस्थितचित्तास्ते याताःस्थानं यथायथं १९८
 श्रेणिकोपि महाराजो राजमानो नृपश्रिया । धर्मश्रवणहृष्टात्सा प्रविवेश निजं पुरं ॥ १९९ ॥
 अथ तीर्थकरोदारतेजोमंडलदर्शनात् । विलक्ष इव तिग्मांशुरस्तमैच्छन्निषेवितुं ॥ २०० ॥
 अस्ताचलसमीपस्थसरोसहरुचामिव । मणीनां किरणैश्छन्नो जगामाल्यंतशोणतां ॥ २०१ ॥
 अमंदायंत किरणा नित्यमस्यानुयायिनः । कस्य वा तेजसो वृद्धिः स्वामिन्यापदमागते ॥ २०२ ॥
 ततो विलोचनैः साश्रैरीक्षिताः कोकयोषितां । अदर्शनं ययौ मंदं कृपयेव विरोचनः ॥ २०३ ॥
 धर्मश्रवणतो मुक्तो यो रागः प्राणिनां गणैः । संध्याछलेन तेनैव ककुभां चक्रमाश्रितं ॥ २०४ ॥
 उपकारे प्रवृत्तोयमस्मान्स्वप्रार्थितः परं । इतीव चक्षुर्लोकस्य मित्रेणैव समं गतं ॥ २०५ ॥
 व्रजतो दिननाथस्य रागं प्रलयगामिनं । संकुचंत्यरविदानि कवलैरिवगृह्णते ॥ २०६ ॥
 समीकृतततोऽतुंगं निरूपणविवर्जितं । ततः प्रकटतामारदुर्जनस्यैव चेष्टितं ॥ २०७ ॥

पद्मपुराणम् ।

विदधे सांध्यमुद्योतं सकलं वहलं तमः । पटलं धूमसंबाधि प्रशाम्यंतमिवानलं ॥ २०८ ॥
 चंपकः कारिकाकारप्रदीपप्रकरोगमत् । कंषितो मंदघातेन यामिनी कर्णपूरतां ॥ २०९ ॥
 वृक्षा रसेनपद्मानां धृतपक्षा मृणालकैः । कृत्वा कंहयनं निद्रां राजहंसाः सिपेधिरे ॥ २१० ॥
 धम्मिहमल्लिकाचंधग्राही सायंतनो मरुत् । वातुं प्रववृते मंदं निशा निश्वाससन्निभः ॥ २११ ॥
 उच्येकेसरकोटीनां संकटेषु कदंबकैः । कुशेशयकुटीरेषु शिष्ये पट्पदसंहतिः ॥ २१२ ॥
 नितांतविमलंधक्रे रम्यं तारागणैर्नभः । त्रैलोक्यं जिननाथस्य सुभाषितच्यौरिच ॥ २१३ ॥
 तमोय विमलैर्भिन्नं दशार्ककिरणांशुरैः । एकांतवादिनां चाक्यं नयैरिच जिनोदितैः ॥ २१४ ॥
 उज्जगाम च शीतांशुलोकनेत्राभिर्नंदितः । वयुर्विभ्रच्छुक्ताकंपध्वातकोपादिवारुणं ॥ २१५ ॥
 चंद्रालोके ततो लोककरग्राह्यत्वमागते । आरभे तमसा खिन्नः क्षीरोदांक इवासितुं ॥ २१६ ॥
 आपृष्टानि करैरिदोर्वहत्या मोदयुत्तमं । सहसातीव यातानि कुमुदानि विकासतां ॥ २१७ ॥
 इति स्पष्टे समुद्रभूते प्रदोषे जनसौख्यदे । प्रवृत्तंदपतिप्रोतिमवृद्धमदनोत्सवे ॥ २१८ ॥
 तरंगभंगुराकारगंगालिनसन्निभे । रत्नच्छायापरिष्वक्तनिःशेषध्रुवनोदरे ॥ २१९ ॥
 गवाक्षमुखनिर्यातकुसुमोत्तमसौरभे । पार्श्वस्थवारवनिताकलगीतमनोरमे ॥ २२० ॥

ज्वलन्नातिसमीपस्थस्फटिकच्छन्नदीपके । अप्रमत्तशिरोरक्षिगणकल्पितरक्षणे ॥ २२१ ॥
 प्रसूनप्रकरावाप्तमंडनक्ष्मातलस्थिते । उपयातसुविन्यस्ततनुविस्तीर्णपट्टके ॥ २२२ ॥
 विधाय भूभुजः कृत्यं कृतजैर्नेद्रसंकथः । शयनीये सुखं शिश्ये कुशाग्रनगराधिपः ॥ २२३ ॥
 जिनेन्द्रमेव चापश्यत्स्वप्नेपि च पुनः पुनः । पर्यपृच्छच्च संदेहं पपाठ च जिनोदितं ॥ २२४ ॥
 ततो मदकलेभेन्द्रनिद्रां विद्रावकारिणा । गेहकक्षातिगंभीरसुहागोचरगामिना ॥ २२५ ॥
 महाजलदसंघातधीरघोषानुहारिणा । प्रभाततूर्यनादेन विबुद्धो मगधाधिपः ॥ २२६ ॥
 अचितयच्च वीरेण भाषितं धर्महेतुकं । चक्रवर्त्यादिवीराणां संभवं प्रणिधानतः ॥ २२७ ॥
 अथास्य चरिते पद्मसंवधिनि गतं मनः । संबंध इव चेत्यासीद्रक्षस्तु प्लवगेषु च ॥ २२८ ॥
 कथं जिनेन्द्रधर्मेण जाता संतो नरोत्तमाः । महाकुलीना विद्वांसो विद्योद्योतितमानसाः ॥ २२९ ॥
 श्रूयंते लौकिके ग्रंथे राक्षसा रावणादयः । वसाशोणितमांसादिपानभक्षणकारिणः ॥ २३० ॥
 रावणस्य किल आता कुंभकर्णो महाबलः । घोरनिद्रापरीतः षण्मासान् शेते निरंतरं ॥ २३१ ॥
 मत्तैरपि गजैस्तस्य क्रियते मर्दनं यदि । तप्ततैलकटाहैश्च पूर्यते श्रवणौ यदि ॥ २३२ ॥
 भेरीशंखनिनादेपि सुमहानपि जन्यते । तथापि किल नायाति कालेऽपूर्णे त्रिबुद्धतां ॥ २३३ ॥

व्रतप्राप्तने रामेण सौवर्णो रुरराहतः । सुग्रीवस्याग्रजः स्रथर्थं जनकेन समस्तथा ॥ २४७ ॥
 अश्रद्धेयमिदं सर्वं विद्युक्तमुपपत्तिभिः । भगवंतं गणार्थीशं सोहं प्रष्टास्मि गौतमं ॥ २४८ ॥
 एवं चिंतयतस्तस्य महाराजस्य धीमतः । वंदिभिस्त्वृथनादांते जयशब्दो महान् कृतः ॥ २४९ ॥
 कुलपुत्रेण चासन्नस्वामिना बोधमीशुपा । निसर्गेणैव पठितः श्लोकौयं जठरायुषा ॥ २५० ॥
 पृष्टव्या गुरवो नित्यमर्थं ज्ञातमपि स्वयं । स तैर्निश्चयमानीतो ददाति परमं सुखं ॥ २५१ ॥
 एतदानंदयंश्चारु निमित्तं मगधाधिपः । शयनीयात्समुत्तस्थौ स्वस्त्रीभिः कृतमंगलः ॥ २५२ ॥
 अथकुसुमपटांतः सुप्तनिःक्रांतभृंग । ग्रहितमधुरनादाभ्यंतरस्यैकदेशात् ॥

जडपवनविधूताकंपिता पांडुदीपात् । निरगमदवनीशः श्रीमतो वासगेहात् ॥ २५३ ॥

रदनशिखरदष्टस्पष्टविबोष्टुष्ट । प्रतिहतजयनाद् श्रीसमानद्युतीनां ॥

करमुकलनिवद्धव्यक्तपञ्चाकराणां । श्रवणपथमनैपीच्चैप वारागनानां ॥ २५४ ॥

अतिशयशुभचिंतासंगनिष्कंपचेता । नरपतिरुपनीतांशेपतत्कालभावः ॥

धवलकमलभासो वासगेहादपेतो । रविरेवशरदश्रो दाखंडाद्भासीत् ॥ २५५ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते श्रेणिकचिंताभिधानं नाम द्वितीयं पर्व ।

अथ तृतीयं पर्वः ।

आस्थानमंडपेऽथासौ कृताशेषतनुस्थितिः । सर्वलंकारसम्पन्नो निविष्टो भद्रविष्टरे ॥ १ ॥
 सामंतैश्च प्रतीहारदत्तद्वारैरुपागतैः । केयूरकोटिमंघट्टपाटितप्रवरांशुकैः ॥ २ ॥
 पतद्भ्रमरमंगीतमौलिमालाचतंसकैः । कटकांशुचयैश्छन्नकराद्रस्पष्टभ्रूतलैः ॥ ३ ॥
 ललत्प्रालंबघतरलप्रभापटलसारिंसैः । प्रणतः सद्गुणग्रामसमावर्जितमानसैः ॥ ४ ॥
 ततस्त्वनुयातोसावाह्वदवस्वाहनैः । प्रष्टाहितकुथाशोभां भद्रामाकृह्य वासितां ॥ ५ ॥
 गृहीतमंडलाग्रेण वद्वस्रायकधेनुना । प्रकोष्टे दधता वामे कटकं हेमनिर्मिते ॥ ६ ॥
 दूरशृङ्गीयमानेन वायुमार्गे सुदुर्गुह्युः । मृगाणामिव यूथेन नमस्वदनुगामिना ॥ ७ ॥
 याहि याहि पुरोमार्गादर्पसर्पं ब्रज ब्रज । चल किं स्तंभितोसीति पादातेन कृतध्वनिः ॥ ८ ॥
 निश्चक्राम पुरो राजा वंदितः पठतोऽग्रतः । आकर्णयन्समाधानन्यस्तधिस्तः सुभाषितं ॥ ९ ॥
 प्रासथ तमसो देशं यस्मिन्मुनिराहृतः । सर्वश्रुतजलस्नाननिर्मलीकृतचेतेन ॥ १० ॥
 शुद्धध्यानशुभाविष्टस्तच्चारुख्यानपरायणः । उपविष्टःसुखस्पर्शे लब्धस्युत्पन्ने मस्त्ररेके ॥ ११ ॥

कात्या तारापतेस्तुल्यो दीप्त्या भास्करसन्निभः । अशोकपल्लवच्छायपाणिपादौबुजेक्षणः ॥ १२ ॥
 प्रशांतेन शरीरेण भ्रुवनं शमयन्निव । पतिर्गणस्य साधूनां गौतमाल्योवतिष्ठते ॥ १३ ॥
 दूरादेवावतीर्णश्च करेणोत्थरणायनः । प्रमोदोत्फुल्लनयनो हृढौके विनयानतः ॥ १४ ॥
 ततस्तं त्रिपरीत्यासौ प्रणम्य च कृतांजलिः । दत्ताशीर्गणनाथेन धरायां समुपाविशत् ॥ १५ ॥
 अथ दंतप्रभाजालधवलीकृतभूतलः । पर्यपृच्छदिदं राजा कुशलप्रश्नपूर्वकं ॥ १६ ॥
 भगवन्पद्मचरितं श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः । उत्पादितान्यथैवास्मिन् प्रसिद्धिः कुमतानुगैः ॥ १७ ॥
 राक्षसोपि हि लंकेशो विद्यावान् मानवोपि वा । तिर्थग्भिः परिभूतोसौ कथं क्षुद्रकवानरैः ॥ १८ ॥
 अतिचात्यंतदुर्गंधं कथं मानुषविग्रहं । कथं वा रामदेवेन बालिश्छिद्रेण नाशितः ॥ १९ ॥
 गत्वा वा देवनिलयं भंक्त्वापवनमुत्तमं । वंदीग्रहं कथं नीतो रावणेनामराधिपः ॥ २० ॥
 सर्वशास्त्रार्थकुशलो रोगवर्जितविग्रहः । शेते च स कथं मासान् पडेतस्य वरोनुजः ॥ २१ ॥
 कथं चात्यंतगुरुभिः पर्वतैरलमुन्नतैः । सेतुः शाखासृगैर्वद्धो य सुरैरपि दुर्धटः ॥ २२ ॥
 प्रसीद भगवन्नेतत्सर्वं कथयितुं मम । उत्तरय बहून् भव्यान् संशयोदारकर्दमात् ॥ २३ ॥
 एवमुक्तो गणेशस्य निर्गतैर्दशनांशुभिः । क्षालयन्निव निःशेषं क्षुसुमैर्मलिनं जगत् ॥ २४ ॥

पद्मपुराणम् ।

लताभवनमद्यस्थान्नर्तयङ्गुरगद्विपः । गंभीरांभोदनिर्घोषं धीरयोदाहरद्गिरा ॥ २५ ॥
 शृण्वाद्युष्मन्महीपाल ! देवानां प्रिययत्नतः । मम वाक्यं जिनेद्रोक्तं तत्त्वशानतत्परं ॥ २६ ॥
 सवणो राक्षसो नैत्र तच्चापि मनुजाशनः । अलीकमेव तत्सर्वं यद्वदति कुवादिनः ॥ २७ ॥
 न विना पीठबंधेन विधातुं सद्य शक्यते । कथा प्रस्तावहीनं च वचनं छिन्नमूलकं ॥ २८ ॥
 यतः शृणु ततस्ताम्रक्षेत्रकालोपवर्णनं । महतां पुरुषाणां च चरितं पापनाशनं ॥ २९ ॥
 अनंतलोकनभसो मध्ये लोकस्त्रिधा स्थितः । तालोत्सूलसंकाशो बलिभिस्त्रिभिराश्रुतः ॥ ३० ॥
 तिर्यंग्लोकस्य मध्येस्मिन्संख्यातिकममागतैः । बोधितो बलयाकारैर्द्वीपरभोधिभिस्तथा ॥ ३१ ॥
 कुलालचक्रसंस्थानो जंघुद्वीपोयमुत्तमः । लवणांभोधिमध्यस्थः सर्वतो लक्ष्ययोजनः ॥ ३२ ॥
 तस्य मध्ये महामेरुमूले त्रजमयोऽक्षयः । ततो जायुनदमयो मणिरत्रमयस्ततः ॥ ३३ ॥
 संख्यातुरक्तमेधौयसद्व्योचुंगुण्युगकः । बालाग्रमात्रिवरास्पृष्टसार्धमभूमिकः ॥ ३४ ॥
 योजनानां सहस्राणि नगतिर्न चोच्छ्रितः । सहस्रमवगाढश्च स्थितो वज्रमयः क्षितौ ॥ ३५ ॥
 त्रिपुलः शिखरे चक्रं धरण्यां दश संगतं । राजते तिर्यगाकाशं मानदंड इवोच्छ्रितः ॥ ३६ ॥
 द्वी च तत्र कुल द्वीपे क्षेत्रैः सप्तभिरन्विते । पद्म क्षेत्राणां विभक्तारो राजते कुलपर्वताः ॥ ३७ ॥

द्वौ महापादपौ ज्ञेयौ विद्याधरपुरीशतं । अधिकं दशभिस्तत्र विजयार्द्धैश्चनैकशः ॥ ३८ ॥
 त्रिशच्चतस्रिभ्युक्ता राजधान्यः प्रकीर्तिताः । चतुर्दश महानद्यो जंबूवृक्षे जिनालयः ॥ ३९ ॥
 पद्भोगक्षितयः प्रोक्ता अष्टौ जिनगृहाणि च । अष्टषष्टिर्गुहामानं भवनानां च तत्स्मृतं ॥ ४० ॥
 सिंहासनानि चत्वारि त्रिंशच्च गदितानि तु । विजयार्द्धनगौ द्वौ च राजतौ परिकीर्तितौ ॥ ४१ ॥
 वक्षारगिरियुक्तेषु समस्तेषु नगेषु च । भवनानि जिनेन्द्राणां राजंते रत्नरश्मिभिः ॥ ४२ ॥
 जंबूभरतसंज्ञायां क्षोण्यां दक्षिणयाशया । सुमहान् राक्षसो द्वीपो जिनविंशसमन्वितः ॥ ४३ ॥
 महाविदेहवर्षस्य जगत्यां पश्चिमाशया । विशालः किन्नरद्वीपो जिनविंशोज्ज्वलः शुभः ॥ ४४ ॥
 तथैरावतवर्षस्य क्षित्यामुत्तरया दिशा । गंधर्वो नामतो द्वीपः सचैत्यालयभूपितः ॥ ४५ ॥
 मेरोः पूर्वविदेहस्य जगत्यां पूर्वयाशया । रराज धरणद्वीपो जिनायतनसंकुलः ॥ ४६ ॥
 भरतैरावतक्षेत्रे वृद्धिहानिसमन्विते । शेषास्तु भूमयः प्रोक्तास्तुल्यकालव्यवस्थिताः ॥ ४७ ॥
 जंबूवृक्षस्य भवने सुरोऽनावृतशब्दितः । शतैः क्लिविषिकाख्यानामास्ते बहुभिरावृतः ॥ ४८ ॥
 अस्मिंश्च भरतक्षेत्रं पुरोत्तरकुरूपमं । कल्पपादपसंकीर्णं सुखमायां विराजते ॥ ४९ ॥
 तरुणादित्यसंकाशा गव्यूतित्रयमुच्छ्रिताः । सर्वलक्षणसंपूर्णाः प्रजा यत्र विरेजिरे ॥ ५० ॥

पद्मपुराणम् ।

युग्मद्युत्पद्यते तत्र पत्न्यानां त्रयमायुषा । प्रेमबंधनबंधं च त्रियते युगलं समं ॥ ५१ ॥

कांचनेन चिता भूमीरत्नैश्च मणिभिस्तथा । कालानुभावतथित्रैः सर्वकामफलप्रदा ॥ ५२ ॥

चतुर्गुलमानैश्च चित्रैर्गंधेन चारुभिः । विमलातिमृदुस्पर्शैस्तृणैश्छन्ना विराजते ॥ ५३ ॥

सर्वदुःफलपुष्पैश्च तरवो रेजुरुज्ज्वलाः । स्वतंत्राश्च सुखेनास्युः गोमहिष्याविकादयः ॥ ५४ ॥

कल्पवृक्षसमुत्पन्नं भक्षयंतो यथेच्छितं । अन्नं सिंहादयः सौम्या हिंसां तत्र न चक्रिरे ॥ ५५ ॥

पद्मादिजलजच्छन्नाः सौवर्णमणिरोधसः । संपूर्णा रेजिरे वाप्यो मधुक्षीरघृतादिभिः ॥ ५६ ॥

गिरयोऽत्यंतमुत्तंगाः पंचवर्णसमुज्ज्वलाः । नानारत्नाकरच्छन्नाः सर्वप्राणिसुखावहाः ॥ ५७ ॥

नद्यो निर्जंतुका रम्याः क्षीरसर्पिर्मधूदकाः । अत्यंतसुरसास्वादा रत्नोद्योतितरोधसः ॥ ५८ ॥

नातिशीतं नचात्युष्णं वीत्रमारुतवर्जितं । सर्वप्रतिभयैर्मुक्तं नित्योद्भूतसमुत्सवं ॥ ५९ ॥

ज्योतिःकमप्रभाजालच्छिन्नैर्दुरविमंडलं । सर्वैर्द्रियसुखाश्वादप्रदकल्पमहातरुः ॥ ६० ॥

प्रासादास्तत्र वृक्षेषु विपुलोद्यानभूमयः । शयनासनमेवैव स्वादुपानाशनानि च ॥ ६१ ॥

यस्त्वातुलेपनादीनि तुर्यगब्दा मनोहराः । आमोदिनस्तथागन्धः सर्वं चान्यतरुद्भवं ॥ ६२ ॥

दश भेदेषु तेज्ज्ववं कल्पवृक्षेषु चारुषु । रेभिरे तत्र युग्मानि सुरलोक इवानिदं ॥ ६३ ॥

एवं प्रोक्तं गणेशेन पुनः श्रेणिकभूपतिः । भोगभूमौ समुत्पत्तेः कारणं परिशृष्टवान् ॥ ६४ ॥
 कथितं च गणेशेन तत्र ये प्रगुणा जनाः । साधुदानसमायुक्ता भवंत्येते सुमानुषाः ॥ ६५ ॥
 ये पुनः कुत्सिते दानं ददते भोगतृष्णया । तेपि हस्त्यादितां गत्वा भुञ्जते दानजं फलं ॥ ६६ ॥
 नितान्तं मृदुनि क्षेत्रे दूरं कृष्टे हलाननैः । क्षिप्तं वीजं यथानंतगुणं शस्यं प्रयच्छति ॥ ६७ ॥
 यथा चेक्षुषु निक्षिप्तं माधुर्यं वारि गच्छति । पीतं च धेनुभिस्तोयं क्षीरत्वेन निवर्तते ॥ ६८ ॥
 एवं साधौ तपोगारे व्रतालंकृतविग्रहे । सर्वग्रथविनिर्मुक्ते दत्तं दानं महाफलं ॥ ६९ ॥
 खले गतं यथा क्षेत्रे वीजमल्पफलं भवेत् । निवेशु च तथा क्षिप्तं कटुत्वं वारि गच्छति ॥ ७० ॥
 यथा च पन्नगैः पीतं क्षीरं संजायते विषं । कुपात्रेषु तथा दत्तं दानं कुफलदं भवेत् ॥ ७१ ॥
 एवं दानस्य सदृशो धरौद्र फलसंभवः । यद्यदा धीयते वस्तु दर्पणे तस्य दर्शनं ॥ ७२ ॥
 यथा शुक्लं च कृष्णं च पक्षद्वयमन्तरं । उत्सर्पिण्यवसर्पिण्योरेवं क्रमसमुद्भवः ॥ ७३ ॥
 अथ कालान्तरोत्पत्या हानिं यातेष्वनुक्रमात् । कल्पपादपखंडेषु शृणु कौलकरीं स्थितिं ॥ ७४ ॥
 प्रतिश्रुतिरिति श्रेयः आद्यः कुलकरो महान् । श्रुत्वा तस्य वचः सर्वाः प्रजाः सौस्थित्यमागताः ॥
 जन्मत्रयमतीतं यो जानाति स निजं विभुः । शुभचेष्टासमुद्युक्तो व्यवस्थानां प्रदेशकः ॥ ७६ ॥

ततो वर्षसहस्राणामतिक्रान्तानु कोटिषु । यद्द्वीषु स मनुः प्रातो जन्म सन्मत्तिसंज्ञितः ॥ ७७ ॥
 ततः क्षेमकरो जातः क्षेमभृत्तदनंतरं । अप्रृत्सीमंकरस्तस्मात्सीमभृच्च ततः परं ॥ ७८ ॥
 चक्षुष्मानपरस्तस्मानं गत्या सभयाः प्रजाः । अपृच्छन्नाथ कर्षितौ दृश्येते गगनार्णवे ॥ ७९ ॥
 ततो जगाद् चक्षुष्मान् विदेहे यच्छतं जिनात् । युक्तो जन्मांतरस्पृत्या यथाकालपरिक्षेपे ॥ ८० ॥
 क्षीणेषु द्युतिवृक्षेषु समुद्रभूतप्रभाचिमौ । चंद्रावित्याविति ख्यातौ ज्योतिर्देवौ स्फुटौ स्थितौ ८१
 ज्योतिषो भावनाः कल्पाः व्यंतराथ चतुर्विधाः । देवा भवंति योग्येन कर्मणा जेतवो भवे ॥ ८२ ॥
 तत्रायं चंद्रमाः शीतस्तीव्रगुरेप भास्करः । एतौ कालस्वभावेन दृश्येते गगनानामरौ ॥ ८३ ॥
 मानावस्तंगते तीव्रे कांतिर्भवति शीतगोः । व्योम्नि नक्षत्रचक्रं च प्रकटत्वं प्रपद्यते ॥ ८४ ॥
 स्वभावाभिमिति कालस्य ज्ञात्वा त्यजत भीतितां । इत्युक्तास्तं समाभ्यर्च्य प्रजा याता यथागतं ८५
 चक्षुष्मति ततोऽतीते यद्यस्वीति समुद्रगतः । विज्ञेयो विपुलस्तस्मादभिचंद्रः परस्ततः ॥ ८६ ॥
 चंद्रामः परतस्त्वस्मान्मर्देवस्त्वदुत्तरः । ततः प्रसेनजिज्जातो नाभिरंत्यस्त्वतोऽभवत् ॥ ८७ ॥
 एते पितृसमा प्रोक्ताः प्रजानां कुलकारिणः शुभैः कर्मभिरुत्पन्नाः चतुर्दश समाधिपः ॥ ८८ ॥
 अथ कल्पद्रुमो नामेरस्य क्षेत्रस्य मध्यगः । स्थितः प्रासादरूपेण विभात्यत्यंतमुन्नतः ॥ ८९ ॥

मुक्तादामचितो हेमरत्नकल्पितभित्तिकः । क्षितौ स एक एवासीद्वाप्युद्यानविभूषितः ॥ ९० ॥
 गृहीतहृदया तस्य बभूव वनितोत्तमा । प्रचलत्तारका भार्या रोहिणीव कलावतः ॥ ९१ ॥
 गंगेव वाहिनीशस्य महाभूभृत्कुलोद्भृता । हंसीव राजहंसस्य मानसानुगमक्षमा ॥ ९२ ॥
 अरुन्धतीव नाथस्य नित्यं पार्श्वानुवर्तिनी । हंसीव गमने वाचि परपुष्टवधूसमा ॥ ९३ ॥
 चक्राद्वेव पतिप्रीतावित्यादिसमुदाहृतं । यां प्रति प्रतिपद्येत सर्वं हीनोपमानतां ॥ ९४ ॥
 पूजिता सर्वलोकस्य मरुदेवीति विश्रुता । यथा त्रिलोकबंधस्य धर्मस्य श्रुतदेवता ॥ ९५ ॥
 ऊष्माभावेन या चंद्रकलाभिरिव निर्मिता । दर्पणश्रीजिगीषेव प्रतिप्राणिगृहीतिषु ॥ ९६ ॥
 निर्मितात्मस्वरूपेव परचित्तप्रतीतिषु । सिद्धजीवस्वभावेव त्रिलोकव्याप्तकर्मणि ॥ ९७ ॥
 पुण्यवृत्तितया जैन्या श्रुत्येव परिकल्पिता । अमृतात्मेव तृष्यत्सु भृत्येषु वसुवृष्टिवत् ॥ ९८ ॥
 सखीषु निर्वृतेस्तुल्या विलासान्मदिरात्मिका । रूपस्य परमावस्था रतेरिव तनुस्थितिः ॥ ९९ ॥
 मंडनं मुंडमालाया यस्याश्चक्षुरभूद्वरं । असितोत्पलदामानि केवलं भारमात्रकं ॥ १०० ॥
 अलकत्रमरा एव भूषा भालांतयोः सदा । दलानि तु तमालस्य पुनरुक्तानि केवलं ॥ १०१ ॥
 प्राणेशंसंकथा एव सुभगं कर्णभूषणं । डंवरो रत्नकनककुंडलादिपरिग्रहः ॥ १०२ ॥

कपोलविव सततं स्फुटालोकस्य कारणं । रत्नप्रभाप्रदीपास्तु विभवायैव केवलं ॥ १०३ ॥
 हासा एव च सद्रंध्राः पटवासाः सितत्विपः । कर्पूरपांशुवः कांठिव्याघातायैव केवलं ॥ १०४ ॥
 वाण्येव मधुरा वीणा वाद्यश्रुतिकुतूहलं । कृतं तु परिवर्गेण तंत्रीनिकरताडनं ॥ १०५ ॥
 कांतिरेवाधरोद्भूता रागोगस्य समुज्ज्वलः । निर्गुणः कौंकुमः फंको लावण्यस्य कलंकनं ॥ १०६ ॥
 परिहासप्रहाराय भुज्जविव युक्तौसली । प्रयोजनमतीतानि मृणालशकलानि तु ॥ १०७ ॥
 यौवनौष्मसमुद्भूता मंडनं स्वेतविदवः । कुचयो हारभारस्तु दृथैव परिकल्पितः ॥ १०८ ॥
 शिलातलविशाला च शोणी विस्मयकारणं । निर्मितेन विना जाता भवने मणिवेदिका ॥ १०९ ॥
 भ्रूषणं अमरा एव निलीनाः कमलाशया । पादयोरुद्वेनीले च नूपुरे निःप्रयोजने ॥ ११० ॥
 तस्या नाभिसंमेताया भोगं कल्पतरुद्वयं । भुञ्जाना या दुराख्यानं ग्रंथक्रोष्टिशतैरपि ॥ १११ ॥
 इंद्राज्ञापयितुष्टाभिर्दिक्रुमारीभिरादरात् । कस्मिंश्चित्समये प्राप्ते परिचर्यां प्रवर्तिता ॥ ११२ ॥
 नंदाज्ञापय जीवति कृतशब्दाः संसंभ्रमं । प्रतीयुः शासनं तस्या लक्ष्मीश्रीश्रुतिकीर्तयः ॥ ११३ ॥
 स्तुवंति काश्चित्तरकाले तां गुणैर्हृदयंगमैः । काश्चित्परमधिज्ञाना उपगायंति वीणया ॥ ११४ ॥
 अत्यंतमद्भुतं काश्चिद्गायंति श्रवणामृतं । पादयोर्लोटेनं काश्चित्कुर्वते मृदुपाणिकाः ॥ ११५ ॥

तांबूलदायिनी काचित्काचिदासनदायिनी । मंडलाग्रकरा काचित्सततं पालनोद्यताः ॥ ११६ ॥
 काश्चिद्भ्यंतरद्वारे बाह्यद्वारे तथापरा । गृहीतकुंतसौवर्णवेत्रदंडासिंहतयः ॥ ११७ ॥
 चामरग्रहिणी काचित्काचिच्छत्रस्य धारिका । आनेत्री वाससां काचिद्भूषणानां ततः परा ११८
 शयनीयविधौ काचित्ससक्ता सन्मार्जने परा । पुष्पप्रकरणे काचित्काचिद्गंधानुलेपने ॥ ११९ ॥
 पानाशनविधौ काचित्काचिदाह्वानकर्मणि । एवं कर्तव्यतां तस्याः सर्वाः कुर्वति देवताः ॥ १२० ॥
 चिंताया अपि न क्लेशं प्रपेदे नृपवल्लभा । अन्यदा शयनीये स्वे सुप्ता सात्यंतकोमले ॥ १२१ ॥
 पद्मांशुकपरिच्छन्ने प्रांतयोः सोपधानके । तस्या मध्ये सुखं लब्धा स्वपुण्यपरिपाकतः ॥ १२२ ॥
 गृहीतामलशस्त्राभिर्देवीभिः पर्युपासिता । अद्राक्षीत्षोडश स्वमानिति श्रेयोविधायिनः ॥ १२३ ॥
 दृषभं दुंदुभिस्क्रंधं दधतं ककुभं शुभं । नदंतं शरदंभोदंसंघाताकारधारिणं ॥ १२४ ॥
 करटच्युतदानांबुगंधं संबंधपट्पदं । वारणं चंद्रधवलं मंद्रगर्जितकारणं ॥ १२५ ॥
 शीतांशुकिरणस्वेतकेशरालीविराजितं । शशिरेखासदृग्द्वंद्वुक्तं मृगाधिपं ॥ १२६ ॥
 सिच्यमानां श्रियं नागैः कुंभैः सौवर्णराजितैः । उत्फुल्लपुंडरीकस्य स्थितामुपरिनिश्चलां ॥ १२७ ॥
 पुनागमालतीकुंदचंपकादिप्रकल्पिते । नितांतं दामिनीदीर्घे सौरभाकृष्टपट्पदे ॥ १२८ ॥

पद्मपुराणम् ।

उदयाचलमूर्द्धस्थं प्रध्वस्तातिमिरोद्भवं । विश्रब्धदर्शनं मानुं मुक्तं मेघाद्युपद्रवैः ॥ १२९ ॥
 वंधुं कुमुदसैदानां धंडनं रात्रियोपितः । धवलीकृतसर्वशो किरणैस्तारकापतिं ॥ १३० ॥
 अन्योन्यप्रेमसंबंधं प्रस्फुरद्विमले जले । विद्युद्दंडसमाकारं मीनयोर्धुगलं शुभं ॥ १३१ ॥
 हारोपशोभितग्रीवं पुष्पमालापरिष्कृतं । मणिभिः कलगं पूर्णं पंचवर्णैः समुज्ज्वलं ॥ १३२ ॥
 पद्मेदीवरसंच्छन्नं विमलं बुमहासरः । नानापक्षिगणाकीर्णं चारुसोपानमंडितं ॥ १३३ ॥
 चलन्मीनमहानक्रज्जनितोलुंगवीचिकं । मेघपंक्तिसमासक्तं नभस्तुल्यं नदीपतिं ॥ १३४ ॥
 साटोपहारिभिर्युक्तं नानारत्नसमुज्ज्वलं । चामीकरमयं चारु विष्टरं दूरमुन्नतं ॥ १३५ ॥
 सुमेरुशिखाराकारं सुमानं, रत्नराजितं । विमानं बुद्बुदादर्शं चामरादिविभूषितं ॥ १३६ ॥
 कल्पद्रुमगृहाकारं भावनं बहुभूमिकं । मुक्तादामकृतच्छायं रत्नांशुपटलायृतं ॥ १३७ ॥
 पंचवर्णमहारत्नराशिमत्यंतमुन्नतं । अन्योन्यकिरणोद्योतजनितैर्गरासनं ॥ १३८ ॥
 ज्वालाजटालमनलं धूमसंभववर्जितं । प्रदक्षिणकृतावर्तमनिधनसमुद्भवं ॥ १३९ ॥
 अमंतरं च स्वप्नानां दर्शनाच्चारुदर्शना । सा प्रबोधं समायाता जयमंगलनिश्चनैः ॥ १४० ॥
 त्वद्भवकांतिसंभूतत्रपेव निशाकरः । एष संप्रति संजातः छायाया परिवर्जितः ॥ १४१ ॥

अयं भाति सहस्रांशुरुदयाचलमस्तके । कलशो मंगलार्थं च सिंदूरैव गुंठितः ॥ १४२ ॥
संप्रति त्वत्सितेनैव तिभिरं यास्यति क्षयं । इतीव स्वस्य वैयर्थ्यात्प्रदीपाः पांडुतां गताः ॥ १४३ ॥
कुलमेतच्छकुंतानां कलकोलाहलाकुलं । मंगलं ते करोतीव निजनीडमुखस्थितं ॥ १४४ ॥
अमी प्रभातवातेन जडमंदेन संगताः । निद्राशेषादिवेदानीं घूर्णते गृहपादपाः ॥ १४५ ॥
एषा त्वद्गृहवाप्यं ते भानुविंबविलोकनात् । हृष्टाह्वयति जीवेशं चक्रवाकी कलस्वनेः ॥ १४६ ॥
त्वद्गतिप्रेक्षणेनैते कृतोत्कंठा इवाधुना । कुर्वति क्लृजितं हंसा निद्रानिर्वासकारणं ॥ १४७ ॥
उल्लिख्यमानकंसोत्थनिःस्वनप्रतिमो महान् । अलं सारसचक्राणां झंकारोयं विराजितः ॥ १४८ ॥
निशांत इत्ययं स्पष्टो ज्योतिर्निर्मलचेष्टितं । देवि मुंचाधुना निद्रामितिवंदिकृतस्तवा ॥ १४९ ॥
अमुंचच्छयनीर्यं च समुद्भूततरंगकं । सुमनोभिः समाकीर्णं साभ्रतारानभःसमं ॥ १५० ॥
वासंगेहाच्च निष्क्रांता प्रत्यात्मकृतकर्मिका । यथौ नाभिसमीपं सा दिनश्रीरिव भास्करं ॥ १५१ ॥
भद्रासननिविष्टाय तस्मै खर्वासनास्थिता । कराभ्यां कुड्मलं कृत्वा क्रमात्स्वमान्यवेदयत् ॥ १५२ ॥
इति चिंताप्रमोदेन परायत्तीकृतः पतिः । जगाद त्वयि संभूतल्लोकत्रयस्य गुरुः शुभे ॥ १५३ ॥

पद्मपुराणम् ।

इत्युक्त्वा सा परं इषं जगाम कमलक्षणा । मूर्तिरिदोखिवोदारा दधती क्रांतिसंहतीः ॥ १५४ ॥
 संमविष्यति पण्मासाज्जिने शक्रालयापुचत् । रत्नवृष्टिं घनाधीशो मासात्पंचदशदितः ॥ १५५ ॥
 तस्मिन्गर्भस्थिते यस्माज्जाना वृष्टिर्हिरण्मयी । हिरण्यगर्भनाम्नासौ स्तुतस्तस्मात्सुरेश्वरैः ॥ १५६ ॥
 शनैर्जिनस्त्रिभिर्युक्तः कुक्षौ तस्याश्चचाल न । माभूत्संचलनादस्याः पीडितिकृतमानसः ॥ १५७ ॥
 यथा दर्पणसंक्रांतछायामात्रेण पावकः । आघाता न विकारस्य तथा तस्या बभूव सः ॥ १५८ ॥
 निश्चक्राम ततो गर्भात् पूर्णं काले जिनोचमः । मलस्पृशविनिर्मुक्तः स्फटिकादिव सन्नतः ॥ १५९ ॥
 ततो महोत्सवश्चक्रे नाभिना सुतजन्मनि । समानंदितनिःशेषजनो युक्त्या यथोक्त्या ॥ १६० ॥
 त्रैलोक्यं क्षोभयायातर्मंद्रं कंपितमासनं । सुरासुराश्च संजाताः किं किमेतदितिस्वनाः ॥ १६१ ॥
 अनाध्मातस्ततः शंखो दध्वान भवनश्रितां । व्यंतराधिपतेर्गेहे रराट पटहः स्वयं ॥ १६२ ॥
 ज्योतिषां निलये जातमकस्मात्सिंहद्वंहितं । कल्पाधिपट्टेहे स्पष्टं घटारलं रराण च ॥ १६३ ॥
 एवंविधशुभोत्पातः ज्ञाततीर्थकरोद्भवः । प्रचलद्भिः किरीटैश्च प्रयुक्तावधयस्ततः ॥ १६४ ॥
 प्रातिघृतं महोत्साहा इंद्रा नाभीयमालयं । चारुणेंद्रसमालुढाः कृतमंडनविग्रहाः ॥ १६५ ॥
 ततः कंदर्पिणः केचित्सुरा नृत्यं प्रचक्रिरे । चतुरासकोटनं केचिद्वलानं केचिदुन्नतं ॥ १६६ ॥

केचित्केसरिणो नादां सुसुखव्याप्तविष्टपान् । विकुर्वति बहून् वेपान् केचित्केचिज्जगुर्वरां ॥ १६७ ॥
 उत्पतद्भिः पतद्भिश्च ततो देवैरिदं जगत् । महारावसमापूर्णे स्थानभ्रंशमिवागतं ॥ १६८ ॥
 ततः साकेतनगरं धनदेन विनिमित्तं । विजयार्द्धनगाकारप्राकारेण समावृतं ॥ १६९ ॥
 पातालोदरगंभीरपरिखाकृतवेष्टनं । तुंगगोपुरकूटाग्रदूरनष्टांतरिक्षकं ॥ १७० ॥
 नानारत्नकरोधोतपटप्रावृतसन्नकं । इंद्राःक्षणेन संप्राप्तुर्महाभूतिसमन्विताः ॥ १७१ ॥
 पुरं प्रदक्षिणीकृत्य त्रिः शक्रः सहितोमरैः । शक्रः प्रसवागारात्पौलोम्यानापयज्जिनं ॥ १७२ ॥
 जिनमातुस्ततः कृत्वा मायाबालं प्रणामिनी । बालमानीय शक्रस्य शची चक्रे करद्वये ॥ १७३ ॥
 रूपं पश्यन् जिनस्यासौ सहस्रनयनोपि सन् । तृप्तिमिद्रो न संप्राप त्रैलोक्यातिशयस्थितं ॥ १७४ ॥
 ततस्तमंकमारोप्य समारूढ गजाधिपं । गृहीतचामरच्छत्रो भक्त्या परमया स्वयं ॥ १७५ ॥
 अवाप मेरुशिखरं सैवदेवैः समन्वितः । वैदूर्यादिमहारत्नमरीचिनिचयोज्ज्वलं ॥ १७६ ॥
 पांडुकंवलसंज्ञायां शिलायां सिंहविष्टरे । ततो जिनः सुरेशेन स्थापितः पृष्टवर्तिना ॥ १७७ ॥
 ततः समाहिता भेर्यः क्षुब्धसागरनिःस्वनाः । मृदंगशंखशब्दाश्च सादृहासाः कृताः सुरैः ॥ १७८ ॥
 यक्षकिन्नरगंधर्वाः सह तुंबरनारदाः । विश्वावसुसमा युक्ताः कुर्वाणा मूर्च्छना वराः ॥ १७९ ॥

गांयन्ति सह पत्नीभिः मनःश्रोत्ररं तदा । वीणावादनमारब्धा कर्तुं लक्ष्मींश्च सादराः ॥ १८० ॥
 हागभावसमेताश्च नृत्यत्यम्भरां वरं । अंगहारं यथा वस्तु कुर्वाणाः कृत्वभूषणाः ॥ १८१ ॥
 एवं तत्र महावायं जनिताप्रसन्नममैः । अभियेकाय देवेन्द्रो जग्राह कलशं गुणं ॥ १८२ ॥
 ततः धीरारणवीमोभिः पूर्णैः कुर्ममहोदरैः । चाभीकरममैः पद्मच्छन्दनवर्कैः सपल्लवैः ॥ १८३ ॥
 अभिनेकं जिनेन्द्रस्य चकार त्रिदशधिपः । कृत्वा वैक्रियसामर्थ्योदात्मानं बहुविग्रहं ॥ १८४ ॥
 यमो वैश्रवणः गोमो वरुणोऽन्ये च नाक्तिनः । मेघवक्रादयः गर्वं चकुर्मवत्याभिपेचनं ॥ १८५ ॥
 इंद्राणीप्रसुरा देव्यः सद्गैर्धनुलेपनैः । चक्रुश्चूर्तनं भवत्या करैः पल्लवकौमलैः ॥ १८६ ॥
 महीप्रपिव तं नायं कुर्मर्जलधरोरिव । अभिपिच्य समारब्धाः कर्तुमस्य विभूषणं ॥ १८७ ॥
 चन्द्रादित्यसंशतस्य कर्णयोः कुंडले कृते । वरद्वयं सुरनाथेन वचनमूचीविभिन्नयोः ॥ १८८ ॥
 पद्मरागमणिः शुद्धः चूडायां विनिवेशितः । त्र्यम्बलपित्रं संपन्नं शिरो यस्य मरीचिभिः ॥ १८९ ॥
 अर्धचंद्राकृतिर्यस्ता चंदनेन तलाटिका । चाद्रुमूले कृते ज्ञात्यहेमकयूरमंडिते ॥ १९० ॥
 नद्यत्रशूलमुक्तामैः कल्पितेन मयूरिणा । हारेण भूषितं वक्षः श्रीवत्सकृतभूषकं ॥ १९१ ॥
 हरिन्मणिसरोजश्रीरत्नशूलमरीचिभिः । संजातपल्लवेनैव प्रालंवेन विराजितः ॥ १९२ ॥

लक्षणाभरणश्रेणौ प्रकोटौ दधतुः श्रियं । मणिवंधनचारुभ्यां कटकभ्यां सुसंहती ॥ १९३ ॥
पद्मशुकोपरिन्यस्तकटिसूत्रेण राजितं । नितंबफलकं संध्यादास्रेव्रावनिभृत्तटं ॥ १९४ ॥
सर्वांगुलीषु विन्यस्तं मुद्रिकाभूषणं वरं । नानारत्नपरिष्वक्तचामीकरविनिमित्तं ॥ १९५ ॥
भक्त्या कृतमिदं देवैः सर्वमंडनयोजनं । त्रैलोक्यमंडनस्यास्य कुतोन्यन्मंडनं परं ॥ १९६ ॥
चंदनेन समालभ्य रोचनाः स्थासकाः कृताः । रेजुस्ते स्फटिकक्षोण्यां कनकांवूद्गमा ह्व ॥ १९७ ॥
उत्तरीयं च विन्यस्तमंशुकं कृतपुष्पकं । अत्यंतनिर्मलं रेजे सतारमिव तन्मभः ॥ १९८ ॥
पारिजातकसंतानकुसुमैः परिकल्पितं । पट्टपदालीपरिष्वक्तं पिनद्धं स्थूलशेखरं ॥ १९९ ॥
तिलकेन सुवोर्मध्यं सद्गन्धेन विभूषितं । तिलकत्वं त्रिलोकस्य विभ्रतश्चारुचेष्टिनः ॥ २०० ॥
ततस्तं भूषितं संतं त्रिलोकस्य विभूषणं । तुष्टास्तुष्टुश्रुतिस्थं ते देवाः शक्रपुरस्सराः ॥ २०१ ॥
नष्टधर्मं जगत्यस्मिन्नज्ञानतमसावृते । भ्राम्यतां भव्यसत्त्वानामुदितस्त्वं दिवाकरः ॥ २०२ ॥
किरणैर्लिनचंद्रस्य विमलैस्तव वाङ्मयैः । प्रबोधं यास्यतीदानीं भव्यसत्त्वकुसुद्वती ॥ २०३ ॥
भव्यानां तत्त्वदृष्ट्यर्थं केवलानलसंभवः । ज्वलितस्त्वं प्रदीपोसि स्वयमेव जगद्गृहे ॥ २०४ ॥
पापशत्रुनिघाताय जातस्त्वं सितसायकः । कर्ता भवाटवी दाहं त्वमेवध्यानवन्धिना ॥ २०५ ॥

पद्मपुराणम् ।

दुष्टेन्द्रियमहानागदमनाय त्वमुद्गतः । वैनतेयो महावायुः संदेहघनसंपदा ॥ २०६ ॥

धर्मावृष्टिदुःसंप्राप्तिवृषिता मध्यचातकाः । उन्मुखास्त्वाद्युदीक्षते नाथामृतमहाघनं ॥ २०७ ॥

नमस्ते त्रिजगद्गीतनितांतामलकीर्तये । नमस्ते गुणगुण्यथाय तरेवे कामदायिने ॥ २०८ ॥

कर्मकाष्ठकुठाराय तीक्ष्णधाराय ते नमः । नमस्ते मोहतुंगाद्रिसंगवज्रात्मने सदा ॥ २०९ ॥

विध्यापकाय दुःखाग्निर्ममस्ते सलिलात्मने । रजःसंगविहीनाय नमस्ते गगनात्मने ॥ २१० ॥

इति स्तुत्या विधानेन प्रणम्य च पुनः पुनः । तमारोप्य गजं जगुरयोध्याभिमुखाः सुराः २११

मातुरिके ततोलखः कृत्वा शुच्या जिनाभेकं । विधाय परमानंदं स्वस्थानं ससुरोगमत् ॥ २१२ ॥

ततस्तमंबरैर्दिव्यैरलंकारैश्च भूषितं । लिप्तं च परमामोदघ्राणहार्याञ्जुलेपनैः ॥ २१३ ॥

तुष्टाः संवीक्ष्य तनयमंकस्थं जननी तदा । निजच्छायापरिव्रिंशंगर्पिजरीकृतदिग्मुखं ॥ २१४ ॥

आलिङ्गती मृदुस्पर्शे कौतुकव्याप्तमानसा । दुराल्यानपरावस्थाभवावर्षीणो सुखार्णवे ॥ २१५ ॥

अक्रमासेन सा तेन रराज प्रमदोत्तमा । नवोदितेन पूर्वोद्या विघ्नेन सवितुर्यथा ॥ २१६ ॥

नाभिश्च तत्सुतं दृष्ट्वा दिव्यालंकारधारिणं । त्रैलोक्यैश्वर्यसंयुक्तं मेने स्वं परमद्युतिं ॥ २१७ ॥

सुतगान्त्रसमासंगसंज्ञावसुखसंपदः । मीलितार्धत्रिभागस्य मनोस्य द्रवतां गतं ॥ २१८ ॥

सुरेंद्रपूजया प्राप्तः प्रधानत्वं जिनो यतः । ततस्तमृषभाभिरुथां निन्यतुः पितरौ सुतं ॥ २१९ ॥
 तयोरन्योन्यसंबद्धं भ्रम यद्बुद्धिमागतं । तज्जातमधुना बाले पूर्ववच्च तयोरपि ॥ २२० ॥
 करांगुष्टे ततो न्यस्तममृतं वज्रपाणिना । पिबन् क्रमेण संग्राप देहस्थोपशयं जिनः ॥ २२१ ॥
 ततः कुमारैर्कथुक्तो वयस्यैरिन्द्रनोदितेः । अनवद्यां चकारासौ क्रीडां पित्रोः सुखावहां ॥ २२२ ॥
 आसनं शयनं यानं भोजनं वसनानि च । चारणादिकमन्यच्च सकलं तस्य शक्रजं ॥ २२३ ॥
 कनीयसैव कालेन परां वृद्धिमवाप सः । मेरुभित्तिसमाकारं विभ्रद्दक्षः समुन्नतं ॥ २२४ ॥
 आशास्तेरमालानस्तंभसंस्थानतां गतौ । बाहू तस्य समस्तस्य जगतः कल्पपादपौ ॥ २२५ ॥
 उरुदंडद्वयं दश्रे स्वकांतिकृतवर्चनं । त्रैलोक्यगृहदृष्ट्यर्थं स्तंभद्वयसमुच्छ्रितं ॥ २२६ ॥
 द्वयं बभार तद्वज्रमन्योन्यस्य विरोधकं । कांत्या जितनिशानाथं दीप्त्या च जितभास्करं २२७
 करौ तस्यारुणच्छायौ पल्लवादापि कौमलौ । ध्रुलीकारे समस्तानां भ्रुतामथ च क्षमौ ॥ २२८ ॥
 निविडःकेशसंघातः स्त्रियोत्थं बभूव च । नीलांजनशिलाकारो मूर्द्धि हेमगिरेरिव ॥ २२९ ॥
 धर्मात्मनापि लोकस्य तेन सर्वस्य लोचने । उपमानमतीतेन हृते रूपेण शम्भुना ॥ २३० ॥
 तस्मिन्काले ग्रनष्टेषु कल्पवृक्षेष्वशेषतः । अकृष्टपच्यशस्येन मही सर्वा विराजते ॥ २३१ ॥

वाणिज्यव्यवहारेण शिल्पैश्च रहिताः प्रजाः । असावद्धर्मज्ञायाः पाखंडैश्च विवर्जिताः ॥ २३२ ॥
 आसीदिक्षुरसस्वासासाहारः पद्मसान्वितः । स्वयं छिन्नच्युतः कांतिवीर्यादिकरणक्षमः ॥ २३३ ॥
 सोपि कालानुभावेन स्वयं गलति नो यदा । यंत्रनिष्पीडनद्वयश्च न लोकोनुपदेशतः ॥ २३४ ॥
 पश्यंतोपि तदा सस्यं तत्संस्कारविधौ जडाः । धुधा संतापिताः सद्यः प्रजाः व्याकुलतां गताः ॥
 ततः शरणमीयुस्ताः नाभिं संघातमागताः । उद्धुधेति वचः स्तुत्वा प्रणम्य च महार्तयः ॥ २३६ ॥
 नाथ ! याताः समस्तास्ते प्रथमं कल्पपादपाः । धुघासंतापितानस्मांस्त्रायस्य श्रणागतान् २३७
 भूमिजं फलसंपन्नं किमप्येतच्च दृश्यते । विधिमस्य न जानीमः संस्कारे भक्षणोचितं ॥ २३८ ॥
 स्वच्छंदचारिणामेतद्रोकुलानां स्तनांतरात् । क्षरन् मक्ष्यममक्ष्यं किं कथं चेति वद प्रभो ॥ २३९ ॥
 व्याघ्रसिंहादयः पूर्वं क्रीडास्वालिंगनोचिताः । अधुना त्रासयंत्येते प्रजाः कलहत्तराः ॥ २४० ॥
 मनोहराणि दिव्यानि स्थलानि जलजानि च । दृश्यंते न तु जानीमः सुखमेभिर्यथा भवेत् २४१
 अतः संस्करणोपायमेतेषां वद देव नः । यतः सुखेन जीवामस्वत्प्रसादेन रक्षिताः ॥ २४२ ॥
 एवमुक्तः प्रजाभिः सत्राभिः कारुण्यसंगतः । जगाद वचनं धीरो वृत्तेर्दर्शनकारणं ॥ २४३ ॥
 उत्पत्तिसमये यस्य रत्नवृष्टिरभूच्चिरं । आगमथ सुरेंद्राणां लोकक्षोभनकारणं ॥ २४४ ॥

महातिशयसंपन्नं तमुपेत्य समं वयं । ऋषभं परिपृच्छामः कारणं जीवनप्रदं ॥ २४५ ॥
 तस्य देवस्य लोकस्मिन्सदृशो नास्ति मानवः । सर्वेषां तमसामंते तस्यात्मा संप्रतिष्ठितः ॥ २४६ ॥
 इत्युक्त्वास्तेन साकं ते नाभेयस्यातिकं गताः । दृष्ट्वा च पितरं देवो विधिं चक्रे यथोचितं ॥ २४७ ॥
 उपविष्टस्ततो नाभिर्नाभेयश्च यथासनं । अथैनं स्तोतुमारब्धाः प्रजाःप्रणतिपूर्वकं ॥ २४८ ॥
 लोकं सर्वमतिकम्य तेजसा ज्वलितं वपुः । सर्वलक्षणसंपूर्णं तैवैतन्नाथ शोभते ॥ २४९ ॥
 गुणैस्तत्र जगत्सर्वं व्याप्तमत्यंतनिर्मलैः । प्रल्हादकरणोद्भूतैः शशांककिरणैरिव ॥ २५० ॥
 वयं प्रभुं समायाता पितरं तत्र कार्थिणः । गुणान् ज्ञानसमुद्भूतान् स चैप तव भापते ॥ २५१ ॥
 सत्त्वं कोपि महासत्त्वो महात्मातिशयान्वितः । एवंविधोपि यं गत्वा निश्चयार्थं निषेवते ॥ २५२ ॥
 स त्वमेवंविधो भूत्वा रक्ष नः क्षुत्पीडितान् । उपायस्योपदेशेन सिंहादिभयतस्तथा ॥ २५३ ॥
 ततः कृपासमासक्तहृदयो नाभिनंदनः । शशास चरणग्राप्ता बद्धांजलिपुटाः प्रजाः ॥ २५४ ॥
 शिल्पानां शतमुद्दिष्टं नगराणां च कल्पनं । ग्रामादिसन्निवेशश्च तथा वेदमादिकारणं ॥ २५५ ॥
 क्षत्रित्राणे नियुक्ता ये तेन नाथेन मानवाः । क्षत्रिया इति ते लोके प्रसिद्धिं गुणतो गताः २५६
 चाणिज्यकृषिगोरक्षाम्रभूतौ ये निवेशिताः । व्यापारे वैश्यशब्देन ते लोके परिकीर्तिताः ॥ २५७ ॥

पञ्चपुराणम् ।

ये तु श्रुत्वा हतिं प्राप्ता नीचकर्मविधायिनः । शूद्रसंज्ञामवाप्तुस्ते भेदैः प्रेष्यादिभिस्तथा ॥ २५८ ॥
युगं तेन कृतं यस्मादित्यमेतत्सुखादहं । तस्मात्कृतयुगं प्रोक्तं प्रजाभिः प्राप्तसंमदं ॥ २५९ ॥
नाभेयस्य सुनंदाभूतंदाच वनिताद्वयं । भरतादय उत्पन्नास्त्वयोः पुत्रा महोजसः ॥ २६० ॥
श्रुतेन तस्य पुत्राणां गुणसंबंधचारुणा । अभूदलंकृवा धोणी नित्यप्राप्तसमुत्सवा ॥ २६१ ॥
तस्यानुपममैश्वर्यं भुंजानस्य जगद्गुरोः । प्रयातः सुमहान् कालो नाभेयस्यामितत्त्वियः ॥ २६२ ॥
अथ नीलांजनाख्यायां नृत्यंत्यां सुरयोषिति । इयं तस्य समुत्पन्ना बुद्धिर्वैराग्यकारणं ॥ २६३ ॥
अहो जना विडम्ब्यते परितोषणचेष्टितैः । उन्मत्तचरित्वाकारैः स्ववपुःखेदकारणैः ॥ २६४ ॥
अत्र कश्चित्पराधीनो लोके मृत्युत्वमापतः । आज्ञां ददाति कश्चिच्च तस्मै गर्वस्खलद्वचः ॥ २६५ ॥
एवं धिगस्तु संसारं यस्मिन्ब्रुत्पाद्यते परैः । दुःखमेव सुखाभिर्य्या नीतं संभूढमानसैः ॥ २६६ ॥
तस्मादिदं परित्यज्य कृत्रिमं क्षयवत्सुखं । सिद्धसौख्यसमाचाप्यै करोम्याद्यु विचेष्टितं ॥ २६७ ॥
यावदेवं मनस्तस्य प्रभृत्तं शुभचिंतने । तावल्लीकांतिकेद्वैरिदमागत्य भाषितं ॥ २६८ ॥
साधु नाथावबुद्धं ते त्रैलोक्ये हितकारणं । विच्छिन्नस्य महाकालो मोक्षमार्गस्य वर्तते ॥ २६९ ॥
एते विपरिवर्तते मवदुःखमहार्णवे । उपदेशस्य दातारमंतरेणासुधारिणः ॥ २७० ॥

ब्रजंतु सांप्रतं जीवा देशितेन यथा त्वया । युक्तमक्षयसौख्येन लोकाग्रव स्थितं पदं ॥ २७१ ॥
 इति तस्य प्रबुद्धस्य स्वयमेव महात्मनः । सुरैरुदाहृता वाचः प्रयाताः पुनरुक्ततां ॥ २७२ ॥
 इति निष्क्रमणे तेन चितिते तदनंतरं । आगताः पूर्ववद्देवाः पुंरंदरपुरस्सराः ॥ २७३ ॥
 आगत्य च सुरैः सर्वैस्तुतः प्रणतिपूर्वकं । चितितं साधु नाथेति भाषितं च पुनः पुनः ॥२७४॥
 ततो रत्नप्रभाजालजटिलीकृतदिग्भुखां । चंद्रांशुनिकराकारप्रचलच्चारुचामरां ॥ २७५ ॥
 पूर्णचंद्रनिभादर्शकृतशोभां सुबुद्धदां । अर्द्धचंद्रकसंयुक्तामंशुकध्वजभूषितां ॥ २७६ ॥
 दिव्यसृग्भिः कृतामोदां मुक्ताहारविराजितां । सुदर्शनां विमानाभां किंकिणीभिःकृतस्वनां २७७
 सुरनाथार्पितस्कंधां देवशिल्पिविनिर्मितां । आरुह्य शिविकां नाथो निर्जगाम निजालयात् ॥२७८॥
 ततः शब्देन तूर्याणां नृत्यतां च दिवौकसां । त्रिलोकविवरापूरश्चक्रे प्रतिनिनादिना ॥ २७९ ॥
 ततोऽत्यंतमहाभूत्या भक्त्या देवैः समन्वितः । तिलकाह्वयमुद्यानं संप्राप जिनपुंगवः ॥ २८० ॥
 प्रयाग इति देशोसौ प्रजाभ्योस्मिन् गतो यतः । प्रकृष्टो वा कृतस्त्यागः प्रयागस्तेन कीर्तितः ॥
 आपृच्छनं ततः कृत्वा पित्रोर्विधुजनस्य च । नमः सिद्धेभ्य इत्युक्त्वा श्रामण्यं प्रतिपद्यत ॥२८२॥
 कारैः समं त्यक्त्वा वसनानि महासुनिः । चकारासौ परित्यागं केशानां पंचस्रष्टिभिः २८३

पञ्चपुराणम् ।

ततो रवपटं केशान् प्रतिपद्य सुराधिपः । चिक्षेप मस्तके कृत्वा क्षीरकूपास्वारिणि ॥ २८४ ॥
 महिमानं ततः कृत्वा जिनदीशानिमित्तकं । यथा यातं सुरा जग्मुर्मनुष्याश्च विचेतसः ॥ २८५ ॥
 सहस्राणि च चत्वारि नृपाणां स्वामिभक्तितः । तदाकृतमजानंति प्रतिपन्नानि नम्रतां ॥ २८६ ॥
 ततो वर्षाद्धिमात्रं स कार्योत्सर्गेण निश्चलः । धराधरद्रवस्थौ कूर्तेद्रियसमास्थितिः ॥ २८७ ॥
 वातोद्भूता जटास्तस्य रेखुराकुलमूर्तयः । धूमाल्य इव सद्ब्रह्मानवद्विशक्तस्य कर्मणः ॥ २८८ ॥
 ततः पडपि नो यावन्मासा गच्छति भ्रूयतां । भग्नस्तावदसौ संघः परीपहमहामैटः ॥ २८९ ॥
 केचिन्निपतिता भूमौ दुःखानिलसमाह्वयाः । केचित्सरसवीर्यत्यादुपविष्टा महीतले ॥ २९० ॥
 कार्योत्सर्गं परित्यज्य गताः केचित्फलाशनं । संतसमूर्तयः केचित्प्रविष्टाः शीतलं जलं ॥ २९१ ॥
 केचिन्नागा ह्योद्धृता त्रिविशुगिरिगह्वरं । परावृत्यमनाः केचित्प्राग्वा जिनमीक्षितुं ॥ २९२ ॥
 मानी तत्र मरीचिस्तु दधत्कापायथाससी । परिव्राट्शासनं चक्रं वल्किभिः प्रत्यवस्थितः ॥ २९३ ॥
 ततः फलादिकं तेषां नम्ररूपेण गृह्णतां । विचैरुगेने वाचो दर्शनानां सुधाभुजां ॥ २९४ ॥
 अनेन नम्ररूपेण न वर्तत इदं नृपाः । समाचरितुमत्यर्थं दुःखहेतुरयं हि वः ॥ २९५ ॥
 ततः परिदधुः केचित्पत्राण्यन्यै तु वल्कलं । चर्माणि केचिदन्यै तु वासः प्रथममुच्चितं ॥ २९६ ॥

लज्जिताः स्वेन रूपेण केचिच्च कुशचीवरं । प्राप्यामीभिस्ततस्त्वसिं फलैः शीतजलेन च ॥२९७॥
 संभूय ते ततो भग्नाः दुर्दशाचारवर्तिनः । विश्रब्धाः कर्तुमारब्धा दूरं कृत्वा प्रधारणं ॥ २९८ ॥
 तेषां केनचिदित्युक्तास्ततो भूपेन ते नृपाः । एतेन कथितं किञ्चित्कस्मैचिद्भवतामिति ॥ २९९ ॥
 नैतेन कथितं किञ्चिदस्मभ्यमिति ते ध्रुवं । ततोऽन्येनोदितं वाक्यमिति भोगाभिलाषिणः ॥३००॥
 उत्तिष्ठत निजान्देशान् ब्रजामोत्र स्थितेन किं । प्राप्नुमः पुत्रदारादिवक्त्रालोकनजं सुखं ॥३०१॥
 अपरेणेति तत्रोक्तं ब्रजामो विह्वला वयं । नहि किञ्चिदकर्तव्यं विद्यतेस्माकमार्तितः ॥ ३०२ ॥
 नाथेन तु विना यातान्निरीक्ष्य भरतो रुपा । मारयिष्यति नोऽवश्यं देशान्वापहरिष्यति ॥३०३॥
 नाभेयो वा पुनर्यस्मिन्काले राज्यं प्रपत्स्यते । तदास्य दर्शयिष्यामो निरुपाः कथमाननं ३०४
 तस्मादत्रैव तिष्ठामो भक्षयंतः फलादिकं । सेवामस्यैव कुर्वाणा भ्राम्यंतः सुखमिच्छया ॥३०५॥
 प्रतिमास्थस्य तस्याथ नमिश्च विनमिस्तथा । तस्थुतः पादयोर्नत्वा भोगयाचनतत्परौ ॥३०६॥
 याच्यमानौ विदित्वा तावासनस्य प्रकंपनात् । आयातो धरणो नाम्ना नागराजस्त्वरान्वितः३०७
 विकृत्य जिनरूपं स ताभ्यां विद्ये वरे ददौ । प्राप्य विद्ये वरे यातौ विजयार्द्धनगे क्षणात् ॥३०८॥
 योजनानि दशासु तत्र विद्या मृदालयाः । नानादेशपुराकीर्णाः भोगैर्भोगक्षितैः समाः ॥३०९॥

पद्मपुराणम् ।

उपर्यथ समारूढ्य योजनानि पुनर्देश । गंधर्वकिन्नरादीनां नगराणि सहस्रशः ॥ ३१० ॥
 अतोपि समतिक्रम्य पंचयोजनमंतरं । अर्हन्नवनसंछन्नो भाति नंदीश्वराद्रिवत् ॥ ३११ ॥
 भवनेष्वर्हतां तेषु स्वाध्यायगतचेतसः । मुनयश्चाराणा नित्यं तिष्ठति परमौजसः ॥ ३१२ ॥
 दक्षिणं विजयार्द्धस्य भागे पंचाशदाहिताः । रथनूपुरसंध्याभ्रभृतीनां पुरां ततः ॥ ३१३ ॥
 उत्तरेण तथा षष्टिर्नगराणां निवेशिता । आकाशवल्लभादीनि यानि नामानि चिभ्रति ॥ ३१४ ॥
 देशग्रामसमाकीर्णं मंडवाकारसंकुलं । सखेटकर्षटाटोपं तत्रैकैकं पुरोत्तमं ॥ ३१५ ॥
 उदारगोपुराहालं हेमप्राकारतोरणं । वायुधानसमाकीर्णं सर्वकामप्रसादनं ॥ ३१६ ॥
 अकृष्टसर्वसस्याब्जं सर्वपुष्पफलद्रुमं । सर्वोपधिसमाकीर्णं सर्वकामप्रसादनं ॥ ३१७ ॥
 भोगभूमिसमं शश्वद्राजते यत्र भूतलं । मधुक्षीरशृतादीनि चर्हते तत्र निर्ज्वरतः ॥ ३१८ ॥
 सरोसि पद्मयुक्तानि हंसादिकलितानि च । मणिक्वांचनसोपानाः स्वच्छमिष्टमधुदकाः ॥ ३१९ ॥
 सरोरुहरजम्बुना विरेजुस्त्वत्र दीर्घिकाः । सवत्सकामधेनूनां संपूर्णदुसमत्विषां ॥ ३२० ॥
 सुवर्णसुरश्रृंगाणां संघाः शालासु तत्र च । नेत्रानंदकरीणां च वसंति यत्र धेनवः ॥ ३२१ ॥
 यासां वर्चश्च मूत्रं च सुगंधं तु सरुष्कवत् । कांतिवीर्यप्रदं तासां पयः केनोपमीयते ॥ ३२२ ॥

नीलनीरजवर्णानां तथा पद्मसमत्विषां । महिषीणां सपुत्राणां सर्वासामत्र पंत्यः ॥ ३२३ ॥
 धान्यानां पर्वताकाराः पत्यौघाः क्षयवर्जिताः । वायुद्यानपरिक्षिप्ताः प्रासादाश्च महाप्रभाः ३२४
 रेणुकंठकनिर्मृक्ताः रथ्यामार्गाः सुखावहाः । महातरुकृतच्छायाः प्रपाः सर्वरसान्विताः ॥ ३२५ ॥
 मासांश्च चतुरस्तत्र श्रोत्रानंदकरध्वनिः । देशे काले च पर्जन्यः कुरतेऽमृतवर्षणं ॥ ३२६ ॥
 हिमानिलविनिर्मृक्तो हेमंतः सुखभागिनां । यथेप्सितपरिप्राप्तवाससां साधु वर्तते ॥ ३२७ ॥
 मृदुतापो निदाघेपि शंकावानिव भास्करः । नानारत्नः प्रभाक्रांतो बोधकः पद्मसंपदां ॥ ३२८ ॥
 ऋतवोन्येपि चेतःस्थवस्तुसंप्रापणोचिताः । नीहारादिविनिर्मृक्ताः शोभंते निर्मला दिशः ॥ ३२९ ॥
 न कश्चिदेकदेशोपि तस्मिन्नस्त्यसुखालयः । रमंतं सततं सर्वा भोगभूमिष्विव प्रजाः ॥ ३३० ॥
 योषितः सुकुमारांगाः सर्वाभरणभूषिताः । इंगितज्ञानकुशलाः कीर्तिश्रीहीद्युतिप्रभाः ॥ ३३१ ॥
 काचित्कमलगर्भाभा काचिदिदीवरप्रभा । काचिच्छिरीषसंकाशा काचिद्विद्युत्समद्भुतिः ॥ ३३२ ॥
 नंदनस्येव वातेन निर्मितास्ताः सुगंधतः । वसंतादिव संभूताश्चारुष्पविभूषणात् ॥ ३३३ ॥
 चंद्रकांतिविनिर्माणशरीरा इव चापराः । कुर्वन्ति सततं रामा निजज्योत्स्ना सरस्तरं ॥ ३३४ ॥
 त्रिवर्णनेत्रशोभिभ्यो गत्या हंसधूसमाः । पीनस्तन्यः कृशोदर्यः सुरस्त्रीसमविभ्रमाः ॥ ३३५ ॥

पुण्याणां पंचवर्णाणां वृष्टीश्च प्रमथाधिपाः । अहोदानमहोदानमित्युक्त्वा वष्टुमुदा ॥ १८ ॥
 अनिलोत्सुखस्पर्शो दिशः सुरभयन् ववी । पूरयंती नभोभागं बहुधारा पपात च ॥ १९ ॥
 संप्राप्तः सुरसन्मानं त्रिजगद्दिस्मयप्रदं । घृजितो भरतस्यापि श्रेयान् ग्रीतिसमुत्कटं ॥ २० ॥
 अथ प्रवर्तनं कृत्वा पाणिपात्रगतस्य सः । शुभधानं समाविष्टो भूयोपि विजितेन्द्रियः ॥ २१ ॥
 व्रतस्तस्य सितध्यानावृगते मोहे परिश्रयं । उत्पन्नं केवलज्ञानं लोकालोकावलोकनं ॥ २२ ॥
 तेनैव च समं जातं तेजसो मंडलं महत् । कालस्य विक्रम्रेदं रात्रिचाससंभवं ॥ २३ ॥
 तदंशे विपुलस्कंधो रत्नपुष्पैरलंकृतः । अशोकपादपोभूच्च विकसद्रक्तपल्लवः ॥ २४ ॥
 प्रकीर्णां सुमनोवृष्टिरामोदाकृष्टपट्टपदा । नभस्थैरमूर्तेर्नानारूपसंभवगामिनी ॥ २५ ॥
 महादंडुभयो नेदुः क्षुब्धसागरानिःस्वनाः । अदृष्टविग्रहैर्देवैराहताः कल्पलवैः ॥ २६ ॥
 यक्षी पद्मपलाशाक्षौ सर्वालंकारभूषितौ । चालयांचक्रतुः स्वैरं चामरे चंद्रहासिनी ॥ २७ ॥
 मेरुमस्तकसंकाशं मुकुटं भूमियोपितः । सिंहासनं समुत्पन्नं कराहतदिवकरं ॥ २८ ॥
 त्रिलोकीविश्रुताचिन्हं मुक्ताजालकभूषितं । छत्रत्रयं समुद्रभृतं तस्यैव विमलं यशः ॥ २९ ॥
 सिंहासनस्थितस्यास्य सरणं समवान्वितं । ग्राप्तस्य गदितुं शोभां केवली केवलं प्रभुः ॥ ३० ॥

ततस्तमत्राधिज्ञानादवगम्य सुराधिपाः । वंदितुं सपदि प्राप्ताः परिवारसमन्विताः ॥ ३१ ॥
 ख्यातो वृषभसेनोस्य संजातो गणभृत्ततः । अन्ये च श्रमणा जाता महावैराग्ययोगिनः ॥ ३२ ॥
 यथास्थानं ततस्तेषु सरणे समवाप्तिवते । यत्यादिषु निविष्टेषु गणेशेन प्रचोदितः ॥ ३३ ॥
 छादयन्तीं स्वनादेन देवदुन्दुभिनिःस्वनां । जगाद भगवान् वाचं तत्त्वार्थपरिशिसिनीं ॥ ३४ ॥
 अस्मिन्निशुवने कृत्स्ने जीवानां हितमिच्छतां । शरणं परमो धर्मस्तस्माच्च परमं सुखं ॥ ३५ ॥
 सुखार्थं चेष्टितं सर्वं तच्च धर्मनिमित्तकं । एवं ज्ञात्वा जना यत्नात्कुरुध्वं धर्मसंग्रहं ॥ ३६ ॥
 वृष्टिर्विना कुतो मेधैः क्व सस्यं वीजवर्जितं । जीवानां च विना धर्मात्सुखमुत्पद्यते कुतः ॥ ३७ ॥
 गंतुकामो यथा पंगुर्मूको वक्तुं समुद्यतः । अंधो दर्शनकामश्च तथा धर्मादृते सुखं ॥ ३८ ॥
 परमाणोः परं स्वल्पं न चान्यन्नभसो महत् । धर्मादन्यश्च लोकेस्मिन्सुहृन्नास्ति शरीरिणः ॥ ३९ ॥
 मनुष्यभोगः स्वर्गश्च सिद्धसौख्यं च धर्मतः । प्राप्यते यत्तदन्येन व्यापारेण कृतेन किं ॥ ४० ॥
 अहिंसा निर्मलं धर्मं सेवंते ये विपश्चितः । तेषामेवोर्द्ध्वगमनं याति तिर्यगधोन्यथा ॥ ४१ ॥
 यद्यप्युर्ध्वं तपःशक्त्या व्रजेयुः परलिगिनः । तथापि किंकरा भूत्वा ते देवान्समुपासते ॥ ४२ ॥
 देवदुर्गतिदुःखानि प्राप्य कर्मवशात्ततः । स्वर्गच्युताः पुनस्तिर्यग्योनिमायांति दुःखिनः ॥ ४३ ॥

सम्यग्दर्शनसंपन्नाः स्वभ्यस्तजिनशासनाः । दिवं गत्वा च्युता बोधिं प्राप्य यांति परं शिवं ४४
सागाराणां यतीनां च धर्मोमी द्विविधः स्मृतः । तृतीयं ये तु मन्यन्ते दग्धास्ते मोहवन्दिना ४५
अणुव्रतानि पंच स्युः त्रिप्रकारं गुणव्रतं । शिक्षाव्रतानि चत्वारि धर्मोयं गृहसेविनां ॥ ४६ ॥
सर्वारंभपरित्यागं कृत्वा देहेपि निःस्पृहाः । कालधर्मेण संयुक्ता गतिं ते यांति शोभतां ॥ ४७ ॥
महाव्रतानि पंच स्युस्तथा समितयो मताः । गुप्तयस्तिस्त्र उद्दिष्टा धर्मोयं व्योमवाससां ॥ ४८ ॥
धर्मोणानेन संयुक्ताः शुभध्यानपरायणाः । यांति नाकं च मोक्षं च हित्वा पूतिकल्लवरं ॥ ४९ ॥
येषु ज्ञातस्वरूपाणां परमब्रह्मचारिणां । स्तुतिं कुर्वन्ति भावेन तेषु धर्ममवाप्नुयुः ॥ ५० ॥
तेन धर्मप्रभावेन कुर्वन्ति न व्रजन्ति ते । लभन्ते बोधिलाभं च मुच्यन्ते येन किल्बिषात् ॥ ५१ ॥
इत्यादि देवदेवेन भाषितं धर्ममुत्तमं । श्रुत्वा देवमनुष्याश्च परमं मोदमागताः ॥ ५२ ॥
केचित्सम्यग्मतिं भेजुर्गृह्णन्ति धर्ममथापरं । अनगारव्रतं केचित्स्वयत्केरतुगामिनः ॥ ५३ ॥
ततः समुद्यताः गंतुं जिन्नं नत्वा सुरासुराः । स्तुत्वा च निजधामानि गता धर्मविभूषिताः ॥ ५४ ॥
यं यं देशं स सर्वज्ञः प्रयाति गतियोगतः । योजनानां शतं तत्र जायते स्वर्गविभ्रमं ॥ ५५ ॥
स भ्रमन् बहुदेशेषु भव्यराशीनुपागतान् । रत्नत्रितयदानेन संसारादुदतीतरन् ॥ ५६ ॥

तस्यासीद्गणपालानामशीतिश्चतुरस्ररा । सहस्राणि च तावन्ति साधूनां च तपोभृतां ॥ ५७ ॥
 अत्यंतशुद्धचित्तास्ते रविचंद्रसमप्रभाः । एभिः परिवृतः सर्वां जिनो विहरते महीं ॥ ५८ ॥
 चक्रवर्तिश्रियं तावत्प्राप्तो भरतभूपतिः । यस्य क्षेत्रमिदं नाम्ना जगत्प्रकटतां गतं ॥ ५९ ॥
 ऋषभस्य शतं पुत्रास्तेजस्कांतिसमन्विताः । भ्रमणत्रतमास्थाय संग्राप्ताः परमं पदं ॥ ६० ॥
 तन्मध्ये भरतश्चक्री बभूव प्रथमो भुवि । विनीतानगरे रम्ये साधुलोकनिषेविते ॥ ६१ ॥
 अक्षया निधयस्तस्य नवस्तनादिसंभृताः । आकराणां सहस्राणि नवतिर्नवसंयुताः ॥ ६२ ॥
 त्रयं सुरभिकोटीनां हलकोटिस्तथोदिताः । चतुर्भिरधिकशीतिलक्षाणां वरदंतिनां ॥ ६३ ॥
 कोट्यश्चाष्टौदशोद्दिष्टा वाजिनां वातरंहसां । द्वात्रिंशच्च सहस्राणि पार्थिवानां महौजसां ॥ ६४ ॥
 तावन्त्येव सहस्राणि देशानां पुरसंपदां । चतुर्दश च रत्नानि रक्षितानि सदा सुरैः ॥ ६५ ॥
 पुरंश्रीणां सहस्राणि नवतिः पद्भिरन्विताः । ऐश्वर्यं तस्य निःशेषं गदितुं नैव शक्यते ॥ ६६ ॥
 पौतनाख्ये पुरे तस्य स्थितो बाहुवली नृपः । प्रतिकूलो महासत्त्वस्तुल्योत्पादकमानसः ॥ ६७ ॥
 तस्य युद्धाय संग्राप्तो भरतश्चक्रगर्वितः । सैन्येन चतुरंगेण छादयन्धरणीतलं ॥ ६८ ॥
 तयोर्गजघटाटोपसंधहरसंकुलं । संजातं प्रथमं युद्धं बहुसत्त्वक्षयावहं ॥ ६९ ॥

अयोषाच विहस्यैवं भरते चाहुलिक्रमी । किं वराकेन लोकेन निहतेनामुनावयोः ॥ ७० ॥
 यदि निःस्पंदया दृष्टया भवताहं पराजितः । ततो निजितपद्मास्मि दृष्टियुद्धे प्रवर्त्यतां ॥ ७१ ॥
 दृष्टियुद्धे ततो भग्नस्तथा बाहुरणादिषु । वधार्थं भरतो अतुश्रकरलं विष्टष्टवान् ॥ ७२ ॥
 तत्तस्यांत्यशरीरत्वादक्षमं विनिपातने । तस्यैव पुनरायातं ममीपं विफलक्रियं ॥ ७३ ॥
 ततो आत्रा समं वैरमवबुध्य महामनाः । संप्राप्तो भोगवैराग्यं परमं भुजविक्रमी ॥ ७४ ॥
 संत्यज्य सततो भोगान् भूत्वा निर्वस्त्रभूषणः । वर्षं प्रतिमया तस्यो मेरुवन्निःप्रकंपकः ॥ ७५ ॥
 बल्मीकविधरोघातैरत्युग्रैः समहोरगैः । न्यामादीनां च बह्वीभिः वेष्टितः प्राप केवलं ॥ ७६ ॥
 ततः त्रिवपदं प्रापदायुषः कर्मणः क्षये । प्रथमं गोत्रसर्पिण्यां मुक्तिमार्गं व्यशोधयत् ॥ ७७ ॥
 भरतस्त्वकरोद्राज्यं कंटकैः परित्रजितं । पद्मभिर्मार्गैर्विभक्तायां सर्वस्यां भरतक्षितौ ॥ ७८ ॥
 विधाधरपुराकारा ग्रामाः सर्वमुखाग्रहाः । देवलोकप्रकाराश्च पुरःपरमसंपदः ॥ ७९ ॥
 देवा इव जनास्तेषु रेभुः कृतयुगे सदा । मनोविषयसंप्राप्तविचित्रांबरभूषणाः ॥ ८० ॥
 देशा भोगश्च वा तुल्या लोकपालोपमा नृपाः । अप्तरःसद्यो नार्यो मदनावासभूमयः ॥ ८१ ॥
 एवमेकावपत्रायार्थं पृथिव्यां भरताधिपः । आर्गुंडल इव स्वर्गे भुंक्ते कर्मफलं शुभं ॥ ८२ ॥

रक्षितं यस्य यक्षाणां सहस्रेण प्रयत्नतः । सर्वद्वियसुखं रत्नं सुभद्राख्यं विराजते ॥ ८३ ॥
 पंचपुत्रशतान्यस्य धैरिदं भरताढ्यं । क्षेत्रं विभागतो भुक्तं पित्रा दत्तमकंटकं ॥ ८४ ॥
 अथैवं कथितं तेन गौतमेन महात्मना । श्रेणिकः पुनरप्याह वाक्यमेतत्कुतूहली ॥ ८५ ॥
 वर्णत्रयस्य भगवन्संभवो मे त्वयोदितः । उत्पत्तिं स्रक्कंठानां ज्ञातुमिच्छामि सांप्रतं ॥ ८६ ॥
 प्राणिघातादिकं कृत्वा कर्म साधु जुगुप्सितं । परं वहंत्यमी गर्वं धर्मप्राप्तिनिमित्तकं ॥ ८७ ॥
 तदेषां विपरीतानां उत्पत्तिं वक्तुमर्हसि । कथं चैषां गृहस्थानां भक्तो लोकः प्रवर्तते ॥ ८८ ॥
 एवं प्रष्टो गणेशोसाविदं वचनमब्रवीत् । कृपांगनापरिष्वक्तहृदयोद्गतमत्सरः ॥ ८९ ॥
 श्रेणिक श्रूयतामेषां यथा जातः समुद्भवः । विपरीतप्रवृत्तीनां मोहावष्टब्धचेतसां ॥ ९० ॥
 साकेतनगरसन्ने प्रदेशे प्रथमो जिनः । आसांचक्रेऽन्यदा देवस्तिर्यग्मानववेष्टितः ॥ ९१ ॥
 ज्ञात्वा तं भरतस्तुष्टो ग्राहयित्वा सुसंस्कृतं । अन्नं जगाम यत्पर्यं बहुभेदप्रकल्पितं ॥ ९२ ॥
 प्रणम्य च जिनं भक्त्या समस्तांश्च दिग्गरान् । भ्रमौ करद्भयं कृत्वा वाणीमेतां प्रभाषत ॥ ९३ ॥
 प्रसादं भगवंतो मे कर्तुमर्हथ याचिताः । प्रतीच्छत मया भिक्षां शोभनामुपपादितां ॥ ९४ ॥
 इत्युक्ते भगवानाह भरतेयं न कल्पते । साधूनामीदृशी भिक्षा या तदुद्देशसंस्कृता ॥ ९५ ॥

पद्मपुराणम् ।

एते हि तृष्णया मुक्तां निजितेन्द्रियशत्रवः । विधायापि बहून्मासानुपवासं महागुणाः ॥ ९६ ॥
 भिक्षां परगृहे लब्धां निर्दोषां मौनमास्थिताः । भुञ्जते प्राणधुर्यर्थं प्राणा धर्मस्य हेतवः ॥ ९७ ॥
 धर्मं चरंति मोक्षार्थं यत्र पीडा न विद्यते । कथंचिदपि सत्त्वानां सर्वेषां सुखच्छितां ॥ ९८ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं सम्राड्चित्तयदिदं चिरं । अहो वत महाकष्टं जनेश्वरमिदं व्रतं ॥ ९९ ॥
 तिष्ठति सुनयो यत्र स्वस्मिन् देहेपि निःस्पृहाः । जातरूपधरा धीराः शान्तप्रशममूर्तयः ॥ १०० ॥
 इदानीं भोजयाम्येतान्सागारव्रतमाश्रितान् । लक्ष्णं हेमबद्धेण कृत्वतेनमहांधसा ॥ १०१ ॥
 प्रकामसन्त्यदप्येभ्यो दानं यच्छामि भक्तितः । कनीयान्मुनिधर्मस्य धर्मोऽमीभिः समाश्रितः १०२
 सम्यग्दृष्टिजनं सर्वं ततोसौ धरणीतले । न्यमंत्रयन्महावैगंः पुत्र्यैः स्वस्य सस्मृतैः ॥ १०३ ॥
 महान्कलकलो जातः सर्वस्यामन्ननां ततः । भो भो नरा महादानं भरतः कर्तुमुद्यतः ॥ १०४ ॥
 उत्तिष्ठताशु गच्छामो वस्त्ररत्नादिकं घनं । आनयामो नरा ह्येते प्रेषितास्तेन सादराः ॥ १०५ ॥
 उक्तमन्यरिदं तत्र पूजयत्येव सम्मतान् । सम्यग्दृष्टिजनान् राजा गमनं तत्र नो वृथा ॥ १०६ ॥
 ततः सम्पग्दृष्टो याता हर्षं परममागताः । समं पुत्रैः कलत्रैश्च पुरुषा विनयस्थिताः ॥ १०७ ॥
 मिथ्यादृशोपि संयाता मायया वसुतृष्णया । भयनं राजराजस्य शक्रप्रासादसन्निभं ॥ १०८ ॥

अगणोपयवत्रीहिमुद्रमापाङ्कुरादिभिः । उच्चित्यलक्षणैः सर्वांस्म्यग्दर्शनसंस्कृतान् ॥ १०९ ॥
 अलक्षयत्सरत्नेन ह्यत्रचिन्हेन चारुणा । चामीकरमयेनासौ प्रवेशयदथो गृहं ॥ ११० ॥
 मिथ्यादृशोपि तृष्णात्तार्त्तश्चितया व्याकुलीकृताः । जल्पतो दीनवाक्यानि प्रविष्टाः दुःखसागरं १११
 ततो यथेप्सितं दानं श्रावकेभ्यो ददौ नृपः । पूजितानां च चित्तं तेषां जाता दुरात्मनां ॥ ११२ ॥
 वयं केपि महापूता जगते हितकारिणः । पूजिता यन्नरेद्रेण श्रद्धयात्यंततुंगया ॥ ११३ ॥
 ततस्ते तेन गर्वेण समस्ते धरणीतले । प्रवृत्ता याचितुं लोकं दृष्ट्वा द्रव्यसमन्वितं ॥ ११४ ॥
 ततो मतिसमुद्रेण भरताय निवेदितं । यथाद्येति मया जैने वचनं सदसि श्रुतं ॥ ११५ ॥
 वर्द्धमानजिनस्यांते भविष्यति कलौ युगे । एते ये भवता सृष्टाः पाखंडिनो महोद्धताः ॥ ११६ ॥
 प्राणिनो मारयिष्यंति धर्मबुध्या विमोहिताः । महाकषायसंयुक्ताः सदा पापक्रियोद्यताः ॥ ११७ ॥
 कुग्रंथं वेदसंज्ञं च हिंसाभाषणतत्परं । वक्ष्यंति कर्तुर्निर्मुक्तं मोहयंतोखिलाः प्रजाः ॥ ११८ ॥
 महारंभेषु संसक्ताः प्रतिग्रहपरायणाः । करिष्यंति सदा निंदां जिनभाषितशासने ॥ ११९ ॥
 निर्ग्रथमग्रतो दृष्ट्वा क्रोधं यास्यंति पापिनः । उपद्रवाय लोकस्य विषष्टाङ्कुरा इव ॥ १२० ॥
 तच्छ्रुत्वा भरतः क्रुद्धः तान्सर्वांन् हंतुमुद्यतः । त्रासितास्ते ततस्तेन नाभेयं शरणं गताः ॥ १२१ ॥

पद्मपुराणम् ।

यस्मान्मा हननं पुत्र कापीरिति निवारितः । ऋषभेण ततो याता 'माहना' इति ते श्रुति ॥ १२२ ॥
 रथिवारसे यतस्तेन जिनेन शरणगताः । त्रातरमिन्द्रमित्युच्चस्तत्तलं विबुधा जगुः ॥ १२३ ॥
 ये च ते प्रथमं भद्रा नृपा नाथानुगामिनः । व्रतांतरममी चक्रुः स्वबुद्धिपरिकल्पितं ॥ १२४ ॥
 तेषां शिष्याः प्रशिक्ष्याथ मोहयंतः कुरुतेभिः । जगद्गर्वपरायचाः कुशास्त्राणि प्रचक्रिरे ॥ १२५ ॥
 भ्रूणुरंगीगरा बन्धिः कपिलोत्रिविंदस्तथा । अन्ये च बहवोऽज्ञानाज्जाता वत्कलतापसाः १२६
 स्त्रियं दृष्ट्वा कुचिचास्ते पुल्लिंगं प्राप्तविक्रियं । पिदयुर्मोहसंछन्नाः कोपीनेन नराधमाः ॥ १२७ ॥
 सूत्रकंठाः पुरा तेन ये सृष्टाश्चक्रवर्तिना । वीजवत्यमृतास्तेत्र संतानेन महीतले ॥ १२८ ॥
 प्रस्तावगतमेव ते कथितं द्विजकल्पनं । इदानीं प्रकृतं वक्ष्ये राजन् शृणु समाहितः ॥ १२९ ॥
 अथासां लोकमुच्चार्य प्रभूतं भवमागारात् । कैलाशशिखरे प्राप निर्धृतिं नाभिनंदनः ॥ १३० ॥
 ततो भरतराजोपि प्रदग्ध्यां प्रतिपन्नवान् । साम्राज्यं तृणवत्यन्त्या लोकविस्मयकारणं ॥ १३१ ॥
 सित्यधिकारोयं ते, श्रेणिक गदितः समाप्ततस्त्वेन । वंशाधिकारमधुना पुरुषरवे विद्धि सादरं वच्मि ॥

इत्यार्षे रविपेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते ऋषभमाहात्म्याभिधानं नाम चतुर्थ पर्व ।

अथ पंचमं पर्व ।

जगत्पस्मिन्महावंशाश्चत्वारः प्रथिता नृप । एषां रहस्यसंयुक्ताः प्रभेदा बहुधोदिताः ॥ १ ॥
इक्ष्वाकुः प्रथमस्तेपासुन्नतो लोकभूषणः । ऋषिवंशो द्वितीयस्तु शशांकरनिर्मलः ॥ २ ॥
विद्याभृतां तृतीयस्तु वंशोत्थंतमनोहरः । हरिवंशो जगत्ख्यातश्चतुर्थः परिकीर्तितः ॥ ३ ॥
तस्यादित्ययशाः पुत्रो भरतस्योदपद्यत । ततः सितयशा जातो वलांकस्तस्य चाभवत् ॥ ४ ॥
जज्ञे च सुचलस्तस्मात्ततश्चापि महाचलः । तस्मादतिबलो जातस्ततश्चामृतशब्दितः ॥ ५ ॥
सुभद्रः सागरो भद्रो रवितेजास्तथा शशी । प्रभूततेजाः तेजस्वी तपनोथ प्रतापवान् ॥ ६ ॥
अतिवीर्यः सुवीर्यश्च तथोदितपराक्रमः । महेंद्रविक्रमः सूर्य इंद्रद्युम्नो महेंद्रजित् ॥ ७ ॥
प्रभुर्विभुरविध्वंसो वीतभीष्टिषमध्वजः । गरुडांको मृगांकश्च तथान्ये पृथिवीभृतः ॥ ८ ॥
राज्यं सुतेषु निक्षिप्य संसारार्णवभरिवः । शरीरेष्वपि निःसंगा निर्ग्रथव्रतमाश्रिताः ॥ ९ ॥
अथमादित्यवंशस्ते कथितः क्रमतो नृपः । उत्पत्तिः सोमवंशस्य सांप्रतं परिकीर्त्यते ॥ १० ॥
ऋषभस्याभवत्पुत्रो नाम्ना बाहुबलीति यः । ततः सोमयशा नाम सौम्यःसूनुर्जायत ॥ ११ ॥
ततो महाबलो जातस्ततोस्य सुबलोभवत् । स्मृतो भुजवली तस्मादेवमाद्या नृपाधिपाः ॥ १२ ॥

पद्मपुराणम् ।

शशिवंशसमुत्पन्नाः क्रमेण सितचेष्टिताः । श्रामण्यमशुभूषाशु संश्राप्ताः परमं पदं ॥ १३ ॥
 केचित्तु तनुकर्माणो भुजानास्तपसः फले । स्वर्गे चक्षुरवस्थानमासन्नभवनिर्गमाः ॥ १४ ॥
 एष ते सोमबंधोपि कथितः पृथिवीपते । वैद्याधरमतो बंशं कथयामि समासतः ॥ १५ ॥
 नमेविद्याधरद्रस्य रत्नमाली सुतोभवत् । रत्नवज्रस्ततो जातस्ततो रत्नरथोभवत् ॥ १६ ॥
 रत्नचित्रोभवत्साम्जातधंद्ररथस्ततः । जज्ञेऽतो वज्रसंघाल्यो वज्रमेनश्रुतिस्ततः ॥ १७ ॥
 उद्भूतो वज्रदंष्ट्रोतस्ततो वज्रवज्रजोभवत् । वज्रायुधश्च वज्रश्च सुवज्रो वज्रभृत्तथा ॥ १८ ॥
 वज्राम्बो वज्रवाहूश्च वज्रांको वज्रसंज्ञकः । वज्रास्यो वज्रपाणिश्च वज्रजातुश्च वज्रवान् ॥ १९ ॥
 विद्युन्मुखः सुवक्रश्च विद्युद्दंष्ट्रश्च तत्सुतः । विद्युत्वान् विद्युदात्मश्च विद्युद्वेगोथ वैद्युतः ॥ २० ॥
 इत्याद्या बहवः शूरा विद्याधरपुराधिपाः । गता दीर्घेण कालेन चेष्टितोचितमांथ्रमं ॥ २१ ॥
 सुतेषु प्रभुतां न्यस्य जिनदीक्षापुपाश्रिताः । हित्वा द्वेषं च रागं च केचित्सिद्धिमुपागताः ॥ २२ ॥
 केचिद्विनाशमप्राप्ते समस्ते कर्मबंधने । संकल्पकृतसान्निध्यं सुरभोगमभुञ्जत ॥ २३ ॥
 केचित्तु कर्मपाशेन बद्धाः स्नेहगरीयसा । तत्रैव निधनं याता वागुरायां मृगा इव ॥ २४ ॥
 अथ विद्युद्दंष्ट्रो नाम्ना प्रभुः श्रेण्योर्द्वयोरपि । विद्यावलसमुन्नद्धो बभूवोन्नतविक्रमः ॥ २५ ॥

अन्यदा स गतोऽपश्यद्विदेहं गगनस्थितः । निर्ग्रथं योगमारूढं शैलनिश्चलविग्रहं ॥ २६ ॥
 स्थापितस्तेन नीत्वासौ नाम्ना पंचगिरौ गिरौ । कुरुध्वं बधमस्येति विद्यावंतश्च चोदिताः ॥ २७ ॥
 तस्य लोष्टुभिरन्यैश्च हन्यमानस्य योगिनः । बभूव समचित्तस्य संक्लेशो न मनांगपि ॥ २८ ॥
 ततोस्य सहमानस्य संजयंतस्य दुःसहं । उपसर्गं, समुत्पन्नं केवलं सर्वभासनं ॥ २९ ॥
 धरणेन ततो विद्या हुता विद्युद्दृढस्थिताः । ततोसौ हुतविद्यः सन् ययावुपशमं परं ॥ ३० ॥
 ततो नया पुनर्लब्धा विद्यानेन व्यवस्थया । प्रणतेनांजलिं कृत्वा संजयंतस्य पादयोः ॥ ३१ ॥
 तपः क्लेशेन भवतां विद्याः सेत्स्यंति भूरिणा । सिद्धा अपि तथासत्यः छेदं यास्यंति दुःकृतात् ॥
 अर्हद्विबसनाथस्य चैतस्योपरि गच्छतां । साधूनां च प्रमादेपि विद्या नक्ष्यंति वः क्षणात् ॥ ३३ ॥
 धरणेन ततः पृष्टः संजयंतः कुतूहलात् । विद्युद्दृढेन भगवन् कस्मादेवं विचेष्टितं ॥ ३४ ॥
 उवाच भगवानेवं संसारोस्मिन् चतुर्गतौ । आम्यन्नहं समुत्पन्नो ग्रामे शकटनामनि ॥ ३५ ॥
 वणिग्घितकरो नाम्ना प्रियवादी दयान्वितः । स्वभावाज्जवसंपन्नः साधुसेवापरायणः ॥ ३६ ॥
 कालर्थमं ततः कृत्वा राजा श्रीवर्द्धनाह्वयः । अभवत्कुमुदावत्यां व्यवस्थापालनोद्यतः ॥ ३७ ॥
 ग्रामे तत्रैव विप्रोभूत्स कृत्वा कुत्सितं तपः । कुदेवोत्र ततश्चुत्वा राज्ञः श्रीवर्द्धनस्य तु ॥ ३८ ॥

पञ्चपुराणम् ।

ख्यातो चन्दिशिमो नाम्ना सत्ययादीति विथुतः । अधृतुरोहितो रौद्रो गुप्ताकार्यकरो महान् ३९
 वणिमियमदत्तस्य स च द्रव्यमपान्दुत । राज्ञा घृतं ततः कृत्वा निजितः सौगुलीयकं ॥ ४० ॥
 तेनाभिज्ञानदानेन दास्या गत्वा तदालयं । उपनीत्वानि रत्नानि चाणिजे दुःखवर्तिने ॥ ४१ ॥
 ततो गृहीतमर्वस्यः सलीकृत्य द्विजाधमः । पुत्रो निर्वोगितो दीनस्त्वपः परममाचरन् ॥ ४२ ॥
 मृत्वा कलयं स माहेंद्रं प्राप्तस्त्वस्मान्परिव्युतः । सेचराणामधीशोयमभृद्विद्युद्दृढध्वनिः ॥ ४३ ॥
 श्रीवर्द्धनस्तपः कृत्वा मृत्वा कलयमुपागतः । संजयंतश्रुतिजाता विदेहेहं ततश्च्युतः ॥ ४४ ॥
 तेन दोषानुबंधेन दृष्ट्वा मां क्रोधमूर्छितः । उपसर्गे व्याधादेप कर्मणां वधनां गतः ॥ ४५ ॥
 योसौ नियमदत्तोभूरस कृत्वा तपसोर्जनं । राजा नागकुमाराणां जातस्त्वं शुभमानसः ॥ ४६ ॥
 अथ विद्युद्दृढस्याभून्नाम्ना दृढरथः सुतः । तत्र राज्यं स निक्षिप्य तपः कृत्वा गतो दिवं ॥ ४७ ॥
 अश्वधर्मोभवत्स्माद्दथायुरभवत्ततः । अश्वध्वजस्ततो जातस्ततो पवनभोमवत् ॥ ४८ ॥
 पद्ममाली ततोभूतोऽभवत्समरथस्ततः । सिंहयानो मृगधर्मा मेघास्रः सिंहसप्तप्रभुः ॥ ४९ ॥
 सिंहकेतुः शशांकास्यधंद्राहधंद्रेश्वरः । इंद्रचंद्रस्यामिष्यौ चक्रधर्मो तदापुधः ॥ ५० ॥
 चक्रध्वजो मणिप्रीयो मण्यंको मणिमासुरः । मणिस्यंदनमण्यास्यौ विचोष्ठो लविताधरः ॥ ५१ ॥

रक्तोष्णो हरिचंद्रश्च पूश्रंद्रः पूर्णचंद्रमाः । बालेंदुश्रंद्रमश्चूडो व्योमेंदुरुडुपातनः ॥ ५२ ॥
 एकचूडो द्विचूडश्च त्रिचूडश्च ततोभवत् । वज्रचूडस्ततस्तस्माद्भूरिचूडार्कचूडकौ ॥ ५३ ॥
 तस्माद्बृहजटीजातो बृहतेजास्ततोभवत् । बृहवश्चैवमन्येपि कालेन क्षयमागताः ॥ ५४ ॥
 पालभित्वा श्रियं केचिन्न्यस्य पुत्रेषु तां पुनः । कृत्वा कर्मक्षयं याताः सिद्धैरध्यासितां महीं ५५
 एवं वैत्राधरोयं ते राजन् वंशः प्रकीर्तितः । अवतारो द्वितीयस्य युगस्यातः प्रचक्ष्यते ॥ ५६ ॥
 अस्य नाभेयचिन्हस्य युगस्य विनिवर्तते । हीनाः पुरातना भावाः प्रशस्ता अत्र भूतले ॥ ५७ ॥
 शिथिलायितुमारब्धाः परलोकक्रियारतिः । कामार्थयोः समुत्पन्ना जनस्य परमा मतिः ॥ ५८ ॥
 अथेक्ष्वाकुकुलोत्थेषु तेष्वतीतेषु राजसु । पुत्रश्रियं समुत्पन्नो धरणीधरनामतः ॥ ५९ ॥
 अयोध्यानगरे श्रीमान् प्रख्यातस्त्रिदशंजयः । इंदुरेखा प्रिया तस्य जितशत्रुस्तयोः सुतः ॥ ६० ॥
 पुरे पोदनसंज्ञेय व्यानंदस्य महीपतेः । जातामंभोजमालायां नामतो विजयां सुतां ॥ ६१ ॥
 जितशत्रोः समायोज्य प्रव्रज्यस्त्रिदशंजयः । निर्वाणं च परिप्राप्तः कैलाशधरणीधरे ॥ ६२ ॥
 अथाजितजिनो जातस्तयोः पूर्वविधानतः । अभिषेकादि देवेंद्रैः कृतं नाभेयवर्णितं ॥ ६३ ॥
 तस्य पित्रा जिताः सर्वे तज्जन्मनि यतो द्विषः । ततोसावजिताभिख्यां संप्राप्तो धरणीतले ॥ ६४ ॥

पद्मपुराणम् ।

आसन्नुनयनानंदेत्यादयस्यस्य योषितः । यासां शच्यपि रूपेण शक्ता नावुक्कति प्रति ॥ ६५ ॥
 अन्यदा रम्यमुद्यानं गतः शतः पुरोजितः । पूर्वाह्ने फुल्लमैक्षिष्ट पंकजानां वनं महत् ॥ ६६ ॥
 तदेव संकुचद्वीक्ष्य भास्करेस्तं गियासति । अनित्यतां श्रियो मत्वा निर्वेदं परमंगतः ॥ ६७ ॥
 ततः पितरमापृच्छ्य भातरं सवांधवान् । नाथः पूर्वविधानेन प्रत्रज्यां प्रतिपन्नवान् ॥ ६८ ॥
 क्षत्रियाणां सहस्राणि दद्यानेन समं ततः । निष्क्रांतानि परित्यज्य राज्यबंधुपरिग्रहं ॥ ६९ ॥
 यष्टोपवासयुक्ताय तस्मै नाथाय पारणं । ब्रह्मदत्तो ददौ भक्त्या साकेतनगरोद्भवः ॥ ७० ॥
 चतुर्दशस्वर्तितेषु वर्षेष्वस्य ततोभवत् । केवलज्ञानमार्हत्यं तथा विश्वस्य पूजितं ॥ ७१ ॥
 ततश्चातिशयास्तस्य चतुस्त्रिंशत्समृत्थिताः । अष्टौ च प्रातिहार्याणि दृष्टव्यानीह पूर्ववत् ॥ ७२ ॥
 नयतिस्त्वस्य संजाता गणेशाः पादसंश्रिताः । साधूनां चोदितं लक्षं दिवाकरसमत्विषां ॥ ७३ ॥
 कनीयान् जितशत्रोस्तु ख्यातो विजयसागरः । पत्नीं सुमंगला तस्य तत्सुतः सगरोभवत् ॥ ७४ ॥
 बभूवासौ शुभाकारो द्वितीयश्चक्रवर्तिनां । निधानैर्नवाभिः ख्यातिं यो गतो बसुधातले ॥ ७५ ॥
 अस्मिन्यदंतरे वृत्तं श्रेणिकेदं निशम्यतां । अस्तीह चक्रवालाल्यं पुरं दक्षिणगोचरं ॥ ७६ ॥
 तत्र पूर्णघनो नाम विभुर्व्योमविचारिणां । महाप्रभावसंपन्नो विद्यावलसमुद्भवतः ॥ ७७ ॥

विहाय तिलकेशं स ययाचे वरकन्यकां । नैमित्तकाज्ञया दत्ता सगराय तु तेन सा ॥ ७८ ॥
 युद्धं सुलोचनस्योप्रां यावत्पूर्णघनस्य च । गृहीत्वा भगिनीं तावत्सहस्रनयनोगमत् ॥ ७९ ॥
 निषूद्य च सुनेत्रं स पुरं पूर्णघनोविशत् । अदृष्ट्वा च स तां कन्यां स्वपुरं पुनरागतः ॥ ८० ॥
 ततः पितृवधाक्रुद्धः सहस्रनयनो बलः । अरण्ये शरभाक्रांति स्थितः छिद्रेक्षणादृतः ॥ ८१ ॥
 ततश्चक्रधरोऽश्वेन हृतस्तं देशमागतः । दिष्ट्या चोत्पलमत्यासौ दृष्ट्वा भ्रात्रे निवेदितः ॥ ८२ ॥
 तुष्टेन तेन सा तस्मै दत्ता सगरचक्रिणे । चक्रिणाप्ययमानीतो विद्याधरमहीशतां ॥ ८३ ॥
 स्त्रीरत्नं तदसौ लब्ध्वा परं तोषमुपागतः । पद्मखंडाधिपतिः सर्वैः पार्थिवैः कृतशासनः ॥ ८४ ॥
 प्राप्तविद्याभूदश्वेन पुरं पौर्णघनं ततः । रुद्धं सहस्रनेत्रेण प्राकारेणैव सर्वतः ॥ ८५ ॥
 ततो महति संग्रामे प्रवृत्ते जनसंक्षये । नीतः सहस्रनेत्रेण पूर्णेमेघः परासुतां ॥ ८६ ॥
 पुत्रः पूर्णघनस्याथ नाम्ना तोयदवाहनः । परैरुद्धासितश्चक्रवालद्भ्राभ्यन्नभोगणे ॥ ८७ ॥
 खेचरैर्वहुभिः कुद्धैरनुयातः सदुःखितः । अजितं शरणं यातस्त्रैलोक्यसुखकारणं ॥ ८८ ॥
 ततो वज्रधरेणासौ पृष्टस्त्रासककारणं । अब्रवीत्सगरं प्राप्य मम बंधुः क्षयं कृतः ॥ ८९ ॥
 अस्मत्पित्रोरभूद्वरं नैकजीवविनाशनं । तेनानुबंधदोषेण नितांतकूरचेतसा ॥ ९० ॥

गङ्गपुराणम् ।

सहस्रनयनेनाहं त्रास्तिः गृष्टुणा भृशं । हंसैः समं समुत्पत्य प्रासादादागतो द्रुवं ॥ ९१ ॥
 ततो जिनमभीषे तं गृहीतुमसहर्षुषैः । निवेदिते सहस्राक्षः संप्रतस्थे स्वयं रुपा ॥ ९२ ॥
 कोपरेस्ति मदुद्दीर्यो येनासौ परिरस्यते । इति संचिंतयन् प्राप्सो जिनस्य धरणीमसौ ॥ ९३ ॥
 प्रमामंडलमेवासौ दृष्ट्वा दूरं जिनोद्भवम् । सर्वे गर्व परित्यज्य प्रणानामाजितं विभुं ॥ ९४ ॥
 जिनपादसमीपे तौ मुक्तवैरी ततः स्थितौ । तत्पित्रोश्चरितं पृष्टो गणिना च जिनाधिपः ॥ ९५ ॥
 इदं प्रोवाच भगवान् जंघूद्वीपस्य भारते । पुरे सहस्रसंज्ञके भावनो नाम वाणिजः ॥ ९६ ॥
 आतकीत्यंगना तस्य हरिदासस्य तत्सुतः । चतुःकोटीश्वरो भूत्वा यात्रोद्युक्तः स भावनः ॥ ९७ ॥
 पुत्राय सकलं द्रव्यं न्यासत्त्वेन समर्पयन् । द्यूतादिवर्जितार्थं च शिक्षामस्मै ददौ परं ॥ ९८ ॥
 सहस्रसर्वदोषेभ्यः उपदिश्य निवर्तनं । पुत्राय वणिजो यातः पोतेन धनवृष्याया ॥ ९९ ॥
 उपचारेण वेदयाया मासया न्यूनमंडले । सुरायामभिमानेन चतुःकोट्योपि नाशिताः ॥ १०० ॥
 यदासौ निजितो द्यूते तदां राज्ञो गृहं गतः । हरिदासो दुराचारो द्रविणार्थं सुरंगया ॥ १०१ ॥
 आनीयासौ ततो द्रव्यं क्रियाः सर्वोश्चकार सः । भावनोन्यदा गेहमायातो नक्षते सुतं ॥ १०२ ॥
 हरिदासः गतः क्वेति तेन पृष्टा कुटुंबिनी । साऽवोचदनया यातश्चीर्यार्थं च सुरंगया ॥ १०३ ॥

ततोसौ तस्य मरणं शंकरमानः सुरंगया । प्रस्थितश्चौर्यशांत्यर्थं गृहाभ्यंतरदत्तया ॥ १०४ ॥
 आगच्छता च पुत्रेण कोपि वैरी ममेत्यसौ । मंडलाग्रेण पापेन वराको विनिपातितः ॥ १०५ ॥
 विज्ञातोसौ ततस्तेन नखस्मश्रुसटादिभिः । स्पृष्ट्वा मम पितेत्येप प्राप्तो दुःखं च दुस्सहं ॥ १०६ ॥
 जनकस्य ततो मृत्युं कृत्वा सोऽभयविद्वृतः । पर्यटन्दुःखतो देशान् यातः कालेन पंचतां ॥ १०७ ॥
 कौल्यकौ शृगालौ च वृषदंशौ वृषौ तथा । नकुलौ महिषावेतौ जातौ च वृषभौ पुनः ॥ १०८ ॥
 अन्योन्यस्य ततो घातं कृत्वा तौ भवसंकटे । विदेहे पुष्कलावत्यां मनुष्यत्वमुपागतौ ॥ १०९ ॥
 उग्रं कृत्वा तपस्तस्मिन्नुत्तरानुत्तराद्वयौ । गत्वा सतारमायातौ जनकौ भवतोरिमौ ॥ ११० ॥
 योसौ भावननामासीज्जातोसौ पूर्णतोयदः । आसीत्तस्य तु यः पुत्रः संजातः स सुलोचनः १११
 पित्रोरेवं परिज्ञाय भवदुःखविवर्तनं । भजतः शममुञ्चित्वा वैरं संसारकारणं ॥ ११२ ॥
 चक्रवर्ती ततोपृच्छदेतयोः पूर्वजन्मनि । वैरकारणमेवं च भाषितं धर्मचक्रिणा ॥ ११३ ॥
 जंबूद्वीपस्य भरते पुरे पद्मकनामनि । शंखिकोरंभनामासीद्विषये ग्रथितो धनी ॥ ११४ ॥
 शश्यावलिस्माहानौ तस्य मैत्रीसमन्वितौ । शिष्यावत्यंतविख्यातौ धनवंतौ गुणोत्कटौ ॥ ११५ ॥
 माभूदाभ्यां ममोद्धतः संहताभ्यामिति द्रुतं । तयो संभेदमकरोन्नयशास्त्रिविचक्षणः ॥ ११६ ॥

सहस्रनयनेनाहं श्रासितः शशुणा भृशं । हंसैः समं समुत्पत्य प्रासादादागतो द्रुतं ॥ ९१ ॥
 ततो जिनसमीपे तं गृहीतुमसहैर्नृपैः । निवेदिते सहस्राक्षः संप्रतस्थे स्वयं रुपा ॥ ९२ ॥
 कोपरेस्ति मद्बुद्धीर्यो येनासौ परिरक्ष्यते । इति संचिंतयन् प्राप्तो जिनस्य धरणीमसौ ॥ ९३ ॥
 प्रमामंडलमेवासौ दृष्ट्वा दूरं जिनाद्भवम् । सर्वं गर्वं परित्यज्य प्रणनामजितं त्रिभुं ॥ ९४ ॥
 जिनपादसमीपे तौ मुक्तचरी ततः स्थितौ । तत्पित्रोश्चरितं पृष्टो गणिना च जिनाधिपः ॥ ९५ ॥
 इदं प्रोवाच भगवान् जंबूद्वीपस्य भारते । पुरे सदृशसंज्ञाक्रे मावनो नाम वाणिजः ॥ ९६ ॥
 आतर्क्यत्यंगना तस्य हरिदासश्च तत्सुतः । चतुःकोटीश्वरो भूत्वा यात्रोद्युक्तः स भावनः ॥ ९७ ॥
 पुत्राय सकलं द्रव्यं न्यासत्वेन समर्पयन् । द्यूतादिवर्जनार्थं च शिक्षामस्मै ददौ परं ॥ ९८ ॥
 सहेतुसर्वादेश्चः उपदिश्य निवर्तनं । पुत्राय वणिजो यातः पोतेन धनवृष्ण्याया ॥ ९९ ॥
 उपचारेण वेक्षयाया मासया चूतमंडले । सुरायामभिमानेन चतुःकोट्योपि नाशिताः ॥ १०० ॥
 यदासौ निजितो द्यूते तदां राक्षो गृहं गतः । हरिदासो दुराचारो द्रविणार्थं सुरंगया ॥ १०१ ॥
 आनीयासौ ततो द्रव्यं क्रियाः सर्वाश्चकार सः । भावनेन्यदा गेहमायातो नेक्षते सुतं ॥ १०२ ॥
 हरिदासः गतः क्वेति तेन पृष्टा कुंडुचिनी । साऽथोचदनया यातश्चौपर्यार्थं च सुरंगया ॥ १०३ ॥

ततोसौ तस्य मरणं शंकरमानः सुरंगया । प्रस्थितश्चौर्यशांत्यर्थं गृहाभ्यंतरदत्तया ॥ १०४ ॥
 आगच्छता च पुत्रेण कोपि वैरी ममेत्यसौ । मंडलाग्रेण पापेन वराको विनिपातितः ॥ १०५ ॥
 विज्ञातोसौ ततस्तेन नखस्मश्रुसटादिभिः । स्पृष्ट्वा मम पितेत्येप प्राप्तो दुःखं च दुस्सहं ॥ १०६ ॥
 जनकस्य ततो मृत्युं कृत्वा सोऽभयविद्रुतः । पर्यटन्दुःखतो देशान् यातः कालेन पंचतां ॥ १०७ ॥
 कौलेयकौ शृगालौ च वृषदंशौ वृषौ तथा । नकुलौ महिषावेतौ जातौ च वृषभौ पुनः ॥ १०८ ॥
 अन्योन्यस्य ततो घातं कृत्वा तौ भवसंकटे । विदेहे पुष्कलावत्यां मनुष्यत्वमुपागतौ ॥ १०९ ॥
 उग्रं कृत्वा तपस्तस्मिन्नुत्तरानुत्तराद्वयौ । गत्वा सतारमायातौ जनकौ भवतोरिमौ ॥ ११० ॥
 योसौ भावननामासीज्जातोसौ पूर्णतोयदः । आसीत्तस्य तु यः पुत्रः संजातः स सुलोचनः १११
 पित्रोरेवं परिज्ञाय भवदुःखविवर्तनं । भजतः शमभृञ्चित्वा वैरं संसारकारणं ॥ ११२ ॥
 चंक्रवर्ती ततोपृच्छदेतयोः पूर्वजन्मनि । वैरकारणमेवं च भाषितं धर्मचक्रिणा ॥ ११३ ॥
 जंबूद्वीपस्य भरते पुरे पद्मकनामनि । शंखिकोरंभनामासीद्विपये प्रथितो धनी ॥ ११४ ॥
 शंशयावलिसमाह्वानौ तस्य मैत्रीसमन्वितौ । शिष्यावत्यंतविख्यातौ धनवंतौ गुणोत्कटौ ॥ ११५ ॥
 माभूदाभ्यां ममोद्धतः संहताभ्यामिति द्रुतं । तयो संभेदमकरोन्नयशास्त्रिविचक्षणः ॥ ११६ ॥

गोपालकेन सन्मंथ्य शशी मूल्यार्थमन्यदा । चिक्रीर्णुर्णी गृहं यावदायातो निजलीलया ॥११७॥
 क्रीत्वा देवनियोगात्तामगच्छन्नायली पुरं । गच्छता शशिना क्रोधाच्चिहतो म्लेच्छतामितः ११८
 मृतः शशी बलीवर्दी जातो म्लेच्छेन तेन च । हत्वा वैरासुबंधेन भक्ष्यतासुपपादितः ॥ ११९ ॥
 तिर्यगरक्षपांथः मन्म्लेच्छो मूपकतां गतः । अभूच्छश्यपि मार्जारस्तेन हत्वा स मक्षितः ॥१२०॥
 पापकर्मनियोगेन प्राप्सौ नरकभूमिषु । प्राप्यते सुमहद्दुःखं जंतुभिर्भवसागरे ॥ १२१ ॥
 भूयः संसृत्य काश्यां तौ दासौ जातौ सहोदरौ । दास्याः संध्रमदेवस्य कूटकार्पटिकाह्वयौ १२२
 जिनचेदमनि तौ तेन नियुक्तौ प्रेल्यपुण्यतः । रूपानंदसुररुपश्च जातौ भूतगणाधिपौ ॥ १२३ ॥
 शशिपूर्वोरजोअल्यां च्युत्वाभूत्कुलपुत्रकः । कुलंधरो परः पुष्पभूतिः पुत्रः पुरोधसः ॥ १२४ ॥
 मित्रौ तौ सैरिकास्यार्थं प्राप्सौ वैरं ततः स्थितौ । पुण्यभूतिं ततो हंतुं प्रायवत् कुलंधरः ॥१२५॥
 वृद्धमूलस्थसाधोश्च धर्मश्रुत्वा प्रश्नांतवान् । राज्ञा परीक्षितश्चाभूत्सामंतः पुण्ययोगतः ॥ १२६ ॥
 पुष्पभूतिरिमं दृष्ट्वा धर्माद्विभवमागतं । जैनो भूत्वा मृतो जातस्तृतीये सुरविष्टपे ॥ १२७ ॥
 कुलंधरोपि तत्रैव च्युतौ तौ मंदराचरे । विदेहे धातकीखंडे जयावत्यामरिजये ॥ १२८ ॥
 सहस्राशिरसो भृत्यौ क्रूरामरथनश्रुती । जातावत्यंतविक्रांतावतरंगौ सुविश्रुतौ ॥ १२९ ॥

अन्यदपः समं ताभ्यां बद्धुं प्रातिष्ठत द्विपं । प्रीतिर्मैक्षिष्ट सत्त्वानां जन्मनैव विरोधिनां ॥ १३० ॥
 शमिनोमी कथं व्याला इति विस्मयमागतः । अविशत्स महारण्यमपश्यच्च महासुनि ॥ १३१ ॥
 ततो राजा समं ताभ्यां तस्य केवलिनोतिके । प्रत्रज्य निर्वृतिं प्रापच्छतारं तु गताविमौ ॥ १३२ ॥
 अग्रिपूर्वस्ततश्च्युत्वा जातोयं मेघवाहनः । आवली तु सहस्राक्षो वैरं तेनानयो रिदं ॥ १३३ ॥
 प्रीतिर्ममाधिका कस्मात्सहस्रनयने विमो । इति पृष्ठो जिनोवोचत्सगरेण ततः पुनः ॥ १३४ ॥
 भिक्षादानेन साधूनां रंभोमरकुरंगतः । सौधर्मं च ततश्च्युत्वा जातश्चंद्रपुरे हेरः ॥ १३५ ॥
 नरेद्रस्य धंरादेव्या दयितत्रतकीर्तनः । आमण्यान्नाकमारुह्य विदेहेत्वधरे च्युतः ॥ १३६ ॥
 महाघोषेण चंद्रिण्यामुत्पन्नो रत्नसंचये । पयोवलो सुनीभूय प्राणतं कल्पमाश्रितः ॥ १३७ ॥
 प्रच्युत्य भरते जातो नगरे पृथिवीपुरे । यशोधरनरेद्रेण जयायां जयकीर्तनः ॥ १३८ ॥
 प्रत्रज्य च पितुः पार्थे मृत्वा विजयमाश्रितः । च्युत्वा ततो भवान् जातः समरश्चकलाच्छनः ॥
 रंभस्य भवतो यस्मादावली दयितोभवत् । तत्पूर्वोयं प्रियोद्यापि सहस्राक्षस्ततस्तव ॥ १४० ॥
 अवगम्य जिनेन्द्रास्यादात्मपित्रोर्मवांतरं । उत्पन्नो धर्मसंवेगस्तयोरत्यंतमुन्नतः ॥ १४१ ॥
 महतो धर्मसंवेगाज्जातौ जातिस्मृतौ ततः । श्रद्धाभंतौ समारब्धौ स्तोतुं तावजितं जिने ॥ १४२ ॥

पद्मपुराणम् ।

बालिशानामनाथानां सत्त्वानां कारणादिना । उपकारं करोपि त्वं आश्रयं किमतः परं ॥१४३॥
 उपमाशुक्लरूपस्य धीर्यं वाप्रमित्तस्य ते । निरीक्षणं कस्तुभो विद्यतेस्मिन् जगत्त्रये ॥ १४४ ॥
 लब्धार्थः कृतकृत्योपि सर्वदर्शी सुखात्मकः । अचिंत्यो ज्ञातविज्ञेयस्तथापि जगते हितः ॥१४५॥
 सारधर्मोपदेशाख्यं जीवानां त्वं जिनोत्तम । पततां भवपाताले हस्तालंघं प्रयच्छसि ॥ १४६ ॥
 इति तौ गद्गदालापौ वाष्पविच्छुतलोचनौ । परमं हर्षमायातौ प्रणम्य विधिवत्स्थितौ ॥ १४७ ॥
 शक्राद्या देववृषभाः सगराद्या नृपपथिपाः । साधवः सिंहवीर्योद्या ययुः परममद्भुतं ॥ १४८ ॥
 सदस्यथ जिनैर्द्रस्य रक्षसामधिपविदं । ऊचतुर्वचनं भीमभुभीमाविति विद्युतौ ॥ १४९ ॥
 खेचरार्भक घन्योसि यस्त्वं शरणमागतः । सर्वज्ञमजिनं नाथं तुष्टावावाभतस्तव ॥ १५० ॥
 शृणु संप्रति ते स्थास्थ्यं यथा भवति सर्वतः । तं प्रकारं प्रवक्ष्यावः पालनीयस्त्वभावयोः १५१
 संत्यत्र लवणांभोधावत्पुप्रग्राहसंकटे । अत्यंतदुर्गमारम्या मही द्वीपा सहस्रशुः ॥ १५२ ॥
 क्वचिक्कीडंति गंधर्वाः किन्नराणां क्वचिद्रणाः । क्वचिच्च यक्षसंघाताः क्वचिक्त्पुरुषामराः ॥१५३॥
 तत्रमध्यंस्ति मद्बीपो रक्षसां क्रीडनः शुभः । योजनानां शतान्येपः सर्वतः सप्त कीर्तितः ॥१५४॥
 तन्मध्ये मेरुवद्भ्रान्ति त्रिकूटाख्यो महागिरिः । अत्यंतदुःप्रवेशो यः शरणः सद्व्युहायुहः ॥१५५॥

पद्मपुराणम् ।

शिखरं तस्य शैलद्रचूडाकारं मनोहरं । योजनानि नवोत्तुंगं पंचाशद्विपुलत्वतः ॥ १५६ ॥
 नानारत्नप्रभाजालच्छन्नेमहातटं । चित्रवल्लीपरिष्वक्तकल्पद्रुमसमाकुलं ॥ १५७ ॥
 त्रिशयोजनमानाधः सर्वतस्तस्य राक्षसी । लंकेति नगरी भाति रत्नजांबूनदालया ॥ १५८ ॥
 मनोहारिभिरुद्यानैः सरोभिश्च सवारिजैः । महद्भिश्चैथ्यगेहैश्च सा महद्रपुरीसमा ॥ १५९ ॥
 गच्छती दक्षिणाशार्था मंडनत्वसुपागता । समं बांधववर्गेण विद्याधर सुखी भव ॥ १६० ॥
 एवमुक्त्वा ददावस्मै हारं राक्षसपुंगवः । देवताधिष्ठितं ज्योत्स्नां कुर्वाणं करकोटिभिः ॥ १६१ ॥
 जन्मांतरसुतप्रीत्या भीमश्चैवं तमव्रवीत् । हारोयं तैत्यदेहस्य युगश्रेष्ठस्य चोदितः ॥ १६२ ॥
 धरण्यतर्गतं चान्यद्दत्तं स्वामाधिकं पुरं । विस्तीर्णभरताद्धर्द्धिमधः पड्योजनीगतं ॥ १६३ ॥
 दुःप्रवेशमरातीनां मनसापि महद्गृहं । अलंकारो दयाभिर्यं स्वर्गतुल्यमभिर्यया ॥ १६४ ॥
 परचक्रसमाक्रांतः कदाचिच्चन्द्रवेरसि । आश्रित्य तत्तदा तिष्ठिरहस्यं वंशतंतः ॥ १६५ ॥
 इत्युक्तो राक्षसेशाभ्यां प्राप पूर्णघनात्मजः । प्रमोदं परमं देवं प्रणनाम च सोऽर्जित ॥ १६६ ॥
 लब्ध्वा च राक्षसीं विद्यां आरुह्येऽसितगत्वरं । विमानं कामगं नाम प्रस्थितस्तां पुरीमसौ ॥ १६७ ॥
 ब्रूत्वा लब्धवरं चैतं रक्षोभ्यां सर्वबांधवाः । याता विकाशमंभोजसंधा इव दिवानने ॥ १६८ ॥

विमलमलकांत्याद्या विद्याभाजस्तमृद्धिभिः । सुप्रीता शीघ्रमायाता नन्दयतः सुभाषितैः ॥१६९॥
 वेष्टितोमी ततस्तुष्टैः पार्श्वतः पृष्टतोन्नतः । कैश्चिद्द्विरदपृष्टस्थैः कैश्चिदुरगयायिभिः ॥ १७० ॥
 जयशब्दकृतारविः प्राप्तदुन्दुभिनिःस्वनैः । श्वेतच्छन्नकृतच्छायैश्चजमालाविभूषितैः ॥ १७१ ॥
 विद्याधराणां संघातैः कृतांशीर्नमनाक्रियाः । गच्छन्नभस्तले पश्यंछवर्णार्णवमाकुलं ॥ १७२ ॥
 आकाशमिव विस्तीर्णं पातालमिव निस्त्वंलं । तमालवनसंकाशं ऊर्मिमालासमाकुलं ॥ १७३ ॥
 अयं जलगतः शैलो ग्राह्येयं प्रकटो महान् । चलितोपं महामीनः समीपैरिति भाषितः ॥१७४॥
 त्रिकूटशिखराधस्तान्महाप्राकारगोपुरं । संघ्यामिव विलपंती छाययारुणया नभः ॥ १७५ ॥
 कुन्दशुभ्रैः समुत्तुंगैः वैजयंत्युपशोभितैः । मंडितां चैत्यसंघातैः सप्राकारैः सतोरणैः ॥ १७६ ॥
 प्रविष्टो नगरौ लंकां प्रविश्य च जिनालयं । वंदित्वा स्वोचितागारमध्नुवास समंगलं ॥ १७७ ॥
 इतरेपि यथासन्नं निविष्टास्तस्य वांघवाः । रत्नशोभारामाकृष्टमनोनयनपंक्तयः ॥ १७८ ॥
 अथ किन्नरगीतांख्ये पुरे रतिसम्यूततः । अनुमत्यां समुत्पन्नां सुप्रभानामकन्यकां ॥ १७९ ॥
 चक्षुर्मनिसयोश्चैरीं वसन्ति पुष्पधन्वनः । कौमुदीं श्रीकृष्णद्वत्यां लाघण्यजलददीधिकां ॥ १८० ॥
 संपदा परयोवाह भूषणानां विभूषणीं । हृषीकणामशेषाणां प्रसोदस्य विधायिक्तां ॥ विशेषकम् ॥

ततः खेचलोकैः मस्तकोपाचशासनः । पुरंदर इव स्वर्गे तत्रासावन्नसच्चिरं ॥ १८२ ॥
 अथ तस्याभवत्पुत्रः पुत्रजन्माभिकांक्षिणः । महाराक्ष इति ख्यातिं योगतः कौलदेवर्तौ ॥ १८३ ॥
 वंदनायान्यदा यातो जितं तोयदवाहनः । वंदित्वा च निजस्थाने स्थितो विनयसन्नतः ॥ १८४ ॥
 तावदन्यकथाच्छेदे प्रणम्य सगरोऽजितं । पृच्छतीदं शिरः कृत्वा पाणिपंकजदंतुरं ॥ १८५ ॥
 भगवन्नवसर्पिण्यां भवद्विधजिनेश्वराः । स्वामिनो धर्मचक्रस्य भविष्यंत्यपरे कति ॥ १८६ ॥
 कति वा समतिक्रांता जगन्नयमुखप्रदा । भवद्विधनरोत्पत्तिरार्थं युवनत्रये ॥ १८७ ॥
 कति वा रत्नचक्रांका लक्ष्मीभाजः प्रकीर्तिताः । हलिनो वासुदेवाश्च कियंतस्तद्विपस्तथा ॥ १८८ ॥
 एवं पृष्टो जिनो वाच्यमुवाच सुरदुंदुभेः । निरस्कुर्वन्महाध्यानं जनितश्रवणोत्सवं ॥ १८९ ॥
 भाषार्द्धमागधी तस्य मापमाणस्य नाधरौ । चकार स्पंदसंयुक्तावहो चित्रमिदं परं ॥ १९० ॥
 उत्सर्पिण्यवसर्पिण्योर्धर्मतीर्थप्रवर्तिनः । चतुर्विंशतिसंख्यानाः प्रत्येकं सगरोदिताः ॥ १९१ ॥
 मोहांधध्वांतसंछन्नं कृत्स्नमासीदिदं जगत् । धर्मसंचेतनामुक्तं निष्पाखंडमरजकं ॥ १९२ ॥
 यदा तदा समुत्पन्नो नाभयो जिनपुंगवः । राजन् तेन कृतः पूर्वः कालः कृतयुगाभिधः ॥ १९३ ॥
 कल्पिताश्च त्रयो वर्णाः क्रियामेदविधानतः । शस्यानां च समुत्पत्तिर्नायवे कल्पतोयतः ॥ १९४ ॥

पद्मपुराणम् ।

॥ १९५ ॥

स्रष्टाः काले च तस्यैव माहनाः सूत्रधारिणः । सुतेन भरतार्षेण तस्य तत्समतेजसा ॥ १९५ ॥

आश्रमश्च समुत्पन्नाः सागारितरमेदतः । विज्ञानानि कलाश्चैव नाभेयैरेव देशिताः ॥ १९६ ॥

दीक्षामास्थाय तेनैव जन्मदुःखानलाहताः । भव्याः कृतात्मकृत्सेन नीताः सौख्यं श्रमांबुजा ॥ १९७ ॥

त्रैलोक्यमपि संभूय यस्यापम्यादपेषुषां । गुणानामशकं गंतुमतात्मसमुद्यतेः ॥ १९८ ॥

अष्टापदनगारूढो यः शरीरविसृष्टये । दृष्टः सुरासुरैर्महूटाकारः सविस्मयैः ॥ १९९ ॥

शरणं प्राप्य तं नार्थं मुनयो भरतादयः । महाव्रतधरा याताः पदं सिद्धेः समाश्रिताः ॥ २०० ॥

पुष्पं केचिद्रूपदाय स्वर्गसौख्यमुपागताः । स्वमात्रार्जवसंपन्नाः केचिन्मानुष्यकं परं ॥ २०१ ॥

नितान्तेज्ज्वलमप्यन्ये दृष्ट्युस्तस्य नो मतं । कुट्टिटागसंयुक्ताः कौशिका इव भास्करं ॥ २०२ ॥

ते कुधर्म समास्थाय कुदेवत्यं प्रपद्य च । पुनस्तिर्यक्षु दुश्चेष्टा भ्रमति नरेकेषु च ॥ २०३ ॥

अनेकेत्र ततोतीते काले रत्नालयोपमे । नाभेययुगविच्छेदे जाते नष्टसमुत्सवे ॥ २०४ ॥

अवतीर्य दिवो मूर्द्धभेः कर्तुं कृतयुगं पुनः । उद्भूतोसि हिताधार्या जगतामजितो जिनः ॥ २०५ ॥

आचाराणां विधातेन कुट्टपीनां च संपदा । धर्मं ग्लानिपरिप्रासमुच्छ्रयते जिनोत्तमाः ॥ २०६ ॥

ते तं प्राप्य पुनर्धर्मं जीवा वांधवमुत्तमं । अप्रधंतं पुनर्मार्गी सिद्धस्थानाभिगमिनः ॥ २०७ ॥

ततो मयि गते मोक्षमुत्पत्स्यंते जिनाधिपाः । द्वाविंशति क्रमादन्ये त्रिलोकोद्योतकारिणः २०८
ते च मत्सदृशाः सर्वे कांतिवीर्यादिभूयिताः । त्रैलोक्यपूजनप्राप्तिज्ञानदर्शनरूपतः ॥ २०९ ॥
चक्राकितां श्रियं भुक्त्वा तेषां मध्ये त्रयो जिनाः । प्राप्स्यंति ज्ञातसाम्राज्यमनंतसुखकारणं २१०
तेषां नामानि सर्वेषां मंगलानि जगत्त्रये । महात्मनामहं वक्ष्ये मनःशुद्धिकराणि ते ॥ २११ ॥
ऋषभो ह्यपमः पुंसामतीतः प्रथमो जिनः । वर्तमानोजितश्चाहं परिशेषा सु भागिनः ॥ २१२ ॥
संभवः संभवो मुक्तेः भव्यानंघाभिर्नंदनः । सुमतिः पद्मतेजाश्च सुपार्श्वध्वंद्रसंनिभः ॥ २१३ ॥
पुण्ड्रदंतोत्कर्मतः शीतलः शीलसागरः । श्रेयान् श्रेयान्सुचेष्टासु वासुपूज्योचितः सतां ॥ २१४ ॥
विमलानंतधर्माश्च शान्तिकुण्ड्वरकीर्तिताः । महिसुव्रतनामानौ नभिनेमी च विश्रुतौ ॥ २१५ ॥
पार्श्वो वीरजिनेन्द्रश्च जिनशैली धुरंधरः । देवाधिदेवता एते जीवस्वात्मव्यवस्थिताः ॥ २१६ ॥
जन्मावतारः सर्वेषां रत्नवृष्टयाभिर्नंदितः । मेरौ जन्मरिपोलोकं विध्वंसनविधायिनः ॥ २१७ ॥
उपमानविनिर्मुक्तं तेजोरूपं सुखं बलं । सर्वे जन्मरिपोलोकं विध्वंसनविधायिनः ॥ २१८ ॥
अस्तं याते महावीरजिनतिग्मांशुमालिनि । लोके पाखंडखद्योतास्तेजः प्राप्स्यंति भूरयः ॥ २१९ ॥
चतुर्गतिकसंसाररूपे ते पतिताः स्वयं । पातयिष्यंति मोहांधानन्यानप्यसुधासिणः ॥ २२० ॥

पञ्चपुराणम् ।

एकस्मत्सदृशोऽतीतश्चक्रचिन्हश्रियःपतिः । भवानेको महावीर्यो जनिष्यति दशापरे ॥ २२१ ॥
 प्रथमो भरतोतीतस्सगरस्त्वं च वर्तते । चक्रलाञ्छितभोगेद्या भविष्यति परे नृपाः ॥ २२२ ॥
 सनत्कुमारत्रिल्यातिर्मघवा नामतो परः । शान्तिं कुञ्चरनामानः सुभूमधनिकीर्तितः ॥ २२३ ॥
 महापद्मः प्रसिद्धश्च हरिपेणधनिस्त्वथा । जयसेननृपश्चान्यो ब्रह्मदत्तो भविष्यति ॥ २२४ ॥
 वासुदेवा भविष्यति नव सार्धे प्रतीर्थारः । बलदेवाश्च तांस्तो धर्मेविन्यस्तचेतसः ॥ २२५ ॥
 प्रोक्ता ऐतेवसपिण्यां जिनप्रभृतयस्तथा । तथैवात्सर्पिणीकाले भरतेरावताख्ययोः ॥ २२६ ॥
 एवं कर्मवगं श्रुत्वा जीवानां भवसकटं । महापुरुषभूतिं च कालस्य च त्रिवर्तेन ॥ २२७ ॥
 अष्टकर्मविमुक्तानां सुखं चोपमयोञ्छितं । जीमूतनाहनथक्रे चेतसीदं विचक्षणः ॥ २२८ ॥
 कष्टं वैरेव जीवोयं कर्मभिः परितप्यते । तान्येवोत्सहते कर्तुं मोहितः कर्ममाथया ॥ २२९ ॥
 आपातमात्रस्येषु विपवद्दुःखदायिषु । विषयेषु रतिः का वा दुःखोत्पादनवृत्तिषु ॥ २३० ॥
 कृत्वापि हि चिरं संगं धने कांतासु वंधुषु । एकाकिनैव कर्तव्यं संसारे परिवर्तेन ॥ २३१ ॥
 तावदेव जनः सर्वः प्रियत्वेनानुवर्तते । दानेन गृहते यावत्सारेमेयशिशुर्यथा ॥ २३२ ॥
 इयता चापि कालेन को गतः सह वंधुभिः । परलोकं कलत्रैर्वा सुहृद्भिर्वाधेन वा ॥ २३३ ॥

नागभोगोपमा भोगा भीमा नरकपातिनः । तेषु कुर्यान्नरः संगं को वा यः स्यात्सचेतनः ॥ २३४ ॥
 अहो परमिदं चित्रं सद्भावेन पदाश्रितान् । लक्ष्मी प्रतारयत्येव द्रुष्टव्यं किमतः परं ॥ २३५ ॥
 स्वप्ने समागमो यद्दत्तद्वंद्युत्समागमः । इंद्रचापसमानं च क्षणमात्रं च तैः सुखं ॥ २३६ ॥
 जलबुद्बुदवत्कायः सारेण परिवर्जितः । विद्युल्लताविलासेन सदृशं जीवितं चलं ॥ २३७ ॥
 तस्मात्सर्वमिदं हित्वा संसारावासकारणं । सहायं परिगृह्णामि धर्ममव्यभिचारिणं ॥ २३८ ॥
 महारक्षसि निक्षिप्य राज्यभारं ततः कृती । प्रात्रजत्सोजितस्यांते महाधैराग्यकंकटः ॥ २३९ ॥
 दशाधिकं शतं तेन साकं खेचरभोगिनां । निर्वेदमाप्य निष्क्रान्तं गेहचारकवासतः ॥ २४० ॥
 महारक्षः शशांकोपि विश्राणनकरोत्करैः । पूरयन्वांधवांभोधि रेजे लंक्रानभोगेण ॥ २४१ ॥
 प्राप्य स्वप्नेपि तस्याज्ञां महाविद्याधराधिपाः । संभ्रमाद्बोधमायांति कृतमस्तकपाणयः ॥ २४२ ॥
 प्रथिता विमलामस्य जाता प्राणसमप्रिया । यस्यानुवर्तनं चक्रे छापैव सततानुगा ॥ २४३ ॥
 अमरोदधिभानुभ्य परां रक्षःश्रुतिं श्रिता । तस्य तस्यां समुत्पन्नाः पुत्रा सर्वार्थसम्मिताः ॥ २४४ ॥
 विचित्र कर्मसंपूर्णाः तुंगा विस्तारमाजिनः । प्रसिद्धास्तस्य ते पुत्रास्त्रयो लोका इवाभवन् ॥ २४५ ॥
 प्रवृत्याजितनाथोपि भव्यानां सुक्तिगाभिनां । पंथानं प्राप्य सम्भेदे निजां प्रकृतिमात्मनः ॥ २४६ ॥

पद्मपुराणम् ।

सगरस्य च पत्नीनां सहस्राणां पङ्क्तयः । नवतिः शक्रपत्नीनामभान् तुल्यतेजसां ॥ २४७ ॥
सुपुत्राणां च पुत्राणां विभ्रतां शक्तिमुत्तमां । जाताः पृथिव्यहस्राणां रत्नस्वंससमन्विताः ॥ २४८ ॥
ते कदाचिदथो याताः कैलाशं वंदनार्थिनः । कपयतां पदन्यासैर्वसुधां पर्वता इव ॥ २४९ ॥
विधाय सिद्धनिदानं वंदनां प्रथयान्विताः । गिरेस्ते दंडरत्नेन परिक्षेपं प्रचक्रिरे ॥ २५० ॥
आरसातलमूलांतां दृष्ट्वा सातां वसुधरां । तेषामालोचनं चक्रे नागैर्द्रः क्रोधदीपितः ॥ २५१ ॥
क्रोधवन्देस्ततस्तस्य ज्वालाभिलीढविग्रहाः । भस्मसाद्भावमाधाताः सुतास्ते चक्रमर्तिनः ॥ २५२ ॥
तेषां मध्ये न दग्धौ द्वौ कथमप्यनु रूपया । जीवितारत्नरूपा शुकत्या विपत्तो जातया यथा ॥ २५३ ॥
सागरीणामिमं मृत्युं दृष्ट्वा युगपदागतं । दुःखितौ सगरस्यांतं यातौ भीमभगीरथौ ॥ २५४ ॥
अकस्मात्कथितेनायं प्राणास्त्याधीर्दृष्ट्वाणदिति । पंडितैरिति संचित्य निपिद्धौ तौ निवेदने ॥ २५५ ॥
ततः संभूय राजानो मंत्रिणश्च कुलागताः । नानाशस्त्रविबुद्धाश्च विनोदशा मनीषिणः ॥ २५६ ॥
अनिभिनसुरच्छायाः पूर्ववेषसमन्विताः । विनयेन यथा पूर्वं सगरं समुपागताः ॥ २५७ ॥
नमस्कृत्योपनिष्टैस्तैर्यथास्थानं प्रचोदितौ । संज्ञया प्रमयाः कश्चिदिदं वचनमब्रवीत् ॥ २५८ ॥
राजन् सगर पश्य त्वं जगतीमामनित्यतां । संसारं प्रति यां दृष्ट्वा मानसं न प्रवर्तते ॥ २५९ ॥

राजासीद्भरतो नाम्ना त्वया समपराक्रमः । दासीव येन पद्मखंडा कृता वक्ष्या वसुधरा ॥ २६० ॥
 तस्यादित्ययशाः पुत्रो बभूवोन्नतविक्रमः । प्रसिद्धो यस्य नाम्नायं वंशः संप्रति वर्तते ॥ २६१ ॥
 एवं तस्याप्यभूत्पुत्रस्त्वस्याप्यन्योपरस्ततः । गतास्ते चाधुना सर्वे दर्शनानामगोचरं ॥ २६२ ॥
 आसतां तान्देवै वा नाकलोकैश्चरा अपि । ज्वलिता विभैर्वर्याताः क्षणाद्दुःखेन भस्मतां ॥ २६३ ॥
 येपि तीर्थकरा नाम त्रैलोक्यस्याभिनंदकाः । शरीरं तेपि संत्यज्य गच्छंत्यायुःपरिस्रये ॥ २६४ ॥
 महातरो यथैकासिन्धुपित्वा रजनीं पुनः । प्रभाते प्रतिपद्यंते ककुभो दश पक्षिणः ॥ २६५ ॥
 एवं कुट्टव एकस्मिन् संगमं प्राप्य जंतवः । पुनः स्वां स्वां प्रपद्यंते गतिं कर्मवशानुगाः ॥ २६६ ॥
 कैश्चित्चोष्टितं तेषां वपुश्चात्यंतशोभनं । विपर्यक्तमधिभ्यामस्माकं तु कथागतं ॥ २६७ ॥
 बलवद्भ्यो हि सर्वेभ्यो मृत्युरेव महाबलः । आनीता निधनं येन बलवंतो बलीयसा ॥ २६८ ॥
 कथं स्फुटति नो वक्षः स्मृत्वा तेषां महात्मनां । विनाशं भरतादीनामहो चित्रमिदं परं ॥ २६९ ॥
 फेनोर्माद्रधनुःस्वप्नविद्युद्बहुदसन्निभाः । संपदः त्रियसंपर्का विग्रहाश्च शरीरिणां ॥ २७० ॥
 नास्ति काश्चिन्नरो लोके यो ब्रजेदुपमानतां । यथायममरस्तद्ब्रह्मयं मृत्यूज्जिता इति ॥ २७१ ॥
 येपि शोपयिषुं शक्ताः समुद्रं ग्राहसंकुलं । कुर्यान्वा करयुग्मेन चूर्णं मेरुमहीधरं ॥ २७२ ॥

उद्धर्तुं धरणीं शक्ताः त्रसितुं चंद्रमास्करा । प्रविष्टास्तौपि कालेन कृतांतवदनं नराः ॥ २७३ ॥
 मृत्योर्दुर्लभितस्यास्य त्रैलोक्ये वयतां गते । केवलं व्युच्छिताः सिद्धाः जिनधर्मसमुद्भवाः ॥ २७४ ॥
 यथा ते बहवो याताः कालेन निधनं नृपाः । यास्यामो वयमप्येवं सामन्धं जगतामिदं ॥ २७५ ॥
 तत्र त्रिलोकसामान्ये वस्तुन्यास्मिन् समागते । शोकं कुर्याद्विबुद्धात्मा को नरो भवकारणं २७६ ॥
 कथायामिति जातायां वीक्ष्यापत्यद्वयं पुनः । मानसे चक्रवर्तीदं चकारैगितकोविदः ॥ २७७ ॥
 सर्वदा युगपत्सर्वे मां नमंति स्म देहजाः । अथ ह्यौ दनिवदनौ नूनं शेषा गताः क्षयं ॥ २७८ ॥
 एते चान्यापदेशेन कथयंति समागताः । नृपाः कथयितुं साक्षाद्दुदारं दुःखमक्षमाः ॥ २७९ ॥
 ततः शोकोरगेणासौ ददौपि न समत्यजत् । प्राणान् सभ्यवचोमंत्रैः प्रतिपद्य प्रतिक्रियां ॥ २८० ॥
 कदलीगर्भनिःसारमवेत्य भवजं सुखं । भगीरथे श्रियं न्यस्य दीक्षां स समशिश्रियत् ॥ २८१ ॥
 त्यजतोस्य धरित्रीयं नगराकरमंडिता । मनस्युदात्तलीलस्य चरतृणसमाभवत् ॥ २८२ ॥
 सार्द्धं भीमरथेनासौ प्रतिपद्याजितं विशुं । केवलज्ञानमुत्पाद्य सिद्धानां पदमाश्रयत् ॥ २८३ ॥
 तनयः सागेरजन्धोः कुर्वन् राज्यं भगीरथः । श्रुतसागरस्योगीन्द्रं पृष्टवानेवमन्यदा ॥ २८४ ॥
 पितामहस्य मे नाथ तनया युगपत्कृतः । कर्मणो मरणं प्राप्ता मध्ये तेषामहं तु न ॥ २८५ ॥

अयोचन्द्रगवान्संधो वंदनार्थं चतुर्विधः । सम्पदं प्रस्थितोवापदंतिकग्रामदर्शनं ॥ २८६ ॥
 दृष्ट्वा तमंतिकग्रामो दुर्वन्धाः सकलोऽहसत् । कुंभकारस्तु तत्रैको निपिध्य कृतवान् स्तुतिं ॥ २८७ ॥
 तद्ग्रामवासिनैकेन कृते चौर्ये स भ्रूयता । परिवेष्टयाखिलो दग्धो ग्रामो भूर्यपराधकः ॥ २८८ ॥
 भस्मसाद्भावमापन्नो यस्मिन् ग्रामोत्र वासरे । कुंभकारो गतः कापि मध्यचेता निमंत्रितः २८९
 कुंभकारोभवन्मृत्वा वाणिजः सुमहाधनः । वराटकसमूहस्तु ग्रामः प्राप्तश्च तेन सः ॥ २९० ॥
 कुंभकारोभवद्राजा ग्रामोसौ मातृवाहकाः । हस्तिना चूर्णितास्तस्य ते चिरं भवमभ्रमन् ॥ २९१ ॥
 राजा च श्रमणो भूत्वा देवीभूय च्युतो भवान् । भगीरथः समुत्पन्नो ग्रामस्तु सगरांगजाः ॥ २९२ ॥
 संघस्य निंदनं कृत्वा देवीभूय मृत्युमेति भवे भवे । तेनासौ युगपद्ग्रामो जातः स्तुत्या त्वमीदृशः ॥ २९३ ॥
 श्रुत्वा पूर्वभवानेवमुपशंतो भगीरथः । वभूव मुनिमुख्यश्च तपोयोग्यं पदं ययौ ॥ २९४ ॥
 वृचांतागतमेतत्ते चरितं सगराश्रितं । कथितं प्रस्तुतं वक्ष्ये शृणु श्रेणिक सांप्रतं ॥ २९५ ॥
 योऽसौ तत्र महारथो नाम विद्याधराधिपः । लंकायां कुरुते राज्यं कंटकैः परिवर्जितं ॥ २९६ ॥
 सोन्यदा कमलच्छन्नदीर्घिकाकृतमंडनं । नानारत्नप्रभोऽंगकीडापर्वतकारितं ॥ २९७ ॥
 आमोदिक्कुसुमोद्भासितह्रस्वडधिराजितं । कलकूजितविभ्रातशकुंतगणसंकुलं ॥ २९८ ॥

पञ्चपुराणम् ।

रत्नभूमिपरिक्षिप्तं विक्राशिविबिधद्युतिं । धनपल्लवसञ्छायलतामंडपमंडितं ॥ ३९९ ॥
 अगमत्प्रमदोधानमंतःपुरसमन्वितः । महत्या संपदा युक्तो विद्याबलसमुच्छ्रयः ॥ ३०० ॥
 तत्र क्रीडितुमारेभे वनिताभिरसौ समं । कुसुमैः ताड्यमानश्च ताडयंश्च यथोचितं ॥ ३०१ ॥
 कांचित्पादप्रणामेन कुपितामीर्षया स्त्रियं । सांत्वयन्नन्ययातेन सांत्वमानः सुलीलाया ॥ ३०२ ॥
 उरसा प्रेरयन् कांचित्त्रिकूटतटशोभिना । पीवरस्तनरम्येण प्रेर्यमाणस्तथान्यया ॥ ३०३ ॥
 पश्यन्प्रच्छन्नगात्राणि क्रीडाव्याकुलयोषितां । रतिसागरमध्वस्थो नंदनेऽमरराजवत् ॥ ३०४ ॥
 अथ वक्त्रे त्रियामायाः परं संकोचमीयुषि । राजीवसंपुटे पश्यद्द्विरफं स निपीडितं ॥ ३०५ ॥
 दृष्ट्वा चास्य समुरपन्ना चित्तयं भवनाशिनो । कर्मणो मोहनीयस्य योतं शिथिलतां गुणे ॥ ३०६ ॥
 मकरंदरसासक्तो मृदुस्त्वसिमनागतः । मृतिं मथुकरः प्राप्तो धिगिच्छामंतवर्जितां ॥ ३०७ ॥
 यथायमत्र संशक्तः प्राप्तो मृदुं मथुव्रतः । प्राप्स्यामो वयमप्येवं शक्ताः स्त्रीमुखपंकजे ॥ ३०८ ॥
 यदि तावदयं ध्वस्तो प्राणेन रसनेन च । कैत्र वार्ता तदासासु पचेंद्रियवशात्मसु ॥ ३०९ ॥
 तिर्यग्जातिसमेतस्य युक्तं वास्येदमीहिंसुं । त्रयं तु ज्ञानसंपन्नाः संगमत्र कथं गताः ॥ ३१० ॥
 मधुदग्धासिधाराया लेहने कीदृशं सुखं । रसनं प्रत्युत्तायाति शतधा यत्र खंडनं ॥ ३११ ॥

विषयेषु तथा सौख्यं कीदृशं नाम जायते । यत्र प्रत्युत दुःखानां उपर्युपरिसंततिः ॥ ३१२ ॥
 किंपाकलतुल्येभ्यो विषयेभ्यः पराद्दुःखाः । ये नरास्त्रान्नमस्यामि कायेन वचसा धिया ३१३
 हा कष्टं वंचितः पापो दीर्यकालमहं खलः । विषयैर्विषमासंगैर्विषवन्मारणात्मकैः ॥ ३१४ ॥
 अथात्र समये प्राप्तस्तमुद्यानं महाशुनिः । अर्थानुगतया युक्तः श्रुतसागरसंज्ञया ॥ ३१५ ॥
 पूर्णः परमरूपेण द्रेपयन् कांत्वितो विधुं । विरस्कुर्वन् रंवि दीप्त्या जयं स्थैर्येण मंदरं ॥ ३१६ ॥
 धर्मध्यानप्रशक्तत्मा रागद्वेषाधिवर्जितः । भग्नस्त्रिदंडसंपर्कः कपायाणां समे रतः ॥ ३१७ ॥
 यज्ञीकृतौ हृषीकाणां षड्वायग्राणिवत्सलः । भीतिभिः सप्तभिर्मुक्तो मदाष्टकाविवर्जितः ॥ ३१८ ॥
 साक्षादिव शरीरेण धर्मसंबंधमागताः । सहितो यतिसंधेन महता चारुचेष्टिना ॥ ३१९ ॥
 स तत्र विपुले युद्धे भूतले जंतुवर्जिते । उपविष्टस्तनुच्छायास्थगिताशेषदिगुलः ॥ ३२० ॥
 तत्रासीनं विदित्वेनं मुकुंभ्यो वनरक्षिणां । अभीयाय महारथो विभ्रदुत्कंठितं मनः ॥ ३२१ ॥
 अथास्वाप्तिप्रसन्नास्यकांतितोयेन पादयोः । कुर्वन् प्रक्षालनं राजा पपात शिवदायिनोः ॥ ३२२ ॥
 प्रणम्य द्रेपसंधं च पृष्ठा धेमं च धर्मगे । अवस्थाय धुणं धर्मं पर्यपृच्छत्समक्तितः ॥ ३२३ ॥
 अथोपशमचंद्रस्य चित्तस्थस्येव निर्मलैः । दंतांशुपटलैः कुर्वन् ज्योत्स्नां मुनिरभापत ॥ ३२४ ॥

अहिंसा नृप सद्भावो धर्मस्योक्तो जिनेश्वरः । परिवारोऽस्तु श्रेयोस्य सत्यमापादिरिष्यते ॥३२५॥
 यां यां जीवाः श्रपयन्ते गतिं कर्मानुभावतः । तत्र तत्र रतिं यांति जीवनं प्रतिमोहितः ॥३२६॥
 त्रैलोक्यं परित्यज्य लाभं मरणभीरवः । इच्छन्ति जीवनं जीवा नान्यदस्ति तवः प्रियं ॥३२७॥
 किमत्र बहुमोक्तेन स्वसंवेद्यमिदं नतु । यथा स्वजीवितं कातं सर्वेषां प्राणिनां तथा ॥ ३२८ ॥
 तस्मादेवविधं भूदा जीवितं ये शरीरिणां । हरन्ति रौद्रकर्माणः पाप तैर्न च किं कृतं ॥ ३२९ ॥
 जंतूनां जीवितं नीत्वा कर्मभारगुरुकृताः । पतन्ति नरके जीवा लोहपिंडचंद्रभसि ॥ ३३० ॥
 मधु श्रवन्ति ये वाचा हृदये विपदारुणाः । वशे स्थिता हृपीकाणां त्रिसंध्यादग्धमानसाः ॥३३१॥
 साध्वाचारविनिर्मुक्ता यथाकामविधायिनः । ते श्रमन्ति दुरात्मानस्त्रिगर्भपरंपरां ॥ ३३२ ॥
 दुर्लभं सति जंतुत्वे मनुष्यत्वं शरीरिणां तस्मादपि सुरूपत्वं ततो धनसमुद्धृता ॥ ३३३ ॥
 ततोऽप्यर्थत्वसंभूतिस्ततो विद्यासमागमः । ततोऽप्यर्थज्ञता तस्माद्दुर्लभो धर्मसंगमः ॥ ३३४ ॥
 कृत्वा धर्मं ततः केचित्सुखं प्राप्य सुरालये । देव्यादिपरिवारेण कृतं मानसगोचरं ॥ ३३५ ॥
 च्युत्वा गर्भशुद्धे भूयोविद्भूत्रकृतलेपने । चलत्कामिकुलाकीर्णे दुर्गधेत्यंतदुस्वहे ॥ ३३६ ॥
 चर्मजालकसंछन्नाः पित्तश्लेष्मादिमध्यगाः । जनन्याहारनिसंपदं लिहंतो नाडिकाच्युतं ॥३३७॥

पिंडीकृतसमस्तांगा दुःखभारसमादिताः । उषित्वा निर्गता लब्ध्वा मनुष्यत्वमनिदितं ॥३३८॥
 जन्मनः प्रभृति क्रूरा नियमाचारवर्जिताः । सदष्टिरहिताः पापा विषयान्समुपासते ॥ ३३९ ॥
 ये कामवशतां याताः सम्यक्त्वपरिवर्जिताः । प्राप्नुवंतो महादुःखं ते अमंति भवार्णवे ॥३४०॥
 परंपीडाकरं वाक्यं वर्जनीयं प्रयत्नतः । हिंसायाः कारणं तद्धि सा च संसारकारणं ॥ ३४१ ॥
 तथास्तेयं स्त्रियाः संगं महाद्रविणवाञ्छनं । सर्वमेतत्परित्याज्यं पीडाकरणतां गतं ॥ ३४२ ॥
 श्रुत्वा धर्मं समाधिष्टो वैराग्यं खेचराधिपः । पप्रच्छ प्रणतिं कृत्वा व्यतीतं भवमात्मनः ॥३४३॥
 चतुर्शानोपगृढात्मा धिनयेनेपसेदुषे । इति तस्मै समासेन जगाद् श्रुतसागरः ॥ ३४४ ॥
 भरते पोदनस्थाने हितो नाम नरोभवत् । माधवीति च भार्यास्य प्रीत्यारूपस्त्वं तयोः सुतः३४५
 अथ तत्रैव नगरे वृषोऽभूदुदयाचलात् । अर्हच्छ्रियां सद्युत्पन्नो नाम्ना हेमरथो महान् ॥ ३४६ ॥
 ग्रासादे सोन्यदा जैनैः श्रद्धया परयान्वितः । चकार महतीं पूजां लोकविस्मयकारिणीं ॥३४७॥
 तस्मादुत्थितमाकर्ण्य जयशब्दं जैनैः कृतं । जयेत्यानंदपूर्णेन त्वयापि परिघोषितं ॥ ३४८ ॥
 अमाते च ततस्त्वस्मिन् गृहाभ्यंतरतो मुदा । शिखिनेव घनध्वानान्नर्तनं कृतमंगणे ॥ ३४९ ॥
 तस्मादुपात्तकुशलो गतः कालेन पंचतां । अजायत महान् यक्षो यक्षनेत्रसमुत्सवः ॥ ३५० ॥

अथस्मिन् विदेहेथ पुरे कांचननामनि । साधूनां शत्रुभिः कर्तुमुपसर्गः प्रयत्नितः ॥ ३५१ ॥
 निर्घण्ट्य तान् त्वया शूनू मुनीनां धर्मसाधनं । शरीरं रक्षितं तस्मात्पुण्याशिरुपाजितः ३५२
 विजयाद्धं ततश्च्युत्वा तडिदंगदखेचरात् । श्रीप्रसायां समुद्भूत उदितो नाम विश्रुतः ॥ ३५३ ॥
 वंदनाय समायातं नाम्ना चामरविक्रमं । दृष्टवानसि विधेशं निदानमकरोत्ततः ॥ ३५४ ॥
 ततो महचपस्तप्त्वा कल्पमैशानमुत्थितः । एष प्रच्युत्य भूतोसि सांप्रतं धानवाहनः ॥ ३५५ ॥
 भास्करस्यंदनस्यैव चक्रेण परिवर्तनं । कृतं त्वया तु संसारं खोजिहावशवर्तिना ॥ ३५६ ॥
 यावंतः समतिक्रान्तास्तत्र देहा भवांतरे । पिब्यंते यदि ते लोके संभवेयुर्न जातुचित् ॥ ३५७ ॥
 कल्पानां कोटिभिस्त्वसि सुरभोगैर्न योगतः । खेचराणां च भोगेन स्वैच्छाकल्पितवृत्तिना ३५८
 अष्टभिर्दिवसैः स त्वं कथं प्राप्स्यसि तर्ष्यणं । स्वमजालोपमभोगैर्युना भज्यतां शमः ॥ ३५९ ॥
 ततस्तस्य विषादोऽभून्नायुःधयसमुत्थितः । किंतु संसारचक्रस्थजन्मांतरविवर्तनात् ॥ ३६० ॥
 स्थापयित्वा ततो राज्यं तनयं देवरक्षसं । युवराजप्रतिष्ठायां तथा भास्कररक्षसं ॥ ३६१ ॥
 त्यक्त्वा परिग्रहं सर्वं परमार्थपरायणः । स्तंभतुल्यो महारथलोभेनाभवदुज्जितः ॥ ३६२ ॥
 पानाहाररदिकं त्यक्त्वा सर्वं देहस्य पालनं । समः शत्रौ च मित्रे च मनः कृत्वा मुनिश्रुलं ॥ ३६३ ॥

पञ्चपुराणम् ।

मीनव्रतं समास्थाय जिनप्रासादमध्यगः । कृत्वा सुमहतीं पूजामर्हतामभियेकिणीं ॥ ३६४ ॥
 अर्हत्पदपरिध्यानपवित्रीकृतचेतनः । कृत्वा समाधिना कालं स चभूव सुरोत्तमः ॥ ३६५ ॥
 अथ किंनरनादाख्ये पुरे श्रीघरनामतः । विद्याजातामरिजायां देवरक्षः प्रपन्नवान् ॥ ३६६ ॥
 गंधर्वगीतनगरे सुरसन्निभनामतः । गांधारी गर्भसंभूतां गंधर्वीं मासुरुढवान् ॥ ३६७ ॥
 सुता दश समुत्पन्ना मनोज्ञा देवरक्षसः । देवांगनासुरूपाश्च पट्कन्या गुणभूषणाः ॥ ३६८ ॥
 तावंतएव चोत्पन्ना सुताःकन्याश्च तत्समाः । आदित्यरक्षतो राज्ञः कीर्तिव्यासदिगंतराः ॥ ३६९ ॥
 स्वनामसहनानामानि महांति नगराणि तैः । निवेशितानि रम्याणि श्रेणिकैतानि जित्वरैः ॥ ३७० ॥
 संध्याकारः सुवेलथ मनोव्हादो मनोहरः । हंसद्वीपो हरिर्योधः समुद्रः कांचनस्तथा ॥ ३७१ ॥
 अर्धस्वर्गोदिशश्चापि निवेशा स्वर्गसन्निभाः । गीर्वाणरक्षसः पुत्रैर्महाबुद्धिपराक्रमैः ॥ ३७२ ॥
 आवर्तेविघटांभोदा उत्कटस्फुटदुर्ग्रहाः । तटतोयावलीरत्नद्वीपाश्चाभांति राक्षसैः ॥ ३७३ ॥
 नानारत्नकृतोद्योता हेमभित्तिप्रभा सुराः । राक्षसानां चभूवुस्ते निवासाः क्रीडनार्थिनां ॥ ३७४ ॥
 तत्रैव खेचरैर्भिर्द्वांपांतरसमाश्रितैः । सन्निवेशा महोत्साहेनगराणां प्रकल्पिताः ॥ ३७५ ॥
 ततस्तौ पुत्रयोः राज्यं दत्त्वा दीक्षां समाश्रितौ । महातपोधनौ भूत्वा पदं यातौ सनातनं ॥ ३७६ ॥

एवं महानि संताने प्रवृत्ते घानवाहने । महापुरुषनिव्यूढराज्यप्रात्राज्यवस्तुनि ॥ ३७७ ॥
 राक्षमस्तनयो जातो मनोवैगांगधारिणः । राक्षसो नाम यस्यायं नाम्ना वंशः प्रकीर्त्यते ॥ ३७८ ॥
 तस्वादित्यगतिर्यतो बृहत्कीर्तिश्च नन्दनः । योगार्था मुप्रभाल्याथां रविचन्द्रसपप्रभो ॥ ३७९ ॥
 वृषभो वा समासञ्च राज्यस्यन्दनञ्च भरे ! अमणत्वं समाराध्य देवलोकं समश्रितः ॥ ३८० ॥
 जाता सदनपद्याख्या मार्यादित्यगतिर्वरा । बृहत्कीर्तिस्त्वथापुण्यनयेति परिकीर्तिता ॥ ३८१ ॥
 अथादित्यगतेः पुत्रो नाम्ना भीमप्रभोऽभवत् । सहस्रं यस्य पत्नीनामभूद्देवांगनारुचा ॥ ३८२ ॥
 आसीदष्टोत्तरं तस्य पुत्राणां द्रुतमूर्जितं । स्वर्भरिव निजं राज्यं धारितं यः समंततः ॥ ३८३ ॥
 आत्मजाय ततो राज्यं वितीर्य ज्यायसे प्रभुः । भीमप्रभः प्रवत्राज प्राप्तश्च परमं पदं ॥ ३८४ ॥
 देवेन राक्षसेन्द्रेण राक्षसद्वीपमंडले । कृतानुर्कंपना ऊयुः सुखेनावरगामिनः ॥ ३८५ ॥
 रक्षति रक्षसां द्वीपं पुण्येन परिरक्षिताः । राक्षसानामनो द्वीपं प्रसिद्धिं तदुपागतं ॥ ३८६ ॥
 एष राक्षमवंशस्य संभवः परिकीर्तितः । वंशप्रधानपुरुषपत्न्यकीर्तियिष्याम्यतः परं ॥ ३८७ ॥
 पुत्रो भीमप्रमस्याद्यः पूजार्हो नाम विश्रुतः । प्रवत्राज श्रियं न्यस्य तनये जितमास्करे ॥ ३८८ ॥
 सोऽपि संपरिकीर्त्याख्ये स्वापयित्वा श्रियं सुते । प्रावजत्सोऽपि सुश्रिये निधाय प्राप दीक्षणं ॥ ३८९ ॥

सुग्रीवोपि हरिग्रीवं सन्निवेश्य निजे पदे । उग्रं तपः समाराध्य बभूव सुरसत्तमः ॥ ३९० ॥
हरिग्रीवोपि निक्षिप्य श्रीग्रीवे राज्यसंपदं । गृहीतश्रमणाचारो वनांतरमशिश्रियत् ॥ ३९१ ॥
आरोप्य सुमुले राज्यं श्रीग्रीवो जनकाश्रितं । मार्गमाश्रितवान् वीरः सुव्यक्ते सुमुखस्तथा ३९२
सुव्यक्तोमृतवेगाल्ये न्यस्तवान् राक्षसीं श्रियं । स चापि भानुगत्याहं स च चितागतौ सुते ३९३
इंद्र इंद्रप्रभो मेघो मृगारिदमनः पविः । इंद्रजिह्मामुवर्मा च भानुर्भानुसमप्रभः ॥ ३९४ ॥
सुरारिखिजटो भीष्मो मोहनोद्वारको रविः । चकारो वज्रमध्यश्च प्रमोदः सिंहविक्रमः ॥ ३९५ ॥
चांभुडो मारणो भीष्मो द्विपवाहोरिर्मदनः । निर्वाणभक्तिरुथ्रथीरहर्द्भक्तिरनुत्तरः ॥ ३९६ ॥
गतभूमोनिलशंभो लंकाशोको मयूरवान् । महाबाहुर्मनोरम्यो भास्कराभो बृहद्गतिः ॥ ३९७ ॥
बृहत्कांतोरिसंत्रासश्चंद्रावर्तो महारथः । मेघध्यान ग्रहशोभ नक्षत्रदमनादयः ॥ ३९८ ॥
संख्यैवं कोटिशस्तेषां दृष्टव्यांश्चारिणां । मायावीर्यसेमतानां विद्यावलमहारूपां ॥ ३९९ ॥
विद्यानुयोगकुशलाः सर्वे श्रीशक्तवक्षसः । लंकायां स्वामिनः कांताः प्रायशः स्वर्गतश्च्युताः ४००
स्वेषु पुत्रेषु निक्षिप्य लक्ष्मीं वंशक्रमागतां । संवित्रा राक्षसाधीशा महाप्रात्राज्यमाश्रिताः ॥ ४०१ ॥
कोचित्कर्माविशेषेण त्रिलोकाशिखरं गताः । दिवसीयुः परे केचित्पुण्यपाकानुभावतः ॥ ४०२ ॥

एवं महति संतानि प्रवृत्ते घानवाहने । महापुरुषनिर्वृढराज्यप्राप्ताज्यवस्तुनि ॥ ३७७ ॥
 राक्षसस्तनयो जातो मनोवेगांगधारिणः । राक्षसो नाम यस्यायं नाम्ना वंशः प्रकीर्त्यते ॥ ३७८ ॥
 तस्यादित्यगतिर्यातो बृहत्कीर्तिश्च नन्दनः । योपायां सुप्रभाख्यायां रविचंद्रसमप्रभौ ॥ ३७९ ॥
 वृषभौ तौ समासज्य राज्यस्यंदनजे भरे । अमणत्वं समाराध्य देवलोकं समाश्रितः ॥ ३८० ॥
 जाता सदनपद्माख्या भार्यादित्यगतेर्वरा । बृहत्कीर्तिस्तथापुष्पनखेति परिकीर्तिता ॥ ३८१ ॥
 अथादित्यगतेः पुत्रो नाम्ना भीमप्रभोऽभवत् । सहस्रं यस्य पत्नीनामभूद्देवांगनारुचां ॥ ३८२ ॥
 आसीदष्टोत्तरं तस्य पुत्राणां शतमूर्जितं । स्तंभैरिव निजं राज्यं धारितं येः समंततः ॥ ३८३ ॥
 आत्मजाय तनो राज्यं वित्तैर्ये ज्ञायसे प्रभुः । भीमप्रभः प्रवत्राज प्राप्तश्च परमं पदं ॥ ३८४ ॥
 देवेन राक्षसेन्द्रेण राक्षसद्वीपमंडले । कृतानुर्कंपना ऊरुः सुखेनांबरगामिनः ॥ ३८५ ॥
 रक्षंति रक्षसां द्वीपं पुण्येन परिरक्षिताः । राक्षसानामतो द्वीपं प्रसिद्धिं तदुपगतं ॥ ३८६ ॥
 एष राक्षसवंशस्य संभवः परिकीर्तितः । वंशमथानपुरुषान्कीर्तिविख्याम्यतः परं ॥ ३८७ ॥
 पुत्रो भीमप्रभस्याद्यः पूजार्हो नाम विश्रुतः । प्रवत्राज श्रियं न्यस्य तनये जितभास्करे ॥ ३८८ ॥
 सोऽपि संपरिकीर्त्याख्ये स्थापयित्वा श्रियं सुते । प्राव्रजत्सोऽपि सुग्रीवे निधाय प्राप दीक्षणं ३८९

सुग्रीवोपि हरिग्रीवं सन्निवेश्य निजे पदे । उग्रं तपः समाराध्य बभूव सुरसत्तमः ॥ ३९० ॥
 हरिग्रीवोपि निक्षिप्य श्रीग्रीवे राज्यसंपदं । गृहीतश्रमणाचारोः वनांतरमशिश्रियत् ॥ ३९१ ॥
 आरोप्य सुमुखे राज्यं श्रीग्रीवो जनकाश्रितं । मार्गमाश्रितवान् वीरः सुव्यक्तं सुमुखस्तथा ३९२
 सुव्यक्तोपृतवेगाख्ये न्यस्तवान् राक्षसीं श्रियं । स चापि भानुगत्याह्ने स च चितागतौ सुते ३९३
 इंद्र इंद्रप्रभो मेघो मृगारिदमनः पविः । इंद्रजिह्वानुवर्मा च भानुर्भानुसमप्रभः ॥ ३९४ ॥
 सुरारिखिजटो भीमो मोहनोद्वारको रविः । चकारो वज्रमध्यश्च प्रमोदः सिंहविक्रमः ॥ ३९५ ॥
 चांसुडो मारणो भीष्मो द्विपवाहोरिमर्दनः । निर्वाणभक्तिरुग्रश्रीर्हृद्भक्तिरनुत्तरः ॥ ३९६ ॥
 गतभूमोनिलशंढो लंकाशोको मयूरवान् । महाबाहुर्मनोरम्यो भास्कराभो बृहद्गतिः ॥ ३९७ ॥
 बृहत्कांतोरिसंत्रासश्चंद्रावर्तो महारवः । मेघध्वान् ग्रहक्षोभ नक्षत्रदमनादयः ॥ ३९८ ॥
 संख्यैवं कोटिशस्तेषां दृष्टव्यांबरचारिणां । मायावीर्यसेतानां विद्यावलमहारूचां ॥ ३९९ ॥
 विद्यानुयोगकुशलाः सर्वे श्रीशक्तवक्षसः । लंकायां स्वामिनः कांताः प्रायशः स्वर्गतश्च्युताः ४००
 स्वेषु पुत्रेषु निक्षिप्य लक्ष्मीं वंशक्रमागतां । संविद्या राक्षसाधीशा महाप्रात्राज्यमाश्रिताः ॥ ४०१ ॥
 कोचित्कर्मावेशेण त्रिलोकशिखरं गताः । दिवमीयुः परे केचित्पुण्यपाकानुभावतः ॥ ४०२ ॥

पद्मपुराणम् ।

एवं तेष्वप्यतीतेषु घनप्रमसुतोभवत् । लंकायामधिपः कीर्तिधवलो नाम विश्रुतः ॥ ४०३ ॥

पद्मागर्भे समुद्भूतः खैरैः कृतशासनः । संसुक्ते परमैश्वर्यं सुनासीरो यथा दिवि ॥ ४०४ ॥

एवं भवांतरकृतेन तपोबलेन । संप्राप्नुवंति पुरुषा मनुजेषु भोगान् ॥

देवेषु चोत्तमगुणागुणभूषितांशुः । निर्दग्धकर्मपटलाश्च भवंति सिद्धाः ॥ ४०५ ॥

दुष्कर्मशक्तमतयः परमां लभन्ते । निर्दां जना इहभवे मरणात्परं च ॥

दुःखानि यांति बहुधा पतिताः कुर्यान्तौ । ज्ञात्वेति पापतमसो रवितां भजध्वं ॥ ४०६ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते राक्षसबंधाधिकारः पंचमं पर्व ।

अथ षष्ठं पर्व ।

बंशो रक्षोनभोगानां मया ते परिकीर्तितः । शृणु वानरकेतूनां संतानमधुना नृप ॥ १ ॥

विजयाद्द्विगिरिमार्गे दक्षिणे स्वर्गसन्निभे । पुरं भेषपुरं नाम्ना तुंगप्रसादशोभितं ॥ २ ॥

विद्यामृतां पतिस्त्वस्मिन्नतींद्रो नाम विश्रुतः । अतिक्रम्य च यः शंक्रं स्थितो भोगादिसंपदा ॥ ३ ॥

श्रीमती नाम तस्यातीर्त्कांवा श्रीसमविभ्रमा । यस्याः सति झले पक्षो ज्योत्स्नयेव सदाभवत् ४

तयोः श्रीकंठनामाभूत्सुतः श्रुतिविशारदः । यस्य तान्नि गते कर्णं हर्षमीयुर्विचक्षणाः ॥ ५ ॥
 स्वसा तस्याभवच्चावीं देवी नाम कनीयसी । वाणतां नयने यस्या गते कुसुमधन्विनः ॥ ६ ॥
 अथ रत्नपुरं नाम पुरं तत्र पुष्पोत्तरो नाम विधाधारी महाबलः ॥ ७ ॥
 पद्माभासीत्सुता तस्य मनोल्हादनकारिणी । देवकन्येव सर्वेषां रूपलावण्यसंपदा ॥ ८ ॥
 तस्य पद्मोत्तराभिख्यः सुतो येन विलोचने । विषयांतरसंबंधाज्जनानां विनिवर्तते ॥ ९ ॥
 तस्मै पुष्पोत्तरः कन्यां बहुशस्तामयाचत । श्रीकंठेन न सा तस्मै दत्ता कर्माभुभावतः ॥ १० ॥
 सा तेन कीर्तिशुभ्राय दत्ता बांधवत्राक्यतः । विवाहं च परेणास्थाः विधिर्न निरवर्तयत् ॥ ११ ॥
 न मेऽभिजनतो दोषो न मे दारिद्र्यसंभवः । न च पुत्रस्य वैरूप्यं न किञ्चिद्वैरकारणं ॥ १२ ॥
 तथापि मम पुत्राय वितीर्णां तेन न स्वसा । इति पुष्पोत्तरो ध्यात्वा कोपावेशं परं गतः ॥ १३ ॥
 चत्थानां वृंदानां कर्तुं श्रीकंठः सुरपर्वतं । गतो यदा विमानेन वायुवेगेन चारुणा ॥ १४ ॥
 तस्मान्निवर्तमानोऽसौ चेतःश्रोत्रापहारिणं । भृंगाराणाभिव हंकारमशृणोद्गीतनिःस्वनं ॥ १५ ॥
 रम्यप्रकृष्टमिश्रेण तेन गीतस्वनेन सः । धृतो ऋजुगुणेनैव बध्वा निश्चलविग्रहः ॥ १६ ॥

पञ्चपुराणम् ।

आलोकनमथो चक्रे ततोऽपश्यत्स कन्यकां । गुरुणाधिष्ठितां कांतां संगीतकगृहांगणे ॥ १७ ॥
 तस्या रूपसमुद्रेऽसौ निमग्नं मानसं द्रुतं । न दश्याक समुद्रं धर्तुं नांगानि च प्रभुः ॥ १८ ॥
 स्थितश्चैपोतिकव्योम्नि तथा नीलोत्पलाभया । वध्नेव पीवरस्कंधो दृष्टयाकृष्टो मनोमुषा ॥१९॥
 ततो दर्शनमन्योन्यं तयोर्माधुर्यैपदलं । चकार वरणं प्रेमबद्धमात्रस्य घृत्ननं ॥ २० ॥
 ततस्तामिगिताभिज्ञौ भुजंपंजरमध्यगां । कृत्वा नमस्तले यातः स्पशोर्मलितलोचनः ॥ २१ ॥
 परिचर्मस्ततस्तस्याः प्रलापमुखरीकृतः । पुष्योत्तराय कन्यायाः श्रीकंठेन हृति जगौ ॥ २२ ॥
 सर्वोद्योगेन संनद्य ततः पुष्पोचरो रूपा । तस्यासुपदवीं यातो दंतदष्टरदच्छदः ॥ २३ ॥
 तेनानुधावमानेन व्रजता मुनभस्तले । शशीव घनदृंदेन श्रीकंठःशुभेगधिकं ॥ २४ ॥
 आयांतं पृष्टवो दृष्ट्वा शकंठस्तं महाबलं । त्वरितं प्रस्थितो लंकां नीतिशास्त्रविशारदः ॥ २५ ॥
 तत्र स्वमुःपतिं गत्वा शरणं स समाश्रयत् । कालप्राप्तं नयं संतो युंजना याति तुंगतां ॥ २६ ॥
 सोदरो मम कांताया इति सस्नेहनिर्भरं । संग्रमेण परिष्वज्य तं चकारासपूजनं ॥ २७ ॥
 तयोः कुशलदृवांतप्रश्नौ यावत्प्रवर्तते । तावत्पुष्पोत्तरः प्राप्नो महाबलसमन्वितः ॥ २८ ॥
 कीर्तिशुक्लस्ततोऽपश्यद्गगनं सर्वतथितं । विद्याधरसमूहेन प्रदीप्तपुरुस्तेजसा ॥ २९ ॥

असिक्तुतादिभिः शस्त्रैर्विकरालं महारथं । स्थानभ्रंशभिवागच्छद्दलं खेचरसंगमात् ॥ ३० ॥
 वाजिभिर्वायुरंहोमिर्गजैश्च जलदोषमैः । विमानैश्च महामानैः सिंहैश्च प्रचलत्सटैः ॥ ३१ ॥
 दृष्टोत्तरां दिशं व्याप्तां विहस्य क्रोधमिश्रितं । सचिवानां समादेशं कीर्तिशुक्लो युधे ददौ ॥ ३२ ॥
 अकार्येण ततः स्वेन श्रीकण्ठो यंत्रपानतः । कीर्तिशुभ्रमिदं वाक्यं जगाद त्वरयान्वितं ॥ ३३ ॥
 एतं वंधुजनं रथ त्वं मदीयमिहायुना । करोमि निजितं यावत् प्रतिपक्षं तवाश्रयात् ॥ ३४ ॥
 एवमुक्तो जगादासौ वचनं नयसंगतं । तवायुक्तमिदं वक्तुं प्राप्य मां भीतिभेदनं ॥ ३५ ॥
 यदि नामैष नो साम्ना शमं यास्यति दुर्जनः । ततः पश्य प्रविष्टायं मृत्योर्वक्त्रं मदीरितः ॥ ३६ ॥
 स्थापयित्सेति विश्रब्धं प्रियायाः सोदरं नृपः । उत्कृष्टवयसो धीरो द्रूतान् द्रुतमजीगमत् ॥ ३७ ॥
 उपर्युपरि ते गत्वा क्रमेणैदं वभाषिरे । पुष्पोत्तरं महाप्राज्ञा मधुरालापकोविदाः ॥ ३८ ॥
 पुष्पोत्तर वदत्येतद्भवंतं कीर्तिनिर्मलः । अस्मद्भदनचिन्यस्तैः पदैरादरसंगतैः ॥ ३९ ॥
 महाकुलसमुत्पन्नो भवान् विमलचेष्टितः । सर्वसिन् जगति ख्यातिं गतः शास्त्रार्थकोविदः ॥ ४० ॥
 आगता गोचरं का ते न मर्यादा महामते । कर्णजाहे निधीयेत यास्माभिरयुना तव ॥ ४१ ॥
 श्रीकण्ठोपि कुले जातः शशांककरनिर्मले । विचवान् विनयोपेतः क्रांतः सर्वकलान्वितः ॥ ४२ ॥

वैरिणो बहवः संति विजयाद्भिर्गिरौ तव । अग्रमत्ततया कालं कियंतं गमिष्यसि ॥ ५६ ॥
 अतस्तिष्ठ त्वमत्रैव रम्ये रत्नालयांतरे । निजाभिरुचिते स्थाने स्वेच्छया कृतचेष्टितः ॥ ५७ ॥
 पर्याप्तोतिपरित्यक्तुं न च त्वां मम मानसं । मत्प्रीतिवागुरां छित्त्वा कथं वा त्वं गमिष्यसि ॥ ५८ ॥
 श्रीकंठमभिधैयैवं सचिवं निजमब्रवीत् । पितामह क्रमायातमानंदाख्यं महामतिं ॥ ५९ ॥
 सारासारं त्वया दृष्टं मदीयानां चिरं पुरां । उद्विश्यतामतः सारं श्रीकंठायात्र यत्पुरं ॥ ६० ॥
 इत्युक्तः सचिवः प्राह सितेन हृदयस्थितं । कूर्चेन स्वामिनं भक्त्या चामरेणेव वीजयन् ॥ ६१ ॥
 नरेन्द्र तव नास्त्येव पुरं यन्न मनोहरं । तथापि स्वयमन्विष्य गृह्णातु रुचिदर्शनं ॥ ६२ ॥
 मध्येसागरमेतस्मिन् द्वीपाः संत्यतिभूरयः । कल्पद्रुमसमाकारैः पादपैर्व्याप्तदिग्मुखाः ॥ ६३ ॥
 आचिता विधिधैरत्नैस्तुंगश्रृंगा महौजसः । गिरयो येषु देवानां संति क्रीडनहेतवः ॥ ६४ ॥
 भीममतिभीमदाक्षिण्याचे चान्यैरपि वः कुले । अनुज्ञाताः सुरैः सर्वैः पूर्वमित्येवमागमः ॥ ६५ ॥
 पुराणि तेषु रम्याणि संति कांचनसद्मभिः । संपूर्णानि महारत्नैः करदष्टदिवाकरैः ॥ ६६ ॥
 संख्याकारो मनोल्हादः सुवेलः कांचनो हरिः । योधनो जलधिध्वानो हंसद्वीपो भरक्षमः ॥ ६७ ॥
 अर्द्धस्वर्गोत्कटावर्तो वैषटो रोधनो मलः । कांतः स्फुटचरोरत्नद्वीपस्तोयावलीसरः ॥ ६८ ॥

अलं धनो नभो भानुः क्षेममित्येवमादयः । आसन् ये रमणोद्देशा देवानां निरुपद्रवाः ॥ ६९ ॥
 त एव सांप्रतं जाता भूरिपुण्यैरुपाञ्जिताः । पुराणां सन्निवेशा वो नानारत्नवसुंधराः ॥ ७० ॥
 इतो धरोत्तरं भागे समुद्रपरिवेष्टिते । शतत्रयमतिक्रम्य योजनानामले पृथुः ॥ ७१ ॥
 अस्ति शास्त्रामृगद्वीपः प्रसिद्धो भुवनत्रये । यस्मिन्नर्वांतरद्वीपाः संति रम्याः सहस्रशः ॥ ७२ ॥
 पुष्परागमंशिमभिः क्वचिद्वत्प्रञ्चलतीव्र यः । सस्यैरिव क्वचिच्छन्नो हरिन्मणिमरीचिमिः ॥ ७३ ॥
 ईद्रनीलप्रमाजालैस्त्वमसौ चितः क्वचित् । पद्माकरशियं घृते पद्मरागचर्यैः क्वचित् ॥ ७४ ॥
 भ्रमता यत्र चातेन रगतेन गंधचारुणा । हृता जानंति नो यस्मिन्पताम इति पश्चिणः ॥ ७५ ॥
 स्फटिकांतरविन्यस्तैः पद्मरागैः समत्विपः । ज्ञायंते चलनाद्यत्र सरःसुकमलाकराः ॥ ७६ ॥
 मयैर्मध्वासवास्वादच्छकुंतैः कलनादिभिः । संभापत इति द्वीपान् यः समीपव्यवस्थितान् ॥ ७७ ॥
 यत्रौपधप्रमाजालैस्तमो दूरं निराकृतं । चक्रे बहुलपक्षेपि समावेशं न रात्रिषु ॥ ७८ ॥
 यत्र छत्रसमाकाराः फलपुंसमन्विताः । पादपा विपुलस्कंधाः कलस्वनशुकंतयः ॥ ७९ ॥
 सस्यैः स्वभाषसंपन्नैर्धीर्यकारिवित्तारिभिः । चलद्दिग्मंदातेन मही यत्र सकुंतुका ॥ ८० ॥
 विकर्चदीवरैर्यत्र पद्मपदौषसमन्वितैः । नयनैरिव वीक्ष्यंते दीर्घिका भ्रूविलासिभिः ॥ ८१ ॥

पवनाकंपनाद्यस्मिन् सीत्कारश्रोत्रहारिभिः । पुंदेशोर्विपुलैर्वटैः प्रदेशाः पवनोज्झिताः ॥ ८२ ॥
 रत्नकांचनविस्तीर्णशिलासंधातशोभनः । मध्ये तस्य महानस्ति किञ्चुर्नाम महीधरः ॥ ८३ ॥
 त्रिकूटेनेव तेनासौ शृंगवाहुभिरायतैः । आलिंगता दिशः कांता श्रियमारोपितः परां ॥ ८४ ॥
 आनंदवचनादेवमानंदं परमं गतः । श्रीकंठः कीर्तिधवलं प्राहैवमिति भारती ॥ ८५ ॥
 ततश्चैत्रस्य दिवसे प्रथमे मंगलाचिंते । ययौ सपरिवारोसौ द्वीपं वानरलंछितं ॥ ८६ ॥
 पश्यन्नीलमणिच्छायं गतं नभ इव क्षितिं । महाग्राहकृताकंपं समुद्रं विस्मयाकुलः ॥ ८७ ॥
 ततश्च तं वरद्वीपं प्राप्तस्वर्गमिवापरं । व्याहरंतमिवात्युच्चैः स्वागतं निर्झरस्वनेः ॥ ८८ ॥
 निर्झराणामतिस्थूलैः शीकरैर्व्योमगामिभिः । हसंतमिव तोषेण श्रीकंठागमजन्मना ॥ ८९ ॥
 विचित्रमणिसंभूतप्रभाजालेन चारुणा । इच्छिता इव संधातास्तोरणानां समुन्नताः ॥ ९० ॥
 ततस्तमवतीर्णोसौ द्वीपमाथर्यसंकुलं । चिक्षिपन् दिशु सर्वासु दृष्टिं नीलोत्पलद्युतिं ॥ ९१ ॥
 खर्वूरामलकीनीपकपित्थागुरुचंदनैः । पुष्पार्जुनकंदवाप्रियालकदलीधवैः ॥ ९२ ॥
 दाडिमीपूराकंकोलवंगवकुलैस्तथा । रम्यैरन्यैश्च विविधैः पादपैरुपशोभितं ॥ ९३ ॥
 मणिवृक्षा इवोद्भिद्य क्षितिं ते तत्र निःसृताः । स्वस्मिन्निपतितां दृष्टिं नेतुमन्यत्र नो ददुः ॥ ९४ ॥

पद्मपुराणम् ।

प्रगुणाः कांडदेशेषु विस्तीर्णाः स्कंधबंधने । उपरिच्छत्रसंकाशा घनपल्लवराशयः ॥ ९५ ॥
 शाखाभिः सुप्रकाशाभिर्नताभिः कुसुमात्करैः । फलैश्च सरसाः स्वादैः प्राप्ताः संतानमुत्तमं ॥ ९६ ॥
 नात्यंतमुन्नतिं याता न च याता निखर्वतां । अनायासांगनाप्राप्यप्रयत्नफलपल्लवाः ॥ ९७ ॥
 स्तवकस्तनरम्याभिर्भृगुनेत्राभिरादरात् । आलिंगिताः सुगह्रीभिश्चलपल्लवपाणिभिः ॥ ९८ ॥
 परस्परसमुच्छ्रापं कुर्वोणा इव पक्षिणां । मनोहरेण नादेन गार्थत इव पट्टपदैः ॥ ९९ ॥
 केचिच्छंखदलच्छायाः केचिद्धेमसमत्विपः । केचित्पंकजसंकाशाः केचिद्द्वैतसन्निभाः ॥ १०० ॥
 एवं नानाविधास्तिस्मिन् देशा विविधपादपैः । मंडिता यान्समालोक्य स्वर्गभूरपि नेक्ष्यते १०१
 जीवं जीवकयुग्मानां व्यक्त्याचां समं शुक्रैः । आलापः सारिकाभिश्च तस्मिन्नद्भुतकारणं ॥ १०२ ॥
 ततो नानातरुच्छायामंडलस्थेषु हारिषु । रत्नकांचनदेहेषु पुष्पामोदलुलेपिषु ॥ १०३ ॥
 शिलातलेषु विश्रब्धं निविष्टः सेनया समं । करणीयं च निःशेषं स चक्रे वपुषः सुखं ॥ १०४ ॥
 ततो नानाप्रयत्नानां हंससारसनादिनां । विमलोदकपूर्णानां सरसां मीनकंपिनां ॥ १०५ ॥
 किरतां पुष्पनिकरं तरुणां च महत्त्वेषां । जयशब्दभियोद्गतं कुर्वतां पक्षिनिःस्वनैः ॥ १०६ ॥
 नानारत्नचितानां च भूभागानां सुशोभया । युक्तं भ्रमति सद्वापमितथैतद्य तं सुखी ॥ १०७ ॥

ततः स विहरंस्तस्मिन्वने नन्दनसन्निभे । यथेच्छं क्रीडतो पश्यद्भानरान् बहुविभ्रमान् ॥ १०८ ॥
 अचितयच्च द्रष्टृतां सृष्टेरतिविचित्रतां । तिर्यग्योनिगता ह्येते कथं मानुससन्निभाः ॥ १०९ ॥
 वदनं पाणिपादं च शेषांश्चावयवानमी । दधते मानुषाकारां चेष्टां तेषां च सन्निभां ॥ ११० ॥
 ततस्तैर्महती रंतुं प्रीतिरस्य समुत्थिता । यथास्थिरोप्यसौ राजा नितान्तं प्रवणीकृतः ॥ १११ ॥
 जगाद च समासन्नाः पुरुषान् वदनेक्षणः । एतानानयतक्षिप्रमितिस्मितमानसः ॥ ११२ ॥
 इत्युक्तैः श्रुतशस्तस्य पुवंगा गगनार्यनैः । उपनीताः प्रमोदेन कृतकेलिकलस्वनाः ॥ ११३ ॥
 सुशीलैस्तरसौ साकं रंतुं प्रववृते नृपः । नर्तयन् तालशब्देन बाहुभ्यां च परामृशन् ॥ ११४ ॥
 वीक्ष्यमाणः सितान् दंतान् दाडिमीपुष्पलोहिते । अवटीटे मुखे तेषां भास्वत्कांचनतारके ११५
 यूकापयननं पश्यन्चिनयेन परस्परं । प्रेम्णा च कलहं रम्यं कृतरथोत्कारनिःस्वनं ॥ ११६ ॥
 शालिशूकसमच्छायान् मृदिमातिशयान्निवृतान् । विधूतान् मृदुवातेन केशान् सीमंतभाजिनः ११७
 कर्णांश्च विदूषकासक्तश्रवणाकारधारिणः । नितान्तकोमलश्लक्ष्णानचलद्भ्रुवां स्पृशन् ॥ ११८ ॥
 विलांसानि नयल्लोमान्युदरे मुष्टिमायिनि । उत्क्षिपंश्च भ्रुवोपांग देशान् रेखावतस्तथा ॥ ११९ ॥
 ततस्ते तेन बहवः पुरुषाणां समर्पिताः । मुष्टाशनादिभिः कर्तुं पोषणं रतिहेतवः ॥ १२० ॥

पद्मप्रकरणम्।

ग्राहयित्वा च तान् किष्कुमारोहद्वर्तमानसः । ग्राधकूटलताभिश्च निज्झरैस्तरुभिस्तथा ॥ १२१ ॥
 तत्रापश्यत्स विस्तीर्णा वैषम्यरहितां भुवं । गुप्तां प्राप्ते महामानैः ग्रावभिः सोन्नतदुर्मैः ॥ १२२ ॥
 पुरं तत्र मेहच्छेन ख्यातं किष्कुपुराख्यया । निवेशितमरातीनां मानसस्यापि दुर्गमं ॥ १२३ ॥
 प्रमाणं योजनान्यस्य चतुर्दश समंततः । त्रिगुणं परिवेषेण लेख्यतश्चाधिकं भवेत् ॥ १२४ ॥
 संमुखद्वारविन्यासा मणिकान्चनभित्तयः । प्रग्रीवकसमायुक्ता रत्नस्तंभममुच्छ्रिताः ॥ १२५ ॥
 कपोलपाल्युपांतपु महानीलविनिर्मिताः । रत्नभाभिर्निरस्तस्य ध्वांतस्येवाद्युर्कपिताः ॥ १२६ ॥
 देहलीपिंडिकाभागं पद्मरागविनिर्मितं । तांबूलेनवच्छायं धारयंत्यो रदच्छदं ॥ १२७ ॥
 द्वारोपरि समायुक्ता मुक्तादामांशुसंपदाः । हंसस्य इव शेषाणां भवनानां मुरूपतां ॥ १२८ ॥
 शशांकसदृशाकारैर्मणिभिः शिखराहितैः । रजनीष्वपि कुर्वाणा संदेहं रजनीकरे ॥ १२९ ॥
 चंद्रकांतमणिच्छाया कल्पितोदारचंद्रिका । नानारत्नप्रभापंक्तिसंदिग्धोत्तुंगतोरणा ॥ १३० ॥
 मणिकुट्टिमविन्यस्तरत्नप्रभावलिंकियाः । पंक्तयस्तत्र गेहानां खेचरैर्विनियोजिताः ॥ १३१ ॥
 शुष्कसागरविस्तीर्णा मणिकान्चनवालुकाः । राजमार्गाः कृतास्तास्मिन्कौटिल्यपरिवर्जिताः ॥ १३२ ॥
 प्राकारस्तत्र विन्यस्तो रत्नच्छायाकृतावृत्तिः । शिखराग्रैः श्रिया दर्पात् सौधर्ममिव ताडयन् ॥ १३३ ॥

गोपुराणि च तुंगानि न्यस्तान्यत्र मरीचिभिः । मणीनां यानि लक्ष्यन्ते स्थगितानीव सर्वदा ? ३४
 पुरंदरपुराकारे पुरे तस्मिन् चिराय सः । पन्नया सहितो रेभे शब्देव विबुधाधिपः ॥ १३५ ॥
 भद्रशालवने याति तथा सौमनसे वने । नन्दने वा न तान्यस्य द्रव्याण्यापुर्दुरापतां ॥ १३६ ॥
 कदाचिदथ तत्रासौ तिष्ठन् प्रासादमूर्द्धनि । व्रजन्तं वन्दनां भक्त्या द्वीपं नन्दीश्वरश्रुतिं ॥ १३७ ॥
 पाकशासनमैक्षिष्ट सत्रा देवैश्चतुर्विधैः । मुकुटानां प्रभाजालैः पिशंगितनभस्तलं ॥ १३८ ॥
 कुर्वन्तं बधिरं लोकं समस्तं तूर्यनिःस्वनैः । हस्तिभिर्वाजिमिहसंभैर्षष्टैर्वृकैर्मृगैः ॥ १३९ ॥
 अन्यैश्च विविधैर्यानैः परिवर्गैराधिष्ठितैः । अन्वीयमानं दिव्येन गन्धेन व्याप्तविष्टपं ॥ १४० ॥
 ततस्तेन श्रुतं पूर्वं मुनिभिः संकथागतं । स्मृतं नन्दीश्वरद्वीपं वन्दनं स्वर्गवासिनां ॥ १४१ ॥
 स्मृत्वा च विबुधैः सार्द्धमकरोद्गमने मतिं । खेचरैश्च समं सर्वैः समालढो मस्तपथं ॥ १४२ ॥
 स गच्छन्कौचयुक्तेन विमानेन सहागनः । मानुषोत्तरशैलेन निवारितगतिः कृतः ॥ १४३ ॥
 अतिक्रान्तांस्ततोः दृष्ट्वा मानुषोत्तरपर्वतं । गीर्वाणनिवहान् सर्वान्परमं शोकमागतः ॥ १४४ ॥
 परिदेवमथो चक्रे भग्नोत्साहो गतद्युतिः । हा कष्टं क्षुद्रशक्तीनां मनुष्याणां धिगुन्नतिं ॥ १४५ ॥
 नन्दीश्वरं जिनेन्द्राणां प्रतिमानां महश्चिपां । अकृत्रिमाणां भावेन कारिष्यामीति दर्शनं ॥ १४६ ॥

पञ्चपुराणम् ।

ग्राहयित्वा च तान् किष्कुमारो हृद्धतमानसः । ग्रावकूर्दलताभिश्च निर्वह्नीस्तरुभिस्तथा ॥ १२१ ॥
 तत्रापश्यत्स विस्तीर्णां वैषम्यरहितां भुवं । गुप्तां प्रांते महामानैः प्रावभिः सोन्नतद्रुमैः ॥ १२२ ॥
 पुरं तत्र महच्छेत्न ख्यातं किष्कुपुरारूपया । निवेशितमरातीनां मानसस्यापि दुर्गमं ॥ १२३ ॥
 प्रमाणं योजनान्यस्य चतुर्दश समंततः । त्रिगुणं परिवेषेण लेद्यथाधिकं भवेत् ॥ १२४ ॥
 संमुखद्वारविन्यासा मणिकांचनभित्तयः । प्रग्रीवकसमायुक्ता रत्नस्तंभसमुच्छ्रिताः ॥ १२५ ॥
 कपोलपात्युपतिष्ठु महानीलविनिर्मिताः । रत्नभाभिर्निस्तस्य व्यांतस्येवाबुक्कंपिताः ॥ १२६ ॥
 देहलीपिंडिकाभागं पद्मरागविनिर्मितं । तांबूलेनेवच्छायं धारयंत्यो रदच्छदं ॥ १२७ ॥
 द्वारोपरि समायुक्ता मुक्तादामांशुसंपदाः । हस्तस्य इव शेषाणां भवनानां सुरूपतां ॥ १२८ ॥
 शशांकसदृशकारैर्मणिभिः शिखराहितैः । रजनीष्वपि कुर्वाणा संदेहं रजनीकरे ॥ १२९ ॥
 चंद्रकांतमणिच्छाया कल्पितोदारचंद्रिका । नानारत्नप्रभापंक्तिसंदिग्धोत्तुंगतोरणा ॥ १३० ॥
 मणिकुट्टिमविन्यस्तरत्नपद्मावलिक्रियाः । पंक्तयस्तत्र गेहानां खेचरैर्विनिवेशिताः ॥ १३१ ॥
 शुष्कसागरविस्तीर्णा मणिकांचनवालुकाः । राजमार्गाः कृतास्तस्मिन्कौटिल्यपरिवर्जिताः ॥ १३२ ॥
 प्राक्कारस्तत्र विन्यस्तो रत्नच्छायाकृतावृत्तिः । शिखराग्रेः श्रिया दर्पात् सौधर्ममिव ताडयन् ॥ १३३ ॥

पूजां च विविधैः पुष्पैर्धूपैर्गन्धैश्च हारिभिः । नमस्कारं च शिरसा धरासंसक्तमौलिना ॥ १४७ ॥
 ये कृता पदंभागेन मया चारुमनोरथाः । कथं ते कर्मभिर्भ्रष्टा अशुभः पूर्वसंचितैः ॥ १४८ ॥
 अथवा श्रुतमेवासीन्मया मानुषपर्वतं । अतिक्रम्य न गच्छति मानुषा इत्यनेकशः ॥ १४९ ॥
 तथापि श्रद्धया तन्मे निवातं वृद्धियुक्तया । विस्मृतं गंतुमुद्युक्तो यतोऽस्मिन् स्वल्पशुक्तिः १५०
 तस्मात्करोमि कर्माणि तानि येरन्यजन्मनि । यातुं नदीधरं द्वीपं गतिर्मे न विहन्यते ॥ १५१ ॥
 इति निश्चित्य मनसा न्यस्य राज्यभरं मुते । अभून्महायुनिर्धीरस्त्यक्तसर्वपरिश्रहः ॥ १५२ ॥
 ब्रह्मकंठस्ततः सार्द्धं चारुण्याथयमुत्तमां । भुक्त्वा किष्कुपुरे रम्ये श्रुत्वोपाख्यानकं पितुः ॥ १५३ ॥
 ऐश्वर्यं तनयं क्षिप्त्वा प्राप दैर्गंधरीं क्रियां । कीदृशं तदुपाख्यानमित्युक्तो गणभुज्जगौ ॥ १५४ ॥
 वणिजौ आतरावास्तां ग्रीतेः स्त्रीभ्यां वियोजितौ । कनीयान्दुर्विधो ज्येष्ठः स्वापतेयी गृहीत्वाक्
 श्रेष्ठिनः संगमादेव प्राप्तः आवक्तां परौ । मृगयाजीविना भ्रात्रा परमं दुःखितोऽभवत् ॥ १५६ ॥
 अलीकस्नाहृतस्वामिपुरुषस्य विसर्जनं । परीक्ष्य भ्रातरं ग्रीतं ददावस्मै महद्वनं ॥ १५७ ॥
 दुष्टांततः स्त्रियं त्यक्त्वा संगीर्यानुजबोधनं । प्रव्रज्यायासश्चुद्धिद्वः कनीयांस्तु शर्मा मृतः ॥ १५८ ॥
 देवीभूयश्च्युतो जातः श्रीकंठस्तत्प्रबुद्धये । आत्मानं दर्शयन्निद्रः श्रीमानंदीश्वरं गतः ॥ १५९ ॥

सुरेन्द्रं वीक्ष्य पित्रा ते जातस्मरणमीयुषा । इदं कथितमस्माकमिति वृद्धास्तमूचिरि ॥ १६० ॥
 एतमाख्यानकं श्रुत्वा वज्रकण्ठोऽभवन्मुनिः । इंद्रायुधप्रभोष्येवं न्यस्य राज्यं शरीरजे ॥ १६१ ॥
 तव इंद्रमतो जातो मेरुस्तस्माच्च मंदरः । समीरणगतिस्तस्मात्तस्मादपि रविप्रभः ॥ १६२ ॥
 ततोमरुभो जातस्त्रिङ्कुटद्रुतास्य च । परिणेतुं समानीता नाम्ना गुणवती शुभा ॥ १६३ ॥
 अथासौ दर्पणच्छाये वेदीसंबंधिभूतले । मणिभिः कल्पितं चित्रं पश्यन्नाश्चर्यकारणं ॥ १६४ ॥
 भ्रमरालीपरिष्वक्तमरविंदं क्वचिद्धनं । ऐंद्रीवरं वनं चार्द्धपद्मेदीवरकं तथा ॥ १६५ ॥
 चंचूपाचमृणालानां हंसानां युगलानि च । क्रौचानां सारसानां च तथान्येषां पतत्रिणां ॥ १६६ ॥
 रत्नचूर्णरतिश्लक्ष्णैः पंचवर्णसमन्वितैः । रचितान्खेचरस्त्रीभिः तत्रापश्यत्सुखंगमान् ॥ १६७ ॥
 स तान् दृष्ट्वा परं तोयं जगामांशरगाधिपः । मनोज्ञं प्रायशो रूपं धीरस्यापि मनोहरं ॥ १६८ ॥
 अथ पाणिगृहीतास्य दृष्ट्वा तान् विकृताननान् । मलयंगवेषधुं प्राप्ता प्रचलत्सर्वभूषणा ॥ १६९ ॥
 निःशेषदृश्यविभ्रान्ततारकाकुललोचना । दर्शयतीव रोमांचप्रोद्भृगमादेहवद्भयं ॥ १७० ॥
 स्वंदोदविंदुसंबद्धविसर्पचिलकालिका । भीरुरप्यति सचेष्टा प्राविशद्भुजंपंजरं ॥ १७१ ॥
 दृष्ट्वा यान् मुदितः पूर्वं तेभ्योऽकुप्यत्पुनर्वरः । कांताभिप्रायसामर्थ्यास्तुरूपमपि नेष्यते ॥ १७२ ॥

पद्मपुराणम् ।

ततोऽसायत्रतीत्केन विवाहे मम चित्रिताः । कपयो विविधाकारा अमी वित्रायकाकारिणः ॥ १७३ ॥
 नूनं कथिन्ममास्तेस्मिन् जनेन मत्सरसंगतः । क्षिप्रमन्विष्यतामप करोम्यस्य बधं स्वयं ॥ १७४ ॥
 ततस्तं कोपगंभीरगुहागह्वरधर्तिनं । वर्षीयांशो महाप्राज्ञो मधुरं मंत्रिणोऽद्युधन् ॥ १७५ ॥
 तात नास्मिन् जनः कोपि विद्वेषा तव विद्यते । त्वयि वा यस्य विद्वेषः कुतस्तस्यास्ति जीवितं ॥
 स त्वं भव प्रसन्नात्मा श्रूयतामत्र कारणं । विवाहमंगले न्यस्ता यतः पृथगपंक्तयः ॥ १७७ ॥
 अन्वये भवतामाधीच्छ्रीकंडो नाम विश्रुतः । येनेदं नाकसंकाशं मृष्टं किष्कुपुरोत्तमं ॥ १७८ ॥
 सकलस्यास्य देशस्य विविधाकारभाजिनः । अभवत्स नृपः स्रष्टा प्रपंचः कर्मणामिव ॥ १७९ ॥
 यस्याद्यापि वनतिषु लतागृहसुखस्थिताः । गुणान् गायंति किन्नर्यः स्थानकं ग्राध्य किन्नरात् १८०
 चंचलत्वममुदभूतमयशो येन शोधितं । स्थिरकृतिना लक्ष्म्या वासधोपमशक्तिना ॥ १८१ ॥
 स एतान् प्रथमं दृष्ट्वा वानरानत्र रूपिणः । मानुषाकारसंयुक्तान् जगाम किल विस्मयं ॥ १८२ ॥
 रेमे च मुदितोमीभिः समं विविधचेष्टितैः । मृष्टाग्रनादिभिश्चामी नितान्तं मुस्थिताः कृताः १८३
 ततः प्रभृति ये जाताः कुले तस्य महाद्युतेः । तस्य भक्त्या रतं तेऽपि चक्रुरेभिर्नरेचमाः ॥ १८४ ॥
 युष्माकं पूर्वैर्नर्यस्मादमी मंगलवस्तुषु । प्रकल्पिताः ततस्तेपि मंगले सन्निधापिता ॥ १८५ ॥

भंगलं यस्य यत्पूर्वं पुरुषः सेवितं कुले । प्रत्यवायेन संबधो निराशे तस्य जायते ॥ १८६ ॥
 क्रियमाणं तु तद्भक्त्या करोति शुभसंपदं । तस्मादासेव्यतामेतद्भवतापि सुचेतसा ॥ १८७ ॥
 इत्युक्ते मंत्रिभिः सांत्वन् प्रत्युवाचाऽमस्रभः । त्यजन् क्षणेन कोपोत्थविकारं वदनापितं ॥ १८८ ॥
 भंगलं सेविता पूर्वैः यद्यस्माकममी ततः । क्रिमित्यालिखिता भूमौ यस्यां पादादिसंगमः ॥ १८९ ॥
 नमस्कृत्य वह्नाभ्येतान् शिरसा गुरुगौरवात् । रत्नादिघटितान् कृत्वा लक्षणान्मौलिकोटिषु ॥ १९० ॥
 ध्वजेषु गृहशृंगेषु तोरणानां च मूर्द्धसु । शिरस्सु चातपत्राणामेतानाशु प्रयच्छत ॥ १९१ ॥
 ततस्तेस्तत्प्रतिज्ञाय तथासर्वमनुष्ठितं । यथा दिगीक्ष्यते या या तत्र तत्र प्लयंगमाः ॥ १९२ ॥
 अथैतस्य समं देव्या भुञ्जानस्य परं सुखं । विजयाद्धिजिगीषायामकरोन्मानसं पदं ॥ १९३ ॥
 प्रतस्थे च ततो युक्तः सेनया चतुरंगया । कृपिध्वजः कपिच्छत्रः कपिमौलिः कपिस्तुतः ॥ १९४ ॥
 श्रेणिद्वयं विजित्वासौ रणे सत्त्वविमर्दिनि । आस्थापयद्देशे राजा जग्राह न धनं तयोः ॥ १९५ ॥
 अभिमानेन तुंगानां पुरुषाणाभिदं व्रतं । नमस्येव यच्छत्रुं द्रविणे विगताश्रया ॥ १९६ ॥
 ततोसौ पुनरागच्छसुरं किष्कुप्रकीर्तितं । विजयाद्धिप्रधानेन जनेनानुगतायनः ॥ १९७ ॥
 आधिपत्यं समस्तानां प्राप्य विद्याभृतामसौ । निधलां बुभुजे लक्ष्मीं निगडैरिव संयुतां ॥ १९८ ॥

पञ्चपुराणम् ।

ततस्त्वस्य सुतो जातः कपिकेतुरभिरुधया । श्रीप्रभा कामिनी यस्य चभूव गुणधारिणी ॥ १९९ ॥
 ततो विक्रमसंपन्नं स तं वीक्ष्य क्षुरिरञ्जं । राज्यलक्ष्म्यां समायोज्य निरगाद् गृहबंधनात् ॥ २०० ॥
 दत्त्वा प्रतिबलाख्याय लक्ष्मीं सोपि विनिर्यया । प्रायशो विपवल्लीय दृष्ट्वा पूर्ववैपद्युतिः ॥ २०१ ॥
 पूर्वोपाजितपुण्यानां पुरुषाणां प्रयत्नतः । संजातासु न लक्ष्मीषु भावः संजायते महान् ॥ २०२ ॥
 यथैव ताः समुत्पन्नास्त्वियामल्पप्रयत्नतः । तथैव त्यजतामेषां पीडा तासु न जायते ॥ २०३ ॥
 तथा कथंचिदासाद्य संतो विपयञ्जं सुखं । तेषु निवेदमागत्य वाञ्छति परमं पदं ॥ २०४ ॥
 यत्नोपकर्णैः साध्यमात्यायत्तं निरंतरं । महदं तेन निर्मुक्तं सुखं तत्को न वाञ्छति ॥ २०५ ॥
 सुतः प्रतिबलस्यापि गगनानंदसंज्ञितः । तस्यापि खेचरानंदस्त्वस्यापि गिरिनंदनः ॥ २०६ ॥
 एवं बानरकेतूनां वंशे संख्याविधजिताः । आत्मीयैः कर्मभिः प्राप्ताः स्वर्गं मोक्षं च मानवाः २०७
 वंशानुसरणच्छायाभात्रमेतत्प्रकीर्त्यते । नामान्येषां समस्तानां शुकः कः परिकीर्तितुं ॥ २०८ ॥
 लक्षुणं यस्य यद्धोके स तेन परिकीर्त्यते । सेवकः सेवया युक्तः कर्षकः कर्षणात्तथा ॥ २०९ ॥
 धातुष्को धनुषो योगाद्दार्मिको धर्मसेवनात् । क्षत्रियः क्षततस्त्राणाद्ब्राह्मणो ब्रह्मचर्यतः ॥ २१० ॥
 इक्ष्वाकनो यथा वृते नमेश्च विनमेस्तथा । कुले विद्याधरा जाता विद्याधरणयोगतः ॥ २११ ॥

परित्यज्य नृपो राज्यं श्रमणो जायते महान् । तपसा प्राप्य संबंधं तपो हि श्रम उच्यते ॥२१२॥
 अयं तु व्यक्त एवास्ति शुद्धोऽन्यत्र प्रयोगवान् । यष्टिहस्तो यथा यष्टिः कुंतः कुंतकरस्तथा २१३
 मंत्रस्थाः पुराणा मंत्रा यथा च परिकीर्तिताः । साहचर्यादिभिर्धर्मैरेवमाद्या उदाहृताः ॥ २१४ ॥
 तथा वानरचिन्हेन छात्रादिविनिवेदिना । विद्याधरा गता ख्यातिं वानरा इति विष्टये ॥ २१५ ॥
 श्रेयसो देवदेवस्य चासुपूज्यस्य चांतरे । अमरमसंज्ञेन कृतं वानरलक्षणं ॥ २१६ ॥
 तत्कृतात्संघनाज्जाता श्रेया अपि तथा क्रिया । परां हि कुरुते प्रीतिं पूर्वोचरितसेवनं ॥ २१७ ॥
 पृथं संधेपतः प्रोक्तः कृपिवंशमशुद्रवः । प्रवक्ष्यामि परां चार्तामिमां श्रेणिक तेऽधुना ॥ २१८ ॥
 महोदाधिरवो नाम खेचराणामभूत्पतिः । कुले वानरकेतूनां किञ्चुनाम्नि पुरोत्तमे ॥ २१९ ॥
 विद्युत्प्रकाशा नामास्य पत्नी स्त्रीगुणसंपदां । निधानमभवद्भावगृहीतपतिमानसा ॥ २२० ॥
 रामाणामभिरामाणां शतशो योपरि स्थिता । सामाग्येन तु रूपेण विज्ञानेन तु कर्मभिः ॥२२१॥
 पुत्राणां शतमेतस्य साष्टकं धीर्यशालिनां । येषु राज्यभरं न्यस्य स भोगान् बुभुजे सुखं ॥२२२॥
 मुनिसुव्रतनाथस्य तीर्थे यः परिकीर्तितः । व्यापाररुद्धैर्नित्यमनुरांजितखेचरः ॥ २२३ ॥
 लंकायां च तदा स्वामी रक्षोबंधे नभोविधुः । विद्युत्केय इति ख्यातो बभूव जनताप्रियः २२४

पञ्चपुराणम् ।

गत्यागमनसंबृद्धमभूत्त्रेम परं तयोः । यतश्चित्तमभूदेकं पृथक्त्वं देहमात्रतः ॥ २२५ ॥

तदित्केशस्य चिज्ञाय आमण्यसुदधिस्वनः । श्रमणत्वं परिप्राप्तः परमार्थविशारदः ॥ २२६ ॥

तदित्केशः कुतो हेतोरश्रितो दुर्द्धराकृति । संपृष्टः श्रेणिकैत्रमुवाच गणनायकः ॥ २२७ ॥

तदित्केशः कुतो हेतोरश्रितो दुर्द्धराकृति । संपृष्टः श्रेणिकैत्रमुवाच गणनायकः ॥ २२८ ॥

अन्यदाथ तदित्केशः प्रमदाख्यं मनोहरं । निष्कांतो रंतुमुद्यानं कृतक्रीडनकाल्यं ॥ २२८ ॥

पंचदीवरम्येषु सरःसु स्वच्छत्वारिषु । उद्यत्तरंगभंगेषु द्रोणीसंचारचारुषु ॥ २२९ ॥

दोलासु च महाहासि रचित्तासनभूमिषु । तुंगपादपशक्तासु दूरंग्रैखप्रवद्विषु ॥ २३० ॥

ततः सोपानमार्गेषु रत्नरंजितसानुषु । द्रुमखंडपरीतेषु हेमपर्वतकेषु च ॥ २३१ ॥

फलपुष्पमनोह्रिषु चलत्पल्लवशालिषु । लतालिगितदेहेषु महीरुहचयेषु च ॥ २३२ ॥

मुनिक्षोभनसामर्थ्ययुक्तविभ्रमसंपदां । पुण्यादिप्रचयाशक्तपाणिपल्लवशोभिनां ॥ २३३ ॥

नितंबवहनाथासजातस्वेदांबुविप्रपां । कुचकंपोज्वलत्स्थूलशुक्ताहारपुरत्विपां ॥ २३४ ॥

निमब्जदुद्भवत्सूत्रमलिमध्यविराजिनां । निःश्वासाकृष्टमत्तालिवाणकुलचेतसां ॥ २३५ ॥

स्रस्तांबरसमालंकिकराणां चलचक्षुषां । मध्यमास्थाय दाराणां स रेमे राक्षसाधिपः ॥ २३६ ॥

अथ क्रीडनशक्ताया देव्यास्तस्य पयोधरौ । श्रीचंद्राख्यं दधानायाः कपिना नखकोटिभिः २३७

विपाटितौ स्वभावेन विनयग्रन्थ्युतात्मना । निवातं विद्यमानेन रूपा विकृतचक्षुषा ॥ २३८ ॥
 समाधास्य ततः क्रांतां प्रगलत्स्तनशोणितां । निहतौ वाणमाकृष्टय तडित्केशेन वानरः ॥ २३९ ॥
 वेगेन स ततो गत्वा पतितस्तत्र भूतले । तिष्ठति मुनयो यत्र विहायस्तलचारिणः ॥ २४० ॥
 ततस्तं वेपथुग्रस्तं स वाणं वीक्ष्य वानरं । मुनीनामकुंभाभूत्संसारस्थितिवेदिनां ॥ २४१ ॥
 तस्यै पंचनमस्कारः सर्वत्यागसमन्वितः । धर्मदानसमुद्युक्तैरुपदिष्टस्तपोधनैः ॥ २४२ ॥
 ततः स विकृतां त्यक्त्वा तनुं वानरयोनिर्जा । महोदधिकुमारोभूत्क्षणेनोत्तमविग्रहः ॥ २४३ ॥
 ततो यावदसौ हंतुं खेचरोन्यान्समुद्यतः । कर्पास्तावदयं प्राप्तः कृतस्वतनुपूजनः ॥ २४४ ॥
 हन्यमानां नरैः क्रूरदृष्ट्या वानरसंहति । चक्रे वैक्रियसमर्थ्यात्कपीनां महतीं चमूं ॥ २४५ ॥
 दंष्ट्रांकुरालैस्तैर्वदनैर्भ्रूविकारिभिः । सिंहरसदृशच्छायैः कृतभीपणनिःस्वनैः ॥ २४६ ॥
 उत्क्षिप्य पर्वतान्केचित्केचिदुन्मूल्य पादपान् । आहत्य धरणीं केचित्पाणिना स्फाल्य चांपरे २४७
 क्रोधसंभारारौद्रांगा दूरोत्प्लवनकारिणः । वमणुर्वानराध्यक्षं खेचरं भिन्नचेतसं ॥ २४८ ॥
 तिष्ठ तिष्ठ दुराचार मृत्योः संप्रति गोचरे । निहत्य वानरं पाप तवाद्य शरणं कुतः ॥ २४९ ॥
 अभिधायेति तैः सर्वे व्योम पर्वतपाणिभिः । व्याप्तं तथा यथाऽस्मिंश्च सूचीभेदोपि नेक्ष्यते २५०

पद्यपुराणम् ।

ततो विस्मयमापन्नस्त्वडित्केशो व्यचिंतयत् । नेदं चलं प्लवंगणां किमप्यन्यदिदं भवेत् ॥२५१॥

ततो निरीहदेहोसौ माधुर्योमितया गिरा । वानरात्विनयेनेदमन्नधीन्नप्रपंडितः ॥ २५२ ॥

संतो वदत के यूयं महाभासुरविग्रहाः । न प्रकृत्या प्लवंगणां शक्तिरेषा समीक्ष्यते ॥ २५३ ॥

ततस्तं विनयोपेतं दृष्ट्वा खेचरपुंगवं । महोदधिकुमारेण वाक्यमेतदुदाहृतं ॥ २५४ ॥

तिर्यग्जातिस्वभावेन नितातं चपलस्त्वया । अपराधः स्वजायार्यां हतो योसौ प्लवंगमः ॥२५५॥

सोहं साधुप्रसादनं संप्राप्तो देवतामिसां । महाशक्तिसमायुक्तं यथेच्छावाप्तसंपदां ॥ २५६ ॥

विभूतिं मम पश्य त्वमिति चोक्तवा परां श्रियं । स तस्मै प्रकटीचक्रे महोदधिः सुरोचितां ॥२५७॥

ततौसौ वेपथुं प्राप्तो मयात्सर्गशरीरं । विदर्णिहृदयो दृष्टरोमाविघ्नांतलोचनः ॥ २५८ ॥

महोदधिकुमारेण माभूमीरिति चोदितः । जगाद गद्गदं वाक्यं किं करोमीति दुःस्वितः ॥२५९॥

ततस्तेन सुरेणासौ गुर्वतिकमुपाहृतः । ताभ्यां प्रदक्षिणीकृत्य कृतं तस्यां द्विवदनं ॥ २६० ॥

वानरेण सत्वा प्राप्तं मया देवत्वमीदृशं । गुहं भवंतमासाद्य वत्सलं सर्वदेहिनां ॥ २६१ ॥

देवनेत्यभिधायासौ स्तुतो वाग्भिः पुनः पुनः । अचिंतय महासृग्भिः पादयोः प्रणतस्तथा २६२

तदाश्रयं ततो दृष्ट्वा खेचरेण तपोधनः । संपृष्टः किं करोमीति जगाद वचनं हितं ॥ २६३ ॥

चतुर्शीनोपगूढात्मा ममास्त्यत्र समीपगः । गुरुस्तस्यातिकं याम एष धर्मः सनातनः ॥ २६४ ॥
 आचार्ये ध्रियमाणे यस्तिष्ठत्यतिक्रमोचरे । करोत्याचार्यकं मूढः शिष्यतां दूरमुत्सृजन् ॥ २६५ ॥
 नासौ शिष्यो नचाचार्यो निर्धमः स कुमारगः । सर्वतो अंशमायातः स्वाचारात्साधुनिन्दितः ॥
 इत्युक्ते विस्मयोपेतौ जातौ देवनभश्चरौ । चक्रतुश्चेतसीदं च परिवारसमन्वितौ ॥ २६७ ॥
 अहो परममाहात्म्यं तपसो भुवनातिगं । मुनेर्यंविधस्यापि यदन्यो विद्यते गुरुः ॥ २६८ ॥
 ततस्तस्योपकंठे ते साधुनाधिष्ठिता ययुः । देवाश्च व्योमयानाश्च धर्मोत्कंठितचेतसः ॥ २६९ ॥
 गत्वा प्रदक्षिणीकृत्य अणन्यादरतो मुनिं । नातिदूरे नचात्यंतसमीपे स्थितिमाश्रिताः ॥ २७० ॥
 ततस्तां परमां मूर्तिं तपोराशिस्तुत्यया । प्रज्वलंतीं मुनेदीप्ता दृष्ट्वा देवनभश्चराः ॥ २७१ ॥
 चितां कामपि संग्राप्ता धर्माचारसमुद्भवां । प्रफुल्लनयनांभोजा महाविनयसंगताः ॥ २७२ ॥
 ततो देवनभोयानावजलिं न्यस्य मस्तके । पप्रच्छतुर्मुनिं धर्मं फलं चास्य यथोचितं ॥ २७३ ॥
 ततो जंतुहितासंगनित्यप्रस्थितमानसः । संसारकारणासंगदूरीकृतसर्मोहितः ॥ २७४ ॥
 सजलंभोदगंभीरधीरया श्रमणो गिरा । जगाद परमं धर्मं जगतोऽयुदयावहं ॥ २७५ ॥
 तस्मिन् गदति तद्देशे लतामंडपसंश्रिताः । ननृतुः शिखिसंघाता मेघनादविशंकिताः ॥ २७६ ॥

पद्मपुराणम् ।

समाधाय मनो धर्मः श्रूयतां सुरलेचरौ । यथा जिनैः समृद्धिष्टो भुम्नानंदकारिभिः ॥ २७७ ॥
 धर्मशब्दनमात्रेण बह्व्यः प्राणिनोऽधमाः । अधर्ममेव सेवंते विचारजडचेतसः ॥ २७८ ॥
 मार्गोऽयमिति यो गच्छेत् दिशमज्ञाय मोहवान् । द्वाधीयसापि कालेन नेष्टं स्थानं स गच्छति ॥
 कथाकल्पितधर्मोऽल्पधर्मं मदमानसाः । प्राणिघातादिभिर्जातं सेवंते विपयाश्रिताः ॥ २८० ॥
 ते ते भावेन संसेव्य भिष्यादर्शनदूषिताः । तिर्यग्रऋतुःसानां प्रपद्यंते निधानतां ॥ २८१ ॥
 कुहेतुजालसंपूर्णग्रंथार्थगुरुदंडकैः । धर्मोऽपलिप्सया मूढास्ताडयंति नभस्तलं ॥ २८२ ॥
 यद्यपि स्यात्कचिद्विक्काचिद्धर्मं प्रति कुशासने । हिंसादिरहिताचारे शरीरश्रमदेशिने ॥ २८३ ॥
 सम्यग्दर्शनहीनत्वान्मूलच्छिन्नं तथापि च । न ज्ञानं क्षुद्रचारियं तेषां भवति मुक्तये ॥ २८४ ॥
 पार्थिवो लोष्टुलेशोपि वैदूर्यमपि पार्थिवं । न पार्थिवत्तसमान्यात्तयोऽस्तुल्यं गुणादिकं ॥ २८५ ॥
 लोष्टुलेशसमो धर्मो मिथ्यादग्निः प्रकीर्तितः । वैदूर्यसदृशो जैनो धर्मसंज्ञा तु सर्वा ॥ २८६ ॥
 धर्मस्य हि दया मूलं तस्या मूलमहिसनं । परिग्रहतां पुंसां हिंसनं स तदोद्भवं ॥ २८७ ॥
 तथा सत्यवचो धर्मस्तच्च यन्न परं सुखं । अदत्तादानमुक्तिश्च परनार्थोऽथ वर्जनं ॥ २८८ ॥
 द्रविणसिप्यु संतोषो हृषीकाणां निवारणं । तन्मूर्खतः कयायाणां विनयो ज्ञानसेविनां ॥ २८९ ॥

त्रतमेदृहस्थानां सम्यग्दर्शनचारिणां । आगाररहितानां तु शृणु धर्मं यथाविधिं ॥ २९० ॥
 पंचोदारत्रतोत्तुंगमातंगस्कंधवर्तिनः । त्रिगुप्तदृढनीरंभ्रकंककच्छत्रविग्रहाः ॥ २९१ ॥
 पादात्तेन समायुक्ताः समित्या पंचभेदया । नानातपोमहीतीक्ष्णशस्त्रयुक्तमनस्कराः ॥ २९२ ॥
 ध्रुवं कषायसामंतेर्मोहवारणवर्तिनं । भवारातिं विनिमंति निरंवरमहानृपाः ॥ २९३ ॥
 सर्वारमपरित्यागे सम्यग्दर्शनसंगते । धर्मस्थितानगाराणांमेष धर्मः समासतः ॥ २९४ ॥
 त्रिलोकश्रीपरिप्राप्ते धर्मोपयं हेतुतां गतः । एष एव परं प्रोक्तो मंगलं पुरुषोत्तमः ॥ २९५ ॥
 अन्यः कस्तस्य कथ्येत धर्मस्य परमो गुणः । त्रिलोकशिखरं येन प्राप्यते सुमहामुखं ॥ २९६ ॥
 सागारेण जनः स्वर्गे भुंक्ते भोगान्महागुणान् । देवीनिवहमध्यस्थो मानसेन समाह्वतान् ॥ २९७ ॥
 निर्वाससां तु धर्मेण मोक्षं प्राप्नोति मानवः । अनौपम्यमनावाधं सुखं यत्रांतवर्जितं ॥ २९८ ॥
 स्वर्गगास्तु पुनश्च्युत्वा प्राप्य दैगंघ्रिं क्रियां । द्वित्रैर्भवेः प्रपद्यंते प्रकृष्टाः परमं पदं ॥ २९९ ॥
 काकतालीययोगेन प्राप्ता अपि सुरालयं । कुयोनिषु पुनः पापां भ्रमंत्येव कुतीर्थिनः ॥ ३०० ॥
 जैनमेवोत्तमं वाक्यं जैनमेवोत्तमं तपः । जैन एव परो धर्मो जैनमेव परं मतं ॥ ३०१ ॥
 नगरं व्रजतः पुंसो वृक्षमूलादिसंगमः । नांतरीयकत्वामेति यथाखेदनिवारिणः ॥ ३०२ ॥

पञ्चपुराणम् ।

प्रस्थितस्य तथा मोक्षं जिनशासनवर्त्मना । देवविद्याधरादिश्रीस्तुपंगेण ज्ञायते ॥ ३०३ ॥
 विबुधैर्द्रादिभोगानां हेतुत्वं यत्प्रपद्यते । जिनवर्मो न तच्चित्रं ते ह्यस्मात्सुकृतादपि ॥ ३०४ ॥
 विपरीतं यदेतस्माद्बुद्धिश्रमणधर्मतः । चरितं तस्य संज्ञा न धर्म इति कीर्तितं ॥ ३०५ ॥
 भ्रमंति येन तिर्यक्षु नानादुःखप्रदायिषु । बाहनात्ताडनाच्छेदद्वेदाच्छीतोष्णसंगमात् ॥ ३०६ ॥
 नित्यांधकारयुक्तेषु नरेकेषु च भूरिषु । तुषारपवनाघातकृतकंपेषु केषुचित् ॥ ३०७ ॥
 स्फुरन्स्फुल्लिगरीद्राग्निज्वालालीढेषु केषुचित् । नानाकारमहाराघयत्रव्यासेषु केषुचित् ॥ ३०८ ॥
 सिंहव्याघ्रवृकश्वेनगृध्ररुद्धेषु केषुचित् । चक्रककचकुंतासिमोचिवृथेषु केषुचित् ॥ ३०९ ॥
 विलीनत्रिपुसीसादिपानदायिषु केषुचित् । तीक्ष्णतुंडस्फुरत्कूरमाक्षिकादिषु केषुचित् ॥ ३१० ॥
 कृमिप्रकारसन्मिश्र रक्तपंकेषु केषुचित् । परस्परसमुद्भूतघ्राघाहेतुषु केषुचित् ॥ ३११ ॥
 एवंविधेषु जीवानां सदा दुःखविधायिषु । दुःखं यद्वरेकेषु स्यात्कः शक्तस्तत्रकीर्तितुं ॥ ३१२ ॥
 यतो यथा पुरा भ्रांतौ युवां दुःखासु योनिषु । तथा पर्यटनं भूयः प्राप्स्यतो धर्मवर्जितौ ॥ ३१३ ॥
 इत्युक्त्वाभ्यां परिषुष्टस्वाभ्यां श्रमणसत्तमः । कथं कुयोनिषु भ्रांतावावामिति मुने वद ॥ ३१४ ॥
 जन्मान्तरं ततोऽवोचत्तयोः संयममंडनः । मनो निधीयतां वत्सावित्युक्त्वा मधुरं वचः ॥ ३१५ ॥

पर्यन्तौ युवामत्र संसारे दुःखदायिनि । परस्परस्य कुर्वोणौ वधं मोहपरायणौ ॥ ३१६ ॥
 मानुष्यमावमायातौ कथंचित्कर्मयोगतः । अयं हि दुर्लभो लोके धर्मोपादानकारणं ॥ ३१७ ॥
 व्याघस्तयोर्भूद्वेदो विषये क्वायिनामनि । श्रावस्त्यामपरोमात्यपदे स्थैर्यमुपागतः ॥ ३१८ ॥
 गुणशोदरानामामौ प्रव्रज्यामाश्रितः क्षितौ । चचार तपसा युक्तो महतात्यंतरूपवान् ॥ ३१९ ॥
 ततस्त्वं सुस्थितं देशे काश्यां प्राणिविचरिते । पूजनार्थं समायाताः सम्यग्दृष्टिकुर्लागनाः ॥ ३२० ॥
 स्त्रीभिस्तनः परीतं तं व्याधोर्सा वीक्ष्य योगिनं । अत्यक्ष्णोद्वाग्भिरुग्राभिः शस्त्रैः कुर्यन् विभीतिकां
 निर्लज्जो वदमुक्तोयं स्नानवर्जितविग्रहः । मृगयायां प्रवृत्तस्य जातो मेऽमंगलं महत् ॥ ३२२ ॥
 वदत्येवं ततो व्याधे घनुर्भीषणकारिणि । मुनेः कक्षुयतां प्राप्तं ध्यानं दुःखेन संभृतं ॥ ३२३ ॥
 इति वा नित्यरक्रोधान्मुष्टियतेन पापिनं । कणश्चूर्णयाम्येनं व्याधं रूक्षवचोमुचं ॥ ३२४ ॥
 ततः कापिष्टमनं मुनिना यदुपाजितं । तदस्य क्रोधसंभारात् क्षणाद्भस्ममुपागनं ॥ ३२५ ॥
 ततोमौ कालधर्मेण युक्तो ज्योतिःपुरोऽभवत् । ततः प्रच्युत्य जातस्त्वं विद्युत्केशो नभश्चरः ३२६
 व्याधोपि मुचिरं भ्रांत्वा भवद्भ्रममहावने । लंकायां प्रमदोद्याने शाखाभृगगतिं गतः ॥ ३२७ ॥
 ततोमौ निहतःस्थथं त्वया वाणेन चापलात् । प्राप्य पंचनमस्कारं जातोयं सागरामरः ॥ ३२८ ॥

पद्मपुराणम् ।

पयं ब्राल्वा पुनर्यैरं मुंनतं देवयेचरौ । माभूदूयोपि सुंमारै भवतोः परिहिडनं ॥ ३२९ ॥
 वाञ्छनं नरसात्रेण शक्यं यत्र प्रद्योमितुं । भिद्वानां तत्सुखं भद्रो भद्राचारपरायणां ॥ ३३० ॥
 नमतं प्रणतं देवैराखंडलपुरस्मरः । भक्त्या परमया युक्ता मुनिमुन्नतभीश्वरं ॥ ३३१ ॥
 शरणं प्राप्य तं नार्थं निष्ठितान्मप्रतिक्रियं । परकृत्यममुद्युक्तं प्राप्स्यथः परमं सुखं ॥ ३३२ ॥
 ततो मुनिमुखादित्यात्रिगतेन वचोयुता । परं प्रयोधमानीतस्त्वडिल्लेगः सरोजवत् ॥ ३३३ ॥
 सुकेतवंगङ्गे पुत्रे संक्रमय्य निजं पदं । शिष्यतामगमद्भारो पुनरंवरचारिणः ॥ ३३४ ॥
 मय्यगदनीनसंज्ञानमचारित्रयं ततः । समाराध्य गतः कालं वभूषामरमत्तमः ॥ ३३५ ॥
 ततः किष्कुपुरस्वामी महोदधिरवाभिधः । कांताभिः सहितांस्तपुन् विद्युत्सदृशदीप्तिभिः ॥ ३३६ ॥
 चंद्रपादाश्रये रम्ये महाप्रासादमूर्द्धनि । चारु गोष्ठीमुधास्वादं विदन् देवैद्रवसुखं ॥ ३३७ ॥
 वेगेन महतागत्य धवलांबरधारिणा । खेचरेणाश्रतो भूत्वा कृत्वा प्रणतिमादरात् ॥ ३३८ ॥
 निवेदितस्त्वडिल्लेगः प्रवज्यां कारणाच्चितां । प्राप्य भोगेषु निषेदं दीधुणे मतिमादधे ॥ ३३९ ॥
 प्रवज्यामीति चानेन गदितैतः पुरान्महान् । उदत्तिष्ठशृङ्खलैषु विलापः प्रतिनादयान् ॥ ३४० ॥
 तंत्रीयशादितसन्मिश्रमृदंगध्वनिनोपमः । प्रविलापः युतारीणां मुनेरप्यहरन्मनः ॥ ३४१ ॥

पद्मपुराणम् ।

ततस्तावुद्यतौ कृत्यं भ्रातरौ भुवि चक्रतुः । अन्योन्याक्रांततेजस्कौ सूर्धोचंद्रमसाविवि । ३५५ ॥
 अत्रांतरे नभोगानां पर्वते दक्षिणे स्थितौ । रथनूपुरनमास्ति पुरं सुरपुराकृतिः ॥ ३५६ ॥
 आसीच्चक्रोमयोः श्रेण्योः स्वामी भूरिपराक्रमः । दधवश्चनिवेगाख्यां यः शत्रुव्रासकारिणीं ॥ ३५७ ॥
 पुत्रो विजयसिंहश्चनान्नादित्यपुरं परं । बांछन् रूपावलेपेन प्रयातांथ स्वयंवरं ॥ ३५८ ॥
 विद्यामंदरसंज्ञस्य सुतामंत्रचरिणः । वेगवत्यां समुत्पन्नां कांतिदिग्धनमस्तलां ॥ ३५९ ॥
 अयासौ यौवनप्राप्तौ वीक्ष्य पुत्रीं मनोहराम् । स्वजनानुमतोसोहास्तस्वयंवरमरीरुचत् ॥ ३६० ॥
 अपरेषु खगाः सर्वे विमानैर्मणिशालिभिः । पूर्यंतो नभः शीघ्रं गताः भूपितविग्रहाः ॥ ३६१ ॥
 ततो मंचेषु रम्येषु रत्नस्तंभशृतात्मसु । तुंगासनसमृद्धेषु स्फुरन्मणिमरीचिषु ॥ ३६२ ॥
 मितेन परिवारेण युक्ता देहोपयोगिना । उपविष्टा यथास्थानं प्रधाना व्योमचारिणः ॥ ३६३ ॥
 श्रीमालायां ततस्तेषां सर्वेषां व्योमचारिणां । मधुस्थाषां समं पेतुर्दृष्टदीवरपंकयः ॥ ३६४ ॥
 अथ स्वयंवरशानां प्रवृत्ता व्योमचारिणां । मदनाश्लिष्टचिचानां इति सुंदरविभ्रमा ॥ ३६५ ॥
 निष्कंपमपि मूर्द्धस्थं मुकुटं कश्चिदुन्नतं । अकरोत्किल निष्कंपं रत्नांशुच्छन्नपाणिना ॥ ३६६ ॥
 कश्चित्कर्परमाधाय कटिपार्श्वे सजुंभणः । चक्रे देहस्य बलनं स्फुटत्संधिकृतस्वनं ॥ ३६७ ॥

पद्मपुराणम् ।

प्रदेशेपि स्थितां कश्चिदुज्ज्वलामसिपुत्रिकां । असारयत्कराग्रेण कटाक्षकृतवीक्षणां ॥ ३६८ ॥
 पार्श्वगे पुरे कश्चिच्चलयत्येव चामरं । सलीलमंशुकृतेन चक्रे वीजनमानने ॥ ३६९ ॥
 सव्येन वक्रमाच्छाद्य कश्चिदुत्तलपाणिना । संकोच्य दक्षिणं बाहुं व्याक्षिपद्भ्रमुष्टिकं ॥ ३७० ॥
 पादासनस्थितं कश्चिदुद्यम्य चरणं शूनैः । वामोरुफलके चक्रे दक्षिणं रतिदक्षिणः ॥ ३७१ ॥
 पादांगुष्ठेन कश्चिच्च नेत्रांतक्षितकन्यकः । कृत्वा पाणितले गंडं लिलेख चरणशनं ॥ ३७२ ॥
 गाढमप्यपरो बद्धमुञ्च्य कटिसूत्रकं । वंध शनकैर्भूयः शेषाभमणिचक्रकं ॥ ३७३ ॥
 स्फुटदन्योन्यसंदष्टः श्रोतानचिक्रांगुलिः । वक्षः कश्चित्समुद्यम्य बाहुतोरणमूर्द्धयत् ॥ ३७४ ॥
 पार्श्वस्थस्यापरो हस्तं सत्पुरास्फाल्य सस्मितं । कथां चक्रे विना हेतोः कन्याक्षिसचलेक्षणः ३७५ ॥
 कृतचंदनचर्चन्यः कुंकुमस्थासकाचिते । चक्षुर्वक्षसि चिक्षेप विशाले कृतहस्तके ॥ ३७६ ॥
 कश्चित्कुंतलभालस्थां गृहीत्वा केशवच्छरीं । कुटिलामपि वामायां प्रदेशिन्यामयोजयत् ॥ ३७७ ॥
 अधरं कश्चिदाकृष्य वामहस्तेन मंथरं । स्वच्छतां वूलसच्छायमैक्षिष्टभ्रुवमुत्थयन् ॥ ३७८ ॥
 अपरो भ्रमयत्पद्मं बद्धभ्रमरमंडलं । सव्येतरेण हस्तेन विसर्पन् कर्णिकारजः ॥ ३७९ ॥
 वीणाभिर्वेषुभिः शंखैर्मृदंगैर्हृष्टैरस्तथा । जनितोथ महानादः काहलानकमंडकैः ॥ ३८० ॥

पद्मपराणम् ।

मंगलानि प्रयुक्तानि चंद्रिभिवृद्धवृंदकैः । महापुरुषचेष्टाभिनिवृद्धानि प्रमोदिभिः ॥ ३८१ ॥
 महानादस्य तस्योत्ते धात्री नाम्ना सुमंगला । वामेतरकरेपाचहेमेवत्रलता ततः ॥ ३८२ ॥
 जगाद वचनं कन्यां विनयादानताननां । प्राप्तकल्पलताकारां मणिहेमविभूषणैः ॥ ३८३ ॥
 सरुयां सन्यस्त्विसंसिमृदुपाणिसरोरुहां । ऊर्ध्वस्थिता स्थितामूर्द्धं मकरध्वजवर्णनीं ॥ ३८४ ॥
 नभस्त्वलकनाम्नोयं नगरस्य पतिः सुते । उत्पन्नो विमलायां च चंद्रकुंडलभ्रूपतेः ॥ ३८५ ॥
 मार्तंडकुंडलो नाम्ना मार्तंडविजयी रुचा । प्रकांडतां परां प्राप्तो मंडलाद्यो गुणात्मकात् ॥ ३८६ ॥
 गुणचिताम्रवृत्तारु गोष्ठीष्वस्यादितो बुधाः । नाम गच्छति रोमांचकंटकव्याप्तग्रहाः ॥ ३८७ ॥
 साकमेतेन रंतुं चेदस्ति ते मनसः स्पृहा । वृणीष्वेनं ततो दृष्टसमस्तग्रंथगर्भकं ॥ ३८८ ॥
 ततस्तं यौवनादीपत्रच्युतं खेचराधिपं । आननानतितमात्रेण प्रत्याख्ययावती शुभा ॥ ३८९ ॥
 भूयोऽवदत्ततो धात्री तनये यच्छ लोचने । पुराणामर्धशोस्मिन् कांतिदीप्तिविभूतिभिः ॥ ३९० ॥
 अयं रत्नपुरार्धशो लक्ष्मीविद्यांगयोः सुतः । नाम्ना विद्यासमुद्घातो बहुविद्याधराधिपः ॥ ३९१ ॥
 अस्य नाम्नि गते कर्णजाहं वीरप्रकीर्तने । शत्रवो गृह्यते वातधृताश्चस्थदलस्थितिं ॥ ३९२ ॥
 अस्य वक्षसि विस्तीर्णं कृतहारोपधानके । कुट्टपत्रांतिभिः खिन्ना लक्ष्मी विश्रान्तिमागता ३९३

अस्यांके यदि ते प्रीतिः स्थातुमस्ति मनोहरे । गृहार्णनं तडिन्माला युज्यतां मंदराद्रिणा ३९४
 ततः प्रत्याचचक्षे तं चक्षुषैवर्जुदर्शनात् । वाञ्छिते हि वरत्वेन दृष्टिश्चंचलतां व्रजेत् ॥ ३९५ ॥
 ततोसौ तदभिप्रायेवदिनी तां सुमंगला । अपरं दर्शयन्ती न-रेशमिति चावदत् ॥ ३९६ ॥
 वज्राधुष्यस्य पुत्रोयं वज्रशीलांगसंभवः । वज्रपंजरनामानमधितिष्ठति पत्ननं ॥ ३९७ ॥
 अस्य बाहुद्वये लक्ष्मीदिनेशकरभासुरे । चंचलापि स्वभावेन संयतेवावतिष्ठते ॥ ३९८ ॥
 संत्यमन्येपि विधंते नाममात्रेण खेचराः । तेषां खद्योततुल्यानामयं भास्करतां गतः ॥ ३९९ ॥
 मानेन तुंगतामस्य प्राप्तस्य शिरसः परां । संप्राप्तुं पुनरुत्कर्षं शुक्रुटं स्फुटरत्नकं ॥ ४०० ॥
 स्वरूपे प्रतिपद्यस्व पतिं विद्याभृतामिमं । विषयांश्चेत्समान् श्रुच्या भोक्तुं धीस्तव विद्यते ॥ ४०१ ॥
 ततः खेचरभानुं तं दृष्ट्वा कन्या कुमुद्वती । संकोचं परमं याता धान्येति गदिता पुनः ॥ ४०२ ॥
 चित्रांवरस्य पुत्रोयं पद्मश्रीकुक्षिसंभवः । नित्यं चंद्रपुराधीशो नाम्ना चंद्राननो नृपः ॥ ४०३ ॥
 पश्य वक्षोस्य विस्तीर्णं चारुचंदनचंचितं । चंद्रशक्तिपरिष्वक्तं कैलाशतटसन्निभं ॥ ४०४ ॥
 उच्छूलत्करभारोस्य हारो वक्षसि राजते । उत्सर्पत्सीकरो दूरं कैलाश इव निज्झरः ॥ ४०५ ॥
 नामाधरकरैरस्य मनश्छिष्टमेररपि । प्रयाति परमं ब्रह्मदं दुःखतापविवर्जितं ॥ ४०६ ॥

पद्मपुराणम् ।

याति चेदिह ते चेतः प्रसादं सौम्यदर्शने । रजनीव शशांकेन लभस्वेतेन संगमं ॥ ४०७ ॥
 ततस्त्वसिन्नपि प्रीतिं न मनोस्याः समागतं । कमलिन्या यथा चंद्रे नयनानंदकारिणि ॥४०८॥
 पुनराह ततो धात्री कन्ये पश्य पुरंदरं । अथतीर्ण महीमेवं भवतीसंगलालसं ॥ ४०९ ॥
 सुतोयं मेरुकांतस्य श्रीरंभारमसंभवः । स्वामी मंदरकुंजस्य पुरस्यांमोधरध्वनिः ॥ ४१० ॥
 शक्ता यस्य न संग्रामे दृष्टिं सम्मुखमागतां । प्रतिपद्युं कुतो वाणान् शत्रवो भयदारिताः ४११
 संभावयामि देवानां नाथोप्यस्माद् व्रजेद्रथं । अभयशरो ह्यस्य प्रतापो भ्रमति धिति ॥४१२॥
 उन्नतं चरणेनास्य शिरस्ताडय सुस्वने । प्रस्तावे प्रेमयुक्तेषु कलहेषु नितंबिनि ॥ ४१३ ॥
 असावपि ततस्तस्या न लेभे मानसे पदं । चित्रा हि चेतसो वृत्तिः प्रजानां कर्महेतुका ॥४१४॥
 अभाषयदिमां बालां ततोऽन्यं व्योमचारिणं । धात्री सदःसरस्यब्जं हंसीशुक्लिका यथा ॥४१५॥
 उवाच च सुते पश्य नृपमेतं महाबलं । मनोजेवेन वेगिन्यां संभूतं त्रायुंरहसं ॥ ४१६ ॥
 नाकार्दंशकस्यायं पुरस्य परिरक्षिता । अतिक्रम्य स्थिता यस्य गणतां विमला गुणाः ॥४१७॥
 भ्रूसृष्टक्षेपमात्रेण सर्वे यः धितिमंडलं । आम्रयति स्वांगेगोरथथातपातितभूधरः ॥ ४१८ ॥
 विद्याबलेन यः कुर्याद् भूमिं गगनमध्यगां । दर्शयेद्वा प्रहान्सर्वान् धरणीतलचारिणः ॥ ४१९॥

तुरीयं वा सृजेल्लोकं सूर्यं वा चंद्रशीतलं । चूर्णयेद्वा धराधीशं स्थापयेद्भानिलं स्थिरं ॥ ४२० ॥
 शोषयेद्वांमसां नाथं मूर्त्तं कुर्वीत वा नभः । मापितेनोरुणां किं वा भवेद्यस्य यथेप्सितं ॥ ४२१ ॥
 तत्रापि न मनस्तस्याश्चक्रे स्थानमयुक्तिकं । वदत्येपेति चान्नासीत्सर्वशास्त्रकृतश्रमा ॥ ४२२ ॥
 अन्यानपि बहूनेवं धात्रीदक्षितसंपदः । विद्यात्रलसमायुक्ताः कन्या तत्याज खेचरान् ॥ ४२३ ॥
 ततोसौ चंद्रलेखेव व्यतीयाय नभश्चरान् । पर्वता इव ते प्राप्ताः श्यामतां शोकचाहिनः ॥ ४२४ ॥
 खेचराणां त्रिलक्षणां दृष्ट्वान्योन्यं गतत्विषां । प्रवेष्टुं धरणीमासीदभिप्रायल्लपावतः ॥ ४२५ ॥
 अपकर्ष्य ततो धात्रीं खेचरदृष्टिवर्णिनीं । तस्याः पपात किष्कंधकुमारे दृष्टिरादरात् ॥ ४२६ ॥
 ततो मालागुणः कंठे दृष्टिरेवास्य संगतः । अन्योन्यं च समालापः स्निग्धया रचितोनया ॥ ४२७ ॥
 ततो विजयसिंहस्य किष्कंधांघ्रकयोगता । दृष्टिराहूय तावेवं विद्यावीर्येण गर्वितः ॥ ४२८ ॥
 विद्याधरसमाजोयं क भवंताविहागतौ । विरूपदर्शनी क्षुद्रौ वानरौ विनयच्युतौ ॥ ४२९ ॥
 नेह देशे वनं रम्यं फलैरस्ति कृतानतिः । नवा निर्झरधारिण्यः सुंदरा गिरिकंदराः ॥ ४३० ॥
 बृंदानि वानरीणां वा कुर्वति कुविचेष्टितं । मांसलोहितवक्राणां प्रवृत्तानां यथेप्सितं ॥ ४३१ ॥
 आहूत्वाविह केनैतौ पशुकपिनिशाचरौ । दूताधमस्य तस्याद्य करोमि विनिपातनं ॥ ४३२ ॥

पद्यपूर्वणम् ।

निर्घोषितामिमांस्माद्देशाच्छाखाश्रुगौ खलौ । वृथाविद्याधरीश्रद्धां दूरं नयत चानयोः ॥ ४३३ ॥
 ह्यौ तवो वचोभिस्तौ परैर्धानरध्वजौ । महान्तं क्षोभमायातौ सिंहाविव गजान्प्रति ॥ ४३४ ॥
 ततः स्वामिपरीवादमहावाताहता सती । गता क्षोभं चमूवेला रौद्रेचेष्टाविधायिनी ॥ ४३५ ॥
 कश्चिदास्फालयद्रामभंसं दक्षिणपाणिना । वेगाघातसमुत्सर्पद्रक्तशीकरजालकं ॥ ४३६ ॥
 कश्चिद् दृष्टिं विचिक्षेप क्षेपीयः धुब्धमानसः । कोपावेशाहणां भीमां प्रलयोत्कामिवारियु ॥ ४३७ ॥
 कश्चिद्दक्षिणहस्तेन वक्षः केंद्रेण कोपतः । असृक्षतसकलं क्रूरकर्म वाञ्छन् महास्पदं ॥ ४३८ ॥
 करं करेण कश्चिच्च स्मितयुक्तमताडयत् । तथा यथा गतः पांथः श्रुतेः वधिरतां चिरं ॥ ४३९ ॥
 मूलजालदृढावद्धमहापीठस्य शालिनः । कश्चिदुन्मूलं चक्रे चलत्सल्लवधारिणः ॥ ४४० ॥
 मंचस्य स्तंभमादाय बभञ्जसि परः कपिः । धुर्भगेर्नभस्तस्य व्यासमंतरवर्जितैः ॥ ४४१ ॥
 गात्रं वलितभ्रमेकेन स्फुटद्र दृढवृणांकितं । शोणितोदारधारामभिल्लयातघनसन्निभं ॥ ४४२ ॥
 कृत्वाद्दहासमन्येन हसितं विवृताननं । शब्दात्मिकमिवाशेषं कुर्वता भुवनान्तरं ॥ ४४३ ॥
 धृतोन्येन जटाभारच्छन्नाशेषदिगाननः । छायाया तस्य संज्ञाता शर्वरीव तदा चिरं ॥ ४४४ ॥
 संकोचिते भुजे कश्चिद्रामे दक्षिणपाणिना । चकार ताडनं धोरं निर्घातापातभीषणं ॥ ४४५ ॥

सहस्रं सांप्रतं वाचः परुषायाः फलं खलाः । दुःखगा इति तोरेण ध्वनिना सुखराननाः ॥४४६॥
 अपूर्वायाः पराभूते स्ततस्ते सहनाद्भ्रशं । कपयोभिमूर्खीभूता हंतुं खेचरवाहिनं ॥ ४४७ ॥
 गजा गजैस्त्वतः सार्द्धं रथाल्ढा रथस्थितः । पदातयश्च पादातैः चक्रुर्बुद्धं सुदारुणं ॥ ४४८ ॥
 सेनयोरुभयोर्जीतस्ततस्तत्र रणो महान् । दूरस्थितामरत्रातंजनितोदारविस्मयः ॥ ४४९ ॥
 श्रुत्वा च तत्क्षणं बुद्धं सुकेशो राक्षसाधिपः । मनोरथ इवायातः किंक्रंधात्रकयोः सुहृत् ॥४५०॥
 अंकपनसुताहेतोर्यथा बुद्धमभूत्परं । तथेदमपि संबृत्तं वीजं बुद्धस्य योषितः ॥ ४५१ ॥
 यावच्च तुमुलं तेषां वर्तते खगरक्षसां । तावदादाय तां कन्यां किष्किधः कृतितां गतः ॥४५२॥
 आहूय चाभियातस्य तावदंश्रकभृश्रुता । कृषाणेन शिरस्तुंगं जयसिंहस्य पातितं ॥ ४५३ ॥
 तैकेन विना सैन्यमितथेतश्च तद्गतं । आत्मनेव विना देहे हृषीकाणां कुलं बलं ॥ ४५४ ॥
 ततः सुतवधं श्रुत्वा वज्रैरेव समाहतः । शोकेनाशनिवेगोभून्मूर्च्छीधतमसावृतः ॥ ४५५ ॥
 ततः स्वदारनेत्रांशुसिक्तवक्षःस्थलश्चिरात् । गतः प्रबोधमाकारं वभार क्रोधभीषणं ॥ ४५६ ॥
 ततस्त्वस्य समाकारं परिधर्गोपि नेक्षितुं । शशक प्रलयोत्पातभास्कराकारसन्निभं ॥ ४५७ ॥
 सर्वविधाधरैः सार्द्धं ततोसौ शस्त्रभासुरैः । गत्वा किष्कुरस्याभूत्तुंगशाल इवापरः ॥ ४५८ ॥

पद्मपुराणम् ।

विदित्वा नगरं रुद्रं ततस्तौ वानरघ्वजौ । तडित्केशिसमायुक्तौ निष्क्रांतौ रणलालसौ ॥४५९॥
 गदाभिः शक्तिमिर्वाणः पाशैः प्राशैर्महासिभिः । ततो दानवसैन्यं तद्व्यस्तं वानरराक्षसैः ४६०
 दिशा यथात्रको यातः किष्किधो वा मद्याह्वये । सुकेशो वा तथा जाता मार्गाश्चूर्णितखेचराः ॥
 तत्रपुत्रबधकोधवन्दिज्वालाप्रदीपितः । अत्रकाभिमुखो जातो वज्रवेगः कृतध्वनिः ॥ ४६२ ॥
 बालोयमंध्रकः पापोशानियोगोयमुद्धतः । इति शाल्वोत्थितो योद्धुं किष्किधोशनिरंहसा ॥४६३॥
 त्रिद्व्युद्वाहननाम्नासौ तत्सुतेन पुरस्कृतः । अभवच्च तयोर्पुंद्धं दारजातं परामर्षं ॥ ४६४ ॥
 यावच्च तत्तयोर्पुंद्धं वर्ततेत्यंतभीषणं । निहृतोशनिवेगेन तावदंध्रकानरः ॥ ४६५ ॥
 ततोसां पतितो बालः क्षितौ तेजोविचलितः । प्रत्यूयशगिनश्छायां बभार गतचेतनः ॥ ४६६ ॥
 किष्किधेनापि निशिसा विद्वुद्वाहनवशसि । शिला स ताडितो मूर्च्छां प्राप्य बोधं पुनर्गतः ४६७
 आदायतां शिलां तेन ततो बधसि ताडितः । किष्किधोपि गतो मूर्च्छां घूर्णितेश्शणमानसः ४६८
 लंकेद्रेण ततो नीतः प्रेम संसक्तचेतसा । किष्कुं प्रमोदमुत्थिष्य चिरात्प्राप्तश्च चेतनां ॥ ४६९ ॥
 उन्मीलय स ततो नेत्रे यदा नापश्यदंध्रकं । तदादृच्छन्मम भ्राता वर्तते केति पार्श्वगान् ॥४७०॥
 ततः प्रलयवातेन क्षोभितस्यांबुधेः समं । शुश्रावांतःपुराक्रंदमंध्रकध्वंसहेतुकं ॥ ४७१ ॥

विप्रलापं ततश्चक्रं प्रतप्तः शोकचन्दिना । चिरं भ्रातृगुणध्यानकृतदुःखोर्मिसंततिः ॥ ४७२ ॥
 हा भ्रातर्मयि सत्येवं कथं प्राप्तोसि पंचतां । दक्षिणः पतितो चाहुस्त्वयि मे पातमागते ॥ ४७३ ॥
 दुरात्मना कथं तेन पापेन विनिपातितं । शत्रुं बाले त्वयि क्रूरं धिक्कृतमन्यायं चर्तितं ॥ ४७४ ॥
 अपश्यन्नाकुलोऽभूवं यो भवंतं निमेषतः । सोहं वद कथं प्राणान् धारयिष्यामि सांप्रतं ॥ ४७५ ॥
 अथवा निर्मितं चेतो वज्रेण मम दारुणं । यज्ज्ञात्वापि भवन्मृत्युं शरीरं न विमुंचति ॥ ४७६ ॥
 बाल ते स्मितसंयुक्तं वीरगोष्ठीसमुद्भवं । स्मरन्स्फुटसमुच्छ्रासं दुःखं ग्रामोमि दुस्सहं ॥ ४७७ ॥
 यद्यद्विचेष्टितं सार्द्धं क्रियमाणं त्वया पुरा । प्रसेकममृतेनैव कृतवत्सर्वगात्रकं ॥ ४७८ ॥
 स्मर्यमाणं तदेवेदमधुना मरणं कथं । प्रयच्छति विपणैव संकं ममविदारणं ॥ ४७९ ॥
 ततोसौ विलपन् भूरि भ्रातृस्नेहातिविक्रवः । सुकेशादिभिरानीतः प्रबोधमिति भाषणात् ४८०
 युक्तमेतन्न धीराणां कर्तुं क्षुद्रविचेष्टितं । शोको हि पंडितैर्दष्टः पिशाचो भिन्ननामकः ॥ ४८१ ॥
 कर्मणां विनियोगेन वियोगः सह चंधुना । प्राप्ते तत्रापारं दुःखं शोको यच्छति संततं ॥ ४८२ ॥
 भ्रक्षार्पूर्वप्रवृत्तेन जंतुना सप्रयोजनः । व्यापारः संततं कृत्यः शोकश्चायमनर्थकः ॥ ४८३ ॥
 प्रत्यागमः कृते शोके प्रेतस्य यदि जायते । ततोऽन्यानपि संगृह्य विदधीत जनः शुचं ॥ ४८४ ॥

शोकः प्रत्युत देहस्य शोपीकाणमृत्तमं । पापानामयष्ट्रेकः महामोहप्रवेशनः ॥ ४८५ ॥
 तदेवं वैशिष्टं शोकं परित्यज्य प्रसन्नधीः । कृत्यं कुरु मतिन्यासं नानुबंधं त्यजत्यरिः ॥ ४८६ ॥
 मूढाः शोकमहापंके मग्नाः शोयामपि क्रियां । नाशयंति तदायत्तजीवितैर्वीक्षिता जर्नैः ॥ ४८७ ॥
 बलीयान् वज्रवेगोयमस्मन्नाशस्य चित्तकः । प्रतिकर्तव्यमस्माभिश्चित्तनीयमिहायुता ॥ ४८८ ॥
 बलीयसि रिसौ गुप्ति प्राप्य कालं नयंदुबुधः । तत्र तावदद्यान्वोति न विकारस्मरात्तिर्जकं ४८९
 प्राप्य तत्र स्थितः कालं कुतश्चिद् द्विगुणं रिपुं । साधयेन्नहि भूवीनां एकस्मिन्सर्वदा रतिः ॥ ४९० ॥
 अतः परंपरायातमस्माकं कुलगोचरं । अलंकारपुरं नाम स्थानं मे स्मृतिमागतं ॥ ४९१ ॥
 कुलवृद्धास्त्वमस्माकं शंसंत्यविदितं परैः । प्राप्य तत्संगोलोकं न कुर्वीत पदं मनः ॥ ४९२ ॥
 तस्मादुत्तिष्ठ गच्छामस्तत्पुरं रिपुदुर्गम् । अनयो हि महानेप यत्कालस्यातिपातनं ॥ ४९३ ॥
 एवमन्विष्य न(निः)शोको यदा तीव्रो नि(न)वर्तते । श्रीमालादर्शनादस्य ततोसौ विनिवर्तितः ॥
 ततस्तौ परिवर्गेण समस्तेन समन्वितौ । प्रस्थितौ दर्शनं प्राप्तौ विद्युद्वाहनविद्विषः ॥ ४९५ ॥
 ततोसौ पृष्ठतो गंतुं मृत्यो धावतोस्त्वयोः । भ्रातृघातेन संकुद्धः शुभुनिर्मूलनोद्यतः ॥ ४९६ ॥
 मग्नाः किलानुसर्तव्याः शत्रवो नेति भाषितं । नीतिशास्त्रशरीरज्ञैः पुरुषैः शुद्धशुद्धिभिः ॥ ४९७ ॥

पद्यपुराणम् ।

निहतश्च तव भ्राता येन पापेन वैरिणा । प्रापितोसौ महानिद्रा विशिखैरध्रको मया ॥ ४९८ ॥
 तस्मात्पुत्र निवर्तस्व नैतेस्माकं कृतागसः । अनुकंपा हि कर्तव्या महता दुःखिते जने ॥ ४९९ ॥
 पृष्ठस्य दर्शने येन कारितं कातरात्मना । जीवन्मृतस्य तस्यान्यतिक्रयतां किं मनस्विना ॥ ५०० ॥
 यावदेवं सुते शास्ति वज्रवेगो वशस्थितिं । अलंकारपुरं प्राप्तास्तावद्दानराक्षसाः ॥ ५०१ ॥
 पातालवासिधते तत्र रत्नालोकश्चिते पुरे । तस्युः शोकं प्रमोदं च ब्रंहते मयवर्जिताः ॥ ५०२ ॥
 अन्यदाशनिवेगोथ द्रष्टुं शरदि तोयंदं । क्षणाद्विलयमायातं विरक्तो राज्यसंपदि ॥ ५०३ ॥
 सुखं विषययोगेन विज्ञाय क्षणमंगुरं । मनुष्यजन्म चार्त्यतदुल्लेभं भवसंकटे ॥ ५०४ ॥
 सहस्रारं सुते राज्ये स्थापयित्वा विधानतः । समं विद्युत्कुमारेण बभूव श्रमणो महान् ॥ ५०५ ॥
 शशासात्रांतरं लंकां निर्धातो नाम खेचरः । नियुक्तोऽनिर्वेगेन महाविद्यापराक्रमः ॥ ५०६ ॥
 एकदोत्थाय बलिवत्पातालनगरोदरात् । स वनश्मार्धरं पश्यन् शनैरवनिमंडलं ॥ ५०७ ॥
 विदित्वापशमप्राप्तान् शत्रून् मयविवर्जितः । स श्रीमालो गतो मेरुं किंकिच्यो वंदितुं जिने ५०८
 प्रत्यागच्छंस्ततोपश्यद्दक्षिणोदन्तस्तटे । अटवीं सुरकुर्वाभां पृथ्वीकर्णतटाभिधां ॥ ५०९ ॥
 श्रीमालां चाब्रवीदेवं वीणामिव सुखस्वरां । वक्षःस्थलस्थितां वामबाहुना कृतधारणां ॥ ५१० ॥

पद्मपुराणम् ।

देवि पद्मयाटवीं रम्यां कुसुमांचितपादपां । सीमंतिनीमिव स्वच्छमंदगदगदयापगांससां ॥ ५११ ॥
 शरज्जलधराकारो राजतेयं महीधरः । मध्येस्याः शिखरैस्तुर्गैरर्णामौलिसंज्ञितः ॥ ५१२ ॥
 कुंदशुभ्रसमावर्तकनमंडलमंडितः । निर्झरेद्देसतीवायमदृढहासेन भायुरः ॥ ५१३ ॥
 पुष्पांजलिं प्रकीर्यायं तरुशालाभिरादरात् । अभ्युत्थानं करोतीव चलत्तरुवेनेन नौ ॥ ५१४ ॥
 पुष्पामोदसमृद्धेन वायुना घ्राणलेपिना । प्रत्युद्धतीं करोतीव नमनं च नमत्तरुः ॥ ५१५ ॥
 बध्वेव धृतवान् गाढं व्रजंतं सामयं गुणैः । अतिक्रम्य न शक्नोमि गंतुमेतुं महीधरं ॥ ५१६ ॥
 आलयं कल्पयाम्यत्र भूचरैरतिदुर्गमं । प्रसादं मानसं गच्छत्तद्वचयत्यत्र मे श्रुभं ॥ ५१७ ॥
 अलंकारपुरावासे पातालोदरवर्तिने । खिन्नं खिन्नं मम स्वांतं रत्तिमत्र प्रयास्यति ॥ ५१८ ॥
 इत्युक्त्वानुमतालापः प्रियया विस्मयाकुलः । उत्सारयन् घनव्रातमवतीर्णो धराधरं ॥ ५१९ ॥
 सर्ववाग्धवयुक्तेन तेन स्वर्गसमं पुरं । क्षणाशुंगप्रमोदेन रचितं गिरिसूद्धनि ॥ ५२० ॥
 अभिधानं कृतं चास्य निजमेव यशस्विना । यतोद्यापि पृथिव्यां तत्किर्द्विक्रधपुरश्रुच्यते ॥ ५२१ ॥
 पर्वतोपि स किष्किधः प्रख्यातस्तस्य संगमात् । पूषं तु मधुरित्यासीन्नाम तस्य जगद्भवं ॥ ५२२ ॥
 सम्यग्दर्शनयुक्तोसौ जिनपूजासमुद्यतः । भुंजानः परमान्भोगान्भुवेन न्यवसच्चिरं ॥ ५२३ ॥

तस्माच्च संभवं प्राप श्रीमालार्यां सुतद्वयं । ज्येष्ठः सूर्यरजा नाम ख्यातोऽध्वरजास्तथा ॥ ५२४ ॥
 सुता च सूर्यकमला जाता कमलकामला । यया विद्याधराः सर्वे शोभया विक्रवीकृताः ॥ ५२५ ॥
 अथ मेघपुरे राजा मेरुर्नाम नभश्चरः । मघोन्यां तेन संप्रुतो मृगारिदमनः सुतः ॥ ५२६ ॥
 तेन पर्यटता दृष्टा किष्किधतनयान्यदा । तस्यासुत्कंठितो लेभे न स नक्तं दिवा सुखं ॥ ५२७ ॥
 अभ्यर्थिता सुहृद्भिः सा तदर्थं सादरस्ततः । संप्रधार्य समं देव्या दत्ता किष्किधभृमृता ॥ ५२८ ॥
 निर्वृत्तं च विधानेन तयोर्विवाहसंगलं । किष्किधनगरे रम्ये ध्वजादिकृतभूषणं ॥ ५२९ ॥
 प्रतिगच्छन् स तामूढा न्यवसत्कर्णपर्वते । कर्णकुंडलमेतेन नगरं तत्र निर्मितं ॥ ५३० ॥
 अलंकारपुरेशस्य सुकेशस्याथ सूनवः । इंद्राण्याः जन्म संप्रापुः क्रमेण पुरुविक्रमाः ॥ ५३१ ॥
 अमीयां प्रथमो माली सुमाली चेति मध्यगाः । कनीयान्माल्यवान् ख्यातो विद्वानगुणभूषणः ॥
 अहरन्मानसं पित्रोर्वधूनां द्विपतां तथा । तेषां क्रीडाकुमाराणां देवानामित्र चाद्भुता ॥ ५३३ ॥
 सिद्धविद्यासमुद्भूतवीर्योद्भूतक्रियास्ततः । निवारिताः पितृभ्यां ते यत्नादिति पुनः पुनः ॥ ५३४ ॥
 रंतुं चेद्यात् किष्किधं पुत्रा कौमारचापलात् । मात्रजिष्टं समीप त्वं जातुचिदधिणांबुधेः ॥ ५३५ ॥
 ततः प्रणम्य तौ पृष्टौ पितरौ तत्र कारणं । कुतूहलस्य बाहुल्याद्वीर्यशैशवसंभृतात् ॥ ५३६ ॥

अनाख्येयमिदं वत्सा इति तौ विहितोचरो । सुतरामनुबंधेन सुतैः पृष्टौ सचाडुभिः ॥ ५३७ ॥
 ततस्त्वैभ्यः सुकेशेन कथितं शृणुवात्मजाः । हेतुना विदितेनात्र यद्यवश्यं प्रयोजनं ॥ ५३८ ॥
 पुर्यामशनिवेगेन लंकार्यां स्थापितः पुट । निर्घोतो नामतः क्रूरः खेचरो बलवानलं ॥ ५३९ ॥
 कुलक्रमेण सास्माकमागता नगरी शुभा । रिपोस्तस्माद्भयास्यस्त्वा निवांतमसुवत्प्रिया ॥ ५४० ॥
 देशे देशे चरास्तेन नियुक्ताः पापकर्मणा । दत्तात्रधानाः सततमस्मच्छिद्रगेधेपणे ॥ ५४१ ॥
 यंत्राणि च प्रयुक्तानि यानि कुर्वीति मारणं । विदित्वा रमणाञ्जक्तान्भवतो गगनांगणे ॥ ५४२ ॥
 निम्नति तानि रंश्रेषु कृत्वा रूपेण लोभनं । प्रसादाचरणानीवाशक्तं तपसि योगिनं ॥ ५४३ ॥
 एवं निगदितं श्रुत्वा पितृदुःखानुचितनात् । निःश्वस्य मालिना दीर्घं समुद्रसूताश्रुचक्षुया ॥ ५४४ ॥
 क्रोधसंपूर्णचित्तेन कृत्वा गर्वस्मितं चिरं । निरीक्ष्य बाहुयुगलं प्रगल्भमिति भाषितं ॥ ५४५ ॥
 इयंतं समयं वात कसात्रो न निधेदितं । अहो स्नेहापदेशेन गुरुणा वंचिता वयं ॥ ५४६ ॥
 अविधाय नराः कार्यं ये गीति निरर्थकं । महान्तं लाघवं लोकं शक्तिमंतोपि यांति ते ॥ ५४७ ॥
 आस्तां ततः फले नैव श्रमतां तात यास्यसि । तन्मर्यादं कृतं चेदं मया चूडाविमोक्षणं ॥ ५४८ ॥
 अथामंगलभीताभ्यां वाचा ते न निवारिताः । पितृभ्यां तनया यात मिग्धदृष्टयानुवीक्षिताः ॥

पातालादथ निर्गत्य यथा भवनवासिनः । जग्मुः प्रत्यरि सोत्साहा भ्रातरः शस्त्रभासुराः ॥५५०॥
तेषामनुपदं लग्ना ततो राक्षसवाहिनी । चलदायुधधरोर्मिमालाव्याप्यनभस्तले ॥ ५५१ ॥
निरीक्षिताः पितृभ्यां ते यावल्लोचनगोचरं । व्रजतः स्नेहसंपूर्णमानसाभ्यां समंगले ॥ ५५२ ॥
त्रिकूटशिखरेणासौ ततस्तैरुपलक्षिताः । दृष्टयैव प्रौढ्या ज्ञाता गृह्णतेति पुरी वरा ॥ ५५३ ॥
वृजद्भिरेव तैः केचिद्वैत्या मृत्युवशीकृताः । केचित्प्रणवतां नीताः केचित्स्थानान्निमोचिताः ५५४
विशद्भिः सैन्यमागत्य प्रणतैः शत्रुगोचरैः । ते सामंतैरलं जाता महांतः पृथुकीर्तयः ॥ ५५५ ॥
शत्रूणामागमं श्रुत्वा निर्घातो निर्ययौ ततः । युद्धशौडश्चलच्छत्रछायाछन्नदिवाकरः ॥ ५५६ ॥
ततोभवन्महायुद्धं सेनयोः सत्त्वदारणं । वाजिभिर्वारुणैर्मत्तैर्विमनैः स्यंदनैस्तथा ॥ ५५७ ॥
महीमथमिवोत्पन्नं गगनं दंतिनां कुलैः । तथा जलात्मकं जातं तेषां गंडच्युतांभसा ॥ ५५८ ॥
वातात्मकं च तत्कर्णवालसंजातवायुना । तेजोमयं तथान्योन्यशस्त्राघातोत्थवन्दिना ॥ ५५९ ॥
दीनैः किमपरंरत्र निहतैः क्षुद्रशैचरैः । कासौ कासौ गतः पापो निर्घात इति चोदयन् ॥५६०॥
दृष्ट्वा माली सितैर्बाणैः कृत्वा स्यंदनवर्जितं । निर्घातमसिनिर्घाताच्चक्रे संप्राप्तपंचतां ॥ ५६१ ॥
निर्घातं निहतं ज्ञात्वा दानवा भ्रष्टचेतसः । यथास्वं निलयं याता विजयार्द्धनगाश्रितं ॥५६२॥

केचित्कंठे समासाद्य कृपाणं कृपणोद्यताः । मालिनं त्वरया याताः शरणं रणकातराः ॥ ५६३ ॥
 प्रविष्टास्ते तवो लंकां भ्रातरौ मंगलाचिन्ता । समागमं च संप्राप्ताः पितृप्रभृतिर्वाधवैः ॥ ५६४ ॥
 ततो हेमपुरेशस्य सुतां हेमसूचारिणः । भोगवत्यां समुत्पन्नां नाम्ना चंद्रवतीं शुभां ॥ ५६५ ॥
 उवाह विधिना माली मानसोत्सवकारिणी । स्वभाय चपलस्वांतहृपीकमुग्वागुरां ॥ ५६६ ॥
 प्रीतिकृष्टपुरेशस्य प्रीतिका तस्य चात्मजा । प्रीतिमत्यंगजां लेभे सुमाली प्रीतिसंज्ञितां ॥ ५६७ ॥
 कनकाभपुरेशस्य कनकस्य सुतां तथा । उवाह कनकश्रीजां माल्यवान्कनकावलीं ॥ ५६८ ॥
 एतेषां प्रथमं जाया एता हृदयसंश्रयाः । अंगनानां सहस्रं तु प्रत्येकमाधिकं स्मृतं ॥ ५६९ ॥
 श्रेणीद्वयं ततस्तेषां पराक्रमवशीकृतं । शेषामिव वभाराज्ञां शिरसा रचितांजलिं ॥ ५७० ॥
 दृढद्वयदापत्यनियुक्तनिजसंपदा । जाली सुकेशकिङ्किरी निर्गधी शोतचेतसौ ॥ ५७१ ॥
 भुक्त्वा भुक्त्वा विषयजनितं सौख्यमेवं महाती । लब्ध्वा जैनं भवशतमलध्वंसनं सुक्तिमार्गं ॥
 याताः प्रायः प्रियजनगुणस्नेहपाशादपेताः । सिद्धिस्थानं निरुपमसुखं राक्षसा वानराश्च ॥ ५७२ ॥
 कृत्वाप्येवं सुबहुदुरितं ध्यानयोगेन दूरध्वा । सिद्धावासे विदधितपदं योगिनस्त्यक्तसंगाः ॥
 एवं ज्ञात्वा सुचरितगुणं प्राणिनो यात शान्तं । मोहोच्छेदरत्नरुतजपरविः प्राप्नुत ज्ञानराज्यं ५७३

इत्यार्षे रक्षिषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते बान्तरवंशाभिधानं नाम षष्ठं पर्व ।

अथ सप्तमं पर्व ।

अत्रान्तरे पुरे राजा रथनूपुरनामनि । सहश्रार इति ख्यातो चभूवात्यंतमुद्धतः ॥ १ ॥
 तस्य भार्या चभूवेष्टा नाम्ना मानससुंदरी । सुंदरी मानसेनालं शरीरेण च सदगुणा ॥ २ ॥
 अतर्त्वीं सतीभेतामस्थंतकृशविग्रहां । भर्तापृच्छत् श्लथशेषभूषणां वीक्ष्य सादरं ॥ ३ ॥
 विभ्रंत्यंगानि ते कस्मान्नितांतं तनुतां प्रिये । किं तवाक्कांक्षितं राज्ये मम जायेत दुर्लभं ॥ ४ ॥
 गत्वा प्रगल्भतां ब्रूहि तवाधैव समीहितं । संपादयामि निःशेषं देवि प्राणगरीयसि ॥ ५ ॥
 कर्तुं शक्नोस्मि ते कांते सुरस्त्रीकृतशासनां । शचीमपि करग्राभ्यां पादसंवाहकारिणीं ॥ ६ ॥
 इत्युक्त्वा सा ततस्तेन वरारोहांकसंश्रिता । जगद् विनयादेवं वचनं लीलयान्वितं ॥ ७ ॥
 यस्मादारभ्य मे गर्भे संभवं कोप्ययं गतः । ततः प्रमृति वाञ्छामि भोक्तुमिद्रस्य संपदं ॥ ८ ॥
 इमे मनोरथा नाथ परित्यज्य मया त्रपां । परायत्तयात्यंतं भवतो धिनिवेदिताः ॥ ९ ॥
 इत्युक्ते कल्पिता भोगसंपत्तस्याः सुरेंद्रजा । विद्याचलसमृद्धेन सहस्रारेण तत्क्षणात् ॥ १० ॥
 संपूर्णदोहदा जाता सा ततः पूर्णविग्रहा । धारयती दुराख्यानां द्युति कांति च भामिनी ॥ ११ ॥

पञ्चपुराणम् ।

व्रजवा रविणापूङ्क्षे खेदं जग्राह तेजसा । अभ्यर्थाच्छ सर्वसां दातुभाज्ञां दिशामपि ॥ १२ ॥
 काले पूर्णे च सपूर्णलक्षणांगमद्भ्रतसा । दारकं बाधवानंदसंपदुत्तमकारणं ॥ १३ ॥
 ततो महोत्सवं चक्रे सहस्रारः प्रमोदवान् । शंखतूर्यनिनादेन बधरीकृतदिग्मुखं ॥ १४ ॥
 सन्पुररणत्कारचरणन्यासकुट्टिनः । नृत्यंतीभिः पुरस्त्रीभिः कृतभूतलकंपनः ॥ १५ ॥
 यथेच्छं द्रविणं दत्तं विचारपरिवर्जितं । प्रचलोद्भूकरैर्नृत्तं गजैरपि संश्रुहितं ॥ १६ ॥
 उत्पाताः शृङ्गुगेहेषु संजाताः शोकरूसूचिनः । चंयुगेहेषु चेत्सन्नाः सूचिका भूरिसंपदः ॥ १७ ॥
 अभिल्लापो यतस्तस्मिन्मातुर्गर्भस्थितेऽभवत् । इन्द्रभोगे ततः पित्रा कृतं तस्यैद्रशब्दनं ॥ १८ ॥
 बालक्रीडा बभूवास्य शक्त्या यूनोपि जित्वरी । भिदुरा रिपुदर्पोणां सत्त्वरी त्वाहकर्मणि ॥ १९ ॥
 क्रमात्स यौवनं प्राप्तस्तेजोनिजितमास्करं । कातिनिजितरात्रीशं स्थैर्यनिजितपर्वतं ॥ २० ॥
 ग्रस्ता इव दिशस्तेन सुधिस्तीर्णिन बधसा । दिशांगकुंभतुंगांसस्थवीर्योवृत्तबाहुना ॥ २१ ॥
 उदस्तंमदयं तस्य सुवृत्तं गूढजानुकं । जगाम परमस्थैर्यं बधोऽथवनधारणात् ॥ २२ ॥
 विजयाद्धैगिरी तेन सर्वे विद्याधराधिपाः । ग्राहिता वैतसी वृत्ति महाविद्यात्रलद्धिना ॥ २३ ॥
 इंद्रमंदिरसंकाशं मवनं तस्य निर्मितं । चत्वारिंशत्सहाष्टाभिः सहस्राणि च योषितां ॥ २४ ॥

पद्मिशातिसहस्राणि नटुतुर्नाटकानि च । दंतिनां व्योममार्गिणां वाजिनां च निरहसां ॥ २५ ॥
 शशांकधवलस्तुंगो गगनांगणरोचरः । दुर्निवार्यो महावीर्यो दंष्ट्राष्टकविराजितः ॥ २६ ॥
 दंतिराजो महावृत्तकरगर्गलितदिग्मुखः । ऐरावताभिधानेन गुणैश्च प्रथितो भुवि ॥ २७ ॥
 शक्त्या परमया युक्तं लोकपालचतुष्टयं । शची च महिषी रम्या सुधर्माख्या तथा समा ॥ २८ ॥
 वज्रं ग्रहरणं त्रीणि सदांस्यप्सरसां गणाः । नाम्ना हरिणकेशी च सेनायास्तस्य चाधिपः ॥ २९ ॥
 अश्विनौ वसवश्चाष्टौ चतुर्भेदा दिवौकसः । नारदस्तुतुरोविश्वानुप्रभृतिगायकाः ॥ ३० ॥
 उर्वशी मेनका मञ्जु स्वल्पाद्यप्सरसो वराः । मंत्री बृहस्पतिः सर्वमेवं तस्य सुदृद्यत् ॥ ३१ ॥
 ततोऽसौ नमिवज्जातः सर्वविद्याभृतां पतिः । ऐश्वर्यं सुरनाथस्य विभ्राणः पुण्यसंभृतं ॥ ३२ ॥
 अत्रांतरे महामानो माली लंकापुरीपतिः । पूर्वैवैव धिया सर्वाच्च शास्ति खेचरपुंगवान् ॥ ३३ ॥
 विजयाद्धनगस्थेषु समस्तेषु पुरेषु वा । लंकागतः करोत्यैक्यं स्वभातुवलगर्वितः ॥ ३४ ॥
 वेदया यानं विमानं वा कन्या वासांसि भूषणं । यद्यच्छ्रेणीद्वये सारं वस्तुचारिर्निवेद्यते ॥ ३५ ॥
 तत्तत्सर्वं बलाद्धीरः क्षिप्रमानापयत्यसौ । पश्यन्नात्मानमैवैकं बलविद्याविभूतिभिः ॥ ३६ ॥
 इंद्राश्रयात्खैराशां भग्नां श्रुत्वास्य चान्यदा । प्रस्थितो आतृक्किष्किधसुतैः साकं महाबलः ३७

विमानेष्विधिच्छायैः संध्यामघैरिवोत्तैः । महाप्रासादसकाशैः स्पन्दनैः काञ्चनाचितैः ॥ ३८ ॥
 गजैर्यनायनाकारैः सन्निभिश्चित्रगामिभिः । शार्दूलैश्चरैर्योभिर्मृगराजैः क्रमेलकैः ॥ ३९ ॥
 वालेयैर्महिषैर्मैसृकरन्वैश्च वाहनैः । खांगणं छादयन्सर्वं महाभासुरविग्रहैः ॥ ४० ॥
 अथ मालिनमित्यूचे सुमाली आनुवत्सलः । प्रदेशेत्रैव विद्यामो भ्रातरघ न गम्यते ॥ ४१ ॥
 लंकां वा प्रतिगच्छामः शृणु कारणमत्र मे । अनिमित्तानि दृश्यंते पुनः पुनरिहायने ॥ ४२ ॥
 एकं संकोच्य चरणमर्थताकुलमानसः । स्थितः शुष्कदुमस्याग्रे धुन्वन्पथान् पुनः पुनः ॥ ४३ ॥
 शुष्ककाष्ठं दधञ्चञ्चा वीक्ष्यमाणो दिवाकरं । रसकूरमयं ध्वाक्षो निवारयति नो गतिं ॥ ४४ ॥
 ज्वालारीद्रमुखी चेयं शिवा नो भुजदक्षिणे । घोरं विरौति रोमाणि हृष्टया निदधती मुहुः ॥ ४५ ॥
 अयं पतंगद्विभे च परिवेषिणि दृश्यते । कबंधो भीषणो मुञ्चत्कीलालवज्रालकः ॥ ४६ ॥
 घोराः पतंति निर्घाताः कपिताखिलपर्वताः । दृश्यंते इनिताः कृत्वा मुक्तकेश्यो नभस्तले ॥ ४७ ॥
 खरं खरः खसुद्विष्य सुखं सुखरयन्त्रमः । क्षितिं खनन्पुराग्रेण दक्षिणः कुरुते स्वरं ॥ ४८ ॥
 प्रत्युवाच ततो माली मुमालिनमिति स्फुटं । कृत्वा स्मितं दृढं ब्राह्म केशराभ्यां निपीडयन् ॥ ४९ ॥
 अभिप्रेत्य वधं शत्रोराख्य जयिनं द्विपं । प्रस्थितः पौशपं विभ्रत्कथं भूपो निवर्तते ॥ ५० ॥

पद्मपुराणम् ।

दंष्ट्रयोः प्रेक्षणं कुर्वन्धरदानस्य दंतिनः । चक्षुर्वित्रासितारातिस्तर्यमाणः शितैः शरैः ॥ ५१ ॥
 दंतदष्टाधरो चद्धमृकुटी कुटिलाननः । विस्मितैरमरैर्दृष्टो भटः किं विनिवर्तते ॥ ५२ ॥
 कंदरासु रवं मेरोर्नदने चारुनंदिने । चैत्यालया जिनेन्द्राणां कारिता गगनस्पृशः ॥ ५३ ॥
 दत्तं किमिच्छकं दानं युक्ता भोगा महागुणाः । यशोधवलिताशेषभुवनं सद्युपाजितं ॥ ५४ ॥
 जन्मनेतृं कृतार्थोस्मि यदि प्राणान्महाहवे । परित्यजामि कियता कृतमन्येन वस्तुना ॥ ५५ ॥
 असौ पलायितो भीतो वराक इति भाषितं । कथमाकर्णयेद्धीरो जनतायाः सुचेतसः ॥ ५६ ॥
 इति संभाषमाणोसौ भ्रातरं भासुराननः । विजयार्द्धस्य मूर्द्धानं क्षणादविदितं ययौ ॥ ५७ ॥
 ततोपमानितं यैर्यैः शासनं खेचराधिपैः । तत्पुराणि ससामंतैर्ध्वंसयामास दाल्लैः ॥ ५८ ॥
 उद्यानानां महाध्वंसो जनितः क्रोधिभिः खगैः । यथा कमलखंडानां मातंगमदमंधरैः ॥ ५९ ॥
 ततः संवाह्यमाना सा प्रजा गंगनचारिणां जगाम शरणं त्रस्ता सहस्रारं सेवपशुः ॥ ६० ॥
 पादयोश्च प्रणम्योच्चैवचो दीनमिदं धृशं । सुकेशस्य सुतैर्ध्वस्तां समस्तां नाथ पालय ॥ ६१ ॥
 सहस्रारस्ततोद्योचत्खगा गच्छत मत्सुतं । विज्ञापयत युष्माकं सपरित्राणकारणं ॥ ६२ ॥
 त्रिविष्टपं यथा शक्रो रथस्यूजितशासनः । एवं लोकमिमं पाति स सर्वं वृचसूदनः ॥ ६३ ॥

पञ्चपुराणम् ।

एवमुक्तास्त्वतो जग्युरिन्द्राभ्यासं नमश्चराः । कृत्वाञ्जलिं प्रणमुश्च वृचातं च न्यवेदयन् ॥ ६४ ॥
 इंद्रस्ततोवदत्तुद्धो दर्पस्मितसिताननः । पार्श्वे व्यग्रस्थिते वज्रे दत्त्वा लोहितलोचने ॥ ६५ ॥
 यत्नेन महतान्विष्य हंतव्या लोककण्डकाः । किं पुनः स्वयमायाताः समीपं लोकपालिनः ॥ ६६ ॥
 ततो मत्तद्विपालानस्तंभंगस्य कारणं । एणसंज्ञाविधानार्थं विषमं तूर्यमाहृतं ॥ ६७ ॥
 सन्नाहंसंडनोपता निरीयुश्च नमश्चराः । होतिहस्ताः परं हर्षं वित्राणा एणसंभ्रमं ॥ ६८ ॥
 रथैरश्वैर्जैरुद्रैः सिंहैर्व्याघ्रैर्वृकैर्मृगैः । हंसच्छार्गमैर्वृषैर्षवैर्विमानैर्वहणैः खैरः ॥ ६९ ॥
 लोकपालाश्च निर्जग्युर्निजवर्गसमन्विताः । नानाहृतिप्रभाश्छिष्टाश्रुमंगविपमाननाः ॥ ७० ॥
 ऐरावतं समारुह्य कंकटच्छत्रविग्रहः । समुच्छ्रितसितच्छत्रोऽनिरैर्दिद्रः समं सुरैः ॥ ७१ ॥
 युगांतधनभीमानां ततः प्रचवृते एणः । देवानां राक्षसानां च दुःप्रेक्ष्यः क्रूरचेष्टितः ॥ ७२ ॥
 सक्षिप्त्वा पात्यते बाजी रथेन क्षोद्यते रथः । मज्यते दंतिना दंती पादांतं च पदातिभिः ॥ ७३ ॥
 प्रासमुद्रगरचक्रासिधुपंडीशुशलेषुभिः । गदा कनकपाशैश्च छत्रं कृत्स्नं नमस्तलं ॥ ७४ ॥
 महोत्साहमथो सैन्यं पुरस्सरणदक्षिणं । दक्षिणं चलितोद्योगं देवानां निवहैः कृतं ॥ ७५ ॥
 विद्युत्वान् चारुयानश्च चन्द्रो नित्यगतिस्तथा । चलद्योति प्रभाढयश्च रक्षसामथणोमलं ॥ ७६ ॥

यज्ञपुराणम् ।

अथर्क्षसूर्यरजसाबुधुंगकपिकेतुकौ । सीदतो राक्षसान् वीक्ष्य दुर्दरो योद्धुमुद्यतो ॥ ७७ ॥
 दक्षिताः पृष्ठमेताभ्यां सर्वे ते सुरपुंगवाः । क्षणादन्यत्र दृष्टाभ्यां ददभ्यां वेद्युतं जत्रं ॥ ७८ ॥
 यातुधाना अपि प्राप्य बलं ताभ्यां समुद्यताः । योद्धुं शस्त्रसमूहेन कुर्वाणा ध्वातमंघरे ॥ ७९ ॥
 ध्वंसमानं ततः सैन्यं दैवं जालु कपिध्वजैः । दृष्ट्वा क्रुद्धः समुत्तस्थौ स्वयं योद्धुं सुराधिपः ॥ ८० ॥
 कपियातुर्धनव्याप्तस्त्वतो देवेंद्रभूधरः । शस्त्रवर्षं विमुञ्चन्न्रिस्तारगजनकारिभिः ॥ ८१ ॥
 निजगाद ततः शक्रः पालयन् लोकपालिनः । सर्वतो विशिखैर्मुक्तैर्भुञ्ज कपिराक्षसान् ॥ ८२ ॥
 अथ माली समुत्तस्थौ सैन्यं दृष्ट्वा समाकुलं । तेजसा क्रोधजातेन दीपयन् सकलं नमः ॥ ८३ ॥
 अभवच्च ततो युद्धं मालीन्द्रमतिदारुणं । विस्मयव्याप्तचित्ताभ्यां सेनाभ्यां क्रुतदर्शनं ॥ ८४ ॥
 मालिनो भालदेशेऽथ स्वकनामांकितं शरं । आकर्णाच्छृणुनिर्मुक्तं निचखान सुराधिपः ॥ ८५ ॥
 संस्तंभ्य वेदनां क्रोधान्मालिनाप्यमरोत्तमः । ललाटस्य तटे शस्त्या हतो वेगविमुक्तया ॥ ८६ ॥
 रक्ताक्षिणितदेहं च माली द्राक्कुमुपागतः । क्रोधारुणः सहस्रांशुर्यथास्तधरणीधरं ॥ ८७ ॥
 भानुविचसमानेन चक्रेणास्य ततः शिरः । आभिमुरुर्यमुपेतस्य लूनं पत्या दिवौकसां ॥ ८८ ॥
 भ्रातरं निहतं दृष्ट्वा नितातं दुःखितस्ततः । चित्तयित्वा महावीर्यं चक्रिणां व्योमगामिनां ॥ ८९ ॥

पद्मपुराणम् ।

परित्रारेण सर्वेण निजिन सहितः क्षणात् । रणात्पलायनं चक्रे सुमाली नयपेशलः ॥ ९० ॥
 तद्व्यर्थं गतं शक्रमनुमोर्गेण गत्वरं । उवाच प्रणतः सोमः स्वामिभक्तिपरायणः ॥ ९१ ॥
 विद्यमाने प्रभो भृत्ये मादृशे शत्रुघारणे । प्रथनं कुलेपे कस्मात्स्वयं मे यच्छ शस्ततं ॥ ९२ ॥
 एवमस्त्विति चेत्केसावचुमार्गे रियोगतः । वाणपूजं विभुञ्च करौघमिव शत्रुगं ॥ ९३ ॥
 ततस्तदाहृतं सैन्यं मिश्रितैः कपिरक्षसां । धाराहृतं गवां यद्वत्कुलमाकुलतां गतं ॥ ९४ ॥
 याप न क्षत्रमर्यादां त्वं जानासि मनागपि । जडमर्गपरिक्षिप्त इत्युक्तः प्राप्तकारिणा ॥ ९५ ॥
 निमृत्स्य क्रोधदीप्तेन ततो माल्यवता शशी । गाढं स्तनांतरं भिक्षो भिडिमालेन मूछितः ॥ ९६ ॥
 अयं त्वाश्वास्यते यावन्मूर्च्छामीलितलोचनः । अंतर्द्वानं गतास्तावधातुधानश्रुवंगमाः ॥ ९७ ॥
 पुनर्जन्मेन ते प्राप्ता अलंकाराद्भयं पुरं । सिंहस्यैव त्रिनिःक्रांता जठरादागता सुखं ॥ ९८ ॥
 प्रतिबुद्धःशशांकोपि दिग्गो वीक्ष्य रिपूञ्जितः । स्तूयमानो जयेनारैर्यथौ मयवर्तौतिकं ॥ ९९ ॥
 ध्वस्तशत्रुश्च सुज्ञामा वंदिनां निर्यहः स्तुतः । अन्वितो लोरुपालानां चक्रवलेन तोषिणा ॥ १०० ॥
 ऐरावतं समारूढधामरानिलवीजितः । सितच्छत्रकृतच्छाथो नृत्यत्पुरपुरस्सरः ॥ १०१ ॥
 रत्नांशुकष्वजन्यस्त्वशोमशुचिद्रततोरणं । आयुल्कपुष्पविशिखं सिकंछुंभुमवारिणा ॥ १०२ ॥

गवाध्वन्यस्तसन्नरीनयनालीनिरीक्षितः । युक्तः परमया भूत्या विवेश रथनूपुरं ॥ १०३ ॥
 पित्रोश्च प्रिनयात्पादौ प्रणनाम कृताञ्जलिः । तौ च पस्पृशतुर्गात्रं कंपिना तस्य पाणिना १०४,
 शत्रून्वं स निर्जित्य परमानंदमागतः । आस्वादयन्परं भोगं प्रजापालनतत्परः ॥ १०५ ॥
 सुतरां स ततो लोके प्रसिद्धिं शक्रतां गतः । प्राप्तः स्वर्गप्रसिद्धिं च विजयाद्धैश्च भूधरः ॥ १०६ ॥
 उत्पत्तिं लोकपालानां तस्य वक्ष्यामि सांप्रतं । एकाग्रं मानसं कृत्वा श्रेणिकैषां निबुध्यतां १०७
 स्वर्गलोकाच्च्युतो जातो मकरध्वजखेचरात् । संभूतो जठरे दित्या लोकपालोऽभनच्छयी १०८
 कांतिमानेप शक्रेण द्योतिःसंगे पुरोत्तमे । पूर्वस्यां ककुभि न्यस्तो मुमुदे परमद्विक्रः ॥ १०९ ॥
 जातो मेघरथाभिख्याद्दरुणार्यां महाबलः । खेचरो वरुणो नाम संग्राप्तो लोकपालतां ॥ ११० ॥
 पुरे मेघपुरे न्यस्तः पश्चिमायामसौ दिशि । पाशं प्रहरणं श्रुत्वा यस्य विभ्यति शत्रवः ॥ १११ ॥
 संभूतः कनकावल्यां किंशुर्वेण महात्मना । कुवराख्यो नमोगामी विभूत्या परयान्वितः ॥ ११२ ॥
 कांचनाख्ये पुरे चायमुदीच्यां दिशि योजितः । संग्राप परम भोगं प्रख्यातो जगति श्रिया ११३
 संभूतः श्रीप्रभागर्भे कालाप्रिव्योन्नचारिणः । चंडकर्मा यमो नाम तेजस्वी परमोभवत् ॥ ११४ ॥
 दक्षिणोदन्वतो द्वीपे किंशुनाम्नि पुरोत्तमे । स्थापितोसौ स्वपुण्यानां प्राप्नुवन्वृजितं फलं ११५

पुरस्य यस्य यन्नाम पृथिव्यां रूपातिमागतं । तेनैव रूपापिता नाम्ना पौरास्तत्र सुरेशिना ११६
 असुराख्ये नभोगानां नगरे निवसंति ये । असुरारूपा इमे जाताः सकले धरणीतले ॥ ११७ ॥
 यद्यगीते पुरे यक्षाः किन्नरादे च किन्नराः । गंधर्वसंज्ञया रूपाताः पुरे गंधर्वनामनि ॥ ११८ ॥
 अध्विनी यतयो विश्वे वैश्वानरपुरस्सराः । कुर्वति त्रिदशक्रीडां विद्याबलसमन्विताः ॥ ११९ ॥
 अवाप्य संभवं योनां प्राप्यश्रीविस्तरं भुवि । प्रणतो भूरिलोकेन मन्यते स्वं सुरेश्वरं ॥ १२० ॥
 इंद्रः स्वर्गः सुराश्चान्ये समस्तास्तस्य विस्मृताः । संपद्भिरतिमेतस्य नित्योत्सवाविधायिनः १२१
 स्वर्भिद्रं पर्वतं स्वर्गं लोकपालान् खगेश्वरान् । निवांश्च सकलान्देवान्स मेने भूतिगर्वितः ॥ १२२ ॥
 मचोस्ति न महान्कथित्पुरुषो भुवनत्रये । अहमेवास्य विश्वस्य प्रणेता विदिताखिलः ॥ १२३ ॥
 विद्याभृच्चक्रवर्चित्वमिति प्राप्य स गर्वितः । फलमन्वभवत्पूर्वजन्मोपात्तसुकर्मणः ॥ १२४ ॥
 भागेत्र यो व्यतिक्रावस्तं वृत्तांतमतः शृणु । धनदस्य सम्युत्पत्तिः श्रेणिक ह्ययते यथा ॥ १२५ ॥
 द्योमविदुरिति रूपातः पुरे कौतुकमंगले । भार्यानिंदवती तस्यापुत्पन्नं दुहित्वाद्यं ॥ १२६ ॥
 कौशिकी ज्यायसी तत्र केकसी च कनीयसी । ज्येष्ठा विश्रवसे दत्ता पुरे यश्चविनिर्मिते ॥ १२७ ॥
 तस्यां वैश्रवणो जातः शुभलक्षणविग्रहः । शतपत्रेश्चणः श्रीमानंगनानयनोत्सवः ॥ १२८ ॥

एवमुक्तः सचाहूय शक्रेण कृतपूजनः । ब्रज लंकापुरीं शशि प्रियस्त्वं मम खेचरान् ॥ १२९ ॥
चतुर्णां लोकपालानामद्य प्रभृतिपंचमः । लोकपालो भव त्वं मे मत्प्रसादान्महापलः ॥ १३० ॥
यदाज्ञापयसीत्युक्त्वा कृत्वा चरणवंदनां । आपृच्छय पितरौ नत्वा निर्गतासौ सुमंगलं ॥ १३१ ॥
अर्घ्यतिष्ठच्च मुदिवो लंकां शंकाविवर्जितः । विद्याधरसमूहेन शिरसा धृतशासनः ॥ १३२ ॥
प्रीतिमत्यां समुत्पन्नः सुमालितनयस्तु यः । नाम्ना रत्नश्रवाः शूरस्त्यागी भुवनवत्सलः ॥ १३३ ॥
मित्रोपकरणं यस्य जीवितं तुंगचेतसः । भृत्यानामुपकाराय प्रभुत्वं भूरि तेजसः ॥ १३४ ॥
लब्धवर्णोपकाराय वैदग्ध्यं दग्धदुर्मतेः । बंधूनामुपकाराय लक्ष्म्याश्च परिपालनं ॥ १३५ ॥
ईधरत्वं दरिद्राणामुपकारार्थमुन्नतं । साधूनामुपकारार्थं सर्वस्वं सर्वपालिनः ॥ १३६ ॥
सुकृतस्मरणार्थं च मानसं मानशालिनः । धर्मोपकरणं चायुः वीर्योपकृतये वपुः ॥ १३७ ॥
पितेव प्राणिवर्गस्य यो बभूवालुकंपकः । सुकाल इव चातीतः स्मर्येतेद्यापि जंतुभिः ॥ १३८ ॥
परस्त्रीमानुष्यस्य शीलभूषणधारिणः । परद्रव्यं तृणवत्परश्च स्वशरीरवत् ॥ १३९ ॥
गुणिनां गणनायां यः प्रथमं गणितो बुधैः । दोषिणां च समुह्यापे स स्मृतो नैव जंतुभिः १४०
अन्यैरिव महाभूतैः शरीरं तस्य निर्मितं । अन्यथा सा कुतः शोभा बभूवास्य तथाविधा ॥ १४१ ॥

पद्मपुराणम् ।

प्रसेकममृतैश्च चक्रे संभाषणेषु सः । महादानमिवोदात्तचरितो विततार च ॥ १४२ ॥
 धर्मार्थकामकार्याणां मध्ये तस्य महामतेः । धर्म एव महान्यत्नो जन्मांतरगतावभूत् ॥ १४३ ॥
 यथो विभूषणं तस्य भूषणानां सुभूषणं । गुणाः कीर्त्या समं तस्मिन्सकुंडुया इव स्थिताः ॥ १४४ ॥
 स भूतिं परमां वाञ्छन् क्रमाद्ग्रोत्रसमागतां । संत्याजितो निजं स्थानं पत्या स्वर्गनिवासिनां ॥
 परित्यज्य भयं धीरो विद्यां साधयितुं क्षमः । रौद्रं भूतपिशाचादिनादि पुष्पांतकं वनं ॥ १४६ ॥
 विद्याया विदितां पूर्वमथो तद्भामिनीं सुतां । व्योमविदुर्ददावस्मै तपसे परिचारिकां ॥ १४७ ॥
 तस्य सा योगिनः पार्श्वे विनीता, समवस्थिता । कृतांजलिपुटादेशं वाञ्छती तन्मुखोद्गता ॥ १४८ ॥
 ततः समाप्तनियमः कृतसिद्धनमस्कृतिः । एकाकिनीं सुतां बालां दृष्ट्वा सरललोचनां ॥ १४९ ॥
 नीलोत्पलेश्वर्यां पद्मवंकां कुंददलद्विजां । शिरीषमालिकावाहं पाटलादववासासां ॥ १५० ॥
 बहुलामोदनिःश्वासां चम्पकत्वक्समत्विपं । कुमुदैरिव निःशेषां निर्मितां दधवीं तनुं ॥ १५१ ॥
 मुक्तपद्मालयां पद्मां रूपैणैव दग्धीकृतां । परमोत्कंठयानीतां पादविन्यस्तलोचनां ॥ १५२ ॥
 अपूर्वपुरुपालोकलज्जितानतविग्रहां । ससाध्वसविनिक्षिप्तनिःश्वासोत्कंपितस्तनीं ॥ १५३ ॥
 लावण्येन विलंपतीं पल्लवानंतिकीगतान् । निःश्वासाकृष्टमत्तालिकुलव्याकुलिताननां ॥ १५४ ॥

पद्मपुराणम् ।

सौकुमार्यादिवोदाराद्विभ्यतानतिनिभं । यौवनेन कृताश्लेषां संभृति योषितः परां ॥ १५५ ॥
 गृहीत्वेवाखिलल्लैषं लावण्यं त्रिजगद्गतं । कर्मभिर्निर्मितां कर्तुमद्भुतं सार्वलौकिकं ॥ १५६ ॥
 शरीरेणैव संयुक्तां साधाद्विद्यामुपागतां । वशीकृतासुरदारेण तपसा कांतिशालिनीं ॥ १५७ ॥
 पप्रच्छ प्रियया वाचा करुणावान् स्वभागतः । प्रमदासु विशेषेण कन्यकासु ततोधिकं ॥ १५८ ॥
 कस्यासि दुहितां बाले किमर्थं त्वमिहावनौ । एकाकिनी गृगीवास्मिन्मृग्याद्भ्रष्टावतिष्ठमे ॥ १५९ ॥
 के वा भजंति ते वर्णा नाम पुण्यमनोरथैः । पक्षपातो भगत्येव योगिनामपि मज्जने ॥ १६० ॥
 तस्मै साकथयद्वाचा गद्गदत्वमुपेतया । दधत्यात्थं तमाधुर्यं चेतश्चौराणदक्षया ॥ १६१ ॥
 उत्पन्ना नंदवत्यंगे व्योमर्विदोरहं सुता । कैकसीति भवत्सेवां कर्तुं पित्रा निरूपिता ॥ १६२ ॥
 तत्रैव समये तस्य सिद्धा विद्या महौजसः । मानसस्तंभनी नाम्ना क्षणदधितविग्रहा ॥ १६३ ॥
 ततो विद्याप्रभावेण तस्मिन्नेन महावने । पुरं पुण्यांतकं नाम क्षणात्तेन निवेशितं ॥ १६४ ॥
 कृत्वा पाणिगृहीतां च कैकसीं विधिना ततः । रमे तत्र पुरे प्राप्य भोगान्मानसकल्पितान् १६५
 बभूव च तयोःश्रीतिजायापत्योरनुत्तरा । क्षणार्द्धमपि नो सेहे वियोगं या सुचेतसोः ॥ १६६ ॥
 मृतामिव स तां मेने लोचनागोचरस्थितां । निमेषादर्शनम्लानि व्रजंती मृदुमानसां ॥ १६७ ॥

वक्रचंद्रेधिणी तस्या तस्य नित्यं व्यवस्थिते । सर्वेषां वा हृषीकृष्णां सा वभ्रुवास्य बंधनं ॥ १६८ ॥
 अनन्यजैकरूपेण यौवनेन धनश्रिया । विद्याबलेन धर्मेण शुक्तिरासीत्परं तयोः ॥ १६९ ॥
 ब्रजंती ब्रजयायुक्ते विष्टंती स्थितिमागते । छायेष साभवत्पत्यावनुवर्तनकारिणी ॥ १७० ॥
 अथासौ विपुले कान्ते क्षीराकूपारपांडुरे । स्वद्वीपकृत्वालोके दुकूलपटकोमले ॥ १७१ ॥
 यथेष्टदेहविन्यस्तनानावर्णोपधानके । निःश्वासाभोदनिर्निद्रद्विरेफसमुपासते ॥ १७२ ॥
 परितः स्थितयामश्रीविनिद्रनयनेक्षिते । तत्र दंतविनिर्माणपट्टके शयनोत्तमे ॥ १७३ ॥
 चितयंती गुणान्पत्युर्मनोबंधनकारिणः । वाञ्छंती च सुतोत्पत्तिं सुखं निद्रायुपागता ॥ १७४ ॥
 ईक्षांचके परान्स्वमान्महाविस्मयकारिणः । अव्यक्तचलनादायिसखीवीक्षितविग्रहा ॥ १७५ ॥
 ततः प्रभाततूर्येण शंखशब्दानुकारिणा । मागधानां च वाणीभिः सापि प्रबोधमागता ॥ १७६ ॥
 कृतमंगलकार्यार्थं नेपथ्यं दधती शुभं । सखीभिरान्विताऽऽगच्छन्मनोज्ञा भर्तुरंतिकं ॥ १७७ ॥
 आसीना चांजलिं कृत्वा पत्युः पार्श्वे सुविभ्रमा । भद्रासनेंशुकच्छन्ने क्रमात्स्वप्नान्न्यवेदयत् १७८
 अद्य रात्रौ मया यामे चरमे नाथ वीक्षिताः । त्रयः स्वप्नाः श्रुतौ तेषां प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥ १७९ ॥
 बृहद्वृंदं गजेन्द्राणां धंसयन्परमौजसां । कुक्षिमास्येन मे सिंहः प्रविष्टो नभसस्तलात् ॥ १८० ॥

पद्मपुराणम् ।

विद्राघयन्मयूखैश्च ध्वातं गजकुलासितं । स्थितो विहायसो मध्यादंके कमलनाथवः ॥ १८१ ॥
 कुर्वन्मनोहरां लीलां दूरयन् तिमिरं करैः । अखण्डमण्डलो दृष्टः पुरः कुमुदनेदनः ॥ १८२ ॥
 दृष्टमात्रेषु चैतेषु विस्मयाक्रांतमानसा । प्रभातवर्षनादेन गताहं वीतनिद्रतां ॥ १८३ ॥
 किमेतदिति नाथ त्वं ज्ञातुमर्हसि सांप्रतं । ज्ञातव्येषु हि नारीणां प्रमाणं प्रियमानसं ॥ १८४ ॥
 ततोष्टांगनिमिच्छः कुशलो जिनशासने । रत्नश्रवाः प्रमोदेन स्वभार्थान् व्यवृणोत्कृमात् १८५
 उत्पत्स्यंते त्रयः पुत्राः त्रिजगद्रतकीर्तयः । तत्र देवि महासत्त्वाः कुलवृद्धिविधायिनः ॥ १८६ ॥
 भवांतरनिचन्द्रेन सुकृतेनोत्तमक्रियाः । बह्वमत्वं प्रपत्स्यंते सुरेष्वपि सुरैः समाः ॥ १८७ ॥
 कांत्युत्सारिततारेशाः दीप्त्युत्सारितमास्कराः । गांभीर्यजिततोयेशा स्थैर्यात्सारितभूधराः ॥ १८८ ॥
 चारुकर्मफलं युक्त्वा स्वर्गे शेषस्य कर्मणः । परिपाकमवाप्स्यंति सुरैरप्यपराजिताः ॥ १८९ ॥
 दानेन कामजलदाः चक्रवर्तिसमर्द्धयः । वरसीमंतिनीचेतोलोचनालीमलिन्मुखाः ॥ १९० ॥
 श्रीवत्सलक्षणात्यंतराजितोत्तुंगवक्षसः । नाममात्रश्रुतिध्वस्तमहासाधनशत्रवः ॥ १९१ ॥
 भविता प्रथमस्तेषां नितातं जगते हितः । साहसैकरसासक्तः शत्रुपद्मक्षपाकरः ॥ १९२ ॥
 संग्रामागमनासस्य भविष्यति समंततः । शरीरं निश्चितं चारोरुचरोमांचकंठकैः ॥ १९३ ॥

निधानं कर्मणां प्रेप दारुणानां भविष्यति । वस्तुन्युरीकृते तस्य न शक्रोऽपि निर्वर्तकः ॥ १९४ ॥
 कृत्वा स्मितं ततो देवी परमप्रमदाञ्जिता । भर्तुराननमालोक्य विनयादित्यभाषत ॥ १९५ ॥
 अहन्मतामृतास्थादसुचित्ताभ्यां कथं प्रभो । आवाभ्यां प्राप्यजन्मायं क्रूरकर्मा भविष्यति १९६
 आवयोरननु मञ्जापि जिनवाक्येन भाषिता । भवेदमृतवल्लीतो विषस्य प्रसवः कथं ॥ १९७ ॥
 प्रत्युवाच च तामेवं त्रिये श्रुणु वरानने । कर्माणि कारणं तस्य न वयं कृत्यवस्तुनि ॥ १९८ ॥
 मूलं हि कारणं कर्म स्वरूपविनियोजने । निमित्तमात्रमेवास्य जगतः पितरा स्मृतौ ॥ १९९ ॥
 भविष्यतेऽनुजावस्य जिनमार्गविशारदौ । गुणग्रामसमाकीर्णौ सुचेष्टौ शीलसागरौ ॥ २०० ॥
 सुदृढं सुकृते लग्नौ भवस्खलनभीतिवः । सत्यवाक्यरतौ सर्वसत्त्वकारुण्यकारिणौ ॥ २०१ ॥
 तयोऽरपि पुरोपाचं सौम्यकर्म मृदुस्वने । कारणं करुणोपेतं यतो हेतुसमं फलं ॥ २०२ ॥
 एवमुक्त्वा जिनद्वाराणां ताभ्यां पूजा प्रवर्तिता । मनसापि प्रतीतेन प्रयाताभ्यामहर्दिवं ॥ २०३ ॥
 ततो गर्भस्थिते सत्त्वे प्रथमे मातुरीहितं । बभूव क्रूरमृत्युतं हठनिजितपोषणं ॥ २०४ ॥
 अभ्यावाञ्छत्पदं न्यासं कर्तुं मूर्द्धसु विद्विषां । रक्तकन्दमदिग्धेषु परिस्फुरणकारिषु ॥ २०५ ॥
 आज्ञां दातुमभिप्रायः सुरराज्येष्वजायत । हुंकारमुखरं चास्यमंतरेणापि कारणं ॥ २०६ ॥

पद्मपुराणम् ।

निष्ठुरत्वं शरीरस्य निर्जितश्रमवत्तरा । कठोरा घर्षरा वाणी दृष्टिपाताः परिस्पृष्टाः ॥ २०७ ॥
 दर्पणे विद्यमानेषु सायकेऽपश्यदाननं । कथमप्यानमन्मूर्च्छां गुरुणामपि वंदने ॥ २०८ ॥
 प्रतिपक्षासनाकंपं कुर्वन्नथ विनिर्गतः । संपूर्णे समये तस्याः कुक्षेः प्राणी सुदारुणः ॥ २०९ ॥
 प्रमया तस्य जातस्य दिवाकद्रुरीक्षया । परिवर्गस्य नेत्रौघाः सघनस्थगिता इव ॥ २१० ॥
 भूतैश्च ताडनाद्भूतो दुन्दुभेरुद्धतो ध्वनिः । कंत्रधैः शत्रुगेहेषु कृतश्रुत्पातनर्तनं ॥ २११ ॥
 ततो जन्मोत्सवस्तस्य महान्पित्रा प्रवर्तितः । उन्मत्तिकेन यत्रासीत्प्रजा स्वेच्छाविधायिनी २१२
 अथ मेरुगुहाकोरं तस्मिन्मूर्तिगृहोदरे । शयने सस्मितस्तिष्ठन् रक्तपादतलश्चलः ॥ २१३ ॥
 उत्तानः कंपयन् भूमिं लीलया शयनार्तिकां । सद्यः संशुच्छितादित्यमंडलोपमदर्शनः ॥ २१४ ॥
 दत्तं राक्षसनाथेन मेघवाहनरूढये । पुरा नागसहस्रेण रक्षितं त्रस्फुरत्करं ॥ २१५ ॥
 पिनद्धं रक्षसां भीत्या न केनचिदिहांतरे । आदरेण विना हारं करणाकर्षदभक्तः ॥ २१६ ॥
 हारश्रुष्टिं ततो बालं दृष्ट्वा माता संसंत्रमा । चकारांके महालिहात्समाजघ्नौ च मूर्द्धनि ॥ २१७ ॥
 दृष्ट्वा पिता च तं बालं सहारं परमाद्भुतं । महानेप नरः कोपि भवितेति व्यचिंतयत् ॥ २१८ ॥
 नागैर्द्रुकृतरक्षेण हारेण रमतेमुना । कोन्यथा यस्य नो शक्तिर्भविष्यति जनातिगा ॥ २१९ ॥

चरणेन समादिष्टं साधुना यद्वचः पुरा । इदं तद्विदित्यर्थं नैव जायते यतिभाषितं ॥ २२० ॥
 दृष्ट्वाश्चर्यं सहारोस्य जनन्या भीतिमुक्त्या । पिनद्धो भाषयन्नाशा दशजालेन रोचिषां ॥ २२१ ॥
 स्थूलस्वच्छेषु रत्नेषु नवान्यानि मुखानि यत् । हारं दृष्टानि यातोसौ तद्दशाननसंज्ञितो ॥ २२२ ॥
 भानुकर्णस्ततो जातः कालेतीते कियत्यपि । यस्य मानुरिव न्यस्तः कर्णयोगेण्डशोभया ॥ २२३ ॥
 ततश्चन्द्रनखा जाता पूर्णचंद्रसमानना । उद्यदद्दशशंकाभनखभासितदिग्मुखा ॥ २२४ ॥
 ततो विभीषणी जातः कृतं येन विभीषणं । जातमात्रेण पापानां सीम्याकारेण साधुना ॥ २२५ ॥
 देहयत्त्वं जगामासौ साथाद्धर्म इवोरामः । अद्यापि गुणज्ञा यस्य कीर्तिर्जगति निर्मल ॥ २२६ ॥
 बालक्रीडापि भीमाभूद्दशग्रीवस्य भास्वतः । कनीयसोस्तु सानंदं विदधे विद्विषामपि ॥ २२७ ॥
 शशुभे भ्रान्तृमध्ये सा कन्या सुंदरविग्रहा । दिवसार्कशशांकानां मध्ये संध्येव सत्क्रिया ॥ २२८ ॥
 मातुरंके स्थितोथासौ धृतचूडः कुमारकः । दशाननो दशशानां कुर्वन् ज्योत्स्नां द्विजत्विषा २२९
 नमसा प्रस्थितं कापि द्योतयंतं दिशः त्विषा । युक्तं खेचरचक्रेण विभूतिवलद्यालिना ॥ २३० ॥
 कक्षाविद्युत्कृतोद्योतैर्मदधाराधिसर्जिभिः । वेष्टितं दंतिजामृतैः कर्णशंखबलाहकैः ॥ २३१ ॥
 महता तूर्यनादेन श्रुतिवारिधिर्यकारिणा । कुर्वाणं मुखरं चक्रं दिशां सुरपराक्रमं ॥ २३२ ॥

पद्मपुराणम् ॥

असित्वेव विभुर्चतं बलेन पुरतो नमः । धीरो वैश्वर्षणं वीक्ष्याञ्चक्रे दृष्ट्या प्रगल्भया ॥ २३३ ॥
 महिमानं च दृष्ट्वास्य पप्रच्छीति स मातरं । निघ्नश्चपलभावश्च बालभावेन सस्मितः ॥ २३४ ॥
 अत्र कोयमितो याति मन्यमानो निजौजसा । जगन्नृणामिवाशेषं बलेन महतावृतः ॥ २३५ ॥
 ततः साकथयत्स्य मातृस्वस्त्रीय एष ते । सिद्धविधयः श्रिया युक्तो महत्या लोककीर्तितः ॥ २३६ ॥
 अत्रूणां जनप्रस्कंपं पर्यटलेप विष्टपं । महाविभवसंपन्नो द्वितीय इव भास्करः ॥ २३७ ॥
 भवत्कुलक्रमायातां तवोद्धास्य पितामहं । अयं प्राति पुरीं लंकां दत्ताभिद्रेण वैरिणा ॥ २३८ ॥
 मतोरथशतान्येप जनकस्तत्र चितयन् । तदर्थं न दिवा निद्रां न च नक्तमवाप्नुते ॥ २३९ ॥
 अहमप्यनया पुत्र चितया शोपमागता । अचासं मरणं पुंसां स्वस्थानभ्रंशतो वरं ॥ २४० ॥
 पुत्र लक्ष्मीं कदा तु त्वं प्राप्स्यसि स्रकुलोचितां । विशल्यमिव यां दृष्ट्वा भविष्यत्यावयोर्मनः २४१
 कदा तु भ्रातरावेतौ विभूत्या तव संगता । दृश्यामि विहितच्छंदौ विष्टपे वीतकंठके ॥ २४२ ॥
 मातुर्दीनवत्तः श्रुत्वा कृत्वा गर्वसितं ततः । विभीषणो ब्रमाणेदमुद्गच्छकोधि विपाङ्कुरः ॥ २४३ ॥
 धनदो वामवल्प देवो वा कोस्य वीक्षितः । प्रमावो येन मातस्त्वं करोपि परिदेवनं ॥ २४४ ॥
 वीरप्रसविनी वीरा विज्ञातजनचेष्टिता । एवंविधा सती कस्माद्ददसि त्वं यथेतरा ॥ २४५ ॥

पद्मपुराणम् ।

श्रीधत्समंडितोरस्को ध्यायिता ततविग्रहं । अद्भुतैकरसात्कितित्यचेष्टो महाबलः ॥ २४६ ॥
 भस्मच्छन्नाश्रिवद्भस्मीकृतं शक्तोखिलं जगत् । न मनो गोचरं प्राप्तो दशग्रीवः किमंब ते ॥ २४७ ॥
 गत्या जयेदयं चित्तमनादरसमुच्छया । तदानि गिरिराजस्य पादयेच्च चपेटया ॥ २४८ ॥
 राजमागौ प्रतापस्य स्तंभौ भुवनवेगमनः । अंकुरौ दर्पदक्षस्य न ज्ञातावस्य ते भुजौ ॥ २४९ ॥
 एवंकृतस्तवोऽथासौ भ्रात्रागुणकलाविदा । तेजो बहुतरं प्राप सर्पिपेव तनूनपाव् ॥ २५० ॥
 जगाद चेति किं मातरात्मनोऽतिचिकथया । वदामि शृणु यत्सत्यं वाक्यमेतदनुत्तरं ॥ २५१ ॥
 गर्विता अपि विद्याभिः संभूय मम लेचराः । एकस्यापि न पर्याप्ता भुजस्य रणमूर्द्धनि ॥ २५२ ॥
 कुलोचितं तथापीदं विद्याराधनसंज्ञकं । कर्मकर्तव्यमस्माभिस्तत्पुत्रोर्नैर्न लज्यते ॥ २५३ ॥
 कुर्वन्त्याराधनं यत्नात्साधवस्तपसो यथा । आराधनं तथा कृत्यं विद्यायाः खगोत्रजैः ॥ २५४ ॥
 इत्युक्त्वा धारयन्मानमनुजाभ्यां समन्वितः । पितृभ्यां भुवितो मूर्द्धि कृतसिद्धनमस्कृतिः २५५
 प्राप्तमंगलसंस्कारो निश्चयस्थिरमानसः । निर्गत्य मुदितोगेहादुत्पपात नमस्तलं ॥ २५६ ॥
 क्षणात्प्राप्तं प्रविष्टश्च भीमं नाम महाबनं । दंष्ट्राकरालवदनैः क्रूरसत्त्वैर्विदारितं ॥ २५७ ॥
 सुप्ताजगरनिश्वासप्रैखितोदारपादपं । नृत्यञ्चंतरसंधातपादशोभितभूतलं ॥ २५८ ॥

महागह्वरेदेशस्य ब्रुव्यमेघतमश्रयं । कालेनैव स्वयं क्लिप्तं सन्निधानं सुमीपणं ॥ २५९ ॥
 यस्योपरि न गच्छति सुराश्चापि भयादिताः । यच्च भीमतया प्राप प्रसिद्धिं भुवनत्रये ॥२६०॥
 गिरयो दुर्गमा यत्र ध्वांतव्याप्तगुहाननाः । साराश्रय तस्यो लोकं प्रसितुं श्रोयतां इव ॥ २६१ ॥
 अभिन्नचेतस्तत्र गृहीत्वा शममुत्तमं । दुराशादूरितात्मानो धवलांबरधारिणः ॥ २६२ ॥
 पूर्णदुसौम्यवदनाः शिखामणिविराजिताः । तपश्चरितुमारब्धास्त्रयोपि आतरो महत् ॥ २६३ ॥
 विद्याश्चाष्टाक्षरी नीता वश्यतां जपलक्ष्या । सर्वकामान्नदा नाम दिवसाद्धेन तैस्ततः ॥ २६४ ॥
 अन्नं यथेप्सितं तेभ्यः सौपनित्ये यतस्ततः । क्षुधाजनिमतेषां संवभूव न पीडनं ॥ २६५ ॥
 ततो जपितुमारब्धाः सुचिन्ता षोडशाक्षरं । मंत्रकोटिसहस्राणि यस्या बृत्तिर्दशोदिताः ॥२६६॥
 जंबूद्वीपपतिर्यक्षस्तमथ त्रीभिराहतः । अनावृत इति ख्यातः प्राप्तः क्रीडितुमिच्छयां ॥ २६७ ॥
 अंगनानां तवस्तस्य क्रीडंतीनां सुविभ्रमं । ते तपोनिहितात्मानः स्थिता लोचनगोचरे ॥२६८॥
 रूपेण तास्ततस्तेषां समाहूय क्रचेन्विव । देव्यः समीपमानीताः कौतुकाकुलचेतसः ॥ २६९ ॥
 ऊडुस्तासामिदं काश्चित्कुचितालकलासिना । वक्रेण सद्विरेफेण पद्मस्य श्रियमाश्रिताः ॥२७०॥
 निनातं सुकुमारांगा विसर्पत्कांतितेजसः । तपश्चरत किं कार्यमपरित्यक्तवाससः ॥ २७१ ॥

पञ्चपुराणम् ।

मौर्विना न गात्राणामीदृशी जायते रुचिः । ईदृग्देशतया नापि शक्यते परतो भयं ॥ २७२ ॥
 जटासुकुटमारः क क चेदं प्रथमं वयः । विरुद्रसंप्रयोगस्य स्रष्टारो वृषभुङ्गताः ॥ २७३ ॥
 पीतस्वनतटास्फालमुखुमंगमनोचिती । करी शिलादिमंगेन किमर्थं प्रापितो व्यथा ॥ २७४ ॥
 अहो ह्रस्वीयसी बुद्धियुष्माकं रूपशालिनां । भोगोचितस्य देहस्य यदृहंतं दुःखयोजनं ॥ २७५ ॥
 उत्तिष्ठत गृहं यामः किमद्यापि गतं बुधाः । सहास्माभिर्महाभोगान् प्राप्नुत प्रियदर्शनान् २७६
 तामिरित्युदिवं तेषां न चक्रे मानसं पदं । यथा सरोजिनीपत्रे पयसो विदुजालकं ॥ २७७ ॥
 एवमृत्तुस्ततश्चान्धाः सख्यः काष्ठमया इमे । निश्चलत्वं तयाद्योषां सर्वेष्वंगेषु दृश्यते ॥ २७८ ॥
 अभिधायेति संकुण्ठ्य रमसादुपसृत्य च । विशाले हृदये चक्रुस्वतंसिन वादनं ॥ २७९ ॥
 तथापि ते गताः क्षोभं नैवं प्रवर्णयेतसः । यतः कापुरुष्या एव स्वलंति प्रस्तुताशयात् ॥ २८० ॥
 देवी निवेदनाद्दृष्ट्वा जंबूद्वीपेयिना ततः । कृत्वा न्न स्मितमित्युक्ताः प्रातस्विसयन्नेत्रसा ॥ २८१ ॥
 मो मो सुपुलाः कस्माच्चपन्नरत दुष्करं । आराधयत वा देवं क्वरं क्वद्वताचिरात् ॥ २८२ ॥
 इत्युक्तास्ते यदा तस्युः पुस्तकर्मगवा इव । तदा कोपेन यथाणां पतिरेवमभापत ॥ २८३ ॥
 विस्मृत्य माभिमे देवं कमन्यं घ्यातुमुद्यताः । अहो चपलताऽभीषां परमेयमभेषसा ॥ २८४ ॥

पद्मपुराणम् ।

उपद्रवार्थमेतेषां तत्क्षणं च प्रचंडवाक् । किकराणामदाज्ञामज्ञानप्रतीक्षिणां ॥ २८५ ॥
 स्वभावैव ते क्रूराः प्राप्य त्वाज्ञां ततोधिकां । नानालपधराश्चक्रुः पुरस्तेषामिति क्रियाः ॥ २८६ ॥
 कश्चिदुत्प्लुत्य वेगेन गृहीत्वा पर्वतोन्नति । पुरः पपात निर्घोतान् घातयन्निद्र सर्वतः ॥ २८७ ॥
 सर्पेण वेष्टनं कश्चिच्चक्रे सर्वेशरीरगं । भूत्वा च केशरीं कश्चिद्ब्यादायास्यं समागतः ॥ २८८ ॥
 चक्रुरन्ये रवं कर्णे बधिरीकृतदिग्मुखं । दंशहस्तिमरुदात्तसमुद्रवं गतास्तथा ॥ २८९ ॥
 एवंविधैरुपायैस्ते यदा जग्मुर्न विक्रियां । ध्यानस्त्वंभसमासक्तनिश्चलस्वांतधारणाः ॥ २९० ॥
 तदा म्लच्छवलं भीमं चंडचंडालसंकुलं । करालमायुधैरुग्रैर्विकृतं तैस्त्वमोनिर्भं ॥ २९१ ॥
 कृत्वा पुष्पांतकं ध्वस्तं विजित्य च किलाहवे । चध्वा रत्नश्रवास्तेषां दशितो बांधवैः समा ॥ २९२ ॥
 अंतःपुरं च कुर्वाणं विप्रलापं मनश्छिदं । युष्मासु सत्सु पुत्रेषु दुःखप्राप्तमिति ध्वनन् ॥ २९३ ॥
 पुत्रा रक्षतः मां म्लच्छैर्हन्यमानं महावने । तेषामिति पुरः पित्रा प्रयुक्तो भूरिविप्लवः ॥ २९४ ॥
 ताड्यमाना च चंडालमौता निगडसंयुता । कचाकृष्टा विभुंचंती धाराः नयनवारिणः ॥ २९५ ॥
 जगाद पश्यतावस्थामीदृशीं मे सुता वने । नीताहं शरैः पल्लीं कथं युष्माकमप्रतः ॥ २९६ ॥
 संभूय मम सर्वेपि लब्धविधावलाः अपि । एकस्यापि न पर्याप्ता भुजस्य व्योमचारिणः ॥ २९७ ॥

पद्मपुराणम् ।

इत्युक्तं वितथं पूर्वमेकस्यापि यतोऽधुना । यूयं म्लेच्छस्य पर्याप्ता न त्रयोपि हतौजसः ॥ २९८ ॥
दशग्रीव वृथा स्तोत्रमकरोत्ते विभीषणः । एकापि नास्ति ते ग्रीवा जननीं यो न रक्षति ॥ २९९ ॥
कालेन यावता यातस्त्वं मे मानेन वञ्जितः । निष्क्रान्तो जठरादस्माद्दुच्चारस्तावता वरं ॥ ३०० ॥
भानुकर्णोऽप्ययं मुक्तः कर्णाभ्यां यो न मे स्वरं । आर्तं शृणोति कुर्वत्या विगतक्रियविग्रहः ३०१
विभीषणोऽप्ययं व्यर्थं नाम धत्ते विभीषणः । शक्तो यो नैककस्यापि शबरस्य मृताकृतिः ॥ ३०२ ॥
म्लेच्छैर्विधर्मसाणायो दयां कुरुत नो कथं । स्वंसरि प्रेम हि प्रायः पितृभ्यां सादरे परं ॥ ३०३ ॥
विधा हि साध्यते पुत्राः स्वजनानां समृद्धये । तेषां च पितरो श्रेष्ठो तथोऽथैषा व्यवस्थितिः ३०४
भ्रूक्षेपमात्रतोष्येते शबरा यांति भस्मतां । भवतां हृग्निषण्ड्यालचक्षुःपातादिव द्रुमाः ॥ ३०५ ॥
जठरेण मया यूयं धारिताः सुखलिप्सया । पुत्रा हि गदिताः पित्रोः प्रारोहा इव धारकाः ३०६
यदेवमपि न ध्यानभंगस्तेषामजायत । तदेति तैः समारब्धं मायाकर्मातिदारुणं ॥ ३०७ ॥
छिन्नं पित्रोः शिरस्तेषां पुरः सायकधारया । पुरो दशाननस्यापि मूर्द्धा भ्रात्रोर्निपातितः ॥ ३०८ ॥
तयोरपि पुरो मूर्द्धा दशग्रीवस्य पातितः । येन तौ कोपतः प्राप्तावीपद्भ्यान्नविकंपनं ॥ ३०९ ॥
दशग्रीवस्तु भावस्य दधानोत्पंतशुद्धतां । महावीर्यो दधत्स्यैर्यं मंदरस्य महारुचिः ॥ ३१० ॥

पद्मपुराणम् ।

अवमज्य हृषीकाणां प्रसरं निज्जगोचरे । अचिराभाचलं चित्तं कृत्वा दासमिवाश्रयं ॥ ३११ ॥
 कंठकेन कृतघ्राणः शर्वरेण समं ततः । ध्यानवक्तव्यताहीनो दध्यौ मंत्रं प्रयत्नतः ॥ ३१२ ॥
 यदि नाम तथा ध्यानमाविशच्छ्रमणोचमः । अष्टकर्मसमुच्छेदं ततः कुर्वति तत्क्षणात् ॥ ३१३ ॥
 अत्रांतरे सदेहानां कृतांजलिपुटस्थितं । सहस्रं तस्य विद्यानामनेकं वशतामितं ॥ ३१४ ॥
 समाप्तिमेति नोयावत्संख्यामंत्रविवर्तने । तावदेवास्य ताःसिद्धा निश्चयात्किं न लभ्यते ॥ ३१५ ॥
 निश्चयोपि पुरोपाचाच्छ्रयते कर्मणः सितात् । कर्मण्येव हि यच्छंति विघ्नं दुःखानुभावनिः ३१६
 काले दानत्रिधिं पात्रे क्षेत्रे चायुःस्थितिक्षयं । सम्यग्योगोधिफलां विद्यां नाभव्यो लब्धुमर्हति ३१७
 कस्यचिद्दशभिधैर्विद्या मासेन कस्यचित् । क्षणेन कस्यचित्सिद्धिं यांति कर्मानुभावतः ॥ ३१८ ॥
 धरण्यां स्वपितु त्यागं करोतु चिरमंधसः । मज्जत्वप्सु दिवानक्तं गिरेःपततु मस्तकात् ॥ ३१९ ॥
 विघत्तां पंचतारोग्यां क्रियां विग्रहशोपिणीं । पुण्यैर्विरहितो जंतुस्तथापि न कृती भवेत् ॥ ३२० ॥
 अंगमात्रं क्रियाः पुंसां सिद्धेः सुकृतकर्मणां । अकृतोत्तमकर्मणां यांति मृत्युं निरर्थकाः ॥ ३२१ ॥
 सर्वादरान्मनुष्येण तस्मादाचार्यसेवया । पुण्यमेव सदा कार्यं सिद्धिः पुण्यैर्विना कृतः ॥ ३२२ ॥
 पश्य श्रेणिक पुण्यानां प्रभावं यद्दशाननः । असंपूर्णे गतः काले विद्यासिद्धिं महामनाः ॥ ३२३ ॥

सद्यैषेण करिव्यामि विद्यानां नामकीर्तनं । अर्थसापर्ययतो लब्धं भवाद्यहितमानसः ॥ ३२४ ॥
 नमःसंचारिणीं, कामदारिणीं, कायगामिनीं । दुर्निचारा, जगत्कम्पा, प्रज्ञातिं, मांजुमालिनीं, ३२५
 अणिमां, लघिमा, क्षोभ्या, मनःस्तंभनकारिणी, । संवाहिनी, सुरब्धंसी, कामारी, वधकारिणी ॥
 सुविधाना, तपोरूपा, दहनी, विपुलोदरी । शुभप्रदा, रजोरूपा, दिनरात्रिविधायिनी ॥ ३२७ ॥
 वज्रोदरी, समाकृष्टिरदर्शन्यज्रामरा । अनलस्तंभनी, तोयस्तंभनी, गिरिदारणी ॥ ३२८ ॥
 अवलोकन्यरिधंसी, घोरा, धीरा, पुञ्जगिनी । चारुणी, भुवनावध्या, दारुणा, मदनाशिनी ३२९
 भास्करी, भयसंभूतिरयानी, विजया, जया । वंधनी, मांचनी, चान्या वाराही, कुटिलाकृतिः ३३०
 चितोद्भवकरी, शोक्तिः, कौर्वरी, वृशकारिणी । योगेश्वरी, वल्लोत्सादी, चंडा, भीतिः, प्रवर्षिणी ॥
 एवमाद्या महाविद्या पुरा सुकृतकमेणा । स्वल्पैस्व दिनैः प्राप दशग्रीवः सुनिद्रयः ॥ ३३३ ॥
 सर्वोद्वा, रतिसंवृद्धिर्दृग्भिणी, न्योमगामिनी । निद्राणी, चैति पंचिता भाचुकर्णं समाश्रिताः ३३३
 सिद्धार्थी, शुभदुसनी, निर्व्याघाता, खगाभिनी । विद्या विभीषणं प्राप्ता चतस्रो दधिता इव ३३४
 ईश्वरत्वं ततः प्राप्ता विधायां वै सुविश्रमाः । जन्मान्यदिवसं प्रापुर्महासंसदकारणं ॥ ३३५ ॥
 तंतः पत्न्योपि यक्षाणां दृष्टा विद्याः समागताः । पूजितास्ते महाभूत्या दिव्यालंकारभूषिताः ३३६ ॥

स्वयंप्रभमिति, ख्यातं नगरं च निवेशितं । मेरुशृंगसमुच्छ्रायं सन्नपत्किविराजितं ॥ ३३७ ॥

मुक्ताजालपरिक्षिप्तगवाक्षदूरमुन्नतैः । रत्नजांबूनदस्तभैरचितं चैत्यवेशममिः ॥ ३३८ ॥

अन्यान्यकरसंबंधजनितैर्द्रशरासनैः । रत्नैः कृतसमुद्योतं नित्यविद्युत्समप्रभैः ॥ ३३९ ॥

भ्रातृभ्यां संहितस्त्रत्र प्रासादं गगनस्थृशि । विद्यावलेन संपन्नः सुखं तस्थौ दशाननः ॥ ३४० ॥

जंबूद्वीपपतिः प्राह तत एव दशाननं । विस्मितस्तव वीर्येण प्रसन्नोहं महामते ॥ ३४१ ॥

चतुःसमुद्रपर्यते नागव्यतरसंकुले । तिष्ठन्नत्र यथाछंदं जंबूद्वीपतले भवान् ॥ ३४२ ॥

द्वीपस्यास्य समस्तस्य वसिताहमकंठकः । यथेष्यितं चैस्तस्मिन्नुद्धरन् शुभ्रसंहति ॥ ३४३ ॥

प्रसन्नं मयि ते वत्स स्मृतिमात्रपुरस्थिते । ईप्सितव्याहतां शक्तौ न शक्नोपि कुतोऽपरे ॥ ३४४ ॥

द्राधिष्टं जीव कालं त्वं भ्रातृभ्यां सहितः सुधी । वर्द्धतां भृतयो दिव्या बंधुमेव्या सदा तव ३४५

इत्याशीभिः समान्ध, सत्याभिस्तान् पुनः पुनः । जगाम स्वालयं यक्षः परिवारसमन्वितः ३४६

ते रत्नश्वजं श्रुत्वा विद्यालिङ्गितविग्रहं । सर्वतो रक्षसां संघाः प्राप्ताः कृतमहोत्सवाः ॥ ३४७ ॥

उन्नतं ननुतुः क्वचित् चकुरास्फोटनं तथा । केचित्प्रमदसंपूर्णाः प्रशंसुथ रावणं ॥ ३४८ ॥

कांतिं तिरस्कुर्वत् शुभ्रपक्षमयंकरं । सुधयेव नमः कैश्चलिपिभिर्हसितं चिरं ॥ ३४९ ॥

सुमाली माल्यवत्स्यैरजाऋक्षुरजास्तथा । आगता नितरां प्रीताः समारुह्योचमान् रथान् ॥ ३५० ॥
 अन्ये च स्वजनाः सर्वे विमानैर्वाजिभिर्गजैः । स्वदेशेभ्यो विनिष्क्रिता वासेन परिवर्जिताः ॥ ३५१ ॥
 अथ रत्नश्रवाः पुत्रस्नेहसंपूर्णमानसः । वैजयंतीभिराक्राशं शुचलकुर्वन्निरंतरं ॥ ३५२ ॥
 विभूत्या परया युक्तो वंदिवृंदैरभिष्टुतः । संप्राप्तो रथमारुढो महाप्रसादसन्निभं ॥ ३५३ ॥
 एकीभूय ब्रजंतोमी पंचसंगमपर्वते । दुःखेन रजनीं निन्युररातिभययोगतः ॥ ३५४ ॥
 ततो गुरुन्प्रणामेन समाश्लेषणतः सर्वात् । स्निग्धेन चक्षुषा भृत्यान् जगृहूः कैकसीमुताः ॥ ३५५ ॥
 शरीरधिमपृच्छदिसिद्धिवृत्तांतसंकथा । न तेपासवगीतत्वं प्राप्साख्या पुनः पुनः ॥ ३५६ ॥
 ददशुर्विस्मयापन्नाः स्वयंप्रभपुरोचमं देवलोकप्रतिच्छंदं यालुधानल्लवंगमाः ॥ ३५७ ॥
 सवेपथुकरेण्यं गात्रमस्पृशत्वं चिरं । पितरौ सप्रणामानामानंदाच्चकुलेक्षणौ ॥ ३५८ ॥
 नभोमध्ये गते भानौ तेषां स्नानविधिस्ततः । दिव्याभिः कर्तुमारुह्यो वनितामिर्महोत्सवः ॥ ३५९ ॥
 शुक्ताजालपरीतेषु स्नानपीठेषु ते स्थिताः । नानारत्नसमृद्धेषु जात्यज्ञां बुनदात्मसु ॥ ३६० ॥
 पाठपीठेषु चरणौ निहितौ पृष्ठवच्छवी । उदयाद्रिशिरोवर्तिदिवाकरसमाकृती ॥ ३६१ ॥
 ततो रत्नविनिर्मोर्णः सौवर्णैराजतात्मकैः । कुंभैः पृष्ठवसंछन्नवक्रैर्हारोविराजितैः ॥ ३६२ ॥

चन्द्रादित्यप्रतिस्पृद्धिछायावच्छादितात्माभिः । आमोदवासिताशेषादिकृचक्रजलधूरितैः ॥ ३६३ ॥
 एकानेकमुखैः प्रातःप्रातःभ्रमरमण्डलैः । गर्जद्भिर्जलपतेन गंभीरजलदैरिव ॥ ३६४ ॥
 गंधच्छर्तनैः कांतिविधानकुशलैस्तथा । अभिषेकः कृतस्तेषां तूर्यनादादिर्नदितः ॥ ३६५ ॥
 अलंक्रवस्ततो देहो दिव्यधस्त्रविभूषणैः । मंगलानि प्रयुक्तानि कुलनारीभिरादरात् ॥ ३६६ ॥
 ततो देवकुमारैः स्वजनानंददायिभिः । गुह्याणां विनयादैतैः कृतं चरणवंदनं ॥ ३६७ ॥
 अत्याशिपस्ततो दृष्ट्वा तेषां विद्योत्यसंपदः । जीवतातिचिरं कालमिति तान् गुरवोऽब्रुवन् ३६८
 सुमाली माल्यमान्द्वयैरजा रक्षरजास्तथा । रत्नश्रवाश्च तान्स्नेहादाल्लिंग पुनः पुनः ॥ ३६९ ॥
 समं बांधवलोकेन भृत्ववर्गेण चावृताः । चकुरभ्यवहारं ते स्वेच्छाकल्पितसंपदः ॥ ३७० ॥
 गुरुषु प्राप्तपूजेषु ततो ब्रह्मादिदानतः । यथाहं भृत्यवर्गे च संग्राहप्रतिमानने ॥ ३७१ ॥
 विश्वध्या गुरवोऽपृच्छंस्तान् प्रीतिविकचेक्षणाः । दिवसानियतो वत्साः सुखेन सुस्थिता इति ३७२
 ततस्ते मस्तके कृत्वा करयुगलं प्रणामिनः । ऊचुर्नः कुशलं नित्यं प्रसादाद्भवतामिति ॥ ३७३ ॥
 मालिनः संकथाप्राप्तं कथयन्मरणं ततः । सुमाली शोकभारेण सद्यो मूच्छां समागतः ॥ ३७४ ॥
 रत्नश्रवसुतेनासौ ततः शीतलपाणिना । संस्पृश्य पुनरानीतो ज्येष्ठेन व्यक्तचेतनां ॥ ३७५ ॥

पद्मपुराणम् ।

आनन्दितश्च तद्वाक्यं कृजितैर्हिमशीतलैः । समस्तशुभसंघातघातघातवीजाङ्कुरोद्भिः ॥ ३७६ ॥

पुंडरीकेशुणं पश्यन्सुमाली तं ततोभक्तं । शोकं क्षणात्समुत्सृज्य पुनरानन्दमागतः ॥ ३७७ ॥

इति चोवाच ते हृद्यैर्वचोभिविंतयेतरैः । अहो वरस तवोदारं सत्त्वं तोषितदेवंतं ॥ ३७८ ॥

अहो द्युतिरियं जित्वा स्थिता तव दिवाकरं । अहो गार्भयिसुसूतार्यः स्थितमेतन्नदीपति ॥ ३७९ ॥

अहो पराक्रमः कांत्या सहितोयं जिनातिगः । अहो रथःकुलस्यासि जातस्तवविशेषकः ॥ ३८० ॥

मंदरेण यथा जंबूद्वीपः कृत्रविभूषणः । नभस्त्वं शशाकिन यथा तिगमकरणे च ॥ ३८१ ॥

सुपुत्रेण तथा रथःकुलमेतद्दानन । त्वया लोकमहाश्वर्षकारिचेष्टेन भूषितं ॥ ३८२ ॥

आसंस्तोयद्गद्गाहाद्या नरास्त्वत्कुलपूर्वजाः । शुक्त्वा लंकापुरी कृत्वा सुकृतं ये गता शिवं ॥ ३८३ ॥

अस्मद्भयसनविच्छेदः पुण्यैर्जातोसि सांप्रतं । वक्रैर्गणैकेन ते तोपालकथयामि कथं कथी ॥ ३८४ ॥

नभश्चरणैरेभिः प्रत्याशा जीवितं प्रति । मुक्ता सती पुनर्बद्धा त्वद्युत्साहपरायणे ॥ ३८५ ॥

कैलाशमन्यदायातरस्माभिर्वदितुं जिनं । प्रणम्यातिशयज्ञानः पृष्टः श्रमणसत्तमः ॥ ३८६ ॥

भविता पुनरस्माकं कदा नाथ समाश्रयः । लंकायामिति सद्वाक्यमेवमाहातुकंपकः ॥ ३८७ ॥

लप्स्यते भवतः पुत्राज्जन्म यः पुरुषोत्तमः । संभूतार्यां विधिद्विदोः स लंकायां प्रवेशकः ॥ ३८८ ॥

मरुतस्य स खंडांक्षीन् मोक्षयते चलविक्रमः । सत्त्वप्रतापचित्तयश्रीकीर्तिरुचिसमाश्रयः ॥ ३८९ ॥
 गृहीता रिपुणा लक्ष्मीं मोक्षयिष्यत्यसावपि । नैतच्चित्रं यतस्तस्यां संप्रास्यति परां श्रियं ॥ ३९० ॥
 स त्वं महोन्नस्रधो जातः कुलस्य शुभलक्षणः ॥ उपमानविमुक्तेन रूपेण हृतलोचनः ॥ ३९१ ॥
 इत्युक्तोऽसौ जगादैवमस्त्विति प्रणवतनः । शिरस्यंजलिमाघाय कृतसिद्धनमस्कृतिः ॥ ३९२ ॥
 प्रमावात्तस्य बालस्य बंधुवर्गस्ततः सुखं । अब्युवास यथास्थानमरातिभयवर्जितः ॥ ३९३ ॥
 एवं पूर्वभवार्जितेन पुरुषाः पुण्येन यांति श्रियं । कीर्तिञ्छत्रादिगंतरालभुवना नास्मिन्वयः कारणं ॥
 अग्नेः किन्न कणः करोति विपुलं भस्म क्षणात्काननो मत्तानां करिणां भिनत्ति निवहं सिंहस्थावानाभकः
 बोधं द्वाशु कुमुदतीपु कुर्वते शीतांशुरोर्चलयः । संतापं प्रशुदन् दिवाकारकैरुत्पादितं प्राणिनां ॥
 निद्राविद्वृतहेतुमिथ्य समये जीमूतमालानिमं । ध्वान्तं दूरमपाकरोति किरणैरुद्योतमात्रो रविः ३९५

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते दशप्रश्नाभिधानं नाम सप्तमं पर्व ।

अथाष्टमं पर्व ।

अथासीद्दक्षिणश्रेण्यां भास्वरप्रतिमो द्युती । सुवीरोऽसुरसंगीतिपुरे मयखगेध्वरः ॥ १ ॥
 दंत्यत्वेन प्रसिद्धस्य समस्ति तस्य भूतले । नाम्ना हेमवती भार्या योषिद्गुणसमन्विता ॥ २ ॥
 सुता मंदोदरी नाम सर्वावयंघुंदरी । तन्दूरी विशालाक्षी लावण्यजलवेणिका ॥ ३ ॥
 नवयौवनसंपूर्णा दृष्ट्वा तामन्यदा पिता । चिताव्याकुलितः प्राह दयितामिति सादरं ॥ ४ ॥
 आरूढा नवतारुण्यं वत्सा मंदोदरी प्रिये । गुणिते वै तदीया मे चिता मानसमाश्रिता ॥ ५ ॥
 कन्धानां यौवनारंभे संतापाग्निसमुद्भवे । ईषनत्वं प्रपद्यते पितरौ स्वजनैः समं ॥ ६ ॥
 एवमर्थे ददत्यस्या जन्मनोऽनंतरं बुधाः । लोचनांजलिभिस्तोयं दुःखाकुलितचेतसः ॥ ७ ॥
 अहो भिनत्ति मर्माणि धियोगो देहनिःसृतेः । अपत्यैर्जनिता नीतिरागत्यासंस्तुतेर्जनैः ॥ ८ ॥
 तद्व्यूहि तरुणीं कस्मै ददाम्येतां प्रिये वयं । गुणैः कुलेन कांत्या च क एतस्याः समो भवेत् ॥ ९ ॥
 इत्युक्त्वा प्राह ते देवी कन्यानां देहपालने । जनन्य उपयुज्येते पितरो दानकर्मणि ॥ १० ॥
 यत्र ते रुचितं दानं मह्यं तत्रैव रोचते । भर्तृच्छंदासुवर्तिन्यो भवंति कुलबालिकाः ॥ ११ ॥

पद्मपुराणम् ।

इत्युक्तो मंत्रिभिः सार्धं चकारासौ प्रघारणं । केनचिन्मंत्रिणा कश्चिदुद्दिष्टः खेचरस्ततः ॥ १२ ॥
 अन्येनेद्रः समुद्दिष्टः सर्वविद्याधराधिपः । तस्माद्धि खेचराः सर्वे विभ्यति प्रतिकूलने ॥ १३ ॥
 ततः स्वयं मयेनोक्तं युष्माकं वेद्वि नो मनः । मह्यं तु रुचितः ख्यातः सिद्धविद्यो दशाननः १४
 भवितासौ महान् कोऽपि जगतोऽद्भुतकारणं । अन्यथा जायते सिद्धिविद्यानामाशु नाल्पके १५
 ततोऽनुमेनिरे तस्य तद्वाक्यं प्रमदान्विताः । मारीचप्रमुखाः सर्वे मंत्रिणो मंत्रकोविदाः ॥ १६ ॥
 ततोऽनुमेनिरे तस्य तद्वाक्यं प्रमदान्विताः । मारीचश्च ततश्चक्रे मानसं त्वरयान्वितं ॥ १७ ॥
 मंत्रिणो भ्रातरश्चास्य मारीचाद्या महायलाः । मारीचश्च ततश्चक्रे कुशलतावहे ॥ १८ ॥
 ग्रहेष्वभिमुखस्थेषु सौम्येषु दिवसे शुभे । क्रूरग्रहेष्वपश्यत्सु लभ्रे कुशलतावहे ॥ १९ ॥
 कृत्यं कालातिपातेन नेति ज्ञात्वा ततो मयः । पुण्यांतकविमानेन ग्रस्थितः कन्ययान्वितः ॥ २० ॥
 ततो मंगलगीतेन प्रमदानां नमस्तलं । तूर्यनादस्य विच्छेदशब्दात्मकमिवाभवत् ॥ २० ॥
 पुण्यांतकाद्विनिष्क्रम्य भीमारण्ये स्थिता इति । युवभिः कथितं तस्य निर्बृत्स्य प्रथमा गतिः ॥ २१ ॥
 तद्देशेदिभिश्चरैः कथितं तद्वनं ततः । चलितोऽसावपश्यच्च मेधानामित्र संचयं ॥ २२ ॥
 चारः कश्चिदुवाचेति पश्येदं देव सद्दनं । स्निग्धधांतचयाकारं निविडोऽहंगपादपं ॥ २३ ॥
 अर्धेर्बलाहकारूपस्य संख्यावर्तस्य चांतरं । मंदारुणमित्रारण्यं समेदाष्टापदागयोः ॥ २४ ॥

पद्मपुराणम् ।

वनस्य पश्य मध्येऽस्य शंखशुभ्रमहागृहं । नगरं शारदंभोदमहातृदसमद्युति ॥ २५ ॥
समीपे च पुरस्यास्य पश्य प्रासादपुन्नरं । सौधसंसिव यः स्पष्टुमीहते शृंगकोटिभिः ॥ २६ ॥
अवतीर्थे नमोभागालसमीपे तस्य वैश्वसनः । सानीकिनी चित्रश्राम चकार च यथोचितं ॥ २७ ॥
तूर्पादि लंबरं त्यक्त्यादैर्यानामधिपस्ततः । आसिः कतिपर्ययुक्तो त्रिनीलाकलयशोभितः ॥ २८ ॥
अभिमनोदयं मुक्त्वा सुकन्यः प्राप्तविस्मयः । तं प्रासादं समारुह्य प्रतीहारनिवेदितः ॥ २९ ॥
सप्तमं च तले प्रासः क्रमेण निश्चुतक्रमः । वनदेवीमिवैथिष्ट सुतोषुचमकन्यकां ॥ ३० ॥
अर्थदुनखपा तस्य कृताभ्यासमसत्क्रिया । प्रपद्यंतपरिभ्रंशं कुलजतोपचारतः ॥ ३१ ॥
ततः स चासनासीनः स्थितो कन्योचितासने । अष्टच्छत्यश्यादेवं त्रां मयो विनयान्वितां ॥ ३२ ॥
वस्ते कांसि कुतो वासि कस्माद्वा कारणादिह । वससि प्रमयेऽरण्ये कस्य चेदं महागृहं ॥ ३३ ॥
एकाकिन्या कथं चास्मिन् धृतिरुत्पद्यते तव । वपुरुच्छृष्टमेतत्रे पीडानां नैव भाजनं ॥ ३४ ॥
एवं पृष्टां सती बाला स्त्रीणां स्वामात्रिकी त्रया । मदं वनमृगी मुग्धा जगदेति नतानना ॥ ३५ ॥
पृष्ठमत्तेन संसाध्य चंद्रहासमिमं मम । शैलराजं गतो भ्राता वंदितुं जिनपुंगवाच्च ॥ ३६ ॥
दशत्रकत्रेण तेनाहं पालनाथं निरूपिता । आर्यं विद्यामि चेत्येस्मिन् चंद्रप्रभविराजिते ॥ ३७ ॥

पद्मपुराणम् ।

यदि च स्युर्भवन्तोऽपि द्दुष्टमिव समागताः । क्षणमात्रं ततोऽत्रैव स्थानं कुर्वतु सज्जनाः ॥ ३८ ॥
यावदेवं समालापो वर्तते मधुरस्तयोः । तेजसां मंडलं तावद्दृश्याते नमस्त्वले ॥ ३९ ॥
उक्तं च कन्यया नूनमागतोऽयं दशाननः । सहस्रकिरणं कुर्वन् प्रमया विगतप्रभं ॥ ४० ॥
विद्युद्दंडेन संयुक्तं मेघानामिव तं चयं । अवलोक्य समासन्नमुत्तस्थौ संभ्रमान्मयः ॥ ४१ ॥
कृत्वा यथोचितचारमासेनसु पुनः स्थितः । मंडलाग्रप्रभाजालश्यामलीकृतचिग्रहः ॥ ४२ ॥
मारीचो वज्रमध्यस्थ वज्रनेत्रो नमस्तडित् । उग्रनको मरुद्वक्रो मेघावी सारणः शुक्रः ॥ ४३ ॥
एवमाद्या गतास्तोषं परं दृष्ट्वा दशाननं । इद्यूचुर्मगलं वाक्यं दैत्यनाथस्य मंत्रिणः ॥ ४४ ॥
अस्मभ्यं तव दैत्यस्य धिष्णातिगरीयसी । नराणासुत्तमो येन मनस्येप निवेदितः ॥ ४५ ॥
इति चाह दशग्रीवमहो ते रूपमुज्वलं । अहो प्रश्रयसंभारो वीर्यं चातिशयान्वितं ॥ ४६ ॥
दक्षिणस्यामयं श्रेण्यामसुरग्रथिते पुरे । दैत्यानामधिपो नाम्ना मयो भुवनविश्रुतः ॥ ४७ ॥
गुणैरेषं समाकृष्टः कुमार तव निर्मलः । आयातः कं न कुर्वति सज्जना दर्शनात्सुकं ॥ ४८ ॥
स्वांगतादिकमित्याह ततो रत्नश्रवस्सुतः । सतो हि कुलविद्येयं यन्मनोहरभाषणम् ॥ ४९ ॥
साधुना दैत्यनाथेन प्रेमदर्शनकारिणा । उचितेन नियोगेन जनोऽयमनुगृह्यतां ॥ ५० ॥

पञ्चपुराणम् ।

इदं मयसुतः प्राह तात पुक्तमिदं तव । प्रतिहूलसमाचारा न भवंत्येव साधवः ॥ ५१ ॥
दृष्टोऽसौ सचिवस्तस्य कांतुकाक्रांतमानसैः । कृतानंदश्च सद्वाक्यैः पुनरुक्तैः समाकुलैः ॥ ५२ ॥
ततो गर्भगृहं रम्यं प्रविष्टोऽयं स्वभावतः । चकार महतीं पूजां जिनेन्द्राणां विशेषतः ॥ ५३ ॥
स्त्रवांश्च विविधानुवत्त्वा रोमहर्षेणकारिणः । मस्तकैस्त्रलिमास्थाय चूडामणिविभूषिते ॥ ५४ ॥
स्पृशंश्छलाटपद्मेन जानुभ्यां च महीतलं । पावनो स जिनेन्द्राणां ननाम चरणौ चिरं ॥ ५५ ॥
ततो गेहाज्जिनेन्द्राणां निष्क्रांतः परमोदयः । सहितौ दैत्यनाथेन निविष्टः सुखमासने ॥ ५६ ॥
विजयार्धगिरिस्थानां पृच्छन् वार्तां खगामितां । चक्षुषो गोचरीभावं निन्ये मंदोदरीमती ॥ ५७ ॥
चारुलक्षणसंपूर्णां सौभाग्यमणिभूमिकां । तनुस्निग्धनखोलुंगुणपृष्टपादसरोरुहां ॥ ५८ ॥
रभास्वंभसमानांभ्यां तूष्णाभ्यां पुष्पधन्यनः । लावण्यांभःप्रवाहाभ्यासुखभ्यामविराजितां ॥ ५९ ॥
पुक्तविस्तारधुतुंगं मन्मथास्थानमंडपं । नितंबं दधतीमग्रकुंडंरसनोहरं ॥ ६० ॥
वज्रसंघ्यामधोवक्त्रां ह्रमकुभनिभस्तनीं । शिरीषसुमनोमालां मृदुबाहुलंतायुगां ॥ ६१ ॥
कंबुरेखानवत्रीनां पूर्णचंद्रसमाननां । नेत्रकांतिनीसंतुबंधसत्रिमनासिकां ॥ ६२ ॥
रक्तदंठवच्छदच्छायाक्षुरिताच्छकपोलकां । वीणाप्रमरसोन्मादपरिपुष्टसमस्वनां ॥ ६३ ॥

इंदीवरारविदानां कुमुदानां च संहतीः । विभुचतीमिवाशासु दृष्ट्या मनोश्रुवः ॥ ६४ ॥
 अष्टमीशुर्वरीनाथसमानालिकपट्टिकां । संगतश्रवणां स्निग्धनीलद्वक्षमशिरोरुहां ॥ ६५ ॥
 शोभयाऽऽस्यांद्दिहस्तानां जंघानामिव पद्मिनीं । जयंतीं करिणीं हंसीं सिंहीं च गतिविभ्रमैः ॥ ६६ ॥
 विद्यालिंगनजामीप्यां धारयन्तीं दृशानने । पद्मालयं परित्यज्य लक्ष्मीमिव समागतां ॥ ६७ ॥
 अंगनाविषयां सृष्टिमसर्वामिव कर्मणा । आहत्य जगताशेषं लावण्यमिव निर्मितां ॥ ६८ ॥
 दिवाकरकरस्पृशस्वर्मांनुग्रहभीतिवः । तारापतिं परित्यज्य क्षितिं कांतिमिवागतां ॥ ६९ ॥
 सीमंतमणिभाजालराचितास्यावगुंठनां । हारेण वक्त्रलावण्यसेतुनेव त्रिभूषितां ॥ ७० ॥
 कर्णयोर्वालिकालोकाम् मुक्ताफलसमुत्थिताम् । सितस्य सिंदुवारस्य मंजरीमिव विभ्रतीं ॥ ७१ ॥
 कंदर्पदपसंशोभं सहते जघनं न यत् । इतीव वेष्टितं काञ्च्या मणिचक्रककांतया ॥ ७२ ॥
 मनोज्ञामपि तां दृष्ट्वा दुःखितोऽभूत्सचिंतया । नीयंते विषयैः प्रायः सत्त्वंतोऽपि वश्यतां ॥ ७३ ॥
 तस्यां माधुर्ययुक्तायां दृष्टिस्तस्य गता सती । अभवन्मधुमत्तेव प्रत्यानीतापि घूर्णिता ॥ ७४ ॥
 अचिंतयत्तदा नाम स्यादियं वनितोत्तमा । द्वीः श्रीलक्ष्मीर्धृतिः कीर्तिः प्राप्तमूर्तिः सरस्वती ७५
 किमूद्देयमुतानूद्वा माया वा केनचित्कृता । अहो सृष्टिरियं मूर्ध्नि स्थिता निखिलयोषितां ॥ ७६ ॥

पद्मपुराणम् ।

सुरसुंदरतो जावा नाम्ना पद्मवती शुभा । सर्वश्रीयोपिति स्त्रीतनीलोत्पलदलेक्षणा ॥ १०३ ॥
 कन्याऽशोकलता नाम बुधस्य दुहिता वरा । मनोवेगासमुत्पन्ना नवाऽशोकलतासमा ॥ १०४ ॥
 संध्यायां कनकाज्जाता नाम्ना विद्युत्प्रभा परा । विद्युतं प्रमथा लज्जां या नयेच्चारुदर्शना १०५ ॥
 महाकुलसमुद्भूता ज्येष्ठा तासामिमा श्रिया । त्रिमूत्या च त्रिलोकस्य मूर्तो सुंदरता इव ॥ १०६ ॥
 आंकल्पकं च संग्रामास्त्वं ययुस्ताः सहेतराः । सख्येत्तापत्रपा तावद्दुस्सहा स्मरवेदनाः ॥ १०७ ॥
 गांधर्वविधिना सर्वा निराशंकेन तेन ताः । परिणीताः शशांकेन ताराणामिव संहतीः ॥ १०८ ॥
 दयश्रीवेण सार्धं ताः पुनः क्रीडां प्रचक्रिरे । अन्योऽन्याहंयुतां प्राप्य प्रथमोपगमाकुलाः ॥ १०९ ॥
 संप्रत्येव हि सा क्रीडा क्रियते तेन या समं । शशांकेन विद्युक्तानां ताराणां काभिरूपता ११० ॥
 ततः कंबुकिभिस्तासामाशु गत्वा निवेदितं । जनकेभ्य इदं वृत्तं रत्नश्रवससंभवं ॥ १११ ॥
 ततस्तैः प्रहिताः शूराः पुरुषास्तद्विनाशने । संदशोष्ठुटा वद्धभ्रुकुटीकोटिसंकटाः ॥ ११२ ॥
 विधिघाति विमुंचंतस्ते शस्त्राणि समं ततः । श्रुक्षेपमात्रैर्कणव कैकसेयेन निर्जिताः ॥ ११३ ॥
 भयवेपितसर्वांगा ततस्त्वैऽमरसुंदरं । व्यज्ञापयन् समागत्य शस्त्रनिर्मुक्तपाणयः ॥ ११४ ॥
 गृहाण जीवेनं नाथ हर वा नः कुलांगनाः । छिधि वा चरणौ पाणी ग्रीवां वा न वयं क्षमाः ११५ ॥

कन्यानिवहमध्यस्थः कोऽपि धीरो विराजते । सुद्वंद्वसुंदरः कांत्या समानो रजनीपतेः ॥११६॥
 क्षुद्रस्य तस्य नो दृष्टिं देवाः शक्रपुरस्तराः । सहस्रं किमुत धुद्रा अस्मत्तुल्याः शुरारिणिः ॥११७॥
 रथनूपुरनाथेन्द्रप्रभृत्युत्तममानवाः । वीथिता बहवोऽस्माभिरयं तु परमादृतः ॥ ११८ ॥
 एवं श्रुत्वा महाक्रोधरक्तास्योऽमरसुंदरः । निरस्त्रह्यसंधुक्तो बुधेन कनकेन च ॥ ११९ ॥
 अन्ये च बहवः शूराः पतयो व्योमगामिनां । निश्चक्रमुर्विण्डीसं कुर्वाणाः शस्त्ररश्मिभिः ॥१२०॥
 ततस्तानायतो दृष्ट्वा ता भयाकुलमानसाः । विद्याधरसुता ऊचुरिदं रत्नश्रवःसुतं ॥ १२१ ॥
 अस्मत्प्रयोजनान्नाथ ! ग्राहोऽस्यत्यंतसंशयं । पुण्यहीना वयं कष्टं सर्वा अप्यपलक्षणाः ॥ १२२ ॥
 उत्तिष्ठ शरणं गच्छ कं च नाथ प्रसीद नः । उत्पत्य गमनं धिप्रं रक्ष प्राणान् सुदुर्लभान् ॥१२३॥
 अस्मिन्वा भवने जने भूत्वा प्रच्छन्नविग्रहः । तिष्ठ यावदिमे क्रूरा नेधंते भवतस्तनुं ॥ १२४ ॥
 श्रुत्वा वाक्यमिदं दीनं दृष्ट्वा च निकटं बलं । सिते क्षुद्रवचेन नेत्रे पद्मनिभे तते ॥ १२५ ॥
 उवाच च न मां नूनं विच्छ यद्बद्धेदृशं । किमेभिः क्रियते काकैः संभूयापि गरुत्मतः ॥१२६॥
 एकाकी पृथुकः सिंहः प्रस्फुराच्छितकेसरः । किंवा नानयते ध्वंसं यूयं समददंतिनां ॥ १२७ ॥
 इदं ताः पुनरुचुस्तं यदेवं नाथ मन्यसे । ततोऽस्माकं पितृन् रक्ष भ्रातृन् स्वजनांस्तथा १२८

एवमस्तु प्रिया गूयं मां प्रीतिं स सात्वनं । कुरुते प्रावेदेतासां तावद्वल्लघुपागतं ॥ १३९ ॥
 ततो विमानमारुह्य क्षणाद्विद्याविनिर्मितं । सुमारुह्य दशग्रीवो देवदेष्टदच्छन्दः ॥ १३० ॥
 त एवावयवास्तस्य प्राप्य युद्धमहोत्सवं । दुःखेन मानमाकाशे ग्राप्ता रोमांचकर्कशाः ॥ १३१ ॥
 तस्योपरि ततो योधाश्चिक्षिपुः शस्त्रसंहतीः । धारा इव धनस्थूलाः पर्वतस्य धनाघनाः ॥ १३२ ॥
 ततोऽसौ शस्त्रसंघातं क्वाभिश्चिद्विन्यवारयत् । काभिश्चित्तु रिपुघातं शिलाभिर्भयमानयत् ॥ १३३ ॥
 वराकैर्निहतैरेभिः खचैः किं मसेत्यसौ । चित्तमित्या प्रधानां स्त्रीं तां चक्रे नेत्रगोचरां ॥ १३४ ॥
 तामसेन ततोऽस्त्रेण मोहयित्वा गतक्रियाः । नागपादौह्वयोऽप्येते बद्ध्वा त्रासाद्युपाहृताः ॥ १३५ ॥
 मोक्षितास्ते तत्रं स्वाभिः पूजां च परिलंभिताः । शूरस्वजनसंप्राप्ते संमदं च समागताः ॥ १३६ ॥
 तवः पाणिग्रहश्चक्रे तस्य तासां च तैः पुनः । दिवसानां त्रयं विद्याजनितश्च महोत्सवः ॥ १३७ ॥
 गताश्चानुमतास्तेन यथास्वं निलयानमी । मंदोदरीगुणाकृष्टः स च यावः स्वयंप्रभं ॥ १३८ ॥
 तदस्त्वं परसां ह्युत्सा युक्तं दृष्ट्वा सरोपितं । बांधवाः परमं हर्षं जग्मुर्विस्तारितेक्षणः ॥ १३९ ॥
 दूरादेव च तं दृष्ट्वा मानुकर्णाविभीषणी । अभिगत्या विनिष्क्रांतौ सुहृदोऽन्ये च बांधवाः ॥ १४० ॥
 वेष्टिताश्च प्रथिष्टास्ते स्वयंप्रभपुरोत्तमं । रसे च स्वेच्छया तेऽत्र प्राप्नुवन् सुखमुत्तमं ॥ १४१ ॥

पद्मपुराणम् ।

अथ कुम्भपुरे राजमहोदरसुतां वरां । सुरुपाक्षीसमुद्धृतां तडिन्मालाभिधानकां ॥ १४२ ॥
 भास्करथवणो लेभे सुग्रीतः स तथा समं । चारुविभ्रमकारिण्या निमग्नो रतिसागरे ॥ १४३ ॥
 तत्र कुम्भपुरे तस्य केनचित्कृतशब्दने । श्वसुरत्सेहतः कर्णो सततं पेततुर्यतः ॥ १४४ ॥
 कुम्भकर्णो इति ख्यातिं ततोऽसौ भुवने गतः । धर्मसक्तमत्विवीरः कलागुणत्रिशादः ॥ १४५ ॥
 अथ स प्रखलैः ख्यातिमन्यथा गमितो जनैः । मांसासृज्जीवनेत्वेन तथा यम्यासनद्रया १४६
 आहारोऽस्य शुचिः स्वादुर्यथाकामप्रकल्पितः । सुरभिर्भयुक्तस्य प्रथमं तर्पितातिथिः ॥ १४७ ॥
 संध्यासिंघनेत्यानमध्यकालप्रवर्तिनी । निद्रास्य शेषकालस्तु धर्मव्यासक्तचेतसः ॥ १४८ ॥
 परमार्थोऽवबोधेन वियुक्ताः पापचेतसः । कल्पयंत्यन्यथाऽसाधून् धित्तान् दुर्गतिगामिनः १४९
 अथास्तिदक्षिणश्रेण्यां नाम्ना ज्योतिःप्रभं पुरं । विशुद्धकमलस्तत्र राजा मयमहासुहृन् ॥ १५० ॥
 तस्य नंदनमालायामुत्पन्ना वरकन्यका । राजीवसरसीनाम्ना पतिं प्राप्ताविभीषणं ॥ १५१ ॥
 कांतया कांतया साकं न स प्राप रतिं कृती । देववत्परमाकारः पद्मया पद्मयातया ॥ १५२ ॥
 अथ मंदोदरीं गर्भं कालयोगाददीधरत् । सद्यः कल्पितचित्तस्थदोहदाहारि विभ्रमा ॥ १५३ ॥
 नीता च जनकागारं ग्रह्णता चालकंदलं । इंद्रजित्ख्यातिमायातो यः समस्तमहीवले ॥ १५४ ॥

मातामहगृहे वृद्धिं प्राप्तश्च जननन्दनः । सत्सर्वैश्च निर्भरक्रीडां सिंहशाव इवोचमां ॥ १५५ ॥
 ततोऽसौ पुनरानीता सपुत्रा भर्तुरंतिकं । दत्तदुःखा पितुः स्वस्य पुत्रस्य च वियोगतः ॥ १५६ ॥
 दृश्यग्रीवोऽथ पुत्रास्त्र्यं दृष्ट्वा परममागतः । आनंदं पुत्रतो नान्यं श्रीतिरायतनं परं ॥ १५७ ॥
 कालक्रमान्पुनर्गर्भं दधाना पितुरंतिकं । नीता स्वयं प्रसूता च मधवाहनयालकं ॥ १५८ ॥
 भर्तुरंतिकमानीता पुनः सा भोगसागरे । पतिता स्वेच्छया तिष्ठन् गृहीता पतिमानसा ॥ १५९ ॥
 दारकौ स्वजनानंदं कुर्वाणौ चारुविभ्रमां । तौ युवत्वं परिराप्तौ महोक्षत्रिपुलेक्षणी ॥ १६० ॥
 अथ वैश्रवणो यासां कुरुते स्वाभितां पुरा । व्यध्वंसयदिमा गत्वा कुंभकर्णः सहस्रशः ॥ १६१ ॥
 तामु रत्नानि च्छाणि कन्यकाश्च मनोहरा । गणिकाश्चानयद्वीरः स्वयंप्रमपुरोत्तमं ॥ १६२ ॥
 अथ वैश्रवणः क्रुद्धो ज्ञात्वा पृथुकचेष्टितं । सुमालिनोऽतिकं दूतं प्रजिघायातिगर्धितः ॥ १६३ ॥
 प्रविशेश ततो दूतः प्रतिहारनिवेदितः । उपचारं च संप्राप्तः कृतकं लोकमार्गतः ॥ १६४ ॥
 उवाचेदं तथा दूतो वाक्यालंकारसंज्ञितः । समक्षं दशवक्त्रस्य सुमालिनमिति क्रमात् ॥ १६५ ॥
 समस्तपुत्रवन्व्यापिकीर्तिविश्रमणश्रुतिः । चरतीदं महाराजो भवंतं कुरु चेतसि ॥ १६६ ॥
 यंढितोऽसि कुलीनोऽसि लोकज्ञोऽसि महानसि । अकार्यसंगभीतोऽसि देशकोऽसि सुवर्त्मसु १६७

एवंविधस्य ते युक्तं कुर्वते शिशुचापलं । प्रसक्तचेतसं पौत्रं निवारयितुमात्मनः ॥ १६८ ॥
 तिरथां मानुषाणां च प्रायो भेदोऽयमेव हि । कृत्याकृत्यं न जानति यदेकेऽन्यतु तद्विदः ॥ १६९ ॥
 विस्मरंति च नो पूर्वं दृष्टांते दृढमानसाः । जातायामपि कस्यांचिद्भूतौ विद्युत्समद्युतौ ॥ १७० ॥
 शान्तिर्मास्तिवधैर्न शेषस्य स्यात्कुलस्य ते । कोहि स्वकुलनिर्मूलञ्चसहेतुक्रियां भजेत् ॥ १७१ ॥
 समुद्रधीचिसंसक्तशक्रस्य ध्वस्तविद्वियः । प्रतापो विस्मृतः किं ते यतोऽन्युचितमीहते ॥ १७२ ॥
 स त्वं क्रीडसि मंहको दंष्ट्राकण्ठकसंकटे । वक्त्ररेत्रे युञ्जंगस्य विपाशिकणमोचिनि ॥ १७३ ॥
 निर्यतुमथ शक्रोऽपि नैतं तस्करदारकं । ततो ममार्षयाद्यैव करोम्यस्य नियंत्रणं ॥ १७४ ॥
 नैत्रं चेतकुलते पश्य ततश्चारकवेदमनि । निर्गडः संयुतं पौत्रं याल्यमानमनेकथा ॥ १७५ ॥
 अलंकारोदयं त्यक्त्वा चिरंकालमवस्थितः । तदेवविवरं भूयः प्रवेष्टुमभिवाञ्छसि ॥ १७६ ॥
 कुपिते मयि शक्रे वा न तेऽस्ति शरण भुवि । जलयुद्धुद्वद्रातादाचिरादेव नश्यसि ॥ १७७ ॥
 ततः परुषवाग्धातवेगाहतमनोजलः । क्षोभं परममायातो दशाननमहार्णवः ॥ १७८ ॥
 प्रतीकग्राहवचास्य तस्फुरस्वेदमोचिनः । चक्षुषात्यंतरक्तेन दिग्धं सकलमम्बरं ॥ १७९ ॥
 ततो वधिरयन्नाशाः स्वरेणांबरगामिना । करिणो निर्भेदीकुर्वन् वभाण प्रतिनादिना ॥ १८० ॥

पद्मपुराणम् ।

कोऽसौ वैश्रवणो नाम को वैद्रेः परिभाष्यते । अस्मद्गोत्रकमायाता नगरी येन गृह्यते ॥१८१॥
 सोयं श्येनायते काकः शृगालः करमायते । इंद्रायते स्वमृत्यानां निक्षपः पुरुषायमः ॥१८२॥
 आः कुडूत पुरोऽस्माकं गदत परुषं वचः । निशंक्रस्य शिरस्तावत्पातयामि रूपे बलिं ॥१८३॥
 इत्युत्तथा कोऽशुतः खड्गमाचकृत्प्लुतं वियत् । इंदीयरवनेनेय येन व्याप्तं महासरः ॥ १८४ ॥
 कुर्वाणं कृणनं चाताद्रोयादिव सकंपनं । नीतकालमिवासन्नं हिंसाया इव शायकं ॥ १८५ ॥
 उदूर्णधायमेतेन वेगादागत्य चांतरं । विभीषणेन संरुद्धः सांतियतश्चेति सादरं ॥ १८६ ॥
 भृत्यस्यास्यापराधः कः क्लीबस्यापहतात्मनः । विक्रीवनिजदेहस्य शुक्लैवानुभाषिणः ॥ १८७ ॥
 हृदयस्थेन नाथेन पिशाचेनेत्र चोदिताः । द्यूता वाचि प्रवर्तते यत्र देहा इवावशाः ॥ १८८ ॥
 तत्रप्रसीद दयामार्ये कुरु प्राणिनि दुःखिते । अर्कतीलद्रवत्पूर्वालिके शुद्रवधे कृते ॥ १८९ ॥
 शिरस्तु विद्वियामेव तव खड्गः पतिष्यति । नहि गंडूपदान् हंतुं वैनतेयः प्रवर्तते ॥ १९० ॥
 एवं कोपानलस्तस्य यावत्सद्वाक्यधारिणा । शममानीयते तेन साधुना न्यायवादिना ॥ १९१ ॥
 पादयोस्तावदाकृष्य दूतोऽर्प्यमुंखलक्षितः । क्षिप्रं निष्कासितो गेहाद्विगभृत्यं दुःखनिर्मितं ॥ १९२ ॥
 गत्वा वैश्रवणायैयमवस्था तेन वेदिता । दशग्रीवाद्विनिष्कांता वाणी चात्यंतदुःकथा ॥ १९३ ॥

पद्मपुराणम् ।

तयधनविभूत्यास्य कोपत्रन्दिः समुत्थितः । अमात इव सोत्तेन भृत्यचेतःसुवन्धितः ॥ १९४ ॥
 अचीकरच्च संग्रामसंज्ञां परुषदूर्यतः । रणसज्जा यथा सद्यो मणिभद्रादयः कृताः ॥ १९५ ॥
 निरैद्विश्रवणो योद्धुं यक्षयोधैस्ततो वृतः । विलसत्सायकग्रासचक्राद्यायुधपाणिभिः ॥ १९६ ॥
 स निर्मरांजनशोणीधराकारैर्मतंगजैः । संध्यारागसमाश्रितमेवाकारैर्महारथैः ॥ १९७ ॥
 प्रस्फुरच्चामैरश्वैर्जयद्विजयतोऽनिलं । सुरावाससमाकारैर्विमानैर्दूरमुन्नतैः ॥ १९८ ॥
 लघिताश्च विमानेन स्यंदनेनोरुतेजसा । पादातेन च संघट्टमीयुषाणवराविणा ॥ १९९ ॥
 पूर्वमेव च निष्क्रान्तो दशग्रीवो महाबलः । भानुकर्णादिभिः सार्द्धं स्थितो रणमहोत्सवः ॥ २०० ॥
 गुंजाल्पस्य ततो मूर्ध्नि पर्वतस्य तयोपरभूत् । संपातः सेनयोः शस्त्रसंपातोद्गतपावकः ॥ २०१ ॥
 कणनेन ततोऽसीनां सप्तीनां हेपितेन च । पदातीनां च नादेन गजानां गर्जितेन च ॥ २०२ ॥
 अन्योऽन्यसंगमोद्भूतरथशब्देन चारुणा । तूर्यस्थरेण चोत्रेण शीत्कारेण च पत्रिणां ॥ २०३ ॥
 ध्वनिः कोऽपि विमिश्रोऽभूत् प्रतिनादेन शोधितः । व्याप्नुवन् रोदसीकुर्वन् भटानां मदमुत्तमं ॥
 कृतांतवदनाकारैश्चक्रैः स्फुरितधारकैः । खड्गैस्तद्रसनाकारैः रक्तसीकराद्यैर्विभिः ॥ २०५ ॥
 तद्रोमसन्निभैः कुंभैस्तत्तर्जन्योपमैः शरैः । परिधैस्तद्भुजाकारैस्तनुमुष्टिभिः सुहरैः ॥ २०६ ॥

यभ्रूय सुमहज्जन्यं कृतविक्रांतसंमदं । कातरोत्पादितत्रासं शिरःक्रीतयद्योधनं ॥ २०७ ॥
 ततो निजं बलं नीलं खेदं यक्षभट्टेश्विरात् । साधारयितुमारब्धो दशास्यो रणमस्तकं ॥ २०८ ॥
 अभ्यायांतं च तं दृष्ट्वा सितातपत्रवारणं । कालमेघमित्रोद्भृत्स्थरजनीकरसंडलं ॥ २०९ ॥
 सचापं तमिवासक्तश्चपीपतिशरासनं । हेमकंटकसंघीतं विद्युतातमिवाधितं ॥ २१० ॥
 किरीटं विभ्रतं नानारत्नसंगविराजितं । युक्तं तमिव यज्ञेण छादयंतं नभस्त्विषा ॥ २११ ॥
 विलयाथाभमन्नं यत्ना विपण्णाक्षाः क्षतौजसः । परामुद्युक्तियायुक्ताः क्षणात्क्षीणरणाशयाः २१२
 त्रासकुलितचित्तेषु ततो यक्षपदातिषु । आचर्तमिव यातेषु भ्रमत्सु सुमहारवं ॥ २१३ ॥
 स्वमेनामुलतां जग्मुर्यक्षाणां बहवोऽधिपाः । पुनरेभिः कृतं सैन्यं रणस्याभिसुखं तथा ॥ २१४ ॥
 तत उच्छेत्तुमारब्धो यक्षनाथान् दशाननः । उत्पत्योत्पत्य गगने सिंहो मत्तगजानिव ॥ २१५ ॥
 प्रेरितः कोपवातेन दशाननतनूनपात् । शस्त्रज्वालाकुलः शत्रुसैन्यकक्षे व्यजृम्भत ॥ २१६ ॥
 न सोऽस्ति पुर्यो भूमौ रथे वाजिनि वारणे । विमाने वा न यच्छिद्रः कृतो दाशाननैः शरैः
 ततोभिमुखमायांतं दृष्ट्वा दशसुखं रणे । अभजद्वांश्रवस्नेहं परं वैश्रवणः क्षणात् ॥ २१८ ॥
 विषादमतुलं चागात्रिर्वेदं च नृपश्रियः । यथा बाहुवली पूर्वं शमकर्मणि संगते ॥ २१९ ॥

पद्मपुराणम् ।

विवेदति च धिक्कष्टं संसारं दुःखभाजनं । चक्रवर्परिवर्तते प्राणिनो यत्र योनिषु ॥ २२० ॥
 पश्यैश्वर्यभूटेन किं वस्तु प्रस्तुतं मया । बंधुविध्वंसनं यत्र क्रियते गर्भवत्तया ॥ २२१ ॥
 उदात्तमिति चावोचद् भो भो शृणु दशानन । किमिदं क्रियते पापं क्षणिकश्रीप्रचोदितं ॥ २२२ ॥
 मातृश्वसुः सुतोऽहं ते सोदरप्रीतिसंगतः । ततो बंधुषु नो युक्तं व्यवहर्तुमसांप्रतं ॥ २२३ ॥
 कृत्वा प्राणीवधं जंतुर्मनोहाविषयाशया । प्रयाति नरकं भीमं सुमहादुःखसंकुलं ॥ २२४ ॥
 ययैकदिवसं राज्यं प्राप्तं संवत्सस्वधं । प्राप्नोति सदृशं तेन निश्चये विषयी सुखं ॥ २२५ ॥
 चक्षुःपद्मपुटासंगद्यणिकं ननु जीवितं । न वेत्सि किं यतः कर्म कुरुते भोगकारणं ॥ २२६ ॥
 ततो हसन्नुवाचेंदं दशास्यः करुणोद्भ्रतः । धर्मश्रवणकालोऽयं न वैश्रवण ! वर्तते ॥ २२७ ॥
 मत्तस्त्वेरमारुढमंडलाग्रकरैरैः । क्रियते मारणं शत्रोर्नतु धर्मनिवेदनं ॥ २२८ ॥
 मार्गे तिष्ठ कृपाणस्य किं व्यर्थं बहुभापसे । कुरु वा प्रणिपातं ये वृतीयास्ति न ते गतिः ॥ २२९ ॥
 अथवा धनपालस्त्वं द्रविणं मम पालय । कुर्वाणो हि निजं कर्म कुरुषो नैव लज्जते ॥ २३० ॥
 ततो वैश्रवणो भूय उवाचेति दशाननं । नूनमायुस्तव स्वल्पं क्रूरं येनेतिभापसे ॥ २३१ ॥
 भूयोऽपि मानसं विभ्रत्ततो रोपणरूपितं । अस्ति चेत्तव सामर्थ्यं जहीत्याह दशाननः ॥ २३२ ॥

जगाद स ततो ज्येष्ठस्त्रं मां प्रथममाजहि । वीर्यमश्वतकायानां शूराणां नहि वर्धते ॥ २३३ ॥
 ऊर्ध्वं ततो दशास्यस्य शरान् वैश्रवणोऽमुचत् । करानिवाघनेर्मूर्ध्नि मध्याद्दे द्योत्तिषां पतिः २३४
 निच्छेद् सायकान् तस्य ततो वार्ष्णेयदाननः । मंडपं च घनं चक्रे क्षणमात्रादनकुलः ॥ २३५ ॥
 रंघ्रं वैश्रवणः प्राप्य शशांकार्धपुंजा ततः । दशास्यस्याच्छिन्नत्रापं चक्रे चैतं रथच्युतं ॥ २३६ ॥
 ततोऽन्यं रथमारुह्य वेगादभोदनिस्वनं । तथासन्नो दशग्रीवो दुर्बोके पुण्यकांतिकं ॥ २३७ ॥
 उल्काकारैस्त्वतस्तेन वन्नदंडैर्धनेरितः । कणशः कवचं कीर्णं धनदस्य महाध्या ॥ २३८ ॥
 हृदये शुक्लमालेऽथभिडिमालेन वेगिना । जघान कैकसेयस्तं तथा मूर्च्छीमितो यतः ॥ २३९ ॥
 ततो जातो महाक्रंदः सैन्ये वैश्रवणाश्रिते । तोषाच्च रक्षसां सैन्ये जातः कलकलो महान् ॥ २४० ॥
 ततो मृत्ये समुद्भूत्स वीरशय्याप्रतिष्ठितः । क्षिप्रं यद्यपुरं नीतो धनदो भृशदुःखितः ॥ २४१ ॥
 दशास्योऽपि जितं शत्रुं ज्ञात्वा निवृत्ते रणात् । वीराणां शत्रुभंगेन कृतत्वं न धनादिना ॥ २४२ ॥
 अथ प्रतिक्रिया चक्रे धनदस्य चिकित्सकैः । प्राप्तश्च पूर्ववदेहमिति चक्रे स चेत्तमि ॥ २४३ ॥
 द्रुमस्य मुक्तपुष्पस्य भग्नस्य वृषभस्य च । सरसश्चाप्यपन्नस्य वर्तेऽहं सदृशोऽधुना ॥ २४४ ॥
 मानमुद्ब्रहतः पुंसो जीवितः संसृतो सुखं । तच्च मे सांप्रतं नास्ति तस्मान्मुक्त्यर्थमायते ॥ २४५ ॥

पद्मपुराणम् ।

एतदर्थं न बांछन्ति संतो विपयजं सुखं । यदेतदद्युवं स्तोत्रं सांतायं सदुःखकं ॥ २४६ ॥
 नागः कस्यचिदप्यस्य कर्मणामिदमीहितं । समस्तं प्राणिजातस्य कृतानामन्यजन्मनि ॥ २४७ ॥
 निमित्तमात्रताऽन्येषामसुखस्य सुखस्य वा । बुधास्तेभ्यो न कुप्यंति संसारास्थितिवेदिनः ॥ २४८ ॥
 कल्याणमित्रतां यातः कैकसीतनयो मम । गृहावासमहापाशाधेनाहं मोचितोऽमतिः ॥ २४९ ॥
 बांधवोभानुकरणोऽपि संवृतः सांप्रतं मम । संग्रामकारणं येन कृतं परमसंविदे ॥ २५० ॥
 इति संचित्य जग्राह दीक्षां दैगंवरीमसौ । आराध्य च तपः सम्यक् क्रमाद्धाम परं गतः ॥ २५१ ॥
 प्रक्षाल्य दशवक्त्रोऽपि पराभवमलं कुले । सुखासिकामगादुर्व्यां वंधुभिः शेखरीकृतः ॥ २५२ ॥
 अथापवर्तितं तस्य मनोऽं धानदाधिपं । प्रत्युत्तरत्नशिखरं वातायनविलोचनं ॥ २५३ ॥
 मुक्ताजालप्रमुक्तेन समृद्धेनामलत्त्रिपा । समुत्सृजदिवाजस्रमश्रु स्वामिवियोगतः ॥ २५४ ॥
 पद्मरागविनिर्माणमग्रदेशे दधच्छुचा । ताडनादिव संग्राप्तं हृदयं रक्ततां परं ॥ २५५ ॥
 इंद्रनीलप्रभाजालकृतं प्रावरणं क्वचित् । शोकादिव परिग्राप्तं श्यामलत्वमुदारतः ॥ २५६ ॥
 चैत्यकाननवाहालीवाप्यंतर्भवनादिभिः । सहितं नगराकारं नानाशस्त्रकृततश्चतं ॥ २५७ ॥
 भूत्यैरुपाहृतं तुंगं सुरप्रासादसन्निभं । विमानं पुष्पकं नाम विहायस्तलमंडनं ॥ २५८ ॥

अथासावन्यदापृच्छत् सुमालिनमुदद्भुतः । उच्चैर्गगनमारुहो विनयानतविग्रहः ॥ २७२ ॥
 सरसीरहितेऽमुष्मिन् पूज्यपर्वतमूर्धनि । वनानि पश्य पद्मानां जातान्येतन्महाद्भुतं ॥ २७३ ॥
 तिष्ठति निश्चलाश्रामी कथमत्र महींतले । पतिता विविधच्छायाः सुमहांतः पयोमुचः ॥ २७४ ॥
 नमः सिद्धेभ्य इत्युत्त्वा सुमाली तमथागदत् । नामूनि शतपत्राणि नचैते वत्स तोयदाः ॥ २७५ ॥
 सितकेतुकृतच्छायाः सहस्राकारतोरणाः । शृंगेषु पर्वतस्यामी विराजंते जिनालयाः ॥ २७६ ॥
 कारिता हरिषेणेन सज्जनेन महात्मना । एतान् वत्स नमस्य त्वं भव पूतमनाः क्षणात् ॥ २७७ ॥
 ततस्तत्रस्थ एवासौ नमस्कृत्य जिनालयान् । उवाच विस्मयापन्नो धनदस्य विसर्दकः ॥ २७८ ॥
 आसीत्किं तस्य माहात्म्यं हरिषेणस्य कथ्यतां । प्रतीक्ष्यतम येनासौ भवद्भिरिति कीर्तितः ॥ २७९ ॥
 सुमाली न्यगदच्चैवं साधु पृष्टं दशानन । चरितं हरिषेणस्य शृणु पापविदारणं ॥ २८० ॥
 कांपिल्यनगरे राजा नाम्ना मृगपतिध्वजः । बभूव यशसा व्याप्तसमस्तभुवनो महान् ॥ २८१ ॥
 महिषी तस्य वप्राहा प्रमदा गुणशालिनी । अभूत्सौभाग्यतः प्राप्ता पत्नी सा ललामतां ॥ २८२ ॥
 हरिषेणः समुत्पन्नस्स ताभ्यां परमोदयः । चतुःपष्टिगुर्भैरुको लक्षणैः क्षतदुष्कृतः ॥ २८३ ॥
 वप्रया चान्यदा जैनै मते भ्रमयितुं रथं । अष्टान्हकमहानंदे नगरे धर्मशीलया ॥ २८४ ॥

पञ्चपुराणम् ।

महालक्ष्मीरिति ख्याता सौभाग्यमदधिहला । अनृतमवदत्तस्याः सपत्नी दुर्विचिष्टता ॥ २८५ ॥
 पूर्वं ब्रह्मस्थो यातु मदीयः पुरवर्त्मनि । अभिम्यति ततः पश्चाद्भ्रमया कारितो रथः ॥ २८६ ॥
 इति श्रुत्वा ततो वप्रा कुलशेनेव ताडिता । हृदये दुःखसंतप्ता प्रतिज्ञामकरोदिमां ॥ २८७ ॥
 अभिम्यति रथोऽयं मे ग्रथमं नगरे यदि । पूर्ववत्पुनराहारं करिष्येऽतोऽन्यथा तु न ॥ २८८ ॥
 इत्युक्त्वा च बन्ध्यासौ प्रतिज्ञां लक्ष्मवेणिकां । व्यापाररहितावस्था शोकम्लानास्वयंपंकजा ॥ २८९ ॥
 ततश्चासान्विमुंचतीमश्रुविदून्नास्तं । हारिषेणः समालोक्य जननीमित्यवोचत ॥ २९० ॥
 मातः कस्मादिदं पूर्वं स्वमेऽपि न निषेवितं । त्वया रोदनमारब्धममंगलमलं वद ॥ २९१ ॥
 तयोक्तं स ततः श्रुत्वा हेतुमेवं व्यचिंतयत् । किं करोमि गुरोः पीडा प्राप्तेयं कथमीरिता ॥ २९२ ॥
 पितायं जननी चैषा द्वावप्येतौ महागुरु । क्तोमि कं प्रति द्वेषमहो मयोऽस्मि संकटे ॥ २९३ ॥
 असमर्थस्त्वतो दृष्टुं मातरं साश्रुलोचनां । निष्क्रम्य मवनाघातो वनं व्यालशमाकुलं ॥ २९४ ॥
 तत्र मूलफलादीनि मक्षयन्विजने वने । सरस्तु च पिबन्मो विजहार भयोऽद्भितः ॥ २९५ ॥
 रूपमेतस्य तं दृष्ट्वा पशवोऽपि सुनिर्दयाः । क्षणेनोपशमं जग्मुर्भव्यः कस्य न सम्मतः ॥ २९६ ॥
 तत्रापि स्मर्यमाणं तत्कृतं मात्रा प्ररोदनं । चर्वाधत्तं प्रलापश्च कृतो गद्गदकंठया ॥ २९७ ॥

रम्येष्वपि प्रदेशेषु वने तत्रास्य नो धृतिः । चभूव कुर्वतो नित्यं भ्रमणं मृदुचेतसा ॥ ३९८ ॥
 वनदेव इति भ्राति कुर्वाणोऽसाधनारतं । दूरिविस्तारित्वाक्षीभिर्मृगीभिः कृतवीक्षणः ॥ ३९९ ॥
 स इयायांगिरःशिव्यशतमन्युवनाश्रमं । विरोधं दूरमुञ्जित्वा वनप्राणिभिराश्रितं ॥ ३०० ॥
 चंपायामथ रुद्धायां कालकल्पाख्यभ्रूभृता । रुद्रेण साधनं भूरि विञ्चता पुलतेजसा ॥ ३०१ ॥
 यावत्तेन समं युद्धं चकार जनमेजयः । पूर्वं रचितया तावत्सूदूरगसुरंगया ॥ ३०२ ॥
 नाम्ना नागमती तस्या माता तनुजया समं । पूर्वमेव गता देशे शतमन्युयतिश्रितं ॥ ३०३ ॥
 नागवत्याः सुता तस्मिन् दृष्ट्वा तं रूपशालिनं । मन्यस्य शरैर्विद्धा तनुविवलवताकरैः ॥ ३०४ ॥
 ततस्तामन्यथाभूतां दृष्ट्वा नागवती जगौ । सुते ! भव विनीता त्वं स्मर वाक्यं महामुनेः ॥ ३०५ ॥
 पूर्वं हि मुनिना प्रोक्तं यथा त्वं चक्रवर्तिनः । भविता वनितारत्नमिति संज्ञानचक्षुषा ॥ ३०६ ॥
 रक्तां च तस्य तां ज्ञात्वा भृशं भीतैरकीर्तितः । आश्रमात्तापसैर्मूढैर्हरिषेणो निराकृतः ॥ ३०७ ॥
 ततो दग्धोपमानेन कन्यामादाय चेतसा । वभ्राम सततं श्लिष्टो भ्रामर्येव स विद्यया ॥ ३०८ ॥
 नाशने शयनीयेन पुष्पपल्लवकल्पिते । फलानां भोजने नैव पाने वा सरसोऽभसः ॥ ३०९ ॥
 न ग्रामे नगरे नोपवने रम्यलताग्रहे । धृतिं लेभे समुत्कंठभराक्रांतः सशोकवान् ॥ ३१० ॥

दावाग्निप्रदद्यास्वेन पद्मखंडा निरीक्षिताः । वज्रसूचीसमास्तस्य वभूथुंश्रद्रश्मयः ॥ ३११ ॥
 विशालघुलिनाथास्य स्वच्छतोयाः समुद्रगाः । मनो वहति चाकृष्य कन्याजयनसाम्यतः ॥ ३१२ ॥
 मनोऽस्य केतकीसूचीकुंतयष्टिरिवमिनत् । चक्रवच्च कर्दवानां पुष्पं सुरभि चिच्छिद्ये ॥ ३१३ ॥
 कुटजानां विभूतानि कुडुमानि नमस्वजा । मर्माणि चिच्छिद्युस्तस्य मन्मथस्येव सायकाः ॥ ३१४ ॥
 यदि चाचितयष्टुष्ये क्षीरत्नं यदि नाम तत् । ततः शोकमहं मातुरपनेष्याम्यसंशयं ॥ ३१५ ॥
 प्राप्तमेव तवो मन्ये पतित्यं भरतेऽखिले । आकृतिर्नेहि सा तस्याः स्तोकभोगविधायिनी ॥ ३१६ ॥
 नदीकूलेष्वरण्येषु श्रमेषु नगरेषु च । पर्वतेषु च चेत्यानि कारयिष्याम्यहं ततः ॥ ३१७ ॥
 मातुः शोकं न संतप्तो मृतः स्यां यदि तामहं । न पश्येयं धृतो जीवो मम तत्संगमाशया ॥ ३१८ ॥
 चिंतयन्निति चान्यच्च बहुदुःखितमानसः । विस्मृतो जननीशोकं स वश्राम गृही यथा ॥ ३१९ ॥
 पर्यटंश्च बहून् देशान् प्राप्तः सिन्धुनदं पुरं । तदवस्थोऽपि कीर्षण तेजसा चारुणान्वितः ॥ ३२० ॥
 बहिः क्रीडा विनिष्क्रांतास्तत्र तं वीक्ष्य योषितः । स्तंभिता इव निश्चेष्टाःस्पष्टाक्षाःशतशोऽभवन्
 पुंडरीकक्षणं मेरुकटकौदारवक्षसं । दिश्रतंगजकुंभोसामिभस्तंभसमीरुहं ॥ ३२२ ॥
 कल्पसत्त्वेषुपेतानामनन्यगतचेतसां । पश्यंतीनां न तं वृत्तिर्बभूव पुरयोषिता ॥ ३२३ ॥

अथाञ्जनगिरिच्छायः प्रगलद्दाननिर्भरः । आजगाम गजस्तासां क्षीणानभिमुखो बलात् ॥३२४॥
 न शक्नोमि गजं धर्तुं कुरुताशु पलायनं । यदि शक्नुवतो नार्य इत्यारोहेण चोदितं ॥ ३२५ ॥
 नरवृन्दारकासक्चेतनास्ता न तद्वचः । चक्रुः श्रवणयोर्नोपि समर्थाः प्रपलायितुं ॥ ३२६ ॥
 मुहुः प्रचंडमारोहे ततो रटति चेतितं । वनिताभिर्ध्रुवुश्च भयव्याकुलचेतसः ॥ ३२७ ॥
 ततस्ताः शरणं जग्मुस्तं नरं कृतकंपनाः । भयोनोपकृतं तासां तत्समागमचेतसां ॥ ३२८ ॥
 ततः स करुणायुक्तो हरिषेणो व्यचिंतयत् । संभ्रांतौचमरामांगसंगमात्पुलकांचितः ॥ ३२९ ॥
 इतः सिंधुर्गभीरोज्यमितः शालो गजोऽन्यतः । संकटे तु परिग्राप्ते करोमि प्राणिपालनं ॥३३०॥
 वृषः खनति वल्मीकं श्रृंगाभ्यां नतु भूधरं । पुरुषः कदलीं छित्ते सायकेन शिलां तु न ॥३३१॥
 मर्दुं परामवश्येप लोकः प्रखलचेष्टितः । उद्धत्याप्यसुखं कर्तुं नाभिवांछति कर्कशे ॥ ३३२ ॥
 क्लीवास्ते तापसा येन क्षमा तेषां मया कृता । सारंगसमवृत्तीनां निर्वासिन कृतागसां ॥३३३॥
 वसतां गुरुगोहेषु क्षमात्यंतगरीयसी । कृता सा हि हितात्यंतं संजाता परमोदया ॥ ३३४ ॥
 उक्तमेवं ततस्तेन तारनिष्ठुरया गिरा । भो भो हस्तिपकान्येन नय देशेन वारणं ॥ ३३५ ॥
 ततो हस्तिपकेनोक्तमहो ते धृष्टता परा । यन्मनुष्यं गजं वेत्ति स्वं च वेत्ति मतंगजं ॥३३६॥

नूनं मृत्युसमीपोऽसि यन्मदं बहसे गजे । गृहेण वा गृहीतोऽसि ब्रजासादाशुगोचरात् ॥ ३३७ ॥
 विहस्य स ततः कोपाह्लिलाया कृतनर्तनः । सांतयित्वांगनाः कृत्वा पृष्टतो गजमभ्यगात् ॥ ३३८ ॥
 विद्युद्विलम्बितेनासौ करुणेन ततो जमः । उत्पत्य दशने पादं कृत्वाऽरुक्षन्मंतगजं ॥ ३३९ ॥
 ततः क्रीडितुमारोभे गजेन सह लीलया । दृष्टनष्टसमस्तेषु गात्रेष्वस्य पुनर्भुवि ॥ ३४० ॥
 पारंपर्यतः श्रुत्वा कृत्वा कलकलं महत् । विनिष्क्रांतं पुरं सर्वं दृष्टुमेतन्महाद्भुतं ॥ ३४१ ॥
 वातायनगताश्चेक्षां चक्रिरे तं महांगनाः । चक्रुर्मनोरथान् कन्यास्तत्समागमसंगतान् ॥ ३४२ ॥
 आस्फालनैर्महाशब्दैर्मुहुर्गात्रविघ्ननैः । कृतोऽसौ निर्मदस्तेन क्षणमात्रेण कारणः ॥ ३४३ ॥
 हर्म्यपृष्ठगतो दृष्ट्वा तदाश्रयं पुराधिपः । सिन्धुनामाऽखिलं तस्मै प्रजिघाय परिच्छदं ॥ ३४४ ॥
 तथा कुथाकृतच्छाये नानावर्णकभासुरे । आरूढः स गजे तस्मिन् विभूत्या परयान्वितः ॥ ३४५ ॥
 मनांसि पौरनारीणामुच्चिन्वन् रूपपाणिना । प्रविवेश पुरं स्वदधिदुमुक्ताफलान्वितः ॥ ३४६ ॥
 नराधिपस्य कन्यानां परिणीतं तवः श्रुतं । तेन सर्वत्र चासक्ता हरियेणमयी कथा ॥ ३४७ ॥
 महांतमीय संयाप्तः सन्मानं स नरेश्वरात् । स्त्रीरत्नेन विना मेने तां वर्षमिब शर्वरी ॥ ३४८ ॥
 अचित्तयच नूनं सा मया विरहितायुना । मृगीवाकुलतां प्राप्ता परमां विषमे वने ॥ ३४९ ॥

पद्मपुराणम् ।

त्रियामा क्षयमेत्यति । गमिष्यामि ततो वालामेतां द्रागनुचितनं ॥ ३५० ॥
 सकृदेया कथंचित् त्रियामा क्षयमेत्यति । गमिष्यामि ततो वालामेतां द्रागनुचितनं ॥ ३५० ॥
 विचिंतयत्येवमेतस्मिन् शयनीयेतिशोभने । चिरेण निद्रया लब्धं पदमत्यंतकृच्छ्रतः ॥ ३५१ ॥
 स्वमेऽपि च स तामेव ददशांभोजलोचनां । प्रायो हि मानसस्यास्य सेव गोचरतामगात् ॥ ३५२ ॥
 अथ वेगवती नाम्ना कलागुणविशारदा । खेचराधिपकन्यायाः सखी तमहरत्क्षणात् ॥ ३५३ ॥
 ततो निद्राक्षये दृष्ट्वा द्वियमाणं स्वमंत्रे । पापे हरसि मां कस्मादितिब्याहृत्य कोपतः ॥ ३५४ ॥
 दृष्टनिश्चयेपताराक्षः संदष्टरदनच्छदः । मुष्टि वन्ध वां हंतुं वज्रमुद्गरसन्निभां ॥ ३५५ ॥
 ततस्तं कुपितं दृष्ट्वा पुरुषं चारुलक्षणं । विद्यावलसमुद्भापि शंकिता सेत्यभापत ॥ ३५६ ॥
 आरूढस्तरुशाखार्या छिन्ने तस्या यथा नरः । मूलं तथा करोपि त्वं समायुष्मन् विहंसनं ॥ ३५७ ॥
 यदर्थं नीयते तात त्वं मया तद्रतो भवान् । सत्यं ज्ञास्यसि नह्यस्य वपुस्तव दुःखिता ॥ ३५८ ॥
 अचित्तयच्च भद्रेयं वनिता चारुभाषिणी । आकृतिः कथयत्यस्याः परपीडानिवृत्तां ॥ ३५९ ॥
 यथेदं स्पंदते चक्षुर्दक्षिणं मम सांग्रतं । तथा च कल्पयाम्येपा प्रियसंगमकारिणी ॥ ३६० ॥
 पुनश्चानेन सा पृष्टा भद्रे ! वेदय कारणं । ललामसंकथासंगात् कर्णो तावत्प्रतर्पय ॥ ३६१ ॥
 जगाद चेति राजास्ति पुरे ह्ययोदेये वरे । नाम्ना शकधनुस्तस्य भार्या धीरिति कीर्तिता ॥ ३६२ ॥

पद्मपुराणम् ।

गुणरूपमदग्रस्ता जयचंद्रा तयोः सुता । पुरुषद्वेषिणी जाता पितृवाक्यापकर्षिणी ॥ ३६३ ॥
 यो यस्तस्या मयाऽऽल्लिख्य पट्टके दर्शितः पुरा । सकले भरतक्षेत्रे नासौ तस्या रुचौ स्थितः ३६४
 ततो भवान् मया तस्या दर्शितः पट्टकस्थितः । गाढाकल्पकशिल्पेन शल्यता चेदमब्रवीत् ३६५
 कामभोगोपमानेन समं यदि न युज्यते । मृत्युं ततः प्रपत्स्येऽहं नत्वन्यमथमं नरं ॥ ३६६ ॥
 यदि तं नानयेच्छीघ्रं त्वन्मानसमल्लिख्यं । ज्वालाजटालमनलं प्रविशामि ततः सखि ॥ ३६७ ॥
 प्रतिज्ञा च पुरस्तस्या मयेयं दुष्करा कृता । शोकमत्युत्कटं दृष्ट्वा तद्गुणाच्छिचिन्तया ॥ ३६८ ॥
 प्रतिज्ञोयति पुण्येन प्राप्तेति महता मया । त्वत्प्रसादात्कारिष्यामि प्रतिज्ञां फलसंगतां ॥ ३६९ ॥
 स्वर्योदयपुरं चैषा प्राप्ता स च निवेदितः । अानीतः शक्रचापाय कन्यार्यं च मनोहरः ॥ ३७० ॥
 ततः पाणिग्रहश्चक्रे तयोरद्भुतरूपयोः । विस्मयापन्नचेतोभिः स्वजनैरभिनांदितः ॥ ३७१ ॥
 संपादितप्रतिज्ञा चं प्राप्ता वेगवतो परं । सन्मानं राजकन्याभ्यां प्रमदं च तथा यशः ॥ ३७२ ॥
 त्यक्त्वा नौ धरणीवासो गृहीतः पुरुषोऽनया । इति संचित्य कुपितौ तस्या मैथुनिकोचितौ ॥ ३७३ ॥
 अवाञ्छतां रणं कर्तुं महासाधनसंयुतौ । दूषितावपमानेन गंगाधरमहीधरौ ॥ ३७४ ॥
 ततः शक्रश्चतुः साकं सुचापाल्येन मृतुना । हरिषेणं जगादैवं करुणासक्तचेतनः ॥ ३७५ ॥

तिष्ठ त्वमिह जामातः सख्यं कर्तुं ब्रजाम्यहं । त्वन्निमित्तं रिपुकुक्षौ दुर्वृतौ दुःखचारणौ ॥ ३७६ ॥
 स्मिन्वा ततो जगादासौ परकार्येषु यो रतः । कार्ये तस्य कथं स्वामिन्नौदासीन्यं भविष्यति ३७७
 कुरु पूज्यप्रसादं मे यच्छ युद्धाय शासनं । भृत्यं मत्सदृशं प्राप्य स्वयं किमिति युध्यसे ॥ ३७८ ॥
 ततोऽमंगलभीतेन वांछताप्यनिवारितः । श्वसुरेण कृतासंगमधैः पवनगामिभिः ॥ ३७९ ॥
 अखिनीनाविधैः पूर्णं सूरिसाराधिनेतृकं । वेष्टितं योधचक्रेण हरिषेणो रथं ययौ ॥ ३८० ॥
 तस्य चानुपदं जगमुरश्वनीगैश्च खेचराः । कृत्वा कलकलं तुंगं शत्रुमानसदुस्सहं ॥ ३८१ ॥
 ततो महति संजाते संयुगे शूरधारिते । भग्नं शकधनुःसैन्यं दृष्टा चाप्रेय उत्थितः ॥ ३८२ ॥
 ततो यया दिशां तस्य प्रावर्तत रथोत्तमः । तस्य नाश्वो न मातंगो न मनुष्यो रथो न च ॥ ३८३ ॥
 शूरस्तेन समं युक्तररातिबलमाहतं । जगाम काप्यनालोक्य पुष्टं स्वलतिज्जतिकं ॥ ३८४ ॥
 पृथुवेषथवः केचिदिदमृच्चुर्भयादिताः । कृतं गंगाधरेणदं भूधरेण च दुर्मते ॥ ३८५ ॥
 अयं कोऽपि रणे भाति सूर्यवत्पुरुषोत्तमः । करानिव शरान्मुञ्चन् सधोशासु समं बहून् ॥ ३८६ ॥
 ध्वंस्यमानं ततः सैन्यं दृष्ट्वा तेन महात्मना । गतौ क्वापि भयग्रस्तौ गंगाधरस्महीधरौ ॥ ३८७ ॥
 ततो जातेषु रत्नेषु तत्क्षणं सुकृतोदयाद् । दशमो हरिषेणोऽभूच्चक्रवर्ती महोदयः ॥ ३८८ ॥

पद्मपुराणम् ।

तथापि परया युक्तश्चक्रलाञ्छनया त्रिषा । रहितं मदनावल्याः स्वं स मेने तृणोपमं ॥ ३८९ ॥
 ततः मंत्राह्वयन् प्राप्तो बलं द्वादशयोजनं । स तापमवनीद्वेशं नमयन् सर्वविद्विषः ॥ ३९० ॥
 ततः स तापमर्भतीर्दिज्ञाय फलपाणिभिः । दत्तार्थः पूजितो वाक्यैराग्नीर्दानिपुरस्तरैः ॥ ३९१ ॥
 शतमन्योश्च पुत्रेण जनेभ्यस्त्वद्रिना । नृष्टया नागवत्या च स कन्यासमै समर्पिता ॥ ३९२ ॥
 विधिना च ततो वृत्तं तथोर्विवाहमंगलं । प्राप्य चैतौ पुनर्जन्म प्राप्तं मेने नृपोत्तमः ॥ ३९३ ॥
 ततः कांपिल्यमागत्य युक्तश्चक्रधरश्रिया । द्वात्रिंशता नरेद्राणं सहस्राणां समन्वितः ॥ ३९४ ॥
 शिरसा श्शुश्रुत्यस्तमणिप्रकरभासिना । ननाम चरणौ मानुर्विनीतो रचिताञ्जलिः ॥ ३९५ ॥
 ततस्तं तद्विधं दृष्ट्वा पुत्रं यत्रा दद्यान्न । संभूता न स्वगत्रियु तौगाश्रुव्याप्तलोचना ॥ ३९६ ॥
 ततो भ्रामयता तेन दूर्यवर्णान् महारथान् । कांपिल्यनगरे मातुः कृतं सफलमीक्षितं ॥ ३९७ ॥
 श्रमणश्चावकाणां च जातः परमसंमदः । बहवश्च परिभ्राप्ता शासनं जिनदेशितं ॥ ३९८ ॥
 तेनामी कारिता भाति नानावर्णजिनालयाः । भूपर्वतनदीसंगपुरश्रामादिपूजताः ॥ ३९९ ॥
 कृत्वा चिरमसौ राज्यं प्रवृज्य सुमहात्मनाः । तपः कृत्वा परं प्राप्तस्त्रिलोकशिखरं विभुः ॥ ४०० ॥
 हरिषेयस्य चरितं श्रुत्वा विस्मयमागतः । कृत्वा जिननमस्कारं दद्यात्पः प्रस्थितः पुनः ॥ ४०१ ॥

पद्मपुराणम् ।

अथ विज्ञाय जयिनं दशवक्त्रं दिवाकरः । नेत्रयोगीचरीभायं भयादिव समत्यजत् ॥ ४०२ ॥
 संध्यारागेण चञ्छन्नं समस्तं भुवनांतरं । संजातेनानुरागेण कैकसेयादिवोरुणा ॥ ४०३ ॥
 ध्वस्तसंधेन च व्याप्तं ध्वातेन क्रमतो नमः । दशास्थस्यैव कालेन कर्तुमेतेन सेवनं ॥ ४०४ ॥
 सम्मेदभूधरस्याते ततः संस्थलिभूभूतः । चकार शिविरं कक्षावतीर्य नभस्तलात् ॥ ४०५ ॥
 धनौथादिव निर्याताः प्रावृषण्यादथ ध्वानिः । येन तत्सकलं सैन्यं कृतं साध्वत्पूरितं ॥ ४०६ ॥
 भंगमालानष्टक्षणां चकुस्तवेरभोत्तमाः । द्वेषितं सप्तयथोच्चरुत्कर्णाः स्फुरत्त्वचः ॥ ४०७ ॥
 किं किमेवदिति क्षिप्रं जगाद च दशाननः । अपराधमिषेणायं मर्तुं कोऽद्य समुद्यतः ॥ ४०८ ॥
 नूनं वैश्रवणः प्राप्तः सोमो वा रिपुचोदितः । विश्रब्धं वा स्थितं मत्वा ममान्यः शत्रुगोचरः ४०९
 तदादिष्टः प्रहस्तोऽथ तं देशं समुपागतः । अपश्यत्पर्वताकारं लीलयायुक्तमनेकपं ॥ ४१० ॥
 निवेदितं ततस्तेन दशस्थाय सचिसयं । महाराशिभिर्वाब्दानां देव ! पश्य मत्तंगजं ॥ ४११ ॥
 ईक्षितः पूर्वमन्येष दत्तिट्टंदारको मया । इंद्रेणाप्युञ्जितो धर्तुमसमर्थेन वारणः ॥ ४१२ ॥
 मन्ये पुरंदरस्यापि दुर्ग्रहोऽयं सुदुस्तहः । गजः किमुत तुंगीजाः शेषाणां प्राणधारिणां ॥ ४१३ ॥
 ततः प्रहस्य विश्रब्धं जगाद धनदारदनः । आत्मनो युज्यते कर्तुं न प्रहस्त ! प्रशंसनं ॥ ४१४ ॥

एतावतु अवीम्येती भुजा केयूरपीडितौ । छिनन्नि न क्षणादेनं यदि गृह्णाम्यनेकपं ॥ ४१५ ॥
 ततः कामगमारुह्य विमानं पुष्पकाभिधं । गत्वा पश्यति तं नागं सच्छक्षणसमन्वितं ॥ ४१६ ॥
 स्निग्धेन्द्रनीलसंकाशं राजीवप्रभतालुकं । दीर्घपृथ्वी सुधाफेनवलक्षी विभ्रतं रदौ ॥ ४१७ ॥
 हस्तानां सप्तकं तुंगं दशकं परिणाहतः । आयामतश्च नवकं मधुपिगललोचनं ॥ ४१८ ॥
 निमदवंशमशंगतुंगसप्तयातवालधि । द्राघिष्टकस्मत्यंतस्निग्धपिगमश्लोकुरं ॥ ४१९ ॥
 बृत्तं पीनमहाकुंभं सुप्रतिष्ठांघ्रिमूर्जितं । अंतर्मधुरधीरोरुगर्जितं विनयस्थितं ॥ ४२० ॥
 गलद्रंडस्थलामोदसमाकृष्टालिवेणिकं । कुर्वतं दुन्दुभिध्वानं कर्णतालांतताडनैः ॥ ४२१ ॥
 भमावकाशमाकाशं कुर्वोणमिव पार्थवां । लीलां विदयतं चित्तचक्षुथोरणकारिणीं ॥ ४२२ ॥
 दृष्ट्वा च तं परां प्रीतिं प्राप रत्नश्रवःसुतः । कृतार्थमिव चात्मानं मेने हृष्टतनूरुहः ॥ ४२३ ॥
 ततो विमानमृच्चित्वा बद्ध्वा परिकरं ददं । शंखं तस्य पुरो दध्मौ शब्दपूरितविष्टपं ॥ ४२४ ॥
 ततः शंखस्वनोद्भूतचित्तक्षोभः स गर्जितः । करी दशमुखोद्देशं चलितो बलगर्वितः ॥ ४२५ ॥
 वेगाद्भ्यायतस्थास्य पिंडीकृत्य सितांशुकं । उत्तरायं च चिक्षेप क्षिप्रं विभ्रमदक्षिणः ॥ ४२६ ॥
 दंती जिघ्रति तं यात्रतावद्भूतस्य गंडयोः । अस्पृशद्यक्षमर्दस्तं भृंगौघध्वनिचंडयोः ॥ ४२७ ॥

कोण वेष्टितुं यावच्चक्रे बांछां मंतंगलः । तावद्दंष्ट्रांतरेणासौ निस्थतो लाघवान्वितः ॥ ४२८ ॥
 अंगेषु च चतुर्ध्वस्य स्पृशन् दंततले मुहुः । भ्रांतिविद्युच्चलश्चक्रे प्रेखणं रदनाग्रयोः ॥ ४२९ ॥
 अथास्य पृष्ठमारुह्य सविलासं दशाननः । विनीतश्च स्थितो दंती सच्छिष्य इव तत्क्षणात् ॥ ४३० ॥
 ततः सकुसुमा मुक्ताः साधुवादा मुहुः सुरैः । सशब्दा च महामोदं प्राप्ता खेचरवाहिनी ॥ ४३१ ॥
 त्रिलोकमंडनाभिल्यां प्रापायं दशवक्त्रतः । त्रैलोक्यं मंडितं तेन यतो मेने स मोदवान् ॥ ४३२ ॥
 महोत्सवः कृतस्तस्य लाभे परमदंतिनः । नृत्यद्भिः पर्वत्ते रम्ये खेचरैः पुष्पसंकुले ॥ ४३३ ॥
 तथैषां जाग्रतामप मर्यादामात्रकारणं । कृतः प्रभातद्यूषेण नादो गह्वरपेशलः ॥ ४३४ ॥
 दिवसेन ततो विम्यं रवेः कलशमंगलं । उपनीतं दशास्याय सेवाकौशलवेदिना ॥ ४३५ ॥
 ततः सुखासनासीने विहितस्वांगकर्माणि । स्थिते दशमुखे दंतिकथया खेचरावृते ॥ ४३६ ॥
 सहसा वियतः प्राप्तः पुरुषः पुल्वेपथुः । स्वेदविंदुसमाकीर्णः संभ्रांतः खेदमुद्ग्रहन् ॥ ४३७ ॥
 संप्रहारग्रणः साधुर्दशयज्जर्जरां तनुं । व्यज्ञापयच्च कुच्छ्रेण ललाटे धारयन् करौ ॥ ४३८ ॥
 दशमेहि दिनादस्माच्चित्ते कृत्वा भवद्गलं । अलंकारपुरावासाभिष्क्रम्योत्साहतोऽधिकान् ॥ ४३९ ॥
 निजगोत्रक्रमायातं नगरं किंकुसंज्ञकं । गृहीतुं भ्रातरौ यातौ धर्म्यैर्धरजसाधुभौ ॥ ४४० ॥

महाभिमानमंपथौ महाबलसमन्वितौ । विश्रब्धौ भवतो गर्वान्मन्यमानौ तृणं जगत् ॥ ४४१ ॥
 एताभ्यां चोदितः शुब्धो नितान्तं विपुलो जनः । अवस्कंदेन संपत्य ब्रचक्रे किंकुलुंटनं ॥ ४४२ ॥
 कृतांतस्य तनो योद्धुमुच्छ्रिता भटसत्तमाः । स्वमवद्यसुरो दृष्टा हेतिव्यापृतपाणयः ॥ ४४३ ॥
 ततस्तेषां महान् जातो मध्येर्गर्भरि संयुगः । अन्योन्यग्राह्यसंपातकृतभूरिजनधपः ॥ ४४४ ॥
 श्रुत्वा कलकलध्यानं स्वयं योद्धुमयादरात् । यमः क्रोधेन निष्क्रांतः संशुब्धार्षणवदारुणः ॥ ४४५ ॥
 आयातमात्रं कर्णैव तेन दुस्सहतेजसा । अस्मदीयं बलं ममं, विधिघायुधविधत्तं ॥ ४४६ ॥
 अथामो कथयन्नयं दूगो मूर्छामुपागतः । वीजितश्च पदातिन प्रबोधं पुनरागतः ॥ ४४७ ॥
 किमेतदीति पृष्टश्च हृदयस्थकरोऽवदत् । जानामि देव, तत्रैव वर्तेहमिति मूर्छितः ॥ ४४८ ॥
 ततस्तव इति प्राक्ते ततो विस्मयवाहिना । रत्नश्रवःसुतेनासौ, विश्रम्य पुनरब्रवीत् ॥ ४४९ ॥
 ततो नाथ बलं दृष्ट्वा नितान्तार्तस्वाकुलं । निजमृक्षरजा भग्नं वत्सलो, योद्धुमुच्छ्रितः ॥ ४५० ॥
 निरं च, कृतसंग्रामो यमेनातिवलीयसा । चेतसा, भेदसप्राप्तो गृहीतः शत्रुबंधचित्तः ॥ ४५१ ॥
 उच्छ्रितो शुध्यमानेऽस्मिन्नथ सूर्यरजा अपि । चिरं कृतरणो गाढप्रहारो मूर्छितो भूय ॥ ४५२ ॥
 उद्यम्य क्षिप्रमास्मीयः सामर्तेर्मेखलावनं । नीत्वाश्वासनमानीतः शीतचंदनचारिणा ॥ ४५३ ॥

यमेन स्वयमात्मानं सत्यमेवागच्छता । कारितं यातनास्थानं वैतरण्यादिपूर्वकं ॥ ४५४ ॥
 ततो ये निजितास्तेन संयतीद्रेण वा जिताः । प्रेषिता दुःखमरणं प्राप्यते तत्र ते नराः ॥ ४५५ ॥
 वृत्तान्तं तमहं दृष्ट्वा कथमप्याकुलाकुलः । संभूतो दयितो भृत्यः क्रमादक्षरजःकुले ॥ ४५६ ॥
 नाम्ना शखावलीपुत्रः सुश्रेणीरणदक्षयोः । कृत्वा पलायनं प्राप्तो भवतस्त्रातुरतिकं ॥ ४५७ ॥
 इति स्वपक्षदौस्थ्यत्वमवगम्य मयोदितं । देवः प्रमाणमत्रार्थे कृत्योऽहं त्वन्निवेदनात् ॥ ४५८ ॥
 व्रणभंगं ततस्तस्य कर्तुमादिश्य सादरं । उच्चाल महाक्रोधः स्मितं कृत्वा दशाननः ॥ ४५९ ॥
 जगाद चोद्यतान् क्लेशमहार्णवमुपागतान् । वैतरण्यादिनिक्षिप्तान् वारयाम्यमुधारिणः ॥ ४६० ॥
 अप्रसंभेन चोदाराः प्रहस्तप्रमुखा नृपाः । प्रवृत्ताः शस्त्रतेजोभिः कुर्वाणा ज्वलितं नमः ॥ ४६१ ॥
 विचित्रवाहनारूढाच्छत्रध्वजसमाकुलाः । तूयनादसमुद्भूतमहोत्साहा महोजसः ॥ ४६२ ॥
 तथा गगनयात्राणां क्षितिं प्राप्ताः पुरातिकं । शोभया गृहपंक्तानां परमं विस्मयं गताः ॥ ४६३ ॥
 दिशि किङ्कपुरस्थाथ दक्षिणास्यां दशाननः । ददर्श नरकावासगर्ताक्षिप्ता नृसंहतीः ॥ ४६४ ॥
 कृत्वा नरकपालानां ध्वसनं दुःखसागरात् । उच्चारितास्ततः सर्वे बंधुनेवामुना जनाः ॥ ४६५ ॥
 श्रुत्वा परचलं प्राप्तं साटोपो नाम वीर्यवान् । निर्ययौ सर्वसैन्येन प्रक्षुब्ध इव सागरः ॥ ४६६ ॥

द्विपैरिनिर्देशीमैदानधारंथकारिभिः । तुरंगैश्च चलाधारुचामप्राप्तभ्रूयणैः ॥ ४६७ ॥
 रथैरादित्यसंकाशैर्वज्रपंक्तिविभ्रूयितैः । पिनद्धकवचैः शस्त्रैर्मर्दवैरैराधिष्ठितैः ॥ ४६८ ॥
 ततस्तं स्पन्दनाल्हो हंसनैः सुभटं क्षणात् । मंगं विभीषणो निन्ये वाणैरणविशारदः ॥ ४६९ ॥
 यमस्य किंकरा दीना कुर्वाणा खमायतं । बाणैः समाहताथक्नुः क्षिप्रं क्वापि पलायनं ॥ ४७० ॥
 मोचितान् नारकान् ध्रुत्वा साटोपं चावसादितं । यमो यम इव क्रूरो महाशस्त्राटवी गतः ४७१
 रथोत्साहःसमारुह्य चार्पं कोपं च धारयन् । उच्छ्रितेन प्रतापेन ध्वजेन च महाबलः ॥ ४७२ ॥
 आकुलासितसर्पाभभृकुटीकुटिलालकः । चक्षुषार्थ्यतरक्तेन दहन्निव जगद्धनं ॥ ४७३ ॥
 प्रतिविम्बैरिवात्मभयैः सामंतेः कृतयेष्टनः । योद्धुं वेगान्निचक्राम छादयन् तेजसानमः ॥ ४७४ ॥
 ततस्तं निर्गतं दृष्ट्वा विनिवार्यविभीषणं । दशाननो रणं कर्तुमुत्थितः क्रोपमुद्धहन् ॥ ४७५ ॥
 साटोपव्यसेनेनातिदीपितोऽथ यमः समं । दशस्येन रणं कर्तुमारमे भीषणाननः ॥ ४७६ ॥
 दृष्टुं तं ततो भीता जाता राक्षसवाहिनी । दशाननसमीपं सा हुढीकै मंदचेष्टिता ॥ ४७७ ॥
 रथाल्लङ्घस्ततस्तस्य दशस्योऽभिमुखं ययौ । विधुं च्च दशसंघातं मुंचतः शरसंहतीः ॥ ४७८ ॥
 ततस्तयोः शरैश्छन्नं भीमनिधलकारिभिः । नभो घनैरिवाशेषं धनवद्धकदंबकैः ॥ ४७९ ॥

कैकसीनंदनेनाथ शेरण कृतताडनः । भूमौ ग्रह इवापुण्यः पपात यमसारथिः ॥ ४८० ॥
 ताडितस्वीक्ष्णवाणेन कृतांतोऽप्यरथीकृतः । उत्पपात रवेर्भागंमंतहिततनुः क्षणात् ॥ ४८१ ॥
 ततः सांतःपुरः पुत्रसहितोऽमात्यसंयुतः । कंपमानतनुर्भीत्या यातोऽसौ रथनूपुरं ॥ ४८२ ॥
 नमस्कृत्य च संभ्रांत इदमेवमभापत । शृणु विज्ञापनं देव कृतं मे यमलीलया ॥ ४८३ ॥
 प्रसीद ब्रज वा कोपं हर वा जीवनं विभो । कुरु वा वांछितं यत्ते यमतां न करोम्यहं ॥ ४८४ ॥
 युद्धे वैश्रवणो येन निर्जितः पुरुतेजसा । अहमप्यमुना नीतो भंगं कृतरणधिरं ॥ ४८५ ॥
 सृष्टं वीरसेनेव बहुस्तस्य महात्मनः । दुरीक्षो व्योममध्यस्थसंचितेव निदाघजः ॥ ४८६ ॥
 इति श्रुत्वा सुराधीनः संग्रामाय कृतोद्यतिः । निरुद्धो मंत्रिवर्गेण नययाथात्म्यवेदिना ॥ ४८७ ॥
 जगाद च स्मितं श्रुत्वा मातुलं क्व स यास्यति । भयं मुंच सुविश्रब्धो भवास्मिन्नासने सुखं ॥ ४८८ ॥
 जामातुरथ वाक्येन परित्यज्य रिपोर्भयं । पुरं सुरचरोद्रीतमभ्युवास यमः सुखी ॥ ४८९ ॥
 विधापांतकसन्मानं सुरेशोऽतःपुरं ययौ । कामभोगसमुद्रेऽसौ तत्र मग्नो महामदः ॥ ४९० ॥

पञ्चपुराणम् ।

कृतोपलभं स्वप्नेऽपि ज्ञायते वस्तुलेशतः । निरन्वयं तु तस्येदं विस्मृतं पूर्वचोदितं ॥ ४९३ ॥
 प्राप्य वा सुरसंगीतपुरस्य पतितां यमः । विसस्मार परिप्राप्तां परिभृतिं दृशाननाम् ॥ ४९४ ॥
 मेने च मम सर्वश्रीदुहिता रूपशालिनी । सा च गीर्वाणनाथस्य प्राणेभ्योऽपि गरीयसी ॥ ४९५ ॥
 अत्यन्तमंतरंगोयं संवेधो महता सह । अतो जन्म कृतार्थं मे प्राप्य शक्रप्रतीक्ष्यतां ॥ ४९६ ॥
 ततो महोदयोत्साहः श्रीमानुद्धासितांतकः । नगरं छर्यरजसे ददौ किष्किथसंज्ञकं ॥ ४९७ ॥
 तथाक्षरजसे किष्कुरं परमसंपदं । प्राप्य गोत्रकृमायाते नगरे तौ सुखं स्थितौ ॥ ४९८ ॥
 ते शक्रनगरामिख्ये पुरे कांचनसन्ननि । उचितस्वामिसंयुक्ते जग्मतुः परमां श्रियं ॥ ४९९ ॥
 सौमालिरपि विभ्राणः श्रियं कीर्तिं च भूयसी । प्रत्यवस्थित सामंतेः प्रणमद्भिः समुत्तमः ॥ ५०० ॥
 पूर्वमाणः सदासेव्यैर्विभवैः प्रतिवासरं । वंधः कुमुदखंडानां सितपथे करैरिव ॥ ५०१ ॥
 रत्नदामाकुलं तुंगं शृंगपंक्तिविराजितं । आरुह्य गुण्यकं चारुविमानं कामगतवरं ॥ ५०२ ॥
 युक्तः परमधैर्येण शासपुण्यफलोदयः । त्रिंशुटशिखरं भूत्या परया प्रस्थितः कृती ॥ ५०३ ॥
 ततो रक्षोगणास्तस्य प्रमोदं परमं श्रिताः चित्रालंकारसंपन्ना वरीयोधस्रधारिणः ॥ ५०४ ॥
 जय नंद चिरं जीव वर्धस्वोदेहि संततं । इति मंगलवाचयानि प्रयुजाना महारवाः ॥ ५०५ ॥

सिंहादलमातंगवाजिहंसादि संश्रिताः । नानाविभ्रमसंयुक्ताः प्रमोदविकचेक्षणाः ॥ ५०६ ॥
 विभ्राणस्त्रिदशाकारं तेजोव्याप्तविहायसः । आलोकितसमस्ताशाः काननाद्रिसमुद्रगाः ॥ ५०७ ॥
 अदृष्टपारंगभीरं महाग्राहसमाकुलं । तमालवनसंकाशं गिरितुंगोमिसंहतिं ॥ ५०८ ॥
 रसातलभिवानेकनागनायकभीषणं । नानारत्नकरत्रातरंजितोद्देशरजितं ॥ ५०९ ॥
 पश्यंतो विस्मयापूर्णाः समुद्रं विविधाद्भुतं । अनुजगद्गुरहो हीतिमुहुर्धुखरिताननाः ॥ ५१० ॥
 अथ भास्वन्महाशालां गंभीरपरिखावृतां । कुंदशुभ्रैर्महानीलनीलजालककुक्षिषु ॥ ५११ ॥
 पद्मरागारुणैरुदैः क्वचिद्युष्पमणिप्रभैः । गरुत्ममणिसंकाशैरन्यत्र निचितां गृहैः ॥ ५१२ ॥
 शोभमानां निसर्गेण पुनश्च कृतभूषणां । रक्षोनाथागमे भक्तैः पौरैरद्भुतसम्मदैः ॥ ५१३ ॥
 अत्यंतमाधिकां कुर्वन् शोभां गिरिनिभैर्गजैः । महाप्रासादसंकाशैः स्यंदनैः रत्नरंजितैः ॥ ५१४ ॥
 अश्ववृंदैः क्वणद्धेमचक्रैश्चलचामरैः । विमानैः शिखरारूढदुराकाशैर्वह्नुप्रभैः ॥ ५१५ ॥
 छत्रैः शशांकसंकाशैर्ध्वजैरुद्धूतकोटिभिः । वंदिवृदारकौषेण कृतमंगलनिस्वनः ॥ ५१६ ॥
 वीणाचेणुविमिश्रेण शंखनादानुगामिना । तूर्यनादेन निशेषं दिङ्मनोविदितात्मना ॥ ५१७ ॥
 प्रविवेश निजामीशो लंकां शंकाविवर्जितः । त्रिदशेश ह्रवोदारो दशस्यः शशिता हितः ॥ ५१८ ॥

पेन्द्रपुराणम् ।

ततो गोत्रक्रमायतनायदर्शनलालसा । गृहीतार्घ फलैः पुण्यैः पत्रैरलैश्च कल्पितं ॥ ५१९ ॥
 गृहीतभूषणत्पंतचारुत्रादिसंपदः । नृत्यद्विर्गणिकासंधैरन्विता नेत्रहारिभिः ॥ ५२० ॥
 सर्वे पीराः समागत्य प्रयुक्ताशीर्गिरो मुहुः । आनतुः सनमस्कारा यथावृद्धपुरस्सराः ॥ ५२१ ॥
 विसर्जिताश्च ते तेन संग्राप्तप्रतिमानवाः । यथास्वं निलयं जग्मुस्तद्गुणोक्तिगताननाः ॥ ५२२ ॥
 अथ तद्भवनं तस्य कौतुकव्याप्तबुद्धिभिः । नारीभिः कृतभूषाभिः पूरितं तद्विद्वशुभिः ॥ ५२३ ॥
 गवाक्षाभिश्चूखाः काश्चित्चरां विश्रस्तवाससः । अन्योन्यवाघविच्छिन्नमुक्ताहारविभूषणाः ॥ ५२४ ॥
 पीनस्वनकृतान्योन्यपीडनाचलकुंडलाः । रणत्कारितुलाकोटिवाचालचरणद्रयाः ॥ ५२५ ॥
 किं न पश्यसि ह्य मातः पार्श्वतो भव दुर्भगे । देहि मार्गे ब्रजाग्रामादीपि नारि न शोभसे ५२६
 निगदंत्येवमादीनि विक्रचांबुरुहाननाः । सुक्त्वा व्यापारजातानि तमस्यंत पुरांगनाः ॥ ५२७ ॥
 पुरे चूडामणौ गेहे स्वस्मिन् सत्कृतभूषणे । सुखं सांतःपुरस्त्वथौ कृतातस्य विमर्दकः ॥ ५२८ ॥
 श्रेयाश्चापि यथास्थानं स्थिता विधाधराधिपाः । प्रानुवंतो महानंदं सतवं त्रिदशा इव ॥ ५२९ ॥

विविधरत्नसमागमसंपदः । प्रबलशुभमूलविमर्दनं ॥

सकलविष्टपगामि यद्यः सितं । मयति निर्मितनिर्भलकर्मणां ॥ ५३० ॥

रिपव उग्रतरा विपयाह्वयाः । अपनयंति सुवस्तुनये स्मृतिं ॥
 वहिरवास्थितशुभ्रगणः पुनः । सततमानयते यततं नरं ॥ ५३१ ॥
 इति विचित्र्य न युक्तमुपासितुं । विपयशुभ्रगणं पुरुचेतसः ॥
 अवटमेति जनस्तमसा ततं । नतु रवेः किरणैरवभासितं ॥ ५३२ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते दशप्रतीवाभिधानं नामाष्टमं पर्वम् ।

नवमं पर्वम् ।

अथ सूर्यरजा पुत्रं वालिसंज्ञमजीजनत् । चंद्रमालिन्यभिख्यायां गुणसंपूर्णयोपिति ॥ १ ॥
 परोपकारिणं नित्यं दयाशीलयुतं बुधं । दक्षं धीरं श्रिया युक्तं संम्यग्दृष्टिं महाबलं ॥ २ ॥
 कलाकलापसंयुक्तं शूरं ज्ञानसमन्वितं । राजनीतिविदं धीरं कृपाद्रीकृतचेतसं ॥ ३ ॥
 विद्यासमूहसंपन्नं कांतिमंतं सुतेजसं । विरलस्तादृशो लोके पुरुषार्णां च समुद्भवः ॥ ४ ॥
 चंदनानामिषोदारः प्रभावः प्रथितात्मनां । समस्तजिनविवानां नमस्कारार्थमुद्यतः ॥ ५ ॥

पञ्चपुराणम् ।

त्रिकालवीर्णसंदेहो भक्त्या युक्तोऽत्युदारया । चतुःसमुद्रपर्यन्तं जंबूद्वीपं क्षणेन यः ॥

त्रिः परीत्य किष्किंधं नगरं पुनरागमत् ॥ ६ ॥

ईदृक् पराक्रमाधारः शत्रुपथस्य मर्दकः । पौरनेत्रकुमुद्वत्याः शशांकः शंकयोज्जिमतः ॥ ७ ॥

किष्किंधनगरे रम्ये चित्रासादतोरणे । विद्वज्जनसमाकीर्णे द्विपवाजिवराकुले ॥ ८ ॥

नानासंब्यवहाराभिरापणालीभिराकुले । रमे कल्पे यथैशाने रत्नमालः सुरोत्तमः ॥ ९ ॥

अनुक्रमाच्च तस्याभूत् सुग्रीवाभिलययातुजः । वीरो धीरो मनोज्ञेन युक्तो रूपेण सन्नयः ॥ १० ॥

विज्ञेयौ बालिसुग्रीवौ किष्किंधकुलभूषणौ । तयोस्तु भूपणीभूता विनयप्रमुखा गुणाः ॥ ११ ॥

सुग्रीवानंतरा कन्या रूपेण प्रतिमा युवि । श्रीप्रभेति समुद्भूता क्रमशः श्रीरिव स्वयं ॥ १२ ॥

किष्कुप्रमोदनगरे हरिकांताख्ययोषिता । क्रमाद्रक्षजाः पुत्रौ नलनीलावज्जिनत् ॥ १३ ॥

त्रितीर्णस्वजनानंदौ रिपुशंकावितारिणौ । उदात्तगुणसंभारौ भूतौ तौ किष्कुमंडनौ ॥ १४ ॥

यावनश्रियमालोक्य सुतस्य स्थितिपालिनी । विपमिश्रात्रसदृशान्विदत्वा विपयान् बुधः ॥ १५ ॥

वितीर्थे बाल्ये राज्यं धर्मपालनकारणं । सुग्रीवाय च सचेष्टो सुवराजपदं कृता ॥ १६ ॥

अवगम्य परं स्वं च जनं साम्येन सज्जनः । चतुर्गति जगज्ज्ञात्वा महादुःखनिपीडितं ॥ १७ ॥

मुनेः पिहितमोहस्य शिव्यः सूर्यराजा अमृत । यथोक्तचरणायारः शरीरेऽपि गतस्पृहः ॥ १८ ॥
नभोवदमलस्वातः संगमुक्तः समीरवत् । विजहार स निष्क्रोधो धरण्यां मुक्तिलालसः ॥ १९ ॥
अथ बालेर्ध्रुवा नाम्ना साञ्ची पाणिगृहीत्यभूत् । अंगनानां शतस्थाप प्राधान्यं या गुणोदयात् २०
तथा सह महेश्वरं सोऽन्वभूच्चासविभ्रमः । श्रीवानरांकमुकुटः पूजिताज्ञः खगाधिपैः ॥ २१ ॥
अत्रांतरे छलान्वेषी मेघप्रभशरीरजः । हर्तुमिच्छति तां कन्यां लंकेशस्य सहोदरां ॥ २२ ॥
यदैव तेन सा दृष्टा सर्वगात्रमनोहरा । तदाप्रभृत्ययं देहमधचानंगपीडितं ॥ २३ ॥
आवल्यां प्रवराज्जातां कन्यां नाम्ना तन्दूरीं । गतस्ते नयितुं यावद्यमस्य परिमर्दकः ॥ २४ ॥
ज्ञात्वाथ निप्रभिस्तावच्छंकां वीतदशाननां । सुखं चंद्रनखां जह्ने विद्यामायाप्रवीणधीः ॥ २५ ॥
शूरी किं कुरुतामत्र भानुकर्णविभीषणौ । यत्रारिच्छिद्रमासाद्य कन्यां हरति मायया ॥ २६ ॥
पृष्ठतश्च गतं सैन्यं गच्छताभ्यां निवर्तितं । जीवन्नेप रणे शक्तो गृहीतुं नेति चेतसा ॥ २७ ॥
शुश्राव चागतो वातां तादृशीं कैकसीसुतः । जगाम च दुरीक्षत्वं कोपावेशस्तुभीषणात् ॥ २८ ॥
तत आगमनोद्भूत श्रमप्रस्वेदविंदुषु । स्थितेन्वेव पुनर्गतुमुद्यतो मानचोदितः ॥ २९ ॥
सहायं खड्गमेकं च जग्राहान्यपराङ्मुखः । अंतरंग स एवैकः संग्रामे वीर्यशालिनां ॥ ३० ॥

पद्मपुराणम् ।

तावन्मंदोदरी बद्धा करद्वयसरोरुहं । व्यज्ञापयदिति व्यक्तज्ञातलौकिकसंस्थितिः ॥ ३१ ॥
 कन्या नाम ग्रभो ! देया परस्मायेव निथयात् । उपचितेव तासां हि तादृशी सार्वलौकिकी ३२
 खेचराणां सहस्राणि संति तस्य चतुर्दश । ये वीर्यकृतसन्नाहाः समसादनिवर्तिनः ॥ ३३ ॥
 बहून्यस्य सहस्राणि विद्यानां दर्पशालिनः । सिद्धानीति न किं लोकाद्भवता श्रवणे कृतं ॥ ३४ ॥
 प्रवृत्ते दारुणे युद्धे भवतोः समशौर्ययोः । संदेह एव जायेत जयस्यान्यतरं प्रति ॥ ३५ ॥
 कथांचिच्च हतेष्यस्मिन् कन्या हरणदूषिता । अन्यस्मै नैव विश्राण्या केवलं विधवा भवेत् ॥ ३६ ॥
 किं च सूर्यजोमुक्ते त्वत्पुरे प्रत्यवस्थितं । अलंकारोदये नाशा चंद्रोदरनमथरं ॥ ३७ ॥
 निर्वासासौ स्थितः सार्धं तव स्वस्ता महाबलः । उपकारित्वमेतस्मात्संप्राप्तः स्वजनः स ते ॥ ३८ ॥
 ततो दशाननोऽवादीत् प्रिये ! युद्धाद्दिभेमि न । स्थितस्त्वद्वचने किंतु शैपरेवास्मि कारणैः ॥ ३९ ॥
 अथ चंद्रोदरे कालं प्राप्ते कर्मनियोगतः । वनितास्यानुरोधाल्या वराक्षी शरणोज्जिमता ॥ ४० ॥
 इतश्चेतश्च विद्याया बलेनाथ विवर्जिता । अंतर्वन्निवने भीमे विभ्राम हरिणी यथा ॥ ४१ ॥
 अमृतं च सुतं कांतं मणिकांतमहीधरे । मृदुपल्लवपुष्पाघच्छन्ने समशिलातले ॥ ४२ ॥
 ततोऽसौ क्रमतो वृद्धं नीतो विपिनवासया । उद्विग्नचित्तया मात्रा तदाशस्थितजीवया ॥ ४३ ॥

अतोऽयं प्रतिपक्षेण गर्भ एव विराधितः । ततो विराधिताभिल्यां प्रापितो भोगवर्जितः ॥४४॥
 न तस्य गौरवं चक्रे कश्चिदप्यवनौ नरः । प्रच्युतस्य निजस्थानात्केशस्येवोचमांगतः ॥ ४५ ॥
 प्रतिकर्तुमशक्तोऽसौ वैरं चित्तेन धारयन् । आचारागतवृत्तिस्थो देशान् पर्याटवांधितान् ॥४६॥
 रसे वर्षधराश्रेषु क्लाननेषु च चारुषु । तथातिशयदेशेषु गीर्वाणागर्भनेषु च ॥ ४७ ॥
 ध्वजछत्रादिरम्येषु संकुलेषु गजादिभिः । वीराणां विभ्रमं पश्यन् संग्रामेषु समं सुरैः ॥ ४८ ॥
 नगर्यामथ लंकायां सुरेशस्येव तिष्ठतः । परान् प्राप्नुवतो भोगान् दशवक्रस्य भास्वतः ॥ ४९ ॥
 प्रतिक्लितवानाज्ञां वाल्मिर्बलसमन्वितः । विद्याभिरद्भुतं कर्म कुर्वतीभिरुपासितः ॥ ५० ॥
 दशस्येन ततो दूतः प्रेषितोऽस्मै महामतिः । जगद् वानराधीशं स्वामिनो मानमुद्बहन् ॥५१॥
 अनन्यसदृशे क्षेत्रे भरतेऽस्मिन् प्रतापवान् । महाबलो महातेजा श्रीमान्प्रयविशारदः ॥ ५२ ॥
 महासाधनसंपन्न उग्रदंडो महोदयः । आज्ञापयति देवस्त्वां शत्रुमर्दो दशाननः ॥ ५३ ॥
 यमारारतिं समुद्धास्य भवतोऽर्करजाः पिता । मया किष्किधनाथत्वे स्थापितो वानरान्वये ॥५४॥
 चिस्मृत्य सुकृतं कृत्यं स त्वं जनयितुः परं । कुरुते प्रत्यवस्थानमिति साधोर्न युज्यते ॥ ५५ ॥
 पितुस्ते सदृशीं प्रीतिमधिकां वा करोम्यहं । अध्याप्येहि प्रणामं मे कुरु स्थातुं यथा सुखं ॥५६॥

पद्मपुराणम् ।

स्वसारं च प्रपच्छेमां श्रीप्रभाख्यां मया सह । संबंधं प्राप्य ते सर्वं भविष्यति सुखावहं ॥ ५७ ॥
 इत्युक्ते विमुखं ज्ञात्वा चालिं श्रणमनं प्रति । आननस्य विकारेण दूतः पुनरुदाह्रात् ॥ ५८ ॥
 किमत्र बहुनोक्तेन कुरु शाखासृगक्षुती । मदीयं निश्चितं वाक्यमल्पलक्ष्मीविडंबितम् ॥ ५९ ॥
 कुरु सज्जौ करं दातुमादातुं वा युधं करो । गृहाण चापरं शीघ्रं ककुभां वा कदंबकं ॥ ६० ॥
 शिरो नमय चार्पं वा नयाज्ञां कर्णपूर्ता । मोर्ची वा दुस्सहारावानात्मजीवितदायिनी ॥ ६१ ॥
 मत्पादजं रजो मूर्ध्नि शिरस्त्रमथवा कुरु । घटयांजलिमुद्वृत्त्य करिणां वा महाचयं ॥ ६२ ॥
 विमुखेषु धरित्री वा भर्जकं वेत्रकुंतयोः । पश्य मूर्ध्नितखे वक्रमथवा खुद्रुदर्पणे ॥ ६३ ॥
 ततः पश्यवाक्येन दूतस्योद्धृतमानसः । नास्त्रा व्याघ्रविलंबीति व्रमाण भटसत्तमः ॥ ६४ ॥
 समस्तघरणीव्यापिपराक्रमगुणोदयः । चालिदेवो न किं यातः कर्णजाहं कुरक्षसः ॥ ६५ ॥
 यद्यत्र भापसे व्यक्तं गृहीतो वा ग्रहेण सः । त्वं तु स्वस्थः किमित्येवं दूताग्रम विकत्यसे ॥ ६६ ॥
 क्रोधमूर्च्छित इत्युक्त्वा दुःश्रेक्षः स्पष्टवेषधुः । गृहाण सायकं रुद्धो बलिनेति च चोदितः ॥ ६७ ॥
 किं दूतेन वराक्रेण हतेन श्रेपकारिणा । कुर्वसेते हि नार्थीयवचसः प्रतिशब्दकं ॥ ६८ ॥
 दशास्यस्यैव कर्तव्यं यदभिप्रायमाश्रितं । आयुर्नतमियत्तस्य कुरुते यत्कुभापितं ॥ ६९ ॥

ततो भीती भृशं दूतो गत्वा वृत्तांतवेदनात् । दशास्यस्य परं क्रोधो चक्र दुस्सहतेजसः ॥७०॥
 सैन्यावृतश्च सन्नह्य प्रस्थितस्त्वरया पुरं । परमाणुभिरारब्धः सहि दर्पमयैरिव ॥ ७१ ॥
 ततः परचलध्वानं श्रुत्वा व्योमपिधायिनं । निर्गतुं मानसं चक्रे वालिः संग्रामदक्षिणः ॥ ७२ ॥
 तावत्सागरवृद्ध्यादिमंत्रिभिनयशालिभिः । ज्वलत्क्रोधेन नीतोऽसाविति वागंबुभिः शमं ॥७३॥
 अकारणेन देवालं चित्रहेण क्षमां कुरु । अनेके हि क्षयं याताः स्वच्छंदं संयुगप्रियाः ॥ ७४ ॥
 अर्ककीर्तिभुजाधारा रक्षमाणः सुरैरपि । अष्टचंद्राः क्षयं प्राप्ता मेघस्वरशरोत्कारैः ॥ ७५ ॥
 बहुसैन्यं दुरालोकमसिरत्नगदाधरं । अतुलां संशयतुलां ततो नारोदुमहसि ॥ ७६ ॥
 जगादेति ततो वाल्ययुक्तं नात्मप्रशंसनं । तथापि परमार्थं वो मंत्रिणः कथयाम्यहं ॥ ७७ ॥
 भ्रूलताक्षेपमात्रेण दशवक्त्रं ससैन्यकं । शक्तोऽस्मि कणशः कर्तुं वामपाणितलाहतं ॥ ७८ ॥
 किं तर्हि दारुणं कृत्वा क्रोधाग्निं ज्वलितं मनः । कर्मणा येन लभ्यते भोगाः क्षणचिन्श्वराः ॥७९॥
 प्राप्य तान्कदलीस्तंभनिस्सारान्मोहवाहिताः । पतंति नरके जीवा महादुःखमहाकुले ॥ ८० ॥
 हिंसित्वा जंतुसंघातं नितातं प्रियजीवितं । दुःखं कृतसुखाभिर्यं प्राप्यते तेन को गुणः ॥८१॥
 अरधदृघटीयंनसदृशाः प्राणधारिणः । शश्वद्भवमहाक्षुणे भ्रमंस्त्यंतं दुःखिताः ॥ ८२ ॥

पद्मपुराणम् ।

पादद्वयं जिनेन्द्राणां भवनिर्गमकारणं । प्रणम्य कथमन्यस्य क्रियते प्रणतिर्मया ॥ ८३ ॥

प्रयुद्धेन सता चैवं कृता संस्था मया पुरा । अन्यं न प्रणमामीति जिनपादाब्जयुग्मतः ॥ ८४ ॥

भगं करोमि नास्थाया न च प्राणिनिपातनं । गृह्णामि संगनिर्मुक्तां प्रत्रज्यां मुक्तिदायिनीं ॥ ८५ ॥

यो करौ वरनारीणां कृतौ स्तनतटोचि तौ । भ्रुवी चालिगिनौ चारुत्नकेयूरलक्षणी ॥ ८६ ॥

अरातेर्यः प्रयुक्ते तौ पुरुषोऽञ्जलिबंधने । ऐश्वर्यं कीदृशं तस्य जीषितं वा हृत्तात्मनः ॥ ८७ ॥

इत्युत्त्वाह्वयं सुग्रीवसुवाच शृणु बालक । कुरु तस्य नमस्कारं मा वा राज्यप्रतिष्ठितः ॥ ८८ ॥

स्वसारं यच्छ मा वास्मै न ममानेन कारणं । एषोऽस्मि निर्गतोऽद्यैव पथ्यं यच्च वृत्कुरु ॥ ८९ ॥

इत्युत्त्वा निर्गतो गेहाढ्रध्रुव च निरंबरः । पार्श्वे गगनचंद्रस्य गुरोर्गुणगरीयसः ॥ ९० ॥

परमार्थहितस्वांतः संग्राहपरमोदयः । एकभाववतो वीरः सम्यग्दर्शननिर्मलः ॥ ९१ ॥

सम्यग्ज्ञानाभियुक्तात्मा सम्यक्चरित्रतत्परः । अनुप्रेक्षाभिरात्मानं भावयन्मोहवर्जितः ॥ ९२ ॥

सूक्ष्मासुमद्वियुक्तासु धर्माद्युगुणधूमिषु । सुनिभिविमलाचारैः सेवितासु महात्मभिः ॥ ९३ ॥

विहरन् सर्वजीवानां दयमानः पिता यथा । बाह्येन तपसांतस्थं चर्द्धयन् संततं तपः ॥ ९४ ॥

आवासतां महर्द्दीनां परिप्राप्तः प्रशांतधीः । तपःश्रिया परिश्रुक्तः परया कांतदर्शनः ॥ ९५ ॥

पद्मपुराणम् ।

उच्चैश्चैर्गुणस्थानसोपानारोहणोद्यतः । भिन्नाध्यात्माखिलग्रंथग्रंथिग्रंथविवर्जितः ॥ ९६ ॥
 श्रुतेन सकलं पश्यन् कृत्पाकृत्यं महागुणः । महासंवरसंपन्नः शातयन्कर्मसंततिं ॥ ९७ ॥
 प्राणधारणमात्रार्थं भुंजानः छत्रदेशितं । धर्मार्थं धारयन्प्राणान् धर्मं मोक्षार्थमर्जयन् ॥ ९८ ॥
 आनंदं भव्यलोकस्य कुर्वन्नुत्तमविक्रमः । चरितेनोपमानत्वं जगामासौ तपस्विनां ॥ ९९ ॥
 दशग्रंथाय सुग्रीवो वितीर्य श्रीप्रभां सुखी । चकारानुमतस्तेन राज्यमागतमन्वयात् ॥ १०० ॥
 विद्याधरकुमार्यो या द्यावाभूमौ मनोहरा । दशाननः समस्तास्ता परिणिन्ये परिक्रमात् ॥ १०१ ॥
 नित्यालोकेश्य नगरे नित्यालोकस्य देहजां । श्रीदेवीलब्धजन्मानं नाम्ना रंभावलीं सुतां ॥ १०२ ॥
 उपयम्य पुरीं यातो निजां परमसंमदः । नभसा मुकुटन्यस्तरत्नरश्मिचिराजितां ॥ १०३ ॥
 सहसा पुष्पकं स्तंभमारमानसचंचलं । मेरोरिव तटं प्राप्य सुमहद्वायुमंडलं ॥ १०४ ॥
 तस्योच्छिन्नगतेः शब्दभग्ने घंटादिजन्मनि । वैलक्ष्यादिव संजातं मौनं पिडिततेजसः ॥ १०५ ॥
 भग्नवृत्तिमालोक्य विमानं कैकसीसुतः । कः कोऽत्र भो इति क्षिप्रं वभाण क्रोधदीपितः ॥ १०६ ॥
 मारीचस्तत आचक्षौ सर्ववृत्तांतकोविदः । मृशु देवैष कैलाशे स्थितः प्रतिमया मुनिः ॥ १०७ ॥
 आदित्याभिमुखस्तस्य करानात्मकरैः किरन् । समे शिलावले रत्नस्तंभाकारोऽवतिष्ठते ॥ १०८ ॥

पद्मपुराणम् ।

कोऽप्ययं सुमहान्वीरः सुयोरं धारयंस्तपः । मुक्तिमाकांक्षति क्षिप्रं वृत्ततोऽयमतोऽभवत् ॥ १०९ ॥
 निर्वर्तयाम्यतोदेऽद्विमानं निर्विलिप्तं । मुनेरस्य प्रभावेन याम्नायाति संडशः ॥ ११० ॥
 श्रुत्वा मारीचमचनमथ कलाशभूधरं । ईर्ष्यांके यमध्वंसः स्वपराक्रमगर्भितः ॥ १११ ॥
 नानाधातुसमाकीर्णं गणैर्युक्तं सहस्रशः । सुवर्णघटनारम्यं पदपंक्तिभिराचितं ॥ ११२ ॥
 प्रकृत्यनुगतयुक्तं विकारैः विलसंयुतं । स्वर्नैर्द्विभिधैः पूर्णं लब्धव्याकरणोपमं ॥ ११३ ॥
 तीक्ष्णैः शिखरसंघातैः संडयंतमिवाधरं । उच्छूर्पच्छीकरैः स्पष्टं हंसंतमिव निर्झरैः ॥ ११४ ॥
 मकरंदसुरामचमधुनतपरिधिं । शालीघवितताकाशं नानानोरुहसंकुलं ॥ ११५ ॥
 मर्मर्तुजमनोहारिकुसुमादिभिराचितं । चरत्रमोदवत्सत्वसहस्रसदुपत्यकं ॥ ११६ ॥
 औपधनासदूरस्थव्यालजालसमाकुलं । मनोहरेण गंधेन दधंतं यौनं सदा ॥ ११७ ॥
 शिलाविस्तीर्णहृदयं स्थूलवृथमहाभुजं । गुहागंभीरवदनमधूर्नपुस्त्याकृति ॥ ११८ ॥
 शरत्पयोधराकारतटसंघातसंकटं । क्षीरेणैव जगत्सर्गं क्षालयंतं करोत्करैः ॥ ११९ ॥
 क्वचिद्विन्नव्यसंसुप्तमृगाधिपदरीमुसं । वनचित्रसुप्तमधुश्यामनाताघूर्णितपादपं ॥ १२० ॥
 क्वचिचित्रपरिसरत्कीडन् कुरंगककंदनक । क्वचिन्मत्तद्विप्रनातकलितविधित्यकावनं ॥ १२१ ॥

क्वचित्पुलकितकारं प्रध्वनप्रकराचितं । क्वचिद्वृक्षसटाभारं रुद्धतर्भाषणाकृतिं ॥ १२२ ॥
 क्वचित्पद्मत्रनेत्रं युक्तं शाखाभृगाननैः । क्वचित्रिखड्गैकृतस्यंदिशालादिसुरभीकृतं ॥ १२३ ॥
 क्वचिद्विद्वुह्यतांश्लिष्टसंभवध्वनिंसंतति । क्वचिद्विवाकराकारशिखरघोर्तितांबरं ॥ १२४ ॥
 पांडुकस्येव कुर्वाणं विजिगीषां क्वचिद्वनैः । सुरभिप्रसवोऽनुंगविस्तीर्णधनपादपैः ॥ १२५ ॥
 अवतीर्णथ तत्रासावपश्यत्तं महामुनिं । ध्यानार्णवसमाविष्टं तेजसा वद्धमंडलं ॥ १२६ ॥
 आशाकरिकराकारप्रलंबितभुजद्वयं । पत्रगाभ्यामिधाश्लिष्टं महाचंदनपादपं ॥ १२७ ॥
 आतापनशिलापीठमस्तकस्थं सुनिश्चलं । कुर्वाणं प्राणिविषयं संशयं प्राणधारिणं ॥ १२८ ॥
 ततो बालिरसावेष इति ज्ञात्वा दधाननः । अतीतं संस्मरन् वरं जज्वाल कोधवह्निना ॥ १२९ ॥
 वद्धा च भृकुटीं भीमां दृष्टोष्ठः प्रखरस्वरः । वभाण भासुराकारो सुनिभेवं सुनिर्भयः ॥ १३० ॥
 अहो शोभनमारब्धं त्वया कर्तुमिदं तपः । यदघाप्यभिमानेन विमानं स्तंभ्यते मम ॥ १३१ ॥
 क्व धर्मः क्व च संक्रोधो ब्रूयाथा श्राम्यसि दुर्मते । इच्छस्येकत्वमाधातुममृतस्य विपस्य च ॥ १३२ ॥
 तस्मादपनयाम्येनं दर्पमद्य तवोद्धतं । कलाशनगमुन्मूल्य क्षिपाम्यब्धौ समं त्वया ॥ १३३ ॥
 ततोऽसौ सर्वविधाभिर्ध्याताभिस्तत्क्षणाद्ब्रूतः । विकृत्य सुमहदूपं सुरेंद्र इव भीषणं ॥ १३४ ॥

पद्मपुराणम् ।

॥ १३५ ॥

महावायुनेनाथ द्वावं कृत्वा समंततः । प्रविष्टो धरणीं भिक्ष्या पातालं पातकोद्यतः ॥ १३६ ॥

आरेमे च समुद्धर्तुं भुजैर्भूरिपराक्रमः । क्रोधप्रचंडरक्ताक्षो हुंकारमुखराननः ॥ १३७ ॥

ततो विपकण्ठेपिलंबमानोरगाधारः । केसरिक्रमसंप्राप्तभ्रम्यन्मत्तमंगजः ॥ १३८ ॥

संत्रांतनिश्चलोकर्णसार्गककुंदकः । स्फुटितोद्देश्यनिष्पीतवृटिताखिलनिर्झरः ॥ १३९ ॥

पर्यस्पद्भुद्गतारायमहानोकहसंहतिः । स्फुटीकृतशिलाजालसंधिसत्त्वैः सदुत्थरः ॥ १४० ॥

पतद्विक्रटपापाणरवापूरितविष्टपः । चलितश्चालयन्क्षोणीं भृशं कैलाशपर्वतः ॥ १४१ ॥

स्फुटितावनिर्यातांबुः प्राप शोषं नदीपतिः । ऊहुः स्वच्छतया भुक्त्वा विपरीतं समुद्रगाः ॥ १४२ ॥

त्रस्ता व्यलोक्यन्नाशाः प्रमथाः पृथुविस्मया । किं किमेतदहो हाहाहूंहीतिप्रसृतस्वराः ॥ १४३ ॥

जह्लरप्सरसो भीता लताप्रवरमंडपाद् । वयसां निवहाः प्राप्ताः कृतकौलाहलां नमः ॥ १४४ ॥

पातालादुत्थितैः क्रूरदृष्टहासैरनंतरैः । दशवक्त्रैः समं दिग्भिः पुस्कौटे च नमस्तले ॥ १४५ ॥

ततः संवर्तन्नामिष्यवायुनेवाकुलीकृते । भुवंतं मगयान्वालिरवधिज्ञातराक्षसः ॥ १४६ ॥

अत्राप्तः पीडनं स्वस्य धीरः कोपविवर्जितः । तथावस्थितसर्वांगश्रेतसीदं न्यवेद्ययत् ॥ १४७ ॥

कारितं भरेतेनंदं जिनायतनमृतमं । सर्वरत्नमयं तुषं चद्रूपविराजितं ॥ १४८ ॥

प्रत्यहं भक्तिसंयुक्तः कृत्तपूजं सुरासुरैः । मा विनाशि चलत्यस्मिन्पर्वते भिन्नपर्वणि ॥ १४८ ॥
 ध्यात्वैति चरणांगुष्ठपीडितं गिरिमस्तकं । चकार शोभनध्यानाददूरीकृतचेतनः ॥ १४९ ॥
 भग्नमालिनिरोगाग्निविष्टघरणीधरः । निमजद्भूतलन्यस्तजानुनिभुम्रजंयकः ॥ १५० ॥
 मयः प्रगलितस्वेदधारार्थौत्तरसातलः । बभूव संकुचद्गात्रः कूर्माकारो दशाननः ॥ १५१ ॥
 रथं च सर्वयत्नेन कृत्वा रावितवान् जगत् । यतस्ततो गतः पश्चाद्रावणाख्यां समस्तगां ॥ १५२ ॥
 श्रुत्वा तं दीनमाराधं स्वामिनः पूर्वमश्रुतं । विद्याधरवधूलोको विललाप समाकुलः ॥ १५३ ॥
 मूढाः सन्नद्धमारब्धाः संभ्रांताः सचिवा वृथा । पुनः पुनःस्खलद्वाचो गृहीतगलदायुधाः ॥ १५४ ॥
 मुनिवीर्यप्रभायेण सुदुन्दुभयोऽनदन् । पपात सुमनोऽष्टिः खमाच्छाद्य सपत्न्याः ॥ १५५ ॥
 नटतुर्गने क्रीडाशीला देवकुमारकाः । गीतध्वनिः सुरस्त्रीणां वंशानुगतमुधयौ ॥ १५६ ॥
 ततो मंदोदरी दोना ययाचेति सुनीधरं । प्रणम्य भर्तृभिक्षं मे प्रयच्छद्भुतविक्रम ॥ १५७ ॥
 ततोऽनुकंपयांगुष्ठं महामुनिरश्लथन् । रावणोऽपि विमुच्यद्रि क्लेशकांतरतो निरैत् ॥ १५८ ॥
 गत्या च प्रणतिं कृत्वा क्षमयित्वा पुनः पुनः । योगेशं स्तोतुमारब्धः परिज्ञातपोवलः ॥ १५९ ॥
 निन्दन्नचरणौ पुस्त्या करोमि न नमस्कृति । अन्यस्येति त्वयोक्तं यत्सामर्थ्यस्यास्य तत्फलं १६०

पञ्चपुराणम् ।

अहो निश्रयसंपन्नं तपसस्ते महद्भलं । भगवन् ! येन शक्तोऽमि त्रैलोक्यं कर्तुमन्यथा ॥ १६१ ॥
 अहो निश्रयसंपन्नं तपसस्ते महद्भलं । यादृक् तपःसमृद्धानां पुनीनामल्पयत्नजं ॥ १६२ ॥
 इंद्राणामपि मामर्थमीदृशं नाथ नेश्यते । यादृक् तपःसमृद्धानां पुनीनामल्पयत्नजं ॥ १६३ ॥
 अहो गुणा अहो रूपमहोकांतिरहो बलं । अहो दीप्तिरहो धैर्यमहो शीलमहो तपः ॥ १६४ ॥
 त्रैलोक्याद्य निशेषं वस्त्वाहृत्य मनोहरं । कर्मभिः सुकृताधारं शरीरं तत्र निमित्तं ॥ १६५ ॥
 सामर्थ्येनायुना युक्तस्यक्तानमि यद्विधिति । इदमत्यहुतं कर्म कृतं सुपुरुष त्वया ॥ १६६ ॥
 एवंविधस्य ते कर्तुं यदसायु मयोन्मितं । तदशक्तस्य संजातं पापबंधाय केवलं ॥ १६७ ॥
 धिर्गु शरीरमिदं चेतो वचश्च मम पापिनः । वृत्तावभियुजं जातं यदमत्यामलं पुरा ॥ १६८ ॥
 भरादृशां नृत्तानां मद्विधानां च दुर्विशां । अंतरं विगतद्वेष । मेरुमर्षपयोस्त्रिय ॥ १६९ ॥
 महं विपद्यमानाय दत्ताः प्राणास्त्वया युने । अपकारिणि वस्येयं मतिस्तस्य किमुच्यतां ॥ १७० ॥
 शृणोमि वेद्वि पश्यामि मंसारं दुःखभावकं । पापस्तथापि निवेदं विषयेभ्यो न याम्यहं ॥ १७१ ॥
 पुण्यवंतो महामत्वा मुक्तिलक्ष्मीसमीपगाः । तारुण्ये विषयान् त्यक्त्वा स्थिता ये मुक्तिवर्त्मनि ॥ १७२ ॥
 इति स्तुत्वा मुनि भूयः प्रणम्य त्रिःप्रदधिणं । निवातं स्वं च निदित्वा शूकारसुखराननः १७३ ॥
 उपकंठं मुनेश्वैत्यभवनं त्रपयान्वितः । विरक्तो विषयासंगे ग्रविष्टः कैकसीसुतः ॥ १७३ ॥

अनादरेण त्रिशिष्य चंद्रहासमसि भुवि । आवृतो निजनारीभिश्चक्रे जिनवराचनं ॥ १७४ ॥
 निष्कृष्य च स्नसातंश्री भुजे वीणामवीवहत् । भक्तिनिर्भरभावश्च जगौ स्तुतिशतैर्जिनं ॥ १७५ ॥
 नमस्ते देवदेवाय लोकालोकावलोकिते । तेजसातीतलोकाय कृताधीय महात्मने ॥ १७६ ॥
 त्रिलोककृतपूजाय नष्टमोहमहारये । द्वाणीगोचरतामुक्तगुणसंघातधारिणे ॥ १७७ ॥
 महैश्वर्यसमेताय विमुक्तपथदेशिने । सुखकाष्ठासमुद्भाय दूरीभूतकुवस्त्ववे ॥ १७८ ॥
 निश्रेयसस्य भूतानां हेतवेऽभ्युदयस्य च । महाकल्याणमूलाय वेधसे सर्वकर्मणां ॥ १७९ ॥
 ध्याननिर्दग्धपापाय जन्मविध्वंसकारिणे । गुरवे गुरुमुक्ताय प्रणतायानतात्मने ॥ १८० ॥
 आर्घ्यतपरिसुक्ताय संततार्घ्ययोगिने । अज्ञातपरमार्थाय परमार्थोवबोधिने ॥ १८१ ॥
 सर्वशून्यप्रतिज्ञाय सर्वास्तिक्योपदेशिने । सर्वक्षणिकपक्षाय कृत्स्ननित्यत्वदेशिने ॥ १८२ ॥
 पृथक्स्वैकत्ववादाय सर्वानेकांतदेशिने । जिनैश्वराय सर्वस्मै एकस्मै शिवदायिने ॥ १८३ ॥
 ऋषभाय नमो नित्यमजिताय नमोनमः । संभवाय नमो सक्तमभिनंदनरूढये ॥ १८४ ॥
 नमः सुमत्तये पद्मप्रभाय सततं नमः । सुपाधीय नमः शश्वन्नमश्चंद्रसमल्पये ॥ १८५ ॥
 नमोस्तु पुष्पदंताय शीतलाय नमोनमः । श्रेयसे वासुपूज्याय नमो लब्धात्मतेजसे ॥ १८६ ॥

अपुराणम् ।

वेमलाय नमस्त्रेधा नमोऽनंताय संततं । नमो धर्माय सौख्यानां नमो मूलाय शतये ॥१८७॥
 नमः कुंभुजिनेद्राय नमोऽस्वामिने सदा । नमो मल्लिमहेशाय नमः सुव्रतदायिने ॥ १८८ ॥
 अन्येभ्यश्च भविष्यद्भ्यो भूतेभ्यश्च सुमाधतः । नमोऽस्तु जिननाथेभ्यः श्रवणेभ्यश्च सर्वदा ॥१८९॥
 नमः सम्यक्चतुक्ताय ज्ञानार्थकान्तायिने । दर्शनाय नमोऽजस्रं सिद्धेभ्योऽनारतं नमः ॥१९०॥
 पवित्राण्यक्षराण्येव तंकास्थामिनि गायति । चलितं नागराजस्य विष्टरं धरणश्रुतेः ॥ १९१ ॥
 ततोऽधिकृतालोकस्तोत्रविस्तरितेक्षणः । स्फुरत्फणामणिच्छायादूर्ध्वस्ततमश्रयः ॥ १९२ ॥
 स कलामलतारेश्वरसन्नमुखशोभितः । पातालादुद्ययौ क्षिप्रं नागराजः सुमानसः ॥ १९३ ॥
 विधाय च नमस्कारं जिनेन्द्राणां विधानतः । पूजां च ध्यानसंजातसमस्तद्रव्यसंपदं ॥ १९४ ॥
 जगद् रावणं साधो ! साधु गीतमिदं त्वया । जिनेन्द्रस्तुतिसंबद्धं रोमहर्षणकारणं ॥ १९५ ॥
 पश्य तोषेण मे जातं पुलकं घनकर्कसं । पातालस्य यच्छांतिं नाद्यापि प्रतिपद्यते ॥ १९६ ॥
 राक्षसेश्वर ! धन्योऽसि यस्तोपि जिनपुंगवाच्च । बलादाकृष्य भावेन त्वदीयेनाहमाहृतः ॥१९७॥
 वरं वृणीष्व तुष्टोऽसि तव भक्त्या जिनान्प्रति । ददाम्यभीप्सितं वस्तु सद्यः कुनरदुर्लभं ॥१९८॥
 ततः कैलाशकौपन प्रोक्तोऽसौ विदितो मम । धरणो नागराजस्त्वं पृष्टस्तावन्निवेदय ॥ १९९ ॥

जिनवन्दनया तुल्यं किमन्यद्विद्यते शुभं । वस्तु यत्प्रार्थयिष्येऽहं भवंतं दातुमुद्यतं ॥ २०० ॥
 ततो निगदितं नागपतिना शृणु रावण ? । जिनेन्द्रवंदनातुल्यं कल्याणं नैव विद्यते ॥ २०१ ॥
 ददाति परिनिर्वाणसुखं या समुपासिता । जिननत्या तथा तुल्यं न भूतं न भविष्यति ॥ २०२ ॥
 ततो दशमुखेनोक्तं नास्ति चेज्जिनवंदनात् । अधिकं कित्तवतः प्राप्ते तस्मिन्याचे महामते ॥ २०३ ॥
 उक्तं च नागपतिना सत्यमेतत्सुचेष्टितं । असाध्यं जिनभक्तेर्यत्साधु तन्नैव विद्यते ॥ २०४ ॥
 त्वाहशा माहृशा ये च वासवाद्यैश्च सन्निभाः । संपद्यते सुखाधारा सर्वे ते जिनभक्तितः ॥ २०५ ॥
 आस्तां तावदिदं स्वल्पं व्याधाति भवजं सुखं । मोक्षजं लभ्यते भक्त्या जिनानामुत्तमं सुखं २०६ ॥
 नितातं यद्यपि त्यागी महाविनयसंगतः । वीर्यवानुत्तमैश्वर्यो भवान् गुणविभूषितः ॥ २०७ ॥
 मद्दर्शनं तथाप्येतच्च माभूदनर्थकं । अमोघमिति याचेऽहं भवंतं ग्रहणं प्रति ॥ २०८ ॥
 अमोघविजयानाम शक्तिं रूपविकारिणीं । विद्यां गृहाण लोकेऽश सावधीः ग्रण्यं मम ॥ २०९ ॥
 एकया दशया कस्य कालो गच्छति सज्जनः । विपदोज्ज्वलं संपत्संपदोऽज्ज्वलं विपत् ॥ २१० ॥
 अतो विपादि जातायामासन्नायां कुतोऽपि ते । कुर्वती परसंवाधं पालिकेयं भविष्यति ॥ २११ ॥
 आसती मानुषास्तावद्विभ्यत्यस्याः सुरा अपि । वन्दिज्ज्वालालापरीतायाः शक्तेर्विपुलशक्तयः ॥ २१२ ॥

अशक्यनुपंस्ततः कर्तुं प्रणयस्यास्य भाजनं । गृहीतुलायवं लेभे कृच्छ्रात्कैलासकंपनः ॥ २१३ ॥
 कृत्वांजलिं नमस्था च संभाषितदशाननः । जगाम धरणःस्थानं निजं प्रकटसमदः ॥ २१४ ॥
 माममात्रं दशास्योऽपि स्थित्वा कैलाशमूर्धनि । प्रतिपत्य जिनं देशं प्रययायभिर्वाञ्छितं ॥ २१५ ॥
 विज्ञाय मनसः क्षोभादात्मानं बद्धदुग्धतं । प्रायश्चित्तं गुरोर्देशं गत्वा वालिराशिश्चियत् ॥ २१६ ॥
 निर्गतस्वांतशल्यस्य वभूव सुखितः पुनः । वालिनिधमनं कृत्वा यथा विष्णुर्महामुनिः ॥ २१७ ॥
 चारित्राद्भुक्तिं धर्मादनुग्रयणतः सदा । समित्तिभ्यः पराभूतेः परीपहृगणस्य च ॥ २१८ ॥
 महासचरमासाद्य कर्मापूर्वमनिर्जयन् । नाशयंस्तपसा चाचप्रातःकेवलसंगमं ॥ २१९ ॥
 कर्माष्टकमिनिर्धुक्तो ययौ त्रैलोक्यमस्तकं । सुखं निरुपमं यस्मिन्नवसानविवर्जितं ॥ २२० ॥
 इन्द्रियाणां जये शक्तो यस्तेनास्मिं पराजितः । इति विज्ञाय लोकेशः साधुनां प्रणतोऽभवत् २२१
 सम्यग्दर्शेनसपत्नो दृढभक्तिजिनेश्वरे । अवुत्तः परमैर्भोगैरतिष्ठत् स यथेप्सितं ॥ २२२ ॥

‘‘ वालिचेष्टितमिदं शृणोति यो । भावतत्परमतिः शुभो जनः ॥

‘‘ नैष यान्ति परतः पराभयं । प्रान्नुते च रविभासुरं पदं ॥ २२३ ॥

इत्यार्ष रविपेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते वालिनिर्वाणाभिधानं नाम नवमं पर्व ।

दशमं पर्वम् ।

एवं तावदिदं पर्वं तव श्रेणिकम् । वेदितं । अतःपरं प्रवक्ष्यामि श्रृणु ते परमीहितं ॥ १ ॥
 हुताशनशिवस्वासीत्सुता द्योतिःपुरे वरा । द्वीसंज्ञायां समुत्पन्ना योषिति स्त्रीगुणान्विता ॥ २ ॥
 सुतारोति गता ख्यातिं शोभया सकलावनौ । पद्मवासं परित्यज्य लक्ष्मीरिव समागता ॥ ३ ॥
 चक्रांकतनयोऽपश्यत्पर्यटन् स्वच्छयान्यदा । तां साहसगतिर्नान्ना दुष्टानुमतिसंभवः ॥ ४ ॥
 ततोऽस्मा कामशल्येन शल्यितोऽत्यंतदुःखितः । सुतारां मनसा नित्यमुवाहोऽन्मत्तविभ्रमः ॥ ५ ॥
 उपर्युपरि यातैश्च तां स दूतेरयाचत । सुग्रीवोऽपि तथैवतां याचतेस्म मनोहरां ॥ ६ ॥
 द्वेषीभावमुपेतैर्न हुताशनशिखेन च । पृष्टो मुनिर्महाज्ञानो निश्चयव्याकुलात्मना ॥ ७ ॥
 युक्तं च मुनिचंद्रेण न साहसगतिश्चिरं । जीविव्यति चिरायुस्तु सुग्रीवः परमोदयः ॥ ८ ॥
 चक्रांकपक्षसंग्रीत्या हुताशनस्तु विनिश्चयः । दीपौ वृषौ गजैद्रौ च निमित्तमकरोद् दृढं ॥ ९ ॥
 ततो मुनिगिरं ज्ञात्वा नियतामप्रृतोपमां । सुग्रीवाय सुता दत्ता नीत्वा यित्रा समंगलं ॥ १० ॥
 कृत्वा पाणिगृहीतां तां सुग्रीवः पुण्यसंचयः । इयाय कामविषयं सारवचं सुसंसदं ॥ ११ ॥

पद्मपुराणम् ।

अशक्यदुर्वस्ततः कर्तुं प्रणयस्यास्य भाजनं । गृहीत्वलाघवं लेभे कृच्छ्रात्कैलासकंपनः ॥ २१३ ॥
 कृत्यांजलिं नमस्यां च सभापितदशाननः । जगाम धरणःस्थानं निजं प्रकटसमदः ॥ २१४ ॥
 माममात्रं दशास्योऽपि स्थित्वा कैलाशमूर्धनि । प्रतिपत्य जिनें देशे प्रययावभिवार्छितं ॥२१५॥
 विज्ञाय मनमः क्षोभादात्मानं बद्धदुष्कृतं । प्रायश्चित्तं गुरोर्देशं गत्वा वालिरशिश्रियत् ॥२१६॥
 निर्गतस्यांतश्चल्यस्य नभूग सुखितः पुनः । वालिर्नियमनं कृत्वा यथा विष्णुर्महामुनिः ॥२१७॥
 चारित्राद्भुसितो धर्मादनुप्रेषणतः सदा । समितिभ्यः पराभूतः परीपहृगणस्य च ॥ २१८ ॥
 महासचरमासाद्य क्रमापूर्वमनिर्जयन् । नाशयंस्तपसा चात्प्रातःकेवलसंगमं ॥ २१९ ॥
 कर्माष्टकविनिर्मुक्तो ययौ त्रैलोक्यमस्तक । सुखं निलयं यस्मिन्नवसानविवर्जितं ॥ २२० ॥
 इंद्रियाणां जये शक्तो यस्तेनास्मिं पराजितः । इति विज्ञाय लोकेशः साधूनां ग्रणतोऽभवत् २२१
 सम्यग्दर्शनसपन्नो हृद्भक्तिजिनेश्वरं । अवुत्तः परमैर्भोगैरतिष्ठत् स यथेप्सितं ॥ २२२ ॥

वाल्लिचेष्टितमिदं शृणोति यो । भावतत्परमतिः शुभो जनः ॥

नेप याति परतः परामर्चं । प्राप्नुते च रविभासुरं पदं ॥ २२३ ॥

इत्यार्षे रवियेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते वालिनिर्वाणाभिधाने नाम नवमं पर्व ।

दशमं पर्वम् ।

एवं तावदिदं पर्वं तत्र श्रेणिक्र ! वेदितं । अतःपरं प्रवक्ष्यामि श्रृणु ते परमीहितं ॥ १ ॥
हुताग्रनिशिखस्थासीत्सुता द्योतिःपुरे वरा । द्वीसंज्ञायां समुत्पन्ना योषिति स्त्रीगुणान्विता ॥ २ ॥
सुतारोति गता ख्यातिं शोभया सकलावनी । पद्मनासं परित्यज्य लक्ष्मीरिव समागता ॥ ३ ॥
चक्राकृतनयोऽपश्यत्पर्यटन् स्वेच्छयान्यदा । तां माहसगतिर्नीम्ना दुष्टानुमतिसंभवः ॥ ४ ॥
ततोऽग्रा कामग्रह्येन शल्यितोऽस्त्यतदुःखितः । सुतारां मनमा नित्यपुद्गाहोन्मत्तविभ्रमः ॥ ५ ॥
उपर्युपरि यातैश्च तां स दूतैरयाचत । सुग्रीनोऽपि तथैवैतां याचतेस्म मनोहरां ॥ ६ ॥
द्वेधीभानमुपेतैर्न हुताग्रनिशितेन च । पृष्टो मुनिर्महाद्भानो निश्चयव्याकुलात्मना ॥ ७ ॥
युक्तं च मुनिचंद्रेण न साहसगतिश्चिरं । जीविव्यति चिरायुस्तु सुग्रीवः परमोदयः ॥ ८ ॥
चक्रांक्यधसंश्रीत्या हुताग्रस्तु विनिश्चयः । दीपौ वृषौ गजेंद्रौ च निमित्तमकरोद् दृढं ॥ ९ ॥
ततो मुनिगिरं ज्ञात्वा नियताममृतोपमां । सुग्रीवाय सुता दत्ता नीत्वा पित्रा संभंगलं ॥ १० ॥
कृत्वा पाणिगृहीतां तां सुग्रीवः पुण्यसंचयः । इयाय कामविषयं सारवत्तं मुसंभदं ॥ ११ ॥

पञ्चपुराणम् ।

ततः क्रमात्तयोः पुत्रौ जातौ रूपमहोत्सवौ । ज्यायानंगोनुजस्तस्य ग्रथितौऽगदसंज्ञया ॥ १२ ॥
 अद्यापि नैव निर्लज्जश्चक्रांकस्य शरीरजः । परित्यजति तत्राद्यां धिष्टमनोभवद्वृषितां ॥ १३ ॥
 दृष्ट्यौ चेतसि कामाग्निदग्धो निस्सारमानसः । केनोपायेन तां कन्यां लप्स्ये निर्वृतिदायिनौ १४
 कदा नु वदनं तस्या शोभाजितन्याकरं । चुंविष्यामि स्फुरच्छोणच्छविच्छक्रदच्छुदं ॥ १५ ॥
 क्रीडिष्यामि कदा सार्धं तया नंदनवक्षसि । कदा चास्यामि तत्पीनस्तनस्पर्शेऽसुखोत्सवम् ॥ १६ ॥
 इत्यभिधावतस्तस्य तासमागमकारणं । सस्मार शेमुखीविधामाकृतेः परियर्तिनीं ॥ १७ ॥
 हिमवंतं ततो गत्वा गुहामाश्रित्य दुर्गमां । आराधयितुमारेभे दुःखितं प्रियसित्रवत् ॥ १८ ॥
 अत्रांतरे विनिष्क्रांतो दिशो जेतुं दद्यान्ननः । वत्रास धरणीं पश्यन् गिरिकांतारभूषितां ॥ १९ ॥
 जित्वा विद्याधराधीशान् द्वीपांतरगतान्वशी । भूयोऽन्ययोजयत्स्वेषु राष्ट्रेषु पृथुशासनः ॥ २० ॥
 वशीकृतेषु तस्यासीत् खगसिंहेषु मानसं । पुत्रेष्विव महेच्छा हि तुष्यंत्यानतिमात्रतः ॥ २१ ॥
 रक्षसायन्वये योऽभूद्योवा शाखामृगान्वये । उद्वलः खेचराधीशः सर्वं तं वशमानयत् ॥ २२ ॥
 महासाधनयुक्तस्य व्रजतोऽस्य विहायसा । वेगमालतमप्यन्ये खेचराः सोऽहुमक्षसाः ॥ २३ ॥
 संभ्याकारा सुबलाश्च हेमापूर्णा सुयोधनाः । हंसद्वीपाः परिह्लादा इत्याद्या जनताधिपाः ॥ २४ ॥

गृहीतग्राभृताः गत्वा नेमुस्तं मूर्धपाणयः । आश्वासिताः सुवाणीभिस्तथावसितसंपदः ॥ २५ ॥
 थिता येऽपि सुदुर्गाणि स्थानान्यंवरगाधिपाः । नमितास्तेऽपि तत्यादौ शोभनैः पूर्वकर्मभिः ॥
 चलानां हि समस्तानां बलं कर्मकृतं परं । तस्योदये स कं जेतुं न समर्थो नरेश्वर ॥ २७ ॥
 अर्धेद्रजितये गंतुं प्रवृत्तेनामुना स्मृतः । स्वसात्यंतघनस्नेहात्पारंपर्याच्च तत्पतिः ॥ २८ ॥
 प्रस्थितश्च स तं देशं श्रुतः स्वस्त्रा समुत्कथा । प्राप्तः स्थितः समासन्ने देशे श्रीतिसमुत्कटः ॥ २९ ॥
 ततश्चरमयामादौ क्षपायाः शयितः सुखं । कैकसेय्या परश्रीत्या बोधितः खरदूषणः ॥ ३० ॥
 ततो निर्गत्य तेनासात्रलंकारोदयात्पुरात् । दशवक्र्यो महाभक्त्या पूजितः परमोत्सवैः ॥ ३१ ॥
 रावणोऽपि स्वसुः प्रीत्या चक्रेऽस्य प्रतिपूजनं । प्रायो हि सोदरस्नेहात्परः स्नेहो न विद्यते ॥
 चतुर्दशसहस्राणि कामरूपविकारिणां । दर्शितानि दशास्थाय तेन व्योमविचारिणां ॥ ३३ ॥
 दूषणाख्यश्च सेनायाः पतिरात्मसमःकृती । शूरो गुणसमाकृष्टसर्वसामंतमानसः ॥ ३४ ॥
 एतैश्च प्रस्थितः साकं कृतसर्वास्त्रकौशलैः । आद्यतो सुरसंघातैः पातालाच्चाभरो यथा ॥ ३५ ॥
 हिंडवो हैहि डोडिबो विकटस्त्रिजटो हयः । माकोटस्त्रिजटंकः किष्किधाधिपतिस्तथा ॥ ३६ ॥

१ उपचारैः परिस्राप्तो रत्नार्थादिभिरादरात्, पाठांतरमिदं ।

त्रिपुरो मलयो हेमपालकोलवसुंधराः । नानायानसमारूढा नानाशस्त्रविराजिताः ॥ ३७ ॥
 एवमाद्यैः त्वगाधीशैरापुरैः स निर्गतः । विद्युद्दिद्रधदुर्धुर्कधर्तार्षिः श्रावणो यथा ॥ ३८ ॥
 सहस्रमधिकं जातं विहायस्तलचारिणां । अक्षौहिणीप्रमाणानां कलाशोद्धासकारिणां ॥ ३९ ॥
 अमरारणां सहस्रेण प्रत्येकं कृतपालनैः । रत्नैरनुगतो नानागुणसंघातधारिभिः ॥ ४० ॥
 चंद्ररश्मिचयकारैश्चार्यैरुपवीजितः । समुच्चिन्नतथितच्छत्रश्चारुरूपमहायुजः ॥ ४१ ॥
 पुष्पकाग्रं समारूढो मंदरस्थिरविद्युतिः । तिग्मांगुमालिनो मार्गच्छादयन् यानसंपदा ॥ ४२ ॥
 इंद्रध्वंसनमाधाय मानसे पुरुविक्रमः । प्रयाणकैरभिप्रेतैः प्रयातिस्म दशाननः ॥ ४३ ॥
 नानारत्नकृतच्छापं चामरोर्मिसमाकुलं । तदंडमानसंघातं छत्रावर्तयताचितं ॥ ४४ ॥
 वाजिमातंगपादात्तग्रहसंघातभीषणं । उल्लसच्छस्त्रकल्लोलमकरोत्स त्वमर्षवं ॥ ४५ ॥
 तुर्गेर्वहिणपिच्छ्यौघशिरोभिर्भोसुरैर्ध्वजैः । वज्रैस्त्रिय क्वचिद्ब्याप्तं सुत्रामोपायनैर्नभः ॥ ४६ ॥
 नानारत्नकृतोद्योतैस्तुंगश्रृंगविराजितैः । सचरन्सुरलोकात् विमाननिवहैः क्वचित् ॥ ४७ ॥
 पृथ्व्या किं मगधाधीशं गिरात्र परिकीर्णया । मन्ये तत्सैन्यमालोक्य विभियुस्त्रिदशां अपि ॥ ४८ ॥
 इंद्रजिन्मेघवाहश्च कुंभकर्णो विभीषणः । खरवृषणनाभा च निकुंभः कुंभसंज्ञकः ॥ ४९ ॥

एते चान्ये च वह्यः स्वजना रणकाविदाः । सिद्धविद्यामहाभासः शस्त्रशस्त्रकृतश्रमाः ॥ ५० ॥
 महात्माधनसंपन्ना द्वेषयंतः सुरार्थ्यः । अनुजमुरतिप्रीता रावणं पृथुकीर्तयः ॥ ५१ ॥
 ततो विंध्यतिके तस्य जगामास्तु दिवाकरः । वैलक्ष्यादिव, निच्छायो जितो रावणतेजसा ॥ ५२ ॥
 उचमांगेन विंध्यस्य तेन सैन्यं निवेशितं विद्यावलसमुद्भूतेनानाकृतसमाश्रय ॥ ५३ ॥
 प्रदीप इव चानीतः क्षपया तस्य भीतया । करदूरीकृतच्चातपटलो रोहिणीपतिः ॥ ५४ ॥
 तारागणशिरःपुण्या शशांकवदना निशा । प्राप्ता वरांगनेवैतं विमलांबरधारिणी ॥ ५५ ॥
 संकथाभिविचित्राभिव्योपारैश्च तथोच्चितैः । सुखेन राजनी नीता निद्रया च नमश्चरैः ॥ ५६ ॥
 ततः प्रभाततूर्येण मंगलैश्च प्रयोधितः । चकार रावणः कर्म सकलं तनुगोचरं ॥ ५७ ॥
 आत्वेव भुवनं सर्वमदृष्टान्यं समाश्रयं । पुनः शरणमायातो रावणं पद्मवाधवः ॥ ५८ ॥
 ततो नानाशकुंतौघैः कुर्वद्भिर्धुरस्वरं । संभाषणमिवात्रष्टमर्यादां कुर्वतीममू ॥ ५९ ॥
 ददर्श नर्मदां फेनपटलैः सस्मितामिव । शुद्धस्कटिकसंकाशसलिलां द्विभूषितां ॥ ६० ॥
 तरंगभ्रूविलासाल्याभावतोत्तमनाभिकां । विस्फुरच्छफरीनेत्रां पुलिनोरुकलत्रिकां ॥ ६१ ॥
 नानापुष्पसमाकीर्णां विमलोदकवाससं । वरांगनामिवालोचय महाप्रीतिमुपागतः ॥ ६२ ॥

पञ्चपुराणम् ।

उग्रनक्रकुलाक्रांतां गंभीरां वेगिनीं क्वचिद् । क्वचिच्च प्रस्थितां मंदं क्वचिच्छुङ्खलगाभिनीं ॥ ६३ ॥
 उग्रनक्रकुलाक्रांतां कौतुकक्याप्तमानसः । अवतीर्णः स तां भीमां रमणीयां च सादरः ॥ ६४ ॥
 नानाचेष्टितसंपूर्णां कौतुकक्याप्तमानसः । सहस्ररश्मिरप्येतामरतीर्णोऽन्यथा दिशा ॥ ६५ ॥
 माहिम्नतीपुरेशोऽथ बलेन प्रथितो भुवि । सहस्रं तस्य दाराणां यदस्यंतसुतेजसां ॥ ६६ ॥
 सहस्ररश्मिरप्येतामरतीर्णोऽन्यथा दिशा ॥ ६७ ॥
 जलयंत्राणि चित्राणि कृतानि वरशिल्पिभिः । समाश्रित्य स रमेऽस्यामद्भुतानां विधायकः ॥ ६८ ॥
 सागरस्यापि संरोद्धुमंसः शक्त्तैर्नरवृतः । यंत्रसंवाहनाभिज्ञैः स्वेच्छयास्यां चचार सः ॥ ६९ ॥
 जले यंत्रययोगेण ध्वनेन विद्युते सति । भ्रमंति पुलिने नार्यो नानाक्रीडनकोविदाः ॥ ७० ॥
 कलत्रनिचिडाश्लिष्टसुक्ष्मविमलांशुकाः । बभूवुः सत्रपा दृष्ट्वा रमणेन वरोगनाः ॥ ७१ ॥
 विगतालेखना काचिकुचौ नखपदांकितौ । दर्शयंती चकारण्यां प्रतिपक्षस्य कामिनी ॥ ७२ ॥
 काचिद्दृश्यसमस्तांगा वरयोपित्रयावती । अभिप्रियं निचिक्षेप कराभ्यां जलमाकुला ॥ ७३ ॥
 प्रतिपक्षस्य दृष्टान्या जघने करजक्षतीः । लीलाकमलनालेन जघान प्रमदा प्रियं ॥ ७४ ॥
 काचित्कोपवती मीनं गृहीत्वा निश्चला स्थिता । पत्या पादप्रणामेन दयिता तोपमाहता ॥ ७५ ॥
 यावत्प्रसादयत्येकां तावदेत्य परा रूपं । यथाकथंचिदानिन्ये तोपं सर्वाः पुनर्नृपः ॥ ७६ ॥

दर्शनात्स्पर्शनात्कोपात् प्रसादाद्विचिधोदितात् ॥ ७६ ॥
 वंचनादंशुकक्षेपान्मेखलांदाभंधनात् । पलायनान्महारावात्संपर्कात्कुचकंपनात् ॥ ७७ ॥
 हासाद्भूषणनिक्षेपात्प्रेणाद्भ्रूविलासतः । अंतर्द्वानात्समुद्भूतेरन्यस्माच्च सुविभ्रमात् ॥ ७८ ॥
 रेमे बहुरसं तस्यां स मनोहरदर्शनः । आद्यतो वरनारीभिर्देवीभिरिव वासवः ॥ ७९ ॥
 पतितान् सिकतापृष्ठे नालंकारान्पुनः स्त्रियः । आचक्रांधुर्महाचिन्ता निर्माल्यस्रगुणानिव ॥ ८० ॥
 काचिच्चंदनलेपेन चकार धवलं जलं । अन्या कुंकुमंपकेन द्रुतचामीकरप्रभं ॥ ८१ ॥
 धौततांबूलरागाणामधराणां सुयोपितां । चक्षुषां व्यंजनानां च लक्ष्मीरभवदुत्तमा ॥ ८२ ॥
 पुनश्च यंत्रनिष्ठकं वारिमध्ये यथेप्सितं । रेमे समं वरस्त्रीभिर्नरेशस्तद्वेह्युभिः ॥ ८३ ॥
 क्रीडंतीभिर्जले स्त्रीभिर्भूषणानां वरो रवः । शकुंतेष्विव विन्यस्तः कूलकीलालचारिणु ॥ ८४ ॥
 रावणोऽपि सुखं स्नात्वा वसानो धौतवाससी । विधाय प्रयतो मूलं शुक्लकर्पटसंयुतं ॥ ८५ ॥
 निर्युक्तैः सर्वदा पुंभिर्बुद्धमानां प्रयत्नतः । प्रतिमामर्हेतोरत्नद्वेभ्योनिर्मितविग्रहां ॥ ८६ ॥
 तरंगिणीजवे रम्ये पुलिने शुभ्रभासुरे । सिकतारचितोचुंगपीठबंधविवराजिते ॥ ८७ ॥
 वैहर्षदंडिकासक्तशुक्ताफलवितानके । सर्वोपकरणव्यग्रपरिवर्गसमायुते ॥ ८८ ॥

पद्मपुराणम् ।

स्थापयित्वा घनामोदसमाकृष्टमधुत्रतैः । धूपरालेपनीः पुष्पमनोवैवर्धुभक्तिभिः ॥ ८९ ॥

त्रिधाय महतीं पूजां मन्त्रिप्रिष्टः पुरोधनौ । सगर्भेवदनं चक्रे पूतेःस्तुत्यधरोश्चिरं ॥ ९० ॥

अकस्मादथ पूरणं हत्वा पूजा समंततः । फेनदुद्धदुदयुक्तेन कलुषेण तरस्विना ॥ ९१ ॥

ततो दशाननः क्षिप्रं गृहीत्वा प्रतियातनां । कुद्रो जगाद क्रित्वेतदिति विज्ञायतामंरं ॥ ९२ ॥

ततोऽनुसृष्टय त्रेणेन नरैः प्रसन्नित्तुत्य च । निवेदितमिदं नाथ कोप्ययं पुरुषो महान् ॥ ९३ ॥

मध्ये ललामनारीणां ललामपरमोदयः । दूरस्थेन नृलोकेन वेष्टितः सद्धारिणा ॥ ९४ ॥

नानाकाराणि यत्राणि वृंहंति सुनहूनि च । विधेते तस्य नूनं तैः कृतमेतद्विचोष्टितं ॥ ९५ ॥

व्यग्रश्चामात्रकं तस्य पुरुषा इति नो मतिः । अत्रष्टंभस्तु यस्तस्य स एवान्यस्य दुस्तहः ॥ ९६ ॥

वातया श्रूयते कोऽपि शक्तः स्वर्गे तथा गिरौ । अयं तु वीक्षितोऽस्माभिः शुनान्मीरः समथतः ९७

शुत्वा मंफुचितभ्रूश्च रं मुस्जसंभवं । चीणावंशादिभिर्भुक्तं जयशब्दत्रिमिथितं ॥ ९८ ॥

गजवाजिनराणा च ध्वनिप्राज्ञापयन्नुपान् । त्वरितं गृह्यतामेष दुरात्मेति दशाननः ॥ ९९ ॥

दत्त्वा चाज्ञां पुनश्चक्रे पूजां रोधयि सत्तमां । रत्नकांचननिर्माणैः पुष्यजिनवराकृतौ ॥ १०० ॥

शेषामिव दशास्याज्ञां कृत्वा शिरसि संभ्रमात् । अभ्यमित्रे सुसन्नद्धाः प्रसह्युर्व्योमगाधिपाः १०१

वत्स ! तावद्धनुर्वेदमधीष्य कुरु च श्रमं । ततो मया समं युद्धं करिष्यसि नयोज्ज्वतः ॥ १२८ ॥
 ततः परुषवाक्येन प्राप्तः संरंभमुत्तमं । विभेद यक्षमर्दस्तं कुंतेनालिकपटके ॥ १२९ ॥
 गलद्बुधिरधारोसौ घूर्णमाननिरीक्षणः । मोहं गत्वा समास्वस्थो यावद्गृह्णति सायकं ॥ १३० ॥
 तावद्दुत्पत्य वेगेन तमष्टापदकंपनः । अनुञ्जितमहो धैर्यं जीवग्राहं गृहीतवान् ॥ १३१ ॥
 नीतः स्वनिलयं वद्धा खगैर्दृष्टः सविस्मयैः । यदि नामोत्पतेत्सोपि केन गृह्येत जंतुना ॥ १३२ ॥
 सहस्ररश्मिवृत्तादिव नीतिमुपागतः । सहस्ररश्मिर्दस्तं संध्याप्राकारवेष्टितः ॥ १३३ ॥
 दशवक्त्रविमुक्तेन कोपेनैव च भूरिणा । तमसा पिहितो लोकः सदसत्समताकृता ॥ १३४ ॥
 ततो रणादिव शासमत्यंतविमलं यशः । शशांक विवमुद्योतं तमोहरणपंडितं ॥ १३५ ॥
 व्रणभंगविधानेन भटानां वीर्यवर्णनैः । गवेषणैश्च भिन्नानां निद्रया चाक्षतात्मनां ॥ १३६ ॥
 गता राक्षससैन्यस्य रजनी सा यथायथं । विबुद्धश्च दशग्रीवः प्रभाताहृततूर्यतः ॥ १३७ ॥
 ततो वार्तामिव ज्ञातुं दशवक्त्रस्य भास्करः । विभ्राणं परसं रागं कंपमानः समागतः ॥ १३८ ॥
 शतबाहुरथ श्रुत्वा सुतं वद्धं निरंबरः । जंघाचारणलब्धीशो महाबाहुर्महातपाः ॥ १३९ ॥
 रजनीपतिवत्कांतो दीप्तस्तिग्ममरीचिवत् । मेरुवत्स्थैर्यसंपन्नो धीरो रत्नालयो यथा ॥ १४० ॥

पञ्चपुराणम् ।

कृतप्रदयंगकर्मणं समासध्ये सुखस्थितं । प्रशान्तमानसः प्राप रात्रणं लोकवत्सलः ॥ १४१ ॥
दूरादेव ततो दृष्ट्वा मुनिं कैलाशकंपनः । अभ्युत्स्थौ प्रणामं च चक्रे भूमिस्थमस्तकः ॥ १४२ ॥
वरासनोपविष्टे च यतौ भूमाशुपत्रियत् । करद्वयं समासाद्य विनयानतविग्रहः ॥ १४३ ॥
जगाद चेति भगवन् ! कृतकृत्यस्य विद्यते । न तवागमने हेतुविहाय मम पावनं ॥ १४४ ॥
ततः प्रशंसनं कृत्वा कुलवीर्यचिभूतिभिः । क्षरन्निवामृतं वाचा जगादेति दिगंबरः ॥ १४५ ॥
आयुष्मन्निदमस्त्येव शुभसंकल्पतस्तव । नांतरीयकमेतत्तु वदामि यदिदं शृणु ॥ १४६ ॥
पराभिभवमात्रेण क्षत्रियाणां कृतार्थता । यतः सहस्रकिरणं ततो मुंच समांगजं ॥ १४७ ॥
संप्रथार्य ततः सार्धैर्मिगितरेव मंत्रिभिः । उवाच कैकसीपुत्रः प्रणतो मुनिपुंगवं ॥ १४८ ॥
विज्ञापयामि नाथाहं ग्रस्थितः खचराधिप । वगीकर्तुं श्रियापत्तं कृत्वास्मदपूर्वजागसं ॥ १४९ ॥
तत्र जाते हि रेवायां रम्यायां जिनपूजनं । मया तदस्थचक्रेण कृतं विमलसंकेते ॥ १५० ॥
महोपकरणैश्चासौ नीता पूजा सुरंहसा । सहसा पयसा यंत्ररचितेनास्य भोगिनः ॥ १५१ ॥
ततो मया जिनेन्द्रार्चीध्वंसोद्भूतमहालया । कृतं कर्मदमर्थेन न विना द्वेषि मानवान् ॥ १५२ ॥
नवानेनोदितं मह्यं संप्राप्ताय प्रमादिना । यथा ज्ञातं मया नेदं क्षम्यतामिति मानिना ॥ १५३ ॥

भूचरान्मानुपाञ्जितुं यो न शक्तः स खेचगान् । कथं जेष्यामि विद्याभिः कृतनानाविचेष्टितान् ॥
 वशीकरोम्यतस्तावद्भूचरान्मानशालिनः । ततो विद्याधराधीशं सोपानक्रमयोगतः ॥ १५५ ॥
 ततो वशीकृतस्यास्य मुक्तिन्याय्यैव किं पुनः । भवत्स्वाद्यां प्रयच्छत्सु पुण्यवद्दशमूर्तिषु ॥ १५६ ॥
 अथेन्द्रजिदुवाचेदं साधु देवेन भाषितं । को वा नयविदं नाथं मुक्त्वा जानाति भाषितुं ॥ १५७ ॥
 ततो दशमुखादिष्टो मारीचोऽधिकृतेनरैः । आनाययत्सहस्रांशुं नगसायकपाणिभिः ॥ १५८ ॥
 तातस्य चरणौ नत्वा भूमौ चांसाबुपाविशत् । सम्मान्य च दशास्येन विरोषेणति भाषितः १५९
 अद्यप्रभृति मे भ्राता तुरीयस्त्वं महाबलः । जेष्यामि भवता साकं कृताखंडलविभ्रमं ॥ १६० ॥
 स्वयंप्रभां च ते दास्ये मंदोदर्याः कनीयसीं । कृतं यद्भवता तच्च प्रमाणं मे वराकृते ॥ १६१ ॥
 सहस्ररश्मिरूचे च धिङ् मे राज्यमशाश्वतं । आपातमात्रस्म्यांश्च विपयान् दुःखभूयसः ॥ १६२ ॥
 स्वर्गं धिग् द्युतियोगेन धिग्देहं दुःखभाजनं । धिङ् मां वंचितमत्यंतं चिरकालं कुकर्मभिः १६३
 तत्करोमि पुनर्येन न पतामिभवार्णवे । गतिष्वंत्यंतदुःखासु निर्विण्णः पर्यटन्नहं ॥ १६४ ॥
 उवाचेति दशास्यश्च ननु प्रवयसां नृणां । प्रव्रज्यां शोभते भद्र ! त्वं च प्रंत्यग्रयौवनः ॥ १६५ ॥
 सहस्रांशुल्वाचेति नैव मृत्युर्विकेकवान् । शरद्घन इवाकस्माद्देहो नाशं प्रपद्यते ॥ १६६ ॥

यदि नाम भवेत्सारः कश्चिद्भागोऽपि रावण । ततो नैव नमे त्यक्त्वास्तेऽस्युक्तमबुद्धिना ॥ १६७ ॥
 इत्युक्त्वा तनये न्यस्य राज्यं परमनिश्चयः । क्षमितो दयवक्ष्येण प्रात्रज्जित्पितुंरतिके ॥ १६८ ॥
 तेन चाभिहितः पूर्वमयोध्यायाः पतिः सुहृत् । अनरण्योऽनगारत्वं प्रपत्स्येहं यदा तदा ॥ १६९ ॥
 तुभ्यं वेदधित्वास्मीति तथायं तेन भाषितः । ज्ञापनार्थमतोऽनेन तस्मै संश्रेयिता नराः ॥ १७० ॥
 ततोऽर्सा कथिते वृंभिः श्रुत्वा वाप्याकुलेश्चणः । विललाप चिरं स्मृत्वा गुणांस्तस्य महारत्ननः ॥
 विपादे च गते मांघमित्युवाच महाशुभः । वंघुस्तस्य समायातो रिषुर्वेषेण रावणः ॥ १७२ ॥
 एश्वर्यपंजरांतस्थो विषयेमाहितश्चिरं । येनास्पर्शानुकूलेन नरपक्षी विमोचितः ॥ १७३ ॥
 माहिष्मतीपतिर्धन्यः सांप्रतं यो भवानेवं । तितीर्यति यमध्वंसवोधपोत समाश्रितः ॥ १७४ ॥
 कृतार्थः सांप्रतं जातो यदंतेऽस्यंतदुःखदं । पापं राज्याख्यमृद्धित्वा व्रतं जैनेश्वरं श्रितः ॥ १७५ ॥
 अभिनंदेति संविद्यः क्षिप्त्वा लक्ष्मीं शरीरजे । सुतेन ज्यायसा साकमनरण्योऽभवन्नुनिः ॥ १७६ ॥

येन केनचिदुदात्तकर्मणा कारणेन रिषुणोत्तरेण वा ॥

निमित्तेन समवाध्यते मतिः श्रेयसी न तु विकृष्टकर्मणा ॥ १७७ ॥

यः श्रयोऽजयति मानसं शुभं यस्य तस्य परमः स चांधवः ॥

भोगवस्तुनि तु यस्य मानसं यः करोति परमारिरस्य सः ॥ १७८ ॥

भावयन्निति सहस्रदीधितिं योऽनरण्यनृपतिं शृणोति च ॥

संयतं श्रवणशीलसंपदा स त्रजत्यमलतां यथा रविः ॥ १७९ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते दशम्रीवप्रस्थाने सहस्ररश्म्यनरण्यश्रामण्याभिधानं नाम दशमं पर्व ।

एकादशं पर्व ।

अथ कैलाशसंक्षोभो यान्यान्मानवतो नृपान् । शृणोति धरणीयातांतांस्तान्स्त्वानिनीनमत् ॥१॥

वशीकृतैश्च सन्मानं प्रापित्वैवेष्टितो नृपैः । पश्यन् स्फीतपुरामुर्वीं ह्यभूमश्चक्रवद्यथा ॥ २ ॥

नानादेशसमुत्पन्नैर्नानाकारैर्नैर्वृतः । नानाभूपाधैर्नानामार्पैर्विविधवाह्नैः ॥ ३ ॥

कारयन् शीर्णचित्त्यानां संस्कारान् परमां तथा । पूजां देवाधिदेवानां जिनेन्द्राणां सुभावितां ॥४॥

ध्वंसयन् जिनिविद्धिपकारिणः खलमानवान् । दुर्विधान् करुणायुक्तो धनेन परिपूरयन् ॥ ५ ॥

सम्यग्दर्शनसंशुद्धान्वत्सलः पूजयञ्जनान् । प्रणमन्-श्रमणान् भक्त्या रूपमात्रश्रितानपि ॥ ६ ॥

पञ्चपुराणम् ।

यथोत्तरायणे मानुः पुण्यकर्मानुभावतः ॥ ७ ॥

उदीचिं प्रस्थितः काष्ठां प्रतापं दुस्तहं किन्तु । अभिमानं परं विभ्रत्परप्रणतिवर्जितः ॥ ८ ॥

यत्प्रतापं श्रुतस्तेन राजा राजपुराधिपः । अभिमानं परं विभ्रत्परप्रणतिवर्जितः ॥ ९ ॥

जन्मनः प्रभृतिदुश्चेता लौकिकोन्मार्गमोहितः । प्रविष्टः प्राणिविध्वंसं यज्ञदीध्याह्यपातकं ॥ १० ॥

अथ यज्ञध्वनिं श्रुत्वा श्रेणिको गणपालिनं । इत्यपृच्छद्विभो ! तावदास्तां रावणकीर्तनं ॥ ११ ॥

उत्पत्तिं भगवन्नस्य यज्ञस्येच्छामि वेदितुं । प्रवृत्तो दारुणो यस्मिन् जना जंतुविनाशने ॥ १२ ॥

उवाच च गणाधीशः शृणु श्रेणिक ! शोभनं । भवता पृष्टमेतेन बहवो मोहिता जनाः ॥ १३ ॥

विनीतायां महानासीदिक्ष्वाकुलभूषणः । ययातिर्नाम राजास्य सुरकंतिरिति भामिनी ॥ १४ ॥

वसुर्नामाभवत्तस्य सुरोर्योग्यः सचापितः । नाम्ना क्षीरकंदवस्य यस्य स्वस्तिमती प्रिया ॥ १५ ॥

अन्यदारुण्यकं शास्त्रं सर्वशास्त्रविशारदं । अध्यापयत्यसौ शिष्यान्नादादीन्वनान्तरे ॥ १६ ॥

अथ चारुणसाधूनां प्रथितानां विहायसा । एकेन यतिना प्रोक्तमेवं कारुण्यकीरणा ॥ १७ ॥

चतुर्णां प्राणिनामयामेको नरकभागिति । श्रुत्वा क्षीरकंदवत्तद्वचो भीतोऽभवद्भृशं ॥ १८ ॥

ततोऽदेवाग्निस्तेन प्रेषिताः स्वस्वमालयं । यद्युस्तुष्टा यथा वत्सा युक्ता दामकबंधनान् ॥ १९ ॥

स्वस्तिमत्यथ पप्रच्छ पुत्रं पर्वतसंज्ञकं । क तवासौ पिता पुत्र ? येनैकाकी त्वमागतः ॥ १९ ॥

पश्चाद्वेधीति तेनोक्तमिति तस्यै जगाद सः । तदागमं च कांक्षत्यास्तस्या यातमहः क्षयं ॥२०॥
 नायातः स दिनातेऽपि यदा तिमिरगह्वरे । तदा शोकभराक्रांता पतितासौ महीतले ॥ २१ ॥
 चक्रवाकीव दुःखार्ता विलापं चाकरोदिति । हा हता मंदभाग्यास्मि प्राणानां स्वामिनोऽभिभता ॥
 पापेन केनचिन्मासुं किमसौ प्रापितो भवेत् । किंवा देशांतरं यातः कांतः केनापि हेतुना ॥२३॥
 सर्वशास्त्रार्थकुशलः किंवा वैराग्यमाश्रितः । सर्वसंगान्परित्यज्य प्रव्रज्यां समशिश्रयत् ॥ २४ ॥
 विलापमिति कुंर्यत्यास्तस्यां सा रजनी गता । अन्वेष्टं पितरं चादावहः पर्वतको गतः ॥ २५ ॥
 दृष्ट्वा सरित्तटोद्याने दिनेः कश्चिद्गुरुं मुनिं । गुरोः संघसमेतस्य समीपे विनयस्थितं ॥ २६ ॥
 आरादेव निवृत्त्याख्यन्मातरं च पिता मम । विप्रलब्धोऽभवन्नमः श्रमणैस्तत्परापणैः ॥ २७ ॥
 ततोनिश्चयविज्ञाततदसंगमदुःखिता । कराभ्यां भृशमाद्याना स्तनावरुरुदत्स्वनं ॥ २८ ॥
 नारदस्तमथ श्रुत्वा वृत्तातं धर्मवत्सलः । दृष्टुमागादुपाध्यायीं क्षणं शोकसमाकुलः ॥ २९ ॥
 तं दृष्ट्वा सुतरां चक्रे स्तनताङ्गनरोदनं । निसर्गेयं यदाप्तस्य पुरः शोको विवर्धते ॥ ३० ॥
 जगाद नारदो मातः ! किं शोकं कुरूपे वृथा । कृते शोकेऽधुना, नाऽसावागच्छति विशुद्धधीः ॥
 कर्मणानुगृहीतोसौ चारुणा चारुचेष्टितः जीवितं चंचलं ज्ञात्वा यस्तपः कर्तुमुद्यतः ॥ ३२ ॥

पञ्चपुराणम् ।

तनुतां बोध्यमानायाः शोकस्तस्या गतः क्रमात् । द्विपतीव स्तुवाना च भर्तारं सा स्थिता गृहे ३३
 एतस्मादेव, चोदंताघयातिस्तत्त्वकोविदः । राज्यभारं वसोन्यस्य यभूत्र श्रमणो महान् ॥ ३४ ॥
 सुप्रतिष्ठोऽभवद्राजा पृथिव्यां प्रथितो ययुः । नमःस्फटिकविस्तीर्णशिलास्यहरिचिष्टरः ॥ ३५ ॥
 समं पर्वतकेनाथ नारदस्यान्यदाऽभवत् । कथयं शासतत्त्वार्थनिरूपणपरायण ॥ ३६ ॥
 जगाद नारदो दृष्टिः सर्वज्ञैः सर्वदक्षिभिः । द्विविधो विहितो धर्मः दृक्ष्मो दारविशेषतः ॥ ३७ ॥
 हिंसया अनृतास्तेषा दारसंगारपरिग्रहात् । विरतेर्वैतमुद्दिष्टं भायनाभिः समन्वितं ॥ ३८ ॥
 विरतिं सर्वतः कर्तुं ये शक्तास्ते महाव्रतं । सेवंतेऽणुव्रतं शेषा जंतवो गृहसाश्रिताः ॥ ३९ ॥
 संविभागो तिथीनां च तेषामुक्तो जिनाधिपैः । यज्ञाल्यावस्थितास्तस्मिन् मैदः पात्रादिभिर्युतैः
 अत्रैर्यष्टव्यमित्यस्य वाक्यस्यार्थो दयोपरैः । अयं पुनिभिराल्यातो ग्रंधार्थे ग्रंधिभेदिभिः ॥ ४१ ॥
 अजास्ते जायते येषां नांकुर सति कारणे । सस्थानां यजनं कार्यभैरिति विनिश्चयः ॥ ४२ ॥
 अजा पश्य उद्दिष्टा इति पर्वतकोऽवदत् । तेषामालंभनं कार्यं सच यागो विधीयते ॥ ४३ ॥
 नारदः कुपितोऽबोचत्ततः पर्वतकं खलं । मैवं बोचः पतस्येवं नरके घोरेवदेने ॥ ४४ ॥
 प्रतिज्ञां चाकरोदेवमावयोर्बोवसीदति । वसुं प्राश्निक्रमासाद्य तस्य जिह्वा निंकृत्यते ॥ ४५ ॥

अतिक्रान्ता वसुं दृष्टं वेलाद्य श्वो विमिश्रयः । भवितेत्यभिधायगात्पर्वतो मातुरंतिकं ॥ ४६ ॥
 तस्यै चाकथयन्मूलं कलहस्थामिमानवान् । ततो जगाद सा पुत्र ! त्वया निगदितं मृषा ॥४७॥
 कुर्वतोऽनेकशो व्याख्या मया तव पितुः श्रुतं । अजाः किलाभिधीयंते व्रीहयो ये प्ररोहकाः ४८
 देशांतरं प्रयातेनं मांसभक्षणकारिणा । मानाच्च वितथं प्रोक्तं तवेदं दुःखकारणं ॥ ४९ ॥
 रसनाच्छेदनं पुत्र नियतं ते भविष्यति । अपुण्या किं करिष्यामि पतिपुत्रविवर्जिता ॥ ५० ॥
 सस्मार पुरा प्रोक्तां वसुना गुरुदक्षिणां । न्यायभृतां गता चाशु वसोरंतिकमाकुला ॥ ५१ ॥
 उपाध्यायीति चोदारमादरं विदधे वसुः । प्रणम्य च सुखासीनां पप्रच्छ रचितंजलिः ॥ ५२ ॥
 उपाध्यायीति यच्छाज्ञामायाता येन हेतुना । सर्वं संपादयाम्याशु दुःखितेव च दृश्यते ॥ ५३ ॥
 उवाच स्वस्तिसत्येवं नित्यं पुत्रास्मि दुःखिता । प्राणनाथपरित्यक्ता का वा स्त्री सुखमृच्छति ५४
 संबन्धो द्विविधो यौनः शाल्बीपथ तयोः परं । शाल्बीयमेव मन्येहमयं मलविवर्जितः ॥ ५५ ॥
 अतो नाथस्य मे शिष्यः पुत्र एव भवानपि । पश्यंतो भवतो लक्ष्मीं करोमि धृतिमात्मन ॥५६॥
 दक्षिणां च गृहीव्यामि पुरा प्रोक्तं च या सुत ! मया चोक्तं गृहीष्यामि कालेन्यऽस्मिन्निति स्मरं ॥
 सत्यं वदंति राजानः पृथिवीपालनोद्यताः । ऋपयस्नेहि भाष्यंते ये स्थिता जंतुपालने ॥ ५८ ॥

पञ्चपुराणम् ।

सत्येव श्रावितः सत्त्वं मर्द्यं तां च्छ दक्षिणां । इत्युक्तंश्चायद्राजा विनयानतमस्तकः ॥ ५९ ॥
 अत्र । ते वचनादद्य क्रुरोग्यथ जुगुप्सितं । वद यत्ते स्थितं चित्ते मा कृथा मतिमन्यथा ॥ ६० ॥
 नष्टदंतं ततोऽंशुपं निवेद्यास्मं जगाद सा । पुत्रस्यानृतमप्येतदनुमान्यं त्वया मम ॥ ६१ ॥
 जानतापि ततो राज्ञा नीतेन स्थिरतां पुनः । मूढसत्यगृहीतेन प्रतिपन्नं तयोदितं ॥ ६२ ॥
 पुनरुक्तं प्रियं भूरि भाषित्वाग्नीः पुरस्सरं । आनच्छं निलयं तुष्टा भृशं स्वस्तिमती ततः ॥ ६३ ॥
 अथान्यस्य दिनस्यादौ गतौ नारदपर्यतो । समीपं क्षितिपालस्य कुतूहलजनानुवृत्तौ ॥ ६४ ॥
 चतुर्विधो जनपदो नानाप्रकृतयस्तथा । सामंता मंत्रिणश्चाशु विविशुर्जल्पमंडलं ॥ ६५ ॥
 ततस्तयोः सतां मध्ये विवादः सुमहानभूत् । त्रीहयोऽज्ञा विबीजा ये पशवश्चेति वस्तुनि ॥ ६६ ॥
 ततस्ताभ्यां वसुः पृष्टो यदुपाध्याय उक्तवान् । तत्त्वं वद महाराज ! सत्येन श्रावितो भवान् ६७
 यदेतत्पर्यवतेनोक्तं तदुपाध्याय उक्तवान् । इत्युक्ते स्फुटिकं यातं वसोः क्षिप्रं महीतले ॥ ६८ ॥
 नाज्ञासीत्किल तल्लोकः स्फुटिकं गगने ततः । स्थितं सिंहासने तस्य विवेदेति ततोऽवदत् ॥ ६९ ॥
 वसो ! वितथसामर्थ्याच्च सिंहासनं गतं । भूमिमद्यापि ते युक्तं परमार्थनिवेदनं ॥ ७० ॥
 ततो मोहमदाविष्ट स्तदिव पुनरभ्यधात् । प्रविष्टो धरणीं सद्यः सिंहासनसमन्वितः ॥ ७१ ॥

पद्मपुराणम् ।

सौत्रामणिविधानेन सुरापानं न दृष्यति । अगम्यारामनं कार्यं यज्ञे गोसवनामनि ॥ ८५ ॥
 मातृमेधे यधो मालुः पितृमेधे यधः पितुः । अंतर्वेदि विधातव्यं दोषस्तत्र न विद्यते ॥ ८६ ॥
 आशुशुषिमादाय पृष्टकूर्मस्य तर्पयेत् । हविष्यशुहकाल्याय स्वाहेत्युक्त्वा प्रयत्नतः ॥ ८७ ॥
 यदा न प्राप्नुयात्कूर्मं तदा शुद्धद्विजन्मनः । खलतेः पिंगलाभस्य विकलवस्य शुची जले ॥ ८८ ॥
 आस्यदग्नेवतीर्णस्य मस्तके कूर्मसन्निभे । प्रज्वाल्य ज्वलनं दीप्तमाहुतिं निक्षिपेद्विजः ॥ ८९ ॥
 सर्वं पुलस एवेदं यद्भूतं यन्नविष्यति । ईशानो योमृतस्तस्य यदन्नेनातिरोहति ॥ ९० ॥
 एवमेकत्र पुरुषे किं केनात्र विपाद्यते । कुहतातो यथाभीष्टं यज्ञे प्राणिनिपातनं ॥ ९१ ॥
 मांसस्य भक्षणं तेषां कर्तव्यं यज्ञकर्मणि । याजकेन पूतं हि देवोद्देशेन तत्कृतं ॥ ९२ ॥
 एवंप्रकारमत्यंतपापकर्म प्रदर्शयन् । प्राणिनः प्रवर्णाधिक्रे राक्षसो धरणीतले ॥ ९३ ॥
 श्रद्धानस्ततो भूत्वा जंतवः सुखवांछया । हिंसायज्ञस्थलीं भूमिं दीक्षिताः प्रविशन्ति ये ॥ ९४ ॥
 काष्ठमारं यथा सर्वं प्राध्वंकृत्य स तान् ददं । मयोद्भूतमहाकंपान् चलचारकलोचनान् ॥ ९५ ॥
 पृष्टस्कंधशिरोजंघान् पादाग्रस्थान् विधाय खं । उत्पपात पतद्रक्षारानिकरदुःखितान् ॥ ९६ ॥
 तवस्ते विश्वरोदारं क्रोशंतोऽभिदधुः स्वरं । किमर्थं देव रुष्टोऽसि येनास्मान् हंतुमुद्यतः ॥ ९७ ॥

प्रसीदं मुंच निर्दोषानस्मान्देव ! महाबल । भवदाज्ञां वयं सर्वां कुर्मः प्रणतमूर्तयः ॥ १८ ॥
 ततो वभाण तान् रक्षः यथैव पशवो हताः । भवद्भिरियति स्वर्गे तथा यूयं मया हताः ॥ १९ ॥
 इत्युक्त्वा विजने कांश्चिद्दहीपेऽन्यस्मिन्निरक्षिपेत् । महर्णवे परानन्यान् क्रूरप्राणिगणांतरां ॥ २० ॥
 एकानासफालयन् क्षोणीधरमूर्ध्नि शिलातले । कुर्वन्वह्नुविधं शब्दं वासांसि रजको यथा ॥ २१ ॥
 दुःखेन मरणावस्थां प्राप्तास्ते त्रस्तचेतसः । पितरो तनयान् भ्रातृन् स्मरंतो मृत्युभीयति ॥ २२ ॥
 तद्बव्यापादितशेषा ये मूढाः कुग्रंथकंधया । रक्षसा दशितोऽर्हिसायज्ञस्तैर्घृष्टिदमाहृतः ॥ २३ ॥
 हिंसायज्ञमिमं घोरमाचरंति न ये जनाः । दुर्गतिं ते न गच्छति महादुःखविधायिनी ॥ २४ ॥
 उदाहृतो मयापास्तर्हिंसायज्ञसमुद्भवः । श्रेणिकैनं पुराज्ञासीत् प्राज्ञो रत्नश्रवःसुतः ॥ २५ ॥
 अथ राजपुरं प्राप्तो रावणः स्वर्गसन्निभं । वहिर्यस्य मरुत्वाल्यो यज्ञवाटे स्थितो नृपः ॥ २६ ॥
 हिंसाधर्मप्रवीणश्च संवर्तो नाम विश्रुतः । क्रत्विक् तस्मै ददौ कृत्स्नमुपदेशं यथाविधि ॥ २७ ॥
 स्रक्कंठा पृथिव्यां ये सर्वे तेव निमंत्रिताः । पुत्रदारादिभिः सार्धमागता लोकवाहिताः ॥ २८ ॥
 सा तैर्यज्ञमही सर्वा वेदमंगलनिस्वनैः । लाभाकांक्षाप्रसन्नास्यै घृता क्षुभ्यत्सुभूरिभिः ॥ २९ ॥
 उपनीताश्च तत्रैव पशवो दीनमानसाः । वराकाः शतशो चद्धाः श्वसत्कुक्षिपुट्टा भयात् ॥ ३० ॥

नारदोऽथांतरे यस्मिन्निच्छया नभसा ब्रजन् । अपश्यद्यानपृष्टस्यो जनं तं तत्र संगतं ॥ १११ ॥
 अचित्तयच्च दृष्ट्वं विस्मयाकुलमानसः । कुर्वन्विभ्रममंगस्य कुतूहलसमुद्भवं ॥ ११२ ॥
 एतत्सुनगरं कस्य कस्य चैयमनौकिनी । इयं च सागराकारा प्रजाः कस्मादिह स्थिताः ॥ ११३ ॥
 नगराणि जनौघाश्च वरूथिन्यथ दूरिशः । मयेक्षंश्चक्रिरे ज्ञातु नेदृग्दृष्टो जनोत्करः ॥ ११४ ॥
 कुतूह्लादिति ध्यात्वा वतीर्णोऽसौ विहायसः । कर्मतदेव तस्यासीद्यत्कुतूहलदर्शनं ॥ ११५ ॥
 पप्रच्छ मामधेशोऽथ भगवन् ! कः स नारदः । उत्पत्तिर्वा कुतस्तस्य गुणा वा तस्य कीदृशाः ॥
 जगाद च गणाधीशः श्रेणिक ! ब्राह्मणोऽभवत् । नाम्ना ब्रह्मरुचिस्तस्य कूर्मी नाम कुटुंबिनी ॥
 तापसेन सता तेन श्रितेन वनवासितां । एतस्यामाहितो गर्भः फलमूलादिवृत्तिना ॥ ११८ ॥
 वीतसंगास्तमुद्देशमथाजगमुर्महर्षयः । यांतो मार्गचशत्केऽपि संयमासकमानसाः ॥ ११९ ॥
 विश्वश्रुः क्षणं तस्मिन्नाश्रमे श्रमनोदिति । अपश्यं दंपती तौच स्वाकारौ कर्मगहितौ ॥ १२० ॥
 आपादुरशरीरां च दृष्ट्वा योषां पुथुस्तनीं । कृशां गर्भभरम्लानां श्वसंतौ पन्नगीमिव ॥ १२१ ॥
 संसारप्रकृतिज्ञानां श्रमणानां महात्मनां । कृपया संवभूवतौ धर्म बोधयितुं मतिः ॥ १२२ ॥
 तेषां मध्ये ततो ज्येष्ठो जगादमधुरं यतिः । कष्टं पश्यत नर्त्यते कर्मभिर्जंतवः कथं ॥ १२३ ॥

त्यक्त्वा धर्माधिया बंधून् संसारोत्तरणाश्रया । स्वयं खलीकृतोऽरण्ये किमात्मा तापस त्वया ? २४
 भद्र ? प्रव्रजितो जातः कस्ते भेदो गृहस्थतः । चारित्रं प्रतिघातस्य केवलं वेपसन्यथा ॥ २५ ॥
 यथाहि छर्दितं नान्नं भुज्यते मातृपैः पुनः । तथा त्यक्तेषु कामेषु न कुर्वति मतिं बुधाः ॥ २६ ॥
 त्यक्त्वा लिङ्गी पुनः पापो योषितं यो निषेधते । सुभीमायामरण्यान्यां वृकतां स समश्नुते १२७
 सर्वारंभस्थितः कुर्वन् न ब्रह्मप्रदनिर्भरः । दीक्षितोऽस्मीति यो वेचि स्वं नितान्तं स मोहवान् १२८
 ईर्ष्यामन्मथदग्धस्य द्रुष्टष्टेर्दुरात्मनः । आरंभे वर्तमानस्य प्रव्रज्या वद कीदृशी ? ॥ १२९ ॥
 कुष्टया गर्वितो लिङ्गी विषयांस्त्वमानसः । दुष्टबहं तपस्वीति मिथ्यावादी कथं व्रती ॥ १३० ॥
 सुखासनविहारः सन् सदा कश्चिपुस्तक्धीः । सिद्धमन्यो विमूढात्मा जनोयं स्वस्य वचकः १३१
 दहमाने यथागारे कथंचिदपि निःसृतः । तत्रैव पुनरात्मानं प्राक्षिपेन् मूढमानसः ॥ १३२ ॥
 यथा च विवरं प्राप्य निष्क्रान्तः पंजरात्खगः । निवृत्य प्रविशेद्भूपस्तत्रैव ज्ञानचोदितः ॥ १३३ ॥
 तथा प्रव्रजितो भूत्वा यो यातीन्द्रियवश्रयतां । निदिनः स भवेच्छोकं न च स्वार्थं समश्नुते ॥ १३४ ॥
 ध्येयमेकाग्रचित्तेन सर्वग्रंथविवाजिना । मुनिना ध्यायते तत्त्वं सारंभेन भवद्विधैः ॥ १३५ ॥
 प्राणिनो ग्रंथसंगेन रागेद्वेषसमुद्भवः । रागात्संजायते कामो द्वेषाज्जंतुविनाशनं ॥ १३६ ॥

कामक्रोधाभिभूतस्य मोहेनाक्रम्य ते मनः । कृत्यकृत्येषु भूढस्य मतिर्नस्याद्विवेकिनी ॥ १३७ ॥
 यत्किञ्चित्कुर्वतस्तस्य कर्मोपाजयतोऽशुभं । संसारसागरे घोरे भ्रमणं न निवर्तते ॥ १३८ ॥
 एतान्संसर्गजान् दोषान्निदित्वाशुविपश्चितः । वैराग्यमधिगच्छति नियम्यात्मानमात्मना ॥ १३९ ॥
 एवं संचोधितो वाक्यैः परमार्थोपदेशनैः । उपेतः श्रामणी दीक्षां मोहाद्ब्रह्मरुचिश्च्युतः ॥ १४० ॥
 निरपेक्षमतिः कूर्म्यां महावैराग्यसम्पदः । विजहार सुखं साधं गुरुणा गुरुवत्सलः ॥ १४१ ॥
 सापि शुद्धमतिः कूर्मी कर्मणः कृप्यातश्च्युता । झाल्या रागवशं जंतोः संसारपरिवर्तनं ॥ १४२ ॥
 कुमारसंगमनृज्य जिनभक्तिपरायणा । सिंहीय शोभतेऽरण्ये भर्त्रा विरहिवा सती ॥ १४३ ॥
 मासे च दशमे धीरा प्रसूता दारकं शुभम् । अर्चितयत्र वीर्यैर्न ज्ञातकर्मविचेष्टिता ॥ १४४ ॥
 संपर्कोपमनर्थोसौ कथितो यन्महर्षिभिः । तस्मान्मुक्त्वायुना संगं करोमि हितमात्मने ॥ १४५ ॥
 अनेनापि भवेद्यास्मिन् यः कर्मविधिरजितः । फलं तस्य शिशुर्भक्ता मनोज्ञमभवेत्तरं ॥ १४६ ॥
 अरण्यान्धां समुद्रे वा स्थितं चारातिपंजरे । स्वयंकृतानि कर्माणि रक्षति न परो जनः ॥ १४७ ॥
 यः स्वयं प्राप्तकालः स्याज्जन्मन्यंकगतोऽपि सः । क्षिपते मृत्युना जीवः स्वकर्मवशतो गतः १४८
 एवं विदिततत्त्वा सा बुद्धयतिनिरपेक्षया । बालकं विपिने त्यक्त्वा वापसी वीतमत्सरा ॥ १४९ ॥

आनर्छालोकनगरे कात्यायार्थमिन्दुमालिनी । शरणं भूरिसंवेगा भूतार्था चारुचेष्टिता ॥ १५० ॥
 सत्कर्मा बालकश्चासौ रोदनादिविचर्जितः । ब्रजद्विनेमसाष्टः सुरनृमकसंज्ञकैः ॥ १५१ ॥
 गृहीत्वा च कृपायुक्तैरादरात्परिपालितः । अध्यापितश्च शास्त्राणि सरहस्याण्यशेषतः ॥ १५२ ॥
 लेभे च लब्धवर्णः सन् विद्यामाकाशगामिनीं । यौवनं च परं प्राप्तः स्थितिं चायुव्रतीं वृढां १५३
 दृष्ट्वा च मातरं चिह्नैः प्रत्यभिज्ञानकारिणीं । तत्प्रीत्योपेत्य निर्ग्रथं सम्यग्दर्शनतत्परः ॥ १५४ ॥
 प्राप्य क्षुल्लकचारित्रं जटामुकुटमुद्धहन् । अवद्वारसमो जातो न गृहस्थो न संयतः ॥ १५५ ॥
 यश्च कांर्दपकौत्कुच्यमौखयोर्यंतवत्सलः । कलहत्रेक्षणाकांक्षी गीतचंचुः प्रभाववान् ॥ १५६ ॥
 पूजितो राजलोकस्य परैख्याहतायतिः । चचार रोदसीं नित्यं कुतूहलगतेक्षणः ॥ १५७ ॥
 देवैः संवर्धितत्वाच्च देवसन्निभविभ्रमः । देवयिः प्रथितः सोऽभूद्विद्याविधोतिताहुतः ॥ १५८ ॥
 कथंचित्संचरंश्चासाविच्छया तां मखावनीं । समीपगगनोद्देशस्थितोऽपश्यज्जनाकुलं ॥ १५९ ॥
 दृष्ट्वा च तान् पशून् वद्वान् समाश्लिष्टोऽजुकंपया । अवतीर्णो मखक्षेणीं जल्प्याकथयपंडितः १६०
 उवाचैति मरुते च किं प्रारब्धमिदं नृप ! । हिंसनं प्राणिवर्गस्य द्वारं दुर्गतिगामिनां ॥ १६१ ॥
 उवाचासावायं वेत्ति सर्वं शास्त्रार्थकोविदः । ऋत्विक्कृ मम यदेतेन कर्मणा प्राप्यते फलं ॥ १६२ ॥

पद्मपुराणम् ।

॥ १६३ ॥

अतिजीर्णं वनोन्मोदीदहो माणवक ? त्वया । किमिदं प्रस्तुतं दृष्टं सर्वज्ञैर्दुःखकारणं ॥ १६३ ॥

मंथनो बुधितोऽञ्जोचदहोऽन्यतविभूडता । यदत्यन्तमगंवद्धं भाषते हेतुवर्जितं ॥ १६४ ॥

भरतो यो मतः कोऽपि मयंनो रागवर्जितः । वरकृत्वाधुपपत्तिभ्यो नासावेयं यथेतरः ॥ १६५ ॥

अशुद्धैः कर्तृभिः प्रोक्तं वचनं स्यान्मलीममं । अनीदृशश्च नो कश्चिदुपपत्तरस्मावतः ॥ १६६ ॥

तस्मादकर्तृज्ञो वेदः प्रमाणं स्यादतीन्द्रियैः । वर्णेत्रयस्य यो च कर्म तेन प्रकीर्तितं ॥ १६७ ॥

अपूगोऽस्यो ध्रुवो धर्मो यागेन प्रकटीकृतः । प्रपच्छति फलं स्वर्गं मनोऽघ्नविषयोरित्यतं ॥ १६८ ॥

अंतर्वेदिपशूनां च प्रत्यवायाय नो वधः । आश्रेण चोदितो यस्माद्यथा त्यागादिसंयतं ॥ १६९ ॥

पशूनां च वितानार्थे कृता गृष्टिः स्वयंपुत्रा । तस्मात्तदयमर्गाणां को दोषो विनिपातने ॥ १७० ॥

इत्युक्ते नारदोऽञ्जोचददधं निगिलं त्वया । माषिषं मृषु दुर्मयसायनादृपितात्मनां ॥ १७१ ॥

यदि मर्वप्रकारोऽपि सर्वेनो नास्ति न विधा । शब्दायंशुद्धिमंदन स्वयाचा श्यानतो हताः ॥ १७२ ॥

अथ शब्दश्च बुद्धिश्च विद्यतेऽर्थस्तु नेष्यते । नैवमेतन्नयं दृष्टं यस्मात्तत्तवैगवादिषु ॥ १७३ ॥

असत्यर्थे नितानं च कुरुते क्व पदं मतिः । नृद्यो वा म तथाभूवो व्रजेद्रीवाऽन्यतिक्रमं ॥ १७४ ॥

बुद्धेः सर्वज्ञ इत्येव व्यवहारो गुणागतः । मुख्यापेयो यथा चेत्रे सिंहश्चन्द्रश्चवर्तनं ॥ १७५ ॥

एतेन चानुमानेन प्रतिज्ञेयं विरोधिनी । अभावश्च समात्यतं ग्रसिद्धिं न क्वचिद्व्रतः ॥ १७६ ॥
 सर्वज्ञः सर्वदृक् क्वासौ यस्यैय महिमा भुवि । दिव्यब्रह्मपुरे ह्येष व्योम्नात्मा सुप्रतिष्ठितः ॥ १७७ ॥
 आगमेन तवानेन विरोधं याति संगरः । अनेकांते च साध्येऽर्थे भवेत्सिद्धप्रसाधकं ॥ १७८ ॥
 वक्तृत्वं सर्वथा युक्तं न परं प्रति सिद्धयति । असिद्धं च भवेत्स्वस्य स्याद्वादेन समागतं ॥ १७९ ॥
 नासावभिमतोऽस्माकं वक्तृत्वाद्देवदत्तवत् । इत्याद्यपि भवेत्सिद्धं विरुद्धं साधनं यतः ॥ १८० ॥
 प्रजापत्यादिभिश्चायमुपदेशो न निश्चयः । तेष्वेवमिति चैतेभ्यो दोषवानागमो भवेत् ॥ १८१ ॥
 एकं यो वेदते न स्याज्जातं सत्तात्मनाखिलं । अतः साध्यविहीऽनोर्यं दृष्टांतो गदितस्त्वया ॥
 अथ चैकांतयुक्तोक्तिः दृष्टांतो नो यतस्ततः । साध्यसाधनवैकल्यमुदाहार्यं सधर्मिणि ॥ १८३ ॥
 श्रुत्वा वस्तुन्यदृष्टे च प्रमाणं वेदमागतं । न समाश्रयणं युक्तं हेतोः सर्वज्ञद्रूपणे ॥ १८४ ॥
 वक्तृत्वस्य विरोधो वा सर्वज्ञत्वेन कः समः । सति सर्वज्ञतायोगे वक्ताहि सुतरां भवेत् ॥ १८५ ॥
 यो न वेत्ति स किं वक्ति वराको मतिदुर्विधः । व्यतिरेकाविनाभावो भावाच्च स्यान्न साधनं ॥
 स्वपक्षोयमविधेयं तथा यागादिकं मलं । क्षीयतेऽलं क्वचिद्धेतोर्धातुहेममलं यथा ॥ १८७ ॥
 असदादिमते धर्मे आपेक्षितविपर्ययः । धर्मत्वादुत्पलद्रव्ये यथा नीलविशेषणं ॥ १८८ ॥

पंचपुराणम् ।

कर्त्रभावाश्च वेदस्य युक्त्यभावाच्च युज्यते । कर्तृमत्त्वे तु संसाध्ये दृश्यपदेतुसंभवः ॥ १८९ ॥
युक्तेश्च कर्तृमान् वेदः पदवाक्यादिरूपतः । विधेयप्रतिपेयार्थं युक्तत्वान्मैत्रकाव्यवत् ॥ १९० ॥
ब्रह्मप्रजापतिप्रायः पुरुषेभ्यश्च संभवः । श्रूयते वेदशास्त्रस्य नापनेतुं स शक्यते ॥ १९१ ॥
स्यात्ते मतिर्न कर्तारः प्रवक्तारः श्रुतेः स्मृताः । तथा नाम प्रवक्तारो रागेद्वेषादिभिर्युताः ॥ १९२ ॥
सुसर्वज्ञाश्च किं कुर्युरन्यथा ग्रंथदेशनं । अर्थस्य वान्यथाख्यानं प्रमाणं तन्मतं यतः ॥ १९३ ॥
चातुर्विध्यं च यज्जाल्या तत्र युक्तमहेतुकं । ज्ञानं देहविशेषस्य न च श्लोकाधिसंभवात् ॥ १९४ ॥
दृश्यते जातिभेदस्तु यत्र तत्रास्य संभवः । मनुष्यहास्तिवालेषुगोयाजिप्रभृतौ यथा ॥ १९५ ॥
नच जात्यंतरस्येन पुरोधेण स्त्रियां क्वचिच् । क्रियते गर्भसंभूतिविप्रादीनां तु जायते ॥ १९६ ॥
अध्वार्यां रासभेनास्ति संभवोऽस्येति चेन्न सः । नितांतमन्यजातिस्थशफ्रादितनुसाम्यतः ॥ १९७ ॥
यदि वा तद्देवस्यादृश्योर्विसदृशः सुतः । नात्र दृष्टं तथा तन्मादुर्यैर्धर्णेव्यवस्थितिः ॥ १९८ ॥
सुखादिसंभवश्चापि ब्रह्मणो योऽभिधीयते । निर्हेतुः स्वर्गेऽसौ शोभते भाष्यमाणकः ॥ १९९ ॥
ऋषिर्गृणादिकानां च मानवानां प्रकीर्त्यते । ब्राह्मण्यं गुणयोगेन न तु तद्योनिंसंभवात् ॥ २०० ॥
बृहत्वाद्भृगवान्ब्रह्मा नाभेयस्तस्य ये जनाः । मक्ताः संतस्तु पश्यंति ब्राह्मणास्ते प्रकीर्तिताः ॥

क्षत्रियास्तु क्षतव्राणाद्वैश्याः शिल्पयज्ञवेचनात् । श्रुतात्सदागमार्धेणु द्रुतास्ते शूद्रसंज्ञिताः ॥२०२॥
 न जातिगहिंताकाचिद्गुणाः कल्याणकारणं । व्रतस्थमपि चांडालं तं देवान्ब्राह्मणं चिदुः २०३
 विद्याचिन्मयसंपन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि । शुनि चैव श्वपाके च पंडिताः समदर्शिनः ॥ २०४ ॥
 चातुर्वर्ण्यं यथान्यच्च चांडालादिविशेषणं । सर्वमाचारभेदेन प्रसिद्धिं श्रुवने गतं ॥ २०५ ॥
 अपूर्वील्यश्च धर्मो न व्यज्यते यागकर्मणा । नित्यत्वाद्बुध्यामवद्व्यक्तेरानित्यो वा घटादिवत् २०६
 फलं रूपपरिच्छेदः प्रदीपव्यक्त्यनंतरं । दृष्टं यथेह चापूर्वव्यक्तिकालं फलं भवेत् ॥ २०७ ॥
 शास्त्रेण चोदितत्वाच्च वेदीमध्ये पशोर्वधः । प्रत्यवायाय नेत्येतदयुक्तं येन तच्छृणु ॥ २०८ ॥
 वेदागमस्य शास्त्रत्वमसिद्धं शास्त्रमुच्यते । तद्वियन्मातृवच्छास्त्रि सर्वस्मै जगते हितं ॥ २०९ ॥
 प्रायश्चित्तं च निर्दोषे वक्तुं कर्मणि नोचितं । अत्र तूक्तं ततो दुष्टं तच्चेदमविधीयते ॥ २१० ॥
 राजानं हंत्यसौ सोमं वीरं वा नाकवासिनां । सोमेन योजेचस्य दक्षिणा द्वादशं शतं ॥२११॥
 शोधयत्यत्र देवानां शतं वीरं प्रतर्पणं । प्राणानां दश कुर्वति यैकादशान्मनस्तु सा ॥ २१२ ॥
 द्वादशी दक्षिणा या तु दक्षिणा सैव केवलं । इतरासां च दोषाणां व्यापारो विनिवर्तने ॥२१३॥
 तथा च यशुर्मायमृत्तरोदवाहना । पादाभ्यामेनसस्तस्माद्विश्वस्मान्मुंचतानलः ॥ २१४ ॥

पद्मपुराणम् ।

एवमादि च बहेव गदितं दोषनोदनं । आग्नेन ततोऽग्नेन व्यभिचारोऽत्र विधत्ते ॥ २१५ ॥
 पशोर्मध्ये वधो वैद्याः प्रत्यङ्गायाम कल्प्यते । तस्य दुःखनिमित्तत्वाद्यथा व्याधकृतो वधः २१६
 स्वयंभुवा च लोकस्य सर्गो नेयति सत्यतां । विचार्यमाणमेतद्धि पुराणवृणदुर्बलं ॥ २१७ ॥
 कृतार्थो यद्यसौ मृष्टो तस्यां किं स्यात्प्रयोजनं । क्रीडति चेत्कृतार्थोऽसौ न भवत्यर्भको यथा ॥
 साक्षादेव रतिं कस्मान्न सृजेत्स विनेतारः । मृजतो वास्य के भाया व्रजेयुः करणादितां ॥ २१९ ॥
 किंचोपकारिणः केचित् केचिद्वास्यापकारिणः । सुखिनः कुरुते कांश्चिद्येन कांश्चिच्च दुःखिनः ॥
 अथ नैव कृतार्थोऽभावेयं तर्हि स नेश्वरः । कर्मणा परतंत्रत्वाद्यथा कश्चिद्भवद्द्विधः ॥ २२१ ॥
 सुदुद्धिनरयत्नोत्थसंस्थानाः कमलादयः । विशिष्टाकारयुक्तत्वाद्ब्रह्ममादयो यथा ॥ २२२ ॥
 यदुदुद्धिपूर्वका एते भविष्यति सं ईश्वरः । इत्येतच्च न सम्भक्तत्वं व्रजत्येकांतवादिनः ॥ २२३ ॥
 सुदुद्धिनरयत्नोत्थाः सर्वथा न रथादयः । व्यवस्थितं यतस्वत्र द्रव्यं चैवोपजन्त्यते ॥ २२४ ॥
 क्लेशादियुक्ता चास्य व्यञ्जुते तक्षकादियत् । नामकर्म च मैव स्यादीश्वरो यस्वयेष्यते २२५
 विशिष्टाकारसंबद्धमीश्वरस्य पुनर्वपुः । ईश्वरांतरयत्नोत्थमिष्यते नो न निश्चयः ॥ २२६ ॥
 अपरेश्वरयत्नोत्थमथैतदपि कल्प्यते । सत्येवमनवस्था स्यान्नच स्तस्याभिसर्जनं ॥ २२७ ॥

शरीरमथ नैवास्य विद्यते नैप-सर्जकः । अमूर्तत्वाद्यथाकाशं तक्षवद्वा सविग्रहः ॥ २२८ ॥
यजन्तार्यं च स्रष्टानां पशूनां वाहनादिकं । क्रियमाणं विरुद्धयेत तद्धि स्तेयं प्रकल्प्यते ॥ २२९ ॥
अतः कर्मभिरवेदं रागादिभिरुपाजितैः । वैचित्र्यं व्यञ्जते विश्वमनादौ भवसागरे ॥ २३० ॥
कर्म किं पूर्वमाहोधिच्छरीरमिति नेदृशः । युक्तः प्रश्नो भवेऽनादौ बीजपादपर्योर्यथा ॥ २३१ ॥
अतोऽपि तर्हि न स्वाचेत्तन्न बीजविनाशतः । दृष्ट्वा हि पादपोद्भूतेरसंभूतिरिदं तथा ॥ २३२ ॥
तस्माद्द्विष्टेन केनापि प्राणिना पापकर्मणा । कुग्रंथरचनां कृत्वा यज्ञकर्म प्रवर्तितं ॥ २३३ ॥
संप्राप्तोऽसि कुले जन्म बुद्धिमानसि मानवः । निवर्तस्व ततः पापादेतस्माद्ब्रव्याधकर्मणः २३४
यदि प्राणिवधः स्वर्गसंप्राप्तौ कारणं भवेत् । ततः शून्यो भवेदेव लोकोऽल्पेरेव वासैरः ॥ २३५ ॥
प्राप्तेन चापि किं तेन च्युतिर्यस्मात्पुनर्भवेत् । दुःखेन च समासक्तं सुखं स्वल्पं च बाह्वजं २३६
यदि प्राणिवधाद् ब्रह्मलोकं गच्छति मानवाः । तस्यानुमतनात्कस्मात्पतितो नरके वसुः ॥ २३७ ॥
उत्तिष्ठ भो वसो स्वर्गं त्रेजति कृत्तनिस्वनेः । सुशकंठुदुराचारैः स्वपराशुभेकारिभिः ॥ २३८ ॥
स्वपशानुमतप्रीतैरुपम्याद्यापि यद्ब्रह्मैः । आहुतिः क्षिप्यते वह्नीं नितांतं क्रूरमानसैः ॥ २३९ ॥
पिष्टेनापि पशुं कृत्वा निघंतो नरकं गताः । संकल्पादशुभात्कैव कथेतरपशोर्विधेः ॥ २४० ॥

यज्ञकल्पनया नैव किञ्चिदस्ति प्रयोजनं । अथापि स्वात्तथाप्येवं न कर्तव्या बुधोत्तमः ॥ २४१ ॥
 यजमानो भवेदात्मा शरीरस्तु वितर्दिकः । पुरोडाशस्तु संतोषः परित्यागस्तथा हविः ॥२४२॥
 मूर्धजा एव दर्भाणि दक्षिणा प्राणिरक्षणं । प्राणायामः सितं ध्यानं यस्य सिद्धयदं कले ॥२४३॥
 सत्यं पूषस्ततो बह्मिनीनसं चकलं पशुः । सभिधश्च हृषीकाणि धर्मयज्ञोयमुच्यते ॥ २४४ ॥
 यज्ञेन क्रियते तृप्तिर्दधानामिति चेन्मतिः । तत्र तोषां यतोऽस्त्येव दिव्यमन्नं मेधेक्षितं ॥ २४५ ॥
 स्यर्धतो रसतो रूपाहंथायेषां मनोहरं । अन्नमस्ति क्रिमेनेन तोषां मांसदिचस्तुना ॥ २४६ ॥
 शुक्रगोणितसंभृतममेध्यकमित्संभवं । दुर्गघदर्येन मांसं मध्ययति कथं सुराः ॥ २४७ ॥
 त्रयोऽग्रयो चपुष्यश्च ज्ञानदर्शनेनजाठराः । दक्षिणान्यादिविज्ञानं कार्यं तेज्ज्व घूरिभिः ॥ २४८ ॥
 सुरा यदि ह्रुतेनाश्री वृप्तिं यांति बुभुक्षिताः । श्वेतोनाम ततो देवस्तृप्तिं किमिति नागतः ॥२४९॥
 ब्रह्मलोकारिकलागत्य दुर्गंधं गोनिजं वपुः । चस्राद ध्वांशगोमायुसारमेयसमो भवेच्च ॥ २५० ॥
 लाताविलने म्रुले क्षिप्तं कथं वानं द्विजातिभिः । विदूर्युर्णकुक्षिसंप्राप्तं तर्पयेत्स्वर्गवासिनः ॥२५१॥
 एवं ततो गदंतंमनेकांतीदवाकरं । देवमित्तेजसा दीप्तं शास्त्रार्थज्ञानजन्मना ॥ २५२ ॥
 ऋत्विक्षराजयोद्भूतक्रोधसंभारकंपिताः । वेदार्थाभ्यसनात्यंतदयान्त्रिसुक्तमानसाः ॥ २५३ ॥

आशीविषमाशेषदृष्टतारकलोचनाः । आहत्य सर्वतः क्षुब्धाः कृत्वा कलकलं महत् ॥ २५४ ॥
 ब्रध्वा परिकरं पापाः स्रुतकंठाः समुद्धताः । हस्तपादादिभिर्हंतुं वायसा इव कौशिकं ॥ २५५ ॥
 नारदोऽपि ततः कांश्चिन्मुष्टिमुद्गरताडनैः । पाष्णिनिर्घातपातैश्च कांश्चिदन्यान्यथागतान् ॥ २५६ ॥
 शस्त्रायमाणैर्निर्देशैर्यात्रैरेव सुदुस्सहैः । द्विजान् जघान कुर्वाणो रेचकभ्रमणं बहून् ॥ २५७ ॥
 अथ प्रन् स चिरात्स्खन्नः क्रूरवेहुभिरावृतः । गृहीतः सर्वगतेषु भंजनाकुलतां परां ॥ २५८ ॥
 पक्षीव निविडं बद्धः पाशैरतिदुःखितः । वियदुत्पतनाशक्तः संप्राप्तः प्राणसंशयं ॥ २५९ ॥
 एतस्मिन्नंतरे दूतो दाशवक्रः समागतः । हन्यमानामिमं दृष्ट्वा प्रत्यभिज्ञाय नारदं ॥ २६० ॥
 निवृत्य त्वरयात्यंतमेवं रावणमब्रवीत् । यस्यांतिकं महाराज ! दूतोहं प्रेषितस्त्वया ॥ २६१ ॥
 राज्ञः पश्यत एवास्य नारदो बहुभिर्द्विजैः । एकाक्री हन्यते क्रूरैः शलभैरिव पन्नगः ॥ २६२ ॥
 अशक्तस्तत्र राजानमहं दृष्ट्वा भयार्दितः । निवेदयितुमायातो वृचांतमिति दारुणं ॥ २६३ ॥
 तमुदंतं ततः श्रुत्वा रावणः क्रोपमागतः । वितानधरिणीं गंतुं प्रवृत्तो जविवाहनः ॥ २६४ ॥
 समीरंहंश्चास्य पुरःसंप्रस्थिता नराः । परिवारविनिर्मुक्तखड्गाः स्रुत्कारभासिनः ॥ २६५ ॥
 निर्मेपेण मखधोणीं प्राप्ता दर्शनात्रतः । विमोचयन्दयायुक्तो नारदं शश्रुपजरात् ॥ २६६ ॥

पद्मपुराणम् ।

निस्तृशनरवृद्धैश्च रक्षिताः पशुसंहतीः । मोचितास्तं सङ्कारं चक्षुर्निक्षेपमाश्रतः ॥ २६७ ॥
 मज्यमानेस्तवो यूपस्ताड्यमानेद्विजातिभिः । पशुभिर्भुज्यमानैश्च जातं सांराविणं महत् ॥ २६८ ॥
 अत्रलक्ष्यकृता रात्रास्ताड्यन्ते तवदेकशः । योवन्निपतिता भूमौ विप्रा निस्संदविग्रहाः ॥ २६९ ॥
 भट्टश्च पर्येचोद्यत यथा त्रौ दुःखमप्रियं । सुखं च दयितं तद्वत्पशूनामपि दृश्यतां ॥ २७० ॥
 यथाहि जीवितं कान्तं त्रलोक्यस्यापि भावतः । भवतां सर्वजेतूनामियमेव व्यवस्थितिः ॥ २७१ ॥
 भवतां ताड्यमानानां कष्टा तावदियं व्यथा । शृङ्खविंशस्यमानानां पशूनां तु किञ्च्युत्तां ॥ २७२ ॥
 दुष्कृतस्याधुना पापाः सहस्रं फलमागतं । येन नो पुनरप्येवं कुरुष्वं पुरुषाधमाः ॥ २७३ ॥
 सुत्रामापि समं देव्यद्यायाति तथापि न । अस्मत्स्वामिति वः कुद्धे जायते परिरक्षणं ॥ २७४ ॥
 अर्धैर्मतंगेनस्वस्थैः रथस्थैर्गगनस्थितैः । भूमिस्थैः पुरुषैरस्रैराहन्यंते द्विजातयः ॥ २७५ ॥
 अत्रलक्ष्यमहो राजन् हा मातर्यज्ञपालये । जीवामि भुञ्च मां नैवं करिष्यामि पुनर्भटाः ॥ २७६ ॥
 एवंविधमलं दीनं विलपंतो विचेष्टितं । गंष्टपदा इव ग्राप्ता समताड्यन्ते ते भट्टः ॥ २७७ ॥
 हन्यमानं तवो दृष्ट्वा मन्त्रकंठकंदं वकं । सहस्रकिरणग्राहमित्यवोचत नारदः ॥ २७८ ॥
 कल्याणमस्तु ते राजन् येनाहं मोचितस्त्वया । हन्यमान इमेर्ष्याधिः मन्त्रकंठैरुत्समभिः ॥ २७९ ॥

अवश्यमेवमेतेन भवितव्यं यतस्ततः । कुर्वतेषां दद्यां धुद्रा ज्जिंतु प्रियजीविताः ॥ २८० ॥
 ज्ञानं किं तथोत्पन्नाः कुयाखंडा यथा नृप । शृण्वस्यामवसर्षिण्यां तुरीयसमयागमे ॥ २८१ ॥
 ऋषभो नाम विख्यातो वभूव त्रिजगत्तोन्नतः । कृत्वा कृतयुगं येन कलानां कल्पितं शतं ॥ २८२ ॥
 ज्ञातमात्रश्च यो देवनीत्या मंदिरमस्तक्रं । क्षीरोदवारिणा तुष्टैरभिपिक्तो महाद्युतिः ॥ २८३ ॥
 ऋषभस्य विभोर्दिव्यं चरितं पापनोदनं । स्थितं लोकत्रयं व्याप्य पुराणां न श्रुतं त्वया ॥ २८४ ॥
 भर्त्सो वभूव क्रौमारः स भुवो भूतवत्सलः । गुणांस्तस्य क्षमो वक्तुं न सुरैर्द्राऽपि विस्तरात् २८५
 उद्बहंतीं स्तनौ तुंगौ विंध्यग्रालेय पर्वतौ । आर्यदेशसुखीरम्यां नगरीं बलयैर्युतां ॥ २८६ ॥
 अधिकांचीगुणां नीलसत्काननशिरोरुहा । नानारत्नकृतच्छायामल्यंतप्रवर्णां सतीं ॥ २८७ ॥
 यः परित्यज्यभूमार्थां सुमुखुर्भवसंकटं । प्रतिपेदे विशुद्धात्मा श्रामण्यं जगते हितं ॥ २८८ ॥
 स्थितो वर्षसहस्रं च वज्रगो स्थिरयोगभृत् । प्रलंबितमहात्राहुः प्राप्तभूमिजटाचयः ॥ २८९ ॥
 स्वामिनश्चानुरागेण गृहीतोऽग्रपरीपंहः । कच्छाधनंशतांशुक्ता बल्कलादि समाश्रितं ॥ २९० ॥
 अज्ञातपरमाश्रितैः क्षुधादिपरिणीडितैः । फलाद्याहारसंतुष्टैः प्रणीतास्तापसादयः ॥ २९१ ॥
 ऋषभस्य तु संजातं केवलं सर्वभासनं । महान्यग्रोधवृक्षस्य स्थितस्यासन्नगोचरे ॥ २९२ ॥

पद्मपुराणम् ।

तत्रदेशे कृता देवैस्तस्मिन्काले विभोर्यतः । पूजास्तेनैव मार्गेण लोकोऽद्यापि प्रवर्तते ॥ २९३ ॥
 प्रतिमाश्र सुरेस्तस्य तस्मिन्देगे सुमानसः । स्थापिता रम्यैत्येषु मनुजैश्च महोत्सवैः ॥ २९४ ॥
 भर्तेनास्य पुत्रेण सृष्टा ये चक्रवर्तिना । पुरा मरीचिना ये च प्रमादस्मययोगतः ॥ २९५ ॥
 विसर्पणमिमं स्रष्टुकंठास्तु भुवने गताः । प्राणिनां दुःखदा यद्भ्रत्सलिले विपविद्ववः ॥ २९६ ॥
 उद्वृत्तकुहूकाचारैश्चन्द्रिमैः कुलिगर्कः । प्रचंडदंडस्त्रयंतं तैरिदं मोहितं जगत् ॥ २९७ ॥
 जातं शश्वत्प्रवृत्तातिकूलकर्मवमश्चितं । ग्रनष्टसुकृतालोकं साधुसत्कारतत्परं ॥ २९८ ॥
 एकत्रियतिवारान्ये नियनं प्रापिताः क्षितौ । सुभूमचक्रिणा प्राप्ता न नितातममावर्ता ॥ २९९ ॥
 ते कथं वद शाम्यंते त्वया विप्रा दशानन । उपशाम्यानया किञ्चिन्नकृत्यं प्राणिहिसया ॥ ३०० ॥
 जिन्नरीपि कृतं नैतत्सर्वज्ञेनिःकुमार्गिकं । जगत् क्षियते कर्तुमस्माद्विधैर्जनैः ॥ ३०१ ॥
 इति देवयतेः श्रत्वा कैकसीकुधिसंभवः । पुराणकथया प्रीतो नमश्चक्रे जिनाधिपं ॥ ३०२ ॥
 संकथाभिश्च रम्याभिमर्दापुरुषजन्मभिः । स्थितः धर्णं विचित्राभिर्नारिदेन समं सुखी ॥ ३०३ ॥
 मरुतोऽथजलिं चद्या क्षितिसक्तशिरोरुहः । प्रणनाम यमोन्मादं नयविष्वक्वमब्रवीत् ॥ ३०४ ॥
 भृत्योऽहं तव लंकेय ! भज नाथ ! प्रसन्नतां । अब्रानेन हि जंतूनां भवत्येव दुरीहितं ॥ ३०५ ॥

गृह्यतां कन्यका चैयं नाम्ना मे कनकप्रभा । वस्तूनां दर्शनीयानां भवानेव हि भाजनं ॥ ३०६ ॥
 ग्रणतेषु दयाशीलस्तां प्रतीयेष रावणः । उपयेमे च सात्यंतप्रवृत्तपरमोदयः ॥ ३०७ ॥
 तत्सामंताश्च तुष्टेन मरुतेन यथोचितं । भटाश्च पूजिता कानवासांलंकरणादिभिः ॥ ३०८ ॥
 कनकप्रभया सार्धं रममाणस्य चाजनि । सुता संवत्सरस्यति कृतचित्रेति नामतः ॥ ३०९ ॥
 रूपेण हि कृतं चित्रं तथा लोकस्य पश्यतः । मूर्तियुक्तेव सा शोभा चक्रे चित्तस्य चोरणं ३१० ॥
 जयार्जितसमुत्साहाः धरास्तेजस्विग्रहाः । सामंता दशवक्त्रस्य रेमिरे धरणीतले ॥ ३११ ॥
 घृते यो नृपतिख्यातिं तान् दृष्ट्वा स बलीयसः । जगामाल्यतदीनत्वं स्वभोगभ्रंशकातरः ॥ ३१२ ॥
 मध्यभागं समालोक्य वर्षस्यांवरगोचराः । कनकाद्रिनदीरम्यं विस्मयं प्राप्पुरुत्तमं ॥ ३१३ ॥
 ऊचुः केचिद्धरं मद्रा अत्रैवावस्थिता वयं । नूनं स्वर्गोऽपि नैतस्मान्द्रजते रामणीयकं ॥ ३१४ ॥
 अन्येष्वदभिमं देशं दृष्ट्वा लंक्रानिवर्तने । कटुवदशनं शुद्धं कारणं नो भविष्यति ॥ ३१५ ॥
 एकेऽवोचन् गृहे वासो न मनागपि शोभते । दृश्यतामस्य देशस्य पार्थिवं चित्तहारिणः ॥ ३१६ ॥
 समुद्रविपुलं सैन्यं पश्यतात्र कथं स्थितं । मरुत्तमखभंगस्य यथान्योन्यं न दृश्यते ॥ ३१७ ॥
 अहो धैर्यमहोदारं लोकस्य क्षणहारिणः । एतस्य खेचराणां प्रशस्तोऽयं निरूप्यते ॥ ३१८ ॥

पन्नपुराणम् ।

मरुत्तमशुविध्वंसो यं यं देशमृपागतः । रम्यं तस्याकरोद्धोकः पंथानं तोरणादिभिः ॥ ३१९ ॥
 शशांकमैम्यवक्त्राभिर्नेत्रे सरसिजापमे । विभ्रतीभिः सुलावण्यपूर्णदेहाभिरादरात् ॥ ३२० ॥
 महीगोचरनारीभिर्विद्याधरकृवूहलात् । वीक्ष्यमाणा ययुर्ममथा खेचरास्तदिदृक्षया ॥ ३२१ ॥
 नगरस्य समीपेन व्रजंतं कैकसीसुते । निर्धूतसायकस्यामं पयत्राविधेफलाधरं ॥ ३२२ ॥
 मुहुटन्यस्वमुक्तांशुसलिलक्षालितालिकं । इंद्रनीलप्रभोदारस्फुरत्कुंतलतारकं ॥ ३२३ ॥
 सहस्रपत्रनयनं शुर्वरीतिलकाननं । सद्यचापानतन्किग्धनीलभ्रूयुगराजितं ॥ ३२४ ॥
 कंबुप्रीथं हरिस्कंधं पीनविस्तीर्णार्णवक्षसं । दिशगनाशिकावाहुं वज्रवन्मध्यदुर्विधं ॥ ३२५ ॥
 नागाभोगसमाकारप्रभृतं मयजानुकं । सरोजचरणां न्याय्यप्रमाणास्थितविग्रहं ॥ ३२६ ॥
 श्रीवत्सप्रभृतिस्तुत्यद्वाविग्रहशुर्णांचितं । रत्नरश्मिजलन्मौलिं विचित्रमणिकुण्डलं ॥ ३२७ ॥
 केयूरकरदीप्तांशं हारराजितदक्षसं । प्रत्यर्धचक्रभृन्नोगं दृष्टुप्तुकमानसाः ॥ ३२८ ॥
 आपूरयन् परित्यक्त समस्तप्रस्तुतक्रियाः । यातायनानि सद्देयाः स्त्रियोऽन्योन्यविषीडिताः ॥ ३२९ ॥
 निश्चिधिपुत्र पुष्पाणि समेधानि मधुव्रतैः । तुष्टाय विविधालापान्ध्रकुस्तद्वर्धनामिति ॥ ३३० ॥
 अयं स रावणो येन जितो मातृश्वसुः सुतः । यमथ यथ कैलाशं समुद्धेतुं समुद्यतः ॥ ३३१ ॥

नीतः सहस्ररश्मिश्च राज्यभारविमुक्ता । मरुतस्य च विध्वस्तो वितानः शौर्यशालिना ॥३३३॥
 अहो समागमः साधुः कृतोयं कर्मभिश्चिरात् । रूपस्य केकसीधनोर्गुणानां च जनोत्सवः ३३३
 योऽपिपुण्यवती सोयं दृते गभे ययोत्तमः । पिताप्यसौ कृतार्थत्वं प्राप्तः कृत्वास्य संभवं ३३४
 श्लाघ्यः स बंधुलोकोऽपि यस्यायं प्रेमगोचरः । अनेनोपयता यास्तु तासां स्त्रीणां किञ्चुच्यते ३३५
 आलापमिति कुर्वन्त्यस्तावदक्ष्यंत ताः स्त्रियः । गोचरत्वमवापायं यावद्विततचक्षुषां ॥ ३३६ ॥
 गते तस्मिन्मनशौरे चक्षुर्गोचरतात्पर्यं । सुहूर्तमभवन्नार्यः पुस्तकर्मगता इव ॥ ३३७ ॥
 तेनोपहृतचिन्तानां वांछतीनां मनोगतं । कर्तुमन्यदभूत्कर्म कियताचिदनेहसा ॥ ३३८ ॥
 बभूवेति दशग्रीवे देशे तत्संगमोज्झिते । नारीणां पुरुषाणां च त्यक्तान्याशेषसंकथा ॥ ३३९ ॥
 विपये नगरे ग्रामे घोषे वा ये प्रधानतां । भजंते पुरुषस्ते तमुपायनमृतोऽगमन् ॥ ३४० ॥
 गत्वा जनपदाश्चैवमुपनीय यथोचितं । रचिताजलयो नत्वा परितुष्टा व्यजिज्ञपन् ॥ ३४१ ॥
 नंदनादिषु रम्याणि यानि द्रव्याणि पाथिव । सुलभत्वं प्रपन्नानि तव तान्यपि चिंतनात् ३४२
 महाविभवपात्रस्य किमपूर्वं भवेत्तव । उपनीय प्रमोदंते यत्सुभो द्रविणं वयं ॥ ३४३ ॥
 तथापि शुन्यहस्तानामस्माकं तव दर्शनं । न युक्तमिति यत्किञ्चिदुपादाय समागताः ॥३४४॥

जिनेन्द्रः प्रापितः पूजामभरः कनकांबुजैः । द्रुमपुष्पादिभिः किञ्च पूज्यतेऽस्मद्विधेर्जनैः ॥ ३४५ ॥
 नानाजनपदैरेव सामंतैश्च महद्भिः । पूजितः प्रतिसन्मानं तेषां चक्रे प्रियोदितैः ॥ ३४६ ॥
 परां श्रीतिमवायासौ पश्यन् रम्यां वसुंधरां । कांतामिव निजां नानारत्नालंकारशालिनीं ॥ ३४७ ॥
 संगं देशेन येनासौ ययौमार्गवशाद्भिधुः । अरुष्टपच्यसस्याढ्यं तत्रासीद्बुधघातलं ॥ ३४८ ॥
 प्रमोदं परमं विभ्रज्जजोस्य धरणीतलं । अनुरागांमसा कीर्तिमभ्यसिचत्सुनिर्मलं ॥ ३४९ ॥
 कृषीचलजनाश्रैवमूचुः पुण्यजुषो वयं । येन देशमिमं प्राप्तो देवो रत्नश्रवःसुतः ॥ ३५० ॥
 अन्यदा कृपिसक्तानां रुधांगानां कुवाससां । वहतां कर्कशस्यशै यण्णियदं संवेदनं ॥ ३५१ ॥
 नलेशात्कालो गतोऽस्माकं सुखस्वादविवर्जितः । प्रभावादस्यभव्यस्य सांप्रतं वयमीश्वराः ३५२ ॥
 पुण्येनानुश्रुहीतास्ते देशाः संपत्समाश्रिताः । येषु कल्याणसंभारो विचरत्येव रावणः ॥ ३५३ ॥
 कृत्यं किं वांश्वर्ये न समर्या दुःखनोदने । अयमेव महाबंधुः सर्वेषां प्राणिनामभूत् ॥ ३५४ ॥
 अनुरागं गुणैरेवं स लोकस्य प्रवर्द्धयन् । चकार तस्य हेमंतं निदाषं च सुखप्रदं ॥ ३५५ ॥
 आसतो वैतनास्त्वावधेऽपि भावा विचेतना । तेऽपि भीता इयामुष्माद्भ्रूलोकिसौख्यदाः ॥ ३५६ ॥
 तावच्च व्रजतस्तस्य प्रादुरासीद्द्विनागमः । अभ्युत्थानं दशास्यस्य कुर्यान्निव ससंभ्रमः ॥ ३५७ ॥

बलाकाविद्युदिद्रास्त्रकृतभूषा घनाघनाः । महानीलागिरिच्छाया कुर्वतः पट्टनिस्वनं ॥ ३५८ ॥
 हेमकक्षाभृतः कंबुध्वजभूषितविग्रहाः । प्रहता भंति शक्रेण रावणस्य गजा इव ॥ ३५९ ॥
 दिशोधकारितासर्वा जीमूतपटलस्तथा । रात्रिदिवस्य न ज्ञातो भेद एव यथा जनैः ॥ ३६० ॥
 अथवा युक्तमेवदं कर्तुं मलिनताभृतां । यत्रकाशतमोयुक्तान् कुर्वति भुवने समान् ॥ ३६१ ॥
 भूमिजीमूतसंस्काः स्थूला विच्छेदवज्रिताः । नाज्ञायंत घनाधारा उत्पतंति पतंति नु ॥ ३६२ ॥
 मानसे मानसंभारोमानिनीभिश्चिरं धृतः । पटुनोमेघरटितान् क्षणेन ध्वंसमागतः ॥ ३६३ ॥
 घनध्वनितत्रिभ्रस्ता मानिन्यो रमणं भृशं । आलिलिगू रणत्कारिवलयकुलबाहवः ॥ ३६४ ॥
 शीतला मृदवो धारा पथिकानां घनोज्झिता । द्रष्टृणां समतां जग्मुः कुर्वत्योर्ममदारणं ॥ ३६५ ॥
 भिन्नं धाराकंदेन हृदयं दूर्वर्तिनः । चक्रेणैव सुतीक्ष्णेन पथिकस्याकुलात्मनः ॥ ३६६ ॥
 नीतो वनेन पीनेन मूढतां पथिको यथा । पुस्तकर्मसमोजातो वराकः क्षणमात्रकं ॥ ३६७ ॥
 क्षीरोदपायिनो मेघा प्रविष्टा इवधेनुषु । अन्यथा क्षीरधारास्ताश्चरुः सततं कथं ॥ ३६८ ॥
 वर्षाणां समये तस्मिन्न वभूवुः कृपीचला । समाकुलाः प्रभावेण रावणस्य महाघनाः ॥ ३६९ ॥
 अन्नेभकस्य हेतोर्थकुंडंघिन्या प्रसाधितं । भुज्यमानं कुंडंवेन तन्निष्ठां समुपागमत् ॥ ३७० ॥

पद्मपुराणम् ।

महोत्सवो दशग्रीवो बभूव प्राणधारिणां । पुण्यसंपूर्णदेहानां सौभाग्यं केन कथ्यते ॥ ३७१ ॥
 इंद्रिवरचयस्यासः क्षीणामौत्सुक्यमाहरत् । साक्षादिव बभूवासौ वर्षाकालो महाच्चनिः ॥ ३७२ ॥
 गर्जितेन पयोदानां रावणस्येव शासनात् । घोषेण कृता सर्वैः प्रणतिः पतिभिर्नृणां ॥ ३७३ ॥
 कन्या दृष्टिहराः प्रापुर्दशवक्त्रं स्वयंवराः । भृगोचराः परित्यक्तगना इव विद्युतः ॥ ३७४ ॥
 रोमिरे तास्तमासाद्य महीधरणतत्परं । पयोधरभराक्रांताः सद्रपी इव भ्रूमृतं ॥ ३७५ ॥
 जिगीषीर्यथमर्दस्य दृष्ट्वेव परमां द्युतिं । भास्वान् पलायितः क्वापि त्रपात्राससमाकुलः ॥ ३७६ ॥
 दशाननस्य यद्वक्त्रं तदेव कुरुते क्रियां । मदीयामिति मत्वेव जगाम क्वापि चंद्रमाः ॥ ३७७ ॥
 दशवक्त्रस्य वक्त्रेण जितं ज्ञात्वा निजंपति । भयेनेव समाक्रांतास्ताराः क्वापि पलायिताः ३७८ ॥
 सुरक्तं पाणिचरणं कैकसेयस्य योषितां । विदित्वेव त्रपायुक्ता तिरोभूदब्जसंहतिः ॥ ३७९ ॥
 रसना विद्युता युक्ता रक्तांशुकुरायुधाः । नार्यः पयोधराक्रांता तस्य वर्षाद्वाभवन् ॥ ३८० ॥
 आसोदं रावणो जज्ञे केतकीनां न योषितां । विश्वासमस्ताच्छुष्टं गुंजद्भ्रमरंपत्किना ॥ ३८१ ॥
 भागीरथ्यास्तदमतितरां रम्यमासाद्य दूरं । प्रांतोद्भूतप्रचुरविलसत्कांतिशिब्यं विशालं ॥
 नानापुष्पप्रभवनिविडघ्राणसंरोधिगंधं । क्षोणीबंधुर्जलदसमयं सर्वसौख्येन निन्ये ॥ ३८२ ॥

नाम श्रुत्वा प्रणमति जनः पुण्यभाजां नराणां । चारुस्त्रीणां निखिलविषयप्राप्त्यसंघा भवति ॥
उत्पद्यन्ते परमविभवा विस्मयानां निवासा । शैल्यं यात्राद्रविरपि ततः पुण्यबंधे यतध्वं ॥३८३॥

इत्यार्षे रविपेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते मरुत्तयज्ञध्वंसनपदानुगाभिधानं नाम एकादशं पर्व ।

द्वादशं पर्व ।

तत्राथ मंत्रिभिः सार्धं चक्रेऽसौ संग्रधारणं । कस्मै तु दीयतामेषा कन्येति रहसिस्थितः ॥ १ ॥
इंद्रेण सह संग्रामे जीविते नास्ति निधयः । अतो वरं कृतं बालपाणिग्रहणमंगलं ॥ २ ॥
तं च चितापरं ज्ञात्वा कन्यावरगवेषणे । हरिवाहनराजेन ह्यनुराढानित्तितकं ॥ ३ ॥
दृष्ट्वा तं सुंदराकारं प्रणतं तोपमागतः । दशाननः सुतां चास्मै दातुं चक्रे मनोरथं ॥ ४ ॥
उचिते चासने तस्मिन्नासीने सचिवान्विते । अचितयद्दशग्रीवो नयशास्त्रविशारदः ॥ ५ ॥
मथुरानगरीनाथः सुगोत्रो हरिवाहनः । अस्मद्गुणगणे कीर्तिसततासक्तमानसः ॥ ६ ॥
अस्य च प्राणभृतोऽयं बंधूनां च मधुः सुतः । श्लाघ्यो विनयसंपन्नो योग्यः प्रीत्यनुवर्तते ॥ ७ ॥

पञ्चपुराणम् ।

परिप्राप्तौ सदतिकं ॥ ८ ॥

ज्ञात्वा चेतीव वृत्तानमथं सुंदरविभ्रमः । प्रख्यातगुणसंघातः परिप्राप्तौ सदतिकं ॥ ९ ॥

ततो मधोरिदं प्राह मंत्री देव तवाग्रतः । अस्व दुःखेन वर्ण्यते गुणाविक्रमशालिनः ॥ १० ॥

तथापि भवतु ज्ञाता स्वामिनोस्य यथात्मना । इत्यावेदयितुं किंचित्कथ्यते प्रक्रमो मया ॥ ११ ॥

आमेदं परमं विभ्रत्सर्वलोकमनोहरः । मधुशब्दमयं घृते यथार्थं पृथिवीगतं ॥ १२ ॥

गुणा एतावतीनास्य गुणपर्याप्तवर्णना । अयुन्द्रेण यद्दत्तं शूलरत्नं महागुणं ॥ १३ ॥

यत्प्रत्यरिवलं क्षिप्तममोघं भासुरं भृशं । द्विपत्सहस्रं नीत्वा तं करं प्रति निवर्तते ॥ १४ ॥

क्रियंथव च देवोस्य गुणान् ज्ञास्यति वाचिरात् । वाचा हि प्रकटीकारस्तेषां हास्यस्य कारणं ॥

तदस्य युक्तये शुद्धिं करोतु परमेश्वरः । सम्यं भवतो लब्ध्वा कृतार्थोऽयं भविष्यति ॥ १५ ॥

इत्युक्ते निश्चितो बुद्ध्या जामातासां निरूपितः । समस्तं च यथार्योग्यं कृतांतस्य प्रकल्पितं १६

चिन्तितप्राप्तिनिश्चयकारणथ तयोरभूत् । विवाहविधिरत्यंतप्रीतलोकसमाकुलः ॥ १७ ॥

पुण्यलक्ष्मीमिव प्राप्य दुरारुधानां समागतः । आमोदं जगतो हृद्यं मधुस्तां नेत्रहारिणीं ॥ १८ ॥

इंद्रभृतिमिहोद्देशे प्रत्युत्पन्नकुतूहलः । अप्रच्छन्नमगधाधीशः कृत्वाभिनवमादरं ॥ १९ ॥

असुराणामधीशेन मधवे केन हेतुना । शूलरत्नं मुनिश्रेष्ठ दत्तं दुर्लभसंगमं ॥ २० ॥

इत्युक्तः पुरुषा युक्तस्तेजसा धर्मवत्सलः । शूलरत्नस्य संप्राप्तेः कारणं गौतमोऽवदत् ॥ २१ ॥
 घातकी लक्ष्मणि द्वीपे क्षेत्रे चैरावतशुनौ । शतद्वारपुरेऽभूतां मित्रे सुप्रमबंधने ॥ २२ ॥
 एकः सुमित्रनामासीदपरः प्रभवश्रुतिः । उपाध्यायकुले चैतौ जातावतिविचक्षणौ ॥ २३ ॥
 सुमित्रस्याभवद्राज्यं सर्वसामंतसेवितं । पुण्योपाजितसत्कर्मप्रभावात्परमोदयं ॥ २४ ॥
 दरिद्रकुलसंभूतः कर्मभिर्दुष्कुलैः पुरा । सुमित्रेण महालेहात्प्रभवोऽपि कृतः प्रभुः ॥ २५ ॥
 सुमित्रोऽथान्यदारण्ये हतो दुष्टेन वाजिना । दृष्टो द्विरददद्रेण म्लेच्छेन स्वैरचारिणा ॥ २६ ॥
 आनीयासौ ततः पल्लिं संप्राप्य समयं दृढं । पत्या म्लेच्छविरुधिन्यास्तनयां परिणायितः ॥ २७ ॥
 तां च कन्यां समासाद्य साक्षादिव वनश्रियं । वनमालाश्रुतिं तत्र स्थितोऽसौमासमात्रकं ॥ २८ ॥
 अनुज्ञातस्ततस्तनैः शतद्वारपुरोत्तमं । प्रस्थितः कांतया साकं वृतः शवरसेनया ॥ २९ ॥
 गवेषणे विनिष्क्रांतः प्रभवोथ तदैक्षत । कांतया सहितं मित्रं स्मरस्येव पताकया ॥ ३० ॥
 चक्रे च मित्रभार्यायां मानसं पापकर्मण । उदयान्नष्टनिश्चेषकृत्याकृत्यविचेतनः ॥ ३१ ॥
 मनोभवशैरुत्रैस्ताड्यमानः समंततः । अवाप न क्वचित्सौख्यं मनसा भृशमाकुलः ॥ ३२ ॥
 ज्येष्ठो न्याधिसहस्राणां मदनो मतिमूढनः । येन संप्राप्यते दुःखं नरैरक्षतविग्रहैः ॥ ३३ ॥

पद्मपुराणम् ।

प्रधानं दिवसाधीशुः सर्वेषां ज्योतिषां यथा । तथा समस्तरोगाणां मदनो मूर्ध्नि वर्तते ॥ ३४ ॥
 विचिन्तोऽसि किमित्येवमित्युक्तः सुहृदा च सः । जगाद सुंदरीं दृष्ट्वा विक्रवत्यस्य कारणं ॥ ३५ ॥
 श्रुत्वा प्राणसमस्यास्य दुःखं स्वस्त्रीनिमित्तकं । तामाशु ग्राहिणोत्प्राज्ञः सुमित्रो भिव्रवत्सलः ३६
 प्रेक्ष्य च प्रभवागारं गवाक्षे गूढविग्रहः । सर्वोमथत किङ्कुर्योदियमस्येति तत्परः ॥ ३७ ॥
 अर्चितयच्च यद्येषा भवन्वास्यानुकूलिका । ततोनिग्रहमेतस्याः कर्तास्मि सुविनिश्चितं ॥ ३८ ॥
 अर्थतस्याश्रवा भूत्वा कामं संपादयिष्यति । ततो ग्रामसहस्रेण पूजयिष्यामि सुंदरीं ॥ ३९ ॥
 समीपं प्रभवस्थायि वनमाला च सोऽसुका । प्रदोषसमये स्पृष्टे ताराप्रकरमंडिते ॥ ४१ ॥
 आसीनो चासने रम्ये पुरोदोषविचरितः । तामपृच्छदहो भद्रे का त्वमित्युक्तटांदरः ॥ ४१ ॥
 ततोऽपि वाहपर्यंतं तस्याः श्रुत्वा विचेष्टितं । प्रभवो निष्प्रभो जातो निर्वेदं च गतः परं ॥ ४२ ॥
 अर्चितयच्च हा कष्टं मया मित्रस्य कामिनी । किमपि प्रार्थिता कर्तुं धिञ्चासुच्छिन्नचेतनं ॥ ४३ ॥
 पापादस्मान्न मुच्येहमृते स्वस्य त्रिपादनात् । किंवा कलंकयुक्तेन जीवितेन मयायुना ॥ ४४ ॥
 इति संचिंत्य मूर्धानं स्खल्लूपं चकर्ष सः । कोशतः सायकं सांद्रच्छायादिग्धदिगंतरं ॥ ४५ ॥
 उपकंठं च कंठस्य यावदेनं चकार सः । निपत्य सहसा तावत्सुमित्रेण निरुध्यते ॥ ४६ ॥

जगाद च त्वरायुक्तं परिव्यज्य स तं सुहृत् । आत्मघातितया दोषः प्राज्ञः किं नाम बुध्यसे ४७
 आमर्गेषु दुःखानि प्राप्नुवंति चिरं जनाः । ये शरीरस्य कुर्वन्ति स्वस्याविधिनिपातनं ॥ ४८ ॥
 इत्युक्त्वा सुहृदः खड्गं कराचस्य सुचेतसा । सांत्वितश्च चिरं वाक्यैर्मनोहरणकारिभिः ॥ ४९ ॥
 ईदृशी च तयोः शीतिरन्योन्यगुणयोजिता । प्राप्स्यत्यंतमहो कष्टः संसारः सारवर्जितः ॥ ५० ॥
 पृथक् पृथक् प्रपद्यते सुखदुःखकरीं गतिं । जीवाः स्वकर्मसंपन्नाः कोत्र कस्य सुहृज्जनः ॥ ५१ ॥
 अन्यदाथ विबुद्धात्मा श्रमणत्वं समाश्रितः । ईशानकल्प ईशत्वं सुमित्रः प्राप्तवान् सुखी ॥ ५२ ॥
 ततश्च्युत्वेह संभूतो द्वीपे जंबूपदांतिके । हरिवाहनराजस्य मथुरार्यां सुरः पुरि ॥ ५३ ॥
 माधव्यास्तनयो नाम्ना मधुः स मधुमोहितः । नभसो हरिवंशस्य यश्चंद्रत्वमुपागतः ॥ ५४ ॥
 मिथ्याहृक्प्रभवो मृत्वा दुःखमासाद्य दुर्गते । विश्वावसोरभूत्सुत्रो ज्योतिष्मत्यां शिखिस्थितिः ५५
 श्रवणत्वधरः कृत्वा तपः कष्टं निदानतः । दैत्यानामधिपो जातश्चमराख्योऽधमामरः ॥ ५६ ॥
 ततोऽधिष्ठितालोकः स्मृत्या पूर्वभवान् निजान् । गुणान् सुमित्रमित्रस्य चक्रे मनसि निर्मलान् ॥
 सुमित्रराजचरितं समयमाणं सुपेशलं । अमुरेंद्रस्य हृदयं चकर्त्त करपत्रवत् ॥ ५८ ॥
 दध्यौ चेति पुनर्मद्रः सुमित्रोऽसौ महागुणः । आसीन्मम महामित्रः सहायः सर्ववस्तुषु ॥ ५९ ॥

पद्मपुराणम् ।

तेन सार्धं मया विद्या गृहीता गुल्बेभ्यमनि । दरिद्रकुलसंप्रवृत्तेनाहं स्वसमः कृतः ॥ ६० ॥
 आत्मीया तेन मे पत्नी द्वेषयजितचेतसा । प्रेषिता पापचित्तस्य वितृष्णेन दयावता ॥ ६१ ॥
 ज्ञात्वा वयस्यपत्नीति परशुद्वेगमागतः । शिरः स्वमसिना छिंदस्तेनाहं परिरथितः ॥ ६२ ॥
 अश्रद्धयज्जिनेद्राणां शासनं पंचतो गतः । श्राप्तोऽस्मि दुर्गतो दुःखं स्मरणेनापि दुस्तहं ॥ ६३ ॥
 निन्दनं साधुव्रगस्य सिद्धिमागोचुवर्तिनः । यत्कृतं तस्य तत्रापि फलं दुःखायु योनिषु ॥ ६४ ॥
 सचापि चौरतं श्रुत्वा निर्मलं सुखमुचमं । ऐशाननिलये भुक्त्वा च्युतोयं वर्तते मधुः ॥ ६५ ॥
 उपकारसमाकृष्टस्ततोऽसौ भुवनाब्जिजात् । निर्जगामक्षणोद्भूतपरश्रेमाद्रैमानसः ॥ ६६ ॥
 दृष्ट्वादरेण कृत्वा च महर्त्तनादिपूजनं । शूलरत्नं ददावस्मै सहस्रातिकसंज्ञितं ॥ ६७ ॥
 शूलरत्नं स तत्प्राप्य परां प्रीतिं गतः क्षितौ । अस्त्रविद्याधिराजश्च सिंहावाहनजोऽभवत् ॥ ६८ ॥
 एतन्मधोरुपारव्यानमधीते यः शृणोति वा । दीप्तिमर्थं परं चायुः सोऽधिगच्छति मानवः ॥ ६९ ॥
 सामंतानुगतोथासौ मरुत्तमखनाशकृत् । प्रभावं प्रलयं लोके प्रवर्णीकृतविद्वियं ॥ ७० ॥
 संवत्सरान् दशाष्टौ च विहरञ्जनितान्द्रभूतं । भुवने जनितश्रेष्णि देवंदस्त्रिदिवे यथा ॥ ७१ ॥
 भुञ्चन्नासत्समुद्रस्य धरणी धरणीपतिः । चिरेण जिनचैत्याढ्यं प्रापाद्यापदभूधरं ॥ ७२ ॥

असन्नसलिला तत्र भाति मंदाकिनी भृशं । महिषी सिन्धुनाथस्य कनकाब्जराजस्तथा ॥ ७३ ॥
 सन्निवेश्य समीपेऽस्या वाहिनीं परमाप तां । मनोज्ञं रमणं चक्रे कैलाशस्य स कुक्षिषु ॥ ७४ ॥
 उजुहुः खेचराः खेदं भूचराश्च यथाक्रमं । मंदाकिन्याः सुखस्पर्शसलिले स्फटिकामले ॥ ७५ ॥
 नमरुपल्लवायास्तलोठनापात्तपांशवः । नमिताः संसयः पीतपयसोविनयास्थिताः ॥ ७६ ॥
 श्रीकरार्दितदेहत्वाद्ग्राहिताः सुघनं रजः । तटन्यस्तमहोभेदास्रपिताः कुंजराश्रिं ॥ ७७ ॥
 स्मृतवानु बालिवृत्तांतं नमस्कृतजिनालयः । यमध्वंसः स्थितः कुर्वथेष्टां धर्मानुगामिनीं ॥ ७८ ॥
 अथ योसौ सुरेंद्रेण नियुक्तो नलकूवरः । लोकपालतयाख्यातः पुरे दुर्लभ्यसंज्ञके ॥ ७९ ॥
 उपशब्धं सविज्ञाय रावणं चरधर्मतः । जिगीषया समायातं सैन्यसागरवर्तिनं ॥ ८० ॥
 लेखारोपितवृत्तांतं ग्राहिणोदाशुगामिनं । खेचरं सुरनाथाय त्रासाध्यासितमानसः ॥ ८१ ॥
 मंदिरं प्रस्थितायास्मै वंदितुं जिनपुंगवान् । प्रणम्य लेखवाहेन लेखोऽवस्थापितः पुरः ॥ ८२ ॥
 वाचयित्वा च तं कृत्वा हृदयेऽर्थमशेषतः । आज्ञापयत्पुराधीशो वास्त्विदं लेखदानतः ॥ ८३ ॥
 यत्नात्तावदिहास्थ त्वममोघास्त्रस्य पालकः । जिनानां पांडुके कृत्वा वंदनां यावदेम्यहं ॥ ८४ ॥
 इति संदिश्य गर्वेण सेनामगणयन् द्विपः । गतो सौ पांडुकोद्यानं वंदनासक्तमानसः ॥ ८५ ॥

पद्मपुराणम् ।

॥ ८६ ॥

ममस्ताप्तसमेतश्च प्रयत्नान्नलक्ष्मणः । पुरस्थाचिंतयद्रशामितिकर्तव्यतत्परः ॥ ८७ ॥

योजनानां शतं तुंगप्राकारो विद्यया कृतः । वज्रशाल इतिल्यातः परिधिस्त्रिगुणान्वितः ॥ ८८ ॥

रावणेन च विज्ञाय नगरं शत्रुगोचरं । गृहीतं त्रेपितो दंडः प्रहस्तो नाकिनीपतिः ॥ ८९ ॥

निवृत्त्य रावणायासावाख्यदेव न शक्यते । गृहीतुं तत्पुरं तुंगप्राकारकृतवेष्टनं ॥ ९० ॥

पश्य दृश्यत एवायं दिक्षु सर्वासु दारुणः । शिखरी विवरी दंष्ट्राकरालास्यशयूपमः ॥ ९१ ॥

दहमानमिवोदारं कीचकानां धनं वनं । स्फुल्लिगराशिदुग्नेभ्यज्वालालजालसमाकुलं ॥ ९२ ॥

दंष्ट्राकरालवेतालरूपाण्यस्य नरान्वहन् । हस्त्युदारयंत्राणि योजनाभ्यंतरस्थितं ॥ ९३ ॥

तेषां वक्राणि ये प्राप्ता यंत्राणां प्राणिनां गणाः । तेषां जन्मांतरे भूयः शरीरेण संमागमः ॥ ९४ ॥

इति विज्ञाय कर्तव्यस्त्वया कुशलसंगमः । उपायो विजिगीषुत्वं क्रियते दीर्घदर्शिता ॥ ९५ ॥

निस्सर्षणामरं तावद्रस्माद्देशादिराजते । संशयः परमोप्यत्र दृश्यते दुर्निराकृतः ॥ ९६ ॥

ततः कैलाशकुक्षिस्था दशवक्त्रस्य मंत्रिणः । उपायं चिंतयांचकुर्नयशास्त्रविशारदाः ॥ ९७ ॥

अथ रंभागुणाकारा नलकूचरकामिनी । उपरंभेति विल्याता शुश्रावति दशाननं ॥ ९८ ॥

पूर्वमेव गुणैरक्ता तत्रोत्कंठापरामर्सा । जगाम रजनीनाथे यथा कुमुदसंहतिः ॥ ९९ ॥

सखी विचित्रमालारुयामेकांते चेत्यभापत । दृषु सुंदरि कास्त्वन्यसखी प्राणसमा मम ॥ १९९ ॥
 समानं ख्यातिं येनातः सखिशब्दः प्रवर्तते । अतो न मे मतेभेदं कर्तुमर्हसि शोभने ॥ १०० ॥
 नियमात्स्वरूपे यस्माद्देशे मत्कार्यसाधनं । ततो ब्रवीमि सख्यो हि जीवितालंघनं परं ॥ १०१ ॥
 एवमुक्त्वा जगदासौ किमेवं देवि भाषसे । भृत्याहं विनियोक्तव्या त्वया वाञ्छितकर्मणि ॥ १०२ ॥
 न करोमि स्तुतिं स्वस्य साहि लोकेऽतिनिदिताः । एवावचु ब्रवीम्येषा सिद्धिरेवास्मि रूपिणी ॥
 वद विसृब्धिका भूत्वा यत्ते मनसि वर्तते । मयि सत्यां नृथा खेदः स्वामिन्या धार्यते त्वया ॥
 उपरंभा ततोत्रादीन्निश्चस्याहितमंथरं । पद्माभे ? चंद्रमःकांते करे न्यस्य कपोलकम् ॥ १०५ ॥
 निष्क्रान्तस्तीभितान् वर्णान् प्रेरयंती पुनः पुनः । आरुढपतितं धार्ष्यं कृच्छान्निदधती मनः १०६
 सखि बाल्यत आरभ्य रावणे मे मनोगतं । लोकावगामिनस्तस्य गुणाः कांता मया श्रुताः १०७
 अग्रगल्भतया प्राप्ता साहनेप्रियसंगमं । वहामि परमं श्रितेः पश्चात्तापमनारतं ॥ १०८ ॥
 जानामि च तथा नैतत्प्रशस्यमिति रूपिणि । तथापि मरणं सोढुं नास्मि सक्ता सुभाषिते १०९
 सोयमासन्नदेशस्थो वर्तते मे मनोहरः । कथंचिदमुना योगं प्रसीद कुरु मे सखि ॥ ११० ॥
 एषा नमामि ते पादावित्युक्त्वा तावदुद्यता । शिरो नमयितं तावत्सख्या तत्संभमादृतं ॥ १११ ॥

पद्मपुराणम् ।

व्रताखिलास्थितिः ॥

धरे स्वामिनि कामं ते माघयाभि क्षणादिति । गदित्वा निर्गता मेहाद्दूती व्रताखिलास्थितिः ॥ ११३ ॥

साम्भोजीपूजमंक्षाद्गुरुसमावयुंठिता । समुत्पत्य क्षणात्प्राप वसति रथसां प्रभोः ॥ ११४ ॥

अंतःपुरं प्रविष्टा च प्रतीक्षार्या निवेदिता । कृत्वा प्रणतिमार्त्ताना दत्ते सविनयासने ॥ ११५ ॥

नतो जगाद् देवस्य भुवनं सरुलं गुणैः । दोषसंगोर्ज्वितव्यसिं यत्प्रकृतं तवेदुःखः ॥ ११६ ॥

उदारो विभवो वसेत् याचकांस्पर्षयन् मुचि । कारणेनापुना त्रेद्वि सर्वेषां त्वां हि ते स्थितं ११६

आहारस्यास्य जानामि न ते प्रार्थनभंजनं । भूतिर्भवद्विधानां हि परोपकृतिकारणं ॥ ११७ ॥

म त्वसुरसारिनाशेयपरिवर्गो विभो क्षणं । अवधानस्य दानेन प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥ ११८ ॥

तथा कृते नतः कर्णे दग्धवक्त्रस्य सा जगो । सरुलं पूर्ववृत्तान्तं सर्ववृत्तान्तवेदिनी ॥ ११९ ॥

ततः पिषाय पाणिभ्यां श्रवणौ पुरुषोत्तमः । धुन्वन् शिरशिरे चक्षुः संकोचं परमानपत् ॥ १२० ॥

विचित्रवनितावांछाचिंताखिन्नमतिः क्षणं । चभूय केसमीक्षुः सदाचारपरायणः ॥ १२१ ॥

जगाद् च स्मितं कृत्वा भद्रे चेतसि ते कथं । स्थितमीदृगिदं वस्तु पापसंगमकारणं ॥ १२२ ॥

ईदृशे यांचित्तैस्त्यंतं दरिद्रः किं करोम्यहं । अभिमानं परित्यज्य तथेदमुदितं त्वया ॥ १२३ ॥

विषया भर्तृसंयुक्ता प्रमदा कुलवालिका । येन्या च रूपयुक्तापि परिहार्यो प्रयत्नतः ॥ १२४ ॥

विरोधवदिदं कर्म परत्रेह च जन्मनि । लोकद्वयपरिश्रष्टः कीदृशो वद मानवः ॥ १२५ ॥
 नरांतरमुखछेदपूर्णेज्यांगविमर्दिते । उच्छिष्टभोजने वक्तुं भद्रे बांछति को नरः ॥ १२६ ॥
 मिथो विभीषणायेंदं प्रीत्यानेनाथ वेदितं । नयज्ञः स जगादैवं सततं मंत्रिगणाग्रणीः ॥ १२७ ॥
 देव प्रक्रम एवायमीदृशो वर्तते यतः । अलीकमपि वक्तव्यं राज्ञा नयवता सदा ॥ १२८ ॥
 तुष्टाभ्युपगमात्किंचिदुपायं कथयिष्यति । उपरंमा परित्राप्तौ विथ्रंमं परमागता ॥ १२९ ॥
 ततस्तद्वचनात्तेन द्यूती छद्मानुगामिना । इत्यभाष्यत तन्नाम भद्रे यदुचितं त्वया ॥ १३० ॥
 वराकी मद्रतग्राणा वर्तते सा सुदुःखिता । रक्षणीया समोदारा भवंति हि दयापराः ॥ १३१ ॥
 ततश्च नय तां गत्वा प्राणैर्यावन्न मुच्यते । प्राणिनां रक्षणे धर्मः श्रूयते प्रकटो भुवि ॥ १३२ ॥
 इत्युक्त्वा परिश्रष्टा सा गत्वा तामानयत्क्षणात् । आदर्श महा तस्याःकृतो यमधिमर्दिनां ॥ १३३ ॥
 ततो मदनसंप्राप्तौ सा तेनैवमभाष्यत । दुर्लब्धनगरे देवि रंतुं मम परा स्पृहा ॥ १३४ ॥
 अटव्यामिहं किं सौख्यं किंवा मदनकारणं । तथा कुरु यथैतस्मिन् त्वया सह पुरे रमे ॥ १३५ ॥
 ततस्तत्तस्य कौटिल्यमविश्राय स्मरानुरा । स्त्रीणां स्वभावमुग्धत्वात्पुरस्यागमनाय सा ॥ १३६ ॥
 ददावाशालिकां विद्यां प्राकारत्वेन कल्पितां । व्यंतरैः कृतरक्षाणि नानाद्वाणि च सादरा १३७

अपयातश्च शालोऽसौ विद्यालामादानन्तरं । स्थितं प्रकृतिशालेन केवलेनावृतं पुरं ॥ १३८ ॥
 ध्रुव रावणः माक्रं सैन्येन महर्तातिकः । पुरस्य निन्दने श्रुत्वा युव्यश्च नलङ्कुरः ॥ १३९ ॥
 तमदृष्ट्वा ततः शालं लोकपालो विपादवाव । गृहीतमेव नगरं मेनं यथाविमर्दिना ॥ १४० ॥
 तथापि पौरुषं विश्रुत्वा योर्दुं समभ्रंशेण सः । विष्कांतोऽत्यंत विक्रांतः सामंतशतवैष्टितः ॥ १४१ ॥
 ततो महती संप्रामि प्रवृत्ते शस्त्रमंशुले । अदृष्टयश्चिनीनायाकिरणे कूरनिःस्यने ॥ १४२ ॥
 विभीषणेन वेगेन निपात्य नलङ्कुरः । गृहीतः कूरं संकत्वा स्पंदनस्यांश्रिताडनात् ॥ १४३ ॥
 सहस्रकिरणे कर्म दशवक्त्रेण यत्कृतं । विभीषणेन कुद्रेन तत्कृतं नलङ्कुरे ॥ १४४ ॥
 देवापुरभयोत्पादे दधं चक्रं च रावणः । विदग्धाधिपसंवाधि प्रायश्चान्ना सुदर्शनं ॥ १४५ ॥
 उपरंमा दशास्येन रहसीदसथोदिता । विद्यादानाद्गुस्तुल्यं मे वर्तते प्रवसंगने ॥ १४६ ॥
 जीवति प्राणनाथे ते न युक्तं कर्तुमीदृशं । मसपि सुतरामेव न्यायमार्गोपदेशिनः ॥ १४७ ॥
 समाश्वास्य ततो नीतो भार्या तां नलङ्कुरः । शस्त्रदारितसन्नाहदिएविश्रतविग्रहः ॥ १४८ ॥
 अवेदीव समं भर्त्रां सुस्थ भोगान् यथेष्टितात् । कामवस्तुनि कोभेदो मम चास्य च भोजने ॥
 मलीमसा च मे कीर्तिः कर्मेदं कुर्वतो भवेत् । अपरोऽपि जनः कर्म कुर्वतिदं मया कृतं ॥ १५० ॥

सुतोकाशेध्वजस्थासि संभूता विमले कुले । संजाता मृदुकांतायां शीलं रोधितुमर्हसि ॥ १५१ ॥
 उच्यमानेति सा तेन नितान्तं त्रपयान्विता । स्वभर्तारि समं चक्रं मानसं प्रतिबोधिनी ॥ १५२ ॥
 व्यभिचारमविद्याय कांताया नलक्ष्मरः । रेमे तथा समं प्राप्तः सन्मानं देशवक्त्रतः ॥ १५३ ॥
 रावणः संयुगे लब्ध्वा परध्वंसात्परं यशः । वर्धमानाश्रिया प्राप विजयाधार्गिरेर्महीं ॥ १५४ ॥
 अभयर्णं रावणं श्रुत्वा शक्रः प्रचलितं ततः । देवानास्थानसंप्राप्तान् समस्तानिदमभ्यधात् १५५
 विश्वाश्रमप्रमुखा देवोः संनहंत किमासनं । विश्वार्थं कुरुतं प्राप्तः प्रभुरेष स रक्षसां ॥ १५६ ॥
 इत्युक्त्वा जनकादेशं संग्रधारयितुं ययौ । उपविष्टो नमस्कृत्य धरण्यां विनूयान्वितः ॥ १५७ ॥
 उवाच च विधातव्यं किमस्मिन्नंतरे मया । प्रवलोऽयंमरिः प्राप्तः बहुशो विजिताहितः ॥ १५८ ॥
 आत्मकार्यविरुद्धोऽयं तवात्यंतं मया कृतः । अन्यैः स्वल्पं एवासां प्रलयं युन्न लंभितः ॥ १५९ ॥
 उचिष्ठतो मुखं भक्तुमधरेणापि शक्यते । कंठकस्यापि यत्नेन परिणाममुपैयुषः ॥ १६० ॥
 उत्पत्तायेव रोगस्य क्रियते ध्वंसनं सुखं । व्यापीतुं वेदमूलः स्याद्दूर्ध्वसं क्षत्रियोऽथवा ॥ १६१ ॥
 अनेकशः कृतोद्योगस्तस्यास्मि विनिपातने । निवारितस्त्वया व्यर्थं येन क्षांतिमया कृता १६२
 नयमार्गं प्रपन्नेन मयेदं तात भाष्यते । मर्यादैपेति पृष्टोऽसि नत्वशक्तोऽस्मि तद्वधे ॥ १६३ ॥

पञ्चपुराणम् ।

समसरोपविमुक्तं तच्छ्रुत्वा वाक्यं सुतेरितं । सहसरोजगदत्तुत्र त्वरावानिति मास्मभूः ॥ १६४ ॥
 पञ्चपुराणम् ॥ १६५ ॥
 समसरोपविमुक्तं तच्छ्रुत्वा वाक्यं सुतेरितं । सहसरोजगदत्तुत्र त्वरावानिति मास्मभूः १६६
 तावद्विपुत्रय कार्याणि प्रवृत्तः मंत्रिभिः सह । जायते विफले कर्मप्रेशापूर्वकारिणां ॥ १६७ ॥
 तावद्विपुत्रय कार्याणि प्रवृत्तः मंत्रिभिः सह । जायते विफले कर्मप्रेशापूर्वकारिणां १६८ ॥
 भवत्यर्थस्य संसिद्धये केवलं च न वैरुचं । कर्मकस्य विना कृष्टया कासिद्धिः कर्मयोगिनः १६९ ॥
 भवत्यर्थस्य संसिद्धये केवलं च न वैरुचं । कर्मकस्य विना कृष्टया कासिद्धिः कर्मयोगिनः १७० ॥
 समानमीहमानानां पठतां च समादरं । अर्थभाजोभ्रंश्लेके नापरे कर्मणां वशात् ॥ १७१ ॥
 एवं गतेऽपि संघानं रावणेन संपं कुरु । तस्मिन् सति जगत्सर्वं विघत्स्वोद्भृतकंठकं ॥ १७२ ॥
 एवं गतेऽपि संघानं रावणेन संपं कुरु । तस्मिन् सति जगत्सर्वं विघत्स्वोद्भृतकंठकं १७३ ॥
 रूपिणीं च सुतां तस्मै यच्छ रूपवतीं सुतां । एवं सति न दोषोऽस्ति तथावस्था च राज्यता ॥ १७४ ॥
 रूपिणीं च सुतां तस्मै यच्छ रूपवतीं सुतां । एवं सति न दोषोऽस्ति तथावस्था च राज्यता १७५ ॥
 विविक्तधिषणेनासानिति पित्रा प्रयोधितः । रोषाग्निवशोदारशोणचक्षुः क्षणाद्भ्रूत् ॥ १७६ ॥
 विविक्तधिषणेनासानिति पित्रा प्रयोधितः । रोषाग्निवशोदारशोणचक्षुः क्षणाद्भ्रूत् १७७ ॥
 रोषञ्जलनसंतापसंजातस्येदंसंततिः । वयाण भासुरः शुकः स्फोटयन्निव खं गिरा ॥ १७८ ॥
 रोषञ्जलनसंतापसंजातस्येदंसंततिः । वयाण भासुरः शुकः स्फोटयन्निव खं गिरा १७९ ॥
 गघस्य दीपये कन्येत्येतत्तात क युज्यते । अत्यंतकातरं वाक्यं येनेदं भाषितं त्वया ॥ १८० ॥
 गघस्य दीपये कन्येत्येतत्तात क युज्यते । अत्यंतकातरं वाक्यं येनेदं भाषितं त्वया १८१ ॥
 वद केनाथरस्तस्माद्देहं जनक वस्तुना । अत्यंतकातरं वाक्यं येनेदं भाषितं त्वया ॥ १८२ ॥
 वद केनाथरस्तस्माद्देहं जनक वस्तुना । अत्यंतकातरं वाक्यं येनेदं भाषितं त्वया १८३ ॥
 स्वैरपि कृतसपशैः पादैर्भूमिर्गति खिद्यते । यो भेरुः कथमन्यस्य तुंगः प्रणतिमाचरेत् ॥ १८४ ॥
 स्वैरपि कृतसपशैः पादैर्भूमिर्गति खिद्यते । यो भेरुः कथमन्यस्य तुंगः प्रणतिमाचरेत् १८५ ॥
 श्रीरूपणाधिकस्तावेदतस्मान्नितरामहं । देवं तस्यानुकूलं ते कथं बुद्ध्वावस्थितं ॥ १८६ ॥
 श्रीरूपणाधिकस्तावेदतस्मान्नितरामहं । देवं तस्यानुकूलं ते कथं बुद्ध्वावस्थितं १८७ ॥
 विजिता बहुयोगेन विपक्षा इति चेन्मतिः । हतानेकदुरंगं किं शुभरी हति नो हारि ॥ १८८ ॥
 विजिता बहुयोगेन विपक्षा इति चेन्मतिः । हतानेकदुरंगं किं शुभरी हति नो हारि १८९ ॥

संग्रामे शस्त्रसंपातजातज्वलनजालके । वरंप्राणपरित्यागो ननुप्रतिनरानतिः ॥ १७७ ॥
 सोयमिद्रो दशास्यस्य राक्षसस्यानति गतः । इति लोके चहास्यत्वं न दृष्टं ते कथं मया १७८
 नमश्चरत्वसामान्यं नच संधानकारणं । वनगोचरसामान्यं यथा सिंहशृगालयोः ॥ १७९ ॥
 इति द्रुवत एवास्य शब्दः पूरितविष्टपः । प्रविष्टः श्रोत्रयोः शत्रुबलजो वासरानने ॥ १८० ॥
 ततोपकर्णामं कृत्वा पितुः सन्नाहमंडपं । गत्वा सन्नाहसंज्ञार्थं तूर्यं तारमचीवदत् ॥ १८१ ॥
 उपाहर गजं शीघ्रं सप्ति पर्याणय द्रुतं । मंडलाग्रमितो देहि पटु चाहर कंटकं ॥ १८२ ॥
 धनुराहर धावस्व शिरस्त्राणमितः कुरु । यच्छार्धवाहकां शिघ्रं देहि सायकपुत्रिकां ॥ १८३ ॥
 चेद यच्छ समायोगं सज्जमाशु रथं कुरु । एवमादि कृतारावं सुरलोकश्चलोऽभवत् ॥ १८४ ॥
 अथ क्षुब्धेषु वीरेषु रटत्सु पटहेषु च । तुंगरणत्सु शंखेषु सांद्रं गर्जत्सु दंतिषु ॥ १८५ ॥
 मुंचत्सु दीर्घहंकारं स्पष्टनेत्रेषु सप्तिषु । संक्रीडत्सु रथौघेषु ज्याजाले पटु गुंजति ॥ १८६ ॥
 भटानामदृहासन जयशब्देन वादिनां । अभूत्तदा जगत्सर्वं शब्देनैव चिनिर्मितं ॥ १८७ ॥
 असिभिस्तोमैः पाशैर्ध्वजैश्छत्रैः शरासनैः । ककुभश्छादिताः सर्वा प्रभावोपहतो रवः ॥ १८८ ॥
 निष्क्रान्ताश्च सुसंनद्धाः सुरा रभसराणिणः । गोपुरे कृतसंध्या घंटाभिर्वर्दन्तिनां ॥ १८९ ॥

आधोरणजं देवादस्मात्सारथ सत्वरं ॥ १९० ॥
 स्पंदनं परतो देहि प्राप्तोयं मचवारणः । आधोरणजं देवादस्मात्सारथ सत्वरं ॥ १९१ ॥
 स्वंभितोसीह किं सादिनयाश्चंद्रुनमग्रतः । मुंयु मुग्धे निवर्तस्व कुरु मां मां समाकुलं ॥ १९२ ॥
 एवमादिसमालापाः मत्परा मंदिरात्सुराः । निष्कांता गर्भनिष्कृत्युतारभटगंजिताः ॥ १९३ ॥
 आलीने च यथा जातप्रतिपक्षं चमूमुखे । विपमाहृत त्र्येणं परमुत्साहमाहृते ॥ १९४ ॥
 ततो राक्षससैन्यस्य मुखमंगः सुरैः कृतः । मुंचद्भिः शाल्वसंघातमैतहितनमस्तलं ॥ १९५ ॥
 भेनासुखावसादेन कुपिता राक्षसास्ततः । अघ्नूयुः पृतनायैकत्रं निजमृजितविक्रमाः ॥ १९६ ॥
 वत्रयैगः प्रहस्तोथ हस्तो मारीच उद्भवः । वज्रवक्रः शुक्रो घोरः सारणो गंगनोज्ज्वलः ॥ १९७ ॥
 महाजठरसंघ्यात्रकूरप्रभृतयस्तथा । सुमंभद्वा सुपानाश्च मुशास्त्राश्च पुरस्थिताः ॥ १९८ ॥
 ततस्तैरुत्थितैः सैन्यं सुराणां क्षणमात्रतः । कृतं विहितविद्यस्तं शस्त्रसंघातशुद्धकं ॥ १९९ ॥
 भज्यमानं ततः सैन्यवक्त्रं दृष्ट्वा महोरुराः । उत्थिता यद्विदुमत्युग्रकोपापूरितविग्रहाः ॥ २०० ॥
 भेयमाली तडित्पिगो ज्वलिताक्षोरिसंज्वरः । पात्रकसंदनाघाश्च सुराः प्रकटतां ययुः ॥ २०१ ॥
 उत्थाय राक्षसास्तस्ते मुंचद्भिः शस्त्रसंहतिं । अवष्टब्धाः समुद्रभूततीव्रकोपातिमासुरः ॥ २०२ ॥
 ततो भंगं परिप्राप्ताशिरं कृतमहाहयाः । प्रत्येकं राक्षसा देवर्षदुभिः कृतवेष्टनाः ॥ २०३ ॥

आवर्तेष्विव निक्षिप्त्वा राक्षसा वेगशालिषु । वभ्रमुर्विगलच्छद्विशिथिलास्थितपाणयः ॥ २०३ ॥
 परावृत्ताथाप्यन्ये राक्षसा मानशालिनः । प्राणानभिमुखीभूता भुञ्चन्ति न तु सायकान् ॥ २०४ ॥
 ततो वसाद्गन्तार्द्रं दृष्ट्वा तद्रक्षसां बलं । सूनुमहेन्द्रसेनस्य कपिकेतोमहाबलः ॥ २०५ ॥
 दक्षः प्रसन्नक्रीत्याब्ध्यां धारयन्नर्थसंगतां । त्रासयन् द्विपतां सैन्यं जन्यस्य शिरसि स्थितं ॥ २०६ ॥
 रक्षता बलमात्मीयं तेन तत्रेदृशं बलं । शरैः पराङ्मुखं चक्रे निक्रामद्भिरनन्तरं ॥ २०७ ॥
 अतिमानं ततो धूरिविजयाधिनिवासितां । सैन्यं प्राप्तं महोत्साहं नानाशस्त्रसमुज्ज्वलं ॥ २०८ ॥
 दृष्ट्वेव कपिलस्थ्यास्य छजे छत्रेण भीषणं । अवाप मानसे भेदं विजयाधाद्रिजंबलं ॥ २०९ ॥
 तत्तेन विशिखैः पश्चात्स्फुरत्तेजःशिखै क्षणात् । भिन्नं कुतीर्थहृदयं यथा मन्मथविभ्रमः ॥ २१० ॥
 ततोऽन्त्यदपि संप्राप्तं सैन्यं त्रिशगोचरं । कनकासिग्दाशक्तिचापमुद्गरसंकुलं ॥ २११ ॥
 ततोऽन्तराल एवातिवीरो माह्वयवतः सुतः । श्रीमालीतिप्रतीतात्मा पुरोस्य समवस्थितः ॥ २१२ ॥
 तेन ते क्षणमात्रेण सुराः घूर्यसमन्वियः । कनीता इति न ज्ञाता भुञ्चता शरसंहतीः ॥ २१३ ॥
 दृष्ट्वा तमभ्रमित्रीणभनिवार्यरथं ततः । क्षोभयन्तं द्विपां सैन्यं महाग्राहमिवार्णवं ॥ २१४ ॥
 मच्चद्विर्पेद्रसंधदृघटितारातिमंडलं । करवालकरोदार भटमंडलमध्यगं ॥ २१५ ॥

पद्मपुष्पम् ।

॥ २१६ ॥

अग्नी ममृच्यिता देवा निजे पालयितुं बलं । महाक्रोधपरितांगाः समुष्टासितहृत्तपः ॥ २१७ ॥

शिरिकेगारिदंडोप्ररुनक प्रवरादपः । छादयंतो नमो दूरं प्राग्ग्रेण्या इवांबुदाः ॥ २१८ ॥

स्वश्रीयाथ गुरेद्रस्य मृगानिह्लादयोऽधिकं । शीष्यमाना रणोद्भूततेजसा मुमहायलाः ॥ २१९ ॥

ततः श्रीमालिना तेषां शिरोभिः कमलैस्त्रि । संश्रवल्मही हृन्ना चित्रचंद्रार्धसायकैः ॥ २२० ॥

अचिन्तयचतः शक्रो येनेते नरपुंगवाः । कुमाराः ध्रुवमानीताः सममेभिर्वैः सुरैः ॥ २२१ ॥

तस्यान्य को रणे स्यातुं पुरोवाञ्छिद्द्वीरुमा । राक्षसस्य मरुतेजो दुरीक्षस्यातिवीर्यवान् ॥ २२२ ॥

तस्मादस्य स्वयं युद्धश्रद्धाघ्नं करोम्यहं । अपरानमरान्यावद्ययते नैप पंचतां ॥ २२३ ॥

इति ज्वात्वा समायास्य बलं स त्रासकंपितं । शोदुं समुद्यतो यावत्त्रिदशानामधीश्वरः ॥ २२४ ॥

निपत्य पादयोस्तावज्जनसृष्ट महीतलः । तम्रुवाच महावीरो जयंत इति विद्युतः ॥ २२५ ॥

मत्स्येव मयि देवेन्द्र करोषि यदि संयुगं । ततो भवक्तुं जन्म त्वया मम निरर्थकं ॥ २२६ ॥

वालकौऽके जनरकीडो पुण्यप्रीत्या यदीक्षितः । त्वयाहं फलमेतस्य जनयामि त्वयायुता ॥ २२७ ॥

मत्स्यं निराकुलो भूत्वा त्विष्ट ताव यथेक्षितं । शत्रून् धृणेत निरशेषात्तयं व्यापादयाम्यहं ॥ २२८ ॥

नक्षेत्रं प्राप्यते छंदं वस्तु यत्स्वल्पपत्ततः । व्यापारः पश्योस्तत्र ननु ताव निरर्थकः ॥ २२९ ॥

धारयित्वेत्यसौ तातं संयुगाय समुद्यतः । कोपवेशाच्छरीरेण ग्रसमान इवांबरं ॥ २३९ ॥
 प्रतिश्रीमालि चायासीदायासपरिवर्जितः । गुप्तः पवनवेगेन सैन्येनोज्वलहेतिना ॥ २३० ॥
 श्रीमाली चापि संग्राप्तं चिराद्योग्यं प्रतिद्विपं । दृष्ट्वा तुष्टो दवावास्य संमुखं सैन्यमध्यगः २३१
 अमुंचतां ततः क्रुद्धौ शरासारं परस्परं । कुमारौ स तदाकृष्ट दृष्टकोदंडमंडलौ ॥ २३२ ॥
 तयोः कुमारयोर्युद्धं निश्चलं पृतनीद्वयं । ददर्श विस्मयप्राप्तमानसं रेखाया स्थितं ॥ २३३ ॥
 कनेकेन ततो भित्वाजयंतो विरथीकृतः । श्रीमालिना स्वसैन्यस्य कुर्वता शुर्मदे परं ॥ २३४ ॥
 मूर्छया पतिते तस्मिन् स्ववर्गस्यापतन्मनः । मूर्छायाथ परित्यागादुत्थिते पुनरुत्थितं ॥ २३५ ॥
 आहत्य भिडिमालेन जयतेन ततः कृतः । श्रीमालिविंशो रोपात्प्रहारेणातिवर्धितान् ॥ २३६ ॥
 ततः परबले तोपनिर्घोषोनिर्गतो महान् । निजे च यालुधानस्य समाक्रंदध्वनिर्वभौ ॥ २३७ ॥
 गतमूर्च्छस्तु संक्रुद्धः श्रीमाली भृशभीषणः । किरन् ग्रहरणत्रातं जयंताभिमुखो ययौ ॥ २३८ ॥
 मुंचतां हेतिजालं तो कुमारौ रेजुस्तरां । सिंहाभकाविवोद्भूत दीप्तिकसरसंचयौ ॥ २३९ ॥
 ततो मात्यवतः पुत्रः सुरराजस्य ह्यनुना । स्तनार्तरे हतो गाढं गंदया पतितो श्रुवि ॥ २४० ॥
 वदनेन ततो रक्तं विमुंचन् धरणीं गतः । अस्तंगत इवाभाति कमलाकरवांधवः ॥ २४१ ॥

पञ्चपुराणम् ।

हतः श्रीमालिकः प्राप्य रथे प्रासमनंदनः । दध्मां शंसं मुदा भीता राक्षसाथ विदुष्टुः ॥२४२॥
 मालयनत्तनयं दृष्ट्वा ततो निर्गतजीवितं । जयंतं च सुमन्नद्ध तोपमुक्तभटस्सनं ॥ २४३ ॥
 आश्वासयच्चिजं सन्यं पलायनपरायणं । इद्रजित्समुत्पीभूतो जयंतस्योत्कटो रुपा ॥ २४४ ॥
 ततोऽभिमनने सक्त जनानां तं कलिं यथा । जयंतमिद्रजिचके जजरं वर्मवच्छरैः ॥ २४५ ॥
 दृष्ट्वा च छिन्नमर्माणं कृधिरारुणनिग्रह । जयंतं शरसंघातैः प्राप्तं सलिलतुल्यवर्ता ॥ २४६ ॥
 जमरेंद्रः स्वयं योद्धुमुत्थितश्छादयन्नभः । नीरेंद्रं बाहूनैर्यौरायुधैश्च चलत्करैः ॥ २४७ ॥
 अवादीत्मारथिश्चैनं रावणं सन्मतिश्रुतिः । अयं स देव संग्रामः स्वयं नाथो दिव्योक्तसां ॥२४८॥
 चक्रेण लोकपालानां परितः कृतपालनः । मंचैरावतपृष्टस्थो मौलिरत्नप्रभाद्युतः ॥ २४९ ॥
 पादुरेणोपरिस्थेन छेत्रेणावृतभास्वरः । शुब्धेन सागरेणैव सैन्येन कृतवेष्टनः ॥ २५० ॥
 महानलोपमेतस्य कुमारो नोचिंतो रणे । उद्यच्छस्वयमेतं तं जहि शत्रोरहंयुतां ॥ २५१ ॥
 ततोऽभिष्टुसमायातं दृष्ट्वासुंदलमूर्जितं । संस्मृत्य मालिमरणं श्रीमालिनधदीपितः ॥ २५२ ॥
 दृष्ट्वा च शत्रुभिः पुत्रं वेष्टयमानं समंततः । दद्याच्च रावणः क्रोधाद्रथेनानिलरंहसा ॥ २५३ ॥
 भटानामभवद्युद्धमेतयोरोपहर्यणं । तुमुलं शस्त्रसंघातघनघातसमाद्युतं ॥ २५४ ॥

ततः शङ्खकृतध्वान्ति रक्तनिहारवर्तिनि । अज्ञायंत भटाः शूरास्तरारारवेण क्रेवलं ॥ २५५ ॥
 प्रेरिताः स्वामिनो भक्त्या पूर्वमाखचोदिताः । ग्रहरोत्थेन कोपेन भटा युयुधिरे भृशं ॥ २५६ ॥
 गदाभिः शक्तिभिः कुंतमुशूलरसिभिः शरैः । परिघैः कनकैश्चक्रैः करवालिभिराघ्नियैः ॥ २५७ ॥
 शूलैः पाशैर्भुषंडीभिः कुठारैर्मुद्गरैर्वनैः । ग्रावभिलार्गलैर्दंडैः कौणैः सायकवेणुभिः ॥ २५८ ॥
 अन्यथ विविधैः शस्त्रैर्न्योन्यच्छेदकारिभिः । करालममवद्व्योम तदाघातोत्थितानलं ॥ २५९ ॥
 वृत्रत्रिद्व्यग्रमदिगौ ध्वानो भवत्यन्यत्र शूदिति । क्वचिद्रणरणारात्रः क्वचित्रिकिणिक्किणिस्वनः २६०
 त्रपत्रपायतेन्यत्र तथा द्रुमदमायते । छमाछमायतेऽन्यत्र तथा पटपटायते ॥ २६१ ॥
 छल छलायतेऽन्यत्र ददददायते तथा । तटपटायतेऽन्यत्र तथा चटचटायते ॥ २६२ ॥
 धग्धग्धगायतेऽन्यत्र रणं शङ्खोत्थितैः स्वरैः । शब्दात्मकमिवोद्भूतं तदा त्वजिरमंडलं ॥ २६३ ॥
 हन्यते वाजिना वाजी वारणेन मतंगजः । तत्रस्थेन च तत्रस्थो रथेन ध्वस्यते रथः ॥ २६४ ॥
 पदातिभिः समं युद्धं कर्तुं प्रादात्तमुद्यतं । यथा पुरोगतैकभटपाटनत्त्परं ॥ २६५ ॥
 गजशृङ्गतनिस्सर्पच्छीकराकारसंहतिः । शङ्खापातसमुद्भूतधूमकेतुमशीशमत् ॥ २६६ ॥
 प्रतिमा गुरयो दंता भटा अपि गजाननात् । पतंतः कुर्वते भेदं भटपंकेरथोमुखाः ॥ २६७ ॥

पद्मपुराणम् ।

प्रहारं शृच भो शूर माभूः पुरुष कातरः । प्रहारं भट सहासेः सहस्व मम सांप्रतं ॥ २६८ ॥
 अयं मृतोऽसि मां प्राप्य गतिस्त्वव कुतोऽयुना । दुःशिक्षित न जानासि गृहीतुमपि सायकं २६९
 रथात्मानं व्रजायुष्माद्रणकं हर्षुषा तव । कंहेरेव न मे भ्रष्टा क्षतं स्वल्पं त्वया कृतं ॥ २७० ॥
 मूर्धैव जीवनं युक्तं पांडुकेन प्रमोस्त्वया । किं गर्जसि फले व्यक्तिर्भटतायाः करोम्यहं ॥ २७१ ॥
 किं कंपसे भव स्थैर्ये गृहाण त्वरितं शरं । दृढमुष्टिं कुल्लंसं खड्गोयं तव यास्यति ॥ २७२ ॥
 एवमादि समालापाः परमोत्साहवर्तिनां । भटानामाहवे जाताः स्वामिनामप्रतो मुहुः ॥ २७३ ॥
 अलसः कस्यचिद्ब्राह्मुराहतो गदया द्विपः । वभूव विशदोत्यंतं क्षणनर्तनकारिणः ॥ २७४ ॥
 प्रयच्छत्प्रतिपक्षस्य सायुकारं मुहुः शिरः । पपात कस्यचिद्देगनिष्कामदूभूरिशोणितं ॥ २७५ ॥
 अभिघत शरैर्वक्षो भटानां नतु मानसं । शिरः पतात नो मानः कांतो मृत्युर्न जीवितं ॥ २७६ ॥
 कुर्वाणा यशसो रक्षां दक्षा वीरा महौजसः । भटाः संकटमायाता प्राणान् शस्त्रभृतोऽमुचन् ॥ २७७ ॥
 त्रियमाणो भटः कश्चिच्छत्रुमारणकांक्षया । पपात देहमाकम्य रिपोः कोपेन पूरितः ॥ २७८ ॥
 च्युते शब्दांतराघाताच्छस्त्रे कश्चिद्भटोत्तमः । मुष्टिशुद्धरघातेन चक्रे शत्रुं गतायुकं ॥ २७९ ॥
 आलिग्य मित्रवत्कश्चिदोभ्यां गाढं महाभटः । चकार विगलद्रक्तधारं शत्रुं विनीवितं ॥ २८० ॥

कश्चिच्चकार पंथानमृजुं निम्नभटावलि । समरे पुरैपरन्यैर्भयादकृतसंगमं ॥ २८१ ॥
 पतंतोऽपि न पृष्ठस्य दर्शनं भटसत्तमाः । चितेरुः प्रतिपक्षस्य गर्वोच्चानितवक्षसः ॥ २८२ ॥
 अथै रथैर्भटनौगैः पतन्धिरतिरंहसा । अथा रथा भटा नागा न्यपात्यंत सहस्रशः ॥ २८३ ॥
 रजोभिः शस्त्रनिक्षेपसमुद्भूतैः सशोणितैः । दानांभसा च संच्छन्नं शक्रचौपरयून्नमः ॥ २८४ ॥
 कश्चित्करेण संरुह्य वामेनांत्राणि सद्भटः । तरसा खड्गमुद्यस्य ययौ प्रत्यरिभीषणः ॥ २८५ ॥
 कश्चिन्निलैः पुरीतद्भिर्वद्गा परिकरं दृढं । दद्योऽष्टोभिययौ शृङ्गुं दृष्टाशेषकनीनिकाः ॥ २८६ ॥
 कश्चित्कीलालमादाय निजं रोपपरायणः । कराभ्यां द्विपतो मूर्ध्नि चिक्षेप गलितायुधः ॥ २८७ ॥
 गृहीत्वा कीकसं कश्चिन्निजं छन्नमरातिना । हुडौके तं गलद्भक्तधारांशुकविराजितः ॥ २८८ ॥
 पाशेन कश्चिदानीय रिपुं युद्धसमुत्सुकः । सुभोच दूरनिर्मुक्तं रणसंभवसंभ्रमः ॥ २८९ ॥
 कश्चिच्च्युतायुधं दृष्ट्वा प्रतिपक्षमनिच्छया । हुडौके शस्त्रमुज्जित्वा न्याय्यसंग्रामतत्परः ॥ २९० ॥
 पिनाकाननलश्रेण रिपून् कश्चित्प्रतिद्विषा । जघान घनकीलालधारानिकरवर्षिणा ॥ २९१ ॥
 कश्चित्कबंधतां प्राप्तः शिरसा स्फुटरंहसा । मुंचंस्तं दिशि कीलालं प्रतिपक्षमताऽयत् ॥ २९२ ॥
 कृतोऽपि कस्यचिन्मूर्ध्नी गर्वनिर्झरचेतसः । ददृदंतच्छदोपसद्गुंकारमुत्तराशिरं ॥ २९३ ॥

पद्मपुराणम् ।

अन्यनाथीधिषेण च पततात्यंतमीपणा । दृष्टिहृत्कानिभाक्षेपि प्रतिपक्षस्य विग्रहे ॥ २९४ ॥
 अर्धकृतं शिरोऽन्येन धृत्वा चामेन पाणिना । पातितं प्रतिपक्षस्य शिरो विक्रमशालिना ॥ २९५ ॥
 कश्चिद्विश्वस्य कोपेन शस्त्रमप्राप्तशुक्रं । हंतं परिषतुल्येन बाहुनेव समुद्यतः ॥ २९६ ॥
 अराति मूर्च्छितं कश्चिस्सिपे च स्वासृजा भृशं । शीतीकृतेन ब्रह्मांतवायुना संभ्रमान्वितः ॥ २९७ ॥
 वित्रातं मूर्धन्या शूरेः शस्त्रघातैः सुखायितं । मरणेन कृतार्थत्वं मेने कोपेन कंपितः ॥ २९८ ॥
 एवं महति संग्रामे प्रह्वचे भीतिभीषणे । मृदानामुत्तमानंदसंपादनपरायणे ॥ २९९ ॥
 गजनासासमाकृष्टवीरकल्पिततकरे । ज्वनाश्वबुराघातपतचत्कृतनोद्यते ॥ ३०० ॥
 साराथिप्रणत्कृष्टरथवीथितवाजिनि । जघावष्टमसंक्रांतक्षतकुंभमहागले ॥ ३०१ ॥
 परस्परजवाघातदुल्लपादावविग्रहे । मृदोत्तमकराकृष्टपुच्छनिस्स्यंदवाजिनि ॥ ३०२ ॥
 कराघातदुल्लङ्घोभिकुंभनिष्ठपुत्रमात्तिके । पतन्मत्तंगनिर्भम्रथाहतपतद्भटे ॥ ३०३ ॥
 कीलालपटलच्छन्नगरनाशाकदंबके । गजकर्णसमुद्भूततीव्राकुलसमीरणे ॥ ३०४ ॥
 उवाच साराथि वीरः सुमति कुंकुमीसुतः । न किंचिदिद्यमन्वानो रणं रणकुतूहली ॥ ३०५ ॥
 तस्यैव शक्रसंज्ञस्य संमुखो बंधतां रथः । असमानैः किमत्रान्यैः मामतैस्तस्यमारितैः ॥ ३०६ ॥

तृणतुल्येषु नामीषु मम शब्दं प्रवर्तते । मनश्च तुमहावीरश्रासग्रहणधरम् ॥ ३०७ ॥
 आखण्डित्वमस्याद्य कृतं क्षुद्राभिमानतः । करोमि मृत्युना दूरं स्वखण्डित्वनकारिणः ॥ ३०८ ॥
 अयं शक्रो महान्ते लोकपालाः प्रकल्पिताः । अन्ये च मानुषा देवा नाकश्च धरणीधरः ॥ ३०९ ॥
 अहो लोकापहासस्य मत्तस्य क्षुद्रया श्रिया । आत्मा विस्मृत एवास्य भ्रुकुशस्येव दुर्मतेः ॥ ३१० ॥
 शुक्रशोणितमांसास्थिमज्जादिघटिते चिरं । उपित्वा जठरेपापस्त्रिदशमन्यतां गतः ॥ ३११ ॥
 विद्याचलेन यत्किञ्चित्कुर्वाणोऽर्थदुर्विधः । एष देवायेत ध्वांक्षो वैनवे यायेत यथा ॥ ३१२ ॥
 एवमुक्तेन शक्रस्य बलं सम्मतिना रथः । प्रवेशितो महेश्वरः सामंतः परिपालितः ॥ ३१३ ॥
 पर्यन्निद्रस्यै सांमंतान् युद्धाशक्तपलायितान् । ऋजुना चक्षुषा राजा कीटकोपमचेष्टितान् ॥ ३१४ ॥
 अशक्यः शंभुभिर्धर्तुं कूलैः पूरो यथांभसः । चेतोवेगश्च सक्रोधो मिथ्याद्विप्रताश्रितः ॥ ३१५ ॥
 दृष्ट्वातपत्रमेतस्य क्षीरादावर्तपांडुरं । नष्टं सुरबलं क्वापि तमश्चंद्रोदये यथा ॥ ३१६ ॥
 इंद्रोऽपि गजमारूढः कैलाशगिरिसन्निभं । शरं समुद्धरस्तूणादभीयाय दशाननं ॥ ३१७ ॥
 शरानाकर्णमाकृष्टान् चिक्षेप च यमद्विपि । महोधर इवांभदः स्थूलधारामहाचयं ॥ ३१८ ॥
 दशवक्त्रोऽपि तां बाणैराच्छिदंतवर्तिनः । ततस्त्वैर्गगनं चक्रे निखिलं मंडपाकृति ॥ ३१९ ॥

पञ्चपुराणम् ।

आच्छिद्यंत शरा वाणैरभिधंत च भूरिशः । भ्रांता इव रथेः पादाः क्वापि नष्टा निरन्वयाः ३२०
 अंतरेऽस्मिन्नवद्वारगतिनिस्सारणोचरं । ननर्त कलहमेक्षासंभृतपुरुसंमदः ॥ ३२१ ॥
 असाध्यं प्रकृतस्त्राणां ततो ज्ञात्वा दशाननं । निक्षिप्तमह्वमाश्रयं नाथेन स्वर्गवासिनां ॥ ३२२ ॥
 इंधनत्वं गतं तस्य खमेव विततात्मनः । धनुरादौ तु किं शस्यं वक्तुं पुद्गलवस्तुनि ॥ ३२३ ॥
 कीचकानामिषोदारो दह्यमाने वने ध्वनिः । ज्वालावलीकारालस्य संभ्रूवाद्युशुक्षणेः ॥ ३२४ ॥
 ततस्तेनकुलं दृष्ट्वा स्ववलं कैकसीसुतः । चिक्षेप धेपनिर्मुक्तमस्त्रं वरुणलक्षितं ॥ ३२५ ॥
 तेन क्षणसमुद्भूत महाजीमूतराशिना । पर्वतस्थूलधारौघवर्षिणा रावशालिना ॥ ३२६ ॥
 रावणस्येव कौपेन विलीनेन विहायसा । क्षणात्क्षूलमलक्ष्मांसं विध्यापितमशेषतः ॥ ३२७ ॥
 सुरद्रेण ततोऽसर्जिं तामसास्त्रं समंततः । तेनांधकारिता चक्रे ककुभां नभसा समं ॥ ३२८ ॥
 ततस्तेन दशस्यस्य विततं सकलं बलं । स्वदेहमपि नापश्यत्कुतः शत्रोरनीकिर्नी ॥ ३२९ ॥
 ततो निजवलं मूढं दृष्ट्वा रत्नश्रवःसुतः । प्रभास्त्रमधुचत्कालवस्त्रयोजनकोविदः ॥ ३३० ॥
 तेन तन्निखिलं ध्वानं विन्ध्यस्तं-क्षुणमात्रतः । जिनशासनतत्त्वेन मंतं मिथ्यादृशामिवः ॥ ३३१ ॥
 ततोयमविर्मदेन कोपान्नागारस्त्रमुज्झितं । वितेने गगनं तेन भोगिनीरत्नभासुरैः ॥ ३३२ ॥

कामरूपभृतो वाणास्ते गत्वा वृत्रविद्धिपः । चेष्टया रहितं चक्रुः शरीरं कृतवेष्टनाः ॥ ३३३ ॥
 महानीलनिभैरेनिर्वलयाकारधारिभिः । जगामाकुलतां शक्रश्चलद्रसनभीषणैः ॥ ३३४ ॥
 प्रयागवस्वतंत्रत्वं कुलिशी व्यालचेष्टितः । चेष्टितः कर्मजालेन यथाजंतुर्भोवोदधौ ॥ ३३५ ॥
 गरुडाक्षं ततो दध्यौ सुरेंद्रस्तदनंतरं । हेमपक्षग्रभाजालैः पिंगतां गगनं गतं ॥ ३३६ ॥
 पक्षवातेन तस्याभून्नितांतोदाररंहसा । दोलाहृढमिवाशेषं प्रेक्षणप्रवणं बलं ॥ ३३७ ॥
 स्पृष्टा गरुडवातेन न ज्ञाता नागसायकाः । क्व गता इति विस्पष्टबंधस्थानोपलक्षिताः ॥ ३३८ ॥
 गरुत्मता कृताश्लेषो बंधलक्षणवर्जितः । बभूव दारुणः शक्रो निदाघरविसन्निभः ॥ ३३९ ॥
 विद्युक्तं शक्रजालेन दृष्ट्वा शक्रं दशाननः । आरूढस्त्रिजगद्भूषं क्षरदानं जगद्द्विपं ॥ ३४० ॥
 शक्रोऽप्यैरावतं रोषादस्यात्यासन्नमानयत् । ततो महदभूद्दुदं दंतिनोः पुरदर्पयोः ॥ ३४१ ॥
 क्षरदानौ स्फुरद्धेमकक्षविद्युद्विशुणान्वितौ । दधतुस्तौ घनाकारं सांद्रगर्जितकारणौ ॥ ३४२ ॥
 परस्पररदाघातनिर्घातैरिव दारुणैः । पतद्भिर्भुवनं कंपं प्रययौ शब्दपूरितं ॥ ३४३ ॥
 पिंडयित्वा स्थवीयांसौ करौ चपलविग्रहौ । पुनः प्रसारयंतौ च ताडयंतौ महारथौ ॥ ३४४ ॥
 दंतिनौ दृष्टविस्पष्टतारकाऋवीक्षणौ । चक्रतुः सुमहद्दुदं स्तब्धकर्णौ महाबली ॥ ३४५ ॥

पद्मपुराणम् ।

तत् उत्पत्य त्रिन्यस्य पादभिर्द्रुमभूर्धनि । नितान्तं लाघवोपेतपादनिर्भूतसारथिः ॥ ३४६ ॥
 चन्द्रांशुकैर्न देवैर्द्रुमुङ्कराश्चासयद्विभुः । आरोपयद्यमघ्नसो निजं वाहनमूजितः ॥ ३४७ ॥
 राक्षसाधिपपुत्रोऽपि गृहीत्वा वासवात्मजं । समर्प्य किंकराघ्नस्य सुरसैन्यस्य संमुखं ॥ ३४८ ॥
 धावमानो जंघोद्भूतमहोत्साहपरं तपः । उक्तो द्विपतंपेनवं मरुत्तमखविद्विषा ॥ ३४९ ॥
 अलं वत्स प्रयत्नेन निर्वतस्व रणादरात् । शिरोगृहीतमतस्याः सेनाया गिरिवासिनां ॥ ३५० ॥
 गृहीतेऽस्मिन् परिस्थंदमत्र कः कुलो परः । क्षुद्रा जीवतु सामंता गच्छतु स्थानमीप्सिता ॥ ३५१ ॥
 तंदुलेषु गृहीतेषु ननु शालिकलापतः । त्यागस्तुपलालस्य क्रियते कारणाद्विना ॥ ३५२ ॥
 इत्युक्तः समरोत्साहादिद्रुजिद्विनियतेन । चक्रे चक्रेण मंहता वृषाणां बद्धमंडलः ॥ ३५३ ॥
 ततः सुरवलं सर्वं विशीर्णं धणमांत्रतः । शारदानामिवाब्दानो वृद्धमत्यंतमायतं ॥ ३५४ ॥
 सैन्येन दशवक्त्रस्य जयशब्दो महान्कृतः । पटुभिः पटलः शंखैश्चरैर्वृदिनां गणैः ॥ ३५५ ॥
 शब्देन तेन विज्ञाय गृहीतममराधिपं । सैन्यं राक्षसनाथस्य बभूवाकुलितोज्ज्वलं ॥ ३५६ ॥
 ततः परमया युक्तो विभूत्या कैकसीमुतः । प्रतस्थे निर्वृतो लंकां साधनाच्छादितंबरः ॥ ३५७ ॥
 आदित्यरथसंकाशैर्यध्वजविराजितैः । नानारत्नकरोद्भवशुनासीशरासनैः ॥ ३५८ ॥

तुरंगैश्चलच्चारुचामरालीविभूषितैः । नृत्यद्भिरिव विस्रब्धकृतविभ्रमहारिभिः ॥ ३५९ ॥
 महानिनदसंधट्टैः श्रष्टत्तमदनिक्षैरैः । गर्जद्भिर्मधुरं नागैः पश्यद्दालीनिपेयितैः ॥ ३६० ॥
 अनुयानसमारूढैर्माहासाधनखैरैः । उपकण्ठं क्षणात्प्राप लंकायां राक्षसाधिपः ॥ ३६१ ॥
 ततो दृष्ट्वा समासन्नं गृहीतार्थो विनिर्ययुः । पुरस्य पालकाः पौरा वांधवाश्च समुत्सुकाः ॥ ३६२ ॥
 कृतपूजनस्ततः कैश्चित्केपांचित्कृतपूजनः । नम्यमानोपरैः कांश्चित्प्रणमन्मन्दयजितः ॥ ३६३ ॥
 दृष्ट्वा सन्मानयन् कांश्चित्स्निग्धया नतवत्सलः । स्मितेन कांश्चिद्वाचान्यान् परिज्ञातजनांतरः ३६४
 मनोहरां निसर्गेण विशेषणविभूषितां । सद्युच्छ्रितसद्युत्तुंगरत्ननिर्मिततोरणां ॥ ३६५ ॥
 मंदानिलविधूनांतत्रहुवर्णध्वजाकुलां । कुंकुमादिमनोह्रांशुसिक्तनिश्चयेषुभूतलां ॥ ३६६ ॥
 सर्वतुङ्गसुभव्यासराजमार्गविराजितां । अनेकभक्तिभिः पंचवर्णैश्चूर्णैरलंकृतां ॥ ३६७ ॥
 द्वारेदेशसुविन्यस्तपूर्णकुंभां महाद्युतिं । सरसैः पल्लवैर्द्वमालां वस्त्रविभूषितां ॥ ३६८ ॥
 वृतो विद्याधरैर्देवैर्धैर्धेन्द्रोऽत्यंतभूरिभिः । सुखमासादयन् प्राज्यं पूर्वोपाजितकर्मणा ॥ ३६९ ॥
 आरूढः परमे कान्ते पुण्यके कामगामिनि । स्फुरन्मौलिमहारत्नकैपूरुधरसद्भुजः ॥ ३७० ॥
 श्रुत्वा नो वक्षसा हारं प्रस्फुरद्भिर्मलप्रभं । वसंत इव संजातकुसुमौषधिविराजितः ॥ ३७१ ॥

छापुराणम् १

विश्वीतिर्दूर्पपूर्णामिर्धभूभिः कृत्वीक्षणः । स्वयं मृदुसमुद्भूतवापराभिः ससंभ्रमं ॥ ३७२ ॥
 नानावादित्रशब्देन जयशब्देन चारुणा । आनीदितसुवश्याभिर्नृत्यंतीभिः समन्वितः ॥ ३७३ ॥
 प्रविष्टो मुदितो लंकां समुद्भूतमहोत्सवां । भवनं च निजं वंप्रुष्टृत्यवगाभिनंदितः ॥ ३७४ ॥
 सुसन्नद्वान् जित्वा तृणामिव समस्तानरिगणान् । पुरोपात्तात्पुण्यात्समधिगतमुद्राज्यविभवो ॥
 धायं प्राप्ते तस्मिन्विगतरीचित्रप्रष्टविभक्तो । वभूवासी शुक्रोधिगतिचपलं मानुषसुखं ॥ ३७५ ॥
 असौ प्राप्तो वृद्धिं दशमुखखगः पूर्वचरिता ब्युभानिर्धूयालं प्रबलमहितत्रातमखिलं ॥
 इति ज्ञात्वा भव्या जगति निखिलं कर्मजनितं । विमुक्तान्यासंगा रविरुचिकरं यातु सुकृतं ३७६

इत्यर्थे रवियेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते इंद्रपराभवभिधानं नाम द्वादश पर्व ।

त्रयोदशं पर्व ।

ततः शक्रस्य सामंताः स्वामिदुःखसमाकुलाः । पुरस्कृतसहस्राराः प्राप्ता रावणमंदिरं ॥ १ ॥
 प्रविष्टाश्च प्रतीहारज्ञापिता विनयान्विताः । प्रणाम्य च स्थिता दत्तेव्यासनेषु यथोचितं ॥ २ ॥

दृष्टोऽथ गौरवेणोचे सहस्रारो दशाननं । जितस्तातस्त्वया शक्रो मुंचेदानीं गिरा मम ॥ ३ ॥
 बाहोः पुण्यस्य चोदात्तं सामर्थ्यं दर्शितं त्वया । परगर्वावसादं हि समीहते नराधिपाः ॥ ४ ॥
 इत्युक्ते लोकपालानां वदनेभ्यः समुत्थितः । शब्दोयमेव विस्पष्टः प्रतिनिस्चनसन्निभः ॥ ५ ॥
 लोकपालानथोवाच विहस्योद्वासितांतकः । समयोऽस्ति विमुंचामि येन नाथं दिवोकसां ॥ ६ ॥
 अद्यप्रभृति मे सर्वे यूयं कर्म यथोचितं । संमार्जनादि सेवध्वं सर्वमंतर्वाहःपुरः ॥ ७ ॥
 पुरीयं सांप्रतं कृत्वा भवद्भिः प्रतिवासरं । परागाशुचिपापणवृणकंटकवज्रिता ॥ ८ ॥
 गृहीत्वा कुंभभिद्रोऽपि वारिणामोदचारुणा । महीं सिंचतु कर्मोदमस्य लोकै प्रकीर्त्यते ॥ ९ ॥
 पंचवर्णैश्च कुर्वतु पुण्यैर्गोधमनोहरैः । संभ्रांताः प्रकरं देव्यः सर्वालंकारभूषिताः ॥ १० ॥
 समयेनामुना युक्ता यदि तिष्ठति सादराः । विमुंचामि ततः शक्रं कुतो निर्मुक्तिरन्यथा ॥ ११ ॥
 इत्युक्त्वा वीक्षमाणोऽसौ लोकपालांस्त्रिपानतान् । जहास मुहुरासानां ताडयन्पाणिना करं ॥ १२ ॥
 ततो विनयनम्रः सन् सहस्रारमवोचत । सभाहृदयदारिण्या क्षरन्निवगिरापृतं ॥ १३ ॥
 यथा तात प्रतीक्ष्यस्त्वं वासवस्य तथा मम । अधिकं वा ततः कुर्यां कथमाज्ञामहं न ते ॥ १४ ॥
 सुखः परमार्थेन यदि न स्युर्भवाद्दशाः । अधस्ततो धरित्रीयं व्रजेन्मुक्ताधरैरिव ॥ १५ ॥

पंचपुराणम् ।

पुण्यवानस्मि यत्पूज्यो ददाति मम शासनं । भवद्विधनियोगानां न पदं पुण्यवर्जितः ॥ १६ ॥
 तद्धारम्य संचित्य मनोऽंशं क्रियता तथा । यथा शक्रस्य सौस्थित्यं जायते मम च प्रभो १७
 अयं शक्रो मम भ्राता तुरीयः संप्रतं बली । एवं प्राप्य करिष्यामि पृथिवीं वीतकंठकां ॥ १८ ॥
 लोकपालास्तथैवास्य तच्च राज्यं यथा पुरा । ततोऽधिकं वा गृह्णातु विवेकेन किमावयोः ॥ १९ ॥
 आज्ञा च मम शक्रे वा दातव्या भृत्यवस्तुनि । गुरुभिः सा हि शेषेव स्थालं कारकारणं ॥ २० ॥
 आस्यतामिहसछंदादथवा रथदूपुरे । यत्र वेच्छत का भूमिर्भृत्ययोरावयोर्नते ॥ २१ ॥
 इति प्रियवचोवारिसमाद्रीकृतमानसः । अत्रोचत सहस्रारस्तातोऽपि माधुरं वचः ॥ २२ ॥
 नूनं भद्रसमुत्पत्तिः सज्जनानां भवादृशां । सममेव गुणैः सर्वलोकाब्दाह्लादनकारिभिः ॥ २३ ॥
 आयुष्मन्नस्य शौर्यस्य विनयोयं तवोत्तमः । अलंकारसमस्तेऽस्मिन्भुवने श्लाघ्यतां गतः ॥ २४ ॥
 भवतो दर्शनेनैदं जन्म मे सार्थकं क्वचं । पितरौ पुण्यवंतौ तौ त्वया यौ कारणीकृतौ ॥ २५ ॥
 क्षमावता समर्थेन कुंदनिर्मलक्रीर्तिना । दोषाणां संमयाशंका त्वया दूरमपाकृता ॥ २६ ॥
 एवमेतद्यथा वक्षि सर्वं संपाद्यते त्वयि । ककुष्करिकराकारौ कुरुतः किंतु ते भुजो ॥ २७ ॥
 किंतु मातेव नो शक्या त्यक्तुं जन्मबंधुधरा । साहि क्षुणाद्वियोगेन कुरुते चित्तमाकुलं ॥ २८ ॥

अशक्ताः स्वभुवंप्रत्यक्तुं तत्र नो मित्रवांधवाः । चातका इव सोत्कंठास्तिष्ठंत्यध्वावलोकिनः २९
 कुलक्रमसमायातां सेवमानो गुणालयः । लंकां यासि परां प्रीतिं जन्मभूमिः किमुच्यतां ॥ ३० ॥
 तस्मात्तामेव गच्छामो महाभागो भवावनि । देवानांप्रिय निर्विघ्नं रक्षताद्भुवनं चिरं ॥ ३१ ॥
 इत्युक्त्वानुगतो दूरं कैलाशक्षोभकारिणा । सहस्रारो गतः सेंद्रो लोकपालैः समं गिरिं ॥ ३२ ॥
 यथास्वं च स्थिताः सर्वे पूर्ववल्लोकपालिनः । भंगादसारतां प्राप्ताश्चलयंत्रमया इव ॥ ३३ ॥
 विजयार्धजलोकेन दृश्यमाना महात्रयाः । नाज्ञासिपुः क्व गच्छाम इति भोगद्विपः सुराः ॥ ३४ ॥
 इंद्रोऽपि न पुरे प्रीतिं लेभे नोद्यानभूमिषु । न दीर्घिकासु राजीवरजःपिंजरधारिषु ॥ ३५ ॥
 न दृष्टिमपि कांतासु चक्रे प्रगुणवर्तिनीं । तनौ तु संकथा क्व त्रयानिर्भरचेतसः ॥ ३६ ॥
 अथाप्युद्विजमानस्य तस्य लोकोनुवर्तनं । चकारान्यकथासंगैः कुर्वन् भंगस्य विस्मृतिं ॥ ३७ ॥
 अर्थकस्तंभमूर्धस्थे स्वसर्वांतरवर्तिनि । गंधमादनशृंगाभे स्थितो जिनवराण्ये ॥ ३८ ॥
 बुधैः परिवृतो दध्याविति शक्रो निरादरं । वदन्नंगं गतच्छायं स्मरन् भंगमनारतं ॥ ३९ ॥
 धिग्विघ्नागोचरैश्चर्यं विलीनं यदिति क्षणात् । शारदानामिवाब्दानां वृद्धमत्यंतमुन्नतं ॥ ४० ॥
 तानि शङ्खाणि ते नागास्ते भटास्ते तुरंगमाः । सर्वे वृणसमं जातं मम पूर्वं कृताद्भुतं ॥ ४१ ॥

पञ्चपुराणम् ।

अथवा कर्मणामेतद्विचित्र्यं कोन्यथा नरः । कर्तुं शक्नोति तेषां हि सर्वमन्यद्बलाधरं ॥ ४२ ॥
 नूनं पुराकृतं कर्म भोगसंपादनधर्मं । परित्यज्य मम प्राप्तं येनैषा वर्तते दशा ॥ ४३ ॥
 वरं समर एवास्मिन्पुत्रः स्याच्छुभसंकेतः । नाकीर्तिर्यत्र जायेत सर्वविष्टपगामिनी ॥ ४४ ॥
 चरणं शिरसि न्यस्य शृणुणां येन जीवितं । शृणुणानुमतां सोहं सेवे लक्ष्मीं कथं हरिः ॥ ४५ ॥
 परित्यज्य सुखे तस्मादपिलापं भवेद्भुवि । निश्रेयसः पदप्राप्तिकारणानि भजाम्यहं ॥ ४६ ॥
 रायणो मे महाबन्धुरागतः शृणुवेषुभृत् । येनासारसुखास्वादसक्तोऽस्मि परिशोधितः ॥ ४७ ॥
 अत्रांतरे मुनिः प्राप्तां नाम्नानिर्वाणसंगमः । विहरन् कापि योग्यानि स्थानानि गुणवाससां ४८
 सहस्रा व्रजतस्तस्य गतिस्तंभमुपागता । प्राणिधाय ततश्चक्षुरधोऽसौ चैत्यमैश्वर्यतः ॥ ४९ ॥
 प्रत्यक्षज्ञानसंपन्नस्तस्मिन् जिनपुंगवं । वंदितु नभसः शीघ्रमवतीर्णो सद्वायतिः ॥ ५० ॥
 संतोषेण च शक्रेण कृताभ्युत्थानपूजनं । चक्र जिननमस्कारं विधिना यतिसत्तमः ॥ ५१ ॥
 आसीनस्य ततो ज्ञापं वंदित्वा चरणौ मुनेः । पुरा स्थित्वा हरिशक्रे चिरमात्मनिर्गह्येणं ॥ ५२ ॥
 सर्वसंसारवृत्तांतयेदनात्यंतकोविदः । मुनिना परसर्वार्थैः परिसांत्वनमाहृतः ॥ ५३ ॥
 अष्टच्छत्स भवं पूर्वमात्मनो मुनिपुंगवं । स चैत्यकथयत्तस्मै गुणग्रामविभूषितः ॥ ५४ ॥

चतुर्गतिगतानेकयोनिदुःखमहावने । भ्राम्यन्, शिखापदाभिल्ये नगरे मानुषीं गतिं ॥ ५५ ॥
 प्राप्नो जीवं कुले जातो दरिद्रत्वैणसंगतः । कुलंक्रतिविति विभ्राणो नामार्थेन समागतं ॥ ५६ ॥
 सा चिह्नाचिपिटाव्याधिगतसंकुलविग्रहा । कथंचित्कर्मसंयोगाहोकोच्छेदेन जीविता ॥ ५७ ॥
 दुधेला दुर्भगा रूक्षा स्फुटितांगा कुमूर्धजा । उल्तास्यमाना लेकेन लेभे सा शर्म न क्वचित् ५८
 मुहूर्ते परिवर्ज्यान्त्रं शरीरं च सुमानसा । जाता किंपुरुषस्य स्त्री धीरधारोति नामतः ॥ ५९ ॥
 च्युता च रत्ननगरे धरणीगोमुखारुध्योः । विभ्रत्सहस्रभागारुष्यां तनयोभृत्कुंडुविनोः ॥ ६० ॥
 लब्ध्वा परमसम्यक्त्वमशुव्रतसमन्वितः । पंचतां ग्राप्य शुक्राढे जातो विबुधसत्तमः ॥ ६१ ॥
 च्युतो महाविदेहेऽथ नगरे रत्नसंचये । गुणवल्यां मणोजातोऽमात्यात्सामंतवर्द्धनः ॥ ६२ ॥
 निष्क्रांतो विभुना सार्धं महाव्रतधरोऽभवत् । अतितीव्रतपा नित्यं तत्त्वार्थगतमानसः ॥ ६३ ॥
 परीपहगणस्थालं पोढा निर्मलदर्शनः । कषायरहितः प्रेत्य परं ग्रैवयकं गतः ॥ ६४ ॥
 अहर्मिद्रपरं सौख्यं तत्र भुक्त्वा चिरं च्युतः । जातो हृदयसुंदर्यां सहस्राराख्यखेचरात् ॥ ६५ ॥
 पूर्वाभ्यासेन शक्रस्य सुखे संसक्तमानसः । इंद्रस्त्वं खेचराधीशो नगरे रथनूपरे ॥ ६६ ॥
 स त्वमिंद्र विपण्णः किं वृथैव परितप्यसे । विद्याधिको जितोऽस्मीति बहन्नात्मन्यनादरं ॥ ६७ ॥

पञ्चपुराणम् ।

जायते प्राणिनां फले ॥६८॥

निर्बुद्धिकोद्रवानुप्त्वा शालीन् प्रार्थयसे वृथा । कर्मणाशुचितं तेषां जायते प्राणिनां फले ॥६८॥

क्षीणं पुराकृतं कर्म तव भोगस्य साधनं । हेतुना न विना कार्यं भवतीति किमद्भुतं ॥ ६९ ॥

निमित्तपात्रमेतस्मिन् रावणस्ते परामर्शे । जन्मन्यत्रैव यत्कर्म कृतं तेनैव लभितं ॥ ७० ॥

किं न स्मरसि यत्पूर्वं क्रीडता दुर्नयं कृतं । ऐश्वर्यजनितो भ्रष्टो मदस्ते स्मर सांप्रतं ॥ ७१ ॥

चिरवृत्ततया बुद्धौ वृत्तांतस्ते त्वयाकृतः । नारोहति यतस्तस्माच्छृण्वैकाग्रचेतसा ॥ ७२ ॥

अरिजयपुरे चक्षिष्याख्यः खंचरोऽभवत् । स्वयंवरार्थमहल्यां चक्रे वेगवतीसुतां ॥ ७३ ॥

तत्र विद्याधराः सर्वे यथाविभवयोभिताः । समागताः परित्यज्य श्रेण्यामत्यंतमुत्सुकाः ॥ ७४ ॥

भवानपि गतस्तत्र युक्तः परमसंपदा । अन्यश्चानंदमालाल्यंध्रद्रावर्तपुराधिपः ॥ ७५ ॥

संत्यज्य खंचरान् सर्वान् पूर्वकर्मानुभावतः । कन्ययानंदमालोऽसौ वृतः सर्वांगकांतया ॥ ७६ ॥

परिणीय स तां भोगान्याप चिंतितसंगता । यथामराधिपः स्वर्गे प्रतिवासरवर्द्धिनः ॥ ७७ ॥

ततः प्रभृति कोपेन त्वमीष्यां येन भूरिणा । गृहीतो वैरितामस्य संप्राप्तोति गरीयसीं ॥ ७८ ॥

ततोऽस्य सहसा बुद्धिरियं जाता स्वकर्मतः । देहोयमभ्युयः किंचित्कृत्यमेतेन नो मम ॥ ७९ ॥

तपः करोमि संसारदुःखं येन विनश्यति । का वा भोगेऽप्रत्याशा विप्रलंभनकारिषु ॥ ८० ॥

अवधार्येदमत्यंतं विबुद्धेनांतरात्मना । त्यक्त्वा परिग्रहं सर्वं चचार परमं तपः ॥ ८१ ॥
 हंसावलीनदीतीरे स्थितः प्रतिमयान्यदा । स त्वया प्रत्यभिज्ञातो रथावर्तमहीधरे ॥ ८२ ॥
 दशनेधनसंबृद्धपूर्वकोपाग्निना ततः । त्वयासौ कुर्वतां नर्मगर्वेण हसितो मुहुः ॥ ८३ ॥
 अहल्यारमणः स त्वं कामभोगातिवत्सलः । अधुना किं स्थितोस्येवमितिभाषणकारिणा ॥ ८४ ॥
 वेष्टितो रंजुभिः क्षोणीधरनिष्कंपविग्रहः । तत्त्वार्थचिंतनासंगनितान्तस्थिरमानसः ॥ ८५ ॥
 दृष्ट्वाभिभूयमानं तं त्वयास्य निकटस्थितः । कल्याणसंज्ञको भ्राता साधुः क्रोधेन दुःखितः ८६ ॥
 संहृत्य प्रतिमायोगमृद्धिग्राप्तः स ते ददौ । शापमेवमलं दीर्घं निश्चस्योष्णं च दुःखितः ॥ ८७ ॥
 अर्थं निरपराधःसंस्त्वया यन्मुनिपुंगवः । तिरस्कृतस्तदत्यंतं तिरस्कारमवाप्स्यसि ॥ ८८ ॥
 निश्वासेनाभितेनासीद्गुग्धुमेव निरूपितः । सर्वश्रीसंज्ञया किंतु शमितस्तव कांतया ॥ ८९ ॥
 सम्यग्दृष्टिरलं सा हि साधुपूजनकारिणी । मुनयोऽपि वचस्त्वस्या कुर्वते साधुचेतसः ॥ ९० ॥
 यदि नाम तथा साध्व्या नासौ नीतः शुभं भवेद् । ततस्तस्य स कोपाग्निः केन शक्येत वारितुं ॥
 लोकत्रयेऽपि तन्नास्ति तपसा यत्र साध्यते । बलानां हि समस्तानां स्थितं मूर्ध्नि तपोबलं ॥ ९२ ॥
 न सा त्रिदशनाथस्य शक्तिः कांतिर्द्युतिर्धृतिः । तपोधनस्य या साधौर्यथाभिमतकारिणः ॥ ९३ ॥

पञ्चपुराणम् ।

विधाय साधुलोकस्य निरस्कारं जना महत् । दुःखमत्र प्रपद्यते तिर्यक्षु नरकेषु च ॥ ९४ ॥
 मनसापि हि साधूनां पराभूतं करोति यः । तस्य सा परमं दुःखं परवैह च यच्छति ॥ ९५ ॥
 यस्त्याक्रोशति निग्रयं हति वा कूरमानसः । तत्र किं शक्यते वक्तुं जंतौ दुष्कृतकर्मणि ॥ ९६ ॥
 कायेन मनसा वाचा यानि कर्मणि सानवाः । कुर्वते तानि यच्छति निकयानि फलं ध्रुवं ॥ ९७ ॥
 कर्मणामिति विश्वाय पुण्यापुण्यात्मिकां गतिं । हृढां कृत्वा मतिं धर्मे स्वमुचारय दुःखतः ॥ ९८ ॥
 इत्युक्ते पूर्वजन्मानि स्मरन् विस्मयसंगतः । शक्रः प्रणम्य निर्ग्रथमिदमाह महादरः ॥ ९९ ॥
 भगवंस्त्वत्प्रसादेन लब्ध्वा बोधिननुत्तमां । सांप्रतं दुरितं सर्वं मन्ये त्यक्तमिव क्षणात् ॥ १०० ॥
 साधोःसंगमनाच्छोके न किञ्चिद्दुर्लभं भवेत् । बहु जन्मसु न प्राप्ता बोधिर्धेनाधिगम्यते ॥ १०१ ॥
 इत्युत्वा वंदितस्तेन धुनिर्यतो यथेप्सितं । शक्रोऽपि परमं प्राप्तो निर्वेदं गृह्णासतः ॥ १०२ ॥
 पुण्यकर्मोदयान् ज्ञात्वा रावणं परमोदयं । स्तुत्वा च वीर्यदंष्ट्राय महाभूभृत्तटधितौ ॥ १०३ ॥
 जलदुन्दुबनिस्ताराभयधुष्य मनुष्यतां । कृत्वा सुनिथलां धर्मे भति निदन् दुरीहितं ॥ १०४ ॥
 त्रिभूमिद्रः सुते न्यस्य महात्मा रथचपुरे । तसुतो लोकपालानां समूहेन समन्वितः ॥ १०५ ॥
 दीक्षां कैनेश्वरी प्राप सर्वकर्मविनाशिनी । विशुद्धमानसोत्थं त्यक्तसर्वपरिग्रहः ॥ १०६ ॥

ततस्तत्रादशेनापि भोगेनाप्युपलालितं । वपुस्तस्य तपोभारमुत्राहोतरदुर्वहं ॥ १०७ ॥
 प्रायेण महतां शक्तिर्योदशी रौद्रकर्मणि । कर्मण्येवं विशुद्धेऽपि परमा चोपजायते ॥ १०८ ॥
 दीर्घकालं तपस्तप्त्वा विशुद्धध्यानसंगतः । कर्मणां प्रक्षयं कृत्वा निर्वाणं वासवोऽगमत् ॥ १०९ ॥

पश्यत चित्रभिदं पुरुषाणां चोद्धतमूर्जितवीर्यसमृद्धे ।

यच्चिरकालमुपाजितभोगा याति पुनः पद्मुत्तमसौख्यं ॥ ११० ॥

स्तोकर्मपीह न चाद्भुतमस्ति न्यस्य समस्तपरिग्रहसंगं ।

यत्क्षणात्तौ दुरितस्य विनाशं ध्यानबलाज्जनयति बृहंतः ॥ १११ ॥

अजितमत्पुरुकालविधाना—दिधनराशियुदारमशेषं ।

प्राप्य परं क्षणतो महिमानं किं न ददंत्यदलः क्षणमात्रः ॥ ११२ ॥

इत्यवगम्य जनाः सुविशुद्धं यत्नपराः करणं बहतांतः ।

मृत्युदिनस्य न केचिदपेताः ज्ञानरवेः कुरुत प्रतिपत्तिं ॥ ११३ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते इंद्रनिर्वाणाभिधानं नाम त्रयोदशं पर्व ।

अथ चतुर्दश पर्व ।

अथ नाकाभिषेकप्रणवो भोगसंभूढमानसः । यथाग्निमतनिवृत्तः परदलितक्रियः ॥ १ ॥
 त्रसौ देवाधिपग्राहो यातो मंदिरमन्यदा । त्रिनेत्रवंदनां कृत्वा प्रत्यागच्छन्निजेच्छया ॥ २ ॥
 विभक्तपर्वतान्यस्य चस्थानां विविधांघ्रिपान् । सरितश्चातिचक्षुष्याः स्फुटिकादपि निर्मला ३
 आदित्यभवनाकारविमानस्य विभूषणः । संगतः परया लक्ष्म्या लंकासंगमनोत्सुकः ॥ ४ ॥
 सहसा निनदं तुंगं शुश्राव पर्येतरं । पप्रच्छ च महाभुब्धो मारीचमतिसत्वरः ॥ ५ ॥
 अथि मारीच मारीच कुतोयं निनदो महान् । एताश्च ककुभः कस्मान्महारजतलोद्धिताः ॥ ६ ॥
 ततो जगाद मारीचो देव ! देवागमो मुनेः । महाकल्याणसंश्रान्तिवै कस्यापि वर्तते ॥ ७ ॥
 देवानामेव तुष्टानां नानासंपातकारिणां । आकुलो भुवनव्यापी प्रशस्तःश्रूयते ध्वनिः ॥ ८ ॥
 एताश्च ककुभस्तेषां मुकुटादिमरीचिभिः । निचिता दधते भासं कौस्तुभीमिव भास्वरां ॥ ९ ॥
 सुवर्णपर्वितेश्चुम्बिन्ननंतवलसंज्ञया । कथितो मुनिरुत्पन्नं नूनं तस्याद्य केवलं ॥ १० ॥
 ततस्तद्वचनं श्रुत्वा सम्यग्दर्शनभाचितः । परं पुंन्दरग्राहः प्रमोदं प्रतिपन्नवान् ॥ ११ ॥

अवतीर्णश्च खादेशाद्विप्रकृष्टान्महाद्युतिः । द्वितीय इव देवेन्द्रो वन्दनाय महासुनेः ॥ १२ ॥
 वन्दित्वा तुष्टुषुः साधुमिन्द्रप्राग्रहस्ततः । आसीनाश्च यथास्थानं बद्धाञ्जलिपुटाः सुराः ॥ १३ ॥
 रावणोऽपि नमस्कृत्य स्तुत्वा चोदात्तभक्तिः । विद्याधरजनाकीर्णः स्थितः समुचितवनौ १४
 ततश्चतुर्विधैर्वैस्त्वियग्भिर्मनुजैस्तथा । कृतशंसं मुनिश्रेष्ठः शिव्येणैवमपृच्छयत् ॥ १५ ॥
 भगवान् ज्ञातुमिच्छंति धर्माधर्मफलं जनाः । समस्ता मुक्तिहेतुं च तत्सर्वं वक्तुमर्हथ ॥ १६ ॥
 ततः सुनिपुणं शुद्धं विपुलार्थं मिताक्षरं । अप्रमृष्यं जगौ वाक्यं यतिः सर्वहितप्रियं ॥ १७ ॥
 कर्मणाष्टप्रकारेण संततेन निरादिना । बद्धेनांतर्हितात्मीयशक्तिभ्राम्यति चेतनः ॥ १८ ॥
 सुभूरिलक्षसंख्यासु योनिष्वनुभवत्सदा । वेदनीयं यथोपाचं नानाकरणसंभवं ॥ १९ ॥
 रक्तो द्विष्टोऽथवा मूढो मंदमध्यविपाक्तः । कुलालचक्रवत्प्राप्तचतुर्गतिविवर्तनः ॥ २० ॥
 बुध्यते स्वहितात्नासौ ज्ञानावरणकर्मणा । मनुष्यतामपि प्राप्नोऽस्यंतदुर्लभसंज्ञकं ॥ २१ ॥
 रसस्पर्शपरिग्राहिहृषीकथशतां गतः । कृत्वातिनिन्दितं कर्म पापभागुरुकृतः ॥ २२ ॥
 अनेकोपायसंभूतमहादुःखविधायिनि । पतंति नरके जीवा ग्राघाण इव वारिणि ॥ २३ ॥
 मातरं पितरं भ्रातृन् सुतां पत्नीं सुहृज्जनान् । धनादिचोदिताः केचिद् द्रव्यंति निर्दयमानसाः ॥ २४ ॥

पशुपुण्यम् ।

गर्भस्थानमैतान् बुद्धोस्तस्यान् गोपितोतराः । प्रति कोचिन्महाधूरा मानसाः पक्षिणो मृगान् २५
 स्वन्तान् जन्तान् धर्मगतचिगान् कृच्यन्तमः । मृत्वा पर्वानि ते सर्वं नरके पुच्छेदने ॥ २६ ॥
 मयुयान्कनथामी चोडाल्य वनदाहिनः । हिमापरायणाः पापाः कैवलीधमदुष्कृताः ॥ २७ ॥
 मयुयान्कनथामी चोडाल्य वनदाहिनः । पतन्ति नरके धोरे प्राणिनः शरणोज्ज्वलाः ॥ २८ ॥
 विनथव्याहताश्रुक्ताः परस्वहश्लोषिताः । पतन्ति नरके धोरे नरके परैः ॥ २९ ॥
 येन येन प्रहारेण कृच्येते मामसद्यज्ञं । तेनैव ते विधानेन भक्ष्यन्ते नरके चिरं ॥ ३० ॥
 महापरिग्रहोपेताः महारंभाश्च ये जनाः । प्रचंडाध्ययमायास्ते वसन्ति नरके चिरं ॥ ३१ ॥
 मातूनां श्रेयकाः पापा मित्यादशून्यमंगलाः । सौद्रघ्यानमृता जीवा गच्छन्ति नरकं भुवं ॥ ३२ ॥
 कुठारैरभिभ्रयकैः कल्पत्रैर्विदारिताः । अन्यथ विविधैः शस्त्रैस्त्रीक्ष्णतुंडैश्च पक्षिभिः ॥ ३३ ॥
 विह्वल्याधैः श्वभिः सर्पैः शरभैर्मृधिकर्षुकैः । अन्यथ प्राणिभिर्धित्रैः प्राप्यन्ते दुःखसुखं ॥ ३४ ॥
 नितान्तं ये तु कृच्यन्ति मंगं शब्दादिवन्तुनि । मायिनस्ते प्रपद्यन्ते तिर्यक्तसं प्राणधारिणः ॥ ३५ ॥
 परस्परवथास्त्रात्तु अन्यथ विविधैः कृताः । प्रपद्यन्ते महादुःखं बाहा देहादिभिस्तथा ॥ ३६ ॥
 मुस्रमेतेन जीविन स्यल्लेमभि गिरां तरां । गहनेषु च देशेषु भ्राम्यता मवसंकेते ॥ ३६ ॥
 एकद्विविचतुःपंचदशीककृतसंगतिः । अनादिनियनो जंतुः संवते मृत्युजन्मनी ॥ ३७ ॥

तिलमात्रोऽपि देशोऽसौ नास्ति यत्र न जंतुना । प्राप्तं जन्म विनाशो वा संसारावर्तेपातिना ३८
 मादयेनान्निताः केचिदाज्वेन च जंतवः । स्वभावलब्धसंतोषाः प्रपद्यंते मनुष्यतां ॥ ३९ ॥
 क्षणमात्रसुखस्यार्थं हित्वा पापं प्रकुर्वते । श्रेयः परमसौख्यस्य कारणं मोहसंगताः ॥ ४० ॥
 आर्यो म्लेच्छाश्च तत्रापि जायंते पूर्वकर्मतः । तथा केचिद्वेननाद्याः केचिदत्यंतदुर्विधाः ॥ ४१ ॥
 मनोरथशतानन्ये कुर्वते कर्मचेष्टिताः । कालं नयंति कृच्छ्रेण प्राणिनः परवेश्मसु ॥ ४२ ॥
 विरूपा धनिनः केचिन्निर्धनाः रूपिणोऽपरे । केचिदीर्घायुषः केचिदत्यंतस्तोकजीविनः ॥ ४३ ॥
 इष्टा ययास्विनः केचित्केचिदत्यंतदुर्भगाः । केचिदाशां प्रयच्छंति तामन्ये कुर्वते जनाः ॥ ४४ ॥
 प्रधिगच्छंति रणं केचित्केचिद्दृच्छंति वारिणि । याति देशांतरं केचित्केचिच्छृण्व्यादि कुर्वते ॥ ४५ ॥
 एवं तत्रापि वैचित्र्यं जायते सुखदुःखयोः । सर्वे तु दुःखमेवात्र सुखं तत्रापि कल्पितं ॥ ४६ ॥
 सरागसंयमाः केचित्संयमासंयमास्तथा । अकामनिर्जरातश्च तपसश्च समोहतः ॥ ४७ ॥
 देवत्वं च प्रपद्यंते चतुर्भेदसमन्वितं । केचिन्महर्द्धयोऽत्रापि केचिदल्पपरिच्छदाः ॥ ४८ ॥
 स्थित्या द्युत्या प्रभावेण धिया सौख्येन लेश्यथा । अभिमानेन मानेन ते पुनः कर्मसंग्रहं ॥ ४९ ॥
 कृत्वा चतुर्गतां नित्यं भवे भ्राम्यंति जंतवः । अरघदृघदीयंत्रसमानत्वमुपागताः ॥ ५० ॥

संकल्पपादशुभाद्दुःखं प्राप्नोति शुभतःसुखं । कर्मणोऽष्टप्रकारस्य जीवो मोक्षमुपश्रयात् ॥ ५१ ॥
 दानेनापि प्रपद्यन्ते जंतवो मोगभूमिषु । योगान्पान्त्रविशेषेण वैश्वरूपमुपागतः ॥ ५२ ॥
 प्राणातिपातविरतं परिग्रहविनाशितं । उत्तमाश्रयेते पात्रं रागद्वेषोन्निभं जिनः ॥ ५३ ॥
 सम्यग्दर्शनसंशुद्धं तपसापि विचलितं । पात्रं प्रशस्यते मिथ्यादृष्टेः कायस्य शोधनात् ॥ ५४ ॥
 आपद्भयः पाति यस्तस्मात्पात्रमित्यभिधीयते । सम्यग्दर्शनशक्त्या च त्रायन्ते मुनयो ज्ञानान् ५५
 दर्शनेन विशुद्धेन ज्ञानेन च यदन्वितं । चारित्र्येण च तत्पात्रं परमं परिकीर्तितं ॥ ५६ ॥
 मानापमानयोस्तुल्यस्तथा यः सुखदुःखयोः । तृणकान्चनयोश्चैव साधुः पात्रं प्रशस्यते ॥ ५७ ॥
 सर्वग्रंथविनिर्मुक्ता महातपसि ये रताः । श्रमणास्ते परं पात्रं तत्त्वध्यानपरायणाः ॥ ५८ ॥
 तेभ्यो भावेन यद्दत्तं शक्त्या पानान्नभेषजं । यथोपयोगमन्यच्च तद्यच्छति महाफलं ॥ ५९ ॥
 क्षिप्तं यथैव सत्क्षेत्रे बीजं तत्संपदं परां । प्रयच्छति तथा दत्तं सत्पात्रे शुद्धचेतसा ॥ ६० ॥
 रागद्वेषादिभिर्युक्तं यत्तु पात्रं न उन्नतं । प्रयच्छति फलं दूरं तत्र लाभविचिंतनं ॥ ६१ ॥
 क्षिप्तं यदि रणे बीजं न किञ्चिदुपजायते । मिथ्यादर्शनसंयुक्तं पापं पात्रोद्यतं तथा ॥ ६२ ॥
 क्लृपाद्दुदृतमेकस्मात्सलिलं प्रतिपद्यते । माथुर्यमिथुभिः पीतं निब्रपीतं तु वित्ततां ॥ ६३ ॥

सरस्यां जलमेकस्यां गवात्तं पन्नगेन च । क्षीरभावमवाप्नोति विपतां च यथा तथा ॥ ६४ ॥
 विन्यस्तं भावतो दानं सम्यग्दर्शनमाविते । मिथ्यादर्शनयुक्ते तु शुभाशुभफलं भवेत् ॥ ६५ ॥
 दीनांघादिजनेभ्यस्तु करुणापरिचोदितं । दानमुक्तं फलं तस्माद्यद्यपि स्यान्न सत्तमं ॥ ६६ ॥
 वदति लिगिनः सर्वे स्वानुकूलं प्रयत्नतः । धर्मं स तु विशेषेण परीक्ष्यः शुभममानसैः ॥ ६७ ॥
 द्रव्यं यदात्मतुल्येषु गृहस्थेषु विसृज्यते । कामक्रोधादियुक्तेषु तत्र का फलभोगिता ॥ ६८ ॥
 अहो महानयं मोहः सर्ववस्थेषु यज्जनाः । स्वापतेयं विमुञ्चति विप्रलब्धाः कुशासनैः ॥ ६९ ॥
 धिगस्तु तान् खलानेष जनो यैर्विप्रतारितः । लोभात्कुग्रंथकंथाभिर्घराको नेयमानसः ॥ ७० ॥
 मृत्स्वाद्वलकारित्वान्मांसं भक्ष्यमुदाहृतं । पापैर्दमप्रसिद्धबर्धं परिसंख्या च कीर्तिता ॥ ७१ ॥
 क्रूरास्ते दापयित्वा तद्भक्षयित्वा च लोभिनः । गच्छति नरकं सार्धं दानुभिर्घोस्वेदनं ॥ ७२ ॥
 जीवदानं तु यत्प्रोक्तं गर्द्धावद्दैवैरात्मभिः । ऋपिमन्यैस्तदत्यंतं निर्दितं तत्त्ववेदिभिः ॥ ७३ ॥
 तस्मिन् हि दीयमानस्य वहनांकनताईनैः । संपद्यते महादुःखं तेनान्येषां च भूयसां ॥ ७४ ॥
 भूमिदानमपक्षिप्तं तद्गतं प्राणिपीडनात् । प्राणिघातनिमित्तेन पुण्यं पापाणतः पयः ॥ ७५ ॥
 सर्वेषामभयं तस्माद्दयं प्राणभृतां सदा । ज्ञानभेषजमन्नं च वस्त्रादि च गतासुकं ॥ ७६ ॥

तस्माद्दृष्ट्य यद्दानं दीयते जिनपुंगवं । सर्वदोषविनिमुक्तं तद्ददाति फलं महत् ॥ ९० ॥
 नाणिज्यसदृशो तत्रान्वेष्याल्पभूरिता । बहुना हि पराभूतिः क्रियतेऽल्पस्य वस्तुनः ॥ ९१ ॥
 यथा विपक्वणः प्राप्तः सरसीं नैव द्रुष्यति । जिनधर्मोद्यतस्यैवं हिंसालेशो वृथोद्भवः ॥ ९२ ॥
 प्रासादादि ततः कार्यं जिनानां भक्तितत्परैः । माल्यधूमप्रदीपादि सर्वं च कुशलैर्जनैः ॥ ९३ ॥
 स्वर्गे मनुष्यलोकै च भोगानत्यंतमुन्नतान् । जंतवः प्रतिपद्यंते जिनाबुद्धिश्य दानतः ॥ ९४ ॥
 तन्मार्गमस्थितानां च दत्तं दानं यथोचितं । करोति विपुलान् भोगान् गुणानामितिभाजनं ९५
 यथाशक्ति ततो भक्त्या सम्यग्दृष्टिषु यच्छतः । दानं तदेकमज्ञास्ति श्रेयं चौरैर्विद्वुषितं ॥ ९६ ॥
 स्थितं ज्ञानस्य साम्राज्ये केवलं परिकीर्त्यते । निर्वाणं तस्य संग्रामाबुपैति ध्यानयोगतः ॥ ९७ ॥
 विपुक्ताशेषकर्माणः सर्ववाधाविवर्जिताः । अनंतसुखसंपन्ना आनंदज्ञानदर्शनाः ॥ ९८ ॥
 अशरीराः स्वभावस्था लोकमूर्ध्नि प्रतिष्ठिताः । प्रत्यापत्तिविनिर्मुक्ताः सिद्धा वक्तव्यवर्जिताः ॥ ९९ ॥
 गृद्धा पवनसंतृद्धदुःखपावकमध्यगाः । विलक्ष्यंते पापिनो नित्यं विना सुकृतवाराणा ॥ १०० ॥
 पापांधकारमध्यस्थाः कुदर्शनवशीकृताः । बोधं केचित्प्रपद्यंते धर्मादित्यमरीचिभिः ॥ १०१ ॥
 अशुभाध्योमयात्यंतधर्मपंजरमध्यगाः । आशापाशवशा जीवा मुच्यंते धर्मबंधनाः ॥ १०२ ॥

पञ्चरात्रम् ।

मित्रो व्याकरणाहोऽरिदुर्मारकंदरुजः । धारणार्थो धृतो धर्मशब्दो वाचि परिस्थितः ॥१०३॥
 पतंतं द्रुगती यम्मात्मव्यगाचरितो भवेत् । प्राणिनं धारत्वस्माद्धर्मे इत्यमिथीयते ॥ १०४ ॥
 तभिर्थातुः स्युतः प्राप्ता प्राप्तिः संपत्कं उच्यते । तस्य धर्मस्य यो लाभो धर्मलाभः स उच्यते ॥
 त्रिनरमिहितं धर्मे कथयामि गमगत्तः । कश्चिच्चरत्कलमेदांश्च शृणुतेऽकाप्रमानसाः ॥ १०६ ॥
 द्विमातोऽलीकनस्तेयान्मैथुनाद्भूयसंगमात् । विरचितमुद्दिष्टं विधेयं तस्य धारणं ॥१०८॥
 ईषांकारचयणादाननियेषोत्तमोऽरुपिका । तमितिः पालनं तस्याः कार्यं यत्नेन साधुना ॥१०९ ॥
 ब्राह्मणः कायवृत्तीनाममायो अदिमाथया । पुष्टिराचरणं तस्यां विधेयं परमादरात् ॥ ११० ॥
 क्रोधो मानस्वया माया लोभयेति महाद्विषः । कथायाद्येयं लोकः संयारं परिवर्तते ॥ १११ ॥
 श्रुमातो मृदुतः संगोऽदुल्लाङ्घितयोगतः । विधेयो निग्रहस्त्वेषां मूत्रनिर्दिष्टकारिणा ॥ ११२ ॥
 धर्मसंश्रमिदं सर्वं वक्तव्यपरिकीर्तितं । त्वय्यथोदितो धर्मो विज्ञेयोऽस्य नियेदितः ॥ ११३ ॥
 स्मनस्पर्यनप्राणचक्षुःश्रोत्राभिधायतः । प्रमिद्वान्तीन्द्रियाण्येषां निर्जयो धर्म उच्यते ॥ ११४ ॥
 उपवासावमौदये परिस्त्वयानवृत्तिता । स्थानं च परित्यागो विधित्तं शयनासनं ॥ ११५ ॥
 कापचलेन इति श्लोक्तं बाह्यं पोढा तपःस्थितं । तपसोऽभ्यंतरस्यैतद्भूतिस्थानीयमिष्यते ॥११५॥

प्रायश्चितं विनीतिश्च वैद्यावृत्त्यकृतिस्तथा । स्वाध्यायेन च संबंधो व्युत्सर्गोऽध्यानसुचर्म ॥ ११६ ॥
 एतदभ्यंतरे षोढा तपश्चरणमिष्यते । तपः समस्तमप्येतद्धर्म इत्यभिधीयते ॥ ११७ ॥
 धर्मेणानेन कुर्वति भव्याः कर्मवियोजनं । कर्म चाद्भुतमत्यंतव्यवस्थापरिवर्तनं ॥ ११८ ॥
 शक्नोति वाधितुं सर्वान् मानुषानमरांस्तथा । लोकाकाशं च संरोद्धुं वपुषा विक्रियात्मना ॥ ११९ ॥
 एकप्रासत्त्वमानेतुं त्रैलोक्यं च महाबलः । अष्टमेदमहैश्वर्यं योगं चाप्नोतिदुर्लभं ॥ १२० ॥
 हंति तापं सहस्रांशोस्तुषारत्वमुहुग्रभोः । करोति पूरणं वृष्ट्या सर्वस्य जगतः क्षणात् ॥ १२१ ॥
 मस्मतां नयते लोकमाश्रीविषयदीक्षणात् । कुस्ते मंदरोत्क्षेपं विक्षेपणमुदन्वतां ॥ १२२ ॥
 ज्योतिश्चक्रं समुद्धर्तुमिद्ररुद्रादिसाध्वसं । रत्नकांचनवर्षं च ग्रावसंधातसर्जनं ॥ १२३ ॥
 व्याधीनामतितीव्राणां शमनं पादपांशुना । नृणामद्भुतेहेतूनां विभवानां समुद्भवं ॥ १२४ ॥
 जीवः करोति धर्मेण तथान्यदपि दुष्करं । नैव किञ्चिदसाव्यत्वं धर्मस्य प्रतिपद्यते ॥ १२५ ॥
 धर्मेण मरणं प्राप्ता ज्योतिश्चक्रतिरस्कृतिं । कृत्वा कल्पान् प्रपद्यते सौधर्मोदीन् गुणालयान् १२६
 सामानिकाः सुराः केचिद्भवंत्यन्ये सुराधिपाः । अहमिद्रस्तथान्ये च कृत्वा धर्मस्य संग्रहं १२७
 हेमस्कटिकवैहृयस्तंभसंभारनिर्मितान् । तद्भित्तिभासुरान् तुंगान् प्रासादान्वहुभूमिकान् ॥ १२८ ॥

पञ्चपुराणम् ।

अंभाजदधिमध्वादिविचित्रमणिशुद्धिमान् । युक्ताकलापसंयुक्तान् वातायनविराजितान् ॥ १२९ ॥
 रुग्भिश्रमैः सिद्धैर्गैरन्यैश्च चारुभिः । रूपनिचितपार्श्वोभिवेदिकाभिरलंकृतान् ॥ १३० ॥
 चंद्रशालादिभिर्धुक्तान् ध्वजामालाविभूषितान् । सोपासनमनोहारि शयनासनसंगतान् ॥ १३१ ॥
 आतोद्यवरसंपूर्णानिच्छासंचारकारिणः । युक्तान् सस्यस्त्रियेण पुंडरीकादिलक्षितान् ॥ १३२ ॥
 विमानप्रभृतीन् जीवा निलयान् धर्मकारिणाः । प्रपद्यंतैकेशीतांशुदीप्तिकांत्यभिसाविनः ॥ १३३ ॥
 सुखनिद्राथये यद्बद्धिसुद्धं धिमलद्रियं । अचिरोदिततिग्मांशुदीप्तं कांत्या समं विधोः ॥ १३४ ॥
 रजःस्त्रैदरुजासुक्तं सामोदममलं मृदु । श्रिया परमया युक्तं बहुव्यसुपपादजै ॥ १३५ ॥
 शरीरं लभ्यते धर्मात्प्राणिभिः सुरसब्रह्म । अलंकाराश्च भावकतिरोहितादिगंतरं ॥ १३६ ॥
 सरोरुहदलस्पर्शचरणाः कांतिवन्मखाः । तुलाकोटिकसंदहरक्तांशुकदशाननाः ॥ १३७ ॥
 रंभास्तंभसमस्पर्शजघांतगतजानुकाः । कांचीगुणांचितोदारानितंबा द्विरदक्रमाः ॥ १३८ ॥
 अनुदारवलीभंगतनुमध्यधिराजिताः । नवोदितक्षपानाथप्रतिमस्तनमंडलाः ॥ १३९ ॥
 रत्नावलीप्रभाजालनिर्मुक्तघनचंद्रिकाः । मालवीमार्दवोपेततनुबाहुलताभृतः ॥ १४० ॥
 महार्धमणिवाचालवलयाकुलपाणयः । अशोकपल्लवस्पर्शकरांगुलिगलत्प्रभाः ॥ १४१ ॥

कंबुकंठारदच्छायापिहितद्विजवाससः । लावण्यलिप्तसर्वाशकपोलामलदर्पणाः ॥ १४२ ॥
 लोचनांतघनच्छायाकृतकर्णायंतसकाः । मुक्तापरीतपद्माभमणिसीमंतभूषणाः ॥ १४३ ॥
 अमरासितक्षुभ्रमातिमृदुकेशकलापिकाः । मृणालकोमलस्पर्शवपुो मधुरस्वराः ॥ १४४ ॥
 अत्यंतशुपचारज्ञा नितान्तशुभगाक्रियाः । नंदनप्रभवामोदसमनिश्चाससौरभाः ॥ १४५ ॥
 इंगितज्ञानकुशलाः पंचेंद्रियसुखावहाः । कामरूपधरा धर्मात्प्राप्यंतेऽप्सरसो दिवि ॥ १४६ ॥
 संकल्पमात्रसंभूतसर्वोपकरणं पुरु । विपयोत्थं सुखं ताभिः प्राप्नुवंति समं सुराः ॥ १४७ ॥
 सुखं यत्त्रिदशावासे यच्च मानुषविष्टे । फलं तद्गदितं सर्वं धर्मस्य जिनंगुर्वैः ॥ १४८ ॥
 ऊर्ध्वाधोमध्यलोकेषु यो नामसुखसंज्ञितः । भोक्तृणां जायते भावः स सर्वो धर्मसंभवः ॥ १४९ ॥
 दाता भोक्ता स्थितः कर्ता यो नरः प्रतिवासरं । रक्ष्यते नृसहस्रैर्वैः सर्वं तद्भर्मजं फलं ॥ १५० ॥
 यत्तत्सुरसहस्राणां हारिभूषणधारिणां । प्रभुत्वं कुरुते शक्रस्तत्फलं धर्मसंभवं ॥ १५१ ॥
 यन्मोहारिपुमुद्गास्य रत्नत्रयसमन्विताः । सिद्धस्थानं प्रपद्यंते शुद्धधर्मस्य तत्फलं ॥ १५२ ॥
 अप्राप्य मानुषं जन्म सत्स्वधर्मो न लभ्यते । तस्मान्मनुष्यसंप्राप्तिः परमा सर्वजन्मसु ॥ १५३ ॥
 राजा श्रेष्ठो मनुष्याणां मृगाणां केसरी यथा । पक्षिणां विनतापुत्रो भवानां मानुषो भवः ॥ १५४ ॥

पञ्चपुराणम् ।

॥ १५५ ॥

सारस्त्रियुवने धर्मः सर्वद्रियसुखप्रदः । क्रियते मानुषे देहे ततो मनुजता परा ॥ १५५ ॥
 वृणानां शालयः श्रेष्ठाः पादपानां च चंदनाः । उपलानां च रत्नानि भवानां मानुषो भवः ॥ १५६ ॥
 उत्सर्पिणीसहस्राणि परिभ्रम्य कथंचन । लभ्यते वा नवा जन्म मनुष्याणां शरीरिणा ॥ १५७ ॥
 अवाप्य दुर्लभं तद्यः क्लेशनिर्मोक्षकारणं । जनो न कुर्वते धर्मं यात्यसौ दुर्गतीः पुनः ॥ १५८ ॥
 पतितं तन्मनुष्यत्वं पुनर्दुर्लभसंगमं । समुद्रसलिले नष्टं यथा रत्नं महागुणं ॥ १५९ ॥
 इहैव मानुषे लोके कृत्वा धर्मं यथोचितं । स्वर्गादिषु प्रपद्यते सर्वप्राणश्रुतः फलं ॥ १६० ॥
 सर्वशोक्तमिदं श्रुत्वा भानुर्कर्णः ससंमदः । मत्पया ग्रणम्य पयाधः पर्यपृच्छत्कृताञ्जलिः ॥ १६१ ॥
 भगवन्न ममाद्यापि जायते प्राप्तवृत्तिता । अतो विधानतो धर्मे निवेदयितुमर्हसि ॥ १६२ ॥
 ततोऽनंतवल्लोऽधोचिद्विशेषं सौकृतं शृणु । संसाराद्येन मुच्यते प्राणिनो भव्यताश्रुतः ॥ १६३ ॥
 द्विविधो गदितो धर्मो महत्त्वादाणवाद्यथा । आद्योऽगारवियुक्तानामन्यथ भववर्तिनां ॥ १६४ ॥
 विष्टसर्वसंगानां श्रमणानां महात्मनां । कीर्तयामि समाचारं दुरितक्षोदनक्षमं ॥ १६५ ॥
 मते सुव्रतनाथस्य लीलानिखिलवेदिनः । मृत्युजन्मसमुद्भूतमहत्त्राससमन्विताः ॥ १६६ ॥
 एतदसदृशं ज्ञात्वा मनुष्यत्वमसारकं । संज्ञेनराहिता धन्या श्रवणत्वपुपाश्रिताः ॥ १६७ ॥

रता महत्त्वयुक्तेषु पंचसंख्येषु साधवः । व्रतेष्वविग्रहत्यागात्तत्त्वावगमत्तत्पराः ॥ १६८ ॥
 समितिष्वपि तत्संख्यासंगतासु सुचेतसः । अभियुक्ता महासत्त्वास्त्रिसंख्यासु च गुप्तिषु ॥ १६९ ॥
 अहिंसा सत्यमस्तेयं ब्रह्मचर्यं यथोदितं । येषामस्ति न तेषां स्यात्परिग्रहसमाश्रयः ॥ १७० ॥
 देहेऽपि ये न कुर्वन्ति निजे रागे मनीषिणः । कःस्यात्परिग्रहस्तेषां यत्रास्तमितशायिनां ॥ १७१ ॥
 अपि बालाग्रमात्रेण पापोपार्जनकारिणा । ग्रंथेन रहिता धीरा मुनयः सिंहविक्रमाः ॥ १७२ ॥
 समस्तप्रतिबंधेन समीरणवदुज्जिताः । खगानामपि संगः स्यान्नतु तेषां मनागपि ॥ १७३ ॥
 ब्योमवन्मलसंधरहिताः श्लाघ्यचेष्टिताः । रजनीनाथवत्सौम्या दीप्ता दिवसनाथवत् ॥ १७४ ॥
 निम्नगानाथगंभीरा धीरा भूधरनाथवत् । भीतकूर्मवदत्यंतगुप्तैर्द्रियकदंबकाः ॥ १७५ ॥
 क्षमया क्षमया तुल्याः कपायोद्रेकवर्जिताः । अशीत्या गुणलक्षणां चतुःसहितयान्विताः १७६
 अष्टदशजिनोदिष्टशीलसहस्र (?) चान्विता । अत्यंताढ्यास्तपोभूत्या सिद्धयाकांक्षणतत्पराः ॥
 जिनोदिताथसंस्कृता विदितापरशासनाः । श्रुतसागरपारस्था मुनयो यमधारिणः ॥ १७८ ॥
 नियमानां विधातारः समुन्नद्धतयोज्जिताः । नानालब्धिक्लृतासंगा महामंगलमूर्तयः ॥ १७९ ॥
 एवंगुणाः समस्तस्य जगतः कृतमंडनाः । श्रमणास्तनुकर्मणः प्रयांत्युत्तमदेवतां ॥ १८० ॥

पद्मपुराणम् ।

द्वित्रैर्भवेच्च निश्शेषं कल्पं ध्यानवन्दिना । निर्देहं प्रतिपद्यते सुखं सिद्धसमाश्रितं ॥ १८१ ॥
 स्नेहपंजररुद्रानां गृहाश्रमनिवासिनां । धर्मोपायं प्रवक्ष्यामि शृणु द्वादशधा स्थितं ॥ १८२ ॥
 ब्रतान्यभूनि पंचैषां शिखा चोक्ता चतुर्विधा । गुणास्त्रयो यथाशक्ति निर्यमास्तु सहस्रशः १८३
 प्राणान्तिपाततः स्थूलाद्विरतिर्वितथा तथा । ग्रहणात्परवित्तस्य परदारसंसागमात् ॥ १८४ ॥
 अनंतायाश्च गर्द्धायाः पंचसंख्यमिदं व्रतं । भावना चैयमेतेषां कथिता जिनपुंगवैः ॥ १८५ ॥
 इष्टो यथात्मनो देहः सर्वेषां प्राणिनां तथा । एवं ज्ञात्वा सदा कार्या दया सर्वोसुधारिणां १८६
 एषैव हि पराकाष्ठा धर्मस्योक्ता जिनाधिपैः । दयाराहितचित्तानां धर्मैः स्वल्पोऽपि नेष्यते १८७
 वचनं परपीडार्यां हेतुत्वं यत्प्रपद्यते । अलीकमेव तत्प्रोक्तं सत्यमस्माद्विपर्यये ॥ १८८ ॥
 वधादि कुरुते जन्मन्यस्मिस्तेयमनुष्ठितं । कर्तुः परत्र दुःखानि विविधानि कुयोनिषु ॥ १८९ ॥
 तस्मात्तत्सर्वयत्नेन मतिमान् वर्जयेन्नरः । लोकद्वयविरोधस्य निमित्तं क्रियते कथं ॥ १९० ॥
 परिवर्ज्यां भुजंगीव चनितान्यस्य दूरतः । सा हि लोभवन्धा पापा पुरुषस्य विनाशिका ॥ १९१ ॥
 यथा च जायते दुःखं रुद्रायामात्मन्योपिति । नरांतरेण सर्वेषामियमेव व्यवस्थितिः ॥ १९२ ॥
 उदारश्च तिरस्कारः प्राप्यतेऽत्रैव जन्मनि । तिर्यङ्मनरकयोर्दुःखं प्राप्यमेवातिदुस्सहं ॥ १९३ ॥

प्रमाणं कार्यमिच्छया सा हि दद्यान्निरंकुशा । महद्बुद्धिमिहाल्पेयौ भद्रकांचनसंज्ञकौ ॥ १९४ ॥
 विक्रता वदरादीनां भद्रो दीनारमात्रकं । द्रविणं प्रत्यजानीत द्यूतोवत्समि च्युते ॥ १९५ ॥
 प्रसेवकमितोजगृह्णादीनारं तु कुतूहली । तत्र कांचननामा तु सर्वमेव प्रसेवकं ॥ १९६ ॥
 दीनारस्वामिना राज्ञा कांचनो वीक्ष्य नाशितः । स्वयमपिंतदीनारो भद्रस्तु परिपूजितः ॥ १९७ ॥
 विगमोज्ज्वलं द्विग्विदिक्रपरिवर्जनं । भोगोपभोगसंख्यानं त्रयमेतदुणव्रतं ॥ १९८ ॥
 सामाधिकं प्रपन्नेन प्रोपधानशनं तथा । सविभागोऽतिथीनांच संलेखत्रायुषः क्षये ॥ १९९ ॥
 संकृतो न त्थौ यस्य कृतो यथापरिग्रहः । गृहमेति गुणयुक्ताः श्रमणः सोऽतिथिः स्मृतः २०० ॥
 संविभागोऽस्य कर्तव्यो यथाविभवमादरात् । विधिना लोभयुक्तेन भिक्षोपकारणादिभिः २०१ ॥
 मधुनो मधतो मांसाद्द्यूततो रात्रिभोजनात् । वेद्यासंगमनाच्चास्य विरतिर्नियमः स्मृतः ॥ २०२ ॥
 गृहधर्ममिमं कृत्वा समाधिप्राप्तपंचतः । प्रपद्यते सुदेवत्वं च्युत्वा च सुमनुष्यतां ॥ २०३ ॥
 भवानामेवमष्टानामंतः कृत्वानुवर्तनं । खत्रयस्य निर्ग्रथो भूत्वा सिद्धिं समश्नुते ॥ २०४ ॥
 नरत्वं दुर्लभं प्राप्य यथोक्ताचरणक्षमः । श्रद्धयाति जिनेकं यः सोऽप्यासन्नशिवालयः ॥ २०५ ॥
 सम्यग्दर्शनलाभेन केवलेनापि मानवः । सर्वलाभवरिष्ठेन दुर्गतित्रासमुञ्चति ॥ २०६ ॥

पञ्चपुराणम् ।

कुरुते यो जिनैन्द्राणां नमस्कारं स्वभात्रतः । पुण्याधारः स पापस्य लवेनापि न युज्यते ॥२०७॥
 सधः समस्तमायाति भवकोटिभिरजितं ॥ २०८ ॥
 यःस्मरत्यपि मावेन जिनास्तस्याशुभं क्षयं । त्रैलोक्यं सारारवं यो दधाति हृदये जिनं ॥ २०९ ॥
 प्रशस्ताः सततं तस्य गृहाः सर्वे शकुंतलयः । भावात्स्याचिरात्कृत्स्नकर्ममुक्तिरसंशया ॥ २१० ॥
 अर्हते नम इत्येतत्प्रयुक्ते यो वचो जनः । भावात्स्याचिरात्कृत्स्नकर्ममुक्तिरसंशया ॥ २११ ॥
 जिनचंद्रप्रथारक्षिमसंगमादेति शुद्धतां । सिद्धियोग्यामुमत्स्रांतः कुमुदं परमालयं ॥ २१२ ॥
 अर्हत्सिद्धमुनिभ्यो यो नमस्यां कुरुते जनः । स परितभयो ज्ञेयः सुशासनजनप्रियः ॥ २१३ ॥
 जिनविधे जिनकारं जिनपूजां जिनस्तुतिं । यः करोति जनस्तस्य न किञ्चिद्दुर्लभं भवेत् ॥२१४॥
 नरनाथः कुंडुंजी वा धनाढ्यो दुर्विधोऽथवा । जनो धर्मेण यो युक्तः स पूज्यः सर्वविष्टये ॥२१४॥
 महाविनयसंपन्नाः कृत्याकृत्यविचक्षणाः । जना गृहाथमस्थानां प्रधाना धर्मसंगमात् ॥ २१५ ॥
 मधुमांससुरादीनामुपयोगं न कुर्वते । ये जनास्ते गृहस्थानां ललामत्वे प्रतिष्ठिताः ॥ २१६ ॥
 शंक्रया कांक्षया युक्ता तथा ये विचिकित्सया । सुदूररहितानः परदृष्टिप्रशंसया ॥ २१७ ॥
 अन्यशासनसंबद्धसंस्त्वेन विवर्जिताः । जंतवस्ते गृहस्थानां प्रधानपदमाश्रिताः ॥ २१८ ॥
 सुचारुवसनोऽन्यंतसुराभिः प्रियदर्शनः । शस्यमानः पुरस्त्रीभिर्याति यो वंदितु जिनं ॥ २१९ ॥

ईक्षमाणो महीं युक्तविकारत्वारुभावनः । साद्युकृत्यसमुद्युक्तः पुण्यं तस्यांतवर्जितं ॥ २२० ॥
 तृणोपमं परद्रव्यं पश्यति स्वसमं परं । परयोपां समां मातुर्ये ते धन्यतमा जनाः ॥ २२१ ॥
 प्रतिपद्य कदा दीक्षां विहरिष्यामि मेदिनी । क्षपयित्वा कदा कर्म प्रपत्स्ये सिद्धसंश्रयं ॥ २२२ ॥
 एवं प्रतिदिनं यस्य ध्यानं विमलचेतसः । भीतानीव न कुर्वति तेन कर्माणि संगतिं ॥ २२३ ॥
 सप्ताष्टजन्मभिः केचिद्विद्वि गच्छति जंतवः । केचिद्गुणतपः कृत्वा द्वित्रैरेव सुचेतसः ॥ २२४ ॥
 क्षिप्रं याति महानंदं मध्यमा भव्यजंतवः । असमर्थास्तु विश्राम्य मार्गस्य यदि वेदकाः ॥ २२५ ॥
 अहोऽपि योजनशतमविद्वान्वत्सर्मयोजनः । भ्राम्यतीष्टभवामोति सपदं न चिरादपि ॥ २२६ ॥
 तथोग्रमपि कुर्वाणास्तयो वितथदर्शनाः । प्राप्नुवंति पदं नैव जन्ममृत्युविवर्जितं ॥ २२७ ॥
 मोदांधकारसंछन्ने कपायोरगसंकुले । ते भ्रमंति भवारण्ये नष्टयुक्तिपथा जनाः ॥ २२८ ॥
 न शीलं न च सम्यक्त्वं न त्यागः साधुगोचरः । यस्य तस्य भवान्वोधितरणं जायते कथं २२९
 विध्यस्य स्रोतसा नागा यत्रोहते नगोन्नताः । वराकाः शशकास्तत्र चिरं नीता विसंशयं ॥ २३० ॥
 मृत्युजन्मजरावर्तभवस्रोतोविवर्तिनः । कुतीर्थ्या यत्र नीयंते तद्भक्तेष्वत्र का कथा ॥ २३१ ॥
 यथा तरयितुं शक्ता न शिला सलिले शिलां । तथा परिग्रहासक्ता कुतीर्थ्याः शरणागतान् २३२

पञ्चपुराणम् ।

तपोनिर्दिग्धपापा, ये लघवस्तत्त्ववेदिनः । त, एव तारणे शुक्ता जनानामुपदेशतः ॥ २३३ ॥

संसारसागरे भीमे रत्नद्वीपोयमुत्तमः । यदेतन्माचुर्यं क्षेत्रं तद्वि दुःखेन लभ्यते ॥ २३४ ॥

तस्मिन्नियमरत्नानि गृहीतान्यानि धीमता । अवश्यं देहशुत्सृज्य कर्तव्यो मयसंकमः ॥ २३५ ॥

अतो यथात्र सुद्वार्यं कश्चित्संचूर्णयेन्मर्षिन् । त्रिययार्थं, तथा धर्मरत्नानां चूर्णको जनः ॥ २३६ ॥

अनिह्यत्वं शरीरादेरभावं शरणस्य च । अशुचित्वं, तथान्यत्वमात्मनो देहपंजरात् ॥ २३७ ॥

एकत्वमय, संसारो लोकस्य च विचित्रता । आस्रवः संवरः पूर्वकर्मणां निर्जरा, तथा ॥ २३८ ॥

बोधिदुर्लभतार्थमस्वाख्यातत्वं जिनैर्यैः । द्वादशैवमनुश्रेष्ठा कर्तव्या हृदये सदा ॥ २३९ ॥

आत्मनः शक्तियोगेन धर्म, यो यादृशं भजेत् । स, तस्य तादृशं पुंक्तं फलं देवादिभूमिषु ॥ २४० ॥

एवं यदन्नसौ पृष्टो भानुकर्णेन केचली । सभेदं नियमं नाथ क्षातुमिच्छामि संप्रतं ॥ २४१ ॥

ततो जगाद भगवान् भानुकर्णेन विद्यया । नियमश्च तपश्चेति द्वयमेतन्न भिद्यते ॥ २४२ ॥

तेन युक्तो जनः शुक्या तपस्वीति निगद्यते । तत्र सर्वप्रयत्नेन मतिः कार्यो सुमेधता ॥ २४३ ॥

स्वल्पं स्वल्पमपि प्राज्ञैः कर्तव्यं सुकृतार्जनं । पतन्निर्विदुभिर्जोता महानघः समुद्रगाः ॥ २४४ ॥

अहो सुहृत्मात्रं यः कुरुते श्रुक्तिवर्जनं । फलं तस्योपवासिन समं मासेन जायते ॥ २४५ ॥

तत्र स्वर्गे सहस्राणि समानां दश कीर्तितं । भुञ्जानस्य जनस्योर्ध्वभोगं चित्तोपपादितं ॥ २४६ ॥
 श्रद्धधानो मंतं जैनं यः करोति पुरोदितं । पत्न्यैस्तस्योपमान्नीयकालः स्वर्गे महात्मनः ॥ २४७ ॥
 द्युत्वा तत्र मनुष्यत्वे लभते भोगसुखं । यथोपवनया लब्धं तापसान्वयजातया ॥ २४८ ॥
 दुःखिन्पुवनाञ्चधुर्वदराद्युपजीविनी । आदरादीक्षिता राज्ञा मुहूर्तव्रतसंभवात् ॥ २४९ ॥
 कुमारी व्रतकस्यापि परया द्रव्यसंपदा । योजिता सुतरां जाता धर्मसंविग्रमानसा ॥ २५० ॥
 जिनेन्द्रवचनं यस्तु कुर्वन्तर्वर्जितं । अनंतरमसौ सौख्यं परलोके गतोऽभुते ॥ २५१ ॥
 मुहूर्तद्वितयं यस्तु न युक्ते प्रतिवासरं । पृष्ठोपवासिता तस्य जंतोर्मासेन जायते ॥ २५२ ॥
 मुहूर्तत्रिशतं कृत्वा काले यावति तावति । आहारवर्जनं जंतुरुपवासफलं भजेत् ॥ २५३ ॥
 मुहूर्तयोजनं कार्यमेवमेवाष्टमादिषु । अधिकं तु फलं वाच्यं हेतुदृढयत्नरूपतः ॥ २५४ ॥
 अवाप्यास्य फलं नाके नियमस्य शरीरिणः । मनुष्यतां समासाद्य जायतेऽद्भुतचेष्टिताः ॥ २५५ ॥
 लाघण्यपंकलिप्तानां हारिविभ्रमकारिणां । भवंति कुलदाराणां पतयो धर्मशेषतः ॥ २५६ ॥
 स्त्रियोऽपि स्वर्गतश्च्युत्वा मनुष्यभवमागताः । महापुरुषसंसेव्या यांति लक्ष्मीसमानतां ॥ २५७ ॥
 आदित्येऽस्तमनःप्राप्ते कुरुते योन्नवर्जनं । भवेदभ्युदयोस्यापि सम्यग्दृष्टेर्विशेषतः ॥ २५८ ॥

पद्मपुराणम् ।

अप्सरोमंडलांतस्थो विमाने रत्नमासुरे । बहुपल्योपमं कालं धर्मेणानेन तिष्ठति ॥ २५९ ॥
 मनुष्यत्वं समासाद्य दुर्लभं तत्परायणः । भवेद्यानस्य कर्तव्यं जिनस्य समुपासनं ॥ २६० ॥
 यस्य कांचननिर्मोणा योजनं जायते मही । आसने जायते देवतियगमानुपसेविता ॥ २६१ ॥
 प्रातिहार्याणि यस्माष्टौ चतुस्त्रिंशन्महाद्भुतं । सहस्रभास्कराकारं रूपं लोचनसौख्यदं ॥ २६२ ॥
 मन्व्यः प्रणाममेतस्य यः करोति विचक्षणः । समुत्तरति कालेन स स्तोकेन भवार्णवं ॥ २६३ ॥
 उपायमेतमुज्झित्वा शांतिप्राप्तौ शरीरिणां । नान्यः कश्चिदुपायोस्ति तस्मात्सेव्यः स यत्नतः ॥ २६४ ॥
 मार्गो गोदंडकाकाराः संत्यन्येऽपि सहस्रशः । कुतीर्थसंचिता येषु विमुह्यति प्रसादिनः ॥ २६५ ॥
 न सम्यक्कृत्वा तेषु मधुमांसादितेवनात् । जने तु कणिकाप्यस्ति न दोषस्य प्ररूपणे ॥ २६६ ॥
 त्याज्यमेतत्परं लोके यत्प्रपीड्य दिवा क्षुधा । आत्मानं रजनीमुक्त्या गमयत्यर्जितं शुभं ॥ २६७ ॥
 निश्चि शुक्तिरधर्मो धर्ममेत्वेन प्रकल्पितः । पापकर्मकठोराणां तेषां दुःखप्रबोधनं ॥ २६८ ॥
 दर्शनासोचरीभूते सर्वे परमलालसः । शुकं पापमना जंतुर्दुर्गतिं नावबुद्धयते ॥ २६९ ॥
 मधिकं क्रीटकेशादि भक्षयते पापजंतुना । तमः पटलसंछन्नचक्षुषा पापबुद्धिना ॥ २७० ॥
 डाकिनीप्रेतभृतादिकुत्सितप्राणिभिः समं । भक्तं तेन भवेद्येन क्रियते रात्रिभोजनं ॥ २७१ ॥

सारमेयाखुमार्जारप्रभृतिप्राणिभिः संमं । मांसाहारैर्भवेदुक्तं तेन यो निशि वल्गते ॥ २७२ ॥
 अथवा किं प्रपंचेन पुलकैर्नेह भाव्यते । क्षपायामश्रता सर्वं भवेदशुचिभक्षितं ॥ २७३ ॥
 विरोचनेऽस्तसंसर्गं गते ये भुञ्जते जनाः । ते मानुषतया बद्धा पशवो गदिता बुधैः ॥ २७४ ॥
 नक्तं दिवा च भुञ्जानो विमुखो जिनशासने । कथं सुखी परत्र स्यान्नित्तो नियमोज्झितः २७५
 दयायुक्तो जिनेन्द्राणां पापः कुत्साशुदाहरन् । अन्यदेहं गतो जंतुः पूतिगंधमुखो भवेत् ॥२७६॥
 मांसं मद्यं निशाशुक्तिं स्तेयमन्यस्य योपितं । सेवते यो जनस्तेन भवे जन्मद्वयं हतं ॥ २७७ ॥
 हृस्वायुर्विचमुक्तथ व्याधिपीडितचिग्रहः । परत्र सुखहीनः स्यान्नक्तं यः प्रत्यवश्यति ॥ २७८ ॥
 प्राप्नोति जन्ममृत्युं च दीर्घकालमनंतरं । पच्यते गर्भवासेषु दुखेन निशि भोजनात् ॥ २७९ ॥
 वराहवृकमार्जारहंसकाकादियोनिषु । जायते सुचिरं कालं रात्रिभोजी कुदर्शनः ॥ २८० ॥
 उत्सर्पिण्यवसर्पिण्योः सहस्राणि कुयोनिषु । आपनीपद्यते दुःखं कुधीर्यो निशि वल्गते ॥२८१॥
 अवाप्य यो मृतं जैनं नियमेष्ववतिष्ठते । अशेषकिल्बिषं दग्ध्वा सुस्थानं सोधिगच्छति ॥२८२॥
 रत्नत्रितयसंपूर्णां अशुव्रतपरायणाः । तरणाबुदिते भव्या भुञ्जते दोषवर्जितं ॥ २८३ ॥
 अपापास्तेऽधिगच्छंति चिभानेशास्त्रिविष्टपे । परं भोगं न ये रात्रौ भुञ्जते कल्याणराः ॥ २८४ ॥

पद्मपुराणम् ।

ततश्च्युत्वा मनुष्यत्वं प्राप्य निदाविबर्जितं । भुञ्जते चक्रवर्त्यादिविमवोपहृतं सुखं ॥ २८५ ॥

सौधमूर्तिद्वि कल्पेषु मातृपावीतकारणं । प्राप्तुवंत परं योगं सिद्धिं च शुभचेष्टिताः ॥ २८६ ॥

जगद्धिता महामात्या राजानः पीठमर्दिनः । संमताः सर्वलोकस्य भवंति दिनभोजनात् ॥ २८७ ॥

घनवंतो गुणोदाराः सुरूपा दीर्घजीविताः । जिनचोधिसमायुक्ताः प्रधानपदसंस्थिताः ॥ २८८ ॥

अमहत्तेजसः संख्ये पुरादीनामधीश्वराः । विचित्रवाहनोपेताः सामंतकृतपूजनाः ॥ २८९ ॥

मवनेशाः सुरेशाश्च चक्रांकविमवाश्रिताः । महालक्षणसंपन्ना भवंति दिनभोजनात् ॥ २९० ॥

आदित्यवत्प्रभावंतथं द्रवत्साम्यदर्शनाः । अनस्तामितभोगाढ्यास्ते येऽनस्तमितोद्यताः ॥ २९१ ॥

अनाथा दुर्मंगा मातृपितृभ्रातृविवर्जिताः । शोकदारिद्र्यसंपूर्णाः स्त्रियः स्युर्निशि भोजनात् २९२

रूथस्फुटितहस्तादिस्थांगीश्रिपिटनारिक्ताः । धीभत्सदर्शनाः क्लिन्नचक्षुषो दुष्टलक्षणाः ॥ २९३ ॥

दुर्गंधविग्रहा भद्रमुमहादशनच्छदाः । उल्बणथुतयः पिगस्फुटिताग्रशिरोरुहाः ॥ २९४ ॥

अलावृवीजसंस्थानदर्शनाः शुक्लविग्रहाः । क्राणकुंठगतच्छाया विधर्षा परपत्वचः ॥ २९५ ॥

अनेकरोगसंपूर्णमलिनाश्छिद्रवाससः । कुत्सितान्नजीविन्यः परकर्मसमाश्रिताः ॥ २९६ ॥

वृत्कृतश्रवणं व्यग्रं धनबंधुविवर्जितं । प्राप्नुवंति पतिं नार्यो रात्रिभोजनतत्पराः ॥ २९७ ॥

दुःखभारसमाक्रान्ता बालवैधव्यसंगताः । अंबुकाष्ठादिवाहिन्यो दुःपुरोदरतत्पराः ॥ २९८ ॥
 सर्वलोकपराभूता वाग्वासीनष्टचेतसः । अंकत्रणशताधारा भवंति निशि भोजनात् ॥ २९९ ॥
 उपशांताशया यास्तु नार्यःशीलसमन्विताः । साधुवर्गहिता रात्रिभोजनाद्विरतात्मिका ॥ ३०० ॥
 लभंते ता यथाभीष्टं भोगं स्वर्गे समावृताः । परिवारेण मूर्धस्थपाणिना शासनैपिणाः ॥ ३०१ ॥
 ततश्च्युताः स्फुरंत्युच्चैः कुले विभवधारिणि । शुभलक्षणसंपूर्णा गुणैः सर्वैः समन्विताः ॥ ३०२ ॥
 कलाविशारदा नेत्रमानसलेहविग्रहाः । विभुंचंत्योमृतं वाचा ह्लादयंत्योऽखिलं जनं ॥ ३०३ ॥
 भवंत्युत्कंठया युक्तास्तासु विद्याधाराधिपाः । हरयो बलदेवांश्च तथा चक्रांकितश्रियः ॥ ३०४ ॥
 विद्युद्रक्तोत्पलच्छायाः स्फुरल्ललितकुंडलाः । नरैर्द्रकृतसंबंधा भवंति दिनभोजनात् ॥ ३०५ ॥
 अन्नं यथेप्सितं तासां जायते भृत्यकल्पितं । निशासु या न कुर्वति भोजनं करुणापराः ॥ ३०६ ॥
 श्रीक्रांतासुप्रभातुल्याः सुभद्रासदृशस्तथा । लक्ष्मीसमस्त्विषो योषा भवंति दिनभोजनात् ॥ ३०७ ॥
 तसान्तरेण नार्या वा नियमस्तेन चेतसा । वर्जनीया निशाशुक्तिनेकापायसंगता ॥ ३०८ ॥
 अत्यल्पेन प्रयासेन शर्मवसुपलभ्यते । ततो भजत तं नित्यं स्वसुखं को न वांछति ॥ ३०९ ॥
 धर्मो मूलं सुखोत्पत्तये च धर्मो दुःखकारणं । इति ज्ञात्वा भजेद्धर्ममधर्मं च विवर्जयेत् ॥ ३१० ॥

पद्मपुराणम् ।

आगोपालांगना लोके प्रसिद्धामेदमागतं । यथा धर्मेण श्रमेति विपरितेन दुःखिता ॥ ३११ ॥
 धर्मस्य पश्य माहात्म्यं येन नाकच्युता नराः । उत्पद्यंते महाभोगा मनुष्यस्य मनोहराः ॥ ३१२ ॥
 जलस्थलसमुद्रभूतत्त्वानां ते समाश्रयाः । औदासीन्यमपि प्राप्ता भवंति सुखिनः सदा ॥ ३१३ ॥
 सुवर्णचक्रसस्यादिमांडागाराणि मानवैः । रक्ष्यंते सततं तेषां विचित्रायुधपाणिभिः ॥ ३१४ ॥
 प्रभूतं गोमहिष्यादि वारणास्तुरगा रथा । भृत्या जनपदा ग्रामाः प्रासादा नगराणि च ॥ ३१५ ॥
 दासवर्गो विशाला श्रीविष्टरं हरिभिर्युतं । मानसस्यैद्रियाणां च विपयाहरणक्षमाः ॥ ३१६ ॥
 हंसीविभ्रमगामिन्यो घनलावण्यविग्रहाः । माधुर्ययुक्तनिस्वानाः पीनस्तन्यः सुलक्षणा ॥ ३१७ ॥
 चक्षुषां वागुरातुल्यास्तरुण्यो हारचेष्टिता । नानालंकारधारिण्यो दास्यः पुण्यफलात्मिकाः ३१८ ॥
 उपायं केचिदज्ञात्वा घर्माख्यं सुखसंततैः । मूढा तस्य समारभे न यतंतेऽसुधारिणः ॥ ३१९ ॥
 पापकर्मवशात्मानः केचिच्छ्रुत्वापि मानवाः । शर्मोपायं न सेवंते धर्मं दुष्कृततत्पराः ॥ ३२० ॥
 उपशान्तिं गते केचित् सचेष्टारोधिकर्मणि । अभिगम्य गुरुं धर्मं पृच्छंत्युद्यतचेतसः ॥ ३२१ ॥
 उपशान्तिरधर्मस्य कर्मणस्तद्गुरोर्वचः । अर्थवज्जायते तेषु श्रेष्ठानुष्ठानकारिषु ॥ ३२२ ॥
 इमं ये नियमं प्राज्ञाः कुर्वते द्युक्तदुष्कृताः । एके भवंति ते नाके द्वितीया वा महागुणाः ॥ ३२३ ॥

समयं येऽनगाराणां भुञ्जतेऽतीत्यभक्तितः । तेषां स्वर्गे सुखेऽप्रक्षामाकंक्षन्ति सुराः सदा ॥३२४॥
 इंद्रत्वं देवसंघानां ते प्रयाति सुतेजसः । जनाः सामानिकृत्वं वा संपादितयथेष्विप्सताः ॥३२५॥
 न्यग्रोधस्य यथा स्वल्पं बीजमुच्चैस्तरुर्भवेत् । तपोऽल्पमपि तद्भस्स्यान्महाभोगफलावहं ॥३२६॥
 समः कुबेरकांतस्य नेत्रबंधनविग्रहः । धर्मशक्तमतिर्नित्यं जायते पूर्वधर्मतः ॥३२७॥
 शुनिवेलाव्रतो दत्त्वा मुनेर्भिक्षां समागतः । रत्नदृष्टिं सहस्राक्षः कुबेरदयितो भवेत् ॥३२८॥
 महीमंडलचिख्यातो नामोदारपरारक्रमः । धनेन महता युक्तो भृत्यमंडलमध्यगः ॥३२९॥
 पूर्णिमास्यां यथा चंद्रकांतिदर्शनविग्रहः । भुञ्जानः परमं भोगं सर्वशास्त्रार्थकोविदः ॥३३०॥
 पूर्वधर्मानुभावेन परं निर्वेदमागतः । अभियाति महादीक्षां जिनेन्द्रसुखनिर्गतां ॥३३१॥
 अनगारमहर्षीणां वेलामर्चति ये जनाः । भोगोत्सवं प्रपद्यंते परं ते हरिषेणवत् ॥३३२॥
 शुनिवेलाप्रतीक्ष्यत्वाद्दुपार्ज्यं सुकृतं महत् । हरिषेणः परिप्राप्तो लक्ष्मीमत्यंतमुन्नतं ॥३३३॥
 मुनेरंतिकमासाद्य समाधानप्रचोदिताः । एकभक्तं जना ये तु कुर्वते शुद्धदर्शनाः ॥३३४॥
 एकभक्तेन ते कालं नीत्वा पंचत्वमागताः । उत्पद्यंते विमानेषु रत्नभाचक्रयतिषु ॥३३५॥
 नित्यालोकेषु ते तेषु विमानेषु सुचेतसः । रमंते सुचिरं कालं रमंते मध्यवर्तिनः ॥३३६॥

पञ्चपुराणम् ।

हारिणः कटकाधाराः प्रकोट्याः कटिसूत्रिणः । मालिमंतो भवंत्येते छत्रचामारिणोऽमराः ॥ ३३७ ॥

उचमत्रतसंस्तता ये चाणुत्रतधारिणः । शरीरमधुवं ज्ञात्वा प्रशांतहृदया जनाः ॥ ३३८ ॥

उपवासं चतुर्दश्यामष्टम्यां च सुमानसाः । सेवंते तेन बध्नाति चिरमायुस्त्रिविष्टपे ॥ ३३९ ॥

सौधमोदितु कल्पेषु यांति केचित्समुद्रवं । अपरे त्वहर्मिद्वत्वं मुक्तिमन्ये विशुद्धितः ॥ ३४० ॥

विनयेन परिष्वक्त गुणशीलसप्तन्विताः तपःसंयोजितस्वांता यांति नाकमसंशयं ॥ ३४१ ॥

तत्र कामेन भुवंत्वासा मोगान्प्राप्तो मनुष्यतां । भुंक्ते राज्यं महज्जीनं मतं च प्रतिपद्यते ॥ ३४२ ॥

जिनशासनमासाद्य स क्रमात्सायुचेष्टितः । सर्वकर्मविमुक्तानामालयं प्रतिपद्यते ॥ ३४३ ॥

स्तुत्वा कालत्रये यस्तु नमस्यति जिनं त्रिया । शैलराजयदधोम्यः कुतीर्थमतवायुभिः ॥ ३४४ ॥

गुणालंकारसंपन्नः सुशीलसुरभीकृतः । सर्वोद्विग्रहं भोगं भजते त्रिदशालये ॥ ३४५ ॥

ततः कतिचिदावृत्तीः कृत्वा शुभगतद्वये । त्रयाति परमं स्थानं सर्वकर्मविवर्जितः ॥ ३४६ ॥

विषया हि समभ्यस्ताश्चिरं संकलजंतुभिः । ततस्तैर्मोहिताः कर्तुं विरतिं विभवो न ते ॥ ३४७ ॥

इदं तत्र परं चित्रं ये तान् दृष्ट्वा विषान्नवत् । निर्वाणकारणं कर्म सेवंते पुरुषोत्तमाः ॥ ३४८ ॥

संसारे भ्रमतो जंतोरेकापि विरतिः कृता । सम्यग्दर्शनयुक्तस्य मुक्तेरायाति बीजतां ॥ ३४९ ॥

एकोऽपि नास्ति येषां तु नियमः प्राणधारिणां । पशवस्तेऽथवा भद्रकुंभा गुणविवर्जिता ॥३५०॥
 गुणवृत्तसमृद्धेन नियमस्तेन जंतुना । भाव्यं प्रमादमुक्तेन संसारतरणैपिणा ॥ ३५१ ॥
 दुष्कर्म ये न मुंचति मानवा मतिदुर्विधाः । अमंति भवकांतारं जात्यंथा इव ते चिरं ॥ ३५२ ॥
 ततस्तेऽनंतवर्षीयदुवाङ्मरीचिसमागमात् । प्रभोदं परमं प्राप्ता तिर्यङ्मानवनाकजाः ॥ ३५३ ॥
 सम्यग्दर्शनमाधाताः केचित्केचिदशुव्रतं । महाव्रतधराः केचिज्जाता विक्रमशालिनः ॥ ३५४ ॥
 अथ धर्मरथारुधेन मुनिनाऽभाषि रावणः । गृहाण नियमं भव्यं कंचिदित्यात्मशक्तिः ॥३५५॥
 द्वीपेयं धर्मरत्नानामनगारमहेध्वरः । गृह्यतामेकमप्यस्माद्रत्नं नियमसंज्ञकं ॥ ३५६ ॥
 किमर्थमेवमारभे चिताभारवशीकृतः । महतां हि ननु त्यागो न मतेः खेदकारणं ॥ ३५७ ॥
 रत्नद्वीपं प्रचिष्टस्य यथा भ्रमति मानसं । इदं वृचं तथैवास्य परमाकुलतां गतं ॥ ३५८ ॥
 अथास्य मानसं चिंता समारूढेयमुत्कटा । भोगानुरक्तचित्तस्य व्याकुलत्वमुपेषुषुः ॥ ३५९ ॥
 स्वभावेनैव मे शुद्धमंधो गंधमनोहरं । स्वादु वृष्यं परित्यक्त्वासादिमलसंगमं ॥ ३६० ॥
 स्थूलप्राणिवधादिभ्यो विरतिं गृहवासिनां । एकाभयं न शक्नोहं कर्तुं कान्यत्र संकथा ॥३६१॥
 मत्प्रेमसदृशं चेतस्तद्वावत्सर्ववस्तुषु । हस्तेनैवात्मभावेन धर्तुं न प्रभवाम्यहं ॥ ३६२ ॥

पद्मपुराणम् ।

दृताद्यनशिखा पेया बद्धव्यो वायुरंशुके । उत्क्षेप्तव्यो धराधीशो निर्ग्रथत्वमभीप्सता ॥ ३६३ ॥
 शूरोऽपि न समर्थोऽहं सेवितुं यत्तपोव्रतं । अहो चित्रमिदं तद्ये धारयति नरोत्तमाः ॥ ३६४ ॥
 किमेकमाश्रयाम्येतं नियमं शोमनामपि । अवष्टंभामि नानिच्छामन्धयोपां बलादिभिः ॥ ३६५ ॥
 अथवा ननु न क्षुद्रे कुतः शक्तिरियं मयि । स्वस्याप्यस्य न शक्नोमि बोद्धुं चित्तस्य निश्चयं ३६६ ॥
 यद्वा लोकत्रये नासौ विद्यते प्रमदोत्तमा । दृष्ट्वा मां विकलत्वं या न ब्रजेन्मन्मथादिता ॥ ३६७ ॥
 का वा नरांतराश्लेषद्वेषितप्रमदा तनौ । उप्रचर्मदधातायां परदंतकृतव्रणं ॥ ३६८ ॥
 दुर्गंधार्यां स्वभावेन वचोराज्ञौ भवेद्रतिः । नरस्य दधतश्चित्तं मानसंस्कारभाजनं ॥ ३६९ ॥
 अवधार्येतिभावेन प्रणम्यानंतविक्रमं । देवासुरसमक्षं स प्रकाशमिदमम्यधात् ॥ ३७० ॥
 मगवन्न मया नारी परस्येच्छाविवर्जिता । गृहीतव्येति नियमो ममायं कृतनिश्चयः ॥ ३७१ ॥
 चतुःशरणमाश्रित्य मानुकर्णोऽपि कर्णवान् । इमं नियममातस्थे मंदरस्थिरमानसः ॥ ३७२ ॥
 करोमि प्रातरुत्थाय सांप्रतं प्रंतिसारं । स्तुत्वा पूजां जिनेन्द्राणामभियेकसमन्वितां ॥ ३७३ ॥
 वरिवस्थामवस्त्राणामकृत्या विधितान्वितं । अद्यप्रभृति नाहारं करोमीति ससंमदः ॥ ३७४ ॥
 जानुभ्यां भुवमाक्रम्य प्रणम्य युनिमादरात् । अन्यानपि महाशक्तिनियमान् स समाज्जियत् ३७५ ॥

ततो देवा सुरा मक्ताः प्रणम्य मुनिपुंगवं । यथास्त्रं निलयं जग्मुर्हर्षविस्तरितेक्षणः ॥ ३७६ ॥
अभिलंकां दद्यास्योऽपि प्रतस्थे पृथुविक्रमः । समुत्पत्य दधल्लीलां सुरनाथसमुद्भवां ॥ ३७७ ॥
वरद्वीजनसंघान्तः कृत्वप्रणतिपूलनः । नगरीं स्वां विवेद्यासौ वस्त्रादिकृतभूषणां ॥ ३७८ ॥
प्रविश्य चमतिं स्वां च समस्तविभवार्चितां । अनाद्यत इवातिष्ठहंभीरां मांदरीं गुहां ॥ ३७९ ॥

भवंति कर्माणि यदा शरीरिणां । प्रशांतियुक्तानि विमुक्तिभाविनां ॥
तदोपदेशं परमं गुरोर्मुखा । दद्यान्नुवंति प्रभवं शुभस्य ते ॥ ३८० ॥
इति प्रयुद्धोद्यतमानसा जनाः । जिनश्रुतौ सज्जत भो पुनः पुनः ॥
परेण धर्मं चिन्तयेन शृण्वतां । भवत्यमंदोवगमो यथा रविः ॥ ३८१ ॥
इत्यायं रधियेणाचार्यप्रोक्ते पद्म-चरिते अनंतवलधर्मोभिधानं नाम चतुर्दशं पर्व ।

अथ पंचदशं पर्व ।

तस्यैव च मुनेः पार्श्वे हनूमान् गृहिणां व्रतं । विभीषणश्च जग्राह कृत्वा भावं सुनिश्चितं ॥ १ ॥
न तथा गिरिराजस्य स्थिरत्वं शस्यते दुर्धैः । हृत्क्षमच्छीलसम्यक्त्वं यथा परमनिश्चलं ॥ २ ॥

पञ्चपुराणम् ।

सौभाग्यादिभिरत्यंतं हनूमति ततस्तुते । इत्युचे मगधाधीशो रोमांचं विभ्रदुल्लटं ॥ ३ ॥
 हनूमान् को गणाधीशु ! किंविशिष्टः कुतः क्वा । भगवन्नस्य तत्त्वेन ज्ञातुमिच्छामि चेष्टितं ॥ ४ ॥
 ततः सत्पुरुषाभिव्या । संजातपुरुसम्मदः । वाचाब्हादनकारिण्या गणप्राग्रहरोज्वदत् ॥ ५ ॥
 दक्षिणस्यां नृप श्रेण्यां विजयार्थस्य भूभृतः । दशयोजनमध्वानमतिक्रम्य व्ययस्थितं ॥ ६ ॥
 आदित्यनगराभिव्यं पुरमस्ति मनोहरं । प्रल्हादस्तत्र राजास्य नाम्ना केतुमती मिया ॥ ७ ॥
 शुभो वायुगतिर्नाम बभूव तनयोजनयोः । लक्ष्म्या वक्षःस्थलं यस्य विपुलं निलयीकृतं ॥ ८ ॥
 संपूर्णयाचनं दृष्ट्वा तं तदारकियां प्रति । चकार जनकीश्रितां संतानच्छेदकारतः ॥ ९ ॥
 आस्तां तावदिदं राजन्निदमन्यन्मती कुरु । वचनं येन तदारसंभवः परिकीर्त्यते ॥ १० ॥
 वासस्य भरतस्यांति सान्निकृष्टे महोदधेः । पूर्वदक्षिणदिद्वागे दंतीत्यस्ति महीधरः ॥ ११ ॥
 विपुलात्रंलिहोदारतेजःशिखरसंकटः । नानाद्रुमौषधिव्यासः सुनिर्जरमहातटः ॥ १२ ॥
 यतः प्रभृति तत्रस्थात्सन्निवेश्य वरं पुरं । विद्याधरो महेंद्राख्यो महेंद्रोपमचिक्रमः ॥ १३ ॥
 तत आरभ्य संप्राप महेंद्राख्यां रसाधरः । महेंद्रनगरं तच्च पुरं तत्र प्रकीर्तितं ॥ १४ ॥
 नार्यां हृदयवेगयाभजायत महेंद्रतः । गुणवंतः द्युतं पुत्रा नामतोऽरिदमादयः ॥ १५ ॥

पद्मपुष्पणम् ।

अथर्वेद्रजिते यूने मेघनादाय वा नृप । दीपतामेवमप्येष रावणस्तव वांघवः ॥ २९ ॥
 अथ ते न तवाभीष्टं ततः कन्या स्वयंवरा । विमुच्यतां न वैरी ते तथासत्युपजायते ॥ ३० ॥
 इत्युक्त्वा विरति यानि मंत्रिण्यमरसागरे । विद्वान् सुमतिसंज्ञाको जगाद वचनं स्पृष्टं ॥ ३१ ॥
 दद्यात्स्योज्जेकपत्नीको महाहंकारगोचरः । इमां प्राप्यापि नो तस्य श्रीतिरस्मात्तु जायते ॥ ३२ ॥
 पौडशाब्दसमानेऽपि सत्याकारेऽस्य भोगिनः । उत्कृष्टमेव विज्ञेयं वयः परमतेजसः ॥ ३३ ॥
 इंद्रजिन्मेघवाहाय सति दाने प्रकृष्यति । मेघवाहस्तथा तस्मै तस्मात्तावपि नो वरौ ॥ ३४ ॥
 श्रीषेणसुतयोरारासीद्दणिकाथं तदा महत् । पितृदुःखकारं युद्धं स्त्रीहितोः किं न वेप्यते ॥ ३५ ॥
 वाक्यं ततोऽनुमन्यदं नाम्ना तारांघरायणः । जगाद वचनं स्वेन भावेन हृतमानसः ॥ ३६ ॥
 जयाद्रिदक्षिणं स्थानं कनकं नाम विद्यते । राजा तत्र हिरण्याभः सुमनास्तस्य भामिनी ॥ ३७ ॥
 अमत्रचनयस्तस्य नाम्ना सौदामिनीप्रसः । महता यशसा कांत्या वयसा चातिशोभनः ॥ ३८ ॥
 सर्वविद्याकलापारो लोकनेत्रमहोत्सवः । गुणैरनुपमश्रेष्ठारंजिताखिलविष्टपः ॥ ३९ ॥
 सुरविद्यार्थैः सर्वैरेकीभूयापि यत्नतः । अजय्यद्विजगच्छक्तिसंग्रहेण विनिर्मितः ॥ ४० ॥
 कन्येयं दीयतां तस्मै भवतां यदि सम्मतं । चिरादुत्पद्यतां योगो दंपत्योरनुत्सुलुपयोः ॥ ४१ ॥

उत्तमांगं ततो वृत्त्वा संमीलय नयने चिरं । जगाद वचनं मंत्री नाम्ना संदेहपारगः ॥ ४२ ॥
 भव्योयं पूर्वजा याता मम केति विचितयन् । संसारप्रकृतिं बुद्ध्वा निर्वेदं परमेष्यति ॥ ४३ ॥
 विषयेष्वप्रसक्तात्मा वर्षेष्टादशसंश्लेके । भुक्त्वा भोगमहालाभं गृहितां परिहास्यति ॥ ४४ ॥
 बहिरंतश्च स संगं परित्यज्य महामनाः । केवलज्ञानमुत्पाद्य किल निर्वाणमेष्यति ॥ ४५ ॥
 विद्युक्तानेन बालेयं भ्रष्टशोभा भविष्यति । शर्वरीत्र शशांकेन जगदालोककारिणा ॥ ४६ ॥
 शृणुतातोऽस्ति नगरमादित्यपुरसंज्ञकं । पुरंदरपुराकारं रत्नैरादित्यमामुरं ॥ ४७ ॥
 नभश्चशशांकोऽत्र प्रह्लादो नाम भोगवान् । तस्य केतुमती पत्नी केतुमानसवासिनः ॥ ४८ ॥
 तयोर्विक्रमसंभारो रूपशीलो गुणाबुधिः । पवनंजयनामास्ति तनयो नयमंडनः ॥ ४९ ॥
 शुभलक्षणसंछन्नविशालो तुंगविग्रहः । कलानां मिलयो वीरो दूरीभूतदुरीहितः ॥ ५० ॥
 संवत्सरशतेनापि तस्य वक्तुं न शक्यते । गुणग्रामोऽखिलप्राप्तः समस्त्वजनचेतसः ॥ ५१ ॥
 अथवा वचनज्ञानमस्पष्टमुपजायते । अतो गत्वाैव वीश्वधमिमं देवसमद्युति ॥ ५२ ॥
 ततः केतुमतस्योद्यैर्गुणैः श्रोत्रपथं गतैः । सर्वे ते परमं प्राप्ताः प्रमोदं कृतसम्मदाः ॥ ५३ ॥
 श्रुत्वा कन्यापि तां वार्तां विचकास प्रमोदतः । निशाकरकरालोकमात्रादिव कुमुद्वती ॥ ५४ ॥

पञ्चपुराणम् ।

अत्रांतरेत्ययं प्रासः कालो हिमकणान्वितः । कामिनीवदनांभोजलावण्यहरणोधतः ॥ ५५ ॥
नवं पटलमञ्जनां नलिनीनामजायत । चिरोतकंडितमध्वाससमृद्धकृतसंगमं ॥ ५६ ॥
घनः शाखाभृतां जज्ञे पत्रपुष्पांकुरोद्भवः । मधुलक्ष्मीपरिभ्रंगसंजातपुलकाकृतिः ॥ ५७ ॥
चूतस्य मंजरीजालं मधुत्रतकृतस्त्रनं । मनोलोकस्य विद्याध पटलं स्मरपत्रिणां ॥ ५८ ॥
कौकिलानां स्यनश्चक्रे मानिनीमानभंजनः । जनस्य व्याकुलीभावं वसंतालापतां गतः ॥ ५९ ॥
रमणद्विजदधानामोष्ठानां वेदनाभृतां । उपपद्यत वैशद्यं चिरेण वस्योपितां ॥ ६० ॥
स्नेहो बभूव चात्यंतमन्योन्यं जगतः परं । उपकारसमाधानपरेद्वा प्रकटीकृतः ॥ ६१ ॥
अमरीं भ्रमणश्रांतां रमणः पक्ष्वायुना । परितो भ्रमणं कुर्वथकार विगतश्रमां ॥ ६२ ॥
दूर्वाप्रवालमुद्धृत्य सारग्यै पृषतो ददौ । तस्यास्त्रेनामृतेनैव कापि त्रीतिरजायत ॥ ६३ ॥
करिकंइयितं रेजे वदनं भ्रंशपल्लवं । कारिण्यां सुखसंभारनिर्मिलितविलोचनं ॥ ६४ ॥
स्तवकस्तननम्राभिश्चलत्पल्लवपाणिभिः । समल्लिप्यंत वल्लीभिर्भ्रमराक्षीभिरंग्रिपाः ॥ ६५ ॥
दक्षिणांशासुखोद्गीर्णाः प्रारवर्तत समीरणः । प्रेर्यमाण इवानेन रविरासीद्दुदग्मातिः ॥ ६६ ॥
समीरणकृतांकपः केसरप्रकारः पतन् । मधुसिंहस्य पाथेन दृष्टो केसरोत्करः ॥ ६७ ॥

दंष्ट्रा वसंतसिंहस्य मानस्तंवेरमांकुशः । अक्रोटेकसरं रेजे प्रेषितस्त्रीभयंकरं ॥ ६८ ॥
 घनं कीरवकं जालं कणध्रुंगकदंबकं । वियोगिनीसनांसीव मधुनाकृष्टमुञ्जितं ॥ ६९ ॥
 कुङ्कुमलोद्दीपितोऽशोकप्रचलन्नवपल्लवः । प्राचुर्याद्वनितोर्दीर्णरागराशिरिवावधौ ॥ ७० ॥
 किञ्चुकं घनमत्यंतं दिदीपे वनराजिषु । वियोगिनीमनस्थातिरिक्तदुःखानिलोपमं ॥ ७१ ॥
 व्याप्तदिकृचक्रचालेन रजसा पुष्पजन्मना । वसंतः पटवासेन चकारेव महोत्सवं ॥ ७२ ॥
 निभेषमपि सेहाते न स्त्रीपुंसावदर्शनं । कुत एवान्यदेशेन संगमं प्रेमबंधनौ ॥ ७३ ॥
 गंतुमारोभिरे देवा जिनभक्तिप्रचोदिताः । नंदीश्वरं महामोदाः फाल्गुनाष्टदिनोत्सवे ॥ ७४ ॥
 जगमुरष्टापदे तत्र काले विद्याधराधिपाः । पूजोपकरणव्यग्रकरभृत्यगणान्विताः ॥ ७५ ॥
 पूज्यं नाभेयनिर्यृत्या तमद्रि भक्तिनिर्भरः । समतो बंधुवर्गेण महेंद्रोऽपि समीयिवान् ॥ ७६ ॥
 स तत्र जिनमर्चित्वा स्तुत्या नत्वा च भावतः । रौक्म्ये शिलातले श्रीमानासांचक्रे यथासुखं ७७
 प्रह्लादोऽपि तदायासीत्चं गिरिं वंदितुं जिनं । कृताभीष्टं ब्रमन्नासीन्महेंद्रेण स्वर्गोचरः ॥ ७८ ॥
 महेंद्रस्य ततोभ्यासं सुतप्रीत्या महादरः । ससर्प निकसन्नेत्रः प्रह्लादः प्रीतिमानसः ॥ ७९ ॥
 अभ्युत्थाय महेंद्रोऽपि श्रुदितः पुरुसंभ्रमः । आलिङ्गंतं समालिंगत्प्रह्लादं ह्लादकारणं ॥ ८० ॥

पद्मपुराणम् ।

उपविष्टो च विश्रब्धो तौ मनोवृथिलालले । परस्परं शरीरादिकुशलं पर्यगृच्छतां ॥ ८१ ॥
 उवाचति महेशोऽथ सखे किं कुशलं मम । कन्यानुसुखसंधिचिन्ताव्याकुलित्वात्मनः ॥ ८२ ॥
 अस्ति मे दुहित्वा योग्या वरं प्राप्तुं मनोहरा । कस्मै तां प्रददामीति मम भ्राम्भप्रति मानसं ॥ ८३ ॥
 रावणो बद्धपत्नीकस्तस्युतौ व्रजतां स्वयं । दातेनान्यवरस्त्रातो न तेषु रुचिरस्ति मे ॥ ८४ ॥
 पुरे हेमपुरामिख्ये तनयः कनकद्युतेः । विद्युत्प्रभो दिनैस्त्वैर्निर्वाणं प्रतिपरस्यते ॥ ८५ ॥
 मध्येयं विदिता वार्ता प्रकटा सर्वविष्टये । केनापि कथितं नूनं संशानेनेति योगिना ॥ ८६ ॥
 मंत्रिमंडलयुक्तस्य ततो मम विनिश्चयः । पुत्रस्तव वरत्वेन निर्वाच्यः पवनजयः ॥ ८७ ॥
 मनोरथोपमायातस्त्वया प्रह्लाद पूरितः । समयेनास्मि संजातः क्षणेन परिनिर्भुतः ॥ ८८ ॥
 ततोऽयोचदलं श्रुतः प्रह्लादो लब्धवाञ्छितः । चिन्ता ममापि पुत्रस्य द्वितीयान्वेषणं प्रति ॥ ८९ ॥
 ततोऽहमपि वाक्येन त्वदीयेनासुना सुहृत् । शब्दगोचरतामुक्त्वा परिप्राप्तः सुखासिकां ॥ ९० ॥
 सरसो मानसारुषस्य तटैर्थात्यंतचारुणि । गुरुभ्यां वाञ्छितं कर्तुं तयोर्वैवाहसंगलं ॥ ९१ ॥
 स्थिते तत्रोमयोः सेने क्षणकल्पितसंश्रये । गजवाजिपदातीनामनुकूलरथाकुले ॥ ९२ ॥
 दिनेषु त्रिषु यावत्पु तयोः सांब्रतसरा जगुः । कल्याणदिवसं ज्ञातनिखिलज्योतिरोहितः ॥ ९३ ॥

श्रुत्वा परिजनादेतां सर्वावयवसुन्दरी । दिवसानां त्रयं सेहे न प्राल्हादिः प्रतीक्षितुं ॥ ९४ ॥
 संगमोत्कंठितः सोयमेभिर्मन्मथसंभवेः । पूरितो दशभिर्वैभेभटो बाणेस्वाहवे ॥ ९५ ॥
 आद्ये तद्विपया चिता वेगे समुपजायते । द्वितीये दृष्टुमाकारो वहिः समभिलष्यते ॥ ९६ ॥
 तृतीये मंददीर्घोष्णनिश्वासानां विनिर्गमः । चतुर्थे सज्वरो दृष्टज्वलनोपमचंदनः ॥ ९७ ॥
 चिर्वर्तः पंचमेषास्य कुसुमप्रस्तरादिषु । मन्यते विविधं स्वादु पष्टे भक्तं विषोपमं ॥ ९८ ॥
 सप्तमे तत्कथासक्त्या विप्रलापसमुद्भवः । उन्मत्तताष्टमे गीतनृत्यविभ्रमकारिणी ॥ ९९ ॥
 मदनोरगदष्टस्य नवमे मूर्छनोद्भवः । दशमे दुःखसंभारः स्वसंवेद्यः प्रवर्तते ॥ १०० ॥
 विवेकिनोऽपि तस्येदं तदा जातमनंकुशं । चरितं वायुवेगस्य हताशं धिगनंगकं ॥ १०१ ॥
 अथ चेतोभुवो वैगैरसौ धैर्यात्परिच्युतः । उद्धर्तितकरच्छन्ननिश्वासप्रचलाननः ॥ १०२ ॥
 करसंगारुणीभूतस्वेद्वहंडमंडलः । उष्णातिदीर्घनिश्वासगल्पितासनपल्लवः ॥ १०३ ॥
 जंभणं कंपनं जंभां मंदं कुर्वन्पुनः पुनः । निस्सहं धारयन्कायं गाढाकल्पकशल्यतः ॥ १०४ ॥
 रामाभिंध्यानतो मोघं हृषीकं पटलं दधत् । मनोक्षेप्यपि देशेषु महतीमधृतिं व्रंजन् ॥ १०५ ॥
 दधानः शून्यमात्मानं परित्यक्ताखिलाक्रियः । क्षणमात्रधृतां भूयः परिसुंचन्नयत्रपां ॥ १०६ ॥

पञ्चपुराणम् ।

तनुभूतसमस्तांगः परिभ्रष्टविभूषणः । दध्याविति सचितेन परिवारेण वीक्षितः ॥ १०७ ॥
 कदा नु तामहं कान्ता वीक्षे स्वांकनिवेशिता । स्पृशे कमलतुल्यानि गात्राणि कृतसंकथः ॥ १०८ ॥
 कदा नु तामहं कान्ता वीक्षे स्वांकनिवेशिता । नोऽपश्यन्नृचंपं पंचतां गतः १०९
 भुत्वा तावदियं जाता ममावस्थातिदुःखदा । यदसौ दुःखमारस्य कारणत्वमुपागता ॥ ११० ॥
 अहो महोददं चित्रं मनोह्राणि सखी मम । यदयं तदेव शक्तसि पंडिते दुःखवन्दिना ॥ १११ ॥
 अयि भद्रे कथं यस्मिन्तुष्यते हृदयं त्वया । दग्धं तदेव शक्तिमिदं तव ॥ ११२ ॥
 मृदुचिन्ताः स्वभावेन भवंति किल योऽपितः । मद्दुःखदानतो मातं विपरीतमिदं तव ॥ ११३ ॥
 अर्नगः सन् व्यथामेतामनंगत्वं करोषि मे । यदि नाम भवेत्सांगस्ततः कष्टतमं भवेत् ॥ ११४ ॥
 कृतं नचात्र मे देहे वेदना च गरीयसी । तिष्ठन्नेकत्र चोद्देशे भ्रमसि कापि संततं ॥ ११५ ॥
 दिवसानां त्रयं नैतन्मम क्षेमेण गच्छति । यदि तां विपयीभावमानयामि न चक्षुषः ॥ ११६ ॥
 अतस्तद्देशेनोपायः कर्तरो मे भविष्यति । यस्याधिगतमश्चितं प्रशांतिमधियास्यति ॥ ११७ ॥
 अथवा सर्वकार्येषु साधनीयेषु विष्टये । मित्रं परमधुञ्जित्वा काश्रुणं नान्यदीक्ष्यते ॥ ११८ ॥
 इति ध्यात्वा स्थितं पार्श्वे छायाविचमिवातुंगं । विक्रियातः समुत्पन्नं शरीरं स्वमिवापरं ॥ ११९ ॥
 नाम्ना प्रहसितं मित्रं सर्वविश्रंभमाजनं । मंदगरुदया वाचा जगाद पवनंजयः ॥ १२० ॥

जानस्येव ममाकृतमतः किं ते निवेद्यते । केवलं मुखस्त्वं ने करोत्यत्यंतदुःखिता ॥ १२० ॥
 सखे कस्य वदान्यस्य दुःखमेतन्निवेद्यते । मुक्त्वा त्वां विदिताशेषजगत्त्रयविचेष्टितं ॥ १२१ ॥
 कुटुंबी धितिपालाय, गुरवेतेषसन्, प्रिया । पत्यै, वैद्याय रोगार्तो, मात्रे शैशवसंगतः ॥ १२२ ॥
 निवेद्य मुच्यते दुःखाद्यथात्यंतपुरोरपि । मित्रायैवं नरः प्राज्ञस्ततस्ते कथयाम्यहं ॥ १२३ ॥
 श्रुत्वाैव तामहं हृद्यां महद्व्रतनुसंभवां । मन्मथस्य शूरदूरं विकलत्वमुपागतः ॥ १२४ ॥
 तामदृष्ट्वातिचक्षुष्यां प्रियां मानसहारिणीं । अतिवाहयितुं नाहं प्रभवामि दिनत्रयं ॥ १२५ ॥
 अतो विघ्नस्व तं यत्नं येन पश्यामि तामहं । तदर्शनादहं स्वस्थो मयि स्वस्थे भवानपि १२६
 जीवितं ननु सर्वसादिष्टं सर्वशरीरिणां । सति तत्रान्यकार्याणामात्मलाभस्य संभवः ॥ १२७ ॥
 एवमुक्तस्ततोवोचदाशु ग्रहसितो हसन् । लब्धार्थमिव कुर्वाणः सद्यो मित्रस्य मानसं ॥ १२८ ॥
 सखे किं बहुनोक्तं कृत्यकालातिपातिना । वद किं करवाणीति ननु नान्यत्वमावयोः ॥ १२९ ॥
 यावत्तयोः समालापो वर्ततेऽयं सुचित्तयोः । तावच्चदुष्कारीव गतोऽस्तं धर्मदीधितिः ॥ १३० ॥
 प्राह्लादेरापि रागेण संध्यालोकेन भानुना । प्रेरितो ध्वांतसंभूतिमिच्छता प्रियकारिणा ॥ १३१ ॥
 कांतया रहितस्यास्य दुःखं दृष्ट्वैव संध्यया । करुणायुक्तया भर्त्ता तेजसामनुवर्तितः ॥ १३२ ॥

उतो भास्करनाथस्य वियोगादिय कृष्णता । आशा पौरंदरी प्राप तमसात्यंतभूरिणा ॥ १३३ ॥
 नीलनेत्र च ब्रह्मिण क्षणाद्धोकास्तिरस्कृतः । रजो नीलांजनस्येव प्रवृत्तं पतितुं घनं ॥ १३४ ॥
 ततः समुचिते काले तस्मिन् प्रस्तुतकर्मणः । इत्यत्रोचत सोत्साहः सुहृदं पवनंजयः ॥ १३५ ॥
 उचिष्टाग्रे सखे विष्ट कुरु मार्गोपदेशनं । ब्रजवास्तथ सा यत्र विष्ठति स्वांतहारिणी ॥ १३६ ॥
 इत्युक्ते प्रस्थितौ गंतुं पूर्वप्रस्थितमानसौ । मीनाधिय महानीलनीलव्योमनलार्णवे ॥ १३७ ॥
 क्षणेन च परिप्राप्तौ गृहमांजनसुंदरं । सुंदरं तत्समा भक्त्या रत्नाघसममंदिरं ॥ १३८ ॥
 सप्तमं स्तंभमारुह्य तस्य वातायनस्थितौ । मुक्ताजालतिरोधानाबंधनां तामपश्यतां ॥ १३९ ॥
 संपूर्णवस्त्रचंद्रांशुविकलीकृतदीपिकां । सितासितारुणच्छायचक्षुः शरितदिङ्मुख्यां ॥ १४० ॥
 आभोगिनीं समुत्तुंगौ प्रियार्थं हारिणां कुचां । क्लश्याधिव विभ्राणा शृंगाररसपूरितां ॥ १४१ ॥
 नवपल्लवसच्छायं पाणिपादं सुलक्षणं । समुद्रिरदिवाभति लावण्यं नखरश्मिभिः ॥ १४२ ॥
 स्तनभारादिवोदारान्मध्यं भंगाभिशंकया । त्रिवलीदामभिर्बद्धं दधतीं तनुतां भृशं ॥ १४३ ॥
 नूर्णा मनोभुवस्तंभौ बंधनं मदकामयोः । सुवृत्तौ विभ्रतीमुरु नदां लावण्यवाहिनीं ॥ १४४ ॥
 इंदीवरावलीछायां युक्तां मुक्ताफलोद्गुभिः । आसक्तां प्रियचंद्रेण पृतीमेव विभाषरीं ॥ १४५ ॥

आसेचनकवीक्ष्यां तामेकतानस्थितेक्षणः । संग्राप्तः सुखितामुर्वीमैक्षिष्ट पवनंजयः ॥ १४६ ॥
 अत्रांतरे प्रियात्यंतं वसंततिलकाभिधा । अभापत सखी वाक्यमिदंमंजनसुंदरी ॥ १४७ ॥
 अहो परमधन्यत्वं सुरूपे भर्तृदारिके । पित्रा वायुकुमाराय यद्दत्तासि महौजसे ॥ १४८ ॥
 गुणैस्तस्य जगत्सर्वं शशांककिरणामलैः । व्याप्तमन्यगुणख्यातिरिस्करणकारणैः ॥ १४९ ॥
 कलशब्दा महारत्नप्रभापटलरंजिता । अंके स्थास्यति वीरस्य तस्य वेल्लेव वारिधेः ॥ १५० ॥
 पतिता वसुधारा त्वं तटे रत्नमहीभृतः । श्लाघ्या संबंधजस्तोपो वधूनामभवत्परः ॥ १५१ ॥
 कीर्तयंत्यां गुणानेवं तस्य संख्यां सुमानसा । लिलेख लज्जयांगुल्या कन्यांघ्निनखमानता ॥ १५२ ॥
 नितांतं च हृतो दूरं पूरेणानंदवारिणः । विकसनयनांभोजच्छन्नास्यः पवनंजयः ॥ १५३ ॥
 नाम्नाथ मिश्रकेशीति वाक्यं सख्यपरावदत् । संकुचपृष्टविवोष्टं धृतधाम्निम्लपच्छ्वं ॥ १५४ ॥
 अहो परममज्ञानं त्वया कथितमात्मनः । विद्युत्प्रभं परित्यज्य वायोर्गृह्णासि यद्गुणान् ॥ १५५ ॥
 कथा विद्युत्प्रभस्यास्मिन्मया स्वामिगृहे श्रुता । तस्मै देया न देयं कन्येति मुदुरुद्रता ॥ १५६ ॥
 उदन्वदंभसो विदुसंख्यानं योवगच्छति । तद्गुणानां मतिः पारं व्रजेत्तस्यामलत्विषां ॥ १५७ ॥
 युवा सौम्यो विनीतात्मा दीप्तो धीरः प्रतापवान् । पारे विद्यास्थितः सर्वजगद्ब्रांछितदर्शनः ॥

पञ्चपुराणम् ।

विद्युत्प्रभो भवेदस्याः कन्याया यदि पुण्यतः । मर्त्तो ततो नया लब्धं जन्मनोऽस्य फलं भवेत् ॥
 वसंतमालिके भेदो वायोर्विद्युत्प्रभस्य च । स गतो जगति ख्यातिं गोष्पदस्यांबुधेश्रयः १६०
 अर्त्तो संवत्सरैरल्पैर्भुनिर्वा यास्यतीति सः । अस्याः पित्रा परित्यक्तस्तन्मे नाभाति शोभनं ॥
 चरं विद्युत्प्रभेणामा क्षणोऽपि सुखकारणं । संत्रानंतोऽपि नान्येन कालः क्षुद्रासुधारिणा १६२
 ततः प्राह्लादिमित्युक्ते क्रोधानल्लविदीपितः । धृणाच्छायपरावृत्तं संग्राप्तः पुरुषेऽप्युः ॥ १६३ ॥
 दृष्टाधरः समाकर्षन् सायकः परिवारितः । निरीक्षणस्फुरच्छोणछायाच्छन्नदिगाननः ॥ १६४ ॥
 ऊचे प्रहसितावश्यमस्या एवेदमीप्सितं । कन्याया यद्दत्त्वेवमियं नारी जुगुप्सितं ॥ १६५ ॥
 तुनाम्प्यतोऽन्योः पश्य मूर्द्धानिसुभयोरपि । विद्युत्प्रभोऽधुना रक्षां करोतु हृदयप्रियः ॥ १६६ ॥
 समाकर्ण्य ततो वाक्यं मैत्रं प्रहसितो हृषा । जगाद भृङ्गुटीबंधभीषणालिकपट्टिकः ॥ १६७ ॥
 सखे सखेलमैत्रेण यत्नेनागोचरे तव । ननु ते सायकस्यारिनरनाशः प्रयोजनं ॥ १६८ ॥
 अतः पश्यत वाक्रोद्यप्रसक्तो दुष्टयोषितां । इमामेतेन दंडेन करोमि गतजीवितां ॥ १६९ ॥
 ततो दृष्ट्वास्य संरंभं महतिं पवनजयः । विस्मृतात्मीयसंरंभः खड्गं कोश्यां प्रतिक्षिपन् ॥ १७० ॥
 निजप्रकृतिसंप्राप्तिप्रवणोऽथविग्रहः । जगाद सुहृदं क्रूरकर्मनिश्चितमानसं ॥ १७१ ॥

अपि मित्रं शंसं गच्छ तवाप्येष न गोचरः । कोपस्यानेकसंग्रामजयोपार्जनशालिनः ॥ १७२ ॥
 इतरस्यापि नो युक्तं कर्तुं नारीविषादनं । किं पुनस्तव मत्तेभक्तुभदारणकारिणः ॥ १७३ ॥
 पुंसां कुलप्रभृतानां गुणव्यातिष्ठप्रेयुषां । यशो मलिनताहेतुं कर्तुमेवमसांप्रतं ॥ १७४ ॥
 तस्मादुचिष्ठ गच्छावस्तेनैव पुनरध्वना । विचित्रा चेतसोद्यत्तिर्जनस्यात्र न कुप्यते ॥ १७५ ॥
 नूनमस्याः प्रियोत्सी ना कन्याया येन पार्श्वगां । मज्जुगुप्सनसंस्क्तां न मनागप्यवीवदत् ॥ १७६ ॥
 ततः समागतौ ज्ञातौ न केनचिदिमौ भृशं । स्वैरे निस्सृत्य निर्व्यूहादतौ वसतिमात्मनः ॥ १७७ ॥
 ततः परममापन्नो विरागं पवनंजयः । इति चिन्तनमारेभे प्रशांतहृदयो भृशं ॥ १७८ ॥
 संदेहविषमावर्तो दुर्भावग्राहसंकुला । दूरतः परिहर्तव्या पररक्तांगनापगा ॥ १७९ ॥
 कुभावगहनात्यंतं हृषीकव्यालजालिनी । बुधेन नार्यरण्यानी सेवनीया न जातुचित् ॥ १८० ॥
 किं राजसेवनं शत्रुसमाश्रयसमागमं । श्लथं मित्रं स्त्रियं चान्यसक्तां प्राप्य कुतः सुखं ॥ १८१ ॥
 दृष्ट्वा बंधून् सुतान् दारान् बुधा मुंचंत्यसत्कृताः । पराभवजलाध्माता क्षुद्रा नश्यति तत्र तु १८२
 मदिरारागिणं वधं द्विषं शिक्षाविवर्जितं । अहेतुवैरिणं क्रूरं धर्महिंसनसंगतं ॥ १८३ ॥
 मूर्खगोष्ठीं कुमर्यादं देशं चंडं शिशुं नृपं । वनितां च परासक्तां सूरिवरुणं वर्जयेत् ॥ १८४ ॥

पद्मपुराणम् ।

एवं चितयतस्नस्य कन्याप्रीतिरिवागता । क्षयं विभावरी तूर्यमाहृतं च प्रबोधकं ॥ १८५ ॥
 ततः संध्याप्रकाशेन कौशिकीया दिगावृता । पवनंजयनिष्ठुकरागेणैव निरंतरं ॥ १८६ ॥
 उदियाय च तिस्रमांशुः स्त्रीकोपादिवं लोहितं । दधानस्तारलं विवं जगच्चेष्टितकारणं ॥ १८७ ॥
 ततो बहन्विरागेण नितान्तमलसां तनुं । ऊचे प्रहसितं जापाविमुक्तः पवनंजयः ॥ १८८ ॥
 सखेऽत्र न समीपेऽपि युज्यतेवस्थितिर्मम । तत्सक्तपवनांसंगो माभूदिति ततः शृणु ॥ १८९ ॥
 उत्तिष्ठ स्वपुरं यामो न युक्तमवलंबनं । सेना प्रयाणशंखेन कार्यतामवबोधिनी ॥ १९० ॥
 तथेति कारिते तेन शुब्धसागरसन्निभा । चचाल सा चमू क्षिप्रं कृतयानोचितक्रिया ॥ १९१ ॥
 ततो रथाश्वमातंगपादातप्रभवो महान् । शब्दो भेर्योदिजन्मा च कन्यायाः श्रवणेऽविशत् १९२
 प्रयाणसूचिना तेन निवर्तितं दुःखिताभवत् । विशता बुद्धराधाववेगतः शंकुनेव सा ॥ १९३ ॥
 अक्षितयत्र हा कष्टं दत्त्वा मे विधिना हृतं । निधानं किं करोम्यत्र कथमेतद्भविष्यति ॥ १९४ ॥
 अंगेऽस्य पुरुषेद्रस्य क्रीडिष्यामीति ये कृताः । तेऽन्यथैव परावृत्ता मंदाया मे मनोरथाः १९५
 क्रियमाणमिमं ज्ञात्वा कथंचिद्भेदमेतया । वैरिणीभूतया सख्या मयि विद्वेषमागतः ॥ १९६ ॥
 विवेकरहितामेतां धिक् पापं क्रूरमापिणीं । यया मे दयितोवस्थामीदृशीमपि लंभितः ॥ १९७ ॥

कुर्यान्मह्यं हितं तात जीवितेश्च निवर्तयेत् । अपि नाम भवेदस्य बुद्धिर्व्यापर्वतं प्रति ॥ १९८ ॥
 तत्त्वतो यदि नाथो मे परित्यागं करिष्यति । आहारवर्जनं कृत्वा ततो यास्यामि पंचतां १९९
 इति संचितयंती सा प्राप्ता मूर्छां महीतले । पपाताश्रयनिर्मुक्ता लूनमूललता यथा ॥ २०० ॥
 ततः किमिदमित्युक्त्वा संभ्रमं परमागते । शीतलक्रियया सख्यौ चक्रतुस्तां विमूर्छतां ॥ २०१ ॥
 पृच्छयमाना च यत्नेन मूर्छाहेतुं श्लथांगिका । शशाकत्रपया वक्तुं न सा स्तिमितलोचना २०२
 अथ वायुकुमारस्य सेनायामिति मानवः । आकुला मानसे चक्रुरहेतुगतिविस्मिताः ॥ २०३ ॥
 अधिधायैष्मते कस्मादयं गंतुं समुधतः । कोपोऽस्य जनितः केन केन वा चोदितोऽन्यथा २०४
 विधत्ते सर्वमेवास्य कन्योपादानकारणं । अतः किमित्ययं कस्माद्भूदपगताशयः ॥ २०५ ॥
 हसित्वा केचिदित्यूनुर्नामास्पेदं सद्दार्थकं । पवनंजय इत्येवं तस्माज्जेतास्य वेगतः ॥ २०६ ॥
 ऊञ्चुरन्येऽयमद्यापि न जानात्यंगनारसं । नूनं येन विहायेमां कन्यां गंतुं समुधतः ॥ २०७ ॥
 यदि स्यादस्य विज्ञाता रतिः परसुदारजा । बद्धः स्यात्प्रेमबंधेन ततो वनगजो यथा ॥ २०८ ॥
 इत्युपांशुकृतालापसामंतशतमध्यगः । वेगवद्वाहनो गंतुं प्रवृत्तः पवनंजयः ॥ २०९ ॥

ततः कन्यापिता ज्ञात्वा प्रयाणं तस्य संभ्रमात् । समस्तैर्बधुभिः सार्धमाजगाम समाकुलैः २१०

पञ्चपुराणम् ।

प्रह्लादेन धर्मं तेन तवोसावित्यभाव्यत । भद्रेदं गमनं कस्मात्क्रियते शोककारणं ॥ २११ ॥
 ननु केन विमुक्तोऽसि कस्य नेष्टोऽसि शोभन । वितयत्यपि नो कश्चिद्यत्ने बुध न रोचते २१२
 पितुर्मम च ते चाक्यं दोषे सत्यपि युज्यते । कर्तुं किमुत निश्चेपदोषसंगविवर्जितं ॥ २१३ ॥
 ततः धरे निर्वर्तस्व क्रियतां नयमीप्सितं । भवाद्यशो गुरोराज्ञा नत्वानंदस्य कारणं ॥ २१४ ॥
 इत्युक्त्वापत्यरागेण वीरो विनतमस्तकः । श्वसुरेण धृतः पाणौ जनकेन च सादरं ॥ २१५ ॥
 तवस्त्वद्गौरवं भवतुमसमर्थोन्यवर्तत । दध्याथिति च कन्यायाः कोपाद्दुःखस्य कारणं ॥ २१६ ॥
 समुद्य शान्तयाम्येनां दुःखेनासंगजन्मना । येनान्यतोऽपि नैवेया प्राप्नोति पुरुषात्सुखं ॥ २१७ ॥
 चकार त्रिदितार्थं च मित्रं तेनेतिभाषितः । साधु ते त्रिदितं बुद्ध्या मयाप्येतन्निरूपितं ॥ २१८ ॥
 निवृत्तं दयितं श्रुत्वा कन्यायाः सम्मदोऽभवत् । निरंतरसमुद्भिन्नरोमांचाशेषविग्रहः ॥ २१९ ॥
 ततः समयमासाद्य तयोर्वैवाहमंगलं । प्रश्रुतं बंधुभिः कर्तुं प्राप्तसर्वसमीहितं ॥ २२० ॥
 अशोकपल्लवस्पर्शः कन्यायाः स करोऽभवत् । विरक्तचेतसस्तस्य कृशानुरासनोपमः ॥ २२१ ॥
 अतिच्छतौ गता दृष्टिः कथंचित्तस्य तत्तनौ । क्षणमात्रमपि स्थातुं न सेहे तुल्यविद्युतिः २२२
 एष भावं न वेत्तास्या इति विज्ञाय पावकः । स्फुटलजसपृहेन जहासैव कृतस्वनं ॥ २२३ ॥

ततो विधानयोगेन कृत्वोपयमनं तयोः । परमं प्रमदं प्राप्ताः सगन्दाः सर्वबांधवाः ॥ २२४ ॥
 नानाद्रुमलनाकीर्णं फलपुष्पविराजिते । मासं तत्र वने कृत्वा विभूत्या परमोत्सवं ॥ २२५ ॥
 यथोचितं कृतालापाः कृतपूजाः परस्परं । यथास्वं ते ययुः सर्वे त्रियोगाद्दुखिता क्षणं ॥ २२६ ॥

अचिदितवचस्थितयो । विदधति यज्जंतवः परे शर्म ॥

तत्तत्र मूलहेतौ । कर्म रवौ तापके दृष्टं ॥ २२७ ॥

इत्यार्षे रथियेणाचार्यश्रोके पद्म-चरिते अंजनासुन्दरी विवाहाभिधानं नाम पंचदशं पर्व ।

अथ षोडशं पर्व ।

ततोऽसंभाषणादस्याश्रक्षुश्रानिपातनात् । चकार परमं दुःखं वायुरज्ञाततन्मनाः ॥ १ ॥
 रात्रावपि न सा लेभे निद्रां चिद्राणलोचना । अनारतगलद्वाष्पमलिनी दधती स्तनौ ॥ २ ॥
 वायुमप्यभिर्नदती दधितैर्नकनामकं । तन्नामश्रवणोत्कंठावष्टब्धश्रवणा भृशं ॥ ३ ॥
 कुर्वती मानसे रूपं तस्य वेद्यां निरूपितं । अस्पष्टं क्षणनिश्चेष्टस्थिता स्तिमितलोचना ॥ ४ ॥

पद्मपुराणम् ।

पुनः शुचं ॥ ५ ॥

अन्तर्निरूप्य बाँधंती बहिरप्यस्य दर्शनं । कुर्वती लोचने स्पृष्टे यात्यष्टे पुनः शुचं ॥ ५ ॥

अन्तर्निरूप्य बाँधंती बहिरप्यस्य दर्शनं । कुर्वती लोचने स्पृष्टे यात्यष्टे पुनः शुचं ॥ ५ ॥

सरुदस्पष्टदृत्वाचित्रकर्मणि कृच्छ्रतः । लिखंती त्रेपधुग्रस्तहस्तप्रच्युतविग्रहा ॥ ६ ॥

संचारयंती कृच्छ्रेण वदनं करतः करं । कृशीभूतसमस्तांगश्लथसस्यनभूषणा ॥ ७ ॥

दीर्घोष्णतरनिश्वासदधपाणिकपोलिका । अंशुकस्यापि भारेण खेदमंगेषु विभ्रती ॥ ८ ॥

निदंती भृशमात्मानं स्मरंती पितरो युद्धः । दधाना हृदयं शून्यं क्षणं निषंदविग्रहा ॥ ९ ॥

दुःखनिमृत्तया याचा वाप्यसंरुद्धकंठतः । उपालंभं प्रयच्छंती दैवायास्यंतविकल्पा ॥ १० ॥

करैः शीतकरस्यापि विभ्रती दाहमुत्तमं । प्रासादेऽपि विनिर्योती याति मूर्छां पुनः पुनः ॥ ११ ॥

अपि नाथ तर्वांगानि मनोज्ञानि कथं मम । अंगानां हृदयस्थानि कुर्वते तापमुत्तमं ॥ १२ ॥

ननु ते जानतः कश्चिन्नापराधो मया प्रभो । कारणेन विना कस्मात्कोपं यातोऽसि मे परं ॥ १३ ॥

प्रसीद तव भक्तास्मि कुरु मे चित्चिनिर्धृतिं । बहिर्दर्शनदानेन रचितोऽल्लिख्यते ते ॥ १४ ॥

घोरैवादित्यनिर्मुक्ता चंद्रहीनेव शर्वरी । त्वया विना न शोभेहं विधेव च गुणोद्भिता ॥ १५ ॥

प्रयच्छंतीत्युपालंभं पत्ये मानसवासिने । विंदन् मुक्ताफलस्यूलान्मुचंती लोचनानां मसः ॥ १६ ॥

खिद्यमानात्र दिष्टेषु कुसुमस्तस्त्रेऽपि । गुरुवाक्यादुरोधेन कुर्वती वपुषः स्थितिं ॥ १७ ॥

चक्रारूढमिवाजस्रं संदधाना कृतत्रमं । संस्कारविरहाद्भूषं भ्रमंती केशसंचयं ॥ १८ ॥
 तेजोमयीव संतापाज्जलामेवाश्रुसंततेः । शून्यत्वाद्गगनात्मैव पार्थिवीवाक्रियात्मतः ॥ १९ ॥
 संततोत्कलिकायोगाद्वायुनेव विनिर्मिता । तिरोवस्थितचैतन्याद्भूपमात्रोपमात्मिका ॥ २० ॥
 भूमौ निक्षिप्तसर्वांगा नोपवेष्टुमपि क्षमा । उपविष्टा च नोत्थातुं दहं नोद्धर्तुमुत्थिता ॥ २१ ॥
 सखीजनान्सविन्यस्तविगलस्याणिपच्छवा । भ्राम्यंति कुट्टिमांकेऽपि प्रस्वलचरणा मुहुः ॥ २२ ॥
 स्पृहयंत्यनुयाताभ्यः प्रियैश्चाटुविधायिभिः । वराकीं छेककांताभ्यस्तद्रतास्पंदवीक्षणा ॥ २३ ॥
 प्रियात्परिभवं प्राप्ता कारणेन विवर्जिता । निन्ये सा दिवसान् कृच्छ्रादीना संवत्सरोपमान् २४
 तस्यामेतदवस्थार्यां समोऽस्या दुःखतोऽथवा । अधिकः परिवारोऽभूत्किंकर्तव्याकुलारमकः ॥ २५ ॥
 अर्चितयच्च किंत्वेतत्कारणेन विना भवत् । किं वा जन्मांतरोपाचं कर्म स्यात्पक्वमीदृशं ॥ २६ ॥
 किंचांतरायकर्म स्याज्जनितं जन्मांतरे । जातं वायुकुमारस्य फलदानपरायणं ॥ २७ ॥
 धेनायमनया साकं मुग्धया वीतदोषया । न शुक्रे परमान्भोगान् सवद्रियसुखावहान् ॥ २८ ॥
 शृणु दुःखं यथा पूर्वं न प्राप्तं भवने पितुः । सेयं कर्मानुभावेन दुःखभारमिमं श्रिताः ॥ २९ ॥
 उपायमत्र कं कुर्मो वयं भाग्यविवर्जिताः । अस्मत्प्रयतनासाध्यो गोचरो ह्येव कर्मणां ॥ ३० ॥

राजपुत्री भवत्वेषा प्रेमसंभारभाजनं । मर्तुरस्मत्कृतेनापि पुण्यजातेन सर्वथा ॥ ३१ ॥
 अथवा विद्यते नैव पुण्यं नोत्थंतमण्यपि । निमग्ना येन तिष्ठामो बाला दुःखसहार्णवे ॥ ३२ ॥
 भविष्यति कदा श्लाघ्यः सुसुहृत्तौकत्रतिनी । बालामिमां प्रियो नर्मगिरा यत्र लपिष्यति ॥ ३३ ॥
 अत्रांतरं विरोधोऽभूद्रक्षमां विभुना सह । बरुणस्य परं गर्वं केवलं विभ्रतो बलं ॥ ३४ ॥
 कंकर्मीसुनुना दूतः श्रेणितोऽथेत्यभाषत । बरुणं स्वामिनः शक्त्या दधानः परमां द्युतिं ॥ ३५ ॥
 श्रीमान् विद्याधराधीशो बरुण त्वाह रावणः । यथा कुरु प्रणामं मे सज्जीभव रणाय वा ॥ ३६ ॥
 प्रकृतिस्थिरचिंतोय विहस्य बरुणोऽवदत् । दूत को रावणो नाम क्रियते तेन का क्रिया ॥ ३७ ॥
 नाहंभद्रो जगद्विद्यवीर्यैवथवर्णोऽथवा । सहस्ररश्मिसंज्ञो वा मरुतो वाथवा यमः ॥ ३८ ॥
 देवताधिष्ठितैर्त्नैर्दर्योऽस्याभवदुत्तमः । आयातु समंभित्तं नयास्यद्य विसंज्ञतां ॥ ३९ ॥
 नूनमासन्नशृत्युस्त्वं येनैवं भाषसे स्फुटं । अभिधायेति तं दूतो गत्वा भवेन्न्यवेदयत् ॥ ४० ॥
 ततः परमकोपेन परितो वारुणं पुरं । अरुणद्रावणो युक्तः सेनयोर्दधिकल्पया ॥ ४१ ॥
 प्रतिज्ञां च चकारोपेन रत्नैरेष मया विना । नेतव्यथपलो भंगं मृत्यु वेति संसंभ्रमः ॥ ४२ ॥
 राजीवर्षीण्डरीकाद्याः क्षुब्धा बरुणनंदनाः । चिन्तियुः सुसन्नद्धाः श्रुत्वा प्राप्तं बलं द्विपः ॥ ४३ ॥

रावणस्य बलेनामा तेषां युद्धमभूत्परं । अन्योन्यापातसंच्छिन्नविविधायुधसंहतिः ॥ ४४ ॥
 गजागजैः समं सक्ता बालिनोऽर्धैरथारथैः । भटाभटैः कृता रावा दटोष्ठा रक्त्लोचनाः ॥ ४५ ॥
 पराचीनं ततः सैन्यं त्रिकूटैर्वारुणं कृतं । चिराय कृतसंग्रामदत्तसोढा युधोत्करं ॥ ४६ ॥
 जलक्रांतस्ततः क्रुद्धः कालाग्निरिव दारुणः । अधावद्रक्षसां सैन्यं हेतिपंजरमध्यगः ॥ ४७ ॥
 ततो दुर्वारवेगं ते दृष्ट्वा यातं रणांगणे । गोपायितः स्वावाहिन्या रावणो दीप्तशस्त्रया ॥ ४८ ॥
 वरुणेन कृताश्वासास्ततस्तस्य सुताः पुनः । परमं योद्धुमारब्धा विध्वस्तभटकुंजराः ॥ ४९ ॥
 ततो यावद्दशग्रीवः क्रोधदीधितमानसः । शृङ्गाति कार्मुकं क्रूरः पृकुटीकुटिलालिकः ॥ ५० ॥
 दत्तयुद्धश्चिरं तावत्खेदवर्जितमानसः । वारुणीनां शतेनाशु गृहीतः खरद्रूपणः ॥ ५१ ॥
 ततश्चित्ते दशग्रीवश्चकारात्यंतमाकुलः । यथा न शोभतेऽस्माकमधुना रणधीरिति ॥ ५२ ॥
 खरद्रूपणमद्रस्य प्रवृत्ते परमाह्वे । माभ्रन्मरणसंग्रामिस्तस्माच्छांतिरिहोचिता ॥ ५३ ॥
 इति निश्चित्य संग्रामशिरसोसमसाहसः । नोदारणां यतः कृत्ये मुच्यते चेतसा रसः ॥ ५४ ॥
 ततः स मंत्रिभिः साकं प्रवीणैर्मत्रवस्तुनि । संमन्य निजसामंतान् स्वदेशसमवस्थितान् ॥ ५५ ॥
 समग्रचलसंयुक्तान्सर्वान् दीर्घाध्वगामिभिः । आहाय यच्छिरोबद्धलेखमालैरिति द्रुतं ॥ ५६ ॥

प्रह्लादमपि तत्रायांद्रोषेणप्रोपितो नरः । स्वामिमत्तया कृतं चास्य कर्णवीर्यं यथोचितं ॥ ५७ ॥
 विधायतां प्रमांभ्रं भद्रमित्यर्थेचोदितः । सादरं भद्रमित्युक्त्वा सत्त्वं न्यायिपत्युरः ॥ ५८ ॥
 ततः स्वयं समादाय कृत्वा शिरसि संभ्रमात् । प्रह्लादोऽवाचयच्छेत्वमस्यार्थस्याभिधायकं ॥ ५९ ॥
 स्वस्तिस्थाने पुरस्यारालंकारस्य नामतः । निविष्टपृतनः क्षेमी विद्याभुस्त्वामिनां पतिः ॥ ६० ॥
 सीमालिन्दनो रक्षः संतानांवरचंद्रमाः । आदित्यनगरे भद्रं प्रह्लादं न्यायवेदिनं ॥ ६१ ॥
 कालदेशविधानज्ञमस्मत्प्रीतिपरायणं । आज्ञापयति देहादिकुशलप्रश्नपूर्वकं ॥ ६२ ॥
 यथा मे प्रणताः सर्वे क्षिप्रं विधाधराधिपाः । करंगुलिनसच्छायाकापिलीकृतमूर्द्धजाः ॥ ६३ ॥
 पातालनगरेयं तु सुसन्नद्धः स्वशक्तिः । वरुणः प्रत्यवस्थानमकरोदिति दुर्भतिः ॥ ६४ ॥
 हृदयव्यथविद्याभुचक्रैश्च परिचारितः । समुद्रमध्यमासाद्य दुरात्मायं सुखी किल ॥ ६५ ॥
 ततो निगहने युद्धे प्रवृत्ते खरदूषणः । श्रुतेनतस्य पुत्राणां कथंचिदपयतिंतः ॥ ६६ ॥
 संग्रामे संग्रयो माभूत्प्रमादोस्येति निश्चयः । परित्यक्त्वा महायुद्धधिपणा कालवेदिना ॥ ६७ ॥
 अतस्तत्प्रतिकाराय त्रयावश्यामिहागमः । कर्तव्यो नैव कर्तव्ये प्रस्वलन्ति भवाद्दशाः ॥ ६८ ॥
 अवधार्य त्वया सार्धं विधास्यामोऽत्र सांग्रतं । भर्तापि तेजसां कृत्यं कुरुते रणसंगतः ॥ ६९ ॥

ततो लेखार्थमावद्य शयने निर्विलिखितं । गमने सम्मतिं चक्रे कृतमंत्रः सुमंत्रिभिः ॥ ७० ॥
 अथ ते गमने सक्तं जानुस्पृष्टमहीतलः । बायुर्व्यशापयत्कृत्वा प्रणामं रचितांजलिः ॥ ७१ ॥
 नाथ ते गमनं युक्तं विद्यमाने कथं मयि । अलिगनफलं कृत्यं जनकस्य सुतैर्ननु ॥ ७२ ॥
 ततो न जात एवास्मि यदि ते न करोमि तत् । गमनाज्ञाप्रदानेन प्रसादं कुरु मे ततः ॥ ७३ ॥
 ततः पिता जगद्वैतं कुमारोऽसि रणे भवान् । आगतो न क्वचित्खेदं तस्मादास्य ब्रजाम्बहं ७४
 उत्रमथ्य ततो वक्षःकनकाद्रितटोपमं । पुना राज्योद्धरं वाक्यं जगाद् पवनंजयः ॥ ७५ ॥
 ताते मे लक्षणं शक्तेस्त्वयैव जननं ननु । जगद्वाहे स्फुलिगस्य किंवा वीर्यं परीक्ष्यते ॥ ७६ ॥
 भवच्छासनशोपातिपवित्रीकृतमस्तकः । मंगे पुरंदरस्यापि समर्थोऽस्मि न संशयः ॥ ७७ ॥
 अभिधायेति कृत्वा च प्रणामं प्रमदी पुनः । उत्थायानुष्ठितस्नानभोजनादिवपुःक्रियः ॥ ७८ ॥
 सादरं कुलवृद्धाभिर्दं चाशीः कृतमंगलः । प्रणम्य भावतः सिद्धान् दधानः परमां द्युतिं ॥ ७९ ॥
 वाग्पाकुलितनेत्राभ्यां मंगलध्वंसभीतितः । आशीर्दानप्रवृत्ताभ्यां पितृभ्यां मूर्ध्नि चुंचितः ॥ ८० ॥
 आपृच्छ च बांधवान् सर्वानभिचाद्य च सस्मितः । तंभाष्य प्रणतं भक्तं परिवर्गमशेषतः ॥ ८१ ॥
 दक्षिणेनाग्निणा पूर्वं कृतोच्चालः स्वभावतः । दक्षिणेन कृतानंदः स्फुरता बाहुना मुहुः ॥ ८२ ॥

स पञ्चमुखे पूर्णकुंभे निहितलोचनः । क्रामन् भवनान्देष सहस्रैश्चतुर्गोहिनीं ॥ ८३ ॥
 द्वारस्त्वभनिष्पण्णां वाप्यस्थगितलोचनां । नितम्बनिहितश्रंसिनिरादरचलद्रुजां ॥ ८४ ॥
 ताञ्चलरागनिर्मुक्त्वपूसराद्रिजवाससं । तस्मिन्नेव समुत्कीर्णां मलिनां सालभञ्जिकां ॥ ८५ ॥
 विद्युर्वीच ततो दृष्टिं तस्याभापतितां क्षुणात् । संहृत्य कुपितोऽधादीदिति ग्रह्णादनुदनेः ॥ ८६ ॥
 अमुष्मादचसर्पांशु देशादपि दुरीक्षणे । उल्काभिव समर्थोऽहं भवतीं न निरीक्षितुं ॥ ८७ ॥
 अहो कुलांगनायास्ते प्रगल्भत्वमिदं परं । यत्पुरोनिष्टधमाणापि तिष्ठसि त्रपयोजिमते ॥ ८८ ॥
 ततोऽत्यंतमपि क्रूरं तद्वाक्यं भवृभक्तितः । दृणितेव निराच्छब्धममृतं मनसा पयो ॥ ८९ ॥
 जगाद चाजलिं कृत्वा तत्पादगतलोचना । संस्खलंती मुहुर्वाचमुद्गिरंती प्रयत्नतः ॥ ९० ॥
 तिष्ठतापि त्वया नाथ युवनेऽत्र विवर्जिता । त्वत्सामीप्यकृताथासा जीवितास्पतिकुञ्जतः ९१
 कृतं छेकगणस्यापि त्वया संभाषणं प्रभो । यियासुता परं देशमतिलेहाद्रेचेतसा ॥ ९३ ॥
 अनन्यगतचित्ताहं त्वदसंगमदुःखिता । कथं नान्यमुखेनापि त्वया संभाषिता विभो ॥ ९४ ॥
 त्यक्ताया मे त्वया नाथ समस्तेष्वत्र विष्टपे । विद्यते शरणं नान्यदप्यत्र मरणं भवेत् ॥ ९५ ॥

पद्मपुराणम् ।

धुन्वानां पथती वेगात्पातोत्पातकृतश्रमां । मृणालशकलं स्वाटु पथ्यती दुःखिता विपं ॥ १०९ ॥
 प्रतिविभं निजं दृष्ट्वा जले दयितशंकिनी । आह्वयतीं तद्राप्त्या व्रजतीं परमां शुचं ॥ ११० ॥
 नानादेशोद्भवं श्रुत्वा प्रतिशब्दं प्रियाशया । भ्रमं चक्रमिवाल्मी कुर्वती साधुलोचनां ॥ १११ ॥
 तटपादपमारुह्य न्यस्यतीं दिक्षु लोचने । तत्रादृष्ट्वा पुनः पातमाचरतीं महाजवं ॥ ११२ ॥
 उन्नयतीं रजो दूरं पत्रनां पक्षश्रुतिभिः । चिरं तद्रतया दृष्ट्वा ददर्शासी कृपादतः ॥ ११३ ॥
 इति चाचिन्तयत्कण्ठं प्राप्तमस्या इदं वरं । यत्प्रियेण विद्युक्तेयं दहते शोकचहिना ॥ ११४ ॥
 तदेवेदं सरो रम्यं चंद्रचंदनशीतलं । दावकल्पमभूदस्याः प्राप्य नाथवियुक्तां ॥ ११५ ॥
 रमणेन वियुक्तायाः पृष्ठयोप्येति खड्गतां । चंद्रांशुरपि वज्रत्वं स्वर्गोऽपि नरकायते ॥ ११६ ॥
 इति चिन्तयतस्तस्य प्रियायां मानसं गतं । तत्प्रीत्या चैक्षतोद्देशांस्तद्विवाहेनिषेवितान् ॥ ११७ ॥
 चक्षुषो गोचरीभूतास्तस्य ते शोकहेतवः । चक्षुर्ममभेदानां कर्तार इव दुस्तहा ॥ ११८ ॥
 अध्यासीचेति हा कण्ठं मया सा क्रूरचेतसा । मुक्तयमिव चक्राहा वैकव्यं दयितागमत् ॥ ११९ ॥
 यदि नाम तदा तस्याः सख्याभाष्यत निष्ठुरं । ततोऽन्यदीपदोषेण कस्मात्सा व्रजिता मया १२० ॥
 धिंगस्मत्सदृशान्मुखानयेद्वापूर्वकारिणः । जनस्य जीविना युक्तं ये कुर्वत्यसुखासनं ॥ १२१ ॥

मम वज्रमयं नूनं हृदयं पापचेतसः । प्रत्यवस्थित यत्कालमियंतं तां प्रियां प्रति ॥ १२२ ॥
 किं क्रोम्यधुना तातमापृच्छय निरितो गृहात् । कथं तु विनिवर्तेहमहो प्राप्तोऽसि संकटं १२३
 ब्रजेयं यदि संग्रामं जीवन्नासौ ततः स्फुटं । तदभागे ममाभावः स्वतश्च गुरु नापरं ॥ १२४ ॥
 अथना सर्वसंदेहग्रंथिभेदनकारणं । विद्यते मे परं मित्रं तेत्रदं तिष्ठते शुभे ॥ १२५ ॥
 तस्मात्पृच्छाम्यसुं तावत्सर्वाचारमिशारदं । निश्चित्य विहिते कार्ये लभंते प्राणिनः सुखं ॥ १२६ ॥
 इति च ध्यातमेतेन दृष्ट्वा चैवं त्रिचेतसं । मंदं ग्रहमितोऽपृच्छद्देवं तद्दुःखदुःखितः ॥ १२७ ॥
 सखे प्रत्तिरोच्छेदकृतये प्रस्थितस्य ते । कस्माद्ददनमर्घवं विषण्णमिव दृश्यते ॥ १२८ ॥
 अपत्रयां विमुच्य्याद्यु महां सुजन वेदय । नितान्तमाकुलीभावो जातो मे भ्रमतीदृशि ॥ १२९ ॥
 ततोसाधेवमुक्तः सत् कृच्छ्रनिह्वपया गिरा । जगादेति परं श्रंशं दूरधैर्यादुपागतः ॥ १३० ॥
 शृणु सुंदर कस्यान्यत्कथनीयमिदं मया । ननु सर्वरहस्यानां त्वमेव मम भाजनं ॥ १३१ ॥
 स त्वं रुथयितुं नैतदन्यस्सै सुहृदहसि । त्रपा हि वस्तुनानेन जायते परमा मम ॥ १३२ ॥
 ततः ग्रहसितोऽवोचद्विश्रब्धस्त्वं निमेदय । त्वयाहि वेदितो मेऽर्थस्तप्ताऽयोगत-वारिवत् ॥ १३३ ॥
 ततो वायुरुवाचेदं शृणु भित्रांजना मया । न कदाचित्कृतप्रीतिरिति मे दुःखितं मनः ॥ १३४ ॥

पञ्चपुराणम् ।

कल्याणि माभणीरेवं क्षमस्व जनितं मया । आगो विचारग्न्येन पापावष्टब्धचेतसा ॥ १६१ ॥
 प्राप्तानि विलयं नूनं दुष्कर्माणि तवाधुना । येन प्रेमगुणादृष्टो जीवितेशः समागतः ॥ १६२ ॥
 अधुनास्मिन् प्रसन्नेति किं न जातं सुखावहं । ननु चंद्रेण शर्वर्याः संगमे का न चाहता ॥ १६३ ॥
 ततः क्षणं स्थिता चेदं जगदांजनसुंदरी । प्रतिनिस्समवत्येवं सख्यनूदितया गिरा ॥ १६४ ॥
 असंभाव्यमिदं भद्रं ? यथा वर्षं जलोज्ज्वलं । भवत्यप्यथवा काले कल्याणं कर्म चोदितं १६५
 तथास्तु स्वागतं तस्य जीवितस्यंशितुर्मम । अद्य मे फलितः पूर्वशुभानुष्ठानपादपः ॥ १६६ ॥
 वंदत्यामेवमेतस्यामानंदान्प्राप्तचक्षुषि । तत्सख्येवांतिकं नीतस्तस्याः करुणया प्रियः ॥ १६७ ॥
 अस्तसारंगकांताक्षी दृष्ट्वा तं परमोत्सवं । जानुद्वयासकृन्त्यस्तसस्तपाणिसरोरुहा ॥ १६८ ॥
 स्तंभवत्प्रसृता कांडा वेपथुश्रितविग्रहा । शर्मरुथातुमारुघ्या शयनस्था प्रयासिनी ॥ १६९ ॥
 अथालमलमेतेन देवि क्लेशविधायिना । संभ्रमेणति वचनं विभुंचन्नमृतोपमं ॥ १७० ॥
 समुत्थितां प्रियां कृच्छ्रादंजलिं यद्भुमुद्यतां । गृहीत्वा दयितः पाणौ शयने ससुपविद्यत् ॥ १७१ ॥
 स्वेदी पाणिरसौ तस्याः परमं पुलकं वहन् । प्रियस्पर्शोमृतेनैव सिक्तो व्याभुंचदंक्रान् ॥ १७२ ॥
 नत्वा वसंतमाला तं कृत्वा भाषणमादरात् । साकं ग्रहसितेनास्थाद्रस्ये कक्षांतरे सुखं ॥ १७३ ॥

अधानादरतः पूर्वं त्रपमाणः स्वयंकृतात् । पवनः कुशलं पृष्टुं न प्रावर्तत चेतसा ॥ १७४ ॥
 विलक्षस्तु त्रिये मृग्य मया कर्मानुभावतः । निकारं कृतमित्यूचे तत्क्षणाकुलमानसः ॥ १७५ ॥
 आद्यसंभाषणात्सापि बहंती नतमाननं । जगाद मंदया वाचा निश्चलाखिलविग्रहा ॥ १७६ ॥
 न कश्चिज्जनितो नाथ त्वया परिभवो मन । अधुना कुर्वता स्नेहं मनोरथमुदुर्लभं ॥ १७७ ॥
 त्वत्स्मृतिवद्धं मे बहंत्या ननु जीवितं । त्वदायत्तो निकारोऽपि महानंदसमोऽभवत् ॥ १७८ ॥
 अथैव भाषमाणाया विधाय चिबुकेंगुलिं । उन्नमय्य मुखं पश्यन् जगाद पवनंजयः ॥ १७९ ॥
 देवि सर्वापराधानां विस्मृत्यै तव पादयोः । प्रणाममेप यातोस्मि प्रसादं परमं ब्रज ॥ १८० ॥
 इत्युक्त्वा स्थापितं तेन मूर्द्धानं पादयोः प्रिया । त्वरया करपद्माभ्यामुन्नेतुं व्यापृताभवत् १८१
 तथावस्थित एवासौ ततोवोचत्प्रियं वचः । प्रसन्नोऽस्मीति येनाहमुद्यच्छामि शिरः प्रिये ॥ १८२ ॥
 क्षांतमित्युदितोथासासुन्नमय्यांगमुत्तमं । चक्रे प्रियासमाश्लेषं सुखमीलितलोचनः ॥ १८३ ॥
 आश्लिष्टा दयितस्यासौ तथा गात्रेष्वलीयत । पुनर्वियोगभीतेव ज्ञातांतविग्रहं यथा ॥ १८४ ॥
 आलिंगनविमुक्तायास्तस्यास्तिमितलोचनं । मुखं मुक्तनिमेषाभ्यां लोचनाभ्यां पयो प्रियः १८५
 पादयोः करयोर्नाभ्यां स्तनयोश्चिबुकैऽलिक्रे । गंडयोर्नेत्रयोश्चास्याशुंबनं मदनानुरः ॥ १८६ ॥

पद्मपुराणम् ।

पुनः पुनश्चकारासां स्वेदिना पाणिना स्पृशन् । आससेवा हि सा नूनं क्रियते वक्त्रच्युवने ॥ १८७ ॥
 ततः प्रबुद्धराजीवगर्भच्छदसमप्रभं । स पपावधरं तस्या चिभुंचंतमिवाभृतं ॥ १८८ ॥
 नीवीविमोचनव्यग्रपाणिमस्यत्र पवती । रोद्धुमच्छन्नचाशक्ता पाणिना वेपथुश्रिता ॥ १८९ ॥
 ततो नितंबफलकं दृष्ट्वास्या वसनोज्झितं । उवाह हृदयं वायुर्मनोभूवेगसंगितं ॥ १९० ॥
 अथ केनापि वेगेन परायत्तीकृतात्मना । गृहीता दयिता गाढं पयनेनाब्जकोमला ॥ १९१ ॥
 यथा त्रवीति वैदग्ध्यं यथा ज्ञापयति स्मरः । अनुरागो यथा शिक्षां प्रयच्छति महोदयः ॥ १९२ ॥
 तथा तयो रतिः प्राप्ता दंपत्योर्वृद्धिमुत्तमा । काले तत्र हि यो भावो नैवाख्यातुं स पार्यते ॥ १९३ ॥
 स्तनयोः कुंभयोरेप जघने चांगनोत्तमा । आस्फालयन् समारूढो मनोभवमहागजं ॥ १९४ ॥
 विष्ठ मुंच गृहाणेति नानाशब्दसमाकुलं । तयोर्बुद्धिमयोदारं रतमासीत्सविभ्रमं ॥ १९५ ॥
 अधरग्रहणे तस्याः पुरुषात्कारपूर्वकं । प्रचिभूतः करो ले लताया इव पल्लवः ॥ १९६ ॥
 प्रियदत्ता नवास्तस्या नखांका जघने गभुः । वैह्यजगतीभागे पद्मरागोद्गमा इव ॥ १९७ ॥
 तस्याः सेचनकत्वं तु जगाम जयनस्थलं । निमेषमुक्तत्रिंशुमुकुलीभूतचक्षुषः ॥ १९८ ॥
 नलयानां रणत्कारः कलालापसमन्वितः । तदा मनोहरो जज्ञे भ्रमरीघरवोपमः ॥ १९९ ॥

तस्यास्ते काम्यमानाया नेत्रकरतारके । मुकुले दधतुः शोभां चलालीदीवरस्थिती ॥ २०० ॥
 प्रस्वेदविदुनिकरस्तस्या मुखकुचोद्गतः । स्वच्छमुक्ताफलाकारो रतस्यातेऽत्यराजत ॥ २०१ ॥
 रत्नप्रहारुणीभूतं साधरं विभ्रती बभौ । पलाशवनराजीव समुद्भूतैककिशुकः ॥ २०२ ॥
 प्रियमुक्तातनुस्तस्यां ऊहे कांतिमनुचमां । कनकाद्रितटाश्लिष्टघनपाक्किंकृतोपमां ॥ २०३ ॥
 ततः संप्राप्तकृत्ये तौ समाप्ते सुरतोत्सवे । दंपती सेवितुं निद्रां खिन्नदेहावच्छतां ॥ २०४ ॥
 परस्परगुणध्यानवशमानसयोस्तु सा । इष्येयैव तयोर्दूरं कोपात्कापि पलायिता ॥ २०५ ॥
 ततः प्रियां स देशस्थदयितामूर्द्धदेशकं । कृतान्यान्यभुजाश्लेषं परमग्रमकालितं ॥ २०६ ॥
 महासौरभनिश्वासवासितास्यसरोरुहं । विकटोरःपरिष्वंगचक्रितस्तनमंडलं ॥ २०७ ॥
 नरोर्वतरनिक्षिप्तवनितैकोरुभारकं । यथेष्टदेशविन्यस्तनानाकारोपधानकं ॥ २०८ ॥
 नागीयमिव तत्कांतं मिथुनं कथमप्यगात् । निद्रां स्पर्शसुखांभोधिमग्नमालीनिविग्रहं ॥ २०९ ॥
 जाते मंदप्रभातेथ शयनीयात्समुत्थिता । पार्थासन्नस्थिता कांतमंजना पथपेवत ॥ २१० ॥
 दृष्ट्वा परिमलं देहे स्वस्मिन् साभूत्रपावती । प्रसदं च परिप्राप्ता चिराच्छब्धमनोरथा ॥ २११ ॥
 तयोर्ज्ञातयोरेवं यथोचितविधायिनोः । अतीयाय निशानेका क्षणाद्दर्शनभीतयोः ॥ २१२ ॥

रतव्यतिकरच्छिन्नहारमुक्ताफलाचितात् । पुष्पगंधयरागोरुसौरभाऋष्टपद्मदात् ॥ २३९ ॥
 तं गिगच्छदपदाद् दुग्धाब्धिर्दीपसन्निभात् । गयनीयात्समुत्तथौ श्रियानस्थित्वमानसः ॥२४०॥
 मंगल नंसभीत्या च प्रियया साधुनेत्रया । अदृष्टिगोचरं दृष्टः समित्रो नियदुद्ययौ ॥ २४१ ॥
 कदाचिदिह जायते स्वकृतकर्मपाप्मोदया । त्पुत्रं जगति संगमादभिमत्स्य, सद्गस्तुनः ॥
 ऋदाचिदपि संभवत्यधुभुवाभमौर्यं परं । भवे मनति न स्थितिः समगुणा यतःसर्वदा २४२
 अथापि जननात्प्रभृत्यनिरतं सुखं प्राणिनां । मृतोरपिस्तो भवेत्तनु तथाव्यधुनासुखं ॥
 तनो मज्जत भो जनः सत्तत्तभूरीसौर्याग्रहं । भनासुखत्समच्छिदं जिनवरोक्तधर्म रनि ॥२४३॥

इत्यार्षे रविवेणाचार्यश्लोके पद्य चरिते पवनाजनासभोगामिधान नाम षोडश पर्व ।

अथ सप्तदशं पर्व ।

कियत्सपि श्रयातिथ्य काले गर्भस्य सूचकाः । विज्ञेयाः श्रादुरभन्महद्रतनयातनौ ॥ १ ॥
 इथाय पाहुता छाया यशसेन हनूमतः । मतिर्मंदतरतं च मतिर्दिग्गागत्रिभ्रमा ॥ २ ॥
 स्तनावत्युन्नतिं प्राप्तां श्यामलीभूतचूडकौ । आलस्याद्भ्रूसमुत्क्षेपं चकार विपयो गिरः ॥ ३ ॥

ततस्तां लक्षणैरेभिः श्वश्रूविज्ञाय गर्भिणी । पप्रच्छ तव केनेदं कृतं कर्मत्यसृयिका ॥ ४ ॥
 साजलिः सा ग्रणम्योचे निखिलं पूर्वचेष्टितं । प्रतिपिद्धापि कांतेन गतिमन्यामविदती ॥ ५ ॥
 ततः केतुमती क्रुद्धा जगादेति सुनिष्ठुरं । वाणीभिर्प्राविदेहाभिस्ताडयंतीन यष्टिभिः ॥ ६ ॥
 यो न त्वत्सदृशं पापे द्युमाकारमिच्छति । शब्दं वा श्रवणे कर्तुमतिद्वैपपरायणः ॥ ७ ॥
 स कथं स्वजनापृच्छां कृत्वा गेहाद्विनिर्गतः । भवत्यां संगमं धीरः कुर्वति त्रिगतत्रये ॥ ८ ॥
 धिक् त्वां पापां शशांकांशुशुभ्रसंतानदृषिणीं । आचरंतीं क्रियामेतां लोकद्वितयनिदितां ॥ ९ ॥
 सखी वसंतमाला ते साध्वमितां मतिं ददौ । वेक्ष्या वा कुलानां किं कुर्वति परिचारिका ॥ १० ॥
 दशितेऽपि तदा तस्मिन्कटके क्रूरमानसा । प्रतीयाय न सा श्वश्रूकोपात्यंतमुग्रवाक् ॥ ११ ॥
 इत्युक्त्वा क्रूरनामानं क्रूर माहूय किंकरं । कृतप्रणाममित्यूचे कोपारुणनिरीक्षणा ॥ १२ ॥
 अथि क्रूराशु नीत्वेमां महेंद्रपुरगोचरं । यानेन सहितां सख्या निक्षिप्यैहि निरंतरं ॥ १३ ॥
 ततस्तद्वचनादेतां पृथुवेपथुविग्रहां । महापवननिर्धूतां लतामिव निराश्रयां ॥ १४ ॥
 ध्यायंतीमाकुलं भूरिदुःसमागामि निष्प्रभां । विलीनमिव विश्राणां हृदयं दुःखवह्निना ॥ १५ ॥
 भीत्या निरुचरीभृतां सखीनिहितलोचनां । निंदंतीमशुभं कर्म मनसा पुनरुहंतं ॥ १६ ॥

रतव्यतिकरच्छिन्नहारमुक्ताफलाचितात् । पुष्पगंधपरागोरुनारमार्करुष्टपद्मपदात् ॥ २३९ ॥
 तरंगिप्रच्छदपटाद् दुग्धाब्धिद्वीपमन्निभात् । श्यनीयात्समुत्तर्यौ प्रियात्रस्थितमानसः ॥२४० ॥
 मंगल संसर्भेत्या च प्रियया साधुनेत्रया । अदृष्टिगोचरं दृष्टः समितो विपद्दुद्ययौ ॥ २४१ ॥
 कदाचिदिह जायते स्वकृतकर्मपाप्मोद्दया । त्सुखं जगति संगमादभिमतस्य सद्बस्तुनः ॥

ऋदाचिदपि संभ्रमत्यसुभृतामनैरर्थं परं । भये भगति न स्थितिः समगुणा यतःसर्वदा २४२ ॥
 अथापि जननात्प्रभृत्यनिरतं सुखं प्राणिनां । मृतोरधिरतो भयेत्तनु तथाप्यमुनासुखं ॥
 ततो भजत भो जनः सततधीरसौख्यामहं । भवासुखतमच्छिदं जिनवरोक्तधर्मं रवि ॥२४३ ॥
 इत्योपै रविवेणार्चार्थमोक्ते पद्म-चरिते पवनाननासंभोगाभिधान नाम षोडश पर्व ।

अथ सप्तदशं पर्व ।

क्रियत्यपि प्रयातेऽथ काले गर्भस्य सूचकाः । प्रियोषाः प्रादुरभमन्महेंद्रतनयातनौ ॥ १ ॥
 इयाय पांडुतां छाया यशसेव हनूमतः । मतिर्मदतरसं च मतिदिग्गागनिभ्रमा ॥ २ ॥
 स्तनात्रत्युन्नतिं प्राप्तां द्यामलीभृतचूचुकां । आलस्पदाद्भ्रूसमुत्क्षेपं चकार विपयो गिरः ॥ ३ ॥

ततस्तां लक्षणैरेभिः श्वश्रुर्विज्ञाय गर्भिणी । पप्रच्छ तव केनेदं कृतं कर्मस्यसूयिका ॥ ४ ॥
 सांजलिः सा प्रणम्योचे निखिलं पूर्वचेष्टितं । प्रतिपिद्वापि कांतेन गतिमन्यामविदती ॥ ५ ॥
 ततः केतुमती क्रुद्धा जगादेति सुनिष्ठुरं । वाणीभिर्प्राविदेहाभिस्ताड्यतीव यष्टिभिः ॥ ६ ॥
 यो न त्वत्सदृशं पापे द्युमाकारमिच्छति । शब्दं वा श्रवणे कर्तुमतिद्वेषपरायणः ॥ ७ ॥
 स कथं स्वजनापृच्छां कृत्वा गेहाद्विनिर्गतः । भवत्यां संगमं धीरः कुर्वति विगतत्रये ॥ ८ ॥
 धिक् त्वां पापां शशांकांशुशुभ्रसंतानदूषिणीं । आचरंतीं क्रियामेतां लोकद्वितयनिदितां ॥ ९ ॥
 सखी वसंतमाला ते साध्वीमितां मतिं ददौ । मेभ्या वा कुलदानां किं कुर्वति परिचारिका ॥ १० ॥
 दशितेऽपि तदा तस्मिन्कटके क्रूरमानसा । प्रतीयाय न सा श्वश्रूकोपात्थंतमुग्रवाक् ॥ ११ ॥
 इत्युक्त्वा क्रूरनामानं क्रूर माहूय किंकरं । कृतप्रणाममित्यूचे कोपारुणानिरीक्षणा ॥ १२ ॥
 अयि क्रूराशु नीत्वेमां महेंद्रपुरगोचरं । यानेन सहितां सख्या निक्षिप्यैहि निरंतरं ॥ १३ ॥
 ततस्तद्वचनादेतां पृथुवेषथुविग्रहां । महापवननिर्धृतां लतामिव निराश्रयां ॥ १४ ॥
 ध्यायंतीमाकुलं भूरिदुःखमागामि निष्प्रभां । विलीनमिव विभ्राणां हृदयं दुःखवह्निना ॥ १५ ॥
 भीत्या निरुचरीभूतां सखीनिहितलोचनां । निंदंतीमशुभं कर्म मनसा पुनरुहंतं ॥ १६ ॥

पद्मपुराणम् ।

अशुधारां विभुं चर्त्वीं शलाकास्फाटिकीमिव । स्तनमध्ये क्षणं न्यस्तपर्यंतामनवस्थितां ॥ १७ ॥

सख्या समं समारोप्य यानं तत्कर्मदक्षिणः । क्रूरः प्रवृत्ते गंतुं महेंद्रनगरं प्रति ॥ १८ ॥

दिनतिं तत्पुरस्थातं संप्राप्योवाच सुंदरीं । एवं मधुरया वाचा क्रूरः कृतनमस्कृतिः ॥ १९ ॥

स्वामिनीशासनादेवि कृतेमेतन्मया तव । दुःखस्य कारणं कर्म ततो न क्रोडुमर्हसि ॥ २० ॥

एवमुक्त्वावतायैतां यानात्सख्या समन्वितां । स्वामिन्यै द्रुतमागत्य कृतामाज्ञां न्यवेदयत् २१

ततो जना समालोक्य दुःखमारोदिबोत्तमां । मंदिभूतप्रभाचक्ररविरस्वसुपागमत् ॥ २२ ॥

लोचनच्छाययेवास्या रोदनात्पर्यंतशोणया । रवित्राणाय पश्यंत्या पश्चिमाशाख्याऽभवत् ॥ २३ ॥

ततस्तद्दुःखितो मुक्तैर्वाप्यैरिव धनैरलं । दिग्भिर्नितरं चक्रे श्यामलं नभसस्तलं ॥ २४ ॥

तद्दुःखादिव संप्राप्ता दुःखसंघातकारिणः । कुलायैवाकुलाश्चक्रुर्वयः कोलाहलं परं ॥ २५ ॥

ततो दुःखमविज्ञाय सा धुदादिसमुद्भवं । अभ्याख्यानमहादुःखसागरप्लवकारिणी ॥ २६ ॥

भीर्तातर्वदनं साशु कुर्वती परिदेवनं । सख्या विरचिते तस्थौ पल्लवे संस्तरैऽजना ॥ २७ ॥

न तस्या नयने निद्रा तस्यां रात्रावर्णकत । दाहादिव भयं प्राप्ता संततोष्णाशुसंभवात् ॥ २८ ॥

पाणिसंवाहनात्सख्या विनिर्धूतपरिश्रमा । सांत्वमाना निशां निन्ये कृच्छ्रेणासौ समासमं ॥ २९ ॥

ततो दीर्घोष्णनिश्वासनितातम्लानपह्ववं । प्रभाने शयनं त्यक्त्वा नानाशंकातिविकल्पा ॥ ३० ॥
 कृतानुगमना सख्या छायेयवानुह्वला । ऐत्पितुर्मदिरद्वारं सङ्घं वीक्षिता जनैः ॥ ३१ ॥
 ततस्तत्प्रविशंती सा निरुद्धा द्वाररक्षिणा । प्राप्ता रूपांतरं दुःखादविज्ञाता व्यवस्थिता ॥ ३२ ॥
 ततो निखिलमेतस्याः सख्या कृतनिवेदितं । विज्ञाय स्थापयित्वान्यत्रं द्वारे संसंभ्रमः ॥ ३३ ॥
 गत्वा शिलाकर्पाद्याख्यो द्वारपालः कृतानतिः । सुतागमं महीपाणिरुपांश्वीशं व्यजिज्ञपत् ॥ ३४ ॥
 ततः प्रसन्नकीर्तिल्यं महेंद्रः पार्थगं सुतं । आज्ञापयन् महामूत्या तस्याः शीघ्रं प्रवेशनं ॥ ३५ ॥
 पुरस्य क्रियतां शोभा साधनं परिसज्जतां । स्वयं प्रवेशयामीति पुनरूचे नराधिपः ॥ ३६ ॥
 जगादासौ ततस्तस्मै द्वारपालो यथास्थितं । सुतायाश्चरितं कृत्वा वदने पाणिपह्ववं ॥ ३७ ॥
 ततः श्रुत्वा त्रपाहेतुं पिता तस्या विचेष्टितं । प्रसन्नकीर्तिमित्यूचे परमं कोपमागतः ॥ ३८ ॥
 निर्वास्यतां पुरादस्मादरं सा पापकारिणी । यस्या मे चरितं श्रुत्वा वज्रेणेवाहते श्रुती ॥ ३९ ॥
 ततो नाम्ना महोत्साहः सामंतोऽस्यातिवह्वभः । जगाद नाथ नो कर्तुमेवं कर्तुमिमां प्रति ४०
 वसंतमालया ख्यातं यथास्मै द्वाररक्षिणे । एवमेव न युक्ता तु विचिकित्सा विकारिणा ॥ ४१ ॥
 श्वश्रूः केतुमती कूरा लौकिकश्रुतिभाविता । अत्यंतमविचारास्या विना दोषात्कृतोज्ज्वला ॥ ४२ ॥

पञ्चपुराणम् ।

क्रुरेयं यथा द्यक्ता कल्याणाचारतत्परा । भवतापि विनिर्द्भूता शरणं कं प्रपद्यतां ॥ ४३ ॥
 ब्याघ्रदृष्टमृगीवेयं मृग्यास्या त्रासमागता । श्वथूतस्त्वां महाकक्षसं शरणमागता ॥ ४४ ॥
 सेयं निदाघमूर्यांशुसंतापादिव दुःखिता । महातरुपमं चाला विदित्वा त्वां समागता ॥ ४५ ॥
 श्रीधत्स्वर्गात्परिभ्रष्टा यराकी विह्वलात्मिका । अभ्याख्यानतया लीढा कल्पवल्लीवं कंपिनी ४६
 द्वारपालनिरोधेन सुतरामागता त्रपा । वैलक्ष्यादशुकैनांगमवगुंढ्य समूर्द्धकं ॥ ४७ ॥
 पितृस्नेहान्विता द्वारे सदा दुर्लडितात्मिका । विष्टतीत्ययुना ख्यातं द्वारपालेन पार्थिव ॥ ४८ ॥
 सु त्वं कुरु दयामस्यां निर्दोषयं प्रवेश्यतां । ननु केतुमती ज्ञाता कूरा कस्य न विष्टे ॥ ४९ ॥
 तस्य तद्वचनं श्रोत्रे राज्ञश्चक्रे न संश्रयं । नलिनीदलविन्यस्तं विंदुजालमिवांसमः ॥ ५० ॥
 जगाद् च सखी स्नेहात्कदाचित्सत्यमप्यदः । अन्यथाऽकथयत्केन निश्चयोऽत्रावधार्यते ॥ ५१ ॥
 तस्मात्सदिग्धशलियमाशु निर्वास्यतामतः । नगराद्यावदमले कुले नो जायते मलं ॥ ५२ ॥
 विशुद्धविनया चार्धी चारुचेष्टाविधायिनी । भवेदभ्यर्हितात्यंतं कस्य नो कुलबालिका ॥ ५३ ॥
 पुण्यवंतो महासत्त्वा पुरुषास्तेऽतिनिर्मलाः । यैः कृतो दोषमूलानां दाराणां न परिग्रहः ॥ ५४ ॥
 परिग्रहे तु दाराणां भवत्येवंविधं फलं । यस्मिन्नन्ते सति ख्यातिं भूषेदेशोऽभिवाञ्छयते ॥ ५५ ॥

दुःखप्रत्यायनस्वांतस्तायल्लोकोज्वलितृतां । जातमेव ममाप्यत्र मनोऽद्य कृतशंकरं ॥ ५६ ॥
 एषा भर्तुरचक्षुष्या श्रुता पूर्वं मयाऽसकृत् । ततस्तेन न संभूतिरस्या गर्भस्य निश्चिता ॥ ५७ ॥
 तस्मादन्योऽपि यस्तस्मै प्रयच्छति समाश्रयं । वियोज्यः स मया प्राणैरित्येष मम संगरः ॥ ५८ ॥
 कुपितेनेति सा तेन द्वारादविदिता परैः । निर्घादिता समं सख्या दुःखपूरितविग्रहा ॥ ५९ ॥
 यद्यत्स्वजनगेहं सा जगामाश्रयकांक्षया । तत्र तत्राप्यधीयंत द्वाराणि नृपशासनान् ॥ ६० ॥
 यत्रैव जनकः क्रुद्धो विदधाति निराकृतिं । तत्र शेषजने कास्या तच्छंदकृतचेष्टिते ॥ ६१ ॥
 एवं निर्घाट्यमाणा सा सर्वत्रात्थंतत्रिकल्वा । सर्षी जगाद् वाष्पायसमार्द्रीकृतदेहिका ॥ ६२ ॥
 अंबे इहात्र किं भ्राति कुर्वत्यावास्वहे सखि । पापाणहृदयो लोको जातोऽयं नः कुक्कर्मभिः ॥ ६३ ॥
 वनं तदेव गच्छावस्तत्रैवास्तु यथोचितं । अपमानात्ततो दुःखान्मरणं परमं सुखं ॥ ६४ ॥
 इत्युक्त्वासाँ समं सख्या तदेव प्राविशद्वनं । मृगीव मोहसंप्राप्ता मृगराजविभीषिता ॥ ६५ ॥
 वातातपपरिश्रांता दुःखसंभारपीडिता । उपविश्य वनस्यांतं सा चक्रे परिदेवनं ॥ ६६ ॥
 हा हता मंदभाग्यास्मि विधिना दुःखदायिना । अहेतुवैरिणा कष्टं कं परित्राणमाश्रये ॥ ६७ ॥
 दौर्भाग्यसागरस्यांति प्रसादं कथमप्यगात् । नाथो मे स गतस्त्यक्त्वा बुक्कर्मपरिचोदितः ॥ ६८ ॥

पद्मपुराणम् ।

अवस्थानं समापुण्यैरिदमप्यवसारितं ॥ ६९ ॥
 शश्यादिच्छतदुःखानां नारीणां पितुरालये । अवस्थानं समापुण्यैरिदमप्यवसारितं ॥ ७० ॥
 माश्रापि न कृतं किञ्चित्परित्राणं कथं मम । भवृच्छंदात्तुवर्तिन्यो जायंते च कुलांगनाः ॥ ७१ ॥
 त्वया शिक्षातर्गर्भायामेव्यामीति त्वयोदितं । हा नाथ वचनं कस्मात्स्मर्यते न कृपावता ॥ ७२ ॥
 अपरीक्ष्य कथं शशु त्यक्तुं मामुचितं तव । ननु संदिग्धश्रीलानां संतयपायाः परीक्षणे ॥ ७३ ॥
 उत्संगलालिता चाल्ये सदा दुर्लडितात्मिकां । निष्परीक्ष्य पितस्यक्तुं मां कथं तेऽभवन्मतिः ७४
 हा मातः साधुवाक्यं ते न कथं निर्गतं सुखात् । सकृदप्युत्तमा प्रीतिरधुना सा किमुञ्जिता ॥ ७५ ॥
 एकोदरोपितां भ्रातृत्वातुं ते मां सुदुःखितां । कथं न काचिदुद्भूता चेष्टा निष्ठुरचेतसः ॥ ७६ ॥
 यत्र यूयमिदं चेष्टाः प्रधाना वंधुसंहतिः । तत्र कुर्वतु किं शेषा वराका दूरधांधवाः ॥ ७७ ॥
 अथवा कोऽत्र वो दोषः पुण्यातो मम निष्ठिते (?) । फलिते पुण्यवृथोयं निषेव्यो वशया मया ७८ ॥
 प्रतिशुब्दसमं तस्या विलापमकरोत्सखी । तदाक्रंदविनिर्भूतधैर्यद्रितमानसा ॥ ७९ ॥
 अत्यंतदीनमेतस्मां रुदंत्यां तारनिस्वनं । मृगीभिरपि निर्मुक्ताः सुस्थूला वाप्यविदवः ॥ ८० ॥
 ततश्चिरं रुदित्वेनामहंणीभूतलोचनां । सखी दोर्भ्यां समालिख्य जगाद्वयं विचक्षणा ॥ ८१ ॥
 स्वामिन्यलं रुदित्वा ते नन्ववश्यं पुराकृतं । नेत्रे निमील्य षोढव्यं कर्मे पाकमुपागतं ॥ ८२ ॥

सर्वपामेव जंतूनां पृष्ठतः पार्श्वतोऽग्रतः । कर्म तिष्ठति यद्देवि तत्र कोऽग्रसरः शुचः ॥ ८२ ॥
 अप्सरःशतनेत्रालीनिलयीभूतविग्रहाः । प्राप्नुवन्ति परं दुःखं सुकृतांते सुरा अपि ॥ ८३ ॥
 चिंतयत्यन्यथा लोकः प्राप्नोति फलमन्यथा । लोकव्यापारशक्तात्मा परमो हि गुरुर्विधिः ॥ ८४ ॥
 हितं कर्मपि प्राप्तं विधिर्नाशयति क्षणात् । कदाचिदन्यदा धत्ते मानसस्याप्यगोचरं ॥ ८५ ॥
 गतयः कर्मणां कस्य विचित्राः परिनिश्चिताः । तस्मान्त्वमस्य माकार्पीव्यथां गर्भस्य दुःखिताः ८६
 आक्रम्य दर्शनैर्दतान् कृत्वा ग्रावसमं मनः । कर्म स्वयं कृतं देवि सहस्वाशक्यवर्जनं ॥ ८७ ॥
 ननु स्वयं विबुद्धाया मया ते शिक्षणं कृतं । अधिक्षेप इवामाति वद ज्ञातं न किं तव ॥ ८८ ॥
 अभिधायेति सा तस्या नयने शोणरोचिपी । न्यमार्ष्ट वेपथोऽयुक्ता पाणिना सांत्वतस्परा ॥ ८९ ॥
 भूयश्चोत्ते प्रदेशायं देवि संश्रयवर्जितः । तस्मादुत्तिष्ठ गच्छावः पार्श्वमस्य महीभृतः ॥ ९० ॥
 गुहायामत्र कस्यांचिद्गम्यायां कुजंतुभिः । ह्यतिकल्याणसंप्राप्त्यै समयं किंचिदास्वहे ॥ ९१ ॥
 ततस्तयोपदिष्टा सा पदवीं पादचारिणी । गर्भभाराद्विपचारमसमर्था निषेवितुं ॥ ९२ ॥
 अनुयांती महारण्यधरणीं समयगिरिं । ब्यालजालसमाकीर्णां तन्नादात्यंतभीषणां ॥ ९३ ॥
 महानोकहंरुद्धदिवाकरकरोत्करां । महीभृत्पादसंकीर्णां दर्भह्वचीसुदुधरां ॥ ९४ ॥

पञ्चपुराणम् ।

युक्ता मंतंगमालाभिर्न्यस्यंती कृच्छ्रतः पदं । मंतंगमालिनीं नाम प्राप मानसदुर्गमां ॥ ९५ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ ९६ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ ९७ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ ९८ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ ९९ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०० ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०१ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०२ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०३ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०४ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०५ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०६ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०७ ॥

जगद् च न शक्नोमि प्रयातुं पदमप्यतः । तिष्ठाम्यत्रैव देशेहं ग्राप्नोमि मरणं वरं ॥ १०८ ॥
सोत्त्वयित्वा ततो वाक्यैः कुशला हृदयंगमैः । विथ्रमद्य ग्रणम्योचे सख्येवं प्रेमतत्परा ॥ १०९ ॥
पश्य पश्य गुहामेतां देवि नेदीयसी परां । कुरु प्रसादमुच्चिष्ठ स्यास्यात्रोऽत्र यथासुखं ॥ ११० ॥
प्रदेशे संचरंतीह प्राणिनः क्रूरचेष्टिताः । ननु ते रक्षणीयोयं गर्भः स्वामिनि मायुह ॥ १११ ॥
इत्युक्त्वा साजुरोधेन सख्या वनभयेन च । गमनाय समुत्तस्थौ भूयोऽपि परित्तापिनी ॥ ११२ ॥
महानुभावतायोगादनुज्ञातेरभावतः । द्वीतश्च नातिकं वायोऱयासिष्टामिमे तदा ॥ ११३ ॥
हस्तावलंबदानेन ततस्तां विपमां भुवं । लंघयित्वा सखी कृच्छ्राद्गुहाद्वारमुपाहरत् ॥ ११४ ॥
प्रवेष्टुं सहसा भीते तत्र ते तस्थतुः क्षणं । विपमग्रावसंक्रातिसंजातविपुलश्रमे ॥ ११५ ॥
विश्रांताभ्यां चिराद्दृष्टिस्तत्राभ्यां न्यासि मंदगा । म्लानरक्तशितिश्वेतनीरजसकृत्समप्रमा ११६
अपश्यतां ततः शुद्धसमामलशिलातले । पर्यकसुस्थितं साधुं चारणातिशयान्वितं ॥ ११७ ॥
निभृतोच्छ्वासनिश्वासं नासिकाग्राहितेक्षणं । ऋजुश्लथवर्षुर्पिष्टि स्थाणुवचलनोज्झितं ॥ ११८ ॥
अंकस्थवामपाण्यकन्यस्तान्योत्तानपाणिकं । निष्प्रकंपं नदीनाथगोभीर्यस्थतमानसं ॥ ११९ ॥
न्यायंतं वस्तुयाथात्म्यं यथाशासनभावनं । निश्शेषसंगनिर्मुक्तं वायुवद्गगनामलं ॥ १२० ॥

पद्मपुराणम् ।

शूलकूटागताशंकं वीक्ष्य ताभ्यां चिरादसौ । निरवायि महासत्वः सौम्यभासुरविग्रहः ॥ १२१ ॥
 ततः पूर्वकृतानेकश्रमणासेवने शुदा । समीपं जगत्तुस्तस्य क्षणात्ते विस्मृतासुखे ॥ १२२ ॥
 त्रिःपरीत्य च भावेन नेमतुर्विहिताञ्जली । मुनिं परमिव प्राप्ते वांधवं विकचेक्षणे ॥ १२३ ॥
 काले यदृच्छया तत्र तेन योगः समाप्यते । भवत्येव हि भव्यानां क्रिया प्रस्तावसंगता ॥ १२४ ॥
 ते ततो वदतामेवमविभक्तकरद्वये । अनगारांघ्रिविन्वस्तनिरसुस्थिरलोचने ॥ १२५ ॥
 भगवन्नायि ते देहे कुशलं कुशलाशय ! मूलमेप हि सर्वेषां साधनानां सुचेष्टित ॥ १२६ ॥
 उपर्युपरि संवद्धं तपः कश्चिद्गुणांबुधे । विहारोऽपि दमोद्वाहव्युपसर्गो महाक्षमः ॥ १२७ ॥
 आचार इति पृच्छावो भवंतमिदमीदृशं । अन्यथा कस्य नो योग्या कुशलस्य भवद्विधाः १२८
 भवंति क्षेमतामजो भवद्विधसमाश्रिताः । स्वस्मिस्तु केव भावानां कथा साध्वितरात्मनां १२९
 इत्युक्त्वा ते व्यरंसिष्टां विनयानतविग्रहे । निश्च्येपभयनिर्मुक्ते तद्दृष्टे च यभूवतुः ॥ १३० ॥
 अथ प्रशांतया वाचा श्रमणोऽमृतकल्पया । गंभीरया जगद्दिवं पाणिमुत्क्षिप्य दक्षिणं ॥ १३१ ॥
 कल्याणि कुशलं सर्वे मम कर्मानुभावतः । ननु सर्वमिदं बाले नैजकर्मभिर्विचेष्टितं ॥ १३२ ॥
 पश्यतां कर्मणां लीलां यदिहागोविचर्जिता । बंधुनिर्वास्यतां याता महेंद्रस्येययमात्मजा ॥ १३३ ॥

ततोऽकथितविज्ञाततद्बृचांतं महाश्रुतिं । कुतूहलसंमत्क्रांतमानसा सुमहादरा ॥ १३४ ॥
 नत्वा वसंतमालोचे स्वामिनीप्रियतत्परा । पादयोर्नेत्रक्रांत्यास्य कुर्वतीवाभिषेचनं ॥ १३५ ॥
 विज्ञापयामि, नाथ त्वां कृपया वक्तुमर्हसि । परोपकारभूयस्यो ननु युष्मादृशां क्रियाः ॥ १३६ ॥
 हेतुना केन भर्तास्य चिरं कालं व्यरज्यत । अरज्यत पुनर्दुःखं प्राप्ता चैषा महावने ॥ १३७ ॥
 कोवास्य मंदभाग्योऽयं जीवोस्याः कुक्षिमाश्रयत् । सुखोचितेयमानीता येन जीवितसंशयं ॥ १३८ ॥
 ततः सोऽमितगन्थाख्यो ज्ञानत्रयविशारदः । यथावृत्तं जगादास्या वृत्तिरेषा हि धीमतां १३९
 वत्से श्रूणु, यतः प्राप्ता भव्येयं दुःखमीदृशं । पूर्वमाचरितात्पापात्संश्रामपरिपाकतः ॥ १४० ॥
 इह लंबूमति द्वीपे वास्ये भरतनामानि । नगरे मंदराभिल्ये प्रियनदीति सद्गृही ॥ १४१ ॥
 जायाजायास्य तत्राभूदमयंताभिधः सुतः । महीसौभाग्यसंपन्नः कल्याणगुणभूषणः ॥ १४२ ॥
 अथान्यदा मधौ, क्रीडा परमा तत्पुरेऽभवत् । नंदनश्रुतिमोघाने पौरलोकसमाकुले ॥ १४३ ॥
 चिक्रीडे दमयंतोऽपि तत्र मित्रैः समं सुखं । पटवासवलक्षंगकुंडलादिविभूषितः ॥ १४४ ॥
 अथ तेन स्थितेनारात्क्रीडता गगनांधराः । दृष्टास्तपोधना ध्यानस्वाध्यायादिक्रियोदिताः ॥ १४५ ॥
 निस्सृत्य मंडलान्मित्राद्रग्निवत्सोऽतिभासुरः । जगाम मुनिसंधातं मेरुशृंगौघसन्निभं ॥ १४६ ॥

पद्मपराजम् ।

ततः साधुं स वेदित्वा श्रुत्वा धर्मं यथाविधि । सम्यग्दर्शनसंपन्नो बभूव नियमस्थितः ॥ १४७ ॥
 दत्त्वा मत्सगुणोपतामन्यदा पारणामगौ । साधुभ्यः पंचतां प्राप्य कल्पत्रासमशिश्रयत् ॥ १४८ ॥
 नियमादानतश्चात्र भोगमन्यमवरपरं । देवीशतेश्चणच्छायानीलाब्जस्रग्विभूषितः ॥ १४९ ॥
 च्युतस्तस्मादिह द्वीपं मृगांकनगरेऽभवत् । त्रिपंगुलक्ष्मीसंभूतो हरिचंद्रनृपाज्मजः ॥ १५० ॥
 सिंहचंद्र इतिख्यातः कलागुणविद्यारदः । स्थितः प्रत्येकमेकोऽपि चेतः सुप्राणधारिणां ॥ १५१ ॥
 तत्रापि मुक्तसन्नो गः साधुभ्योऽवाप्य सन्मति । कालयर्मेण संयुक्तो जगाम त्रिदशालयं ॥ १५२ ॥
 तत्रोदारं मुखं प्राप संकल्पकृतकल्पनं । देवीपदनराजीवमहाखंडदिवाकरः ॥ १५३ ॥
 च्युत्वात्रैव ततो वास्यो विजयार्धमहीधरे । नगरेणसंज्ञांके सुकंठस्य नरप्रसोः ॥ १५४ ॥
 जायायौ कनकोदर्यां सिंहवाहनशब्दितः । उदपादि गुणाकृष्टमस्तजनमानसः ॥ १५५ ॥
 तत्र देव इवोदारसंभोगमनुभूतवान् । अप्सरोविभ्रमस्तेनः कौतालिंगनलालितः ॥ १५६ ॥
 तीर्थे धिमलनाथस्य सोऽन्यदा जातसन्मतिः । निक्षिप्य तनये लक्ष्मीं घनवाहननामनि १५७
 पुरुसंवेगसंपन्नो विदितासारसंस्थितः । लक्ष्मीविलकसंज्ञस्य पुनरानच्छेदं क्षिप्यतां ॥ १५८ ॥
 अनुपाल्य समीचीनं व्रतं जिनवरोदितं । अनित्यत्वादिभिः कृत्वा चेतनां भावनामर्थी ॥ १५९ ॥

तपः कापुरुषार्चित्यं तप्त्वा तन्वादरोद्भिन्नं । रत्नत्रितयतो जातं दधानः परमार्थतां ॥ १६० ॥
 नानालब्धिसमुत्पन्नः शुक्तोऽप्यहितवारणे । परीपहरिपून् घोरानाधिसह्य सुमानसः ॥ १६१ ॥
 आद्युर्विराममासाद्य ध्यानमास्थाय निर्मलं । ज्योतिषां पटलं भित्त्वा लांतेवेऽभृतुरो महान् १६२
 इच्छानुरूपमासाद्य तत्र भोगं परस्थितिः । छन्नस्थजनधीवाचां स्थितं संचक्ष्यगोचरं ॥ १६३ ॥
 च्युत्वा पुण्यावशेषेण प्रेरितः परमोदयः । कुक्षिमस्या विवेशायं ज्ञीवः सौख्यस्य भाजनं १६४
 एवं तावदयं गर्भः स्वामिन्यास्ते तनुं श्रितः । हेतुं विरहदुःखस्य श्रुणु कल्याणचेष्टिते ॥ १६५ ॥
 भवेऽस्याः कनकोदर्या लक्ष्मीनाम सपत्न्यभूत् । सम्यग्दर्शनपूतात्मा साधुपूजनतत्परा ॥ १६६ ॥
 प्रतिमा देवदेवानां प्रतीके सन्नस्तया । स्थापयित्वाचिता भक्त्या स्तुतिमंगलवक्त्रया ॥ १६७ ॥
 महादेव्यभिमानेन सपत्न्यै बुद्ध्या तया । चक्रे बाह्यावकाशोसौ जिनेन्द्रप्रतियातना ॥ १६८ ॥
 अत्रातरेऽविशद्वेहमस्या भिसार्थमार्यिका । संयमश्रीरिति ख्याता तपसा विष्टपेऽखिले ॥ १६९ ॥
 ततः परिभवं दृष्ट्वा साप्यर्हत्प्रतियातनं । ययावतिपरं दुःखं पांरणापेतमानसा ॥ १७० ॥
 इमां च मोहिनीं दृष्ट्वा परं कारुण्यमागता । साधुवर्गो हि सर्वेभ्यः प्राणिभ्यः सुखमिच्छति १७१
 अष्टष्टोऽपि जनः साधुर्गुरुभक्तिप्रचोदितः । अह्नप्राणिहितार्थं च धर्मवाक्ये प्रवर्तते ॥ १७२ ॥

पञ्चपुराणम् ।

माधुर्यमुपमोज्झितं ॥ १७३ ॥

अवोचत ततः सैवं शीलभूषणधारिणी । तदिमां मितया वाचा माधुर्यमुपमोज्झितं ॥ १७४ ॥

भद्रे शृणु मनः कृत्वा परमं परमद्युते । नरेन्द्रकृतसन्माने भोगायतनविग्रहे ॥ १७५ ॥

भवे चतुर्गती भ्राम्यन्, जीवो दुःखीधितः सदा । सुमानुपत्वमायाति श्रेमे कडुकर्मणः ॥ १७६ ॥

मनुष्यजातिमापन्ना सा त्वं पुण्येन शोभने । माभूज्जगुप्सिताचारा कर्तुं योग्यासि सक्त्रिया १७७

लब्ध्वा मनुष्यतां कर्म यो नादत्ते जनः शुभं । रत्नं करगतं तस्य श्रंशमायाति मोहिनः १७८ ॥

कायवाङ्मयेतसां वृत्तिः शुभादितविधायिनी । सेवेतेतराध्यानकारिणी प्राणधारिणां ॥ १७९ ॥

स्वस्य ये हितमुद्दिश्य प्रयतन्ते सुकर्मणि । उत्तमास्ते जना लोके निर्दिताचारभूयसि ॥ १८० ॥

कृतार्थो अपि ये संतो भवदुःखमहार्णवात् । तारयन्ति जनान् भव्यानुपदेशविधानतः ॥ १८१ ॥

उत्तमोत्तमतां तेषां विकृतां धर्मचक्रिणां । अर्हतां ये निरस्कारं प्रतिवित्रस्य कुर्वते ॥ १८२ ॥

जंतूनां मोहिनां तेषां यदनेकभवानुगं । दुःखं संजायते कस्तद्वक्तुं शक्नोति कात्स्नर्यतः ॥ १८३ ॥

यद्यप्येषां प्रपन्नेषु प्रासादो नोपजायते । नचापकारनिष्ठेषु द्वेषो माध्यस्थमीषुषां ॥ १८४ ॥

स्वस्मात्तथापि जंतूनां परिणामाच्छुभाशुभात् । तदुद्देशेन संजातात्सुखदुःखसमुद्भवः ॥ १८५ ॥

यथाग्नेः सेवनाच्छीतदुःखं जंतुरपोहते । धृचृष्णां परिपीडां च भक्तशीतांबुसेवनात् ॥ १८६ ॥

निस्सर्गोयं तथा येन जिगानामर्चनात्सुखं । जायते प्राणिनां दुःखं परमं च तिरस्कृतः ॥१८६॥
यन्नाम दृश्यते लोके दुःखं तत्पापसंभवं । सुखं च चरितात्पूर्वसुकृतादिति विद्यतां ॥ १८७ ॥
सा त्वं पुण्यैरिमां वृद्धिं भक्तोरुं पुरुषाधिपं । पुत्रं चाद्भुतकर्मणं प्राप्ता इलाध्या सुधारिणं १८८
तथा कुरु यथा भूयो लप्स्यसे सुखमात्मनः । मद्वाक्यादावददे भव्ये मापसः सति भास्करे ॥१८९॥
अभविष्यं तवावासो नरके धोरवेदने । अहं नावोधयिष्यं चेत्प्रमादोयमहो महान् ॥ १९० ॥
इत्युक्त्वा सा परित्रस्ता दुःखतो नरकोद्भवात् । प्रत्ययादिति शुद्धात्मा सम्यग्दर्शनमुत्तमं ॥१९१॥
अगृहीद्गृहीधर्मं च शक्तेश्च सदृशं तपः । जन्मान्यदिव मेने च सांप्रतं धर्मसंगमात् ॥ १९२ ॥
प्रतिमां च प्रविश्येनां पूर्वदेशे व्यतिष्ठत । आनर्चं च विचित्राभिः सुमनोभिः सुगंधिभिः १९३
कृतार्थं मन्यमाना स्वं तस्या धर्मनियोजनात् । जगाम स्वोचितं स्थानं संयमश्रीः प्रमोदिनी १९४
कनकोदर्यपि श्रेयः समुपाज्यं गृहे रताः । श्रुत्वा कालं दिवं गत्वा श्रुत्वा भोगं महागुणं ॥१९५॥
च्युत्वा महेंद्रराजस्य महेंद्रपुटभेदने । मनोवेगासमाख्यायामंजनेति सुताभवत् ॥ १९६ ॥
सेयं पुण्यावशेषेण कृतेन जननांतरे । जातेहाढ्यकुले शुद्धे प्राप्ता च वरमुत्तमं ॥ १९७ ॥
प्रतिमां च जिनेद्रस्य त्रिकालार्च्यस्य यद्ब्रहिः । अकार्पात्समयं कंचित्तेनातो दुःखमागमत् १९८

विद्युत्प्रभगुणस्तोत्रं क्रियमाणं पुरस्तत्र । मिश्रकेश्याः स्वनिदां च समित्रः पवनजयः ॥ १९९ ॥
 श्रुत्वा गदाध्वजालेन त्रियामायां तिरोहितः । द्वेषमस्य परिप्राप्तो वैशुभ्यमकरोत्पुरः ॥ २०० ॥
 युद्धाय प्रस्थितो दृष्ट्वा मोऽन्यदा चक्रवाकिकां । विरहाद्दीपितां रम्ये मानसे सरसि ह्रुतं ॥ २०१ ॥
 मख्येव कृपया नीतः समये तां मनोहरां । गतश्च गर्भेमादाय कर्तुं जनकशासनं ॥ २०२ ॥
 इत्युक्त्वा पुनरुच्चैःसावजनां मुनिपुंगवः । महाकरुण्यसंपन्नः धरन्निव गिरामृतं ॥ २०३ ॥
 स त्वं कर्मानुभावेन चाले दुःखमिदं थिता । ततो भूयोऽपि माकापीरीदृशं कर्म निदित्वं ॥ २०४ ॥
 यानि यानि च सांख्यानानि जायंते चान्न भ्रूतले । तानि तानि हि सर्वाणि विनगक्तेर्विशेषतः २०५
 मक्ता भव जिनेन्द्राणां संसारोत्तरकारिणां । गृहाण नियमं मत्स्या कुरु श्रमणपूजनं ॥ २०६ ॥
 दिष्टया योधि प्रपन्न्यासि तदा दत्तां तदार्यया । उदहापीत्करालंवात्सा त्वां यातीमधोगतिं २०७
 अयं च ते महाभाग्यः कुधि गर्भः समाश्रितः । पुरा निर्लोडिते सम्यग्वद्बहुकल्याणभाजनं ॥ २०८ ॥
 परमां भूतिमेतस्मात्पुतात्प्राप्त्यसि योभने । अखंडनीयवीर्योयं गीर्वाणः सकलैरपि ॥ २०९ ॥
 अल्पैरेव च तेऽहोभिः प्रियसंगो भविष्यति । ततो मय सुखस्वांता प्रमादरहिता शुभे ॥ २१० ॥
 इत्युक्त्वाभ्यां नतस्ताभ्यां दृष्टाभ्यां मुनिसत्तमः । प्रणतो विकसञ्चेन्नराजीवाभ्यां पुनः पुनः २११

सोऽपि दत्त्वाशिपं ताभ्यां समुत्पत्य नभस्तलं । संयमस्योचितं देशं जगामामलमानसः ॥ २१२ ॥
 पर्यकासनयोगेन यस्मात्तस्यां स सन्नुनिः । तस्थौ जगाम पर्यंकगुहाख्यां सा ततो भुवि २१३
 इत्थं निजभवान्, श्रुत्वा भवद्विस्मितमानसा । निदंती दुष्कृतं कर्म पूर्वं यदधमं कृतं ॥ २१४ ॥
 महेंद्रदुहिता तस्यां स्रुतिकालव्यपेक्षया । तस्थौ मगधराजेंद्र ! पूतायां मुनिसंगमात् ॥ २१५ ॥
 वसंतमालया तस्या विद्यावलसमृद्धया । पानाशनविधिश्चक्रे मनसा विपयीकृतः ॥ २१६ ॥
 अथ त्रियविमुक्तां तां कारुण्येनेव भूयसा । असमर्थो रविद्युमस्तमैच्छन्निपेपितुं ॥ २१७ ॥
 तद्दुःखादिव मंदत्वं भास्करस्य करा ययुः । चित्रकर्मापितादित्यकरोत्करकृतोपमात् ॥ २१८ ॥
 शोकादिव रवेर्विवं सहसा पातमागतं । गिरिदक्षप्रसंसक्तं करजालं समाहरन् ॥ २१९ ॥
 अथांगंतुर्सिंहस्य दृष्टयेव क्रोधताम्रया । संध्यया विहितं सर्वं क्षणेन नभसस्तलं ॥ २२० ॥
 ततो भाव्युपगणेण प्रेरितेव त्वरावती । उदियाय तमोलेखा वेतालीव रसातलात् ॥ २२१ ॥
 कृतकोलाहलाः पूर्वं दृष्ट्वा तामिव भीतितः । निश्चब्दा गहने तस्युर्द्वेष्येणु पतत्रिणः ॥ २२२ ॥
 प्रावर्तत शिवारावा महानिर्घातभीषणाः । वादिता उपसर्गेण प्रकटा पटहा इव ॥ २२३ ॥
 अथ ध्रुवमकीलालशोणकेसरसंचयः । मृत्युपत्रांगुलिच्छायां भृकृटि कुटिलां दधत् ॥ २२४ ॥

पद्मपुराणम् ।

विभुं चन् विपमच्छेदानादान् स प्रतिशब्दकान् । वेगिनः सकलं व्योम कुर्वाणामिव खंडशः ॥ २२५ ॥
 प्रलयज्वलनज्वालाविलामाञ्चलयन्मुहुः । महास्यगह्वरे जिह्वां प्रह्वां भूरिजनक्षये ॥ २२६ ॥
 जीवाकर्षां कुशाकारां दंष्ट्रां तीक्ष्णाप्रसंकटां । कुटिलां धारयन् रौद्रां मृत्योरोपि भयंकरां ॥ २२७ ॥
 उद्वत्प्रलयतीव्रांशुमंडलप्रतिमे वहन् । दुरयंती दिशां चक्रं नेत्रे वित्रासकरिणी ॥ २२८ ॥
 मस्तकन्यस्तपुच्छाग्रे नखकोटिक्षतक्षतिः । अष्टापदतटोरस्को जघनं घनमुद्धहन् ॥ २२९ ॥
 मृत्युर्दत्तकृतोऽयु स्यात् प्रेतसोऽयु कलिक्षयः । अंतकस्यांतको नु स्याद्भास्करो नु तन्नूपात् २३० ॥
 इतीरां अनिताशंकं जंतुभिर्वीक्षितोऽखिलैः । अपिर्बभूव तदेशे केसरी विकटः क्षणात् ॥ २३१ ॥
 तस्य प्रतिनिनादेन घूरितोदारकंदराः । भीता इवातिगंभीरं हरुधुर्धरणीधराः ॥ २३२ ॥
 सुदूरेण घोरैण शब्देनास्य तरस्विना । श्रोत्रयोस्ताडिताथकुरिति चेष्टाः शरीरिणः ॥ २३३ ॥
 लोचने मुकुलीकुर्वन्भिदुर्गे महीभृति । शार्दूलो दर्पनिर्मुक्तः सन् लुकोप सत्रैपधुः ॥ २३४ ॥
 शरत्पुष्पसमाकारो हृष्टरोमां च संभ्रमः । बभूस्तरलुंगुजाधो विवेश विवरं गिरेः ॥ २३५ ॥
 सारंगा मुखविभ्रंशिशिद्व्यां कोमलपल्लवाः । यथापूर्वथयास्तस्थुर्भयस्तांभितविग्रहाः ॥ २३६ ॥
 संभ्रांतवभ्रूनेत्राणामुत्कर्षांनां विचेतसां । दानैर्घनिथलांगानां मत्तंगानां विचिच्छिदुः ॥ २३७ ॥

मंडलस्यांतरे कृत्वा शोचकान् भयवेपितान् । तस्थुः पुरुखगा संघायूथपन्यस्वलोचनाः ॥ २३८ ॥
 केसरिध्वनिवित्रस्ता कंपमानशरीरिका । वपुराहारयोस्त्यागं चक्रे सालंभमंजना ॥ २३९ ॥
 उत्पत्य त्वरिता न्योत्रि सख्यस्यास्त्वद्ग्रहाक्षमा । वभ्राम पश्चिणीवालमंडलेनाकुलात्मिका २४०
 भूयः समीपमाकाशमेति श्रेमशुणाहता । पुनश्च तीव्रवित्रासात्प्रयाति नभसः शिरः ॥ २४१ ॥
 अथ ते समये दृष्ट्वा विशीर्णहृदये शुभे । गंधर्वस्तद्गुहावासी कारुण्याश्लेषमीयिवान् ॥ २४२ ॥
 तमूचे मणीचूलाख्यं रत्नचूला निजांगना । कारुण्येनोरुणा साध्वी चोदिता द्रुतमापिणी २४३
 पश्य पश्य प्रिय ! त्रस्तां तां मृगेंद्रादिह स्त्रियं । एतद्भ्रीतिसमादिष्टां द्वितीयां च नभोऽगणे ॥
 कुरु नाथ प्रसादं मे रक्षैतामतिविद्वलां । अभिजातां वरां नारीं कुतोऽपि विपमाश्रितां ॥ २४५ ॥
 एवमुक्तोथ गंधर्वो विकृत्य शरमाकृतिं । त्रैलोक्यभीषणद्रव्यसंभारैश्च निर्मितं ॥ २४६ ॥
 हस्तत्रितयमात्रस्थामंजनामसमागतां । सिंहरिपुरकरोद्देहं छन्नसानुकदंबकः ॥ २४७ ॥
 तयोस्तत्राभ्रद्विभ्रं संघट्टो रवसंकुलः । विदुद्योतितप्रावृद्ध्यनसंधं हसन्निव ॥ २४८ ॥
 एवं विधेऽपि संग्राप्ते काले वीरभयावहे । अंजनासुंदरी चक्रे हृदये जिनपुंगवान् ॥ २४९ ॥
 इत्थं वसंतमाला च मंडलेन कृतभ्रमा । विललाप महादुःखी कुररीव नभस्तले ॥ २५० ॥

हा मर्तदारिके पूर्वे दामोर्गमसि संगता । तस्मिन्नपि गते कृच्छ्राद्ब्रजितासर्वबंधुभिः ॥ २५१ ॥
 संप्राप्तासि वनं भीमं कथमप्यागता गुहां । मुनिनाथासित्तासन्नप्रियावासिनिवेदनात् ॥ २५२ ॥
 सा त्वं केसरिणो वक्त्रमयुना देवि यास्यसि । दंष्ट्राकरालशुद्धृत्तद्विरदक्षयकारणं ॥ २५३ ॥
 हा देवि ते गतः कालो दुर्जनस्य विधेर्वथात् । उपयुषरिदुःखेन मर्मदुर्गतिकारणात् ॥ २५४ ॥
 परित्रायस्व हा नाथ ! यवनंजय ! गेहिनीं । हा महेंद्र ! कथं नेमां तनयां परिरक्षसि ॥ २५५ ॥
 हा किं केतुमनि क्रूरे मुद्रास्या त्वयि का कृता । हा कल्पे मनीषेणे तनयां किं न रक्षसि ॥ २५६ ॥
 मरणं राजपुत्रीयं प्राप्नोति विजने वने । कुर्वत प्राणमेतस्याः कृपया वनदेवताः ॥ २५७ ॥
 मुनेरपि तथा तस्य लोकतत्त्वावबोधिनः । शुमार्थद्वचनं वाक्यं संभवेदन्यथा किमु ? ॥ २५८ ॥
 आक्रंदमिति कुर्वाणा दोलारूढेव विह्वला । चक्रे वसंतमाला तु स्वामिन्यंतं गतागतं ॥ २५९ ॥
 अथ भंगगतः सिंहः शरभेण तलाहृतः । अंतर्दधे कृतार्थश्च शरभो मिलये निजे ॥ २६० ॥
 ततः स्वप्नोपमं दृष्ट्वा विरतं युद्धमेतयोः । द्रुतं वसंतमालागात् स्वदिगात्रा पुनर्गुहं ॥ २६१ ॥
 अतः पृष्ठवक्रांताभ्यां हस्ताभ्यां कृतमार्गणा । कासि कासीति भौशपात्कृतगद्गदनिस्वना २६२
 ज्ञात्वा वसंतमाला तां स्पृशेनात्यंतनिश्चलां । तां प्रति प्राणनाशंकासमाकुलितमानसा ॥ २६३ ॥

त्रियसे देविदेवीति चालयंती पुनः पुनः । जगाद स्वामिनीवक्षोविन्यस्तकरपल्लवा ॥ २६४ ॥
 ततोऽसौ तत्करस्पर्शदागतस्पष्टचेतना । चिरात्सखीयमस्मीति जगादास्पष्टया गिरा ॥ २६५ ॥
 ततस्ते संगमात्प्राप्य-कियंतीमपि निर्धृति । पुनर्जन्मेव मेनाते लब्धसंभाषणोद्यते ॥ २६६ ॥
 भयशेषेण चाभीलां सुग्धे तां जह्वतुनिंशां । समासमां कृताशेषबंधुर्नष्टुर्यसंकथे ॥ २६७ ॥
 ततो विध्वस्य नागारिं नागारिरिव पन्नगं । प्रमोदवानसौ सद्यः प्रीतवान् सुमहागुणं ॥ २६८ ॥
 गंधर्वकान्तयावाचि गंधर्वो लब्धवर्णया । तदरौ बाहुमादाय तरचारकनेत्रया ॥ २६९ ॥
 स्वनकं यच्छ मे नाथ जिह्वासान्धधुनोचितं । उपदेशो हि गातव्यं कादंबर्यामनुत्तमं ॥ २७० ॥
 शेषं साध्वसमेते च वनिते परिमुंचतः । श्रुत्वा नौ मधुरं गीतं दैवीयं हृदयं गमं ॥ २७१ ॥
 अर्धरात्रे ततस्तस्मिन्नन्यशब्दविवर्जिते । संस्कृत्यावीवदद्वीणां गंधर्वः श्रोत्रहारिणीं ॥ २७२ ॥
 कासिके वादयंती च प्रियवक्त्राहितेक्षणा । रत्नचूला जगौ मंदं पुनिक्षोभनकारणं ॥ २७३ ॥
 तयोर्धनं कृतं वाद्यं सुपिरं च कृतं ततं । परिवर्गेण गंभीरकरतालक्रमोचितं ॥ २७४ ॥
 पाणिधैरकतानेन मंद्रध्वनिसमन्वितं । तथा वैणविकैर्वाढं प्रवीणैर्भ्रूविलासिनः ॥ २७५ ॥
 प्रवीणाभः प्रवालाभां वीणां चारूपमानिकां । कोणेनाताडयद्दशो गंधर्वः काकलीबुधः ॥ २७६ ॥

पद्मपुराणम् ।

मध्यमर्षभगांधारायद्भ्रजंपंचमर्ध्वतान् । निपादसप्तमांश्चक्रे स स्वरांक्रमसत्यजन् ॥ २७७ ॥
 भेजे वृत्तीर्यथास्थानं द्रुतमध्यविलांविताः । एकविंशतिसंख्याश्च मूर्च्छना तत्तिक्षणा ॥ २७८ ॥
 हाहा ह्रूंसमानं स गानं चक्रेऽथवाधिक्रं । प्रायो गंधर्वदेवानां प्रसिद्धिमिदमागतं ॥ २७९ ॥
 स्वनान्येकीनर्पंचाश्रत्स जगौ परिनिष्ठितं । जिनेन्द्रगुणसंबद्धैर्वचनैर्ललिताशरैः ॥ २८० ॥
 देवा देवैर्भक्तिप्रद्वैः पुष्परर्धनानागंधैः । अर्चामुच्चैर्नीतं वंद्यं देवं भक्त्या त्वामहंतं ॥ २८१ ॥
 त्रिश्रुवनकुशलमतिशयपूतं नमामि भक्त्या परया ।

मुनिमुग्रतचरणयुगं सुरपतिमुकुटप्रवृत्तनम्बमणिकिरणं ॥ २८२ ॥
 मुनिमुग्रतचरणयुगं सुरपतिमुकुटप्रवृत्तनम्बमणिकिरणं ॥ २८३ ॥

ततो वसंतमाला तद्देयमत्यंतशोभनं । प्रशंस साश्रुतंपूर्वं विस्मयव्याप्तमानसा ॥ २८४ ॥
 अहो गीतमहो गीतं केनाप्येतन्मनोहरं । आर्द्राकृतमिवानेन हृदयं मे सुधामुचा ॥ २८५ ॥
 स्वामिनी च जगादेवं देवि कोप्यनुकंपकः । देवोयं येन नो रक्षा कृता फेसरिनोदनात् ॥ २८५ ॥
 मन्येस्मद्वृत्तयेनेन गीतमेतच्छ्रुतप्रियं । कृत्वा कलकलध्वानमंतरे सकलांगकं ॥ २८६ ॥
 देवि शीलवती कस्य नानुकंप्यासि शोभने । महारण्येऽपि भव्यानां भवंति सुहृदो जनाः २८७
 उपसर्गस्य विध्वंसोदेतस्मात्ते मुनिश्रितः । भविता त्रियसंपर्कः किंवा वक्त्यन्यथा मुनिः ॥ २८८ ॥

तस्मात्साधुमिमं देवं समाश्रित्य कृतोचितं । मुनिपर्यंकपूतायां गुहायामघसंक्षयात् ॥ २८९ ॥
 मुनिसुव्रतनाथस्य विन्यस्य प्रतिघातनां । अर्चयंत्यौ सुखप्राप्त्यै स्वमोदैः कुसुमैरलं ॥ २९० ॥
 सुखप्रसूतिमेतस्य गर्भस्याध्याय चेतसि । विस्मृत्य वैरहं दुःखं समयं किञ्चिदास्त्रहे ॥ २९१ ॥
 त्वत्संगं समासाद्य प्रमोदं परमागतः । नैर्ज्ञैः शीकरैरेप ह्रसतीव महीधरः ॥ २९२ ॥
 फलभारविनम्राग्रा लसत्कोमलपल्लवाः । पुष्पहासकृतो वृक्षा इमे तोपमुपागताः ॥ २९३ ॥
 मयूरसारिकाकीरकोकिलादिकलस्वनैः । कृतजल्पा इवैतस्य वनाभोगा मर्हीभृतः ॥ २९४ ॥
 नानाधातुकृतच्छायास्तरुसंधातवाससः । अस्मिन्गुहा विराजंते कुसुमामोदवासिता ॥ २९५ ॥
 जिनपूजनयोग्यानि पंकजानि सरस्सु हि । विद्यंते तत्र वक्त्रस्य धारयंति समानतां ॥ २९६ ॥
 विधत्स्व धृतिमेत्रेण्ये माभूच्छिंतावशात्मिका । कल्याणमत्र ते सर्वं जनयिष्यंति देवताः ॥ २९७ ॥
 अधुना दिनवक्त्रे ते चिन्नायेवानघं वपुः । कोलाहकृतो जाताः प्रमोदेन पतत्त्रिणः ॥ २९८ ॥
 पलाशाग्रस्थितानंते वृक्षा मंदानिलैरितान् । मुंचंत्यानंदवाण्याभानवश्यायकणान् जडान् ॥ २९९ ॥
 संग्रेष्य प्रथमं संध्यां दूतीमिव सरागिकां । उदंतं ते परिज्ञातुमेष भानुः समुद्रतः ॥ ३०० ॥
 एवमुक्ताजनावोचत्सखि मे सर्वबंधवाः । त्वमेव त्वयि सत्यां च ममेदं विपिनं पुरं ॥ ३०१ ॥

पञ्चपुराणम् ।

आप्तमध्योत्सवावस्थाः सेवते यस्य यो जनः । स तस्या वांघवो वंघुरीप शुद्धरसौख्यदः ३०२
 इत्युक्त्वा देवदेवस्य विन्यस्य प्रतियातनां । पूजयंत्या स्थिते तत्र ते विद्याकृतवर्तने ॥ ३०३ ॥
 गंधर्वोप्यनयोश्चक्रे सर्वतः परिरक्षणं । आतोद्यं प्रत्यहं कुर्वन् कारुण्याज्जनभक्तिः ॥ ३०४ ॥
 अथान्यदांजनवोचत्कुक्षिर्मे चलितः सखि । आकुलेव च जातास्मि किमिदं नु भविष्यति ३०५
 ततो वसंतमालोचैः समयः शोभने तव । अवश्यं प्रसवस्यप प्राप्तो भव सुखस्थिता ॥ ३०६ ॥
 ततो विरचिते तल्पे तथा कोमलपङ्कजैः । अद्भुत सा सुतं चार्वां प्राचीवाशा विरोचनं ॥ ३०७ ॥
 जातेन सा गुहा तेन तेजसा गात्रजन्मना । हिरण्मयीव संजाता निर्धूतध्वांतसंचया ॥ ३०८ ॥
 ततस्त्वमंकमारोप्य प्रसोदस्यापि गोचरं । स्मृतोभयकुला दैन्यप्राप्ता प्रसूदिताभवत् ॥ ३०९ ॥
 विललाप महावत्स कथं ते जननोत्सवः । क्रियतां किं मयतस्मिञ्जनस्य गहने वने ॥ ३१० ॥
 स्थानेऽजनिष्यथाश्चंच पितुर्मातामहस्य वा । अभविष्यन्महानंदो जननोन्मत्तकारकः ॥ ३११ ॥
 मुखचंद्रमिमं दृष्ट्वा तव चार्हाविलोचनं । न भवेद्विस्मयं कस्य भुवने शुभचेतसः ॥ ३१२ ॥
 करोमि मंदभाग्या किं सर्ववस्तुविजिता । विधिनाहं दशमेतां प्रापिता दुःखदायिनीं ॥ ३१३ ॥
 जंतुना सर्ववस्तुभ्यो बांछ्यते दीर्घजीविता । यस्माच्च जीवितात्तस्मान्मम यत्स परां स्थितिं ३१४

ईदृशे पतितारण्ये सद्यः प्राणापनोदिनि । यज्जीवामि तवैवायमनुभावः सुकर्मणः ॥ ३१५ ॥
 भुञ्चंतीमिति तां वाचं जगद्वचं हिता सखी । देवि कल्याणपूर्णा त्वं या प्राप्तासीदृशं सुतं ३१६
 चारुलक्षणपूर्णोयं दृश्यतेऽस्य शुभा तनुः । अत्यन्तमहतीमृद्धिं वहत्येषा मनोहरा ॥ ३१७ ॥
 पद्मपदैः कृतसंगीताश्चलत्कौमलपङ्कजाः । तव पुत्रोत्सवादेता नृत्यंतीव लतांगनाः ॥ ३१८ ॥
 तवास्य चानुभावेन बालस्याबालतेजसः । भविष्यत्यखिलं भद्रं मोन्मनीभूरनर्थकं ॥ ३१९ ॥
 एवं तयोः समालापे वर्तमाने नभस्तले । क्षणेनाविरभूत्तुंगं विमानं भास्करप्रभं ॥ ३२० ॥
 ततो वसन्तमाला तं दृष्ट्वा देव्यै न्यवेदयत् । विप्रलापं ततो भूयः सैवमाशंक्याकरोत् ॥ ३२१ ॥
 कोऽप्यकारणवैरी मे किमथोपनयेत्सुतं । उताहो वांधवः कश्चिद्भवेदेष समागतः ॥ ३२२ ॥
 विप्रलापं ततः श्रुत्वा तद्विमानं चिरं स्थितं । अघातरत्कृपायुक्तो विद्याभृद्वियदंगणात् ॥ ३२३ ॥
 स्थापयित्वा गुहाद्वारि विमानं स ततोऽविशत् । पत्नीभिः सहितः शंकां वहमानो महानयं ३२४
 वसन्तमालया दत्ते स्वागतेऽसौ सुमानसः । उपाविशत्स्वभृत्येन प्रापिते च समासने ॥ ३२५ ॥
 ततः क्षणमिव स्थित्वा स भारत्या गर्भीरया । सारंगानुसुखीकुर्वन् घनगजितशंकिनः ॥ ३२६ ॥
 ऊचे तां विनयं विभ्रत्परं स्वागतदायिनी । दशनज्योत्स्नया कुर्वन् बालभासं विमिश्रितं ३२७

पद्मपुराणम् ।

सुमर्यादे वदेयं का दुहिता कस्य वा शुभा । पत्नी वा कस्य कस्माद्वा महारण्यमिदं श्रिता ३२८
घटते नाकृतेरस्याः समाचारो विनिर्दिताः । ततः कथमिमं प्राप्ता विरहं सर्वबंधुभिः ॥ ३२९ ॥
भवंस्तेषांथवा लोके प्रायोऽकारणवैरिणः । माध्यस्थेऽपि निषण्णानां प्रेरिताः पूर्वकर्मभिः ३३०
ततो दुःखभरोद्वेला वाष्पसरुद्धकंठिका । कृच्छ्रेणोवाच सानंदं भूतलन्यस्तवीक्षणाः ॥ ३३१ ॥
महानुभाव वाचैव ते विशिष्टं मनः शुभं । रोगमूलस्य हिच्छाया न स्निग्धा जायते ततोः ३३२
भावप्रवेदनस्थानं गुणिनस्त्वाद्या यतः । निवेदयामि ते तेन शृणु जिज्ञासितं पदं ॥ ३३३ ॥
दुःखं हि नाशमायाति सज्जनाय निवेदितं । महतां ननु शैलीयं यदापद्रुततारणं ॥ ३३४ ॥
शृण्वेषां शिष्टपव्यापि यशसो विमलात्मनः । सुता महेंद्रराजस्य नामतः प्रथिताजना ॥ ३३५ ॥
प्रह्लादराजपुत्रस्य गुणाङ्गुपाश्चेतसः । पत्नी पवनवेगस्य प्राणेभ्योऽपि गरीयसी ॥ ३३६ ॥
सोऽन्यदा स्वैरविज्ञातः कृत्वास्यां गर्भसंभवं । शासनाज्जनकस्यागाद्राचणस्य सुहृद्बन्धे ॥ ३३७ ॥
दुःस्वभावतयाश्चश्रया ततः कारुण्यमुक्त्या । मुद्रया जनकं गेहं प्रेषितेयं मलोञ्जिता ॥ ३३८ ॥
ततो नादात्पिताप्यस्याः स्थानभीतेरकीर्तितः । अलीकादपि हि प्रायो दोषाद्विभ्यति सज्जनाः ॥
सेयमालंबनैर्मुक्ता सकलैः कुलवालिका । पृगीसामान्यमध्यस्थानमहारण्यं समं मया ॥ ३४० ॥

एतत्कुलक्रमायाता भूत्यास्म्यस्याः सुचेतसः । विथंभपदतां नीता प्रसादपरयानया ॥ ३४१ ॥
 सेयमद्य प्रसृता नु वने नानोपसर्गके । न जानामि क्रथं साध्वी भविष्यति सुखाश्रया ॥ ३४२ ॥
 निवेदितमिदं साधोर्दत्तमस्याः पुलाकतः । सकलं तु न शक्नोमि कर्तुं दुःखनिवेदनं ॥ ३४३ ॥
 अर्थतदीयसंतापधिलीनस्नेहपूरितात् । अमांतीव निरैदस्य हृदयात्साधु भारती ॥ ३४४ ॥
 स्वस्तीया मम साध्वि त्वं चिरकालवियोगतः । प्रायेण नाभिजानामि रूपांतरपरिग्रहात् ॥ ३४५ ॥
 पितां विचित्रभानुर्मे माता सुंदरमालिनी । नामतः प्रतिसूयोहं द्वीपे हनूरुहाभिधे ॥ ३४६ ॥
 इत्युक्त्वा वस्तु यद्वृत्तं कौमारं सकलं स तत् । अंजनार्थं पतद्वाष्पनयनस्तमवादयत् ॥ ३४७ ॥
 निज्ञातमातुलाथासौ पूर्ववृत्तनिवेदनात् । तस्य कंठं समारुह्य रुरोद चिरमूर्द्धनि ॥ ३४८ ॥
 तस्यास्तत्सकलं दुःखं वाष्पेण सहनिर्गतं । स्वजनस्य हि संप्राप्तार्थैव जगतः स्थितिः ॥ ३४९ ॥
 तयोः सहभरणैवं कुर्वतोऽथ रोदनं । वसंतमालयाप्युच्चैरुदितं पार्श्वथा तथा ॥ ३५० ॥
 रुदन्तु तेषु कारण्यादरुदंस्तद्योषितः । कृत्तरोदास्वैथैतासु हरुदूरुर्योषितः ॥ ३५१ ॥
 गुहावदनमुक्तेन प्रतिनादेन भूयसा । पर्वतोपि रूपौदवं संततैर्निर्झराशुभिः ॥ ३५२ ॥
 ततः शब्दमयं सर्वं तद्भूभुव तदा वनं । शकुंतैरपि कारुण्यादाकुलैः कृतनिस्वनं ॥ ३५३ ॥

पद्मपुराणम् ।

॥ ३५४ ॥

सांत्वयित्वा ततस्तस्या दत्तेनोदकत्राहिना । वारिणा क्षालयद्दक्त्रं स्वस्य च प्रतिभास्करः ॥ ३५४ ॥
 पारंपर्येण तेनैव ततस्तत्पुनरप्यभूत् । वने मुक्तमहाशब्दं श्रोतुं वार्ताभिवानयोः ॥ ३५५ ॥
 ततः क्षणमिव स्थित्वा निष्क्रान्ता दुःखगह्वरात् । अपृच्छतां मिथो वार्तां कुले कथयतां च तां ॥
 संभाषणं ततश्चक्रे तत्स्त्रीणामंजना क्रमात् । स्खलति न विधातच्ये वनेऽपि गुणिनो जनाः ॥ ३५७ ॥
 जगाद मातुलं चैवं पूज्यजातस्य मेऽखिले । निवेदय यथावस्थं दिनद्योतिः कदंबकं ॥ ३५८ ॥
 इत्युक्ते पार्थगं नाम्ना द्योतिर्गर्भविशारदं । सांवत्सरमपृच्छत्स जातकर्म यथास्थितं ॥ ३५९ ॥
 ततः सांवत्सरोऽवोचत्कल्याणस्य निवेदय । जन्मसंबन्धिनीं वेलामित्युक्ते चाख्यदंजना ॥ ३६० ॥
 अर्धयामावशेषायां रज्न्यामद्य बालकः । प्रजात इति सख्या च कथितं निष्प्रमादया ॥ ३६१ ॥
 सुहृतेन ततोऽत्रानि यथास्थ च पुराचितं । सुलक्ष्णैस्तथा मन्ये दारकं सिद्धिभाजनं ॥ ३६२ ॥
 तथापि यद्यसंतोषः क्रियेयं लौकिकीति वा । ततः शृणु पुलाकेन कथयाम्यस्य जीवनं ॥ ३६३ ॥
 वर्तते विधिरथेयं चैत्रस्य बहुलाष्टमी । नक्षत्रं श्रवणः स्वामी वासरस्य विभावसुः ॥ ३६४ ॥
 आदित्यो वर्तते मेरे भवने तुंगमाश्रितः । चंद्रमा मकरे मध्ये भवने समवस्थितः ॥ ३६५ ॥
 लोहितांगो वृषमध्यो मध्ये मीने विधोः सुतः । कुलीरे धिपणोऽत्युच्चैरव्यास्य भवने स्थितः ॥

मीने दैत्यगुरुस्तुंगस्तस्मिन्नेव शनैश्वरः । मीनस्यैवाद्योप्यासीत्तदा नृपतिपुंगवः ॥ ३६७ ॥
 शनैश्वरं समग्राक्षस्तिग्मभानुनिरीक्षितः । अर्धदृष्ट्या महीपुत्रो दिवसस्य पतिं तथा ॥ ३६८ ॥
 गुरुपादनया दृष्ट्वा पतिमहोऽवलोकते । अर्धदृष्ट्या गिरामीशं चात्तरस्यैक्षते विसुः ॥ ३६९ ॥
 चंद्रसमस्तथा दृष्ट्या वचसां पतिरीक्षते । असावप्येवमेवास्य विदधत्यवलोकनं ॥ ३७० ॥
 गुरुः शनैश्वरं पादन्यूनया वीक्षते दृशा । अर्धावलोकनेनासौ भजते बृहतां पतिः ॥ ३७१ ॥
 गुरुद्वैत्यगुरुं दृष्ट्वा वीक्ष्यते पादहीनया । दृष्टिं तथाविधामेव पातयत्येव तत्र च ॥ ३७२ ॥
 ब्रह्मणां परिशिष्टानां नास्त्येपेक्षा परस्परं । उदयक्षेत्रकालानां बलं चास्ति परं तदा ॥ ३७३ ॥
 राज्यं निवेदयंस्तस्य रविभूमौ गुरस्तथा । शनिश्वरः सुयोगित्वं निवेदयति सिद्धिदं ॥ ३७४ ॥
 एकोऽपि भारतीनाथस्तुंगस्थानस्थितोऽभवत् । सर्वकल्याणसंप्राप्तौ कारणत्वं प्रपद्यते ॥ ३७५ ॥
 ब्राह्मो नाम तदा योगो मूर्हर्तश्च शुभश्रुतिः । एतौ कथयतौ ब्राह्मस्थानसौख्यसमागमं ॥ ३७६ ॥
 एवमेतस्य जातस्य ज्योतिश्चक्रामेदं स्थितं । सूचयत्यखिलं वस्तु सर्वदोषविवर्जितं ॥ ३७७ ॥
 रैशतनां सहस्रेण कालज्ञं पूजितं ततः । प्रतिसूयौ विधायोचे भागिनर्यौ ससंमदः ॥ ३७८ ॥
 एहीदानीं पुरं यामो वत्से हनूरुहं मम । जातकर्मास्य बालस्य तत्र सर्वं भविष्यति ॥ ३७९ ॥

पद्मपुराणम् ।

एवमुक्त्वा विधायीकपृथुकं जिनर्षदनां । कृत्वा स्थानपति देवं धूमयित्वा पुनः पुनः ॥ ३८० ॥
निष्कांता सा गुहायासात्स्वजनौघसमन्विता । वनश्रीरिव जाता च विमानस्यतिकं स्थिता ३८१
ततस्तत्किङ्किणीजाले प्रकण्ठपत्रनेरितैः । सनिर्झरमिथोदारमुक्ताहारैः सुनिर्मलैः ॥ ३८२ ॥
ललछंद्रूपकं काचकदलीवनराजितं । दिवाकरकारस्पर्शस्फुरत्कनकशुद्धं ॥ ३८३ ॥
नानारत्नकरासंगजातान्कुरुरायुधं । वैजयंतीशंतर्नानावर्णैः कल्पतरूपमं ॥ ३८४ ॥
चित्ररत्नविनिर्माणं नानारत्नसमाचितं । दिव्यं परिवृतं स्वर्गलोकैर्नैव समं ततः ॥ ३८५ ॥
दृष्ट्वासीं पृथुको मातुरंकात्कांतुकमस्मितः । उत्पत्य प्रविविधुः सन्नपसद्भिरिगह्वरे ॥ ३८६ ॥
हाहाकारं ततः कृत्वा लोकस्तस्य समावृकः । स गतोऽनुपदं ज्ञातुमुहंतमिति विह्वलः ॥ ३८७ ॥
चकार विप्रलापं च सुदीनमिममंजना । तिरश्चामपि कुर्वाणा करुणाकोमलं मनः ॥ ३८८ ॥
हा पुत्र किमिदं वृत्तं देवेन किमनुष्ठितं । ग्रदश्यं रत्नसंपूर्णं विधानं हस्ता पुनः ॥ ३८९ ॥
पत्यसंगमदुःखेन प्रस्तायां मे भवानभूत् । जीवितालंबनं छिन्नं कथं तदपि कर्मणा ॥ ३९० ॥
ततः सहस्रशः खंडनीयतां सुमहास्वनं । शिलायां पात्रवेगेन ददर्शेवं सुखस्थितं ॥ ३९१ ॥
अंतरास्यकृतांशुं क्रीडनं स्मितशोभितं । उचानं प्रचलत्पाणिचरणं शुभविग्रहं ॥ ३९२ ॥

मंदमारुतसंपृक्तरक्तोत्पलवनप्रभं । कुर्वाणं सकलं पिंगं तेजसा गिरिगह्वरं ॥ ३९३ ॥
 ततोऽनघशरीरं तं जननी पृथुविस्मया । गृहीत्वा शिरसि घ्रात्वा चक्रे वक्षःस्थलस्थितं ॥ ३९४ ॥
 प्रतिस्मर्यस्त्वतोऽघोचदहो चित्रामिदं परं । वज्रेणैव यदेतेन शिलाजातं विचूर्णितं ॥ ३९५ ॥
 अर्भकस्य सतोप्येषा शक्तिः सुस्वरातिगा । यौवनस्थस्य किं वाच्यं चरमेयं ध्रुवं तनुः ॥ ३९६ ॥
 इति ज्ञात्वा परीत्य त्रिः शिरःपाणिसरोरुहः । सहांगनासमूहेन चकारास्यां नमस्कृतिं ॥ ३९७ ॥
 असीं तस्य वरस्त्रीभिर्नेत्रमाभिः कृतस्मितं । सितासितारुणांभोजमालाभिरिव पूजितं ॥ ३९८ ॥
 सपुत्रां यानमारोप्य भागिनेर्यो ततोऽगमत् । प्रतिस्मर्यो निजं स्थानं ध्वजतोरणभूषितं ॥ ३९९ ॥
 ततः प्रत्युद्गतः पौरैर्नानामंगलधारिभिः । स विवेश पुरं तूर्यनादव्याप्तनभस्तलं ॥ ४०० ॥
 तत्र जन्मोत्सवस्तस्य महान् विधाधैरैः कृतः । आखंडलसमुत्पत्तौ गीर्वाणैस्त्रिदशैर्यथा ॥ ४०१ ॥
 जन्म लेभे यतः शैले शैलं चाचूर्णयत्ततः । श्रथैल इति नामास्य चक्रे मात्रां ससूर्यया ४०२
 पुरे हनुरूहे यस्माज्जातः संस्कारमाप्तवान् । हनूमानिति तेनागात्रसिद्धिं स महीतले ॥ ४०३ ॥
 सर्वलोकमनोनेत्रमहोत्सवपुःक्रियः । तस्मिन् सुखकुमाराभः पुरे रमे सुकान्तिमान् ॥ ४०४ ॥
 संभवतीह भूधररिपुः पविरपि कुसुमं । बहिरर्षीदुपादशिशिरं पृथु कमलवनं ॥ ४०५ ॥

पद्मपुराणम् ।

सद्गलनापि चारुवनितासुपृढुभुजलता । प्राणिषु पूर्वजन्मजनितासुचरितवलतः ॥४०५॥
 इत्यवगम्य दुःखकुशलाद्विरमतदुरिता । तसज्जत सारशर्म चतुरे जिनवरचरिते ॥
 एष तपस्यहो परिदृष्टं जगदनवरतं । व्याधिसहस्ररश्मिनिकरो ननु जननरविः ॥४०६॥
 इत्यार्षे रवियोगाचार्यश्रोक्तं पद्मचरिते हनुमत्संभवाभिधानं नाम सप्तदशोऽर्षः ।

अथाष्टादशोऽर्षः ।

इदं ते कथितं जन्म श्रीशैलस्य महात्मनः । शृणु संग्रति वृत्तान्तं वायोर्मगधमंडन ॥ १ ॥
 चायुना वायुनेवाशु गत्वाभ्यासं खगेग्निनः । लब्धादेयेन संयुध्य नानाशस्त्राकुले रणे ॥ २ ॥
 कृतयुद्धधिरं खिन्नो जलकांतोपवर्तितः । जातस्तस्य निमानोऽसौ पुष्कलः खरदूषणः ॥ ३ ॥
 भूयश्च जलकांतेन निनाय्य खरदूषणः । कृत्वा संघमहं प्राप्य परमं राक्षसाधिपात् ॥ ४ ॥
 अनुज्ञातो वहत्कांतां हृदयेन त्वरान्वितः । जगामाभिजनं स्थानं महासामंतमध्यगः ॥ ५ ॥
 प्रविष्टश्च पुरं पौरैरभियातः सुमंगलः । ध्वजतोरणमालाभिर्भासुराभिविभूषितं ॥ ६ ॥
 जगाम च निर्जं येम दृष्टो वातायनस्थितः । मुक्तयस्तुतकर्तेव्यः पौरनारीकदंबकैः ॥ ७ ॥

विवेश च कृतार्थादि सन्मानो मानिनां वरः । वाग्भिर्मंगलसाराभिः स्वजनैराभिर्नांदिनः ॥ ८ ॥
 विधाय प्रणतिं तत्र गुरुणाभितरैर्जनैः । नमस्कृतः क्षणं तस्यौ वार्ताभिर्वरमंडपे ॥ ९ ॥
 ततः प्रासादमारुक्षदंजनायाः समुन्मनाः । युक्तः प्रहसितैर्नैव पूर्वभावनयान्वितः ॥ १० ॥
 रिक्तकं तस्य तं दृष्ट्वा प्रासादं प्राणतुल्यया । चेतनामुक्तदेहांभं पपातेव मनः क्षणात् ॥ ११ ॥
 ऊचे प्रहसितं चैव वयस्य किमिदं भवेत् । अंजना सुंदरी नात्र दृश्यते पुष्करक्षणा ॥ १२ ॥
 गृहमेतत्तया शून्यं वनं मे प्रतिभासते । आकाशमेव वा क्षिप्रं तस्या वार्ताधिगम्यतां ॥ १३ ॥
 आप्तवर्गात्परिस्त्राय वार्तां प्रहसितोऽवदत् । यथावत्सकलां तस्मै हृदये क्षोदकारिणीं ॥ १४ ॥
 वंचितः स्वजनं सोऽथ समं मित्रेण तत्क्षणं । महेंद्रनगरं तेन प्रवृत्तो गंतुमुन्मनाः ॥ १५ ॥
 तस्यासन्नभुवं प्राप्य मित्रमेवमभाषत । मन्यमानोऽकसंप्राप्तां दयितां प्रमदान्वितः ॥ १६ ॥
 पश्य पत्न्य पुरस्यास्य वयस्य रमणीयतां । अंजना सुंदरी यत्र वर्तते चारुविभ्रमा ॥ १७ ॥
 कैलासकूटसंकाशा यत्र प्रासादपंक्तयः । उद्यानपादपैर्गुप्ता प्रावृष्येण्यधनप्रभैः ॥ १८ ॥
 ह्रुवन्नैवं स संप्राप्तः पुरं पुरुषसत्तमः । सुहृदाद्वैतचित्तेन विहितप्रतिभाषणः ॥ १९ ॥
 ततो जनौघतः श्रुत्वा संप्राप्तं पवनंजयं । अर्घादिनोपचारेण श्वसुरोऽस्य समागमत् ॥ २० ॥

गद्यपराजम् ।

पुरस्सरेण तेनासीं प्रीतियुक्तेन चेतसा । निजं प्रवेद्यितः स्थानं पौरैः सादरस्मीक्षितः ॥ २१ ॥
 विवेश भवनं चास्य कांतादर्शनलालसः । संकथाभिर्मुहूर्तं च तस्थौ संवर्गणां भजनम् ॥ २२ ॥
 ततस्तत्राप्यसौ कांतामपश्यद्विरहातुरः । अपृच्छद्भ्रालिकां कांचिदंतर्भवनगोचरं ॥ २३ ॥
 अयि बालेऽग्र जानासि मत्प्रिया वर्ततेजना । साधोचेदेव नास्त्यत्र त्वत्प्रियेत्यसुखावहं ॥ २४ ॥
 वञ्चनेन ततस्तस्य तेन वाक्येन चूर्णितं । हृदयं पुरितौ कर्णां तमक्षरैरनुवेव च ॥ २५ ॥
 वियुक्त इव जीवेन ध्वणं चाभूत्यनिश्चलः । शोकप्रालेपसंपर्कविच्छायामुखसंपंकजः ॥ २६ ॥
 निर्गत्यासौ ततस्तस्माच्छब्दना श्वशुरात्पुरात् । भद्राम घर्णीं वार्तामाधिगंतुं सुयोपितः ॥ २७ ॥
 ज्ञात्वा वायुकुमारं च वायुनेवातुरीकृतं । ऊचे प्रहसितः सत्त्वं तद्द्रुःखादिभिदुःखितः ॥ २८ ॥
 किं वयस्य ! विपणोऽसि कुरु चित्तमनाकुलं । द्रक्ष्यसे दयिता सा ते कियद्देदं मदीतलं ॥ २९ ॥
 सोऽधोचद्रच्छ मच्छ त्वं सखे रविपुरं दुतं । इदं ज्ञापय वृत्तान्तं गुरूणां मदनुष्ठितं ॥ ३० ॥
 अहं पुनरसंप्राप्य दयितार्तां क्षितिसुंदरीं । न मन्ये जीवितं तस्मात्पर्यटाम्पखिलां भुवं ॥ ३१ ॥
 इत्थुक्तस्तेन दुःखेन विमुच्य कथमप्यभुं । आदित्यनगरीं दीनः शिंप्रं प्रहसितो वयो ॥ ३२ ॥
 पवनोऽपि समारूढ नागसंवरगोचरं । विचरन् घर्णीं सर्वाभेदं चितासुपागतः ॥ ३३ ॥

शोकात्परिस्लाना पद्मकोमलविग्रहा । क गता मे भवेत्कांता बहंती हृदयेन मां ॥ ३४ ॥
 वैधुर्यारण्यमध्यस्था विरहानलदीपिका । वराकी कांदिशीकासौ दिशं स्यात्कामुपाश्रिता ॥ ३५ ॥
 सत्यजिबसेमतासौ गर्भगौरवधारिणी । वसंतमालया त्यक्त्वा भवेत्किं नु महावने ॥ ३६ ॥
 शोकांधनयना किं नु व्रजंती विपमे पथि । पतिता स्याज्जगत्क्षुपे क्षुधिताजगरान्विते ॥ ३७ ॥
 किं नु गर्भपरिक्लिष्टा श्वापदानां च भीषणं । श्रुत्वा शब्दं परित्रस्ता प्राणान्मुक्तवती भवेत् ॥ ३८ ॥
 अहो तृष्णादिता शुष्कतालकंठा जलोज्ज्वले । विधारण्ये विमुक्त्वा स्यात्प्राणैः प्राणसमा मम ३९
 किं वा मंदाकिनीं मृगया विविधग्राहसंकुलां । अवतीर्णा भवेद् व्यूढा वारिणा तीव्ररंहसा ॥ ४० ॥
 दर्भसूर्चिविनिर्भिनवचरणश्रुतशोणिता । अशक्त्वा पदमप्येकं गंतुं किं तु मृता भवेत् ॥ ४१ ॥
 किं वा दुष्टेन केनापि नीता स्यात् स्वविचारिणा । कष्टं वार्तापिनो तस्याः केनचिन्मे न विद्यते ४२
 किं वा दुःखाच्च्युते गर्भे निर्वेदं परमागता । आयिकाणां पदं प्राप्ता भवेद्धर्मानुसेविनी ॥ ४३ ॥
 चिंतयन्निति पर्यट्य धरणीं मतिविबलः । ददर्श न यदा कांतां सर्वद्वियमनोहरां ॥ ४४ ॥
 तदा पश्यञ्जगत्कृष्णं शून्यं विरंहदीपितः । विनिश्चितमसौ चेतश्चकार मरणं प्रति ॥ ४५ ॥
 न शैलेषु न वृक्षेषु न रम्यासु नदीष्वभूत् । घृतिरस्य विप्रशुक्तस्य तथा सर्वस्वभूतया ॥ ४६ ॥

तस्या वार्तातु मुग्धेन तेन पृष्ठा नगा अपि । विक्रान्त हि निर्बुक्ता जायते दुःखिनो जनाः ४७
 अथ भूतरवाभङ्ग्यं वने प्राप्य गजादसौ । अवतीर्य क्षणं स्थित्वा ध्यायन्मुनिसिध प्रियां ॥४८॥
 अनादरेण निश्चिप्य घरणपामस्रकंठकं । घनपादपशाखायाग्रतिरोहितमहाक्षपः ॥ ४९ ॥
 जगाद गजनाथं तं विनयेन पुरश्चित्तं । गिरा मधुरपात्यर्थे श्रमेण गुरुणान्वितः ॥ ५० ॥
 ब्रजेदानीं गजैर्द्र त्वं मत्र स्वच्छंदविभ्रमः । तस्या वार्तातु मुग्धेन क्षमस्व च पराभवं ॥ ५१ ॥
 तीरेऽस्या सरितः शृप्यं शृङ्खलीनां च पट्टवान् । चरन् विहर यूथेन करिणीनां समन्वितः ॥ ५२ ॥
 इत्युक्तः मुकृतज्ञोऽसौ स्वामिवात्सल्यदीक्षिणः । न मुमोर्चांतिकं तस्य शोकार्तस्य सुत्रयुवत् ॥ ५३ ॥
 लम्ब्ये यदि न तां रामामभिरामामहं ततः । यास्याम्यत्र वने मृत्युमिति वायुर्विनिश्चितः ॥ ५४ ॥
 पियागतमनस्कस्य तस्य रात्रिरभूद्बने । शरच्चतुष्टयोदारा नात्रासंकल्पसंकुला ॥ ५५ ॥
 एवं तावदिदं वृत्तं शृणु श्रेणिक तै परं । कथयामि गते तस्मिन्यत्पितृम्यां विज्ञेष्टितं ॥ ५६ ॥
 पवनजयधृत्तांतै तद्विप्रेण निवेदिते । समस्ता वाग्धवा वायोः परमं शोकमागता ॥ ५७ ॥
 अथ केतुमती पुत्रशोकनाभ्याहता भृशं । ऊचे प्रहसितं वाष्पधाराजनितदुर्दिना ॥ ५८ ॥
 युक्तः प्रहसितेदं ते कर्तुमीदृश्विचैष्टितं । मम पुत्रं परित्यज्य यदेकाकी समागतः ॥ ५९ ॥

सोऽश्वोचदंष्ट्रं तेनैव प्रेषितोऽहं ग्रथत्नतः । न मे केनापि भवेन दत्तं स्यात्सुमुपांतिके ॥ ६० ॥
 उवाच सा गतः क्वासौ सोऽश्वोचदत्र सांजना । क्वालनेति च पृष्टेन को वेत्तीति निवेदितं ६१
 अपरीक्षणशीलानां सहसा कार्यकारिणां । पश्चात्तापो भवत्येव जनानां प्राणधारिणां ॥ ६२ ॥
 क्रांतां यदि न पश्यामि मृत्युमेति ततो ध्रुवं । प्रतिज्ञैवं कृतानेन त्वत्पुत्रेण सुनिश्चिता ॥ ६३ ॥
 इति श्रुत्वा विलापं सा चकारेति सुदुस्सहा । वेष्टिता स्त्रीसमूहेन स्रवच्छोचनधारिणा ॥ ६४ ॥
 अज्ञातसत्यया कष्टं पापया किं मया कृतं । येन पुत्रः परियाप्तो जीवनस्य तु संशयं ॥ ६५ ॥
 क्रूरसाधनधारिण्या वक्रमानसया मया । असमीक्षितकारिण्या मंदया किमनुष्ठितं ॥ ६६ ॥
 मुक्तं वायुकुमारिण्यं पुरंमेतन्न शोभते । विजयार्धगिरीशो वा सेना वा रक्षसां विभोः ॥ ६७ ॥
 दुष्करोऽराधणस्यापि संधिर्धन रणे कृतः । क्रस्तस्य मम पुत्रस्य सदृशोऽत्र त्तरो भुवि ॥ ६८ ॥
 हा वत्स ! विनयाधार ! गुरुपूजनतत्पर ! जगत्सुंदर विख्यातगुण क्वासि गतो मम ॥ ६९ ॥
 भवद्दुःखाग्निंसंतप्तां मातरं मातृवरत्नल ! । प्रतिवाक्यप्रदानेन कुरु शोकविवर्जितां ॥ ७० ॥
 विलापमपि कुर्वाणां ताडयतीं मुखे भृशं । सांत्वयन्वनितां कृच्छ्रात्प्रह्लादः सांश्रुलोचनः ॥ ७१ ॥
 सर्वबंधुजनाकीर्णः कृत्वा प्रहसितं पुरः । निर्यातः स्वपुरात्पुत्रमुलब्धुं समुत्सुकः ॥ ७२ ॥

पद्मपुराणम् ।

सर्वे चाद्वायिता तेन खगा द्विश्रेणिवासिनः । प्रीत्या ते तु समायाताः परिवारसमन्विताः ७३

खे पंधानमाश्रित्य भास्वद्विविधाहनाः । अन्वेष्यस्ते महीं यत्नाद्दहन्यस्तलोचना ॥ ७४ ॥

प्रतिभानुरुदंतं तं ज्ञात्वा प्रह्लाददूततः । उद्बृहत् महाशोकमंजनायै न्यवेदयत् ॥ ७५ ॥

प्रथमादपि सा दुःखात्ततो दुःखेन भूयसा । अशुधौतमुखा चक्रे करणं परिदेवनं ॥ ७६ ॥

हा नाथ ! प्राणसर्वस्व मम मानसबंधन । कर्मां त्यक्त्वा प्रयातोऽसि क्लेशसंततिभागिनी ॥ ७७ ॥

किंचाद्यापि न तं कोपं विशुचिसि पुरातनं । अदृश्यत्वं यदेतोसि सर्वविधाभृतामपि ॥ ७८ ॥

अप्येकं प्रति चाक्यं मे नाथ यच्छामृतोपमं । नत्वापन्नहितोन्मुक्ता महात्मानो भवंति हि ॥ ७९ ॥

इयंतं धारिताः कालं भवदर्शनकाक्षया । प्राणा मयाधुना कार्यं किमैतैः पापकर्मभिः ॥ ८० ॥

समागममवाक्ष्यामि प्रियेणेति संमं कृता । कथं मनोरथा मग्ना देवनाफलिता मम ॥ ८१ ॥

कृते मे मंदभागया प्रियोवस्थांगतो भवेत् । तामिदं हृदयं क्रूरं यां समाशंकते सुहुः ॥ ८२ ॥

वसंतमालिके पश्य किमिदं वर्तते मम । असह्यधिरहांगारपत्यं कपपरिवर्तनं ॥ ८३ ॥

वसंतमालया चोक्ता देवि भैवममंगलं । व्यरंटीः सर्वथासौ ते मर्तो गोचरेमप्यति ॥ ८४ ॥

एष कल्याणि ते नाथ मानयाम्यचिरादिति । प्रतिवर्ष्यः समाधास्या कुच्छेर्णांजनसुंदरी ॥ ८५ ॥

मनोहरं समासह्य खगयानं मनोजवं । नमोमूर्धानमुत्पत्य वीक्षमाणः क्षिति ययौ ॥ ८६ ॥
 प्रतिभानुसमेतास्ते वैजयाद्धी नमश्चराः । त्रैकूटाश्च प्रयत्नेन निरिक्षंत महीतलं ॥ ८७ ॥
 अथ भूतरवाटव्यां दृश्ये ते महाद्विपं । प्रावृण्यथनोदारसंधाताकारधारिणां ॥ ८८ ॥
 अयं स कालमेधाव्यपवनद्विप इत्यमी । अभ्यसासिपुरेणं च पूर्वदृष्टेरेनेकशः ॥ ८९ ॥
 अयमेव स हस्तीति जगदुश्च परस्परं । सर्वे विद्याधरा हृष्टा समं कृतमहारवः ॥ ९० ॥
 नीलांजनगिरिच्छायः कुंदराशिसितद्विजः । युक्तप्रमाणहस्तोयं हस्ती यत्रावतिष्ठते ॥ ९१ ॥
 पवनंजयवीरेण देशेन गतसंशयं । भवितव्यमयं तस्य भित्रवत्पार्श्वगोचरः ॥ ९२ ॥
 वदंत इति ते याताः समीपं तस्य दंतिनः । निरंकुशतया तस्य मनाश्वित्रस्तमानसाः ॥ ९३ ॥
 रवेण महता तेषां बुधोभ स महागजः । दुर्निवारश्चलद्वीमसमस्तांगो महाजवः ॥ ९४ ॥
 मदक्लिन्नकपोलोसौ स्वब्धकर्णः सुगर्जितः । दिशं पश्यति यामेव तत्र क्षुभ्यति खेचराः ॥ ९५ ॥
 दृष्ट्वा जनसमूहं तं स्वामिरक्षणतत्परः । पवनंजयसामीप्यं न जहाति स वारणः ॥ ९६ ॥
 मंडलेन भ्रमत्यस्य सलीलं भ्रमयत्करं । दर्शनेनैव चंडेन त्रासयन् सर्वखेचरान् ॥ ९७ ॥
 करिणीभिरथावृत्य द्विपं यत्नेन खेचराः । वयस्कृत्य तमुद्देशमवतीर्णाः समुत्सुका ॥ ९८ ॥

पञ्चपुराणम् ।

उपायेभ्यो हि सर्वेभ्यो वशीकरणवस्तुनि । कामिनीसंगमुज्जित्वा नापरं विद्यते परं ॥ ९९ ॥
 अर्थश्चाचिक्रिरे शत्रुं विसस्तांगं नमश्चराः । पुस्तकर्मसमाकारं वाचयमतयाः स्थितं ॥ १०० ॥
 यथाहमुपचारं ते चक्रुरस्य तथाप्रयसौ । न प्रयच्छति चिन्तास्थः प्रतिवाक्यं मुनिर्यथा ॥ १०१ ॥
 पुत्रप्रीत्या तमाप्राप्य पितरौ मस्तके मुहुः । आलम्ब्य च प्रमोदेन वाप्यस्थगितलोचना ॥ १०२ ॥
 ऊचतुर्वत्स संत्यज्य पितरौ कथमीदृशं । चेष्टितं क्रियते त्वं हि विनीतानां धुरिस्थितः ॥ १०३ ॥
 वरशयोचितः कायस्त्वयाद्य विजने वने । संवाहितः कथं भीमे रात्रौ पादपगह्वरे ॥ १०४ ॥
 इति संभाव्यमाणोऽपि नासौ वाचमुदाहरत् । मरणे निश्चितोऽस्मीति संज्ञयैव न्यवेदयत् १०५
 व्रतमेतन्मयोपात्तं यदग्राप्य महद्रेजां । न युजे न वदामीति तत्कथं भज्यतेयुना ॥ १०६ ॥
 आस्तां तावन्प्रियासत्यव्रतं संरक्षता मया । गुरु प्रशंसितवर्ते कथमित्याकुलोऽभवत् ॥ १०७ ॥
 ततस्तं नतमूर्धानं मानव्रतसमाश्रितं । मरणे निश्चितं ज्ञात्वा जगमुर्विद्याधराः शुचं ॥ १०८ ॥
 समेतास्तत्पितृभ्यां ते विलिपुर्दीनमानसाः । संस्पृशंतः कौरस्य शरीरं स्वदधारिभिः ॥ १०९ ॥
 ततः स्मितमुखौ ज्वोचत्प्रतिसूयो नभश्चरान् । माभूत् विक्लवा वायुमेपं वो भापयाम्यहं ॥ ११० ॥
 पवनं च परिवृज्य जगादानुक्रमान्वितं । कुमार शृणु यद्बृत्तं कथयामि तवाखिलं ॥ १११ ॥

संध्याभ्रपर्वते रम्ये भुनेः कैवल्यमुद्रते । अनंगवीचिसंज्ञस्य देवद्रक्षोभकारणं ॥ ११२ ॥
 वंदित्वा तं प्रदीपेन रात्र्यागच्छतया मया । रुदितध्वनिरश्राधि त्वेणस्तंश्रीस्वनोपमः ॥ ११३ ॥
 अढौकत तमुद्देशं गिरेः प्रस्थं समुन्नतं । पर्यकनाम्नि दृष्टा च गुहायामंजना मया ॥ ११४ ॥
 निर्वासकारणं चास्या विज्ञाय विनिवेदितं । मया प्राश्वासिता बाला रुदती शोकविह्वला ११५
 तस्याममसृत सा पुत्रमन्वितं लक्षणैः शुभैः । यस्य भासा गुहा सासीत्सुवर्णेनैव निमित्ता ॥ ११६ ॥
 तोषं च परमं प्राप्तं श्रुत्वा तां जातपुत्रिकां । ततस्तत इति क्षिप्रमपृच्छच्च समीरणः ॥ ११७ ॥
 अर्धोचत्स ततस्तस्याः सुतोऽसौ चारुचेष्टितः । विमानेः स्थाप्यमानः सन् पतितः शैलगह्वरे ॥
 अत्रांतरे पुनः प्राप्तो विपादं पवनंजयः । हाकारमुखरः सार्द्धं तथा खेचरसेनया ॥ ११९ ॥
 प्रतिभानुः पुनश्चोचे मागाः शोकं ततः । शृणु यद्ब्रुतं तत्समस्तं ते त्रयोदुःखं हरिष्यति ॥ १२० ॥
 ततो हाकारशब्देन मुखरीकृतदिग्मुखः । अवतीर्यानघं बालमैक्षिप्समहि नगान्तरे ॥ १२१ ॥
 चूर्णितश्च ततः शैलस्तेनासौ पतनात्तदा । श्रीशैल इति तेनासावस्माभिविस्मितः स्तुतः ॥ १२२ ॥
 वसंतामालया साकं ततः पुत्रेण संयुता । विमानमंजनारोप्य मया नीता निजं पुरं ॥ १२३ ॥
 ततो हनुरूहाभिल्ये पुरे संवद्धितः शिशुः । हनूमानिति तेनास्य द्वितीयं नाम निर्मितं ॥ १२४ ॥

पद्मपुराणम्

एषा ते कथिता साकं पुत्रेणाद्भुतकर्मणा । मत्पुरे शीलसंपन्ना निष्ठवीति विबुध्यतां ॥ १२५ ॥
 पुरस्कृत्य ततो वायुं हृष्टा गगनचारिणः । क्षिप्रं हनूहं जग्मुर्जनादर्शनोत्सुकाः ॥ १२६ ॥
 तेषां महोत्सवस्तत्र समागमकृतोऽभवत् । सुसंवेद्यस्तु दंपत्योर्दुराख्यानो विशेषतः ॥ १२७ ॥
 तत्र मासद्वयं नीत्वा खेचराः प्रीतमानसाः । आमंत्र्य लब्धसन्माना ययुःस्थानं यथायथं ॥ १२८ ॥
 चिरात्संभ्रातृपत्नीकः पवनोऽपि सुचेष्टितः । तत्र गीर्वाणवद्रेसे सुतचेष्टामभिनंदितः ॥ १२९ ॥
 हनूमास्तत्र संप्राप्य यौघनश्रियमुत्तमां । मेरुकूटसमानांगः स्तेनकः सर्वचेतसां ॥ १३० ॥
 सिद्धविद्यः प्रभावाढ्यो विनयज्ञो महाबलः । सर्वशास्त्रार्थकुशलः परोपकृतिदक्षिणः ॥ १३१ ॥
 नाक्रोपशुक्तपाकस्य पुण्यशेषस्य योजकः । रमतेस पुरे तत्र गुरुपूजनतत्परः ॥ १३२ ॥
 श्रीशैलस्य समुद्रधेन संहितं वायोः समं कांतया । यो भावेन शृणोति संगममिमं नानारसैरद्भुतं ॥
 जंतोस्तस्य समस्तसंस्तुतिविधिज्ञानिन लब्धात्मनो । बुद्धिर्नाशुभकर्मणि प्रभवति प्रारब्ध सत्कर्मणः ॥
 आयुर्दीर्घमुदारविभ्रमयुतं कांतं वपुर्नीरजं । मेघां सर्वकृतांतपारविषयां कीर्तिं च चंद्रामलां ॥
 पुण्यं स्वर्गसुखोपभोगचतुरं लोकं च यद्बुद्धिर्भे । तत्सर्वं सुकृदभुतेरविरिव स्फुटप्रभामंडलः १३६

इत्यार्षे रविपेणाचार्यभोक्ते पद्मचरिते पवनंजनसमागमाभिधानं नामाष्टादशं पर्वं ।

अथैकोनविंशति पर्व ।

रावणोऽथ बहन्दीर्घं क्रोधमप्राप्तनिर्वृत्तिः । अडुडौकत्पुनः सर्वान् खेचरान् लेखहारिभिः ॥ १ ॥
 किंकिधेद्रस्तम्भ्यागात्तथा दुन्दुभिसंज्ञकः । अलंकाराधिपो यश्च रथनूपुरकस्तथा ॥ २ ॥
 विजयार्द्धनगे ये च श्रेणिद्वयनिवासिनः । सर्वोद्योगेन ते सर्वे प्राप्ता रत्नश्रवःसुतं ॥ ३ ॥
 अथो हनूलहृद्वीपं नरो मस्तकलेखकः । प्राप्तः पवनवेगस्य प्रतिमूर्यस्य चांतिकं ॥ ४ ॥
 लेखार्थमभिगम्यतौ प्रयाणन्यस्तमानसौ । श्रीशैलस्योद्यतौ कर्तुमभिषेकं नृपास्पदे ॥ ५ ॥
 कृतस्तदर्थमाटोपः सूर्यशब्दादिको महान् । नराः कलशहस्ताश्च श्रीशैलस्य पुरस्थिताः ॥ ६ ॥
 किमेतदिति तौ तेन पृष्टाविदमवोचतां । राज्यं हनूरूहद्वीपे वत्स त्वं पालयाधुना ॥ ७ ॥
 युद्धे सहायतां कुर्तुमावाभीशेन रक्षसां । आहूतौ तस्य कर्तव्यं प्रीत्यावाभ्यां यथोचितं ॥ ८ ॥
 रसातलपुरे तस्य वरुणः प्रत्यवस्थितः । दुर्जयोऽसौ महासैन्यः पुत्रदुर्गवलोककटः ॥ ९ ॥
 हनूमानेवमुक्तः सन् विययेनेदमब्रवीत् । मयि स्थिते न युक्तं वां गंतुमायोधनं गुरू ॥ १० ॥
 अविहातरणास्वादो वत्स त्वमिति भाषिते । जगाद किं शिवस्थानं कदाचिच्छुभ्याप्यते ॥ ११ ॥

पञ्चपुराणम् ।

यदा निवार्यमाणोऽपि न स्थातुं कुरुते मनः । तदा ताभ्यामनुज्ञातः स युवा गमनं प्रति ॥१३॥
 स्नात्वा युक्त्वा स पूर्वोक्तिं संगलाचिंतविग्रहः । कृतः प्रणामः सिद्धानामर्हतां च प्रयत्नतः ॥१३॥
 पितरं मातरं मातृमातुलं च महाद्युतिः । प्रणम्याशेषवर्गे च संभाष्य विधिकोविदः ॥१४॥
 विमानं सूर्यसंकाशं समारूढः दिशो दद्युः । व्याप्य शुक्लसमूहेन ययौ लंकापुरीं प्रति ॥१५॥
 त्रिकूटगिर्भुखो गच्छन्विमानेसावराजत । मंदराभिमुखो यद्द्रव्यानस्त्रिदशाधिपः ॥१६॥
 जलवीचिगिरीं तस्य रविरस्तमुपागमत् । समुद्रवीचिसंतानञ्चुचितोरुनितंबक्रे ॥१७॥
 तत्र रात्रिं सुखं नीत्वा कृतसद्भटसंकथः । महोत्साहेन सन्नह ययौ लंकाहितेक्षणाः ॥१८॥
 नानाजनपदान्द्वीपान्नगानुभिसमाह्वतान । ग्रहांश्च जलधौ पश्यन् रथुःसैन्यमवाप सः ॥१९॥
 दृष्ट्वा हनूमतः सैन्यं पुरुराक्षसपुंगवाः । विस्मयं परमं जग्मुः श्रीशिलाहितलोचनाः ॥२०॥
 चूर्णितोऽनेन शैलोऽसौ सोऽयं मव्यजनोत्तमः । इतिशब्दमसौ शृण्वन् रावणस्य गर्तोत्तिकं ॥२१॥
 मारुतिं रावणो वीक्ष्य कुसुमैरभिभूरितात् । सौरमाकृष्टसंभ्रातंगुंजनमत्तमधुव्रतात् ॥२२॥
 उपरिन्यत्तरत्नांशुद्धुरितावसंभ्रपात् । पर्यतस्थितसामंभ्रपाद्भ्युत्तस्थौ शिलातलात् ॥२३॥
 परिष्वज्य हनूमंतं विनयानतविग्रहं । उपविष्टः समं तेन तत्र प्रीतिस्मिताननः ॥२४॥

अन्योन्यं कुशलं दृष्ट्वान्योन्यस्य संपदं । रेमाते तौ महाभाग्यौ देवेन्द्राविव संगतौ ॥ २५ ॥
 अथावोचद्दशग्रीवः प्रमदान्वितमानसः । हृन्मते मुहुः पश्यन्नत्यंतस्त्रिधया दृशा ॥ २६ ॥
 अहो संवदितं प्रेम वायुना मम साधुना । यदयं प्रेषितः पुत्रः प्रख्यातगुणसागरः ॥ २७ ॥
 एनं प्राप्य महासत्त्वं तेजोमंगलभूषितं । नैव मे दुस्तरं किञ्चिद्भविष्यत्यत्र विष्टपे ॥ २९ ॥
 गुणेषु भाष्यमाणेषु श्रीशैलो नवविग्रहः । सग्रीड इव संवृतः प्रायो वृत्तिरियं सतां ॥ ३० ॥
 भविष्यतोऽथ संग्रामाद्भयेनेव दिवाकरः । अस्तं सेवितुमारभे मंदारुणकरोत्करः ॥ ३१ ॥
 संघ्यास्य पृष्ठतो यांती वहती रागमुत्कटं । शुशुभे प्राणनाथस्य विनीता रमणी यथा ॥ ३२ ॥
 ततो निशावधू रेजे कृतचंद्रविशेषका । कुर्वाणानुगतिं मर्तुर्वाससस्य निरंतरं ॥ ३३ ॥
 अन्येष्टुर्मानुभिर्भानोरुज्वलं ध्रुवने कृते । दशग्रीवः सुसन्नद्धः समस्तबलमध्यगः ॥ ३४ ॥
 आसन्नस्थहनूमत्कः कृतमंगलविग्रहः । विद्यया जलधिं भित्त्वा प्रयातो वरुणं पुरं ॥ ३५ ॥
 प्रत्यरि व्रजतोऽभुव्य दीप्तिरासीदनुत्तमा । कुठारामसुहिंश्च सुभूमस्येव चक्रिणः ॥ ३६ ॥
 ज्ञात्वा दशाननं प्राप्य सैन्यनिस्वनस्रचितं । संक्षुशोभ पुरं सर्वं वरुणस्य महारवं ॥ ३७ ॥
 पातालपौंडरीकाख्यं तत्पुरं प्रबलध्वजं । सुरत्नतोरणं जातं सन्नाहरवंसंकुलं ॥ ३८ ॥

ततो विश्वमथत्सैन्यं रावणश्चरनिवृतः । उद्याने प्रवेर तस्या भवनोन्मादनामनि ॥ ६५ ॥
समुद्रासंगशीतेन वायुनास्य व्यनीयत । सैन्यस्य रणजः खेदो वृक्षच्छायाभ्रवर्तिनः ॥ ६६ ॥
गृहीतं नायकं ज्ञात्वा वरुणस्याखिलं चले । प्रविवेश पुरं भीतं पौडरीकं समाकुलं ॥ ६७ ॥
तेदेव साधनं तापत्र एव च महाभटाः । प्रधानस्य वियोगेन प्रापुर्व्यर्थशरीरतां ॥ ६८ ॥
पुण्यस्य पश्यतौदार्यं यदुद्भवति तद्व्रति । बहूनामृद्भवः पुंसां पतिते पतनं तथा ॥ ६९ ॥
अथ भास्करकर्णस्तं मथ्नातिस्म पुरं रिपोः । विह्वलीभूतनिशेषजनसंघातसंकुलं ॥ ७० ॥
लुटितं चात्र सकलं धनरत्नादिकं भटैः । अरातिपुरकोपेन नतु लोभकशस्थितैः ॥ ७१ ॥
रतिविभ्रमधारिण्यः स्रवदत्ताकुलेक्षणः । विलंपत्यो वराकाश्च गृह्येत्सम वरांगनाः ॥ ७२ ॥
स्तनावनम्रेद्देहास्ताश्चलत्पल्लवपाणयः । कूर्जंत्यो बांधवान् सर्वान् गृहीता निष्ठुरैरैरेः ॥ ७३ ॥
विमानाभ्यंतरन्यस्ता काचिदेवमभापत । सखीशोकग्रहस्तसमस्तास्यनिशाकरा ॥ ७४ ॥
सखि शीलविनाशो मे यदि नाम भवेदिह । उल्लंघ्यांशुकपटेन मरिष्यामि न संशयः ॥ ७५ ॥
सोदिग्धमरणं काचिद् व्याहरंती मुहुः प्रियं । संस्मृत्य तद्गुणान् मूर्छामानच्छं म्लानलोचना ७६
मातरं पितरं कांतं भ्रातरं मातुलं सुतं । आह्वयंत्यः धरन्नेत्रास्ता मुनेरपि दुःखदाः ॥ ७७ ॥

काचिद्भास्करकिरणस्य शोभाया, हृतलोचना । जगादोपांशुविह्वंमात्सर्वां कमललोचना ॥ ७८ ॥
 सखि कापि, ममोत्पन्ना दृष्टं मुनिपुंगवं । धृतिर्यया कृतेवाहं परायणशरीरिका ॥ ७९ ॥
 इति शुद्धविरुद्धाश्च, विकल्पास्तत्र योपिताः । बभूवुः कर्मवैचित्र्याह्लोकोऽयं चित्रचेष्टितः ॥ ८० ॥
 कुर्वे इव सद्भूतिः, प्रवीरभटसेवितः । जयनिस्वानमुखरः, कांतलीलासमन्वितः ॥ ८१ ॥
 अवतीर्य, विमानानाद्भास्करश्रवणो, मुदा । पुरो, राक्षसनाथस्य धूसरोष्ठीरतिष्ठत् ॥ ८२ ॥
 ता विषादवती दृष्ट्वा बाष्पपूरितलोचनाः । बंधुभीरहिता नम्राः, सवेपथुशरीरिका ॥ ८३ ॥
 वंदती करुणं, स्वैरं, किमपि त्रपयान्विता । रावणः, करुणाविष्टो जगादेति सहोदरं ॥ ८४ ॥
 अहोत्यंतमिदं बाल, त्वया दुश्चरितं कृतं । कुलनार्यो, यदानीता वंदीग्रहणपंजरं ॥ ८५ ॥
 दोषः कोऽत्र वराकीर्णां नारीणां, मुग्धचेतसां । खलीकारमिमा, येन त्वयि का प्रापिता मुधा ८६
 पालिका, मुग्धलोकस्य, शुत्रलोकस्य, नाशिका । गुरु, शुश्रूषिणी चेष्टा ननु, चेष्टा, महात्मनां ॥ ८७ ॥
 इत्युक्त्वा, मोचितास्तेन क्षिप्रा ता यथुरालयं, आश्वासिता गिरा साध्व्यः, सद्यः, शिथिलसाध्वसा ८८
 आनास्य, वरुणोज्वाचि रावणेनाथ सत्रपः । भटदर्शनमात्रेण कृतरक्षोन्नताननः ॥ ८९ ॥
 प्रवीण माकृथाः, शोकं युद्धग्रहणसंभव । ग्रहणं ननु, वीराणां रणे सत्कीर्तिकारणं ॥ ९० ॥

पद्मपुराणम् ।

द्वयमेव रणे वीरैः प्राप्यते मानशालिभिः । ग्रहणं मरणं वापि कातरैश्च पलायितुं ॥ ९१ ॥

पुरावदखिलं स त्वं राज्यं रथ निजे पदे । मित्रवांधवसंपन्नः सकलोपद्रवोज्ज्वलंतं ॥ ९२ ॥

अर्थवसुक्तो वरुणः स वीरं । कृत्वाजलिं प्रावदेदेतमेव ॥

विशालपुण्यस्य तवात्र लोके । मूढो जनो तिम्रिति वरभावे ॥ ९३ ॥

अहो महर्द्धैर्मिदं त्वदीयं । मुनेरिव स्तोत्रसहस्रयोग्यं ॥

विहाय रत्नानि पराजितोहं । त्वया यदभ्युन्नतशासनेन ॥ ९४ ॥

वायोःसुतस्यैव कथं प्रभावो । निगद्यवामद्भुतकर्मणोऽपि ॥

यतस्त्वदीयेन शुभेन साधो । समाहितः सोऽपि महाशुभावः ॥ ९५ ॥

न कस्यचिन्नाम महीयमेतां । गोत्रक्रमादिक्रमकोशधारिता ॥

वीरस्य भोग्येयमसौ भवांश्च । तेषां स्थितो मूर्धनि साधि लोकं ॥ ९६ ॥

स्वामी, त्वमस्माकमुदारकीर्ति । क्षमस्व दुर्वास्यकृतं निकारं ॥

वक्तव्यमित्येव वदामि नाथ । क्षमा तु इष्टैव तवात्सुदारा ॥ ९७ ॥

तेन त्वया सार्धमहं विधाय । संबन्धमत्युन्नतचेष्टितेन ॥

कृतार्थतामेमि ततो गृहण । तन्मे सुता योग्यतमस्त्वमस्याः ॥ ९८ ॥
 एवं विदित्वा तनुजां विनीतां । प्रकीर्तितां सत्यवतीति नाम्ना ॥
 ललामरूपां जनितां सुदेव्या । समर्पयत्तान्नासामववत्रां ॥ ९९ ॥
 नयोर्महान् संवष्टते विवाहे । समुत्सवः पूजितसर्वलोकः ।
 तयोर्हि निश्शेषसमृद्धिभाजो । रन्वेपणीयं न समस्ति किञ्चित् ॥ १०० ॥
 सन्मानितस्तेन च मानितेन । कृतानुयानः कतिचिदिनानि ॥
 सुतावियोगव्यथितातरात्मा । स्वराजधानीं बरुणो विवेश ॥ १०१ ॥
 कैलाशकंपोऽपि समेत्य लंकां । विधाय सन्मानमतिप्रधानं ॥
 महाप्रभां चंद्रनखातनुजां । ददौ समीरप्रभाय कन्यां ॥ १०२ ॥
 अंगगुप्पेति समस्तलोके । गतां प्रसिद्धिं गुणराजधानीं ॥
 अंगगुप्पायुधभूतनेत्रां । लब्धा स तां तोपमुदारमार ॥ १०३ ॥
 श्रियां च संपादिनि कर्णकुण्डले । पुरेऽस्य चक्रे क्षितिपाभिर्पेचनं ॥
 स्थितः स तत्रोत्तमभोगसंगतो । यथोर्द्वुलोके भुवनस्य पालकः ॥ १०४ ॥

तथानलः किष्कुपुरे शरीरजा । प्रसिद्धिमेतां हरिमालिनीं श्रुतिं ॥

श्रियं जयंतीमपि रूपसंपदा । ददौ विभूत्या परया हनुमते ॥ १०५ ॥

पुरे तथा किन्नरगीतसंज्ञके । स लब्धवान् किन्नरकन्यकाशतं ।

इति क्रमेणास्य वभूव योपितां । परं सहस्राद्गणनं महात्मनः ॥ १०६ ॥

अमन्नसौ येन नदीघरेऽस्थात् । श्रीशैलसंज्ञोऽत्र समीरधनुः ॥

श्रीशैल इत्यागतवानसौ तत् । ख्यातिं पृथिव्यामिति रम्यसाहुः ॥ १०७ ॥

तदास्ति किष्किंधपुरे महात्मा । सुग्रीवसंज्ञः पुरखेचरेशः ॥

तारेति तारापतिकांतिवक्त्रा । वभूव रामास्य रतेः समाना ॥ १०८ ॥

तयोस्तनूजा नवपद्मरागा । गुणैः प्रतीता भुवि पद्मरागा ॥

पद्मेव रूपेण विशालनेत्रा । भामंडलप्रावृत्तवक्त्रपद्मा ॥ १०९ ॥

महेभकुंभोन्नतपीवरस्तनी । सुरेंद्रशस्त्रहणोपमोदरी ॥

विशाललावण्यतडागमध्यगा । मलिस्तुचा सर्वजनांतरात्मनां ॥ ११० ॥

विचिंतयंतौ पितरौ च तस्या । योग्यं वरं शोभनविभ्रमायाः ॥

नक्तं न निद्रां सुखतो लभेतां । दिवा तु नैव प्रविकीर्णचित्तौ ॥ १११ ॥

ततः पटेष्विद्रिजितप्रधाना । विद्याधराः स्मृचितशीलवंशाः ॥

चित्रकृता चित्रगुणा दुहित्रे । प्रदर्शिताथारुरुचः पितृभ्यां ॥ ११२ ॥

अनुक्रमात्साध निरीक्ष्यमाणा । मुहुर्मुहुः संहृतनेत्रकांतिः ॥

सद्यः समाकृष्टविचेष्टदृष्टिर्बाला हनूमत्प्रतिमां ददर्श ॥ ११३ ॥

दृष्ट्वा च तं वायुसुतं पटस्थं । सादृश्यनिर्मुक्तसमस्तदेहं ॥

अताड्यतासौ मदनस्य वाणैः । सुदुस्सहैः पंचभिरेककालं ॥ ११४ ॥

तत्रानुरक्तामधिगम्य बाढभेतास्रुवाचेति सखी गुणज्ञा ॥

अयं स चाले पवनंजयस्य । श्रीशैलनामा तनयः प्रतीतः ॥ ११५ ॥

गुणास्तवास्य प्रथिता पुरैव । शोभा तु दृग्गोचरतां प्रयाता ॥

एतेन सार्धं भज कामभोगान् । पित्रोः प्रयच्छतिचिरेण निद्रां ॥ ११६ ॥

अहो पुनश्चित्रगतेन तेन । मनोविकारो जनितो हनूमता ॥

सखीं वदंतीमिति लज्जया नता । जघान लीलाकमलेन कन्यका ॥ ११७ ॥

ततो विदित्वा जनकेन तस्या । हृतं मनो मारुतनन्दनेन ॥
 परः समारूढसुताशरीरः । संप्रोषितो चायुसुताय शीघ्रं ॥ ११८ ॥
 दूतो युवा श्रीनगरं समेत्य । जातः प्रविष्टो विहितप्रणामः ॥
 हनूमते दर्शयत्सि विवं । वारात्मजायाः पटमध्ययातं ॥ ११९ ॥
 मत्स्यं शराः पंच मनोभवस्य । स्युर्यद्यस्मिन् जगति प्रसिद्धाः ॥
 कन्यालियुक्तः कथमेककालं । ततः शतैर्वायुसुतं जवान ॥ १२० ॥
 अजातएवास्मि न यावेदनां । प्राप्नोमि कन्यामिति जावचित्तः ॥
 समीरसुसुविंभवेन युक्तः । क्षणेन सुश्रीवपुरं जगाम ॥ १२१ ॥
 श्रुत्वा तमासन्नतरं प्रदृष्टः । सुश्रीवराजोऽभ्युदियाय सद्यः ॥
 प्रयुज्यमानोऽर्घ्यशतैर्हनूमान् । पुरं प्रविष्टः श्वसुरेण सार्धं ॥ १२२ ॥
 तस्मिन्स्वदा राजगृहं प्रयाति । प्रासादमालामणिजालकस्थाः ॥
 तदर्शनव्याकुलनेत्रपद्माः । मुक्तान्यचेष्टा ललना बभूवुः ॥ १२३ ॥
 गवाक्षजालेन निरीक्षमाणा । सुश्रीवजा वायुसुतस्य रूपं ॥

कामप्यवस्थां मनसा प्रपन्ना । स्ववेदनीयां सुकुमारदेहा ॥ १२४ ॥

अयं स नायं पुरुषोऽपरायं । कोप्येप सोऽसौ सखि सोयमेव ॥

इत्यंगनाभिः परितर्क्यमाणो । विवेश सुग्रीवपुरं हनूमान् ॥ १२५ ॥

तयोर्विवाहः परया विभूत्या । विनिमित्तः संगतसर्वबंधुः ॥

तौ दंपती योग्यसमागमेन । प्राप्तौ प्रमोदं परमं सुरूपौ ॥ १२६ ॥

जगाम वध्व्या सहितो हनूमान् । स्थानं निजं निवृत्तचित्तवृत्तिः ॥

कृत्वा सशोकौ श्वसुरौ स्वर्गौ । सुतावियोगास्त्वधियोजनाच्च ॥ १२७ ॥

तस्मिस्तथा श्रीमति वर्तमाने । सुते समस्तिक्षितियातकीर्तौ ॥

महासुखास्यादसमुद्रमध्ये । ममञ्ज वायुः क्षितिर्पोजना च ॥ १२८ ॥

श्रीशैलतुल्यैरथ खेचरैश्चैः । सन्मान्यमानो बहुमानधारी ॥

अभूद्देशास्यः क्षतसर्वशत्रुः । त्रिवंडनाथो हरिकंठतुल्यः ॥ १२९ ॥

लंकानगर्यां स विशालकांतिः । सुखेन रमे पृथुभोगजेन ॥

समस्तलोकस्य धृतिं प्रयच्छन् । यथा सुरैः सुरलोकपुर्यां ॥ १३० ॥

महानुभावः प्रमदाजनस्य । स्तनेष्वसौ लालितरक्तपाणिः ॥

विवेद नो दीर्घमपि व्यतीतं । कालं प्रियावक्त्रतिगिच्छभृंगः ॥ १३१ ॥

एकापि यस्येह भवेद्विरूपा । नरस्य जाया प्रतिक्कूलचेष्टा ॥

रतेः पतित्वं स नरः करोति । स्थितः सुखे संसृतिधर्मजाते ॥ १३२ ॥

युक्तः प्रियाणां दशभिः सहस्रैः । तथाष्टभिः श्रीजनितोपमानां ॥

महाप्रभावः किमुतैव राजा । खंडत्रयस्थानुपमानकांतिः ॥ १३३ ॥

एवं समस्तखगैरभिन्नयमानः । संभ्रांतसन्नतपरांगधतानुशिष्टिः ॥

खंडत्रयाधिपतिताविहिताभिपेकः । साम्राज्यमाप जनताभिनुतं दशास्यः ॥ १३४ ॥

विद्याधराधिपतिपूजितपादपद्मः । श्रीकीर्तिकांतिपरिवारमनोज्ञदेहः ॥

सर्वग्रहैः परिवृतो दशवक्त्रराजा । जातः शशांक इव कस्य न चिचहारी ॥ १३५ ॥

चक्रं सुदर्शनममोघममुष्य दिव्यं । मध्याह्नभास्कररोपममध्यजालं ॥

उद्बृचशत्रुनृपवर्गविनाशदक्षं । रेजंरिष्टमतिभासुररत्नचित्रं ॥ १३६ ॥

दंडश्च मृत्युरिव जातशरीरबंधो । दुष्टात्मनां भयकरः स्फुरितोग्रतेजाः ॥

उल्कासमूह इव संगतवान् प्रचंडो । ज्वाल शस्त्रभवने प्रतिपन्नपूजः ॥ १३७ ॥
 सोयं स्वकर्मवशतः कुलसंक्रमेण । संग्राप्य राक्षसपुरीं पुरुचारुकीर्तिः ॥
 ऐश्वर्यमद्भुततरं च समंतभद्रं । रक्षःपतिः परमसंसृतिसौख्यमेतः ॥ १३८ ॥
 संवृद्धिबोधचरणप्रतिपत्तिहेतौ । दूरं गतेथ मुनिसुव्रतनाथतीर्थे ॥

अत्यंतमूढकविभिः परमार्थदूरः । लोकेऽन्यथैव कथितः पुरुषः प्रधानः ॥ १३९ ॥
 विषयवशमुपतैर्नष्टतत्त्वार्थबोधैः । कविभिरतिकुशीलैर्नित्यपापानुरक्तैः ॥

कुराचितगरहेतुग्रंथवाग्वागुराभिः । अगुणजनमृगौधो बध्यते मंदभाग्यः ॥ १४० ॥
 इति विदितयथावद्दृत्तवस्तुप्रपंचः । क्षतकुमतजनोक्तग्रंथपंकप्रसंगः ॥

मज मुरपतिबंधं शास्त्ररत्नं जिनानां । रविसमधिकतेजः श्रेणिक श्रीविशालः ॥ १४१ ॥

इत्यौषे रवियेणाचार्यश्रोक्ते पद्म-चरिते रावणसाम्राज्यभिधानं नामैकोनविंशतितमं पर्व विद्याधरकांडं समाप्तं ।

विंशतितमं पर्व ।

अथैवं श्रेणिकः श्रुत्वा विनीतात्मा प्रसन्नधीः । प्रणम्य गणिनः पादौ पुनरूचे सविस्मयः ॥ १ ॥
 प्रसादात्तत्र विज्ञातः प्रतिशत्रोः समुद्रवः । अष्टमस्य तथाभेदः कुलयोः कपिरक्षसां ॥ २ ॥
 सांप्रतं श्रोतुमिच्छामि चरितं जिनचक्रिणां । नाथ पूर्वभयंयुक्तं बुद्धिशोधनकारणं ॥ ३ ॥
 अष्टमो यथ विख्यातो हली सकलविष्टये । वंशे कस्य समुद्रभूतः किंवा तस्य विचेष्टितं ॥ ४ ॥
 अमीपां जनकादीनां तथा नामानि सन्धुने । जिज्ञासितानि मे नाथ तत्सर्वं वक्तुमर्हसि ॥ ५ ॥
 इत्युक्तः स महासत्त्वः परमार्थविशारदः । जगद् गणपुद्राक्यं चारुप्रश्नाभिर्नन्दितः ॥ ६ ॥
 मृशु श्रेणिक वक्ष्यामि जिनानां भवकीर्तनं । पापविध्वंसकरणं त्रिदशैन्द्रनमस्कृतं ॥ ७ ॥
 ऋषमोऽजितनाथश्च संभवश्चाभिर्नन्दनः । सुमतिः पद्मनाभश्च सुपार्श्वः शशियुत्प्रभुः ॥ ८ ॥
 सुविधिः शीतलः श्रेयान् वासपूज्योऽमलप्रभुः । अनंतो धर्मशांती च कुंड्युदेवो महानरः ॥ ९ ॥
 मच्छिः सुव्रतनाथश्च तमिर्नेमिश्च तीर्थहृत् । पार्श्वोयं पथिमो वीरो शासनं यस्य वर्तते ॥ १० ॥
 नगरी परमोदारा नामतः पुंडरीकिणी । सुतीमेत्यपरा ख्याता क्षेमेत्यन्यातिशोभना ॥ ११ ॥

तथा रत्नवैर्दीप्ता रत्नसंचयनाभिक्रा । चतस्रः परमोदारा सुव्यवस्था इमा पुरः ॥ १२ ॥
 वासुभूयजिनांतानां जिनानामृषभादितः । आसन् पूर्वभवे रम्या राजधान्यः सदोत्सवाः ॥१३॥
 सुमहानगरं चारु तथारिष्टपुरं वरं । सुमाद्रिका च विख्याता तथासौ पुंडरीकिनी ॥ १४ ॥
 सुसीमा सीमसंपन्ना क्षेमा च क्षेमकारिणी । व्यतीतशोकनामा च चंपा च विदिता भुवि ॥१५॥
 कौशांधी च महाभोगा तथा नागपुरं पृथु । सांकेता कांतभवना छत्राकारपुरं तथा ॥ १६ ॥
 अनुक्रमेण शेषाणां जिनानां पूर्वजन्मनि । राजधान्य इमा ज्ञेयाः पुर्णः स्वर्गपुरीसमाः ॥ १७ ॥
 वज्रनाभिरिति ख्यातस्तथा विमलवाहनः । अन्यथ विपुलव्यातिः श्रीमान् विपुलवाहनः ॥१८॥
 महाबलोऽपरः कांतस्तथातिवलकीर्तनः । अपराजितसंज्ञश्च नंदिपेणाभिधोऽपरः ॥ १९ ॥
 पद्मश्चान्यो महापद्मस्तथा पद्मोत्तरो भुवि । नाथः पंकजगुल्माख्य पंकजप्रतिमाननः ॥ २० ॥
 विभुर्नलिनगुल्मश्च तथा पद्मासनः सुखी । स्मृतः पद्मरथो नाथः श्रीमान् दृढरथोऽपरः ॥२१॥
 महाभैरथो नाम शूरः सिंहरथाभिधः । स्वामी वैश्रवणो धीमान् श्रीधर्मोन्वो महाधनः ॥२२॥
 अग्रतिष्ठः सुरश्रेष्ठः सिद्धार्थः सिद्धशासनः । आनंदो नंदनीयोऽन्यः सुनंदश्चेति विश्रुतः ॥ २३ ॥
 पूर्वजन्मनि नामानि जिनानामिति विष्टये । प्रख्यातानि मयोक्तानि क्रमेण मगधाधिप ॥२४॥

वज्रसेनो महातेजास्तथा वीरो रिपुंदमः । अन्य स्वयंप्रभाभिल्यः श्रीमान् विमलवाहनः ॥ २५ ॥
 गुरुः सीमंथरो ज्ञेयो नाथश्च पिहितास्रयः । महातपस्विनाचन्यावारिदमयुगंधरो ॥ २६ ॥
 तथा सर्वजनानंदः सार्धकाभिल्ययान्वितः । अभयानंदसंज्ञश्च वज्रदत्तोऽपरः प्रभुः ॥ २७ ॥
 वज्रनाभिश्च विज्ञेयः सर्वगुप्तिश्च गुप्तिमान् । चित्तरक्षप्रसिद्धिश्च पुनर्त्रिपुलवाहनः ॥ २८ ॥
 मुनिर्धनरथो धीरः संवरः सायुसंवरः । वरधर्मखिलोकीयः सुनंदो नंदनामभूत् ॥ २९ ॥
 व्यतीतशोकसंज्ञश्च डामिलः प्रोष्ठिलस्तथा । क्रमेण गुरवो ज्ञेया जिनानां पूर्वजन्मनि ॥ ३० ॥
 सर्वार्थसिद्धिसंशब्दो वैजयंतः सुखायहः । प्रैवेयको महामासः वैजयंतः स एव च ॥ ३१ ॥
 ऊर्ध्वप्रैवेयको ज्ञेयो मध्यमश्च प्रकीर्तितः । वैजयंतो महातेजा अपराजितसंज्ञकः ॥ ३२ ॥
 आरण्ये समाख्यातस्तथा पुण्योत्तराभिधः । कापिष्ठः पुर शुक्रश्च सहस्रारो मनोहरः ॥ ३३ ॥
 त्रिपुण्योत्तरसंज्ञो तो मुक्तिस्थानधरस्थितः । विजयाख्यस्तथा श्रीमानपराजितसंज्ञकः ॥ ३४ ॥
 प्राणतोऽनंतरातीतो वैजयंतो महाद्युतिः । पुण्योत्तर इति ज्ञेयो जिनानाममरालयाः ॥ ३५ ॥
 जिनानां जन्मनश्चंद्रं मातरं पितरं पुरं । चैत्यवृक्षं तथा मोक्षस्थानं ते कथयाम्यतः ॥ ३६ ॥
 विनीता नगरी नाभिर्मह्द्रेव्युत्तरा तथा । आपादा वटवृक्षश्च कैलाशः प्रथमो जिनः ॥ ३७ ॥

साकेता विजया नाथो जितशत्रुजिनोत्तमः । रोहिणी सप्तपर्णश्च मंगलं श्रेणिकास्तु ते ॥ ३८ ॥
 सेना जितारिराजश्च श्रावस्तीसंभवो जिनः । ऐन्द्रमूर्धं ततः शालः परमं तेस्तु मंगलं ॥ ३९ ॥
 सिद्धार्थी संवरोऽप्योद्या सरलश्च पुनर्वसुः । अभिनन्दननाथश्च भवंतु तव मंगलं ॥ ४० ॥
 सुमंगला प्रियंगुश्च मघाः मेघप्रभा पुरी । साकेता सुमतिर्नाथो जगद्गुत्तममंगलं ॥ ४१ ॥
 सुसीमा वत्सनगरी च चित्रधरणशब्दितः । पद्मप्रमः प्रियंगुश्च भवंतु तव मंगलं ॥ ४२ ॥
 सुप्रतिष्ठः पुरी काशी विद्यिषा पृथिवी तथा । शिरीषश्च सुपार्थश्च राजन् परममंगलं ॥ ४३ ॥
 नागवृक्षोऽनुराघर्षं महासेनश्च लक्ष्मणः । ख्याता चंद्रपुरी चंद्रप्रभश्च तव मंगलं ॥ ४४ ॥
 काकंदी सुविधिर्मूलं रामा सुग्रीवपार्थिवः । सालस्तरुश्च ते संतु चित्तपावनकारणं ॥ ४५ ॥
 प्लक्षो हृदरथो राजा भद्रिका शीतलो जिनः । सुनंदा प्रथमापाढा संतु ते मंगलं परं ॥ ४६ ॥
 विष्णुश्रीः श्रमणो विष्णुः सिंहनादश्च त्रिदुकः । सततं नु जिनः श्रेयान् श्रेयः कुर्वंतु ते नृप ४७
 पाडला वसुपूज्यश्च जया शतभिषं तथा । चंपा च वासुपूज्यश्च लोकपूजां दिशंतु ते ॥ ४८ ॥
 कापिल्यं कृतवर्मा च शर्मा श्रोत्रुपदोचरा । जंबूविमलनाथश्च कुर्वंतु त्वां मलोद्भिक्तं ॥ ४९ ॥
 अश्वस्थः सिंहसेनश्च विनीता रेवती तथा । श्लाघ्या सर्वयशा नार्थोन्नतश्च तव मंगलं ॥ ५० ॥

पद्मपुराणम् ।

धर्मो रत्नपुरी भानुदीधिपर्णश्च सुप्रता । पुष्पश्च तव पुष्पात् श्रियं श्रेणिक धर्मिणी ॥ ५१ ॥
 भरणी हास्तिपस्थानमराणी नंदपादपः । विश्वसेननृपः शान्तिः शान्तिं कुर्वंतु ते सदा ॥ ५२ ॥
 सूर्यो गजपुरं कुंभुस्त्रिलोकः श्रीश्च कृत्तिका । भवंतु तव राजेंद्र पापद्रवणहेतवः ॥ ५३ ॥
 मित्रा सुदर्शनचक्रतो नगरं पूर्वकीर्तितं । रोहिण्यराजनेंद्रश्च नाशयंतु रजस्तव ॥ ५४ ॥
 रक्षिता मिथिला कुंभो जिनेशो मण्डिरश्चिनी । अशोकश्च तवाशोकं मनः कुर्वंतु पार्थिव ॥ ५५ ॥
 पद्मावती कुशाग्रं च सुमित्रः स्रवणस्तथा । चंपकः सुव्रतेशश्च व्रजंतु तव मानसं ॥ ५६ ॥
 त्रिजेया मिथिला वप्रा वकुलो नमितीर्थेकम् । अधिनी च प्रयच्छंतु तव धर्मसमागमं ॥ ५७ ॥
 समुद्रविजयधित्रा नेमिः शौरिपुरं शिवा । ऊर्जयंतश्च ते मेपशृंगश्चास्तु सुखप्रदः ॥ ५८ ॥
 वाराणसी विशाखा च पार्थो वर्माधर्वोधिप्रपः । अश्वसेनश्च ते राजन् दिशंतु मनसो धृति ॥ ५९ ॥
 शालः कुंडपुरं पचासिद्धार्थः प्रियकारिणी । हस्तोत्तरं महावीरं परमं तव मंगलं ॥ ६० ॥
 चंपक वासुपूज्यस्य मोक्षस्थानमुदाहृतं । पूर्वमुक्तं त्रयाणां तु शेषाः सम्मदनिर्वृताः ॥ ६१ ॥
 शान्तिः कुंभुरश्चेति राजानश्चक्रवर्त्तिनः । संतस्तीर्थकरा ज्ञाता शेषाः सामान्यपार्थिवाः ॥ ६२ ॥
 चंद्राभश्चंद्रसंकाशः पुष्पदंतश्च कीर्तितः । त्रियंगुंमंजरीवर्णः सुपाथो जिनसत्तमः ॥ ६३ ॥

अपक्वशालिसंकाशः पार्श्वो नागाधिपस्तुतः । पद्मप्रभसमच्छायः पद्मप्रभजिनोत्तमः ॥ ६४ ॥
 किंशुकोत्करसंकाशो वासुपूज्यः प्रकीर्तितः । नीलांजनगिरिच्छायो मुनिसुव्रततीर्थकृत् ॥ ६५ ॥
 मयूरकंठसंकाशो जिनो यादवपुंगवः । सुतप्तकांचनच्छायाः शेषा जिनवराः स्मृताः ॥ ६६ ॥
 वासुपूज्यो महावीरो महिः पार्श्वो यदूत्तमः । कुमारा निर्गता गेहात्पृथिवीपतयोऽपरे ॥ ६७ ॥
 एते सुरासुराधीशैः प्रणताः पूजिताः स्तुताः । अभिषेकं परं प्राप्ता नगपार्थिवमूर्धनि ॥ ६८ ॥
 सर्वकल्याणसंप्राप्तिकारणीभूतसेवनाः । जिनेन्द्रा पांतु वो नित्यं त्रैलोक्यपरमाद्भुताः ॥ ६९ ॥
 आयुःप्रमाणवोधार्थं गणेश मम सांप्रतं । निवेदय परं तच्च मनःपावनकारणं ॥ ७० ॥
 यत्र रामोत्तरे यस्य जिनेन्द्रस्योपपद्यते । तत्सर्वं ज्ञातुमिच्छामि त्रतीथ त्वत्प्रसादतः ॥ ७१ ॥
 इत्युक्तो गणभृत्सौम्यः श्रेणिकेन महादरात् । निवेदयांश्चभूवासौ क्षीरोदामलमानसः ॥ ७२ ॥
 संख्याया गोचरं योर्थो व्यतिक्रम्य व्यवस्थितः । बुद्धौ कल्पितदृष्टांतः कथितोऽसौ महात्मभिः ॥
 योजनप्रतिमं व्योम सर्वतो भिचित्रेष्टितं । अवेः प्रजातमात्रस्य रोमाग्रैः परिपूरितं ॥ ७४ ॥
 द्रव्यपल्यमिदं गाढमाहत्य कठिनीकृतं । कथिते कल्पितं कस्य व्यापारोयं युधा भवेत् ॥ ७५ ॥
 तत्र वर्षशतेतीते एकैकस्मिन् समुद्भूते । क्षीयते येन कालेन कालपल्यं तदुच्यते ॥ ७६ ॥

कोटीकोट्यो दशैतेषां कालो रत्नाकरोपमः । सागरोपमकोटीनां दशकोट्योऽथसर्पिणी ॥ ७७ ॥
 उत्सर्पिणी च तावंत्यस्ते सितासितपथवत् । सततं परिवर्तेते राजन् कालस्वभावतः ॥ ७८ ॥
 अत्येकमेतयोर्भेदाः पटुद्दिष्टा महात्मभिः । संसर्गवस्तुवीर्यादिभेदसंभववृत्तयः ॥ ७९ ॥
 अत्यंतः सुपमः कालः प्रथमः परिकीर्तितः । कोटीकोटयश्चतस्रोस्य सामुद्रोन्मानमुच्यते ॥ ८० ॥
 कीर्तितः सुपमस्तिस्त्रो द्वयं सुपमदुःपमः । वक्ष्यमाणद्विकालाब्दैरुना दुःपमसत्समः ॥ ८१ ॥
 उक्तो वर्षसहस्राणामेकविंशतिमानतः । प्रत्येकं दुःपमोत्यंतदुःपमश्च जिनाधिपैः ॥ ८२ ॥
 पंचाशदब्धिकोटीनां लक्षाः प्रथममुच्यते । त्रिंशद्दशनवैतासां परिपाटया जिनांतरं ॥ ८३ ॥
 नवतिश्च सहस्राणि नव चासां व्यवस्थितः । शतानि च नवैतासां नवतिस्तास्तथा नव ॥ ८४ ॥
 समुद्रशतहैनैका कोटीं दशममंतरं । चतुर्भिः सहिता श्रेया पंचाशत्सागरास्ततः ॥ ८५ ॥
 त्रिंशन्नवाथ चत्वारः सागराः कीर्तितास्ततः । पत्यभोगत्रयन्यूनं ततो रत्नाकरत्रयं ॥ ८६ ॥
 पत्यार्धं शोडशं प्रोक्तं चतुर्भोगोऽस्य तत्परं । न्यूनः कोटिसहस्रेण वर्षाणां परिकीर्तितः ॥ ८७ ॥
 सभाः कोटिसहस्रं च तत्परं गदितं बुधैः । चतुःपंचाशदाख्यानं समालक्षस्तु तत्परं ॥ ८८ ॥
 षड्लक्षा उत्तरं तस्मात्ततः पंच प्रकाशितं । सहस्राणि त्र्यशीतिस्तु सार्धाष्टमशतं परं ॥ ८९ ॥

शतान्यर्थतृतीयानि समानां कीर्तितं ततः । बद्धमानजिनेन्द्रस्य धर्मः सस्पृष्टदुःषमः ॥ ९० ॥
 निर्धृते तु महावीरे धर्मचक्रे महेश्वरे । सुद्विमुकुटच्छायापयोधौ तत्कमद्वये ॥ ९१ ॥
 देवागमननिर्मुक्ते कालेऽतिशयवर्जिते । प्रनष्टेकेवलत्पादे ललिचक्रधरोज्ज्विते ॥ ९२ ॥
 भवद्विधमहारजगुणसंघातरिक्तके । भविष्यंति प्रजा दुष्टा बंचनोद्यतमानसाः ॥ ९३ ॥
 निम्नशीला निर्त्रेता प्रायः क्लेशव्याधिसमन्विताः । मिथ्यादृशो महाघोरा भविष्यंत्यसुधारिणः ॥
 अतिवृष्टिरवृष्टिश्च विपमा वृष्टिरीतयः । विविधाश्च भविष्यंति दुस्सहाः प्राणधारिणां ॥ ९५ ॥
 मोहकादंबरीमत्ता रागद्वेषात्ममूर्तयः । नर्तित्श्रूकराः पापाः मुहुर्गर्वस्मिता नराः ॥ ९६ ॥
 कुवाक्यमुखराः क्रूरा धनलाभपरायणाः । विचरिष्यंति खद्योता रात्राविव महीतले ॥ ९७ ॥
 गोंदंडपथतुल्येषु मूढास्ते पतिताः स्वयं । कुधर्मेषु जनानन्यान्पातयिष्यंति दुर्जनाः ॥ ९८ ॥
 अपकारे समासक्ता परस्य स्वस्य चानिशं । ज्ञास्यंति सिद्धमात्मानं नरा दुर्गतिगामिनः ॥ ९९ ॥
 कुशास्त्रमुक्तहंकारैः कर्मम्लेच्छैर्मदोद्धतैः । अनर्थजनितोत्साहैर्भोहंसंतमसावृतैः ॥ १०० ॥
 छेत्स्यंते सततोद्युक्तर्मदा कालानुभावतः । हिंसाशास्त्रकुठारेण भव्येतरजिनांघ्रिपाः ॥ १०१ ॥
 आदावरत्नयः सप्त जनानां दुःखमे स्मृताः । प्रमाणं क्रमतो हानिस्त्वतस्तेषां भविष्यति ॥ १०२ ॥

पद्मपुराणम् ।

द्विहस्तसम्भिता मर्त्या विशत्यब्दाद्युपस्ततः । भविष्यंति परे हस्तमात्रोत्सेधाः सुदुष्यमे ॥१०३॥
 आयुः षोडशवर्षाणि तेषां गदितमुत्तमं । वृत्त्या सरीसृपाणां ते जीविष्यत्यंतिदुःखिताः ॥ १०४ ॥
 ते विरूपसमस्तांगा नित्यं पापक्रियारताः । तिर्यंच इव मोहार्तो भविष्यंति रुजादिताः ॥१०५॥
 न ब्यवस्था न संबंधा नेश्वरा नच सेवकाः । न धनं न गृहं नैव सुखमेकांतदुःखमे ॥ १०६ ॥
 कामार्थधर्मसंगमारहेतुभिः परिचेष्टितैः । शून्याः प्रजा भविष्यंति पापपिंडचिता इव ॥ १०७ ॥
 कृष्णपथे क्षयं याति यथा शुक्ले च वर्धते । इंदुस्त्वर्थतयोरायुरादीनां हानिवर्धने ॥ १०८ ॥
 उत्सवादिप्रवृत्तीनां रात्रिवासर्योर्यथा । हानिवृद्धी च विज्ञेये कालयोस्तद्वदेतयोः ॥ १०९ ॥
 येनावसर्षिणीकाले क्रमेणोदाहृतः क्षयः । उत्सर्षिण्यामनेनैव परिवृद्धिः प्रकीर्तिता ॥ ११० ॥
 जिनानामंतरं प्रोक्तश्रुत्सेधं शृण्वतः परं । क्रमतः कीर्तिष्व्यामि राजन्नवहितो भव ॥ १११ ॥
 शतानि पंच चापानां प्रथमस्य महात्मनः । उत्सेधो जिनानाथस्य वपुषः परिकीर्तितः ॥११२॥
 पंचाशचापहान्यातः प्रत्येकं परिकीर्तितं । शीतलात्प्राग्जिनैन्द्राणां नवतितः शीतलस्य च ॥११३॥
 ततो धर्मजिनात्पूर्वं दशचापपरिषयः । प्रत्येकं धर्मेनाथस्य नत्वारिंशत्संपंचिका ॥ ११४ ॥
 ततः पार्श्वजिनात्पूर्वं प्रत्येकं पंचभिः क्षयः । नवरत्निमित्तः पार्श्वो महावीरो द्विवर्जितः ॥११५॥

पत्योपमस्य दशमो भाग आद्यस्य कीर्तितं । मित्याकुलकरस्यायुलोकालोकावलोकिमिः ॥ ११६ ॥
 दशमो दशमो भागः पौरस्यस्य ततः स्मृतः । प्रमाणमायुषो राजन् शेषाणां कुलकारिणां ॥ ११७ ॥
 चतुर्भिरधिकशीतिः पूर्वलक्षाः प्रकीर्तिताः । प्रथमस्य जिनैद्रस्य द्वितीयस्य द्विसप्ततिः ॥ ११८ ॥
 षट्त्रिंश पंचसु ज्ञेयः क्रमेण दशभिः क्षयः । विज्ञेये पूर्वलक्षे द्वे तथैकं परिकीर्तितं ॥ ११९ ॥
 चतुर्भिरधिकाशीतिरब्दाः लक्षाः द्विसप्ततिः । षट्त्रिंशद्दशैका च समा लक्षाः प्रकीर्तिताः ॥ १२० ॥
 नवतिः पंचभिः सार्धमशीतिश्चतुरचराः । पंचाशत्पंचभिर्युक्तास्त्रिंशद्दश च कीर्तिताः ॥ १२१ ॥
 एकं चाब्दं सहस्राणां संख्येयं परिकीर्तिताः । वर्षाणां च शतं द्वाभ्यामधिका सप्ततिस्तथा ॥ १२२ ॥
 क्रमेणेति जिनैद्राणामायुः श्रेणिक कीर्तितं । ऋणु सम्प्रति यो यत्र जातश्चक्रधरान्तरे ॥ १२३ ॥
 ऋषभेण यशोवत्यां जातो भर्तृकीर्तितः । यस्य नाम्ना गतं ख्यातिमेतद्वास्यं जगत्त्रये ॥ १२४ ॥
 अभूद्यः पुंडरीकिन्यां पीठः पूर्वत्र जन्मनि । सर्वार्थसिद्धिमैत्कृत्वा कुरुसेनस्य शिष्यतां ॥ १२५ ॥
 लोचनान्तरमुत्पाद्य महासंवेगयोगतः । सर्वावभासनं ज्ञानं निर्वाणं स समीयिवान् ॥ १२६ ॥
 बभूव नगरे राजा पृथिवीपुरनामनि । विजयो नाम शिष्योऽभूद्यशोधरगुरोरसौ ॥ १२७ ॥
 स मृतो विजयं गत्वा भुक्त्वा भोगमनुत्तमं । विनीतायामिह च्युत्वा विजयस्याऽऽप्य पुत्रतां ॥ १२८ ॥

श्रीमंगलो यभूवागी चक्री गगरसंघितः । युक्त्वा भोगे महासारं सुरपूजितशासनः ॥ १२९ ॥
 प्रबुद्धः पुत्रशोकैश्च प्रद्रज्य जिनशरने । उत्पाद्य कैवलं नाथः सिद्धानामालयं गतः ॥ १३० ॥
 शनिमः पुंडरीकिन्यां शिष्योऽभूद्रिमले गुरौ । गत्वा त्रैवेयकं युक्त्वा संसारसुखश्रुतम् ॥ १३१ ॥
 द्युत्वा सुमित्रराजस्य मद्रथत्यामभूत्सुतः । श्रावस्त्यां मधवा नाम चक्रलक्ष्मीलतावरुः ॥ १३२ ॥
 श्रामाण्यव्रतमास्थाय धर्मशान्तिजिनांतरं । ममाधानानुरूपेण गते सार्धमवाप्सितां ॥ १३३ ॥
 सनत्कुमारचक्रेशे स्तुते मगधपुंगवः । ब्रवीति केन पुण्येन जातोऽस्माविति रूपवान् ॥ १३४ ॥
 तस्मै साम्प्रतौचोचत् पुराणार्थं महामुनिः । यत्र वर्णयतेनापि सर्वे क्रययितुं क्षमं ॥ १३५ ॥
 तिर्यग्नरकदुःखानि कुमानुपमवांस्तथा । त्रीत्रः प्रपद्यते तावद्यावन्नायाति जैनतां ॥ १३६ ॥
 अस्ति गोवर्धनाभिरुथो ग्रामो जनसमाकुलः । जिनदत्ताभिधानोऽत्र यभूव गृह्णितां वरः ॥ १३७ ॥
 यथा सर्वांबुधानानां सागरो मूर्ध्नि स्थितः । भूधराणां च सर्वेषां मंदरधारुकंदरः ॥ १३८ ॥
 गूहाणां हरिदशथ तृणानामिशुरर्चितः । तांबूलाख्या च ब्रह्मीनां तरुणां हरिचंदनं ॥ १३९ ॥
 कुलानामिति सर्वेषां श्रावकाणां कुलं स्तुतं । आचारेण हि तत्पूतं सुगत्यर्जनतत्परं ॥ १४० ॥
 स गृही तत्र जातः मच्च कृत्वा श्रावकचेष्टितं । गुणभूषणसंपन्नः प्रशस्तामश्रितो गतिं ॥ १४१ ॥

पद्मपुराणम् ।

॥ १५५ ॥

कृतश्रमः स तैर्द्वयो भूरजोभूसरद्युतिः । गंधामलकपंकेन दिग्धर्मोल्लिर्महातनुः ॥ १५६ ॥
 स्नानैकशायकः श्रीमान्-स्थितः स्नानोचिंवासने । नानावर्णपयःपूर्णकुमंडलमध्यगः ॥ १५७ ॥
 उक्तः स तैरहो रूपं साधु शक्रेण वर्णितं । मनुष्यस्य सतो देवचित्ताकर्षणकारणं ॥ १५८ ॥
 तेनोक्तास्ते कृतस्नानं भुक्तवन्ते सभूषणं । सुरा द्रक्ष्य मां स्तोकां वेलामत्रैव तिष्ठत ॥ १५९ ॥
 एवमित्युदिते कृत्वा यः समस्तं यथोचितं । स्थितः सिंहासने रत्नशैलकूटसमद्युतिः ॥ १६० ॥
 दृष्ट्वा तस्य पुनारूपं निनिन्दुर्नोक्त्वासिनः । असारो धिगिमां शोभां मर्त्यानां क्षणिकामिति १६१ ॥
 प्रथमे दर्शने घास्य यौवनेन समन्विता । सेयं क्षणात्कथं न्हासं प्राप्ता सांदाभिनीत्वरी ॥ १६२ ॥
 विज्ञाय क्षणिकां लक्ष्मीं सुरेभ्यो रागवर्जितः । श्रमणत्वं परिप्राप्य महाधोरतपोन्विताः ॥ १६३ ॥
 अधिसह्य महारोगान् महालब्धियुतोऽपि सन् । सनत्कुमारमारूढः स्वध्यानस्थितियोगतः १६४ ॥
 वभ्रुव पुंडरीकिन्यां नाम्ना मेघरथो नृपः । सर्वार्थसिद्धिमतोऽसौ शिष्यो घनरथस्य सन् ॥ १६५ ॥
 च्युत्वा नागपुरे विश्वसेनस्यैराशरीरजः । तंनयः श्रयितो जातः शांतिः शांतिकरो नृणां ॥ १६५ ॥
 जातमात्रोऽभिषेकं यः सुरेभ्यः प्राप्य मंदिरे । अभूच्छांक्रमोगस्य नाथोऽसांविद्रसंस्तुतः ॥ १६६ ॥
 विहाय नृगणव्राज्यं प्रात्राज्यं समथिपत् । चक्रिणां पंचमो भूत्वा जिनानां षोडशोऽभवत्-१६७ ॥

कुंभरो परतस्तस्य संजातौ चक्रवर्तिनौ । जिनेन्द्रत्वं च संप्राप्तौ पूर्वसंचितकारणौ ॥ १६८ ॥
 सनत्कुमारराजोभूद्धर्मशक्तिजिनांतरे । निजमेवांतरं ज्ञेयं त्रयाणां जिनचक्रिणां ॥ १६९ ॥
 कनकाम इति ख्यातो नाम्ना धान्यपुरे नृपः । विचित्रगुप्तशिष्यः सन् स जयंतं समाश्रयत् १७०
 ईशावत्यां नरेन्द्रस्य कार्तवीर्यस्य मामिनी । तोरति तनयस्तस्यामभून्नाकाकादुपागतः ॥ १७१ ॥
 सुभूम इति चाख्यातश्चक्रांकायाः श्रियः पतिः । येनेयं शोभना भूमिः कृत्वा परमचेष्टिना १७२
 पितुर्यो बधकं युद्धे जामदग्न्यममीमरत् । भुंजानः पायसं पात्र्या चक्रत्वपरिवृत्तया ॥ १७३ ॥
 जामदग्न्याहृतक्षात्रदंता एवास्य पायसं । सत्रे किलाश्रतो जाता नैमित्तोक्तं समंततः ॥ १७४ ॥
 सप्तवारान् कृता क्षत्रारिपूर्णा किल भूरिति । चक्रे त्रिसप्तवारान् यः क्षितिं निष्कंठसूत्रिकां १७५
 अत्युग्रशासनात्तस्माद्धिया प्राप्य महाभयं । कुलेषु रजकादीनां क्षत्रिया इव लिलियरे ॥ १७६ ॥
 अरमृत्युरे चक्री भोगादविरतात्मकः । कालधर्मेण संयुक्तः सप्तर्षी क्षितिमाश्रितः ॥ १७७ ॥
 नगर्यां वीतशोकायां चिंताहः पार्थिवोऽभवत् । भूत्वा सुप्रमशिश्वोसौ ब्रह्माहं कल्पमाश्रिता १७८
 च्युतो नागपुरे पद्मरथस्य धरणीपतेः । मयूर्यां तनयो जातो महापद्मः प्रकीर्तितः ॥ १७९ ॥
 अर्षी दुहितरस्तस्य रूपातिशयगर्विताः । नेच्छति भुवि भर्तारं हता विद्याधरैरिमा ॥ १८० ॥

उपलभ्य ताः समानीता निर्वेदिन्य प्रवव्रजुः । समाराधितकल्याणा देवलोकं समाश्रिताः ॥ १८१ ॥
 तेऽप्यष्टौ तद्वियोगेन प्रव्रज्यां व्योमचारिणः । चक्रुर्विचित्रसंसारदर्शनत्रासमागताः ॥ १८२ ॥
 हेतुना तेन चक्रेनः प्रतिबुद्धो महागुणः । सुते न्यस्य श्रियं पद्मे निष्क्रान्तो विष्णुना समं ॥ १८३ ॥
 महापद्मस्तपः कृत्वा परं संप्राप्तकेवलः । लोकप्राग्भारमारुहदरिभृष्टिजिनान्तरे ॥ १८४ ॥
 महेंद्रदत्तनामासीत्पुरे विजयनामनि । कृत्वा नन्दनाशिव्यत्वं महेंद्रं कल्पमुद्ययो ॥ १८५ ॥
 कांपिल्यनगरे च्युत्वा वप्रायां हरिकेतुतः । हरिणेण इति ख्यातो जज्ञे चक्रांक्रितेश्वरः ॥ १८६ ॥
 स कृत्वा धरणीं सर्वां निजां चैत्यविभूषणाम् । तीर्थं सुवतनाथस्य सिद्धानां पदमाश्रितः ॥ १८७ ॥
 अमिताहोऽभवद्राजा पुरे राजपुराभिधि । सुधर्ममित्रशिष्यत्वं कृत्वा ब्रह्मालयं ययौ ॥ १८८ ॥
 ततश्च्युतो यद्योवत्यां जातस्तत्रैव वैजयिः । जयसेन इति ख्यातश्चक्रुंचुं वितशासनः ॥ १८९ ॥
 परित्यज्य मद्गराज्यं दीक्षां दैववरीभितः । रत्नत्रितयमाराध्य सद्धं पदमशिश्रियत् ॥ १९० ॥
 स्वतंत्रलिंगसंज्ञस्य संभूतः प्राप्य शिष्यतां । काश्यां कमलगुल्मालयं विमानं समुपाश्रितः ॥ १९१ ॥
 च्युतो ब्रह्मरथस्याभूत् पुरे कांपिल्यनामनि । चूलाहासंभवः पुत्रो ब्रह्मदत्तः प्रकीर्तितः ॥ १९२ ॥
 चक्राचहामसौ सुकत्वा श्रियं विरतिवर्जितः । सप्तमो क्षितिमश्लिष्यन्नैमिपाश्र्वजिनांतरे ॥ १९३ ॥

एते पद्लुब्धभूनाथाः कीर्तिता मगधाधिप । गतिर्न शक्यते येषां रोद्धुं देवासुरैरपि ॥ १९४ ॥
 प्रत्यक्षमक्षमुक्तं च फलमेतच्छुभाशुभं । श्रुत्वानुभूय द्यूा च युक्तं न क्रियते कथं ॥ १९५ ॥
 न पायेयमपूपादि गृहीत्वा कश्चिदृच्छति । लोकांतरं न चायाति किंतु तत्सुकृततरं ॥ १९६ ॥
 कैलासकूटकल्पेषु वरस्त्रीपूर्णकुक्षिषु । यद्भसति स्वगोरेषु तत्फलं पुण्यवृक्षजं ॥ १९७ ॥
 शीतोष्णवातयुक्तेषु कुंगुहेषु वसति यत् । दारिद्र्यपङ्कनिर्मग्रास्तदयर्मवरोः फलं ॥ १९८ ॥
 विध्यकूटसमाकारैर्वारिणेन्द्रैर्जति यत् । नरैर्द्राक्षामरोद्भूताः पुण्यशालेरिदं फलं ॥ १९९ ॥
 तुरंगैर्यदलं स्वर्गैर्म्यते चलचामरैः । पादांतमध्यगैः पुण्यनृपतेस्तद्विचेष्टितं ॥ २०० ॥
 कल्पग्रासादसंकाशं रथमारुह्य यज्जनाः । व्रजति पुण्यशालेद्राच्छुतोऽसौ स्वादुनिर्द्धारः ॥ २०१ ॥
 स्फुटिताभ्यां पदाग्निभ्यां मलग्रस्तपटच्चरैः । अम्यते पुरैः पापविपवृक्षस्य तत्फलं ॥ २०२ ॥
 अन्नं यदमृतं प्रायं हेमपात्रेषु भुज्यते । स प्रभावो मुनिश्रेष्ठरुक्तो धर्मरसायनः ॥ २०३ ॥
 देवाधिपतिता चक्रचुंघिता यच्च राजिता । लभ्यते भव्यशार्दूलस्तदहिंसालताफलं ॥ २०४ ॥
 रामकेशवयोर्लक्ष्मी लभ्यते यच्च पुंगवैः । तद्धर्मफलमुनेष्ये तत्कीर्तिमथाधुना ॥ २०५ ॥
 ह्यास्तिनं नगरं रम्यं साकेता केतुभूषिता । आवस्ती वरविस्तीर्णा कौशांधी भासितांबरा ॥ २०६ ॥

पञ्चपुराणम् ।

पोदनं शैलनगरं तथा सिंहपुरं पुरं । कौश्यांवी हास्तिनं चेति क्रमेण परिकीर्तिता ॥ २०७ ॥
सर्वद्रवणसंपन्ना मयसंपर्कवर्जिता । नगरीं वासुदेवानामिमाः पूर्वत्र जन्मनि ॥ २०८ ॥
विश्वनंदी महातेजास्ततः पर्वतकाभिधः । धनमित्रस्ततो ज्ञेयस्तृतीयश्चक्रधारिणां ॥ २०९ ॥
ततः सागरदचारुष्यः शुब्धसागरनिस्वनः । विकटः प्रियमित्रश्च तथा मानसचेष्टितः ॥ २१० ॥
पुनर्वसुश्च विद्वातो गंगदेवश्च कीर्तितः । उक्तान्यमूनि नामानि कृष्णानां पूर्वजन्मनि ॥ २११ ॥
नैविकी यातनं युद्धं विजया प्रमदाहृतिः । उद्यानारण्यं भरणं वनक्रीडाभिकांक्षिणः ॥ २१२ ॥
अत्यंतविषयासंगो विप्रयोगस्तनूनपत् । दौर्भाग्यं प्रेत्य हेतुभ्य एतेभ्यो हरयोऽभवंन् ॥ २१३ ॥
विरूपा दुर्मगाः संतः सानिदानतपोधनाः । तत्त्वविज्ञाननिर्मुक्ता संभवन्ति ब्रह्मजुजाः ॥ २१४ ॥
सनिदानं तपस्त्रस्माद्दर्जनीयं प्रयत्नतः । तद्वि पश्चान्महाघोरदुःखदानमुद्युक्षितं ॥ २१५ ॥
संभूततपसो मूर्तिः सुभद्रो वसुदर्शनः । श्रेयांसप्रतिसंज्ञश्च वसुभूतिश्च कीर्तितः ॥ २१६ ॥
घोपसेनपरांमोधिनामानौ च महाशुनी । कुमसेनश्च कृष्णानां गुंरवः पूर्वजन्मनि ॥ २१७ ॥
महाशुक्राभिधः कल्पः प्राणतो लांतवस्वथा । सहस्रारे परो ब्रह्मनामा माहेंद्रसंज्ञितः ॥ २१८ ॥
सौधर्मश्च समालयातः कल्पः सचेष्टितालयः । सनत्कुमारनामा च महाशुक्राभिधोऽपरः ॥ २१९ ॥

एतेभ्यः प्रच्युताः संतः प्राप्तपुण्यफलोदयाः । पुण्यावशेष्वतो जाता वासुदेवा नराधिपाः ॥२२०॥
 पौदनं द्वापुरी हस्तिनगरं तरुणः स्मृतं । तथा चक्रपुरं रम्यं कुशाग्रं मिथिलापुरी ॥ २२१ ॥
 विनीता मथुरा चेति माधवोत्पत्तिभूमयः । समस्तधनसंपूर्णाः सदोत्सवसमाकुलाः ॥ २२२ ॥
 आद्यः प्रजापतिज्ञेयो ब्रह्मभूतिरतोऽपरः । रौद्रनादस्तथा सोमः प्रख्यातश्च शिवाकरः ॥ २२३ ॥
 समस्त्वमूर्द्धभिनादश्च ख्यातो दशरथस्तथा । वसुदेवश्च कृष्णानां पितरः परिकीर्तिताः ॥२२४॥
 आद्या मृगावती ज्ञेया माधवी पृथिवी तथा । सीतांविका च लक्ष्मीश्च केशिनी कैकयी शुभा ॥
 देवकी चरमा ज्ञेया महासौभाग्यसंयुता । उदाररूपसंपन्ना कृष्णानां मातरः स्मृताः ॥ २२६ ॥
 सुप्रभा प्रथमा देवी रूपिणी प्रभवा परा । मनोहरा युनेत्रा च तथा विमलसुंदरी ॥ २२७ ॥
 तथानंदवती ज्ञेया कीर्तिता च प्रभावती । रुक्मिणी चेति कृष्णानां महोदेव्यः प्रकीर्तिताः २२८
 प्रकांडपर्दुरोगारा नगरी गुंडरीकिनी । पृथिवीवसुविस्तीर्णा द्वितीया पृथिवी पुरी ॥ २२९ ॥
 अन्यानंदपुरी ज्ञेया तथानंदपुरी स्मृता । पुरी न्यतीतशोकाख्या पुरं विजयसंहितं ॥ २३० ॥
 सुसीमा च तथा क्षेमा हास्तिनं च प्रकीर्तितं । एतानि बलदेवानां पुराणि गतजन्मनि ॥२३१॥
 बलो मारुतेवैगथ नंदिमित्रो महाबलः । पुरुषर्षभसंज्ञश्च तथा षष्ठः सुदर्शनः ॥ २३२ ॥

पञ्चपुराणम् ।

वसुंधरश्च विज्ञेयः श्रीचंद्रः सखितंशुकः । ज्ञेयान्यमूनि नामानि रामाणां पूर्वजन्मनि ॥ २३३ ॥
 अमृतारो युनिः श्रेष्ठः महासुव्रतसुव्रतौ । वृषभोऽथ प्रजापालस्तथा दम्बरामिधः ॥ २३४ ॥
 सुधर्मोऽर्णवसंज्ञश्च तथा विट्मसंज्ञितः । अमी पूर्वभवे ज्ञेया गुरुवः शीरधारिणां ॥ २३५ ॥
 त्रिवासोऽनुत्तरा ज्ञेयास्त्रयाणां हलधारिणां । सहस्रारस्त्रयाणां च द्वयोर्ब्रह्मनिवासिता ॥ २३६ ॥
 महाशुक्राभिधानश्च कल्पः परमशोभनः । एभ्यश्च्युत्वा समुत्पन्ना रामाः साधुसुचेष्टिताः ॥ २३७ ॥
 भद्रामोजा सुभद्रा च सुवेपा च सुदर्शना । सुप्रभा विजया चान्या वैजयंती प्रकीर्तिता ॥ २३८ ॥
 महाभागा च विज्ञेया महाशीलापराजिता । रोहिणी चेति विज्ञेया जनन्यः शीरधारिणां ॥ २३९ ॥
 श्रेय आदीन् जिनात् पंच वृषुष्ठाद्या बलानुजाः । क्रमेण पंच वंदंते तत्परावतः परौ ॥ २४० ॥
 नभिसुव्रतयोर्मध्ये लक्ष्मणः परिकीर्तितः । वंदको नेमिनाथस्य कृष्णोऽभूद्द्रुतक्रियः ॥ २४१ ॥
 अलकं विजयं ज्ञेयं नंदनं पृथिवीपुरं । तथा हरिपुरं खर्यसिंहशब्दपरे पुरे ॥ २४२ ॥
 लंकाराजगृहं चान्यक्रमेण प्रतिचक्रिणां । स्थानान्यमूनि वेदानि दीप्तानि मणिराश्मिभिः ॥ २४३ ॥
 अश्वघ्रीव इति ख्यातस्तारको मेरकस्तथा । मधुकैटभसंज्ञश्च निशुंमथ तथा बलिः ॥ २४४ ॥
 प्रह्लादो दशवक्त्रश्च जरासंघश्च कीर्तितः । क्रमेण वासुदेवानां विज्ञेया प्रतिलक्षणाः ॥ २४५ ॥

सुवर्णकुम्भः सत्कीर्तिः सधर्मोऽथ महायुनिः । मृगांकः श्रुतिकीर्तिश्च सुमित्रो भुवनश्रुतः ॥ २४६ ॥

सुव्रतश्च सुसिद्धार्था रामाणां गुरवः स्मृताः । तपःसंसारसंजातकीर्तिवैष्टितविष्टयाः ॥ २४७ ॥ ॥

दग्ध्या कर्मोरुकसं धुभित बहुविधव्याधिसंभ्रांतसत्त्वं ।

मृत्युव्यर्थाघ्रातिभीमं भवविपुलसमं तुंगवृक्षोरुखंडं ॥

याता निर्वाणमष्टौ हलधरविभवं प्राप्य संविभ्रभावाः ।

संप्राप ब्रह्मलोकं चरमहलधरः कर्मबंधावशेषात् ॥ २४८ ॥

आदौ कृत्वा जिनेद्रान् भरतजयकृतान् केशवानां बलाना-

मेतत्ते पूर्वजन्मप्रभृतिनिगदितं वृत्तमत्यंतचित्रं ॥

कोचिद्भ्रान्त्यति मोक्षं कृतयुततपसः स्तोत्रकंपकाश्च केचि-

त्केचिद्दृच्छति भूयो बहुभवगहनां संसृतिं निर्विरामां ॥ २४९ ॥

एतज्ज्ञात्वा विचित्रं कलिकल्पमहासागरावर्तमग्नं ।

संसारप्राणजातं विरसगतिमहादुःखवह्नितप्तं ॥

कष्टं नेच्छति केचित्सुकृतपरिचयं कर्तुमन्यस्तु कश्चित् ।

कृत्वा मोहायमानं रविरिव विमलं केवलज्ञानमेति ॥ २५० ॥

इत्ययं रविपेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते तीर्थकरादिभयाशुकीर्तनं नाम विंशतितमं पर्व ।

एकविंशतितमं पर्व।

शृण्वतोऽष्टमरामस्य संबधार्थं वदामि ते । वंशाशुकीर्तनं किञ्चिन्महापुरुषसंभवं ॥ १ ॥

विनेद्रे दशमे नीले राजासीत्सुमुखंश्रुतिः । कौशांब्यामपरोऽत्रैव चणोजो वीरकथुतिः ॥ २ ॥

हृत्वा तद्वयितां राजा श्रित्वा कामं यथेप्सितं । इत्या दानं विराताणां पुरे हरिपुरसंज्ञके ॥ ३ ॥

उत्पन्नौ दंपती क्रीडां कृत्वा रुक्मगिरिं ययौ । तत्रापि दक्षिणश्रेण्यां भोगभूमिमग्निश्रियत् ॥४॥

दयिताविरहांगारदग्धवेहस्तु वीरकः । तपसा देवतां प्राप देवीनिवहसंकुलं ॥ ५ ॥

विदित्वावधिना देवो वैरिणं हरिसंभवं । भर्तेऽतिष्ठपद्यात्वं दुर्गेति पापधीरिति ॥ ६ ॥

यतोऽसौ हरितःश्वेत्वादानीतो भार्यया समं । ततो हंरिरिति ख्यातिं गतः सर्वत्र विष्टये ॥ ७ ॥

नाम्ना महागिरिस्तस्य सुतो हिमगिरिस्ततः । ततो वसुगिरिर्जातो बभूवेंद्रगिरिस्ततः ॥ ८ ॥
रत्नमालोय संभूतो भूतदेवो महीधरः । इत्याद्याः शतशोतीता राजानो हरिवंशजाः ॥ ९ ॥
वंशे तत्र महासत्वः सुमित्र इति विश्रुतः । बभूव परमो राजा कुशाग्राल्ये महापुरे ॥ १० ॥
त्रिदशैद्रसमो भोगैः कांत्या जितनिशाकरः । जितप्रभाकरो दीप्त्या प्रतापानतशात्रवः ॥ ११ ॥
पद्मावतीति जायास्य पद्मनेत्रा महाद्युतिः । शुभलक्षणसंपूर्णा पूर्णसर्वमनोरथा ॥ १२ ॥
सुप्तसौ भुवने रम्ये रात्रौ तल्पे सुखावहं । अद्राक्षीत्यथिमे यामे स्वप्नान् पाण्ड्य पूजितान् ॥ १३ ॥
द्विरदं शात्करं सिंहमभियेकं श्रियस्तथा । दामनी शीतगुं भानुं क्षयै कुंभं सरोजवत् ॥ १४ ॥
सागरं सिंहसंयुक्तमासनं रत्नचित्रितं । विमानं भवनं शुभ्रं रत्नराशिं हुताशनं ॥ १५ ॥
ततो विस्मितचिचा सा विद्युद्वा बुद्धिशालिनी । कृत्वा यथोचितं याता विनीता भर्तुरंतिकं ॥ १६ ॥
कृतांजलिश्च पप्रच्छ स्वप्नार्थं न्यायेदिनी । भद्रासने सुखासीना स्फुरद्ददनपंकजा ॥ १७ ॥
दयितोऽकथयद्यावत्तस्यै स्वप्नफलं शुभं । अपसद्गगनाचावहृष्टी रत्नप्रसूतिनी ॥ १८ ॥
तिस्रः कोट्योऽर्धकोटी च वसुनोऽस्य दिने दिने । भवने मृदितो यक्षो वर्षे सुरपाहया ॥ १९ ॥
मासाः पंचदशाऽऽहं पतंत्या वसुधारया । तथा रत्नसुवर्णादिसयं तन्नगरं कृतं ॥ २० ॥

पद्मपुराणम् ।

तस्याः कमलवासिन्यो जिनमालुः प्रतिक्रियां । समस्तामाहता देव्यश्रुकुः सपरिवारिकाः ॥ २१ ॥
जातमात्रमयो संतं जिनेन्द्रं क्षीरवारिणा । लोकपालैः समं शक्रो मेरावस्नपपच्छिद्रया ॥ २२ ॥
संपूज्य भक्तितः स्तुत्वा प्रणम्य च सुराधिपः । मातुरंके पुनः प्रीत्या जिननाथमतिष्ठिपत् ॥ २३ ॥
आसीद्रमैस्थिते यस्मिन् सुव्रता जननी यतः । विशेषेण ततः कीर्तिं गतोऽसौ सुव्रताख्यया २४
अंजनाद्रिप्रकाशोऽपि स जिनो देहेतेजसा । जिगाय तिमगुं पूर्णनिशाकरनिमाननः ॥ २५ ॥
दधता परमं तेन भोगिभिद्रेण कल्पितं । अहमिद्रमुखं दूरमधरीकृतमूर्जितं ॥ २६ ॥
हृद्वाहूहृथुतीं तस्य तुंबुरू नारदस्तथा । विश्वावसुश्च गायंति किन्नर्योऽप्सरसो वराः ॥ २७ ॥
वीणावेणवादिवादेन तत्कृतेन सुचारुणा । स्नानादिविधिमाप्नोति देवीजनितवर्तनः ॥ २८ ॥
स्मितलज्जितदंभेर्व्याप्रासादादिसुविभ्रमाः । यौवनेऽरमयद्रामाः सोभिरामो यथेप्सितं ॥ २९ ॥
शरदंभेदविलयं स हृष्टा भतिबुद्धवान् । स्तुतो लोकातिर्हर्देवैः श्रधिव्रजिपयान्वितः ॥ ३० ॥
दत्त्वा सुव्रतसंज्ञाय राज्यं पुत्राय निस्पृहः । प्रणताशेषसामंतमंडलं सुखपालनं ॥ ३१ ॥
निर्गतः सौरसंघ्याप्तदशदिकचक्रवालतः । दिव्यानुलेपनोदारसुकांतमकरंदतः ॥ ३२ ॥
सौरभाकृष्टसंभ्रांतश्रमरीपृथुवृंदतः । हरिष्मणिविभाचक्रपालाशचयसंकुलात् ॥ ३३ ॥

दंतपंक्तिसितच्छायाविशजालसमाकुलात् । नानाविभूषणध्वानविहगरावपूरितात् ॥ ३४ ॥
 बलीतुरंगसंपृक्तात् स्वनचक्रादशोमितात् । राजहंसः सितः कीर्त्यो दिव्यस्त्रीपद्मखंडतः ॥ ३५ ॥
 देवमानवराजोढां शिविकामपरजितां । आरुह्य विपुलोद्यानं ययौ चूडामणिनृणां ॥ ३६ ॥
 अवतीर्य ततो राज्ञां सहस्रैर्वह्निभिः समं । दधौ जैनेश्वरीं दीक्षां हरिवंशविभूषणः ॥ ३७ ॥
 पष्ठोपवासयुक्ताय तस्मै राजगृहे ददौ । भक्त्या वृषभदत्ताख्यः परमानेन पारणं ॥ ३८ ॥
 असमाचारवृत्त्यर्थं युक्तिश्च विभुना कृता । प्राप्तो वृषभदत्तश्च पंचातिशयपूजनम् ॥ ३९ ॥
 अद्यत्पंकवृक्षस्य शुक्रध्यानमुपेयुषः । उत्पन्नं घातिक्रमंति केवलं परमेष्ठिनः ॥ ४० ॥
 ततो देवाः समागत्य सेंद्रा स्तुत्वा प्रणम्य च । संजातगणिनस्तस्माच्छुश्रुवुर्धर्ममुत्तमं ॥ ४१ ॥
 सागारं च निरागारं बहुभेदं यथाविधि । श्रुत्वां ते विमलं धर्मं नत्वा जग्मुर्यथायथं ॥ ४२ ॥
 मुनिसुव्रतनाथोऽपि धर्मतीर्थप्रवर्तनं । कृत्वा सुरासुरैर्नम्रैः स्तूयमानः प्रमोदिभिः ॥ ४३ ॥
 गणनार्थमहासत्त्वैर्गणपालनकारिभिः । अन्यैश्च साधुभिर्मुक्तो विहृत्य वसुधातलं ॥ ४४ ॥
 सम्मेदगिरिर्मूर्धानं समारुह्य चतुर्विधं । विधूय कर्म संप्राप लोकचूडामणिस्थितं ॥ ४५ ॥
 मुनिसुव्रतमाहात्म्यमिदं येऽधीयते जनाः । शृण्वंति वा सुभावेन तेषां नश्यति दुष्कृतिः ॥ ४६ ॥

पद्मपुराणम् ।

भूयश्च योधिमागत्य ततः कृत्वा सुनिर्मलं । गच्छति परमं स्थानं यतो नागमनं पुनः ॥ ४७ ॥
 अथासौ सुव्रतः कृत्वा चिरं राधं सुनिथलं । दक्षं तत्र विनिक्षिप्य प्रवृज्य प्राप निर्धृतिं ॥ ४८ ॥
 दक्षात्समभवत्सुनुरिलायधनसञ्चितः । ततः श्रीवर्धनो जज्ञे श्रीवृक्षाख्यंस्ततोऽभवत् ॥ ४९ ॥
 संजयतो च भूषास्माद्दुदभूत्कुणिमस्वतः । महारथः पुलोमा चेत्येवमाद्या नरेश्वराः ॥ ५० ॥
 सहस्रशुः समुत्पन्ना-हरीणामन्वये शुभे । संप्राप्तुर्निर्धृतिं केचित्केचिन्नाकनिवासितां ॥ ५१ ॥
 एवं क्रमात्प्रयातेषु पार्थिवेषु च भूरिपु । त्रयो वासवकेत्याख्यः कुलेऽस्मिन्मैथिलोऽभवत् ॥ ५२ ॥
 विपुलेति महादेवी तस्यासीद्विपुलेक्षणा । परमश्रीरपि प्राप्ता या मध्येन दरिद्रतां ॥ ५३ ॥
 तस्य जनकनामाभूत्जनयो नयकोविदः । हितं यः सततं चक्रे प्रजानां जनको यथा ॥ ५४ ॥
 एवं जनकसंभृतिः कथिता ते नराधिप । शृणु संप्रति यद्वशे नृपो दशरथोऽभवत् ॥ ५५ ॥
 इत्याह्वनां कुले रम्ये निर्धृते नाभिजे जिने । भरते भास्करे सोमे व्यतीति वंशभूषणे ॥ ५६ ॥
 संख्यातीतेन कालेन कुले तत्र निराधिपाः । अतिक्रामंति कुर्वन्तस्तपः परमदुश्चरं ॥ ५७ ॥
 क्रीडन्ति भोगनिर्मग्नाः शुष्यन्त्यकृतपुण्यकाः । लभन्ते कर्मणः स्वस्य विपाकमशुधारिणः ॥ ५८ ॥
 चक्रवर्त्यरिवर्तते व्यसनानि महोत्सवैः । शनैर्मायादयो दोषाः प्रयांति पस्विद्धनं ॥ ५९ ॥

क्लिश्यन्ते द्रव्यनिर्मुक्ता म्रियन्ते वा लतासु च । पूर्वोपात्तायुषि क्षीणे हेतुना चोपसंहृते ॥ ६० ॥
 नाना भवंति तिष्ठन्ति निम्नते शोचयन्ति च । रुदन्त्यदन्ति वाधन्ते विवदन्ति पठन्ति च ॥ ६१ ॥
 ध्यायन्ति गन्ति वल्गन्ति प्रभवन्ति वहन्ति च । गार्थत्युपासतेऽश्रन्ति दरिद्रति नदन्ति च ॥ ६२ ॥
 जयन्ति रन्ति मुचन्ति राजन्ते विलसन्ति च । तुल्यन्ति शासति श्वांति स्पृहयन्ति हरन्ति च ॥ ६३ ॥
 त्रपन्ति द्रान्ति सज्जन्ति द्रूयन्ते कूटयन्ति च । मार्गयन्तेऽभिधावन्ते कुहयन्ते सृजन्ति च ॥ ६४ ॥
 शोडन्ति स्यन्ति यच्छन्ति शीलयन्ति वसन्ति च । लुच्यन्ति भांति सीदन्ति कुध्वन्ति विचलन्ति च ६५
 स्तुरन्त्यर्चन्ति वंचन्ति सात्वयन्ति विदन्ति च । महन्त्ययन्ति नृत्यन्ति स्निहन्ति विनयन्ति च ॥ ६६ ॥
 नुदन्त्यच्छन्ति कर्षन्ति भृज्जन्ति विनमन्ति च । दीव्यन्ति दांति सीव्यन्ति जुह्वत्यगन्ति जाग्रति ॥ ६७ ॥
 स्वपन्ति विभ्यतीगन्ति श्यन्ति द्यन्ति रुदन्ति च । प्रांति सुन्वन्ति रुच्यन्ति रुच्यन्ति विरुच्यन्ति च ॥ ६८ ॥
 सीव्यन्त्ययन्ति जीर्यन्ति पिबन्ति रचयन्ति च । वृषवते परिमृङ्क्षन्ति विमृणन्ति पूर्णन्ति च ॥ ६९ ॥
 मीमांसन्ते जुगुप्सन्ते कामयन्ते तरन्ति च । चिकित्स्वन्त्यनुमन्यन्ते वारयन्ति गृणन्ति च ॥ ७० ॥
 एवमादिक्रियाजालसन्ततव्याप्तमानसाः । शुभाशुभसमासक्ता व्यतिक्रामन्ति मानवाः ॥ ७१ ॥
 इति चित्रपटाकारचेष्टिताखिलमानवे । कालेऽवसरिणीनान्नि प्रयाति विलयं शतैः ॥ ७२ ॥

पद्मपुराणम् ३

जाते विशतिसंख्याने वर्तमानजिनांतरे । देवागमनसंयुक्ते, विनीतायाश्चरौ पुरि ॥ ७३ ॥

विजयो नाम राजेंद्रो विजिताखिलशात्रवः । सौर्यप्रतापसंयुक्तः प्रजापालनपंडितः ॥ ७४ ॥

संपूतो हेमचूलिन्यां महादेव्यां मुतेजसि । सुरेंद्रमन्युनामाभूत्स्वस्तस्य महागुणः ॥ ७५ ॥

तस्य कीर्तिसमाख्यायां जायाथां तनयद्वयं । चंद्रद्वयसमच्छायं जातं गुणसमर्चितं ॥ ७६ ॥

ब्रजवाहृस्तयोरार्द्यो द्वितीयथ पुरंदरः । अन्यर्थनामयुक्तौ तौ रेमाते भुवने सुखे ॥ ७७ ॥

इभवाहननामाप्तीत्तस्मिन् काले नराधिपः । रम्ये नागपुरे तस्य नाम्ना ब्रूडामणिः प्रिया ॥ ७८ ॥

तयोर्दुहितरं चार्थि ख्यातां नाम्ना मनोदयां । बभ्रवाहृकुमारोऽग्नौ लेभे श्लाघ्यतमो नृणां ॥ ७९ ॥

तत्कन्यासोदरो नेतुमागादुदयसुंदरः । सार्धं तेनोच्छ्रिता श्रीमान्सिवातपनिवाणः ॥ ८० ॥

कन्यां तौ रूपतः ख्यातां सकले वसुधातले । मानसेनवहन्भूत्या प्रतस्थे श्वाथुरं पुरं ॥ ८१ ॥

अथास्य व्रजतो दृष्टिर्धसंतमुमुमाकुले । गिरी वसंतसंज्ञाके निपपात मनोहरे ॥ ८२ ॥

यथा यथा समीपत्वं तस्य याति गिरेरसी । तथा तथा परां लक्ष्मीं पश्यन् हर्षमुपागमत् ॥ ८३ ॥

पुष्पधूलीविमिश्रेण वायुना स सुगंधिना । समालिग्यत मित्रेण संप्राप्तेन चिरादिव ॥ ८४ ॥

पुंस्कोक्किलकलालार्पैर्जयशब्दमिवाकरोत् । वातकंपितवृधाग्रो वभ्रवाहोर्धराधरः ॥ ८५ ॥

वीणासङ्काररम्येण, भृङ्गाणां मंदशालिनां । नादेन, श्रवणौ तस्य मानसेन समं हृत्वा ॥ ८६ ॥,
 चतुर्थं, कर्णिकारोपं लोभ्रोयं, कुमुमान्वितः । त्रियालोयं पलाशोयं ज्वलत्पावकभासुरः ॥ ८७ ॥
 व्रजंतीति क्रमेणास्य दृष्टिनिश्चलपश्चिका । संदिग्धमानुपाकारे पपात मुनिपुंगवे ॥ ८८ ॥
 स्थाणुः स्याच्छ्रमणोयं नु शैलकूटमिदं भवेत् । इति राज्ञो वितर्कोऽभूत्कार्योत्सर्गस्थिते, मुनी ८९
 ततो नदीयसं मार्गं प्रयातस्यास्य निश्चयः । उदयादिमहायोगी देहांदनतत्परः ॥ ९० ॥
 उज्याच्चविजालविषमेष्वस्थितं स्थिरं । दिवाकरकराश्लिष्टाम्लानववत्रसरोरुहं ॥ ९१ ॥
 प्रलंबितमहामोगिभोगभासुरसद्भुजं । शैलद्रुतदसंकाशपीवरोदारवक्षसं ॥ ९२ ॥
 दिश्याग्वंधनस्तंमस्थिरभास्वद्वरोरुकं । तपसापि कृशं कांत्या दृश्यमानं सुपीवरं ॥ ९३ ॥
 नासिक्राग्रनिविष्टातिशैभ्यनिश्चलचक्षुषं । मुनिं ध्यायंतमैकान्धं दृष्ट्वा राजेत्यचिन्वत् ॥ ९४ ॥
 अहो घन्योयमत्पंतं प्रशंतो मानवोत्तमः । यद्विहायाखिलं संगं तपस्यति सुमुक्षया ॥ ९५ ॥
 विमुक्त्यानुगृहीतोयं कल्याणाभिनिविष्टधीः । परपीडानिघृत्तात्मा, मुनिर्लक्ष्मीपरिष्कृतः ॥ ९६ ॥
 समः सुहृदि शत्रौ च रत्नराशौ वृणे तथा । मानमत्सरनिर्मुक्तः सिद्धयालिंगनलालसः ॥ ९७ ॥
 वशीकृतहृषीकात्मा निष्प्रकंपो गिरीद्रवत् । श्रेयो ध्यायति नीरागः कुशलस्थितमानसः ॥ ९८ ॥

पद्मपुराणम् ।

॥ १९ ॥

फलं पुष्कलमेतेन लब्धं मानुषजन्मनः । अयं न वंचितः क्रूरैः कषायाख्यमलिम्लुचैः ॥ १०० ॥

अहं तु वेष्टितः पापः कर्मपाशैरनंतरं । आशीर्षिर्महानागर्षथा चंदनपादपः ॥ १०१ ॥

प्रमत्तचेतसं पापं धिग्मां निश्चेतनोपमं । योहं निद्रामि भोगाद्रिमहाभृशिरस्थितः ॥ १०२ ॥

यदि नाम भजेये माममवस्थामस्य योगिनः । भवेयं लब्धलब्धव्यस्ततो मानुषजन्मनि ॥ १०३ ॥

इति चितयतस्तस्य राज्ञो निर्ग्रथपुंगव । दृष्टिस्तंभनिवद्धेय वभूयात्यंतनिश्चला ॥ १०४ ॥

एवं निश्चलपश्माणं निरीक्ष्योदयसुंदरः । कुर्वन्नर्म जगादैवं वज्रबाहुं कृतस्मितः ॥ १०५ ॥

चिरं निरीक्षितो देवस्त्वयैष धुनिपुंगवः । वृणीषे किमिमां दीक्षां रागवानत्र दृश्यते ॥ १०६ ॥

वज्रबाहुरथोवोचत्कृतभावनिगूहनः । वर्तते कः पुनर्मावस्तवोदय निवेदय ॥ १०७ ॥

अंतर्धिरक्तमञ्ज्वाचमाहोदयसुंदरः । परिहासानुरागेण दंतांशुच्छुरिताधरः ॥ १०८ ॥

दीक्षामिमां वृणीषे चेततोहमपि ते सखा । अहो विराजसेऽत्यर्थं कुमारः श्रमणाश्रिया ॥ १०९ ॥

अस्त्वेवमिति भाषित्वा युक्तो ववाहभूर्पणः । अवारोहदत्तां नागादारोहद्वरणीधरं ॥ ११० ॥

ततो वरांगनास्तरं वरुदुहहलोचनाः । छिन्नमुक्तकलापामस्यूलनेत्रांशुर्विदवः ॥ १११ ॥

व्यज्ञापयत्स वाष्पाशस्तमथोदयसुंदरः । प्रसीद देव नमोदं कृतं किमनुतिष्ठसि ॥ ११२ ॥

उवाच वज्रबाहुस्तं मधुरं परिसात्वियन् । कल्याणाशय कूपेहं पतन्नुत्तारितस्त्वया ॥ ११२ ॥
 भवता सदशं मित्रं नास्ति मे भुवनत्रये । जातस्य सुंदरावश्यं मृत्युः प्रेतस्य संभवः ॥ ११३ ॥
 मृत्युजन्म घटीयंत्रमेतद्भ्राम्यत्यनारतं । विद्युत्तरंगदुष्टाहिरसेनेर्थाऽपि चंचलं ॥ ११४ ॥
 जगतो दुःखमग्नस्य किन्न पथ्यसि जीवितं । स्वप्नभोगोपमाभोगा जीवितं बुद्धदोषमं ॥ ११५ ॥
 संध्यारागोपमः स्नेहस्तारुष्यं कुसुमोपमं । परिहासोऽपि ते मद्र मम जातोऽमृतोपमः ॥ ११६ ॥
 परिहासेन किं पीतमौषधं हस्ते विपं । सत्वमेपोद्यमे बंधुर्यः सुश्रेयः प्रवृत्तये ॥ ११७ ॥
 संसाराचारसक्तस्य प्रतिपन्नोऽसि हेतुतां । एपोहं प्रव्रजाम्यद्य कुरु त्वं स्वमनीषितं ॥ ११८ ॥
 गुणसागरनामानं तमुपेत्य तपोधनं । प्रणम्य चरणानृचे विनीतो रचितांजलिः ॥ ११९ ॥
 स्वामिन् भवत्प्रसादेन पथित्रीकृतमानसः । अद्य निष्कमितुं भीमादिच्छामि भवतारकात् १२०
 ततः समाप्तयोगेन गुरुणेत्यनुमोदितः । महासंवेगसंपन्नस्त्वक्तवस्त्रविभूषणः ॥ १२१ ॥
 पर्यकासनमास्थाय रभसान्वितमानसः । केशापनयनं कृत्वा पल्लवारुणपाणिनां ॥ १२२ ॥
 जानानः प्रलघुं देहमुल्लासमिव तत्क्षणं । दीक्षां संचक्ष्य वैवाहीं मोक्षदीक्षांमंशिश्रियंत् ॥ १२३ ॥
 त्यक्तरागमदद्वेषा जातसंवेगरहसः । सुंदरप्रमुखा वीराः कुमारामारविभ्रमाः ॥ १२४ ॥

पञ्चपुराणम् ।

परमोत्साहसंपन्नाः प्रणम्य मुनिपुंगवम् । पङ्क्तिरिमा तेन राजपुत्राः प्रवव्रजुः ॥ १२५ ॥

तमुदन्तं परिज्ञाय सोदरस्नेहकातरा । वंहती पुरुसंवेगमदीक्षिष्ट मनोदया ॥ १२६ ॥

सितांशुकपरिच्छन्नविशालस्तनमंडला । अल्पोदरी मलच्छन्ना जाता स्रातितपस्विनी ॥ १२७ ॥

विजयस्यादिनो वातां धिदित्वा वज्रवाहरी । शोकादितो जगादैवं सभामध्यव्यवस्थितः १२८ ॥

चित्रं पश्यत मे नम्रा वयसि प्रथमे स्थितः । विषयेभ्यो विरक्तात्मा दीक्षां दैर्गवरीमितः ॥ १२९ ॥

मादृशोऽपि सुदुर्मोर्चैर्वर्षीयान् प्रवर्णोऽकृतः । मोगैर्यस्ते कथं तेन कुमारेण विवर्जिताः ॥ १३० ॥

अथयानुगृहीतासौ मामपवान् मुक्तसंपदा । भोगान् यस्तृणवच्यक्त्वा शीतीभावे व्यवस्थितः १३१ ॥

संदभाग्योद्युना चेष्टां कां व्रजामि जरादितः । सुचिरं वंचितः पापविषयैर्युखसुंदरैः ॥ १३२ ॥

इंद्रनीलांशुसंघातसंकाशो योऽभवरकथं । केशमारः स मे जातः कश्चराशिसमद्युतिः ॥ १३३ ॥

सितासितारुणच्छाये नेत्रे ये जनहारिणी । जाते संप्रति ते मुद्गुवलीच्छन्नसुवर्त्मनी ॥ १३४ ॥

प्रमासमुज्वलः कायो योयमासीन्महाबलः । जातः संप्रत्यसौ वर्षाहतचित्रसमच्छविः ॥ १३५ ॥

अर्थो धर्मश्च कामश्च त्रयस्ते तरुणोचिताः । जरापरीतकायस्य दुष्कराः प्राणधारिणः ॥ १३६ ॥

धिग्मामंचेतनं पापं दुराचारं प्रमादिनं । अलीकभांधवस्नेहसागरावर्तवर्तिनं ॥ १३७ ॥

इत्युक्त्वा बांधवान् सर्वानापृच्छ च विगतस्पृहः । दत्त्वा पुरंदरे राज्यं राजा जर्जरविग्रहः १३८
 पार्श्वनिर्वाणघोषस्य निर्ग्रथस्य महात्मनः । सुदंष्ट्रमन्युना सार्धं प्रथवाज महामनाः ॥ १३९ ॥
 पुरंदरस्य तनयमक्षत पृथिवीमती । भार्या कीर्तिधराभिल्यं विख्यातगुणसागरं ॥ १४० ॥
 क्रमेण स परिप्राप्तो यावनं विनयाधिकः । एधयन् सर्वंधूतां प्रसादं चारुचेष्टया ॥ १४१ ॥
 कौशलस्थनरेंद्रस्य वृता तस्मै शरीरजा । सुतमुद्वाह्य तां गेहान्निश्चक्राम पुरंदरः ॥ १४२ ॥
 क्षेमंकरसुनेः पार्श्वे प्रव्रज्य गुणभूषणः । तपः कर्तुं समारंभे कर्मनिर्जरकारणं ॥ १४३ ॥
 कुलक्रमागतं राज्यं पालयन् जितश्याम्रवः । रेमे देवोत्तमभोगैः सुखं कीर्तिधरो नृपः ॥ १४४ ॥

अथान्यदा कीर्तिधरः क्षितीश्वरः । प्रजासु बंधुः कृतमीररात्तियु ॥

सुखासनस्थो भवने मनोरमे । विराजमानो नलकूवरो यथा ॥ १४५ ॥

निरीक्ष्य राहक्षयनीलतेजसा । तिरोहितं भास्करभासमंडलं ॥

अचित्तयत्कष्टमहो न शक्यते । विधिर्निनेतुं प्रकटीकृतोदयः ॥ १४६ ॥

उत्सार्य यो भीषणमंधकारं । करोति निष्कांतिकर्मिदुर्बिधं ॥

असौ रविः पद्मवनप्रबोधः । स्वभानुमुत्सारयितुं न शक्तः ॥ १४७ ॥

नारुण्यसूर्योप्ययमंयमेव । प्रणश्यति प्रासजरोपरागः ॥
 जंतुधराको धरपाशबद्धो । मृत्योरवश्यं मुखमभ्युपति ॥ १४८ ॥
 अनित्यभेतज्जगदेप मत्त्वा । समासेतानगदीदिभात्स्यात् ॥
 ससागरी रक्षत भो धरित्री । अहं प्रयाम्येप विमुक्तिमार्गं ॥ १४९ ॥
 इत्युक्तमाश्रे युधवंधुपूर्णा । सभा विषादं प्रगता तमूचे ॥
 राजंस्त्वमस्याः पतिरद्वितीयो । विराजसे सर्ववसुंधरायाः ॥ १५० ॥
 त्यक्त्वा यशस्या धरणी च येयं । न राजते निजितशत्रुपक्षा ॥
 नवे वयस्युन्नतवीर्यराज्यं । कुरुञ्ज तावत्सुनाथतुल्यं ॥ १५१ ॥
 जगाद राजा भयवृक्षसंकटां । जरावियोगारतिवह्निदीपितां ॥
 निरीक्ष्य दीर्घां व्यसनाटवीमिमां । भयं ममात्यंतपुरु प्रजायते ॥ १५२ ॥
 तन्नश्चितं मंत्रिजनोऽवगत्य । विध्यातमंगारचयं महांतं ॥
 आनाय्य मध्येस्य मरीचिरम्यं । वैहूर्यमस्थापयदत्युदारं ॥ १५३ ॥
 पुनस्तदुद्बुद्धय जगाद राजन् । यथासुन्ना रत्नश्रेण हीनः ॥

न शोभतेऽगारकलाप एष । त्वया विनेदं युवनं तथैव ॥ १५४ ॥

नाथ त्वयेमा विकला विनाथा । प्रजा विनश्यंत्यखिला वराक्यः ॥

प्रजासु नष्टासु तथैव धर्मो । धर्मे विनष्टे वद् किं न नष्टे ॥ १५५ ॥

तस्माद्यथा ते जनकः प्रजाभ्यो । दत्त्वा भवंतं परिपालनाय ॥

तपोऽकरोन्निवृत्तिदानदत्तं । तथा भवान् रक्षतु गोत्रधर्मं ॥ १५६ ॥

अथबभूवुक्तः कुशलेरमात्यै-स्त्वग्रहं कीर्तिधरश्चकार ॥

श्रुत्वा प्रजातं तनयं प्रपश्ये । ध्रुवं मुनीनां पदमप्युदारः ॥ १५७ ॥

ततः स शक्रोपसमोगर्धीर्यः । स्फीतां व्यवस्थामहतीं धरित्रीं ॥

मुखं शशासाखिलभीतिमुक्तां । स भूरिकालं सुसमाहितात्मा ॥ १५८ ॥

चिरं ततः कीर्तिधरेण साकं । सुखं भजंती सहदेवदेवी ॥

क्रमेण संपूर्णगुणं प्रसृता । सुतं धरित्रीधरणे समर्थं ॥ १५९ ॥

समुत्सवस्तत्र कृतो न जाते । मागाद्धारित्रीपतिकर्णजाहं ॥

वातेति कांथिद्विसान्निगूदः । कालः कथंचित्प्रसवस्य जातः ॥ १६० ॥

ततः समुद्यद्दिवसप्रभूपम-धिरं स शक्यः कथमेव गोपितुं ॥
निवेदितो दुर्विधिनातिदुःखिना । नृपाय केनापि नरेण निश्चितः ॥ १६१ ॥

तस्मै नरेंद्रो मुकुटादिदृष्टो । विभूषणं सर्वमदानमहात्मा ॥
घोषाख्यशालानगरं च रम्यं । महाघनग्रामशतन युक्तं ॥ १६२ ॥

पुत्रं समानाथ्य च पद्मजातं । स्थितं महातेजसि मातुरंके ॥
अतिष्ठिपञ्चुंगविभूतियुक्तं । निजे पदे पूजितसर्वलोकः ॥ १६३ ॥

जाते यतस्तत्र वभ्रूव रम्या । पुरी विभ्रूत्या किल क्रोशलाख्या ॥
मुकोशलख्यां स जगाम तस्मा-द्बालः समस्ते भुवने सुचेष्टः ॥ १६४ ॥

ततो विनिष्क्रम्य निवासचारका-दशिश्रियत्कीर्तिधरस्तपोवनं ॥
तपोभवेनैव रराज तेजसा । धनागमोन्मुक्तनुयैथा रविः ॥ १६५ ॥

इत्यायं रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्म-चरिते सुव्रतवज्रबाहुकीर्तिमाहात्म्यवर्णनं नाम एकविंशतितमं पर्व ।

द्वाविंशतितमं पर्व ॥

अथ धोरतपोधारी धरातुल्यः क्षमः प्रभुः । मलकंचुकसंवीतवीतमानो महामनाः ॥ १ ॥
 तपः शोषितसर्वांगो धीरो लुंचविभूषणः । प्रलंबितमहाबाहुर्द्युगाध्वन्यस्तलोचनः ॥ २ ॥
 स्वभावान्मत्तनाग्रेन्द्रंथरायणविभ्रमः निर्विकारः समाधानी विनीतो लोभवर्जितः ॥ ३ ॥
 अनुसूत्रसमाचारी दयात्रिमलमानसः । स्नेहंपंकविनिर्मुक्तः श्रमणश्रीसमन्वितः ॥ ४ ॥
 गृहंपंक्तिऋमप्राप्तं भ्राम्यन्नात्मवरं गृहं । मुनिर्विवेश भिक्षार्थं चिरकालोपवासवान् ॥ ५ ॥
 निरीक्ष्य सहदेवी तं गवाक्षनिहितेक्षणा । परमं क्रोधमायाता विस्फुरद्भोहिताननां ॥ ६ ॥
 प्रतीहारमणान्त्वे कुंचितोष्ठी दुराशया । श्रमणो गृहभंजोऽथमाशु निर्वासयातामिति ॥ ७ ॥
 मुग्धः सर्वजनश्रीतः स्वभावमृदुमानसः । यावन्निरीक्ष्यते नैनं कुमारः सुकुमारकः ॥ ८ ॥
 अन्यानपि यदीक्षे तु भवने नम्रमानवान् । निग्रहं वः करिष्यामि प्रतीहारा न संशयः ॥ ९ ॥
 परित्यज्य दयामुक्तो गतोऽसौ शिशुपुत्रकं । यतः प्रभृति नामीषु तदारभ्य धृतिर्मम ॥ १० ॥
 राज्यश्रियं द्विपंत्येते महाशूरनिपेचितां । नयंत्यस्यंतनिर्वेदं महोद्योगपराश्रवान् ॥ ११ ॥

पद्मपुराणम् ।

कुरित्युदितः क्षिप्रं दुर्वाक्यजनिताननः । दूरं निर्वासितो योगी वैश्याहिवपाणिभिः ॥ १२ ॥
 अन्येऽपि लिंगिनः सर्वे पुरान्निर्वासितस्तदा । कुमारो धर्मशब्दं माश्रयीदिति तृपास्पदे ॥ १३ ॥
 इति संतक्ष्यमाणं तं वाग्वास्या मुनिपुंगवं । श्रुत्वा दृष्ट्वा च संजातप्रत्यग्रौदारशोकिका ॥ १५ ॥
 स्वामिनं प्रत्यभिज्ञाय भक्ता कीर्तिधरं चिरात् । धात्रीसौक्रोशली दीर्घमरोदीन्मुक्तकंठिका ॥ १६ ॥
 श्रुत्वा तां रुद्रीमाशु समागत्य सुकोशलः । जगद् सात्वयन् मातः केन तेऽपकृतं वद ॥ १७ ॥
 गर्भधारणमात्रेण जनन्या समनुष्ठितं । त्वत्पयोमयमेतत्तु शरीरं जातमीदृशं ॥ १८ ॥
 सा मे त्वं जननीतोऽपि परं गौरवमाश्रिता । वदापमानिता केन मृत्युवक्त्रं विविधुणा ॥ १९ ॥
 अद्य मे त्वं जनन्यापि परिभूता भवेद्यदि । करोम्यविनयं तस्या जंतोरन्यस्य किं पुनः ॥ २० ॥
 तत्तत्समै समाख्यातं वसंतलतया तया । कृच्छ्रेण विरलीकृत्य नेत्रांतुप्लवसंतति ॥ २१ ॥
 अभिपिच्य शिशुं राज्ये भवंतं यस्तपोवनं । प्रविष्टस्ते पिता भीतो भवव्यसनपंजरात् ॥ २२ ॥
 भिक्षार्थमागतः सोद्य प्रविष्टो भवतो गृहं । जनन्यास्ते नियोगेन प्रतिहारैर्निराकृतः ॥ २३ ॥
 दृष्ट्वा निर्धार्यमाणं तं जातशोकोरुचलया । रुदितं मयका वत्स शोकं धर्तुमशक्तया ॥ २४ ॥
 भवद्गौरवदृश्याः कुरुते कः परामवं । मम कारणमेतत्तु कथितं रुदितस्य ते ॥ २४ ॥

पद्मपुराणम् ।

प्रसादस्तेन नाथेन तदास्माकमकारि यः । स्मर्यमाणः शरीरं स दहत्येव निरंकुशः ॥ २५ ॥
 धृतमेतदसुण्यं शरीरं दुःखमाजनं । वियोगे तस्य नाथस्य त्रियते यद्योमयं ॥ २६ ॥
 निर्ग्रथं भवतो हृद्गा माभून्निर्वेदधीरिति । तपस्विनां प्रवेशोऽस्मिन्नगरेऽपि निवारितः ॥ २७ ॥
 गोत्रे परंपरायातो घर्मोऽयं भवतां किल । राज्ये यत्तनयं न्यस्यं तपोवननिषेवणं ॥ २८ ॥
 किनास्मादपि जानासि मंत्रिणां संग्रधारणं । न कदाचिदतो गेहाल्लभसे यदिनिर्गमं ॥ २९ ॥
 एतस्मात्कारणात्सर्वं बाह्यालीभ्रमणादिकं । अमात्यैः कृतमत्रैव भवने नयशालिमिः ॥ ३० ॥
 ततो निगम्य दृचांतं सकलं तन्निवेदितं । अवतीर्य त्वरायुक्तः प्रासादाग्रास्तुकोशलः ॥ ३१ ॥
 परिशिष्टातपत्रादिपृथिवीपतिलाच्छनः । पद्मकोमलकांतिभ्यां चरणाभ्यां त्रियान्वितः ॥ ३२ ॥
 इतो वरशुनिर्दष्टो भवद्भिरिति नादवान् । परमोक्तं कथया युक्तः संग्रामयितुरंतिकं ॥ ३३ ॥
 अस्यानुपदवीभूता महासंभ्रमसंगताः । छत्रधारादयः सर्वे व्याकुलीभूतचेतसः ॥ ३४ ॥
 निविष्टं प्रायुकोदारं प्रवरंजुं शिलातले । वाष्पाकुलविशालाक्षन्निः परीत्य सुभावनः ॥ ३५ ॥
 करशुगंतिकं कृत्वा मूर्द्धानं स्नेहनिर्भरः । ननाम पादयोर्जातुमस्तकस्पृष्टभूतलः ॥ ३६ ॥
 कृतांजलिरथोवाच विनयेन पुरस्थितः । त्रीडामिव परिप्राप्तो मुनेर्गेहादपाकृतैः ॥ ३७ ॥

पद्मपुराणम् ।

अनुकंपापराः शंता निर्गममुनिपुंगवाः । प्रासुकस्थानमासाद्य चातुर्मासीन्व्रतं श्रिताः ॥ ६४ ॥
 गृहीतं श्रावकैः शक्त्या नानानियमकारिभिः । दिग्भिरामश्रितं सायुसेवात्परमानसैः ॥ ६५ ॥
 एवं महति संप्राप्ते समये जलदाकुले । निर्ग्रथौ तौ पितापुत्रौ यथोक्ताचारकारिणौ ॥ ६६ ॥
 वृक्षांधकारगंभीरं बहुव्यालसमाकुलं । गिरिपादमहादुर्गं रौद्राणामपि भीतिदं ॥ ६७ ॥
 कंकगृध्रधोगोमायुरवधूरितगह्वरं । अर्धदग्धश्चस्थानं भीषणं विषमार्थनि ॥ ६८ ॥
 शिरः कपालसंधातैः क्वचित्पांडुरितक्षतिः । वसतिद्विस्रगंधोग्रवेगवाहिसमीरणं ॥ ६९ ॥
 साट्टहासभ्रमद्भीमरक्षोवेतालसंकुलं । तृणगुच्छलताजालपरिणद्धोरुपादपं ॥ ७० ॥
 पृथुप्रेतवनं धीरा वर्षाढ्यं शुचिमानसां । यदृच्छया परिप्राप्तौ विहरंती तपोधनौ ॥ ७१ ॥
 चतुर्मासोपवासं तौ गृहीत्वा तत्र निस्पृहौ । वृक्षमूले स्थितौ यत्र संगप्रासुकितांभसि ॥ ७२ ॥
 पर्यंकासनयोगेन कार्योत्सर्गेण जातुचित् । वीरासनादियोगेन निन्ये ताभ्यां धनागमः ॥ ७३ ॥
 ततः शरद्वतुः प्राप सोद्योगाखिलमानवः । प्रत्युप ह्य निश्शेषजगदालोकपंडितः ॥ ७४ ॥
 सितच्छायायना क्वापि दृश्यते गगनांगणं । विकासकाशसंधातसंकाशा मंदकीपिताः ॥ ७५ ॥
 घनागमविनिर्मुक्ते भाति से पद्मवांधवः । गते सुदुःपमाकाले भव्यबंधुजिनो यथा ॥ ७६ ॥

पद्मपुराणम् ।

तारानिकरमध्यस्थो राजते रजनीपतिः । कुमुदाकरमध्यस्थो राजहंसयुवा यथा ॥ ७७ ॥

ज्योत्स्नया प्लावितो लोकः क्षीराक्षुपारकल्पया । रजनीषु निशानाथप्रणालमुखमुक्तया ॥ ७८ ॥

नद्यः प्रसन्नतां प्राप्तास्तरंगांकितसैकताः । क्रौंचसारसचक्राद्वा नादसंभाषणोद्यताः ॥ ७९ ॥

उन्मज्जन्ति चलद्भ्रुंगा सरःसु कमलाकराः । भव्यसंधा इवोन्मुक्तमिथ्यात्वमलसंचया ॥ ८० ॥

तलेषु तुंगहर्म्याणां पुष्पप्रकरचारुषु । रमन्ते भोगसंपन्ना नरा नक्तं प्रियान्विताः ॥ ८१ ॥

सन्मानितसुहृद्भयुजनसंधया महोत्सवाः । दंपतीनां वियुक्तानां संजायंते समागमाः ॥ ८२ ॥

कार्तिक्यामुपजातायां विहरन्ति तपोधनाः । जिनातिशयदेशेषु महिमोद्यतजंतुषु ॥ ८३ ॥

अथ तां पारणाहताः समाप्तनियमां मुनी । निवेशं गंतुमारब्धौ गत्या समयदृष्टया ॥ ८४ ॥

सहदेवीचरी व्याघ्री दृष्ट्वा तां क्रोधपूरिता । शोणितारुणसंकीर्णघृतकेसरसंचया ॥ ८५ ॥

दंष्ट्राकरालवदना स्फुरत्पिगनिरीक्षणा । मस्तकोर्ध्ववलत्पुच्छा नखक्षतचंसुधरा ॥ ८६ ॥

कृतगंभीरुंदुकारा मारीवोपात्तविग्रहा । लसद्योहितजिह्वाग्रा विस्फुरेद्देहधारिणी ॥ ८७ ॥

मध्याहरचिसंकाशा कृत्वा क्रीडां विलंबितां । उत्पपात महावेगाद्दृष्ट्वा सुकोशलं ॥ ८८ ॥

उत्पतंती तु तां दृष्ट्वा तां मुनी चारुविभ्रमौ । सालंबमयनिर्मुक्तौ कारयोत्सर्गेण तस्थतुः ॥ ८९ ॥

मन्त्रपुराणम् ।

सुकोशलमुनेरुद्धं मूर्द्धप्रभृतिनिर्देया । दारयंती नखदंढं पतिता सा महीतले ॥ ९० ॥
 तयासौ दारिता देहे विमुञ्चन्नसंसृतीः । यभूय विगलद्वातुवारिनिर्ह्वरशैलधव् ॥ ९१ ॥
 ततस्तस्य पुरः स्थित्वा कृत्वा नानाविचेष्टितं । पापा ह्यदितुमारब्धा मुनिमारभ्य पादतः ९२
 पश्य श्रेणिक संसारे संमोहस्य विचेष्टितं । यत्राभीष्टस्य पुत्रस्य माता गात्राणि ख्यादति ॥ ९३ ॥
 किमतोऽन्यत्परं कष्टं यज्जन्मांतरमोहिताः । बांधवा एव गच्छंति वैरितां पापकारिणः ॥ ९४ ॥
 ततो मेरुस्थिरस्यास्यशुबलघ्यातावगाहिनः । उत्पन्नं केवलज्ञानं देहयुक्तेरनंतरं ॥ ९५ ॥
 आगत्य च सहद्रेण प्रमोदेन सुरामुराः । चक्षुर्देहार्चनं तस्य दिव्यपुष्पादिसंपदा ॥ ९६ ॥
 व्याघ्री कीर्तिधरेणापि सुयाकथैर्वोधिता सुती । सन्यासेन शुभं कालं कृत्वा स्वर्गमुपागता ९७
 ततः कीर्तिधरस्यापि केवलज्ञानमुद्गतं । यत्रासैकैव देवानां जाता मोहिमकारिणां ॥ ९८ ॥
 मोहिमानं परं कृत्वा केवलस्य सुरामुराः । पादा केवलिनो नत्वा ययुः स्थानं यथायथं ॥ ९९ ॥
 सुकोशलस्य महारम्यमधीते यः पुमानिति । उपसर्गविनिर्मुक्तः सुखं जीवत्यसौ चिरं ॥ १०० ॥
 देवी त्रिचित्रमालाय संपूर्णे समये सुखं । प्रसृता तनयं चारुलक्ष्णार्णकितविग्रहं ॥ १०१ ॥
 हिरण्यरुचिरा माता तस्मिन् गर्भस्थिते भवेत् । यतो हिरण्यगर्भाख्यामतोसौ सुंदरोऽगमत् १०२

पद्मपुराणम् ।

नाभेयसमयस्तेन गुणैः पुनरिवाहृतः । हरेः स तनयां लेभे नाम्नामृतवतीं शुभां ॥ १०३ ॥
सुहृद्वाधवसंपन्नः सर्वशास्त्रार्थपारगः । अधीणद्रविणः श्रीमान् हेमपर्वतसन्निभः ॥ १०४ ॥
पराननुभवन् भोगानन्यदासौ महामनाः । मध्ये भृंगाभक्षानां पलितांकुरमैक्षत ॥ १०५ ॥
दर्पणस्य स्थितं मध्ये दृष्ट्वा तं पलितांकुरं । मृत्योर्दूतसमाहृतमात्मानं शोकभासत्रान् ॥ १०६ ॥
अचितयच्च हा कष्टं बलादंगानि मे तथा । शक्तिकांतिविनाशिन्या व्याप्यंते जरसाधुना ॥ १०७ ॥
चंदनद्रुमसंकाशकायोयमधुना मम । जराज्वलननिर्दग्धो गारकल्पो भविष्यति ॥ १०८ ॥
तर्कयंती रुजा छिद्रं या स्थिता समयं चिरं । पिशाचीवाधुना सा मे शरीरं बाधयिष्यति ॥ १०९ ॥
चिरं वद्धक्रमो योस्थाद् व्याघ्रवद्ग्रहणोत्सुकः । मृत्युः स मेधुना देहं प्रसमं भक्षयिष्यति ॥ ११० ॥
कर्मभूमिभिर्मां प्राप्य धन्यास्ते युगपुंगवाः । व्रतपोतं समारूढ्य तर्ह्ये भवसागरं ॥ १११ ॥
इति संचित्य विन्यस्य राज्येऽमृतवतीसुते । नद्युपाख्यं प्रवत्राज पार्श्वे विमलयोगिनः ॥ ११२ ॥
न घोषितं यतस्तस्मिन् गर्भस्थेष्यशुभं भुवि । नद्युपोऽसौ ततः ख्यातो गुणनामितविष्टये ११३
स जायां सिंहिकाभिरुषां स्थापयित्वा पुरे ययौ । उत्तरां ककुभं जेतुं सामंतान् प्रत्यवस्थितान् ॥
दूरीभूतं नरं ज्ञात्वा दाक्षिणात्या नराधिपाः । पुरीं गृहीतमाजगमुर्विनीता भूरिसाधनाः ॥ ११५ ॥

पञ्चपुराणम् ।

रणे विजित्य तान् सर्वान् सिद्धिकातिमतापिनो । स्थापयित्वा दृढं स्थाने रक्षमात्तरं नृपं ॥ ११६ ॥
 सामंतेनिर्जितैः सार्द्धं जेतुं शोषान्नराधिपान् । जगाम दक्षिणामाशां शस्त्रशालकृतश्रमाः ॥ ११७ ॥
 प्रतापेनैव निजित्य सामंन्तान् प्रत्यवस्थितान् । आजगाम पुरीं राज्ञी जयनिस्वनपूरिता ॥ ११८ ॥
 नयुधोप्युत्तरामाशां चशीकृत्य समागतः । क्रोपं परममापन्नः श्रुतदारपराक्रमः ॥ ११९ ॥
 अविखंडितशीलाया नेदग्धीर्ह्यकुलस्त्रियः । भवतीति विनिश्चित्य सिंहिकायां व्यरज्यत ॥ १२० ॥
 महादेवीपदात्साथ ज्यघिता सायुचोष्टता । महादरिद्रतां प्राप्ता कालं कंचिदवस्थिता ॥ १२१ ॥
 अन्यदाथ महादाहज्वरोभृत्पृथिवीपते । सर्वद्वैद्यप्रयुक्तानामौषधीनामगोचरः ॥ १२२ ॥
 सिद्धिका तं तथाभूतं ज्ञात्वा शोकसमाकुला । स्वं च शोधयितुं साध्वी क्रियामेतां समाश्रिता ॥ १२३ ॥
 समाहूयाखिलान् वंधून् सामंतान् प्रकृतीस्तथा । करे कोशं समादाय वारिदत्तं पुरोधसा ॥ १२४ ॥
 जगाद यदि मे भर्ता नान्यश्चेत्तस्यपि स्थितः । ततः सिक्तौघुनानेन राजास्तु विगतज्वरः ॥ १२५ ॥
 ततोऽसौ सिक्तमात्रेऽस्मिन् तत्करोदकशीकरे । दंतवीणाकृतस्थानो हिममग्न इवामवत् ॥ १२६ ॥
 साधु साध्विति शब्देन गगनं परिपूरितं । अष्टजनिर्निर्मुक्तदृष्टं सुमनसां चयैः ॥ १२७ ॥
 इति तां शीलसंपन्नां विश्राय नारुंगवः । महादेवीपदे भूपः कृतपूजामतिष्ठिषत् ॥ १२८ ॥

पद्मपुराणम् ।

अनुभूय चिरं भोगान् तथा सार्धमकंठकः । निश्शोषपूर्वजाचारं कृत्वा मनसि निस्पृहः ॥१२९॥
संपृतं सिहिकादेव्यां सुतं राज्ये नियाय स । जगाम पदवीं धीरो जनकेन निषेवितां ॥ १३० ॥
नद्युपस्य सुतो यस्मात्सुदासीकृतविद्विषः । सौदास इति तेनासौ भुवने परिकीर्तितः ॥ १३२ ॥
तस्य गोत्रे दिनान्यष्ट चतुर्वासीसमाप्तिषु । युक्तं न केनचिन्मांसमपि मांसैधितात्मना ॥१३३॥
कर्मणस्त्वशुभस्यास्य कस्यापि समुदीरणात् । बभूव खादितुं मांसं तेज्वेव दिवसेषु धीः ॥१३३॥
ततोनेन समाहाय हृदः स्वैरममाप्यत । मांसमनुं समुत्पन्ना मम भद्राद्य धीरिति ॥ १३४ ॥
तेनोक्तो देव जानासि दिनेष्वेतेष्वमारणं । जिनपूजासमृद्धेषु समस्तायामपि क्षितौ ॥ १३५ ॥
नृपेणोचि पुनः हृदो भ्रियेद्य यदि नाग्नि तत् । इति निश्चित्य यद्युक्तं तदाचर किमुक्तिभिः ॥१३६॥
तदवस्थं नृपं ज्ञात्वा पुरात्सदो बहिर्गतः । ददर्श मृतकं बालं तद्दिने परिखोज्ज्वितं ॥ १३७ ॥
तं वस्त्रावृचमानीय संस्कृत्य स्वादुवस्तुभिः । नरैर्द्राय ददावतुं मन्यसे मुख्यगोचरं ॥ १३८ ॥
महामांसरसास्वादानिर्वातग्रीतमानसः । शुक्त्वोरिथितो मिथः सूदं स जगाद सविस्मयः ॥१३९॥
चद मद्र कुतः प्राप्तं मांसमेतत्त्वयेदृशं । अनास्वादितपूर्वोयं रसो यस्यातिपेशलः ॥ १४० ॥
सोऽभयं मार्गीयित्वास्मै यथावाद्द्विन्यवेदयत् । ततो राजा जगादेदं सर्वथा क्रियतामिति ॥१४१॥

मूदोथ दातुमारब्धः शिशुवर्गाय मोदकान् । शिशवस्तत्प्रसंगेन प्रत्यहं तं समाययुः ॥ १४२ ॥
 गृहीत्वा मोदकान् यातान् शिशूनां पथिमं ततः । मारायित्वा ददौ सूदो राज्ञे संस्कृत्य संततं ॥ १४३ ॥
 प्रत्यहं क्षीयमाणेषु पौरवालेषु निश्चितः । सूदेन सहितो राजा देशात्पौरैर्निराकृतः ॥ १४४ ॥
 कनकाभासमुत्पन्नस्तस्य सिंहस्थः सुतः । राज्येष्वस्थापितः पौरैः प्रणतः सर्वपाथिवैः ॥ १४५ ॥
 महामांसरसासक्तः सौदासो जग्ध सूदकः । वभ्राम धरणीं दुःखी भक्षयञ्जिज्ञातान् शयान् ॥ १४६ ॥
 सिंहस्यैव यतो मांसमाहारोऽस्याभवत्ततः । सिंहसौदासशब्देन ध्रुवने ख्यातिमागतः ॥ १४७ ॥
 दक्षिणापथसासाद्य प्राप्यान्वरसंश्रयं । श्रुत्वा धर्मं चभूयासावणुव्रतधरो महान् ॥ १४८ ॥
 ततो महापुरे राज्ञि मृते पुत्रविवर्जिते । स्कंधमारोपितः प्राप राज्यं राजद्विपेन सः ॥ १४९ ॥
 व्यसर्जयच्च पुत्रस्य नतये दूनमूर्जितः । सोऽल्लिखत्तव गर्हस्य न नमामीति निर्भयः ॥ १५० ॥
 तस्योपरि ततो याति सौदासे विपयोखिलः । प्रपलयितुमारोभे भक्षणत्रासकंपितः ॥ १५१ ॥
 सजित्वा तनयं युद्धे राज्यं न्यस्य पुनः कृती । महासंवेगसंपन्नः प्रविवेश तपोवनं ॥ १५२ ॥
 ततो ब्रह्मरथो जातधर्तुर्वक्त्रस्ततो भवत् । तस्माद्ब्रह्मरथो जज्ञे जातः शतरथस्ततः ॥ १५३ ॥
 उदपादि पृथुस्तस्मादजस्तस्मात्पयोःरथः । चभूर्वेद्रथोऽमुष्मादिनाथरथस्ततः ॥ १५४ ॥

मांधाता वीरसेनश्च प्रतिमन्युस्ततः क्रमाद् । नाम्ना कमलबधुश्च दीप्त्या कमलबाधवः ॥ १५५ ॥
 प्रतापेन रवेस्तुल्यः समस्तस्थितिकोविदः । रविमन्युश्च विज्ञेयो वसंततिलकस्तथा ॥ १५६ ॥
 कुबेरं दत्तनामा च क्लृप्तुमक्तिश्च कीर्तिमान् । शरभद्विरदौ प्रोक्तौ स्थशब्दोत्तरश्रुती ॥ १५७ ॥
 मृगेशदमनाभिर्यो हिरण्यकशिपुस्तथा । शृंगस्थलककुस्थश्च रघुः परम विक्रमः ॥ १५८ ॥
 इतीक्ष्वाकुकुलोद्भूताः कीर्तिता सुवनाधिपाः । भूरिशोऽत्र गता मोक्षं कृत्वा दैर्गंबरं व्रतं ॥ १५९ ॥
 आसीत्ततो विनीतायामनरण्यो महानृपः । अनरण्यः कृतो येन देशो वासयता जनं ॥ १६० ॥
 पृथिधीमत्यभिरव्यास्य महादेवीं महागुणा । कातिमंडलमध्यस्था सर्वद्रियसुखावहा ॥ १६१ ॥
 द्रौ सुताबुदपत्स्यातां तस्यासुचमलक्ष्णौ । ज्येष्ठोऽन्तरथो ज्ञेयः ख्यातो दशरथोऽनुजः ॥ १६२ ॥
 सहस्ररस्मिसंज्ञस्य राक्षो माहिष्मतीपतेः । अजर्यमनरण्येन साकमासीदनुत्तमं ॥ १६३ ॥
 अन्योन्यगतिसंज्ञप्रमाणौ तौ नरोत्तमौ । सौधैर्मैशानदेवद्राविवास्थारौ स्वधामनि ॥ १६४ ॥
 राषणेन जितो युद्धे सहस्रांशुर्विबुद्धवान् । दीक्षां जैनेश्वरीमाप विभ्रत्सर्वेगुमुन्नते ॥ १६५ ॥
 दूताचल्योपिताञ्जं ज्ञात्वा तद्बृत्तांतमशेषतः । मासजाते श्रियं न्यस्य नार्पौ दशस्थे भृशं ॥ १६६ ॥
 सकाशेऽभयसेनस्य निर्गथस्य महात्मनः । राजानंतरथेनामा प्रववाजतिनिस्पृहः ॥ १६७ ॥

अनरण्योऽगमन्मोक्षमनंतस्यंदनो महीं । सर्वसंगविनिर्मुक्तो विजहार यथोचितं ॥ १६८ ॥
 अत्यंतदुस्सहयोगी द्वाविंशतिपरीपहः । न क्षोभितस्ततो नंतवीर्याख्यां स धिती गतः ॥ १६९ ॥
 वपुर्दशरथो लेभे नवयौवनभूषितं । शैलकूटमिवोद्युगं नानाकुसुमशोभितं ॥ १७० ॥
 अथामृतप्रभावायामुत्पन्ना वरयोषिति । दर्भस्थलपुरेशस्य चारुविभ्रमधारिणः ॥ १७१ ॥
 राज्ञः सुक्रोशलाख्यस्य तनयामपराजितां । उपयेमे स रत्यापि स्त्रीगुणैरपराजितां ॥ १७२ ॥
 पुरमस्ति महारम्यं नात्रा कमलसंकुलं । सुबंधुस्ति लकस्वस्य राजा मित्रास्य भामिनी ॥ १७३ ॥
 दुहिता कैकयी नाम तयोः कन्या गुणान्विता । सुंडमाला कृता यस्य नेत्रेदीवरमालया ॥ १७४ ॥
 मित्राया अनिता यस्मात्सुचेष्टा रूपशालिनी । सुमित्रेति ततः ख्यातिं भुवने स सद्युपागता ॥
 महाराज सुतामन्यां प्रापामौ सुग्रभाश्रुति । लावण्यसंपदं दालां जनयतीं श्रियंरूपां ॥ १७६ ॥
 स सम्यग्दर्शनं लेभे राज्यं च परमोदयं । आद्ये रत्नमतिस्तस्य चरमे वृणसेमुखी ॥ १७७ ॥
 अधोगतिर्यतोरघादत्यक्ताहुपजायते । सम्यग्दर्शनयोगात्तु गतिरुद्धमसंशया ॥ १७८ ॥

येभरताद्यैर्नृपतिभिरुद्धोः । कारितपूर्वो जिनवरवासाः ॥

भंगमुपेतान् क्वचिदपि रम्यान् । सोनयदेतानिभिनवभावान् ॥ १७९ ॥

पद्मपुराणम् ।

इन्द्रतानां स्वयमपि रम्यान् । तीर्थकराणां परमनिवा सान् ।

रत्नसमूहः स्फुरदुरुभासः । संततपूजामघट्यदेयः ॥ १८० ॥

अन्यमवेषु प्रथितसुधर्माः । प्राप्य सुराणां श्रियमतिरम्यां ।

इदृशजीवा पुनरिहलोकै यीति समृद्धिरविर्हचिता सा ॥ १८१ ॥

इत्यार्षे रथिणेणार्च्यप्रोक्ते पद्मचरिते सुकोशलमाहात्म्ययुक्तदशार्थोत्सयभिधानं नाम द्वाविंशतितमं पर्व ।

त्रयोविंशतितमं पर्व ।

अन्यदाथ सुखासीनं सभायां पुल्लेजसं । जिनराजकथासक्तं सुरेन्द्रसमविभ्रमं ॥ १ ॥

सहसा जनितालोको गगने देहतेजसा । समायथावयद्धारः शिष्टो दशरथं सुधीः ॥ २ ॥

कृत्वाभ्युत्थानमासीनमासने तं सुखावहे । दत्ताशीर्वचनं राजा पप्रच्छ कुशलं कृती ॥ ३ ॥

निवेद्य कुशलं तेन क्षेमं पृष्टो महीपतिः । सकलं क्षेममित्युक्त्वा पुनरेवमभाषत ॥ ४ ॥

आगम्यते कुतः स्थानाद्भगवन् विहृतं क्वच । किमु द्रष्टुं किंवा न ते देशेऽस्त्यगोचरः ॥ ५ ॥

ततो मनस्थजैर्नद्रवर्णनोद्भूतसम्मदः । उन्नतं पुलकं विभ्रदित्थभापत नादः ॥ ६ ॥
 विदेहं नृप यातोहं मासं चारु जिनेहितं । जिनेद्र भवताधारभूर्खिलविभूषितं ॥ ७ ॥
 तत्र निष्क्रमणं दृष्टं मया सीसंधराहृतः । नगर्यां बुंडरीकिण्यां नानारत्नोत्तेजसि ॥ ८ ॥
 विमानैर्विधिघच्छायैः केतुच्छत्रविभूषितैः । यानैश्च विधिर्घर्षदंष्ट्रं देवागमनमाकुलं ॥ ९ ॥
 मुनिसुव्रतनाथस्य यथेह सुरपैः कृतं । तघामिषेचनं मेरौ मया तस्य मुने श्रुतं ॥ १० ॥
 सुव्रतस्य जिनेद्रस्य वाच्यमानं श्रुतं यथा । तथा मे चरितं तस्य तत्र गोचरितं दृष्ट्वा ॥ ११ ॥
 नानारत्नप्रमादयानि तुंगानि विपुलानि च । दृष्टानि तत्र चैत्यानि कृतपूजान्यनारतं ॥ १२ ॥
 विचित्रमणिभक्तीनि हेमपीठानि पार्थिव । दृष्टान्यत्यंतरम्याणि वनचैत्यानि नंदने ॥ १३ ॥
 चामीकरमहास्तंभशुक्तेषु स्फुरितंशुषु । भास्करालयतुल्येषु हारतोरणचारुषु ॥ १४ ॥
 रत्नदामसमृद्धेषु महावैदिकभूमिषु । द्विपसिंहादिरूपाढ्यैर्दूर्योदारभित्तिषु ॥ १५ ॥
 कृतसंगीतदिव्यस्त्रीजनपूरितकुक्षिषु । अमरारण्यचैत्येषु जिनार्चाः प्रणता मया ॥ १६ ॥
 चैत्यप्रभाविकासौढ्यं कृत्वा मेरुं प्रदक्षिणं । पयोदपटलं भित्त्वा समुच्छ्रद्ध्यान्नतं नभः ॥ १७ ॥
 वास्यांतरगिरीद्राणां शिखरोषु महाप्रभाः । चैत्यालया जिनेद्राणां प्रणता बहवो मयाः ॥ १८ ॥

सर्वेषु तेषु चेत्येषु जिनानां प्रतिपातनाः । अकृत्रिममहाभासो मया पार्थिव वंद्यते ॥ १९ ॥
 इत्युक्ते देवदेवेभ्यो नम इत्युद्गतध्वनिः । प्रणतं करयुग्मं च चक्रे दशरथः शिरः ॥ २० ॥
 संज्ञया नारदेनाथ चोदिते जगतीपतिः । जनस्योत्सारणं चक्रे प्रतीहारेण सादरं ॥ २१ ॥
 उपांशुनारदेनाथ जगदे कोशलाधिपः । शृणुञ्ज्वावहितो राजन् सन्नात्रं कथयामि ते ॥ २२ ॥
 गतस्त्रिकूटशिखरं वंदारारहसुसुकः । वंदितं शान्तिभवनं मया तत्र मनोरमं ॥ २३ ॥
 भवत्युण्यानुभावेन मया तत्र प्रधानं । श्रुतं विभीषणादीनां लंकानाथस्य मंत्रिणां ॥ २४ ॥
 नमिचेन समादिष्टं तेन सागरबुद्धिना । भविता दशवक्रस्य मृत्युदर्शगरथिः किल ॥ २५ ॥
 दूहिता जनकस्यापि हेतुत्वमुपयास्यति । इति श्रुत्वा विषणात्मा निश्चित्वाप विभीषणः ॥ २६ ॥
 जायते यावदेवास्य प्रजा दशरथस्य न । जनकस्य च तावत्तौ मारयामीति सादरः ॥ २७ ॥
 पर्यटच्च चिरं क्षोणी तत्ररेण निवेदितौ । भवंतौ कामरूपेण स्थानरूपादिलक्षणैः ॥ २८ ॥
 मुनिविसंभतस्तेन पृष्टोहमपि भो येते । कंचिद्दशरथं वेत्सि जनकं च क्षिताविति ॥ २९ ॥
 अत्रिव्य कथयामीति मया चोपात्तमुत्तरं । आकृतं दारुणं तस्य पश्यामि नरपुंगव ॥ ३० ॥
 तत्रे यावदयं किंचिन्न करोति विभीषणः । निगूढ तावदात्मानं क्वचिच्छिष्ट महीपते ॥ ३१ ॥

सम्यग्दर्शनयुक्तेषु गुरुपूजनकारिषु । सामान्येनैव मे प्रीतिस्त्वद्विधेषु विशेषतः ॥ ३२ ॥
 सत्त्वं युक्तं कुरु स्वस्ति भूयात्तेहं गतोऽधुना । इमां वेदयितुं वार्तां क्षिप्रं जनकभूमृतः ॥ ३३ ॥
 कृतानतिनृपेणैव भुवत्वात्यंतनभस्तलं । अवद्वारयतिर्वेगान्निमिधलाभिमुखं ययौ ॥ ३४ ॥
 जनकायापि तेनेदमशेषं विनिवेदितं । भव्यजीवा हि तस्यासन् प्राणेभ्योऽप्यतिवह्नुभाः ॥ ३५ ॥
 अवद्वारयन्तौ याते मरणांशंकिमानसः । समुद्रहृदयामाल्यमाकारयदिलापतिः ॥ ३६ ॥
 श्रुत्वा राजमुखान्मन्त्री समभ्यर्णं महाभयं । जगदे गदतां श्रेष्ठः स्वामिमक्तिपरायणः ॥ ३७ ॥
 जीयितायासिखलं कृत्यं क्रियते नाथ अंतुभिः । त्रैलोकेशत्वलाभोऽपि वद तेनोज्ज्वलतस्य कः ३८
 तस्माद्यावदरातीनां व्यसनं रचयाम्यहं । तावदज्ञातरूपस्त्वं विह्वली विहरावनि ॥ ३९ ॥
 इत्युक्ते तत्र निक्षिप्य कोशं देशं पुरं जनेन । निष्कामपुराद्राजा सख्यस्य सुपरीक्षितः ॥ ४० ॥
 गते राजन्यमात्येन लेख्यं दाशरथं वपुः । कारितं मुख्यवपुषो भिन्नं चेतनयंकया ॥ ४१ ॥
 लाक्षादिरसयोगेन रुधिरं तत्रनिर्मितं । मार्दवं च कृतं तावद्यावत्पत्यासुधारिणः ॥ ४२ ॥
 वरासननिविष्टं तं वेदमनः सप्तमे तले । युक्तं पुरैव सर्वेण परिचर्येण चिचकं ॥ ४३ ॥
 स मंत्री लेप्यकारथ कृत्रिमं स्रजतुर्गुपं । आंतिहिं जायते तत्र पश्यतेरुभयोरेपि ॥ ४४ ॥

अयेन च वृत्तांतो जनकस्यापि कल्पितः । उपर्युपरि हि प्रायश्चलंति विदुषां धियः ॥ ४५ ॥
 मर्मां तां श्रित्तिषां नष्टां भुवनस्थितिकोविदां । आपत्काले यथेद्वर्कां समये जलदायिनां ॥ ४६ ॥
 यो पुरा वरनारीभिर्महाप्रासादवर्तिनां । उदारभोगसंपन्नौ सेवितौ मगधाधिप ॥ ४७ ॥
 इतरात्रिषु तां कौचिदसहायौ नरोचमौ । चरणाभ्यां महीं कष्टं भ्रमंतौ धिगतवस्थितिं ॥ ४८ ॥
 इति निश्चित्य जंतुभ्यो यो ददात्यभयं नरः । किं न तेन भवेदत्तं साधूनां धुरि तिष्ठता ॥ ४९ ॥
 दृष्टी तां तत्र तत्रेति चरयणेण वेदितौ । अहुजेन दद्यात्स्यस्य प्रेषिता बधका भृशं ॥ ५० ॥
 ते गुह्यपाणयः क्रूरा दृष्ट्वा गोचरविग्रहा । दिवा नक्तं च नगरां भ्रमंति चलचक्षुषः ॥ ५१ ॥
 प्रासादं हीनसत्त्वास्ते प्रवेष्टुं न सहा यदा । चिरायंते तदा यासीत्स्यमेव विभीषणः ॥ ५२ ॥
 अन्विष्य गीतशब्देन प्रविश्य गतविभ्रमः । ददृशोतःपुरांतस्थं व्यक्तं दशरथं विभीः ॥ ५३ ॥
 विद्युद्विलसितो नाम चोदितस्तेन खेचरः । निरुत्थ्य तस्य मूर्धानं स्वामिने दर्शयन् मुदा ॥ ५४ ॥
 श्रुतांतःपुरज्जाक्रंदो निक्षिप्यैतच्छिरोऽभुधौ । जनकैऽपि तथा चक्रे निर्दयं स विचेष्टितं ॥ ५५ ॥
 ततः कृतिनमात्मानं कृत्वा सोदरयत्सलः । ययौ विभीषणो लंकां प्रमोदपरिपूरितः ॥ ५६ ॥
 विप्रलापं परं कृत्वा विदित्वा पुस्तकमेव च । धृतिं दाशरथः प्राप परिवर्गः सविस्मयः ॥ ५७ ॥

विभीषणोऽपि संप्राप पुरीमशुभद्यान्तये । दानपूजादिकं चक्रे कर्म संजनितोत्सवं ॥ ५८ ॥
 धभूय च मतिस्तस्य कदाचिच्छांतचेतसः । क्रमणाभिति वैचित्र्यात्यथात्तापमुपेयुषः ॥ ५९ ॥

असत्यभीत्या क्षितिगोचरोऽहौ । निरर्थकं प्रेतगतिं प्रणीतौ ॥

आशीविषांगप्रमवोऽपि सर्प-स्वाक्षर्यस्य शक्रोति किमु ग्रहर्तुं ॥ ६० ॥
 सुलेशश्रीयां क्षितिगोचरो क । क रावणः शक्रसमानशौर्यः ॥

केमः सशंको मदमंदनाभी । क्व केसरी वायुसमानवेगः ॥ ६१ ॥

यद्यत्र यावच्च यतश्च येन । दुःखं सुखं वा पुरुषेण लभ्यं ॥

तच्चत्र तावच्च ततश्च तेन । संप्राप्यते कर्मवशानुगेन ॥ ६२ ॥

सम्यग्प्रिमितं यदि वेचि कश्चिच्छ्रेयो न कस्मात्कुरुते निजस्य ॥

येनेह लोके लभतेऽति सांख्यं । मोक्षे च देहलजनात्पुरस्तात् ॥ ६३ ॥

राक्षोस्तयोः प्राणविभोजनेन । नैमिचमूढत्वमितं विवेकं ॥

दुःशिक्षितार्थैर्मुञ्जैर्कार्ये । प्रवर्तते जंतुरसारबुद्धिः ॥ ६४ ॥

अस्यांबुनाथस्य पुरी स्थितेयं । अभिन्नपातालतलस्य मध्ये ॥

कथं सुराणामपि श्रीतिदक्षा । गम्यत्वमायात् क्षितिगोचराणां ॥ ६५ ॥

कृतं मयात्यंतमिदं न योग्यं । करोमि नैवं पुनरप्रधायै ॥

इति प्रधायोत्तमदीप्तियुक्तो । रविर्यथास्वे निलये स रेमे ॥ ६६ ॥

इत्यपि रविपेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते विभीषणव्यसनवर्णनं नाम त्रयोविंशतितमं पर्व ।

चतुर्विंशतितमं पर्व ।

यद्य भ्राम्यतो दृत्तमनरण्यतन्भुवः । तत्ते श्रेणिक वक्ष्यामि शृणु विस्मयकारणं ॥ १ ॥

इतोऽस्त्युत्तरकाष्ठायां नाम्ना कौतुकमंगलं । नगरं चास्य शैलाभद्राकास्यस्थोभितं ॥ २ ॥

राजा शुभमतिर्नाम यत्रासीत्सार्धकश्चुतिः । पृथुश्री वनिता तस्य योषिद्रुणविभूषणा ॥ ३ ॥

कैकया द्रोणमेघथ पुत्रावभवतां तयोः । गुणैरत्यंतविलैः स्थितौ यौ व्याप्य रोदसी ॥ ४ ॥

तत्र सुंदरसर्वांगा चारुलक्षणधारिणी । नितरां कैकया रेजे कलानां परमागता ॥ ५ ॥

अंगहाराश्रयं नृपं तथाभिनयसंश्रयं । व्यायामिकं च साहासीत्तत्रभेदः समन्वितं ॥ ६ ॥

विभीषणोऽपि मंप्राप पुरीमशुभशान्तये । दानपूजादिकं चक्रे कर्म संजन्तितोत्सवं ॥ ५८ ॥
 बभूव च मतिस्तस्य कदाचिच्छांतचेतसः । कर्मणामिति वैचित्र्यात्पश्चात्तापमुपेयुषः ॥ ५९ ॥

असत्यभीत्या क्षितिगोचरो तौ । निरर्थकं प्रेतगतिं प्रणीतौ ॥
 आशीविषांगयमवोऽपि सर्पे-स्तार्क्ष्यस्य शक्रोति क्रियु प्रहर्तुं ॥ ६० ॥
 सुलेशशौष्यं क्षितिगोचरो क । क् रावणः शक्रसमानशौर्यः ॥

केमः सशंको मदसंदगामी । क्व केसरी चायुसमानवेगः ॥ ६१ ॥

यद्यत्र यावच्च यतश्च येन । दुःखं सुखं वा पुरुषेण लभ्यं ॥
 तत्रत्र तावच्च ततश्च तेन । संप्राप्यते कर्मवशानुगेन ॥ ६२ ॥

सम्यग्निमित्तं यदि वैचि कश्चि-च्छ्रेयो न कस्मात्कुरुते निजस्य ॥
 येनेह लोके लभतेऽति सौख्यं । मोक्षे च देहत्वजनात्पुरस्तात् ॥ ६३ ॥
 राज्ञोस्तयोः प्राणवियोजनेन । नैमिचमूढत्वमितं विवेकं ॥

दुःखिक्षितार्थैर्मुजैरकार्ये । प्रवर्तते जंतुरसारबुद्धिः ॥ ६४ ॥
 अस्यांबुनाथस्य पुरी स्थितेयं । प्रभिन्नपातालतलस्य मध्ये ॥

कथं सुराणामपि भीतिदक्षा । गम्यत्वमायात् क्षितिगोचराणां ॥ ६५ ॥

कृतं मयात्यंतमिदं न योग्यं । करोमि नैवं पुनरग्रधार्यं ॥

इति प्रधार्योत्तमदीप्तियुक्तो । रविवर्थास्त्रे निलये स रेमे ॥ ६६ ॥

इत्यार्षे रविवेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते विभीषणव्यसनवर्णनं नाम त्रयोविंशतितमं पर्व ।

चतुर्विंशतितमं पर्व ।

यद्यथा म्राम्यतो वृत्तमनरण्यतन्मूयः । तत्ते श्रेणिक वक्ष्यामि शृणु विस्मयकारणं ॥ १ ॥

इतोऽस्त्युत्तरकाष्ठ्यां नाम्ना कौतुकमंगलं । नगरं चास्य शैलाम्नाकारपरिशोभितं ॥ २ ॥

राजा शुभमतिर्नाम यत्रासीत्सार्धकश्चुक्तिः । पृथुश्री वनिता तस्य योपिद्रुणविभूषणा ॥ ३ ॥

कैक्या द्रोणमेघश्च पुत्रावभवतां तयोः । गुणरत्यंतविमलैः स्थितौ यौ व्याप्य रोदसी ॥ ४ ॥

तत्र सुंदरसर्वांगा चारुलक्षणधारिणी । नितरां कैक्या रेजे कलानां परमागता ॥ ५ ॥

अंगहाराश्रयं नृतं तथाभिनयसंश्रयं । व्यायामिकं च साक्षासीत्तत्रभेदैः समन्वितं ॥ ६ ॥

अभिव्यक्तं त्रिभिः स्थानैः कंठेन शिरसोरुसा । स्वरेषु समवेतं च सप्त स्थानेषु तद्यथा ॥ ७ ॥
 पद्मर्षभो नृतीयश्च गांधारो मध्यमस्तथा । पंचमो ध्रुवतथापि निपादश्चेत्यमी स्वराः ॥ ८ ॥
 स्थितं लयैश्चिसंख्यानैर्दुतमध्यविलंबितैः । अस्रं च चतुरस्रं च तालयोनिद्वयं दधत् ॥ ९ ॥
 स्यायिसंचारिसिर्गुक्तं तथारोहावरोहिभिः । वर्णरेभिश्चतुर्भेदैश्चतुःसंख्यपदास्यितं ॥ १० ॥
 नामाल्यातोपसर्गेषु निपातेषु च संस्कृताः । प्राकृती सारसेनी च भाषा यत्र त्रयी स्मृता ११
 ध्रुवत्यथार्षभीपद्म पद्मोदीच्या निपादिनी । गांधारी चापरांपद्म कैकशी पद्ममध्यमा ॥ १२ ॥
 गांधारोदीच्यसंज्ञाभ्यां तथा मध्यमपंचमी । गांधारपंचमी रक्तांधारी मध्यमा तथा ॥ १३ ॥
 आंध्री च मध्यमोदीच्या स्मृता कर्मारवीति च । प्रोक्ताय नंदनी चान्या कैशकी चेति जातयः १४
 इमाभिर्जातिभिर्गुक्तमष्टाभिर्दशभिस्तथा । अलंकारमीभिश्च त्रयोदशभिरन्विता ॥ १५ ॥
 प्रसन्नादिप्रसन्नांतस्तथा मध्यप्रसादयान् । प्रसन्नाद्यवसानश्च चतुर्दशस्थायिभूषणं ॥ १६ ॥
 निर्वृत्तः प्रस्थितो विदुस्तथा प्रेखोलितः स्पृष्टः । तारो मंदः प्रसन्नश्च षोढा संचारिभूषणं ॥ १७ ॥
 आरोहिणः प्रसन्नादिरेकमेव विभूषणं । प्रसन्नांतस्तथा तुल्यः कुहरथावरोहिणः ॥ १८ ॥
 गदितौ द्वावलंकारावित्यलंकारयोजनं । अवागात्साधुगीतं च लक्षणेरेभिरन्वितं ॥ १९ ॥

पञ्चपुराणम् ।

तत् तं त्रीसमुत्थानमवनद्धं मूदंगजं । शुषिरं वंशसंभूतं घनं तालसमुत्थितं ॥ २० ॥
 चतुर्विधमिदं वाद्यं नानाभेदैः समन्वितं । जानातिस्व नितान्तं सा यथैवं विरलोऽपरः ॥ २१ ॥
 कलानां तिसृणामासां नाद्यमेकी क्रियोच्यते । शृंगारहास्यकारुण्यवीराद्भुतमथानकाः ॥ २२ ॥
 रोद्रवीभ्रतसशांताश्च रसास्वत्र नवोदिताः । वेत्तिस्म तदसौ बाला सप्तभेदमनुत्तमं ॥ २३ ॥
 अनुवृत्तं लिपिज्ञानं यत्स्वदेशे प्रवर्तते । द्वितीयं विकृतं ज्ञेयं कल्पितं यत्स्वसंज्ञया ॥ २४ ॥
 अत्यंगदिपु वर्णेषु तत्त्वं सामायिकं स्मृतं । नैमित्तिकं च पुष्पादि द्रव्यविन्यासतोऽपरं ॥ २५ ॥
 प्राच्यमध्यमयोर्धेयसमाद्रादिभिरन्वितं । लिपिज्ञानमसौ बाला किल ज्ञातवती परं ॥ २६ ॥
 अस्थुक्तिकौशलं नाम भिन्नं स्थानादिभिः कलाः । स्थानं स्वरोऽथ संस्कारो विन्यासः काकुना सह ॥
 समुदायो विरामश्च सामान्याभिहितस्तथा । समानार्थत्वमार्पणं जातयश्च प्रकीर्तिताः ॥ २७ ॥
 उरः कंठः शिरश्चेति स्थानं तत्र त्रिधा स्मृतं । उक्त एव स्वरः पूर्वं पङ्क्तादिः सप्तभेदकः ॥ २९ ॥
 संस्कारो द्वित्रिधः प्रोक्तो लक्षणोद्देशतस्तथा । विन्यासस्तु सखंडाः स्युः पदवाक्यास्तदुत्तराः ३०
 सापेक्षा निरपेक्षा च काकुर्भेदद्वयान्विता । गद्यः पद्यश्च मिश्रश्च समुदायस्त्रिधोदितः ॥ ३१ ॥
 संक्षिप्तता विरामस्तु सामान्याभिहितः पुनः । शब्दानामेकवाच्यानां प्रयोगः परिकीर्तितः ॥ ३२ ॥

पञ्चपुराणम् ।

तुल्यार्थितकशब्देन वहर्षमतिपादनं । भाषापलक्षणम्लेच्छनिधमास्त्रिविधा स्मृता ॥ ३३ ॥
 पद्यव्यवहृतिलेख एवमाद्यास्तु जातयः । व्यक्तवाग्लोकागमार्गं व्यवहारश्च मातरः ॥ ३४ ॥
 एतेषामपि भेदानां ये भेदा बुद्धयगोचरा । सर्वेरेभिः समायुक्तं सात्यवदुक्तिकौशलं ॥ ३५ ॥
 शुष्कचित्रं द्विधा प्रोक्तं नाना शुष्कं च वर्तिजं । आर्द्रचित्रं पुनर्नाना चंदनादिद्रवोद्भवं ॥ ३६ ॥
 कृत्रिमाकृत्रिमैरंगैर्भूजलांशरगोचरं । वर्णकः श्लेष्मसंयुक्तं सा विवेदाखिलं शुभा ॥ ३७ ॥
 पूस्तकर्म त्रिधा प्रोक्तं क्षयोपचयसंक्रमैः । तदुष्णादिक्रमोद्भूतं काष्ठादा क्षयसंस्मृतं ॥ ३८ ॥
 उपचित्रया मृदादीनामुपचयं तु कथ्यते । संक्रांतं तु यदाहृत्य प्रतिविधं विभाव्यते ॥ ३९ ॥
 यंत्रनियंत्रसञ्छिद्रनिच्छिद्रादिभिरन्वितं । सा जज्ञे तद्यथा मद्रा लोकेभ्यो दुर्लभस्तथा ॥ ४० ॥
 बुष्किकं छिन्नमच्छिन्नं पत्रच्छेद्यं त्रिधोदितं । छर्चीदंतादिभिस्तत्र निर्मितं बुष्किकं स्मृतं ॥ ४१ ॥
 कर्तरीछेदतोद्भूतं छिन्नं संवंधसंयुतं । विच्छिन्नं तु तदुद्भूतं संवंधपरिचर्जितं ॥ ४२ ॥
 पत्रवस्त्रयुवणादिसंभवं स्थिरचंचलं । निर्णिन्ये सा परं चार्वाी संवृतासंवृतादिजं ॥ ४३ ॥
 आर्द्रशुष्कं तदुन्मुक्तं मिश्रं चेति चतुर्विधं । माल्यं तत्रार्द्रपुण्यादिसंभवं प्रथमं मतं ॥ ४४ ॥
 शुष्कपत्रादिसंभूतं शुष्कमृक्तं तदुष्मितं । सिक्नुकादिसमुद्भूतं संकीर्णं तु विसंकरात् ॥ ४५ ॥

रणप्रबोधनव्यूहसंयोगादिभिरान्वितं । तद्विधातुमलं ग्राह्या साह्यासीत्पूरणादिजं ॥ ४६ ॥
 योनिद्रव्यमधिष्ठानं रसो वीर्यं च कल्पना । परिकर्म गुणा दोषा युक्तिरेषा तु कौशलं ॥ ४७ ॥
 योनिविशिष्टमूलादि द्रव्यं तु तंगरादिकं । यद्दर्शवर्तिकाद्येतदाधिष्ठानं प्रकीर्तितं ॥ ४८ ॥
 कर्पायो मयुरस्तिक्तः कटुकाम्लश्च कीर्तितः । रसः पंचविधो यस्य निर्हारेण विनिश्चयः ॥ ४९ ॥
 द्रव्यगणां शीतगुणो च वीर्यं तत्र द्विधा स्मृतं । कल्पनात्र विवादानुवादसंचादयोजनं ॥ ५० ॥
 परिकर्म पुनः श्लेहशोधनक्षालनादिकं । ज्ञानं च गुणद्रोषाणां पाटवादीतरात्मनां ॥ ५१ ॥
 स्वतंत्रानुगताख्येन तां भेदेन समन्वितां । गंधयुक्तिमसौ सर्वाभजानद्युक्तविभ्रमा ॥ ५२ ॥
 मर्श्यं भोग्यं च पेयं च लेह्यं चूष्यं च पंचधा । आस्वाद्यं तत्र मर्श्यं तु कृत्रिमाकृत्रिमं स्मृतं ५३
 भोग्यं द्विधा यवाग्धादिविशेषाश्चोदनादयः । शीतयोगो जलं मद्यमिति पेयं त्रिधोदितं ॥ ५४ ॥
 रागबाण्डवलेह्याख्यं लेह्यं त्रिविधमुच्यते । कृत्रिमाकृत्रिमं चूष्यं द्विविधं परिकीर्तितं ॥ ५५ ॥
 पाचनच्छेदनोष्णत्वशीतत्वकरणादिभिः । युक्तमास्वाद्यविज्ञानमासीत्तस्या मनोहरं ॥ ५६ ॥
 यच्चमौक्तिकमर्ह्यसुवर्णरत्नतायुधं । वस्त्रसंखादि चावेदीत्सा रत्नं लक्षणादिभिः ॥ ५७ ॥
 तंतुसंतानयोगं च यस्त्रस्य बहुवर्णकं । रागाधानं च सा चारु विवेदातिशयान्वितं ॥ ५८ ॥

पद्मपुराणम् ।

लोहदंतजलुक्षारशिलास्तत्रादिसंभवं । तथोपकरणं कर्तुं ज्ञातमत्थंतमुद्यया ॥ ५९ ॥
 मेयदेशतुलाकारमेदान्मानं चतुर्विधं । तत्र प्रस्थादिभिर्भिन्नं मेयमानं प्रकीर्तितं ॥ ६० ॥
 दिशमानं चितस्त्यादि तुलामानं पलादिकं । समय्यादि तु यन्मानं तत्कालस्य प्रकीर्तितं ॥ ६१ ॥
 तच्चारोहपरीणाहृतियग्मौरवमेदतः । क्रियातथ समुत्पन्नं साध्यगात्मानमुत्तमं ॥ ६२ ॥
 भूतिकर्म निधिर्ज्ञानं रूपज्ञानं, वणिग्विधिं । अन्यथा जीवविज्ञानमासीत्तस्याविशेषवत् ॥ ६३ ॥
 मानुषद्विपगोवाजिप्रभृतीनां चिकित्सितं । सा निदानादिभिर्मेदं युक्तं ज्ञातवती परं ॥ ६४ ॥
 मायाकृतं त्रिधा पीडा शक्रजालं विमोहनं । मंत्रौषधादिभिर्जातं तच्च सर्वं विवेद सा ॥ ६५ ॥
 समयं च समीड्यादिपाखंडपरिकल्पितं । चारित्रेण प्रदार्थंश्च विवेद विधियैर्युतं ॥ ६६ ॥
 चेत्योपकरणा वाणी कलाव्यत्यसनं तथा । क्रीडा चतुर्विधा प्रोक्ता, तत्र चेष्टा शरीरजा ॥
 कंटुकादिति विज्ञेयं तत्रोपकरणं बहु । वाक्क्रीडनं पुनर्नाना सुभाषितसमुद्भवं ॥ ६८ ॥
 नाना दुरोदन्यासं कलव्यत्यसनं स्मृतं । क्रीडार्यां बहुमेदायासस्यां सात्यंतकोविदा ॥ ६९ ॥
 आश्रिताश्रयतो भिन्नो लोको द्विविध उच्यते । आश्रिता जीवनिर्जीवा पृथिव्यादिस्तदाश्रय
 तत्र नानाभवेत्पत्तिःस्थितिर्नश्वरता तथा । ज्ञायते यदिदं प्रोक्तं लोकज्ञत्वं सुदुर्गमं ॥ ७१ ॥

पौर्वापर्याधरस्तुर्यद्वीपदेशादिभेदतः । स्वभावावस्थिते लोके बभूवास्यास्तदुत्तमं ॥ ७२ ॥
 संवाहनकला द्वेषा तत्रैका कर्मसंश्रया । शयौपचारिका चान्या प्रथमा तु चतुर्विधा ॥ ७३ ॥
 त्वद्वासास्थिमनःसौख्योदेते त्वासासुपाकमाः । सम्पृष्टं च गृहीतं च श्रुक्तितं जलितं तथा ७४
 आहतं भंगितं विद्धं पीडितं भिन्नपाटितं । मृदुमध्यप्रकृष्टत्वात्तनुनिर्भिद्यते त्रिधा ॥ ७५ ॥
 त्वक्सुखं सुकुमारं तु मध्यमं मांससौख्यकृत् । उत्कृष्टमस्थिसौख्याय मृदुगीति मनःसुखं ॥ ७६ ॥
 दोषास्तस्या त्रतीयं यल्लोम्नापुद्गतं तथा । निर्मांसपीडितं वाढं केशाकर्षणमद्भुतं ॥ ७७ ॥
 अष्टप्राप्तममार्गेण प्रघ्रातमातियुगलं । आदेशाहतमत्यर्थमवसुप्तप्रतीपकं ॥ ७८ ॥
 एभिर्दोषैर्विनिर्भुक्तं सुकुमारमनीष च । योग्यदेशप्रसुक्तं च ज्ञाताकृतं च शोभनं ॥ ७९ ॥
 करणैर्विधिर्वर्थातु जन्यते चित्तसौख्यदा । संवाहनान्वगम्या सा शय्योपचरणात्मिका ॥ ८० ॥
 संवाहनकलामेतामंगप्रत्यंगोचरां । अवैदसौ यथा कन्या नान्या नारी तथा घनं ॥ ८१ ॥
 शरीरेपसंस्कारकौशलं च कला परा । स्नानमूर्द्धजवासादि निरचैपीदिमां च सा ॥ ८२ ॥
 एवमाद्याः कलाश्चाश्लीला लोकमनोहराः । अदीधरत्समस्ताः सा विनयोत्तमभूषणाः ॥ ८३ ॥
 कलायुगाभिरूपं च समुद्भूता त्रिविधे । अद्वितीया बभौ तस्याः कीर्तिराकृष्टमानसा ॥ ८४ ॥

चहुनात्र क्रिमुक्तेन शृणु राजन् समासतः । तस्य वर्षशतेनापि दुःशक्यं रूपवर्णनं ॥ ८५ ॥
 पित्रा प्रधारितं तस्या योग्यः कोऽस्या भवेद्भरः । स्वयं रुचितमेवेयं गृह्णात्विति विसंशयं ॥ ८६ ॥
 यदर्थं पार्थिवाः सर्वे वसुमत्यामुपाहृताः । हरिबाहननामाद्याः पुरोविभ्रमभूयिताः ॥ ८७ ॥
 गतो दशरथोऽप्यस्य जनकेन सह भ्रमन् । स्थितं स तादृशोऽप्येतान् लक्ष्म्या प्रच्छाद्य भूपतीन् ८८
 मंचेषु सुप्रपंचेषु निविष्टान् वसुधाधिपान् । प्रत्येकंमक्षितोदारान् प्रतीहार्या निवेदितान् ॥ ८९ ॥
 भ्राम्यन्ती सा ततः साध्वी नरलक्षणपंडिता । कंठे दाशरथे न्यास दृष्टिनीलोत्पलस्रजं ॥ ९० ॥
 भूपालनिवहस्य तं सा ययौ चारुविभ्रमा । राजहंसं यथा हंसी चक्रदृढोऽप्यवस्थितं ॥ ९१ ॥
 भावमालागृहीतेऽस्मिन् न्यस्ता या द्रव्यमालिका । पौनरुक्त्यं प्रपदेशी लोकाचारकृतास्पदा ९२
 केचित्तत्र जगुस्तारं प्रसन्नमनसो नृपाः । अहो योग्यो वृतः कोऽपि पुरुषोऽयं सुकन्यया ॥ ९३ ॥
 केषांचित्चित्तवैलक्ष्यात्स्वदेशगमनं प्रति । विररामातिदूरेण मनोवैचर्ष्यमीषुषां ॥ ९४ ॥
 केचिदत्यंतदृष्टत्वात्प्रसं कोपमागताः । युद्धं प्रति मनश्चक्रुः कृतकोलाहला भृशं ॥ ९५ ॥
 जगुश्च ख्यातसद्दशान् महोभोगसमन्वितान् । त्यक्त्वातो गृह्णीमेतमज्ञातदुलशीलिनं ॥ ९६ ॥
 अमुं कमपि वंदेशं दुरभियायकारिणीं । गृहीतमूर्द्धजाकृष्टां प्रसमं दुष्टकन्यकां ॥ ९७ ॥

इत्युक्त्वा ते सुसन्नद्धाः समुद्यतमहायुधाः । नृपा दशरथं तेन चलिताः क्षुद्रचेतसः ॥ ९८ ॥
 ततः समाकुलीभूतो वरं शुभमतिर्जगौ । भद्रं यावन्नृपानेतान् सुक्षुब्धान्वारयाम्यहं ॥ ९९ ॥
 रथमारोप्य तावत्वं कन्यामंतर्हितो मत्र । कालज्ञानं हि सर्वेषां नयानां मूर्द्धनि स्थितं ॥ १०० ॥
 एवमुक्तो जगादासौ स्मितं कृत्वातिधीरधीः । विसन्धो भव माम त्वं पश्यतान् कांदिशीकृतान् ॥
 इत्युक्त्वा रथमारुह्य संयुक्तं श्रौढवाजिभिः । भृशं संववृते भीमः शरन्मध्याह्नमानुभं ॥ १०२ ॥
 उचार्य केकया चाशु रथवाहं रणांगणे । तस्यौ पौरुषमालंब्य तोत्रप्रग्रहधारिणी ॥ १०३ ॥
 उवाच च प्रयच्छाज्ञां नाथ कस्योपरि द्रुतं । चोदयामि रथं पश्य मृत्युरद्यातिवत्सलः ॥ १०४ ॥
 जगादासौ किमत्रान्यैर्वराकैर्निहतैरैः । मूर्द्धानमस्य सैन्यस्य पुरुषं पातयाम्यहं ॥ १०५ ॥
 यस्यैतत्पांडुरच्छत्रं विभाति शशिविभ्रमं । एतस्याभिमुखं कर्ति रथं चोदय पंडिते ॥ १०६ ॥
 एवमुक्ते तयात्यंतं धीरया वाहितो रथः । समुच्छ्रितसितच्छत्रस्तरंगितमहाध्वजः ॥ १०७ ॥
 केतुच्छायामहाज्वाले तत्र दंपतिदेवते । रथाग्नौ योधशलभा इष्टा नष्टाः सहस्रशः ॥ १०८ ॥
 दशस्यंदननिर्मुक्तैर्नाराचरदिता नृपाः । क्षणात्परांमुखीभूताः परस्परविलंघिनः ॥ १०९ ॥
 ततो हेमप्रभेणैते चोदिता लज्जिता जिवाः । निवृत्य पुनरारब्धं हंतुं दाशरथं रथं ॥ ११० ॥

पद्मपुराणम् ।

वाजिभिः स्यन्दनैर्नागैः पादातिश्च नृपादृताः । कृतमूरमहानादा धनसंघातचर्तिनः ॥ १११ ॥
 तोमराणि शरान् पाशांश्चक्राणि कनकानि च । तमकं दृपमुद्दिश्य चिक्षिपुश्च समुद्यताः ॥ ११२ ॥
 चित्रमेकरथो भूत्वा तदा दशरथो नृपः । जातः शतरथः शक्त्या निःसंख्यानरथोऽथवा ॥ ११३ ॥
 विचिच्छेद स नाराचैः समं शस्त्राणि विद्विषां । अद्यत्कर्पसंधानैश्चकीकृतशरासनः ॥ ११४ ॥
 छिन्नध्वजातपत्रः सन् विह्वलीकृतवाहनः । शरैर्हमप्रभस्तेन धुणेन विरधीकृतः ॥ ११५ ॥
 स रथोत्तरमाकृष्य भयावततमानसः । द्रुतं पलायनं चके कृष्णीकुर्वन्निजं यशः ॥ ११६ ॥
 ररक्ष स्वं च जायां च शत्रूनस्त्राणि चाच्छिनत् । एको दशरथः कर्म चक्रेऽनंतरथोचितं ॥ ११७ ॥
 दृष्ट्वा दशरथं सिंहं विधूतशरकेसरं । द्रुद्रुयुर्योधसारंगाः परिगृह्य दिगष्टकं ॥ ११८ ॥
 अहो शक्तिर्नस्यास्य हि चित्रं कन्यया कृतं । इति नादः समुत्सर्षो महान् स्वपरसेनयोः १२१
 बन्दिषोऽपितशब्देन शक्त्या यानन्यतुल्यया । जर्नेर्दशरथो जज्ञे प्रतापं विभ्रद्रुजतं ॥ १२० ॥
 ततः पाणिगृहस्तेन कृतः कौतुकमंगले । कन्यायाः परलोकेन कृतः कौतुकमंगलं ॥ १२१ ॥
 महता भूतिभारेण वृत्तोपथमनोत्सवः । ययौ दशरथोऽयोध्यां मिथिलां जनको तथा ॥ १२२ ॥
 पुनर्जनमोत्सवं तस्य तस्यां चक्रेऽतिसम्मदः । पुनर्नृपाभिषेकं च परिषर्गो महाद्विभिः ॥ १२३ ॥

पद्मपुराणम् ।

अश्लेषभयनिर्मुक्तो रेमे तत्र स पुण्यवान् । आखंडल इव स्वर्गे प्रतिमानितशासनः ॥ १२४ ॥
 तत्र प्रत्यक्षमन्यासां पत्नीनां भ्रूयतां तथा । अभ्यधायि नरेद्रेण केकयासन्नवर्तिनी ॥ १२५ ॥
 पूर्णेन्दुवदने श्रूहि यत्ते वस्तु मनीषितं । इह संपादयाम्यद्य प्रसन्नोऽस्मि तव प्रिये ॥ १२६ ॥
 चोदयेन्नादिविज्ञानाद्यदि नाम तथा रथं । कथं क्षुद्धारिसंघातं विजयेहं सहोत्थितं ॥ १२७ ॥
 अवस्थितं जगद्व्याप्यं नुदेदर्कः कथं तमः । संवेष्टा चेन्नवेदस्य न मूर्तिररुणात्मिका ॥ १२८ ॥
 गुणग्रहणसंघातव्रीडाभारनतानना । मुहुः प्रचोदितोवाच कथंचिदिति केकया ॥ १२९ ॥
 नाथ न्यासोयमास्तां मे त्वयि वाञ्छितयाचनं । प्रार्थयिष्ये यदा तस्मिन् काले दास्यसि निर्वचाः ॥

इति प्रोक्तमात्रे जगौ भूमिनाथः । समग्रदुनाथ प्रतिस्पष्टिद्विक्रमः ॥

मवत्वेवमुधे पृथुश्रोणिशैम्ये । त्रिवर्णातिकांतप्रसन्नोरुनेत्रे ॥ १३१ ॥

अहो बुद्धिरस्या महीगोत्रजाया । नयाढथा नितांतं कलापारागायाः ॥
 समस्तोपभोगैरलं संगताया । कृतं न्यासभृतं मनःप्रार्थनं यत् ॥ १३२ ॥

समस्तोऽपि तस्यास्त्वदाभीष्टवर्गः । प्रयातः प्रमोदं प्रकृष्टं नितांतं ॥
 विचिंत्य प्रधानं शुभा कंचिदर्थं । शनैर्मार्गयिष्यत्यहो केकयेति ॥ १३३ ॥

मतेर्गोचरत्वं मया तावदेत-त्प्रणीतं सुव्रतं धरिष्यिषते ते ॥

समुत्पत्तिमस्मान्महामानवानां । शृणु द्योतकानामुदारान्वयस्य ॥ १३४ ॥

समासेन सर्वं वदाम्येष तंह । त्रिलोकस्य वृत्तं किमत्र प्रपंचैः ॥

दुराचारयुक्ताः परं यांति दुःखं । सुखं साधुवृत्ता रविप्रख्यभासः ॥ १३५ ॥

इत्यार्षे रविपेणाचार्यप्रोक्ते पद्म-चरिते केकयावरप्रदानं नाम चतुर्विंशतितमं पर्व ।

पंचविंशतितमं पर्व ।

अथापराजिता देवी सुखं सुप्ता वरालये । शयनीये महाकान्ति रत्नोद्योतशिरस्थिते ॥ १ ॥

रत्नन्याः पश्चिमे यामे महागुरुपर्वेदिनः । नितान्तं परमान् स्वप्नानैक्षिताशयिता यथा ॥ २ ॥

शुभ्रं स्तंभरमं सिंहं पद्मिनीधंधवं विष्टुं । दृष्ट्वा विबोधमायाता तूर्यमंगलनिस्वनैः ॥ ३ ॥

ततः प्रत्यंगकार्याणि कृत्वा त्रिस्मितमानसा । दिवाकरकरालोकमंडिते भुवने सती ॥ ४ ॥

सा विनीतांतिकं भर्तुर्गत्वात्यंतसमाकुला । सखीभिरावृता भद्रपीठभूषणकारिणी ॥ ५ ॥

कृताञ्जलिर्जगो स्वप्नान् किञ्चिद्विनतविग्रहा । स्वामिने सावधानाय यथा दृष्टान्मनोहरान् ॥६॥
 ततो निखिलविज्ञानपारदृथा नराधिपः । बुधमंडलमध्यस्थः स्वप्नानामभ्यधात्फलं ॥ ७ ॥
 परमाश्चर्यहेतुस्ते कांते पुत्रो भविष्यति । अंतर्वेदिश्च शत्रूणां यः कश्चिद्यति शान्तनं ॥ ८ ॥
 एवमुक्ते परं तोषं हस्तस्पृष्टोदरी यथा । मुखकेशरसरुद्रमुखपद्मापराजिता ॥ ९ ॥
 चकार च समं भद्रां परं प्रमदमीयुषा । जिनेन्द्रेभ्यमसुस्फीतां पूजां पूजितभावना ॥ १० ॥
 ततः प्रभृतिकांत्यासौ सुतरां स्मावगाहते । चभूव चेतसश्चास्याः शान्तिः कापि महोजसः ॥११॥
 सुमित्रानंतरं तस्या ईक्षांचक्रैऽतिसुदरी । विस्मिता पुलकोपेता स्वप्नान् साधुमनोरथा ॥ १२ ॥
 सिच्यमानं मृगाधीशं लक्ष्म्या कीर्त्या च सादरं । कलशैश्चवमानास्य कमलैश्चास्वारिभिः ॥१३॥
 आत्मानं चातितुंगस्य भूमृतो मूर्धनि स्थितं । पश्यतं मेदिनीं स्फीतां निम्नगापतिमेखलां ॥१४॥
 स्फुरत्किरणजालं च दिवसाधिपविभ्रमं । नानारत्नोचितं चक्रं सौम्यं कृतविवर्तनं ॥ १५ ॥
 व्रीक्ष्य मंगलनादेन तथैव कृतबोधना । विनीताऽकथयत्पत्ये नितान्तं मधुरस्मना ॥ १६ ॥
 मधुर्युगप्रधानं ते शत्रुचक्रक्षयावहः । भविष्यति महातेजाश्चित्रचेष्टो वरानने ॥ १७ ॥
 इत्पुक्ता सा सती पत्या संमदाक्रांतमानसा । ययौ निजास्पदं लोकं पश्यतीवाधरस्थितं ॥१८॥

अधानेहसि संपूर्णे पूर्णेदुरिव पूर्वदिक् । अद्भुत तनयं कांत्या विशालमपराजिता ॥ १९ ॥
 दिष्टया वर्धनकारिभ्य प्रयच्छन् वसु पार्थिवः । वभूव चामरच्छत्रपरिधानपरिच्छदः ॥ २० ॥
 जन्मोत्सवं महानस्य चक्रे निश्शेषवांधवैः । महाविभवसंपन्नैरुन्मत्नीभूतविष्टपः ॥ २१ ॥
 तरुणादित्यवर्णस्य पद्मालिंगितवधसः । पद्मनेत्रस्य पद्माख्या पितृभ्यां तस्य निर्मिता ॥ २२ ॥
 सुमित्रापि ततः पुत्रमद्भुत परमद्भुति । छायादिगुणयोगेन सद्रत्नं रत्नभूरिव ॥ २३ ॥
 पद्मजन्मोत्सवस्यानुसंधानमिव कुर्वता । जनितो बंधुवर्गेण तस्य जन्मोत्सवः परः ॥ २४ ॥
 उर्याता जज्ञिरेऽरतिनगरेषु सहस्रशः । आपदां सूचका बंधुनगरेषु च संपदां ॥ २५ ॥
 प्रौढीवरगर्भाभिः कांतिवारिकृतप्लवः । सुलक्ष्म्या लक्ष्मणाख्यायां पितृभ्यामेव योजितः ॥ २६ ॥
 बालो मनोहरूपो तो विट्टुमामरदच्छदी । रक्तोत्पलसमच्छाधपाणिपादौ सुविभ्रमा ॥ २७ ॥
 नवनीतमुखस्पर्शो जातिसौरमधारिणौ । कुर्वाणौ शैशवीं क्रीडां चेतः कस्य न जद्भुतः ॥ २८ ॥
 चंदनद्रवदिग्धांगी कुंकुपस्थासकांचितौ । सुवर्णरससंपृक्तजटांजनकोपभौ ॥ २९ ॥
 अनेकजन्मसंबृद्धेहान्योन्यवशानुगौ । अंतःपुरगतां सर्वबंधुभिः कृतपालना ॥ ३० ॥
 विच्छर्दमिव कुर्वाणावमृतेन कृतस्वर्नौ । मुखपंकेन लिपंताविव लोकं विलोकनात् ॥ ३१ ॥

पद्मपुराणम् ।

छिन्दंताविव दारिद्र्यमाहूतागमकारिणौ । तर्पयंताविव स्वातं सर्वेषामनुकूलतः ॥ ३२ ॥
 प्रसादसम्मदौ साक्षादिव देहमुपागताौ । रेमाते तौ सुखं पुण्यां कुमारौ कृतरक्षणौ ॥ ३३ ॥
 विजयथ तृपिष्टथ यथापूर्वं बभूवतुः । तत्तुल्यचेष्टितावेवं कुमारौ तावशेषतः ॥ ३४ ॥
 तनयं केकयाह्वत दिव्यरूपसमन्वितं । यो जगाम महाभाग्यो भुवने भरतधृतिं ॥ ३५ ॥
 सुपुत्रे सुप्रभा पुत्रं सुंदरं यस्य विष्टपे । ख्यातिः शत्रुघ्नशब्देन सकलेद्यपि वर्तते ॥ ३६ ॥
 ब्रलनामापरं मात्रा पद्मस्येति विनिर्मितं । सुमित्रया हरिर्नाम तनयस्य महच्छया ॥ ३७ ॥
 कृतोर्धचक्रिनामायां मात्रेति भरतभिधां । दृष्ट्वा चक्रिणि संपूर्णे केकया प्रापयत्सुतं ॥ ३८ ॥
 चक्रवर्तिध्वनिं नीतो मात्रायामिति सुप्रजाः । तनयस्यार्हतो नाम शत्रुघ्नं इति निर्ममे ॥ ३९ ॥
 रामुद्रा इव चत्वारः कुमारस्ते नया इव । दिग्विभागा इयोदारा बभूवुर्जगतः प्रियाः ॥ ४० ॥
 ततः कुमारकान् दृष्ट्वा विद्यासंग्रहणोचितान् । दध्यौ योग्यमुपाध्यायं पितृपां मनसाकुलः ॥ ४१ ॥
 अथास्ति नगरं नाम्ना कांपिन्यमिति सुंदरं । भार्गवोऽत्र शिखी ख्यातस्तस्थेपुरिति भामिनी ४२
 एरिरुडिस्तयोः पुत्रो दुर्विनीतो विलासितः । उपालंभसहस्राणां कारणीभूतचेष्टितः ॥ ४३ ॥
 द्रविणोपार्जनं विद्याग्रहणं धर्मसंग्रहः । स्वाधीनमपि तत्प्रायो विदेशे सिद्धमश्नुते ॥ ४४ ॥

पितृभ्यां भवनादेय निविण्णाभ्यां निराकृतः । ययौ राजगृहं दुःखी वसानः कर्पटद्वयं ॥ ४५ ॥
 तत्र वैवस्वतो नाम धनुर्वेदतिपंडितः । युक्तः सहस्रमात्रेण शिष्याणामभियोगिनां ॥ ४६ ॥
 यथावत्स्य पार्श्वसौ धनुर्विद्यमुपागमत् । जातः शिष्यसहस्राच्च दूरेणाधिककौशलः ॥ ४७ ॥
 थुर्तं कुशाग्रजेन मस्रुतेभ्योऽपि कौशलं । वंदेशे क्वापि विन्यस्तमिति ज्ञात्वा रुं गतः ॥ ४८ ॥
 थुत्वा च स्वामिनं क्रुद्धमस्त्राचार्येण शिष्यतः । एवमेरो यथा राहः पुरः कुंडो भविष्यति ॥ ४९ ॥
 स समाह्वयितः शिष्यैः सूतोऽसौ विभुना नृणां । शिष्यां पश्यामि सर्वेषां छात्राणामिति चोदितः ५०
 ततोऽस्तेचासिनस्तेन क्रमेण शरमोचनं । कारित्वा लक्षपातं च सर्वे चकुर्यथायथं ॥ ५१ ॥
 अथैरोऽपि स निर्युक्तः शरान् चिधेय तादृशान् । दुःशिक्षित इति ज्ञातो विभुना तेन यादृशैः ५२
 विदित्वा वितथां सर्वां राज्ञा संश्रेपितो गतः । अस्त्राचार्यः स्वकं धाम शिष्यमंडलमध्यगः ॥ ५३ ॥
 वैवस्वतसुतामैरः स्वीकृत्य गुरुसम्मतां । रात्रौ पलायनं कृत्वा प्राप दाशरथीं पुरीं ॥ ५४ ॥
 दौर्भिक्षितश्चानरण्ये स्वं कौशलं च न्यवेदयत् । राज्ञा समर्पिता तस्य तुष्टेन तनुसंभवाः ॥ ५५ ॥
 तेष्वस्त्रकौशलं तस्य संभ्रतं स्फीततां गतं । सरःसु सुप्रसन्नेषु चंद्रविद्यमिवागतं ॥ ५६ ॥
 अन्यानि च गुरुप्राप्त्या विज्ञानानि प्रकाशितां । यातानि तेषु रत्नानि पिधानापंगमादिव ५७

दृष्ट्वा विज्ञानमेषामतिशयसहितं सर्वशास्त्रेषु राजा ।

संप्राप्तस्तोषमग्न्यं सुतनयविनयोदारचेष्टाहृतात्मा ॥

चक्रे पूजासमेतं गुरुषु गुणगणज्ञानपांडित्ययुक्तो ।

यातं त्सुत्क्रम्य वांछाविभवमतितरां दानविख्यातकीर्तिः ॥ ५८ ॥

ज्ञानं संप्राप्य किञ्चिद् व्रजति परमतां तुल्यमन्यत्र यातं ।

तावत्त्वेनापि नेति क्वचिदपि पुरुषे कर्मवैपम्ययोगात् ॥

अत्यंतं स्फीतिमेति स्फटिकगिरितटे तुल्यमन्यत्र देशे ।

यात्येकांतेन नाशं तिमिरवति ख्वरंशुवृंदं खगाधिः ॥ ५९ ॥

इत्यादि रविपेणाचार्यश्रोक्ते पद्मचरिते चतुर्भ्रातृसंभवाभिधानं नाम पंचविंशतितमं पर्व ।

पितृभ्यां भवनादेय निर्विण्णाभ्यां निराकृतः । ययौ राजगृहं दुःखी वसानः कर्षटद्वयं ॥ ४५ ॥
 तत्र वैवस्वतो नाम धनुर्वेदातिपंडितः । युक्तः सहस्रभात्रेण शिष्याणामभियोगिनां ॥ ४६ ॥
 यथावचस्य पार्श्वेसौ धनुर्विद्यसुपागमत् । जातः शिष्यसहस्राच्च द्रेणाधिककौशलः ॥ ४७ ॥
 श्रुतं कुशाग्रराजेन मत्सुतेभ्योऽपि कौशलं । वंदेशे क्वापि विन्यस्तमिति ज्ञात्वा ह्यं गतः ॥ ४८ ॥
 श्रुत्वा च स्वामिनं क्रुद्धमह्लाचार्येण शिष्यतः । एवमेरो यथा राज्ञः पुरः कुंठो भविष्यति ॥ ४९ ॥
 स समाह्वयितः शिष्यैः सूतोऽसौ विमुना नृणां । शिक्षां पश्यामि सर्वेषां छात्राणामिति चोदितः ५०
 ततोऽस्तेवासिनस्तेन क्रमेण शरमोचनं । कारिता लक्षपातं च सर्वे चक्रुर्यथायथं ॥ ५१ ॥
 अथैरोऽपि स निर्युक्तः शरान् चिक्षेप तादृशान् । दुःशिक्षित इति ज्ञातो, विमुना तेन यादृशैः ५२
 विदित्वा वितथां सर्वां राज्ञा संग्रहितो गतः । अह्लाचार्यः स्वकं धाम शिष्यमंडलमध्यगः ॥ ५३ ॥
 वैवस्वतस्तुतामिरः स्वीकृत्य गुरुसम्मत्वां । रात्रौ पलायनं कृत्वा प्राप दाशरथीं पुरीं ॥ ५४ ॥
 दौकितश्चानरण्ये स्वं कौशलं, च न्यवेदयत् । राज्ञा समर्पिता तस्मै तुष्टेन तनुसंभवाः ॥ ५५ ॥
 तेज्वत्कौशलं तस्य संभ्रातं स्फीततां गतं । सरःसु सुप्रसन्नेषु चंद्रविवसिवागतं ॥ ५६ ॥
 अन्यानि च गुरुप्राप्त्या विज्ञानानि प्रकाशितां । यातानि तेषु रत्नानि पिधानापगमादिव ५७

दृष्ट्वा विद्वान्मेघामनिशयसहितं सर्वशास्त्रेषु राजा ।
 संग्राहस्तोषमग्न्यं सुतनयविनयोदारचेष्टाहृतात्मा ॥
 चक्रे पूजासमेवं गुरुषु गुणगणज्ञानपांडित्ययुक्तो ।
 यातं त्युत्क्रम्य वांछात्रिभवमतितरां दानविख्यातकीर्तिः ॥ ५८ ॥
 ज्ञानं संग्राप्य किंचिद् ब्रजति परमतां तुल्यमन्यत्र यातं ।
 तावत्वेनापि नेति क्वचिदपि पुरुषे कर्मवैषम्ययोगात् ॥
 अत्यंतं स्फूर्तिमेति स्फटिकगिरितटे तुल्यमन्यत्र देशे ।
 यात्येकांतेन नाशं तिमिरवति स्वेरंशुवृंदं खगौघैः ॥ ५९ ॥

इत्यार्षे रविवेणाचार्यश्लोके पद्मचरिते चतुर्ध्रातृसंभवाभिधानं नाम पंचविंशतितमं पर्व ।
